

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА
ІНСТИТУТ РОЗВИТКУ ДИТИНИ

Матеріали

*II Міжвузівської студентської дистанційної науково-
практичної конференції
«Наукові пошуки ХХІ століття:
молодіжний вимір»*

27 листопада 2014 р

Київ

ЗМІСТ

<i>Алехно Ірина</i> Особливості застосування методики асоціативних символів у процесі навчання дітей дошкільного віку англійської мови	19
<i>Антонюк Людмила</i> Використання інноваційних технологій у практичній роботі сучасного педагога	23
<i>Бабій Марія</i> Характеристика наочності у процесі навчання англійської мови дітей старшого дошкільного віку	28
<i>Багаліка Наталія</i> Розвиток уяви у дітей молодшого дошкільного віку в процесі проведення сюжетно-рольової гри	32
<i>Барабанова Олена</i> Методика розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку у декоративному малюванні за мотивами українського декоративно-прикладного мистецтва	37
<i>Батченко Вікторія</i> Основні проблеми кадрової політики в сфері туризму	41
<i>Бахтемірова Анна</i> Дитячий телеконтент в сучасній Україні	46
<i>Башиаріна Анастасія</i> Створення предметно-розвивального середовища за системою Марії Монтесорі	50
<i>Баштанюк Максим</i> Маркетингова політика туристичної фірми на прикладі туроператора «Альянс»	55
<i>Безбабіна Валерія</i> Сюжетно-рольова гра у житті дітей дошкільного віку	58
<i>Безсмертна Ілона</i> Концептуальні засади ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з мистецтвом живопису	62

Березенко Денис Права дитини в умовах сучасності	66
Богдан Тетяна Вплив особистості батьків на розвиток емпатії дітей старшого дошкільного віку	71
Бойко Вікторія. Взаємодія дитячого садка та сім'ї у роботі з розвитку ігрової діяльності дітей дошкільного віку	76
Боковець Ольга Філософські дефініції категорії «Світогляд» та співвідношення понять «Світоглядні уявлення», «Дитячий світогляд»	81
Бондарина Людмила Аналіз міжнародного досвіду організації функціональних моделей ліцензування туристичної діяльності	85
Боровик Вікторія Прогнозування труднощів молодших школярів у процесі оволодіння іноземною мовою	89
Бризницька-Кузьменко Ольга Сучасні підходи до формування основ здорового способу життя дошкільників	94
Бугаєвський Артур Сільський зелений туризм-пріоритет розвитку туристичної галузі України	100
Булига Оксана Категорія «чесність» в структурі морального виховання молодших школярів	104
Васюк Марина Особливості розвитку ринку міжнародного освітнього туризму в Україні	108
Витвицька Ольга Методи та педагогічні умови успішності навчання образотворчого мистецтва дітей дошкільного віку	113
Вишнівська Ольга Самостійна робота учнів як метод навчання	117
Власик Надія Роль інформаційно-комунікаційних технологій на уроках англійської мови в початковій школі	121

<i>Войнова Катерина</i>	
Психофізіологічні особливості розвитку дітей старшого дошкільного віку	127
<i>Волос Тетяна</i>	
Система роботи з авторською екологічною казкою в дошкільному навчальному закладі	133
<i>Вольська Оксана</i>	
Монтессорі-педагогіка у дошкільних навчальних закладах як відповіді на запити сучасного кризового суспільства	138
<i>Вороніна Дарина</i>	
Організація безпеки туристів на сучасному етапі розвитку туристичної діяльності	144
<i>Врода Надія</i>	
Підвищення інтересу дітей старшого дошкільного віку до фізичної культури і спорту засобами оздоровчих освітніх технологій	148
<i>Гандзюк Анна</i>	
Формування полікультурного світогляду молодшого школяра на уроках іноземної мови	153
<i>Гарбузова Катерина</i>	
Психологічні аспекти готовності до шкільного навчання дітей шести років	159
<i>Гетьманенко Ольга</i>	
Управління якістю послуг в сфері туризму	163
<i>Глушко Олена</i>	
Ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з тваринним світом за допомогою словесних методів	168
<i>Голодок Анастасія</i>	
Організація культурного дозвілля дітей	173
<i>Гончар Марія</i>	
Виховання шанобливого ставлення до батьків у дітей дошкільного віку	177
<i>Горбик Марія</i>	
Гумор як інструмент збільшення атрактивності спеціальних подій	180
<i>Гоцуляк Світлана</i>	
Виховання гуманних почуттів у дітей дошкільного віку	183

<i>Гресько Інна, Мачушенко Тетяна</i> Формування позитивного мислення особистості в умовах кризового суспільства	188
<i>Грузинська Інна</i> До питання формування мотиваційної готовності старших дошкільників до навчання в школі	192
<i>Грузинська Ірина</i> Розвиток уяви дітей дошкільного віку в процесі ознайомлення з казкою	196
<i>Гудемчук Наталія</i> Аналіз педагогічних теорій розвитку інтелекту у дошкільників	201
<i>Демчук Аліна</i> Технології анімаційної діяльності в рекреаційному туризмі	207
<i>Демчук Аліса</i> Раціоналізація змісту управлінських рішень в туризмі	211
<i>Денисевич Марина</i> Особенности восприятия цвета и его использование в изобразительной деятельности детей дошкольного возраста	215
<i>Денисюк Марина</i> Виховання як національно-соціальний фактор економічного зростання держави у працях Г. Ващенко	220
<i>Дербенёва Марина</i> Педагогическая поддержка развития музыкального восприятия детей дошкольного возраста с учетом особенностей национальной идентичности	224
<i>Добровольський Олексій</i> Соціокультурні виміри існування особистості	229
<i>Довбуш Інна</i> Педагогічна майстерність учителя як вияв високого рівня професійної діяльності	235
<i>Доник Анастасія</i> Дитячо-батьківські стосунки та їх взаємозв'язок з особистостями дитини дошкільного віку	238
<i>Дремлюк Людмила</i> Художня діяльність дошкільників на основі казок	243

<i>Дух Ірина</i> Страховання в туризмі: його сутність та особливості	248
<i>Дуюнович Світлана</i> Рекомендації з формування основ здорового способу життя у дітей старшого дошкільного віку	252
<i>Дяків Роман</i> Психолого-педагогічна підтримка першокурсників в умовах адаптаційного періоду навчання в коледжі: практичний аспект роботи	257
<i>Дячук Наталія</i> Вплив сімейної деривації на розвиток та становлення особистості вихованця закладу інтернатного типу	262
<i>Евстратова Лія, Прушак Ксенія</i> Проблема психологического здоровья молодой семьи современного студента	266
<i>Жежук Юлія</i> Рольова гра як засіб виховання та розвитку дитини	271
<i>Жеребило Олена</i> формування у дітей старшого дошкільного віку уявлень про тваринний світ засобами лялькового театру	276
<i>Жигурська Катерина</i> Особливості реалізації здоров'язберігаючих технологій у навчально-виховній роботі зі школярами	279
<i>Забожан Ірина</i> Варіативність сучасної вітчизняної дошкільної освіти дітей з особливостями психофізичного розвитку	285
<i>Завалко Альона</i> Професійне самовиховання майбутнього вчителя	290
<i>Задніпряна Оксана</i> Вплив теленовин на формування психіки дитини	294
<i>Зарванська Анастасія</i> Естетичне виховання дітей старшого дошкільного віку в процесі занять аплікацією	300

<i>Змисля Ірина</i> Особливості використання проектного підходу в навчанні іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах	304
<i>Зубач Ольга</i> Вплив розлучення батьків на особистість дитини	310
<i>Іванча Тетяна</i> Мезочинники у процесі соціалізації зростаючої особистості	314
<i>Івасик Вікторія</i> Роль сім'ї в соціалізації особистості	319
<i>Ігнатенко Наталія</i> Вплив ЗМІ на психіку дитини	323
<i>Іллюк Тетяна</i> Методика порівняння оригіналу й перекладу у процесі вивчення зарубіжної літератури в гуманітарних класах	328
<i>Ірклієвська Марина</i> Ескапізм як форма соціальної дезадаптації особистості	333
<i>Кагарлицька Марина</i> Туристичний похід як основа розвитку трудового виховання дітей	337
<i>Кириченко Маргарита</i> Деструктивні аспекти кризових явищ в умовах сучасності та їх вплив на особистість	342
<i>Кислян Катерина</i> Роль середовища в особистості дитини	347
<i>Кісаров Денис</i> Теоритичні Основи дослідження агресивності у дітей старшого дошкільного віку	352
<i>Клязника Марина</i> Формування уявлень про історію рідного краю як завдання патріотичного виховання дітей дошкільного віку	356
<i>Коваль Інна</i> Формування пізнавальної активності дошкільників на заняттях з іноземної мови	361

<i>Ковальчук Ілона</i>	
Роль естетичного виховання у формуванні особистості дитини дошкільного віку	366
<i>Козут Ольга</i>	
Комунікативні якості вчителя як складова його педагогічної майстерності	371
<i>Козуть Ольга</i>	
Погляди А. С. Макаренка про важливість праці для дітей дошкільного віку в умовах см'ї	375
<i>Колодич Тетяна</i>	
Духовне виховання як засіб подолання фізичної агресивності дітей старшого дошкільного віку	380
<i>Корнієнко Наталія</i>	
Інтелектуальна підготовка до школи дітей старшого дошкільного віку ,в процесі екологічного виховання	385
<i>Коровай Катерина</i>	
Роль соціального інституту у житті особистості	390
<i>Коротинська Олена</i>	
Прояв антикризової стійкості дошкільників в контексті дослідження логічного мислення	394
<i>Котельнікова Анастасія</i>	
Дитячі журнали в Україні перспектива росту і розвитку	400
<i>Крамаренко Анна</i>	
Труднощі та недосконалість виховання хлопчика в «материнській» сім'ї	403
<i>Крамарук Ольга</i>	
Рання профілактика девіантної поведінки молодших школярів у загальноосвітніх закладах	407
<i>Крикун Інна</i>	
Використання методів заохочення та покарання у вихованні дитини в умовах сім'ї	412
<i>Кудашкіна Марія</i>	
Характеристика молодшої сім'ї в умовах сучасної України	417

<i>Кудинова Оксана</i> Возможности старшего дошкольного возраста в формировании толерантности как социально-нравственного качества	422
<i>Кулаковська Марина</i> Психологічні особливості впливу сім'ї на формування особистості дитини	427
<i>Курносова Олександра</i> Роль ігри розвитку і життєдіяльності дошкільника: психологічний аспект	431
<i>Кутянська Наталія</i> Організація профілактичної роботи із школярами основної школи	436
<i>Кучковська Анна</i> Вплив емоційного стану майбутньої матері на розвиток дитини	439
<i>Лановенчик Олена</i> SWOT-аналіз соціального середовища та соціальної сфери	443
<i>Левківська Інна</i> Тренінгові заняття як форма підвищення педагогічної культури сучасної сім'ї	448
<i>Левченко Людмила</i> «Значення народної казки для розвитку зв'язного мовлення дітейдошкільного віку»	453
<i>Лісовська Ольга</i> Дитячі страхи у дошкільному віці	457
<i>Ляшенко Яна</i> Поетична творчість Т. Г. Шевченка, як засіб формування екологічної свідомості дітей старшого дошкільного віку	462
<i>Майстер Юлія</i> Вплив сім'ї на емоційну сферу особистості дитини	467
<i>Макаренко Анастасії</i> Психосоціальна допомога особистості в умовах кризового суспільства	474
<i>Максименко Людмила</i> Прагматико-комунікативні функції антропонімів у структурі англійських наукових текстів	479

<i>Максимович Оксана</i> Вплив засобів масової особливості молодшого школяра	482
<i>Маньківська Катерина</i> Сучасні концептуальні засади дотримання прав людини	486
<i>Мартинюк Вікторія</i> Педагогічна культура сучасного вчителя	491
<i>Марченко Дарина</i> Роль казки у розвитку уяви дітей молодшого дошкільного віку	496
<i>Матвійчук Ганна</i> Сім'я як фактор впливу на формування особистості дитини	499
<i>Матляк Ірина</i> Основні ознаки мовленнєвого розвитку дитини з синдромом аутизму	505
<i>Матяш Аліна</i> Особистісно-орієнтована спрямованість коментованого малювання дітей старшого дошкільного віку	510
<i>Мельник Лілія</i> Особливості виховання бережливого ставлення до природи у дітей старшого дошкільного віку	515
<i>Мельничук Оксана</i> Праця в природі як засіб екологічного виховання старших дошкільників	520
<i>Миколюк Наталія</i> Розвиток конструктивних умінь дошкільнят	525
<i>Михальчук Оксана</i> Профілактика впливу телепрограм на прояви агресивності дитини	530
<i>Мілева Надія</i> Поняття основоположних прав людини	535
<i>Мовчун Валентина</i> Гендерне виховання старших дошкільників в умовах ДНЗ	541

<i>Мойсеєнко Юлія</i> Художні твори як засіб збагачення знань дітей про природу	546
<i>Молодченко Юлія</i> «Маркетинг в умовах кризового суспільства»	551
<i>Момот Тетяна</i> Соціокультурна анімація та її вплив на розвиток особистості	556
<i>Мороз Ірина</i> Особливості виховання дітей в мусульманській культурі	560
<i>Морозюк Тетяна</i> Сучасний підхід до проблеми формування почуття патріотизму	564
<i>Мудролюбова Ірина</i> Особливості розвитку мислення у молодших школярів	569
<i>Назарчук Ганна</i> Виховання культури безпеки у старших дошкільників як педагогічна проблема	574
<i>Настішин Віра</i> Формування особистості молодшого школяра засобами театральної педагогіки	578
<i>Наумова Анна</i> Загальна декларація прав людини: гендерний підхід	583
<i>Новодворська Вікторія</i> Удосконалення комунікацій в інформаційній установі	588
<i>Огородник Ірина</i> Аксіологічна сутність прогулянки у процесі формуванні особистості дошкільника	593
<i>Олейнич Світлана</i> Впровадження правового механізму європейської конвенції про захист прав та основних свобод людини в Україні	597
<i>Олексієнко Олеся</i> Проблема неуспішності учнів початкової школи	601
<i>Орищенко Юлія</i> Особливості адаптації першокласників до шкільного навчання	604
<i>Осипенко Олександра</i> Основні тенденції сучасного розвитку прав людини	608

Осюк Ірина Проблема створення моделі соціального педагога	612
Павлович Катерина Історичні аспекти феномену здорового способу життя	617
Панченко Марина Роль вихователя у формуванні особистості дитини дошкільного віку	627
Перуцька Дар'я Питання соціально-правового захисту дітей в Україні	632
Петрик Юлія Психічне здоров'я дитини в умовах родини	637
Подобєдова Дар'я Соціальна адаптація особистості в умовах кризового суспільства	642
Поліщук Аліна Розвиток пізнавальної активності та пізнавальної самостійності учнів початкової школи	647
Похитун Маргарита Правові орієнтири сьогодення	649
Прит Олеся Роль природи у процесі формування почуття доброти у дітей дошкільного віку	655
Пролат Катерина Изобразительное искусство как средство воспитания гуманности у детей старшего дошкольного возраста	660
Проскура Марина Проблема гуманізації виховання в контексті сучасної української школи	666
Проценко Юлія Дитина в сучасному інформаційному суспільстві: виміри нового часу	670
Пуховець Любов Туристична діяльність як один з елементів впливу на формування громадянської позиції	675

<i>Рабчун Ірина</i> Наукова, науково-технічна та інноваційна діяльність у вищих навчальних закладах України за Законом України «Про вищу освіту»	678
<i>Ресніт Олександр</i> Психолого-педагогічна підтримка особистості в умовах кризового суспільства	681
<i>Рейт Катерина</i> Направленність освітнього процесу на становлення гармонічного особистісного простору дітей старшого дошкільного віку	686
<i>Рисей Тетяна</i> Формування комунікативних умінь дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичних ігор	691
<i>Романова Анна</i> Ефективне використання ігрового методу навчання дітей молодшого шкільного віку	697
<i>Романюк Валентина</i> Особливості навчання та виховання дітей з різними типами темпераментів	700
<i>Рябошапка Тетяна</i> Сучасний стан готовності вчителя до реалізації завдань екологічної освіти і виховання молодших школярів	705
<i>Савонік Вікторія</i> Вплив неповної сім'ї на формування особистості дитини дошкільного віку	711
<i>Савчук Олеся</i> Вплив реклами на свідомість дитини-дошкільника	715
<i>Самойлюк Ірина</i> Зміст та структура казок як засобу морального виховання дітей дошкільного віку	719
<i>Свердленко Людмила</i> Особливості вербалізації концепту Happiness у сучасній англійській мові	722
<i>Селєзньова Аліна</i> Формування мовленнєвої компетенції дітей дошкільного віку в процесі використання загадок	725

Сидорова Олена Методика розвитку образотворчих здібностей дітей молодшого дошкільного віку у процесі ігрового навчання	729
Синько Людмила Формування соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку в умовах ДНЗ	732
Сироткина В. Воспитание основ толерантности посредством дидактической игры	737
Сірак Юрій Анімаційна позиція вихователя на заняттях з іноземної мови	742
Сітарук Тетяна Модернізація професійної діяльності вчителя в умовах сьогодення	746
Скиба Вікторія Мовлення та його розвиток у дошкільному віці	751
Скиба Дарія Інформаційна грамотність як складова медіакультури дитини	755
Скібук Наталія Розвиток фізичних якостей у дітей дошкільного віку	760
Скоробагатько Анна Психологічні особливості соціального інтелекту майбутніх педагогів	765
Сметана Ірина Права жінок України	768
Смик Дар'я Вплив бабусі і дідуся на виховання онуків	774
Смик Юлія Рухлива гра як засіб всебічного виховання дітей дошкільного віку	777
Снігир Валентина Розвиток пригодницького екстремального туризму в Україні	782
Сорочинська Тетяна Творчий потенціал книжкової ілюстрації як основа формування чуттєвого сприйняття світу дошкільника	787

<i>Ставська Юлія</i>	
Використання вихователем ДНЗ методів та прийомів ТРВЗ-педагогіки як засобу розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку	792
<i>Стадніченко Марія</i>	797
Фантазування як механізм психологічного захисту дошкільників	
<i>Степаненко Анастасія</i>	
Казко терапія в роботі з дітьми дошкільного віку	802
<i>Стефаненко Таїсія</i>	
Методика діагностування рівнів розвитку комунікативно-мовленнєвої діяльності старших дошкільників	807
<i>Стрімоухов Олексій</i>	
Інтернет як соціальний інститут та його вплив на соціалізацію особи в контексті соціологічних теорій сучасності	811
<i>Ступаченко Оксана</i>	
Сюжетно-рольова гра як складова гендерного виховання дошкільників	815
<i>Сушанін Наталія</i>	
Методика дослідження творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку	818
<i>Сяткіна Ірина</i>	
Інститут сім'ї: сучасний стан та проблеми очима молоді	824
<i>Талалай Інна</i>	
Дидактична гра як один із способів залучення молодших школярів до активної розумової діяльності	831
<i>Танащук Альона</i>	
Відносини між батьками та дитиною як вирішальний чинник розвитку самооцінки особистості	831
<i>Таранюк Катерина</i>	
Психолого-педагогічні основи формування позитивних взаємин дітей старшого дошкільного віку	836
<i>Татаренко Мирослав</i>	
Розвиток самостійності дітей старшого дошкільного віку як актуальна проблема сьогодення	844

Тененіка Лариса Психолого-педагогічні аспекти проблеми виховання працелюбності у старших дошкільників в сім'ї.	849
Терета Валентина Вплив соціально-економічної напруги в країні на ситуацію насилля над дітьми в сім'ях	854
Тищук Анастасія Історичний аспект розвитку поглядів на формування здорового способу життя дітей дошкільного віку у сім'ї.	859
Ткаченко Віктор Пошук ефективних засобів фізичного виховання дитини в сім'ї	865
Ткачук Наталія Коучинг як інноваційна технологія психолого-педагогічної підтримки особистісного саморозвитку студентів у ВНЗ	869
Токарська Євгенія Образотворча діяльність як засіб розвитку творчої уяви старших дошкільників	874
Фалько Вікторія Моральний розвиток дітей дошкільного віку на сучасному етапі	879
Фатич Ірина Особливості креативного мислення молодшого школяра	884
Федорович Юлія Виховання у старших дошкільників толерантної поведінки в процесі взаємодії ДНЗ та сім'ї	888
Фіщук Олена Проектний метод діяльності дошкільного навчального закладу	893
Харчук Ірина Психолого-педагогічна підтримка підлітків в умовах вимушеної міграції	898
Хієнко Валерія Формування мовленнєвої компетентності у дітей із затримкою психічного розвитку	902
Хоменко Анна Права та свободи людини в історичному контексті	906

Хомич Ірина Умови формування у дітей старшого дошкільного віку інтересу до занять фізичною культурою	910
Цицюра Тетяна Сучасний розвиток прав людини	914
Чворсюк Ольга Методи духовного та морального виховання в контексті сучасних тлумачень	921
Чепель Ірина Розвиток уяви дітей дошкільного віку: історико-педагогічний аспект	927
Чернуха Оксана Громадське виховання учнів у процесі вивчення світової літератури	932
Чирикал Анастасія Зміст екологічного виховання дітей дошкільного віку	935
Чубата Олена Принципи диференціації компонентів готовності дитини до навчання в школі	940
Шакун Наталія Психолого-педагогічна адаптація особистості в умовах кризового суспільства	945
Шаріпова Катерина Особливості формування психічного здоров'я у дітей старшого дошкільного віку засобами гри	950
Шацька Юлія Терапія мистецтвом як засіб корекції емоційних порушень у дітей дошкільного віку	958
Швець Вероніка Декларативний характер дотримання прав людини в сучасному суспільстві	962
Шевченко Інна Психолого-педагогічні умови розвитку творчої уяви старших дошкільників	967
Шерстюк Людмила Педагогічні умови формування мовленнєвої компетенції старших дошкільників	973
Шишкіна Альона Соціально-психологічні особливості сімейно-виховного впливу на формування особистості дитини	977

Шкарівська Юлія	983
Проблеми формування психологічної готовності дитини до навчання в школі	
Шкарупа Яна	987
До питання впливу сучасної іграшки на особистісний розвиток дитини дошкільного віку	
Шульга Ірина	992
Дитяча художня література як засіб формування гуманних почуттів у дітей старшого дошкільного віку	
Щербина Євгенія	996
Реалізація прав дитини на відпочинок в умовах сучасності	
Юрлова Вікторія	1000
Формування мотивації до навчання у старших дошкільників як психолого-педагогічна проблема	
Янішевська Олена	1005
Реалізації права на свободу совісті та віросповідання: освітньо-релігійнознавчий підхід	
Янс Анна	1010
Проблема адаптації студентів у ВНЗ в сучасних умовах	
Ярмолич Ірина	1015
Українська народна гра як засіб національного виховання дітей старшого дошкільного віку	
Ярошенко Надія	1020
Виховання культури поведінки у дітей старшого дошкільного віку в освітньому середовищі ДНЗ	
Яценко Жанна	1025
Соціально-емоційний розвиток особистості дошкільника	

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДИКИ АСОЦІАТИВНИХ СИМВОЛІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Ірина Алехно

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. н., доцент *Мордоус І. О.*

На сьогоднішній день англійська мова – це найбільш поширена мова в усьому світі. Близько 80 відсотків всієї інформації, що зберігається на електронних носіях та у віртуальному вигляді, представлено англійською мовою. Вона давно стала мовою міжнародного ділового спілкування, інформаційних технологій та Інтернету. Провідна наукова та науково-популярна література, як правило, також випускається англійською мовою.

Реалії життя показують, що у складних ринкових відносинах, досягти успіху та визнання може лише інтелектуально та морально розвинена, ерудована, здатна до креативу людина. Саме тому, для того щоб сучасній людині відчувати себе комфортно у світовому потоці інформації, необхідно вивчати англійську мову. В сучасній педагогічній думці вже науково обґрунтованим є твердження про сензитивність дошкільного періоду дитинства для розвитку лінгвістичних задатків дитини, що постало правомірним підґрунтям для залучення людини до однієї з мов міжнародного спілкування вже у дошкільному віці. Як зазначається у Базовій програмі розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі», яка є третьою складовою нормативних документів та науково-методичних матеріалів, пов'язаних з модернізацією змісту дошкільної освіти в Україні, «вивчення іноземної мови не лише розвиває індивідуальні мовленнєві здібності дитини, а й створює передумови для вивчення нею в майбутньому інших мов, спрощує їй життя в багатонаціональній державі та світі, сприяє соціалізації дошкільника,

формуванню його особистісної культури та розвиває психічні процеси» [1, с. 365].

Вікові особливості дітей дошкільного віку дозволяють виділити ряд аргументів на користь раннього навчання іноземної мови. Початок навчання іноземної мови в дошкільному віці зумовлений тим, що діти вже з чотирьох років відрізняються особливою чутливістю до мовних явищ. Як у вітчизняній (Л. Виготський, С. Рубінштейн тощо), так і в зарубіжній психології (Т. Еліот, Дж. Брунер, В. Пенфільд, Р. Робертс, Б. Уайт) є дані про те, що дитина опановує спілкування іноземною мовою легше, ніж дорослий. Результати експериментів М. Зорандія, О. Негвицької, І. Зимньої, дослідників США, Канади та інших країн свідчать про підвищення рівня розвитку вербального інтелекту сучасних дошкільників.

Враховуючи доведений факт не лише можливості, а й необхідності навчання дітей дошкільного віку іноземної мови, актуальною постає проблема підвищення ефективності даного процесу. На думку низки вчених (К. Віттенберг, О. Негневицької, К. Протасової) підвищенню ефективності опанування дітьми дошкільного віку іноземної мови сприяє використання інноваційних технологій та авторських методик.

Однією з інноваційних методик, яка знайшла прихильників серед вітчизняних педагогів-практиків є методика асоціативних символів (далі МАС), на відміну від інших відомих методик, почала застосовуватися відносно недавно. Це органічне поєднання рухів, жестів, міміки з грою, учасниками якої виступають як педагог, так і вихованці. Це кодова мова уявлень та асоціацій [2]. Свій початок вона взяла у місті Луцьку, де і пройшла першу апробацію у ДНЗ № 7 під керівництвом Гунько С. Дана методика підходить для вивчення іноземної мови як у дитячому садку так і у школі. Переймати досвід приїжджали навіть з Канади та Японії [3]. Вони відзначали, що кожне заняття англійської мови – це інтерактивний цікавий світ, в якому кожна дитина оволодіває англійською мовою, далеко випереджаючи тих дітей, які навчаються

за традиційною методикою, а також дає змогу з раннього дитинства якісно та легко сприймати і засвоювати англomовний навчальний матеріал.

МАС – ігровий метод. У цьому й полягає основна його перевага над традиційними формами навчання. Гра – це творчість, гра – це праця. У її процесі в дітей виробляються навички зосередження, самостійного мислення, розвивається увага, дисципліна. Ігрові моменти роблять навчання цікавим, створюють у вихованців бадьорий настрій, полегшують подолання труднощів у засвоєнні матеріалу. МАС дає можливість складний навчальний матеріал перетворити в простий, а нудний – зробити цікавим. Діти виконують рухи й озвучують їх одночасно. Їм усе зрозуміло, тому що мова й рухи переплітаються. Створюючи асоціативні образи-символи, «оживляємо» кожне слово, з яким можна провести цікаву, захоплюючу гру. Практика свідчить, що використання іншомовного навчально-ігрового середовища значно збільшує ефективність засвоєння матеріалу. Наприклад: як цікаво «піти» з друзями на прогулянку до уявного парку, прокоментувати, що там бачимо, побігати парком, пострибати, пограти в футбол, половити метеликів, позасмагати на сонечку, влаштувати з друзями пікнік тощо. І все це за відносно короткий проміжок часу на занятті з англійської мови, сидячи за партами. Використання асоціативних символів, створення умов, максимально наближених до життєвих ситуацій, робить можливим мимовільне запам'ятовування матеріалу, перетворює процес навчання у невимушене сприйняття. Тому засвоєння навіть порівняно великої кількості мовного матеріалу, не веде до перевантаження пам'яті. Цінність методу полягає ще й у тому, що, не використовуючи абсолютно ніяких затратних технологій, учитель має змогу постійно проводити високопродуктивні заняття, а не тільки спеціально підготовлені у створених для того умовах.

Працюючи за цим методом, потрібно насамперед ознайомитися з технікою його застосування. Перед початком введення нового лексичного матеріалу вчитель разом з учнями домовляється, як вони зображатимуть мовою тіла той чи інший предмет, стан або дію, коментуючи їх спочатку рідною

мовою. Рідна мова використовується тільки для пояснення асоціативних символів. Дитині достатньо лише раз показати, як зобразити мовою жестів предмети, об'єкти, наприклад: річку, ліс, парк, зоопарк тощо.

Кожен педагог за бажанням по-своєму зображує той чи інший предмет, стан або дію. Головне, щоб діти розуміли його, а він їх. Під час роботи педагоги разом з учнями можуть імпровізувати, вносити свої зміни та доповнення в розробку символів. Діти, зазвичай, із захопленням беруть участь у цьому процесі, адже матеріал викладається в цікавій, ігровій формі. Діалог "вихователь-учень" проходить на рівні відомих для обох сторін образів-символів, пов'язаних між собою за попередньою домовленістю. Працюючи за МАС, учитель має можливість проводити з учнями систематичне повторення, що є обов'язковою умовою для вироблення автоматизму в спілкуванні іноземною мовою. Часто повторюючи матеріал, педагог додає певні деталі, розширюючи бачення дитини про вивчене, що сприяє кращому засвоєнню. Дітям цікаво, коли до зображуваних ними, в цьому випадку, меблів будуть спрямовані певні дії: покажи на стілець, торкнись до столу, підійди до телевізора, підбіжи до ліжка, помий холодильник. Проводити подібні ігри можна по-різному: імітувати виконання дій, спрямованих до зображуваного заданого предмета, сидячи за партами або ж підходячи до нього.

Таким чином, як показує практика, вивчення іноземної мови за методикою МАС є досить ефективним та легким. Спираючись на відгуки практиків та вчителів, можна сказати, що застосування даної методики не представляє великих труднощів, але потребує попередньої ґрунтовної підготовки з урахуванням особливостей дітей, до яких вона має застосовуватися.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти України: Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук.; — К., 2012. — 26 с.

2. Гулько С. В., Гусак Л. Є., Єфіменко О. І., Стадник Н. Р. Англійська мова для дітей молодшого шкільного віку загальноосвітніх навчальних закладів за методикою асоціативних символів / С. В. Гулько, Л. Є. Гусак, О. І. Єфіменко.

3. http://innovatelogic.com/publishing_in_press_all/dosvid_pereym_yaponci_i_canadci.html

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРАКТИЧНІЙ РОБОТІ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА

Людмила Антонюк

*Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини*

Науковий керівник – к. пед. н., доцент *Добридень А. В.*

Сьогодні все очевиднішим стає той факт, що традиційна школа, орієнтована на передачу знань, умінь і навичок, не може забезпечити повноцінний розвиток кожної особистості. Специфічними особливостями інноваційного навчання є його відкритість майбутньому, здатність до передбачення на основі постійної переоцінки цінностей, конструктивні дії в оновлених ситуаціях. Інноваційні технології забезпечують умови розвитку особистості, здійснення її права на творчий внесок, на особистісну ініціативу, на свободу саморозвитку.

Інноваційні технології, які поєднують створення, освоєння та застосування різних нововведень, здатні значно прискорити процеси оновлення системи освіти загалом. Тому вивчення та реалізація інноваційних процесів широко використовується в педагогічній системі освіти на різних її рівнях.

Виходячи з досліджень різних авторів, а саме : С. Сисоєва в “Енциклопедії освіти” аналізує різні підходи до визначення вказаного феномена і робить висновок, що він розглядається багатоаспектно, а саме: як раціональний спосіб досягнення свідомо сформульованої освітньої (навчальної, виховної) мети (М. Вулман, І. Лернер, Б. Ліхачов, П. Сікорський, Рада з педагогічних

технологій Великої Британії); як наука (Г. Селевко); як педагогічна система (В. Безпалько, С. Сисоєва, Д. Чернилевський); як педагогічна діяльність (А. Нісімчук); як системно-діяльнісний підхід до освітнього (навчального) процесу (Г. Еллінгтон, Н. Кузьміна, П. Мітчелл, Ф. Персиваль, О. Пехота, П. Самойленко); як система знань (В. Генецинський, Т. Назарова, В. Онищук, Ю. Турчанінова, Національний центр програмованого навчання Великої Британії); як мистецтво педагога (І. Прокопенко, Н. Тализіна, В. Шепель); як модель (В. Ченців); як засіб оптимізації та модернізації освітнього процесу (Ф. Янушкевич); як процесуальний компонент (складова) освітнього (навчального) процесу (М. Кларін); як інтегративний підхід до освіти (П. Мітчелл, Д. Фін) [1, 661].

Розглянемо основні терміни, щодо розкриття сутності нашої статті: “інновація” означає оновлення процесу навчання, який спирається, головним чином, на внутрішні фактори. Запозичення цього терміна пов’язане з бажанням виділити мотиваційний бік навчання, відмежуватися від чергових “переможних методик”, які за короткий час повинні дати максимальний ефект незалежно від особливостей класу та окремих учнів, їхніх бажань, здібностей тощо.

Поняття “технологія” виникло у світовій педагогіці також як протиставлення існуючому поняттю “метод”. Недолік методу полягає в його негнучкості та статистичності. Широкого поширення термін “технологія” (“технологія в освіті”) набув у 40-х рр. і був пов’язаний із застосуванням нових аудіовізуальних засобів навчання. У 60-х рр. поняття “технологія освіти” розглядалося під кутом зору програмного навчання і використання обчислювальної техніки у навчанні [3, 65].

З початку 80-х рр. все більше вживається термін “педагогічні технології”. У визначенні їхньої суті немає єдиного погляду: одні розуміють це як певну систему вказівок щодо використання сучасних методів і засобів навчання; інші – цілеспрямоване застосування прийомів, засобів, дій для підвищення ефективності навчання; треті – цілісний процес визначення мети, обґрунтування плану і програми дій та навчальних методів. Кожний з цих

підходів має право на існування, бо охоплює різні сторони навчального процесу. Тому існує велика кількість педагогічних технологій.

Отже, “інноваційні технології” – це цілеспрямований системний набір прийомів, засобів організації навчальної діяльності, що охоплює весь процес навчання від визначення мети до одержання результатів. Система ґрунтується на внутрішніх умовах навчання. Тому “педагогічні технології” пов’язані з ідеями і досвідом психології, соціології, системного аналізу тощо [2, 98].

Педагогічна технологія – це цілеспрямована система. Ми звикли до визначення мети навчання, виходячи з комплексного підходу поєднання освітньої і виховної мети (Ю. Бабанський). Останнім часом особлива увага приділяється розвитку творчих здібностей учнів. Найбільш поширеним є когнітивний та гуманістичний підходи.

Серед інноваційних технологій, які набули поширення в практиці вищої освіти, можна виділити дев’ять видів, а саме:

1) особистісно-орієнтовані технології (підвищення ефективності навчально-виховного процесу шляхом його індивідуалізації та диференціації, створення атмосфери комфорту в процесі навчання, розширення простору співробітництва між викладачами та студентами на гуманному суб’єкт-суб’єктному рівні);

2) нові інформаційні технології (сукупність методів і технологічних засобів збирання, організації, збереження, опрацювання, передачі й подання інформації за допомогою комп’ютерів і телемунікаційних мереж);

3) модульно-рейтингові технології (система навчання за окремими функціональними вузлами, відображеними у змісті, організаційних формах і методах – модулях із метою підвищення зацікавленості студентів у результатах навчання та об’єктивності оцінки знань з окремих предметів і фаху в цілому);

4) технології розвитку творчості (стимуляція у студентів інтересу до пізнавальної діяльності за допомогою завдань творчого характеру);

5) ігрові технології (імітація майбутньої педагогічної діяльності в ігровій формі, використання різних навчально-педагогічних ігор);

6) діалогові технології (вирішення в режимі діалогу питань проблемного характеру, що не мають однозначного вирішення в науці та практиці);

7) проектні технології (розв'язання різних проблем, стимулювання інтересу студентів до самостійного здобуття певних знань, умінь і навичок);

8) технології цілепокладання та життєтворення (усвідомлення цілей учительської професії, віра у свої можливості та власний успіх, сподівання на позитивні перспективи в майбутньому);

9) тренінгові технології (система діяльності щодо відпрацювання певних алгоритмів навчально-пізнавальних дій і способів розв'язання різних видів завдань, типових для людини з високорозвиненою мотивацією).

Вказані інноваційні технології можна поділити за ознакою масштабності перетворень на системні (особистісно орієнтовані, нові інформаційні технології, модульно-рейтингові), модульні (технології розвитку творчості, ігрові та діалогові), локальні (проектні технології, цілепокладання та життєтворення, тренінгові).

Основною ціллю інтерактивного навчання є підготовка молодшої людини до життя, активізація навчальних можливостей учнів шляхом залучення до діалогу, у ході якого пропонується висловлення та обґрунтування власних думок, а не переказування готової інформації відірваної від їхнього життя та суспільного досвіду.

Суть інтерактивного навчання у тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх студентів. Це співвідношення, взаємонавчання (колективне, групове), де і студент, і викладач є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих та виробничих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Воно ефективно сприяє формуванню навичок і вмінь, створення атмосфери співробітництва,

взаємодії, дає змогу педагогу стати справжнім лідером студентського колективу.

Системна спрямованість змісту освіти визначається освітньо-професійними програмами, в яких відображено змістово-реалізаційні аспекти освітньо-кваліфікаційних характеристик, визначено нормативний зміст навчання, встановлено вимоги до змісту, обсягу, рівня освітньої та професійної підготовки фахівців відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня певної спеціальності. Вони використовуються під час розробки та коригування відповідних навчальних планів і програм навчальних дисциплін, розробки засобів діагностики рівня освітньо-професійної підготовки фахівців, визначення змісту навчання як бази для опанування відповідних спеціальностей та кваліфікацій.

З метою вдосконалення і осучаснення інформаційних ресурсів вищих навчальних закладів необхідно: по-перше, підготовка та видання сучасних науково-методичних розробок професорсько-викладацьким складом (підручників, навчальних посібників, опорних конспектів), а також створення ними комп'ютерних підручників, інформаційно-довідкових систем за напрямками підготовки спеціалістів. По-друге, систематичне поновлення сучасного літературного фонду підпискою періодичних видань. По-третє, відкриття доступу викладачам і студентам до інформаційних ресурсів через глобальну мережу Internet.

Література

1. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; [гол. ред. В. Г. Кремень]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
2. Нісімчук А., Падалка О., Шпак О. Сучасні педагогічні технології / А. Нісімчук, О. Падалка, О. Шпак – К 2000. – 368 с.
3. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті: Монографія / С. Сисоєва, А. Алексюк, П. Воловик. – К. : ВІПОЛ, 2001. – 502 с.
4. Пометун О.І. Енциклопедія інтерактивного навчання / О. Пометун – К., 2007. – 144 с.

ХАРАКТЕРИСТИКА НАОЧНОСТІ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Марія Бабій

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. н., доцент *Мордоус І. О.*

Іноземна мова є важливим засобом міжкультурного спілкування, вона сприяє вербальному порозумінню громадян різних країн, дозволяє комфортно себе відчувати у полікультурному суспільстві, забезпечує вищий рівень культурного розвитку особистості. У зв'язку з цим стає актуальною позиція, за якої здатність зрозуміти представника іншої культури залежить не тільки від правильного використання мовних одиниць, але й від особливих умінь розуміти норми його культури. Такий підхід зобов'язує розглядати іноземну мову не лише як засіб міжкультурного спілкування, але і як своєрідний інструмент пізнання іншої культури та пропаганди власної, що сприяє духовному взаємозбагаченню. Таким чином мова, як соціальний засіб збереження та передачі інформації, відіграє важливу роль у гуманізації сучасної освіти. Саме тому концепція сучасного дошкільного виховання передбачає комплексне вирішення питань розвитку дітей, серед яких важливе місце займає ознайомлення дошкільників з культурою іншомовного спілкування.

Таке цілепокладання стало можливим в силу результатів багатьох досліджень. Доцільність навчання дітей дошкільного віку іноземних мов відображена в низці праць вітчизняних та зарубіжних учених (Н. Агурової, В. Гінзберг, С. Гоздецькі, І. Зимньої, І. Негневицької, В. Плахотніка, З. Футерман, О. Ханової та ін.). Раннє оволодіння іноземною мовою (у дошкільному віці), на думку багатьох дослідників (Н. Басової, М. Безруких, В. Бухбіндер, І. Вронської, Н. Гальскової, Г. Рогової та ін.), є найбільш ефективним. Окреслені автори зазначають, що саме опанування іноземної мови у дошкільному віці розглядається як одна з умов підвищення якості загальної

мовленнєвої та інтелектуальної активності дітей. У. Вайнрайх, Н. Імедадзе, М. Павлович, У. Пенфілд та інші вбачають основу успішного навчання дошкільників іноземної мови саме у специфіці психофізіологічних можливостей дітей цього віку. Так, наприклад, У. Пенфілд, доводить, що фізіологічна причина успіху навчання мови полягає в тому, що в цей період мозок дитини має спеціалізовану здатність до навчання мови, яка з віком зменшується [6].

У дошкільному віці дитина засвоює основи знань про навколишній світ, взаємини людей, про зовнішні і внутрішні якості, суттєві зв'язки предметів. Старші дошкільники уже здатні робити умовислови і узагальнення, їхнє мислення характеризує допитливість, активність тощо. Основи мислення формуються в ранньому дитинстві. З часом на основі наочно-дійового мислення розвивається наочно-образне, формуються перші узагальнення, що засновані на досвіді практичної предметної діяльності і закріплені у слові. Основними напрямками розвитку мислення дошкільника є вдосконалення наочно-дійового мислення, інтенсивний розвиток наочно-образного і початок активного формування словесно-логічного шляхом використання мови як засобу постановки і розв'язання інтелектуальних завдань, засвоєння наукових понять.

Виходячи з характеру розвитку мислення в дошкільному віці науковці визначають найбільш ефективним методом навчання дітей є наочність, оскільки специфіка його реалізації лежить у психофізіологічній площині. Саме тому одним з найважливіших положень, що лежать в основі організації процесу навчання дітей дошкільного віку іноземної мови, є принцип наочності. Велику увагу використанню різних видів наочності в процесі навчання дітей дошкільного віку іноземної мови приділяли: Я. Коменський, К. Ушинський, Р. Ламберт, М. Скаткин, І. Лернер, Д. Ельконін, М. Данілов, І. Городніков.

Зокрема, Я. Коменський називав використання наочності «золотим правилом» дидактики, згідно якого в навчанні необхідно використовувати всі органи чуття людини. Він відзначав, що «якщо ми маємо намір насаджувати в

дітях дійсні і достовірні знання, то ми взагалі повинні прагнути навчати їх всьому за допомогою особистого спостереження і почуттєвої наочності» [8, с. 181]. У цьому контексті значної актуальності набуває думка видатного педагога К. Ушинського про те, що, якщо вчити дитину будь-яких п'яти незнайомих слів, вона буде відчувати великі труднощі, але, якщо пов'язати з картинками двадцять таких слів, дитина швидко засвоїть їх.

Аналіз літературних джерел дозволив дійти висновку, що педагогами та психологами розглядається велика кількість класифікацій. Зокрема, перший науковець, який виокремив принцип наочності як провідний у навчанні дітей іноземної мови Я. А. Коменський розрізняв наочність предметну і образну. Перша – результат сприйняття об'єкта, що безпосередньо пред'являється (перцептивна), друга – відтворені образи об'єктів, які колись споглядалися (мнемічна). Але Я. А. Коменський справедливо вважав, що предмет може споглядатися і в його зображенні, а образи фантазії пам'яті можуть бути намальовані [5]. Такий підхід виокремлює чотири види наочності: 1) безпосередньо-перцептивна (наприклад, показ викладачем положення губ під час вимовляння якої-небудь губної фонем), 2) зображено-перцептивна (наприклад, пред'явлення зображених губ, знятих на фото), 3) безпосередньо-мнемічна (наприклад, образ пам'яті, як цей звук вимовляв такий-то носій виучуваної мови) і 4) зображено-мнемічна (наприклад, малюнок по пам'яті зміни в часі мелодії і сили вимови).

Одна з підстав для класифікації видів наочності – це ступінь натуральності або схематичності: 1) фото, 2) малюнок, 3) схема; 1) живий звук, 2) синтетичний звук, 3) його спектрограма, або сагітальний розріз органів артикуляції при вимовленні певної фонем. За участю органів відчуттів розрізняються наочність зорова, слухова, м'язово-рухова і т. д., а також змішана. Розрізняють також предметну наочність (зі всіма її різновидами), або ж мовну наочність. Під мовною наочністю ми розуміємо таке спеціально оброблене подання усного або писемного мовлення, в результаті якого через чуттєво-наочну виразність мовлення починали просвічувати ті закони мови, за

якими певне мовлення побудоване. До мовної наочності входять всілякі види показу усного і писемного мовлення у виконанні майстрів художнього слова і викладача, якого треба цього учити [9]. Мовна наочність може бути і зображальною, починаючи від фото обличчя мовця і кінчаючи схемою часу дієслова виучуваної мови.

Отже, в результаті опрацювання психолого-педагогічних джерел ми бачимо, що наочність визначається як провідний метод роботи з дітьми дошкільного віку, зважаючи на особливості їх психофізіологічного розвитку, а навчання дітей старшого дошкільного віку англійської мови потребує максимального використання наочності. Проте, ми знаходимо думку, що демонстрація завеликої кількості наочних посібників утомлює дитину, що може значно знизити ефективність опанування нею лінгвістичного матеріалу. Тому тільки використання різноманітних методичних прийомів навчання разом із використанням наочних посібників та чергуванням різних форм та видів роботи з дітьми призведе до ефективного формування мовленнєвої активності дошкільників.

Література

1. Богущ А. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років: Монографія. / А. Богущ– К.: Видавничий Дім «Слово», 2004. – 113 с.
2. Верещагина И. Н. Английский язык: Учеб. для 1 кл. с углубл. Изучением англ. яз., лицеев, гимназий и ст. групп дет. садов / И. Н. Верещагина, Т. А. Притыкина. – М. : Просвещение, 2003 – 160 с.
3. Готовимся к школе. Книга вторая: Английский язык. Первые шаги. – М.: СП «Окошко ЛТД», 1992.
4. Готовимся к школе. Книга пятая: Английский язык. Слова и предложения. – М. : СП «Окошко ЛТД», 1992.
5. Коменский Я. А. Избранные педагогические сочинения. – М.: Учпедгиз, 1939. – Т.1.: Великая дидактика. – 317 с.

6. Пенфильд В., Робертс Л. Речь и мозговые механизмы. – Л. : Медицина, 1984. – 265 с.

7. Сидельникова О. Д. Англійська веселка. Навчання англійської мови дошкільнят. Програма для дошкільних закладів. / О. Д. Сидельникова – Маріуполь, 2003. – 20 с.

8. Сластенін В. А. Педагогіка: Учеб. посібник для студ. вищ. пед. навч. закладів / В. А. Сластенін, І. Ф. Ісаєв, Є. М. Шиянов; Під. ред. В. А. Сластенина. – М. : Видавничий центр «Академія», 2002. – 576 с.

9. Федчик В. А. Психологічний аналіз використання наочності в процесі навчання української мови як іноземної [Електронний ресурс] / В. А. Федчик
Режим доступу:http://www.rusnauka.com/20_PRNiT_2007/Psihologia/23808.doc.htm

РОЗВИТОК УЯВИ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ПРОВЕДЕННЯ СЮЖЕТНО-РОЛЬОВОЇ ГРИ

Наталія Багаліка

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. психол. н., доцент Гальченко В. М.

Проблема розвитку творчих здібностей, а відтак і уяви, дедалі більше набуває актуальності. Згідно з нормативними документами дошкільної освіти зазначено, що пріоритетним напрямком виховання дитини на етапі дошкільного дитинства є розвиток у неї творчих здібностей, від рівня яких залежить гармонійність розвитку особистості.

Одним з найважливіших компонентів творчих здібностей є уява. Розвиток цієї психічної функції досліджували психологи Л. Виготський, О. Дьяченко, Д. Ельконін, Н. Палагіна, Т. Рібо, Дж. Селлі, Е. Торренс, З. Фрейд. Роль уяви у грі та продуктивних видах діяльності вивчали Е. Гаспарова, Т. Комарова, Т. Казакова, І. Ликова, Н. Сакуліна, Л. Фесюкова, Є. Фльоріна та ін.

Дослідження уяви як особливої властивості людської психіки, що займає проміжне положення між сприйняттям, мисленням і пам'яттю, диференційовано відстоїть і одночасно інтегроване в інші психічні процеси, є однією із значущих проблем теоретичної та практичної психології. Незважаючи на тривалу історію, вивчення феномена уяви як і раніше залишається актуальним завданням наукових пошуків як з боку визначення його анатомо-фізіологічних основ, так і з боку виявлення та наукового аналізу його психологічних механізмів.

Гра є провідним видом діяльності дитини-дошкільника, і саме в ігровій діяльності закладено великий розвивальний потенціал. Разом з цим, практично водночас з ігровою діяльністю у житті дитини виникає образотворча діяльність. Саме гра та образотворча діяльність мають особливе значення в реалізації проблеми розвитку уяви молодших дошкільників. Водночас, проблема педагогічного керівництва розвитком уяви саме дітей молодшого дошкільного віку залишається поза увагою науковців.

Серед існуючих у зарубіжній психології підходів до розвитку уяви можна виділити таку групу, в якій провідне місце посідає проблема детермінації уяви: в дослідженнях М. Вульфа, Ж. Піаже, З. Фрейда розвиток уяви пов'язується з визріванням інтелектуальних і особистісних структур. На думку вчених (Бен А., Рібо Т., Селлі Дж.), розвиток уяви залежить від накопичення власного досвіду.

Дослідження останніх років (Веракса М.Є., Дяченко О.М., Лаврентьєва Ю.Ф., Співаковська А.С.) дозволяють виділити індивідуальні розбіжності в розвитку уяви дітей залежно від домінуючого виду, а також специфічні механізми кожного виду уяви та засоби її розвитку в дошкільному віці. Ці важливі наукові висновки було враховано нами при побудові лінгводидактичної моделі навчання, оскільки ігнорування факту існування індивідуальних розбіжностей дітей у виборі способів побудови образів уяви знижує ефективність роботи.

У дослідженні особливостей розвитку уяви в дошкільному віці науковці як найзначущі чинники називають гру, пізнання реальності та дитячу творчість.

Саме у грі вчені вбачають джерело художньої творчості дитини. Гра, на думку Л.С.Виготського, – це вузол, що пов'язує через уяву потреби, емоції, бажання дитини і ту дійсність, у якій вона діє.

Л.С.Виготський, а за ним О.М.Леонтьєв, Д.Б.Ельконін вважали, що у грі зароджуються й інші види дитячої діяльності, які мають суттєве значення для розвитку уяви дитини. Гра й уява пов'язані складним діалектичним зв'язком, взаємно доповнюють і збагачують одне одного як за змістом, так і за розвитком способів дій. Дитяча творчість, синкретична за своїм характером, народжується саме у грі: "Дитина малює і водночас розповідає про те, що вона малює. Дитина драматизує і придумує словесний текст своєї ролі. Цей синкретизм указує на той загальний корінь, з якого відмежувалися всі окремі види дитячого мистецтва. Цим загальним коренем є гра дитини, що слугує підготовчим ступенем її художньої творчості". Але й пізніше, коли із загальної синкретичної гри виокремляться більш чи менш самостійні види дитячої творчості, вони не стануть віддаленими одне від одного, а залишаться схожими із грою за своєю природою і характером (одномоментністю творчого акту, відсутністю тривалої роботи над твором і пов'язаністю з переживаннями дитини).

Отже, роль уяви у формуванні дитячої творчості очевидна, оскільки здібність відтворювати, створювати різноманітні художні образи поширює, розвиває творчий потенціал дитини, формує естетичне ставлення до довкілля. Аналіз особливостей розвитку уяви дітей доводить, що вона є одним із ключових складових мовленнєво-творчої діяльності дошкільнят.

Розвиток уяви тісно пов'язаний з бурхливим мовним розвитком, тому в іграх дошкільнят велике місце займає промовляння подій замість їх дієвої реалізації, що і є ознакою екстрапсихічного етапу. Так, у грі перехід від однієї ситуації до іншої здійснюється також за допомогою мовного перейменування, оскільки буває досить зміни ситуації в уяві.

Чим старше стає дошкільник, тим менш його уява потребує зовнішніх опор, чим знаменується інтрапсихічний етап розвитку уяви. Відбувається інтеріоризація – перехід до ігрової дії з предметом, якого насправді немає, і до

ігрового перетворення предмета, наданню йому нового сенсу і уявним діям з ним у думці. Це і є зародження уяви як особливого психічного процесу. Іноді у старших дошкільнят гра може відбуватися взагалі без видимих дій.

Беручи початок у грі, уява охоплює й інші види діяльності дитини, такі як малювання, ліплення, аплікація, творення віршиків, казок і пісень. Уява поступово підпорядковується свідомим намірам, перетворюється на засіб втілення певних задумів. І якщо спочатку продукти дитячої творчості знаходять явний зв'язок з дійсністю, то в старшому дошкільному віці зустрічаються елементи справжньої творчості, новизни, тобто формуються дійсно активні, вищі форми уяви.

Отже, слід зазначити, що до шести років у багатьох дітей уява досягає настільки високого рівня, що вони в стані "жити" в вигаданому ними світі, у світі яскравих, наочних і емоційно насичених образів. Вони з дивовижною легкістю створюють сюжет для гри і втілюють його на практиці [2].

Таким чином, початкові форми уяви досить мізерні і виникають тільки в ході виконання самої діяльності, і лише поступово, протягом дошкільного дитинства, уява набуває відносну самостійність. Але уява дошкільника залежить від інтересу дітей до якого-небудь виду діяльності, від зробленого об'єктом емоційного враження.

Уява дошкільника обмежена внаслідок недостатності знань і уявлень. Водночас бурхливе дитяче фантазування зумовлене низькою критичністю мислення. Дошкільник легко об'єднує різні враження і некритично ставиться до одержаних комбінацій, що особливо помітно у молодшому дошкільному віці (Л. С. Виготський) [1].

Переважає пасивна уява: у дитини комбінації образів не спрямовані на практичне втілення. Вона фантазує заради самого фантазування, яке перетворюється на своєрідну гру [4; с. 234].

Спочатку уява спрямовується на предмети, з якими дитина діє, потім спирається на ігрові дії у сюжетно-рольовій грі, а наприкінці дошкільного віку переходить у внутрішній план. Здатність уявного оперування образами

призводить до виявів творчої активності дітей у різноманітних сферах: у мовленні (складання казок, оповідань, загадок), малюванні, конструюванні, музичній діяльності. Зростає довільність уяви, що відкриває можливість для створення перших завершених продуктів творчості.

Дошкільник не створює нічого принципово нового з погляду суспільної культури. Характеристика новизни образів має значення тільки для самої дитини.

Розвиток ігрової діяльності, її перехід у дошкільному віці до сюжетно-рольової гри - найважливіша умова розвитку уяви. Виконання ролі у грі вимагає від дитини складної діяльності уяви: передбачити, що повинен робити герой, планувати його подальші дії. Мотивом сюжетної гри є сам процес її здійснення, що характерно і для творчості взагалі. Гра за сюжетом означає, що дитина наперед має ідеальну картину того, що відбудеться у грі, визначає ролі, підбирає замітники і предметний матеріал. Саме у грі, як і у творчості, дитина виражає себе якнайповніше. Творчість починається у грі, де дитина виявляє свою ініціативу, вміння організовувати, планувати, робить перші кроки на шляху до здатності діяти цілком у плані образів та уявлень, які Я.О.Пономарьов назвав "внутрішнім планом діяльності" [4; с. 234].

У молодшого дошкільника виникають уявлення, що прямо не відповідають предметам, з якими він діє. Він називає пірамідку деревом, кубик столом, камінець цукеркою, коли діє з реальними предметами. На основі розходження уявлення та реального предмету виникає явище заміщення. Водночас предмети, з якими діє молодший дошкільник, повинні мати якусь виразну ознаку, подібну до уявлюваних: так коробочка виступає шафою тому, що відкривається подібно до дверцят шафа. Таким чином, оточуючі дитину іграшки і предмети певною мірою зумовлюють її уявлення. Гра має ситуативний характер. Побачив білий халат - грає в лікарню, побачив терези - став "продавцем" (М. Г. Вітязь). Для середніх і старших дошкільників опорою уяви є виконання взятої на себе ролі. Ускладнюється дія заміщення, замітники зовсім не схожі на потрібний предмет [4; с. 235].

Отже, структура сюжетно-рольової гри надає молодшомудошкільнику можливість для реалізації його творчого потенціалу, тобто для прояву творчої здатності його уяви.

Література

1. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте: Психол. очерк: Кн. для учителя./Л.С. Выготский – 3-е изд. – М.:Просвещение, 1991. – 93 с.
- 2.Выготский Л.С. Игра и ее роль в психологическом развитии ребенка/Л.С.Выготский //Вопросы психологии. - 1966. - № 6. - С.62-76.
- 3.Дитяча психологія: навч. посіб./Павелків Р.В., Цигипало О.П. - К.: Академвидав, 2008. - 432 с.
4. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія. навч. посіб./Т.В.Дуткевич – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 424 с.
5. Скрипченко О.В., Волинська Л.В. та ін. Вікова та педагогічна психологія./О.В. Скрипченко, Л.В. Волинська. – К. : Каравела, 2006. – 485с.

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ДЕКОРАТИВНОМУ МАЛЮВАННІ ЗА МОТИВАМИ УКРАЇНСЬКОГО ДЕКОРАТИВНО- ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА

Олена Барабанова

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М.П. Драгоманова

Науковий керівник - к. пед. н., професор Сухорукова Г.В.

В умовах демократизації дошкільної освіти розробляються варіативні програми творчого розвитку дітей, в тому числі і засобами образотворчого мистецтва. Великого значення в організації образотворчої діяльності дітей

набуває вміння вихователя пов'язати особливості створення художнього образу в мистецтві з власне художньою діяльністю дітей.

У п'ятирічному віці робота з декоративного малювання спрямована на самостійне складання композицій та вдосконалення майстерності. Діти захоплюються красою предметів, зроблених руками народних умільців. Вихователь організовує діяльність дітей, збагачує їх потрібними знаннями, використовуючи при цьому різні методи і прийоми. З метою підготовки дошкільників до занять найдоцільніше використати метод спостереження, який дає можливість збагатити малят яскравими уявленнями про навколишню природу, різноманітні рослинні форми: квіти, ягоди, листя. Розглядаючи барвисті квіти, листочки, вихователь вчить дітей помічати їх забарвлення, форму окремих пелюсток, листочків; навчає порівнювати їх між собою, бачити красу кожної квітки, завитка, листочка. Після кількох таких спостережень, які супроводжуються бесідою, розповіддю, діти починають розуміти, що все намальоване у декоративному візерунку взяте з життя – квіти, листя, бутони.

Але природні рослинні форми не можуть бути повністю перенесені у декоративне малювання, оскільки вони мають багато таких ознак, які діти не спроможні відтворити у своїх роботах. Такі природні твори треба стилізувати. Тому кращим матеріалом для розглядання і використання у декоративному малюванні є твори декоративного мистецтва. Ознайомлюючи дітей з окремими видами декоративного мистецтва, з метою збагачення уяви можна показувати і більш складні візерунки, ніж пропонуються для виконання.

Зміст спостережень повинен бути доступний дітям. Треба навчити дітей помічати красиві речі вдома, на вулиці, у дитячому садку. Щоб вчити дітей техніці декоративного зображення вихователь використовує на занятті наочні, словесні та ігрові прийоми. Формою унаочнення є натура, зразок. Ознайомлюючи з керамікою дітей старшого дошкільного віку вихователь розглядає з ними куманці, тарілочки, глечики.

Науковці пропонують проводити у старшій групі заняття за окремими видами народного мистецтва – циклами чи серіями. Такі заняття дають

можливість вихователям ознайомити дітей з певним видом народного мистецтва, поступово вчити зображати окремі елементи, якщо вони складні, виконувати візерунки за зразком вихователя, самостійно заповнювати візерунком плоскі або виліплені дітьми предмети. Заняття декоративно – прикладним мистецтвом сприяють формуванню у дітей здатності захоплюватися, дивуватися, радіти різноманіттю барв, образів, звуків у навколишньому світі, милуватися виразністю ліній, форм, кольором.

Українські автори Л. Скиданова та Л. Сірченко підкреслили цінність декоративних видів діяльності для розвитку світогляду, психічних процесів та мислинневих операцій, мовленнєвого і сенсорного розвитку особистості в період дошкільця. Джерелом для декоративних видів діяльності вчені-дослідниці визнають навколишню природу і твори декоративного мистецтва. У дослідженні Р. Смірної доведено ефективність навчання дітей декоративного малювання на паперових формах, що імітують реальні предмети : посуд, одяг, меблі. Так діти краще усвідомлюють Ужиткове значення орнаменту і створюють власне уявлення про красу орнаментованих предметів.

Твори українського народного декоративного мистецтва доступні для сприймання в дошкільньому віці, є невичерпаним джерелом виховання почуття прекрасного і використання його мотивів, композиції та кольорів у декоративному малюванні.

Поширеним видом українського декоративного мистецтва є кераміка. Українські майстри кераміки виробляють різноманітні предмети побуту – посуд, декоративні вази, куманці, іграшки. Значна частина цих виробів розписана рослинним орнаментом. Найбільш доступною для дітей дошкільнього віку є кераміка опішнянських та васильківських майстрів. Характерний рослинний орнамент цих творів: квіти, листя, колоски, виноград, завитки, а також такі елементи, як крапки, дуги, мазки. Підсилюється декоративність орнаменту завдяки обвідній лінії, якою майстри оздоблюють елементи візерунка. Для виробів села Опішні характерні такі кольори:

коричневий (світлий і темний), бежевий, зелений, темно – червоний. Проста композиція зрозуміла для дітей старшого дошкільного віку.

Значна частина візерунків кераміки може бути повністю або частково перенесена у дитячі малюнки, тому що техніка виконання, кольорові поєднання і простота композиції зрозуміла дітям і доступна для виконання.

Вироби майстрів Косівщини характеризуються соковитим розписом світлими барвами на темно-коричневому або охристому тлі. Орнамент складається з горошин, хвилястих ліній, переважно білого і зеленого кольорів.

Одним із видів українського декоративного мистецтва є петриківський розпис. Характерною рисою петриківського розпису це використання в декоративних композиціях рослинних мотивів. Рослини зображають не так, як вони виглядають насправді, а декоративно, узагальнено. Досягнення промисловості дали можливість урізноманітнити кольорову гаму розпису.

Вихователь дає змогу дошкільникам спостерігати і милуватися народним мистецтвом, цілісно сприймати твори майстрів, показує послідовність навчання елементів петриківського розпису на незавершених шаблонах, вводить у словник дітей художню термінологію, яку використовують петриківські мітці. Тематика занять розроблена з поступовим ускладненням матеріалу в різних площинних формах, де на шаблонах довершуються композиції елементами петриківського розпису. Дивлячись на пелюстку, нанесену на шаблоні, дитина намагається самостійно відтворити її, і відчути себе маленьким петриківським майстром, якому все вдається. Кінцевим результатом сформованих навичок малювання петриківського розпису є вміння дитини самостійно створити композицію на чистому аркуші: простим олівцем нанести ескіз композиції, розмалювати фарбами.

Сьогодні потребує вивчення нових можливостей декоративного малювання для розвитку особистості дитини в період дошкілля. Будь-яка діяльність, організована педагогом для дитини, покликана бути сприятливим середовищем для пробудження, корекції та розвитку усіх сфер особистості. Сподіваємося, що творче натхнення педагогів надихне дітей на творчість,

викличе, позитивні емоції від створеного власноруч, пробудить любов до прекрасного.

Література

1. Сірченко Л. І. Декоративне малювання та аплікація в дитячому садку / Сірченко Л. І., Скіданова Л. Я. - К., «Радянська школа». - 1981. – 189 с.
2. Сухорукова Г.В. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі./ Сухорукова Г .В., Дронова О .О., Голота Н.М. , Янцур Л. А. Сухорукова Г .В. – К., 2010.
3. Воробйова І. А. Петриківський розпис/ Воробйова І. А. – К.: «Ранок». - 2007. – 256 с.

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ТУРИЗМУ

Вікторія Батченко

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. псих.н., Репетій С.Т.

Проблема забезпечення вітчизняної туристичної індустрії професійними кадрами перейшли у ранг найактуальніших з точки зору підвищення конкурентоспроможності української сфери послуг. Оскільки, рівень підготовки фахівців у сфері туризму покищо не відповідає потребам ринку.

Це свідчить про необхідність удосконалення сучасної системи кадрового забезпечення сфери туризму та підвищення рівня професіоналізму працівників. Саме тому в останні роки у науковій літературі все більше уваги приділяється проблемам удосконалення підготовки професійних кадрів [2, с. 4].

Сьогодні, підвищення рівня кадрової компетентності розглядається як один з найважливіших чинників створення конкуренто-спроможного ринку якісних туристичних послуг. Окремі аспекти досліджуваної проблематики

розглядаються у працях таких учених як: А. Подсолонко, В. Сакун, А. Федорченко, І. Фоменко, С. Скрипник, Т. Близнюк та ін.

Головними кадровими проблемами у досліджуваній сфері є:

- невідповідність кадрової політики вимогам трансформаційних процесів у державі;

- недосконалість законодавчої бази;

- відсутність стратегічного управління щодо підготовки кадрів відповідно до потреб суспільства;

- нерозвиненість кадрових інститутів; недостатнє застосування наукових підходів, результатів наукових досліджень при виробленні та реалізації державної кадрової політики.

Вирішення окреслених стратегічних завдань на загальнодержавному рівні потребує суттєвого вдосконалення існуючої системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для підприємств, установ і закладів сфери туризму та курортів” [1, с. 35]. Лише високий рівень підготовки фахівців може забезпечити належну конкурентоспроможність українського туристичного продукту на вітчизняному та міжнародному ринках туристичних послуг.

Аналіз джерельної бази свідчить, що система управління сферою туризму сьогодні не повною мірою відповідає сучасним вимогам щодо її динамічного розвитку. Це стосується забезпечення кваліфікованими кадрами, а також підготовки та підвищення кваліфікації управлінців, на яких покладено повноваження з виконання питань у сфері туризму. Зростання масштабів і складності завдань сучасного етапу розвитку туристичної індустрії впершу чергу потребує прискореного формування та оновлення управлінських кадрів керівного складу.

Враховуючи зростаючі вимоги до розвитку сфери послуг в усіх регіонах України, організація фахового навчання такої категорії працівників повинна стати однією з пріоритетних на локальному та загальнодержавному рівнях. Вирішення даної проблеми можливе за умови створення системи

цілеспрямованої підготовки і перепідготовки кадрів, на які покладаються обов'язки щодо організації розвитку обслуговуючої сфери на основі постійного зростання вимог до професійної компетентності.

Організація професійної підготовки, підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів, які працюють у різних секторах туристичної діяльності, повинні поєднуватися в систему професійного та посадового зростання, реалізуватися у вигляді принципів кар'єрного просування. При цьому фахівці повинні мати можливості вибору видів і термінів підвищення кваліфікації з урахуванням результатів їх навчання в попередні роки та специфіки обійманих посад [3, с. 85].

Враховуючи, що практичного досвіду з питань розвитку сфери туризму майже не напрацьовано, доцільно навчання працівників, зайнятих виконанням цих обов'язків, здійснювати за спеціально розробленими професійними програмами. В навчальних програмах особливу увагу необхідно звернути на законодавче регулювання питань:

- державно-приватного партнерства в розвитку туризму;
- захисту інтересів туристів за межами України;
- страхування туристів при здійсненні туристичних поїздок;
- безпеки в туризмі;
- встановлення категорій об'єктів туристичної інфраструктури;
- ліцензування, сертифікації і стандартизації у сфері туристичної діяльності, управління туристичними ресурсами, рекламної діяльності тощо.

Усвідомлення значущості кадрового забезпечення як пріоритетного чинника розвитку туристично-курортної сфери в регіонах обумовлено загостренням в останній час протиріч між потребами динамічного розвитку цієї сфери в умовах фінансово-економічної кризи та тенденціями ринку освітніх послуг у результаті їх невідповідності за кількісними та якісними показниками. Система освіти внаслідок багатьох причин не готує фахівців, які здатні вирішувати нові завдання розвитку туристичної індустрії на сучасному технологічному рівні.

Незважаючи на те, що за останні роки кількість державних та приватних навчальних закладів, які займаються підготовкою кадрів для туристичної сфери, суттєвозросла, потреби туристичного ринку в фахівцях різної кваліфікації, за експертними оцінками, забезпечуються лише на 50-60%. При цьому випускники туристичних спеціальностей не завжди можуть знайти роботу, яка б їх задовольняла [4, с. 81].

Це обумовлено передусім тим, що студенти та навчальні заклади зорієнтовані на вищу освіту як більш престижну, а на туристичному ринку 80% працівників обслуговуючого персоналу виконує обов'язки на рівні середньої ланки. В результаті випускники з дипломами спеціалістів та магістрів, маючи завищену самооцінку, претендують на високу заробітну плату, але не володіють знаннями та навичками, які потрібні керівництву туристичних підприємств. Як свідчить практика, їх робота не відповідає сучасним стандартам якості послуг та правилам етики обслуговування клієнтів.

Сфера послуг потребує фахівців нової генерації. Зараз у туристичному бізнесі цінуються працівники, здатні працювати для задоволення потреб споживачів, які вміють зрозуміти та задовольнити їх запити завдяки якісному обслуговуванню. Особливе значення мають знання декількох іноземних мов, ділової етики, володіння комп'ютерною технікою та технологіями обслуговування згідно з сучасними стандартами якості обслуговування, готовність до поглиблення своїх фахових знань.

У сучасних умовах більшу ваги доцільно акцентувати на якості підготовки фахівців туристичної галузі, а також на можливостях системи освіти задовольняти потреби конкретного регіону у зв'язку з особливостями його розвитку. Туристичний бізнес потребує від фахівців ґрунтовних знань та практичних навичок роботи на туристичних підприємствах, у готельному господарстві, мережах транспортних закладів, організаціях сфер розваг, страхування, торгівлі, суспільного харчування та обслуговування. Фахівцям потрібно постійно досягати гармонії між глибокими теоретичними знаннями та досконалою практичною підготовкою.

Таким чином, головним напрямом реформування туристичної освіти повинна стати орієнтація на практичну діяльність в сфері готельного, ресторанного, туристичного менеджменту. Майбутні фахівці туристичної індустрії повинні вміти вести бізнес, знати конфліктологію, психологію, етику обслуговування клієнтів, володіти іноземними мовами.

З вище викладеного стає зрозумілим, що забезпечення сфери туризму кваліфікованими, фахово орієнтованими кадрами підвищить якість обслуговування туристів, створить передумови для збільшення туристичного потоку, підвищить рівень туристичного іміджу держави.

Реалізація пропозицій щодо удосконалення системи формування кадрового потенціалу у туристичній сфері пов'язана з впровадження цілеспрямованої системи професійної підготовки і перепідготовки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування даної галузі та виконання ними обов'язків з проблем розвитку курортно-рекреаційної сфери в різних регіонах України.

Література

1. Подсолонко В. А. Расширение подготовки кадров по международному туризму в Крыму / В. А. Подсолонко, Е. А. Михайлов // Культура народов Причерноморья. - 2001. - № 18. - Т. 2. - С. 33-40.
2. Педагогіка туризму: навч. посіб. / В.К. Федорченко, Н. А. Фоменко, М.І. Скрипник, Г.С. Цехмістрова. - К.: Видавничий Дім «Слово», 2004. - 296 с.
3. Никольская Е. Стратегия управления человеческими ресурсами в индустрии гостеприимства и туризма / Е. Никольская // РИСК. - 2008. - № 2. - С. 82-88.
4. Близнюк А.М. Механізми державного регулювання сфери туризму: сутність та шляхи удосконалення / А.М. Близнюк, Н.Й. Коніщева, Л.І. Давиденко // Вісник ДІТБ. - 2007. - № 11. - С. 76-84.

ДИТЯЧИЙ ТЕЛЕКОНТЕНТ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Анна Бахтемірова

Інститут розвитку дитини

НПУ ім.М.П.Драгоманова

Науковий керівник – к.філ.н., доцент Сулима О.П.

У сучасному прогресивному суспільстві зростає інтерес та потреба у поглибленому вивченні мультимедійного середовища існування людства. Телепростір стає одним із головних методів глобального впливу на свідомість особистості, формування її світосприйняття, самоідентифікацію.

Для мільярдів людей телебачення стало технічним засобом інформації, що виконує різноманітні функції: інформування, виховання, освіта, просвітництво, розваги. Усі ці загально відомі функції телебачення реалізує в своїх щоденних програмах.

Відомо, що найбеззахисніша й одночасно найвимогливіша телевізійна аудиторія – діти. Нині дитячі проекти – «ізгої» на телебаченні. «За умов швидкого зростання чисельності телерадіоорганізацій – з 103 – в 1995 р. до 1052 – в 2003 р. (в 10 разів за 8 років і на 25% лише за останній рік) – сьогодні український ринок телепродукції має близько 1% дитячих телерадіопрограм (із загальної кількості програм на всіх каналах мовлення), 3,3% пізнавальних програм тощо. Натомість маємо 75,5% художньо-розважальних телерадіопрограм».

Аналізуючи мережу мовлення дитячих телепрограм трьох найпопулярніших телеканалів України «Інтер», ТРК «Україна» та «1+1» за перший квартал 2014 року, отримала такі результати:

телеканал «Інтер» мультфільми та мультсеріали 58% від загальної кількості дитячого контенту; 25% - дитячі передачі; 17% - фільми для дітей;

телеканал ТРК «Україна» 47% - дитячі передачі; 46% - мультфільми; 7% фільми для дітей;

телеканал «1+1» 51% - мультфільми; 29% - дитячі телесеріали; 10% - дитячі телепередачі; 10% - фільми для дітей.

У процесі аналізу даних трьох найпопулярніших телеканалів України, виведено загальний процент дитячого телемовлення в ефірах цих каналів, що показав – найбільше телепрограми для дітей транслює телеканал «1+1» - 52%; телеканал «ТРК Україна» займає друге місце – 30%; і на останньому місці за наповнення дитячого контенту є телеканал «Інтер» - 18%

На сьогодні в Україні успішно працюють десятки продакшнів, які виробляють продукт для телеканалів. Це телесеріали, ігрові й політичні шоу та інше. На жаль, у цьому переліку немає ні дитячих програм, ні дитячих фільмів чи мультфільмів. Більшість керівників продакшнів впевнені, що в усьому винен Закон «Про рекламу», згідно з яким у дитячих програмах не можна розміщувати рекламу. Прийняття цієї норми призвело до того, що телеканалам стало не вигідно виробляти й купувати дитячий телепродукт. Виходить замкнене коло. Канали не купують, бо не вигідно, рекламодавець не платить, бо не має рейтингів. А продакшни не виробляють, бо телеканали не купують. Стандартні ринкові відносини, що негативно позначаються на інформативному просторі телебачення для дітей. Так, зокрема, вважає генеральний директор «Про-ТВ» Віктор Приходько. Телеканали відмовляються від програм для дітей, бо з них немає комерційного зиску. «Телеканали не хочуть купувати дитячий телепродукт, тому що він при будь-якому розкладі буде не прибутковим», - зауважує Віктор Приходько[2].

Сучасний стан дитячого контенту можна було б покращити за умови наявності відповідного висококультурного продукту. Проте якісних дитячих телепередач наразі можна не очікувати.

Крім того, існує проблема у відповідності виданій ліцензії на трансляцію того чи того каналу, оскільки у його мовленні обов'язково має бути передбачено час для юних глядачів. Сьогодні жодний із каналів не виконує зазначений у ліцензії розклад мовлення для дітей. Має бути комплекс державних заходів, який би об'єднував у собі духовну, моральну атмосферу сім'ї та суспільства, в якій живуть і розвиваються діти. А коли не виконуються основні норми законодавства, то чи буде належно реалізовано вимоги щодо мовлення, зокрема щодо якості телепродуктів? Першою чергою, держава повинна зробити лад у медіа-просторі, його функціонуванні, наповненні. Тобто змусити телеканали працювати за встановленими у країні правилами з метою захисту прав неповнолітніх телеглядачів.

Не потрібно забувати і той факт, що дітям завжди хочеться швидше подорослішати, вони постійно наслідують дорослих. І те, що популярне в дорослій аудиторії, популярне і в дітей. Інколи дитину ображає саме слово "дитячий" щодо телесеріалу чи передачі. А беручи до уваги, що більшість населення нашої країни живе дрібним, сірим побутом, і саме цей дрібний бруд щодня трапляється дітям у повсякденному житті, дорослим не потрібно нарікати, що нинішні діти невгамовні та зовсім не схожі на батьків у дитинстві, адже вони переймають поведінкову модель, пропоновану телебаченням. Адже діти – це дзеркальне відображення батьків [1].

Вироблення критеріїв, за якими можна здійснювати контроль над змістом телепередач, сьогодні є головним питанням сучасного дитячого телебачення. Розглядаючи це питання, зіштовхуємося з відсутністю єдиної концепції дитячого мовлення, де чітко була б сформульована мета, визначені головні напрямки діяльності, принципи, за якими повинне будуватися сучасне дитяче мовлення тощо.

Телебаченню необхідно програмувати сітку віщання так, щоб дитячій цільовій аудиторії було цікаво дивитися програму. Сегментування відповідно до груп цільової аудиторії мають створювати фахівці та психологи для того, щоб охоплювати рівень цьогочасного розвитку дітей.

Література

1. Дунаєцька Н. Дорослі проблеми дитячого телебачення [Електронний ресурс] / Н. Дунаєцька // Товариш – 2007. – Режим доступу: http://tovarish.com.ua/archive/897/Chetvertai/Dorosli_pr.html

2. Остапа С. Медитація на тему дитячого телебачення [Електронний ресурс] / С. Остапа // Телекритика. – 2009. – Режим доступу: <http://www.telekritika.ua/telebachennya/2009-04-24/45232>)

СТВОРЕННЯ ПРЕДМЕТНО-РОЗВИВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ЗА СИСТЕМОЮ МАРІЇ МОНТЕССОРІ

Анастасія Башаріна

Інститут розвитку дитини

Науковий керівник – д. пед. н., доцент *Луценко І. О.*

Одним із найважливіших завдань сучасної дошкільної освіти є виховання дитини як всебічно розвиненої особистості, свідомого, активного суб'єкта. Реалізація цього завдання можлива лише при створенні оптимальних умов для її розвитку, самореалізації та самовдосконалення, надання дитині права вибору.

У цьому контексті важливого значення набуває проблема створення предметно-розвивального середовища для дітей дошкільного віку. Воно повинно сприяти розвитку дітей, відповідати потребам їх діяльності, стати засобом самовиховання.

“Без відповідного середовища немає конструктивної діяльності дитини” - писала М.Монтессорі [1, с.90]. “Оточення дитини — це не просто поєднання предметів для ігор або якогось їх застосування, оточення мусить мати цілісну форму (образ) і орієнтуватись на цілісне сприйняття дитини, а не на суму його можливостей”. [3, с.42]. Вчення Марії Монтессорі, видатного італійського науковця, базується на принципі природної доцільності розвитку закладених у дитині життєвих сил і творчих здібностей, тому дитині не потрібне дороге середовище. Навпаки, в ньому має бути “визначена (окреслена) незавершеність, але не безформність” [1, с.112].

Незаповнене і безбарвне предметно – розвивальне середовище справляє на дітей негативний вплив, гальмує розвиток особистості. Перенасичене середовище так само погано впливає на психіку малят. І тільки періодично поновлюване, варіативне, оптимально організоване предметно — ігрове середовище має розвивальний вплив, спонукає дитину до активної пізнавальної діяльності, позитивно впливає на її емоційну сферу, мобілізує процеси мислення.

Педагог має створити таке розвивальне середовище, щоб кожна дитина, потрапивши до нього, поступово звільнялася від опіки дорослого та починала діяти самостійно, здобувала знання без викладання, послуговуючись тим, що її оточує [2, с.85].

Система Марії Монтесорі надає дітям необмежену свободу вибору. Кожна дитина сама вирішує, коли і чим займатися, іншими словами, самостійно створює для себе індивідуальну програму навчання. Вільна діяльність у просторі групи сприяє вихованню самостійності у дітей.

І все ж діяльність дітей у розвивальному середовищі Монтесорі здійснюється за певними правилами, основне з яких — твоя свобода закінчується там, де починається свобода іншого. Закінчивши справу, потрібно прибрати за собою, а пересуваючись по групі, не слід галасувати. Ці нескладні правила вчать дітей поважати права інших, дотримуватися порядку, раціонально організовувати своє робоче місце та діяльність.

Важливо, щоб розвивальне середовище мало добре продуману структуру та не містило зайвих предметів, що можуть обмежувати активність дітей. Предмети потрібно добирати так, щоб діти могли займатися з ними в автономному режимі, без допомоги дорослого [1, с.118].

Обмеження кількості меблів у приміщенні – перше правило гігієни психіки та гігієни тіла. В ідеалі, на думку педагога, клас „психічного розвитку" повинен бути вдвічі більшим від класу „фізичного розвитку". Тому, М. Монтесорі запропонувала легкі, красиві меблі, які можна пересувати, низькі шафи, на яких би знаходилися спеціально підготовлені дидактичні матеріали. Вона писала: „Предмети, що оточують дітей, повинні відповідати росту й силі дітей: легкі меблі, щоб діти могли їх легко переставляти, низькі шафи, замки, які легко відкриваються, ящики, які легко висуваються, легкі двері, які дитина може легко відкрити чи закрити... – ось яка обстановка схиляє до активності" [4, с.6]

Естетично оформлене приміщення, речі, які знаходяться у ньому, поступово стають „виховним матеріалом”. Це такі, наприклад, як скляний посуд, тарілки, крижкі дидактичні матеріали. Педагог називала такі речі „донощиками”, тому що вони нагадували дітям про грубі, безладні, недисципліновані рухи. Працюючи з такими матеріалами, дитина вчиться керувати собою, привчає сама себе до дисципліни. У такому оточенні перед нею постає питання про самоуправління, вона сама починає обережно поводитися з речами, не зачіпати їх, не ламати й поступово вчиться вільно керувати своїми рухами [3, с.59].

Важливою складовою розвивального середовища М. Монтесорі є спеціальні дидактичні матеріали і посібники. Педагог постійно працювала над створенням цих матеріалів, щодня спостерігаючи за дітьми різного віку. Оскільки таких матеріалів дуже багато, розвивальне середовище ділиться на зони, що дає змогу підтримувати порядок та відстежувати, яке заняття обирає кожна дитина.

Розвивальне середовище Монтесорі-груп ділять на такі зони. Серед яких зона для навичок практичного життя — діти вчать обслуговувати себе та інших; сенсорного розвитку — містить матеріали для розвитку різних видів сприйняття (зорового, слухового, дотикового, нюхового); розвитку математичних навичок; граматики — діти навчаються письма та читання; космосу — сприяє формуванню уявлень про навколишній світ. Додатково можна створити й інші зони — музики, зображувальної діяльності, лабораторію тощо.

М. Монтесорі висуває вимоги до матеріалів у „виховному просторі”:

- матеріали за доступністю, структурою, логічною послідовністю мають відповідати сензитивному періоду розвитку дитини;
- кількість матеріалів має бути обмежена, їх не повинно бути багато, і бажано в одному екземплярі;

- матеріали мають бути естетично оформлені, привабливі, цікаві, схилити до діяльності, сприяти розвитку самостійності;
- матеріали повинні ділитися відповідно до сфер відчуттів та умінь і розміщатися у відповідних зонах. Педагог вважала, що для кращого засвоєння складнішої інформації дитина спочатку повинна засвоїти кожен окремо;
- матеріали мають бути розроблені від простого до складного, від конкретного до абстрактного. Для засвоєння різноманітних знань і умінь пропонуються матеріали різної складності, які пізніше утворюють одне ціле;
- матеріали мають передбачати „контроль помилок“, щоб дитина могла помітити свої недоліки в роботі і виправитись. Контроль може бути: механічний, коли в процесі будь-якої діяльності, або виконуючи роботу з матеріалом, дитина сама помічає помилку; візуальний, коли при виконанні роботи спостерігається невідповідність парних ознак, порушення гармонії ряду, або використовуються контрольні картки; контроль вчителем;
- матеріали мають сприяти тренуванню зору, слуху, розвитку загальної та дрібної моторики, психічних процесів: пам'яті, уваги, мислення, уяви, волі, розвитку мовлення, що є необхідним для повноцінного інтелектуального розвитку дитини;
- матеріали мають пробуджувати активність, самостійність, творчість, відповідати потребам діяльності дитини [5, с. 34-38].

У процесі навчання за системою М. Монтесорі оточуюче середовище допомагає дітям бути незалежними. Діти самостійно обирають собі роботу залежно від внутрішньої потреби та сензитивного періоду, самостійно визначають місце для роботи. У процесі виконання обраної роботи в дитини формується відчуття відповідальності, вміння обмірковувати свої дії та їх впорядкованість.

Отже, під предметно - розвивальним середовищем розуміються природні, комфортні, раціонально організовані обставини, насичені різноманітними сенсорними, дидактичними та ігровими матеріалами.

Провідна ідея вчення М. Монтессорі полягає в тому, що педагогові необхідно створити предметно-просторове середовище, в якому дитина могла б найповніше розкрити свій внутрішній потенціал у процесі вільної самостійної діяльності.

Література

1. Бондар В. Психолого-педагогічні основи розвитку дітей в системі М.Монтессорі/ В.І. Бондар, А.М. Ільченко - РВВ ПДАА, 2009. - 252 с.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології / І.М. Дичківська - Київ: Академвидав, 2004. — 352 с.
3. Монтессори-материал. Часть 1. Школа для малышей / Российский Монтессори-Центр: Изд. „Мастер“, 1992. – 80 с.
4. Монтессорі М. Керівництво до мого методу / М. Монтессорі // Дитячий садок. – 2002. – №34 – С. 4-6.
5. Прибильська Н.В. Метод спостереження – основний інструмент роботи вчителя Монтессорі / Н.В. Прибильська // Вісник / Асоціація Монтессорі-вчителів України; Упоряд.: В.З. Горюнова, Т.П. Михальчук. – К.: Школяр. – 1999. – Вип. 4. – С. 34-38.

МАРКЕТИНГОВА ПОЛІТИКА ТУРИСТИЧНОЇ ФІРМИ НА ПРИКЛАДІ ТУРОПЕРАТОРА «АЛЬЯНС»

Максим Баиштанюк

Інститут розвитку дитини

НПУ ім. М. П. Драгоманова

Науковий керівник: доктор філософських наук, *Матвеев В.О.*

Сучасний ринок туристичних послуг характеризується дедалі більшим насиченням інформацією, зростанням її значущості та цінності. В цих умовах суттєво ускладнюються процеси формування попиту й уподобань споживачів, здійснення маркетингового впливу на них. Ефективна маркетингова комунікаційна політика покликана не тільки надати споживачеві необхідні знання щодо характеристик і якості послуг, умов укладення угод, особливостей конкурентної пропозиції, а й викликати прихильність покупців, створити атмосферу емоційного взаєморозуміння, доброзичливості й довіри до виробників його послуг.

Як зазначає автор (Пфайфер Філіпп І), маркетингові комунікації - це сукупність сигналів, що виходять від підприємства на адресу різноманітних аудиторій: посередників, конкурентів, споживачів, постачальників, акціонерів, органів державного управління, власного персоналу [1]. Основними видами комунікації, які називають комплексом просування, є реклама, персональний продаж, стимулювання збуту і PublicRelations (зв'язки з громадськістю).

Як вже доказано практикою, одним із ефективних елементів комунікацій є реклама. Реклама - це будь-яка форма безособового подання і просування ідей, товарів і послуг, що виходять від чітко визначеного спонсора.

Комунікаційна ефективність реклами - це ступінь впливу реклами на людину, тобто залучення уваги покупців, властивість запам'ятовуватися, дія, яка впливає на мотив покупки та ін.

Отже, на прикладі туроператора «Альянс» у м. Київ, проаналізуємо маркетингову політику даного туристичного підприємства. Компанія «Альянс»

- багатопрофільний туристичний оператор, який працює на ринку туристичних послуг з 1998 року, і є лідируючим в своїй галузі. Мета компанії - створити конкурентоспроможний туристичний продукт високого рівня, доступний всім категоріям населення.

Для побудови ефективної системи маркетингових комунікацій туроператора «Альянс», необхідно дотримуватися певного алгоритму дій:

- визначення найбільш ефективних каналів комунікацій;
- аналіз і вибір інструментів;
- сегментування ринку для визначення цільової аудиторії, на яку буде розраховане звернення (вона може відрізнитися залежно від вибраного каналу комунікацій);
- побудова каналу;
- створення звернення;
- відправка звернення до цільової аудиторії;
- отримання зворотної інформації.

Перевірено, що сильною стороною реклами є її здатність: досягати масової аудиторії; стимулювати широкомасштабний попит; додавати впізнання торговельної марці користувачем; позиціонування торговельної марки або послуги; розширювати знання про конкретну торговельну марку; забезпечувати повторення звернення; слугувати нагадуванням [3].

Отже, виходячи з цих даних, у своїй діяльності підприємству необхідно звернути увагу на такі рекламні носії як:

- 1) зовнішня реклама, а саме реклама на білбордах;
- 2) участь у виставках.

Білборди - один з найпоширеніших видів зовнішньої реклами. Це рекламна панель, щит, який встановлюється на «жвавих» ділянках місцевості, та націлена на основну масу населення. Тому, для рекламної компанії туроператора «Альянс» варто розміщувати рекламу на біл-бордах, розміром 3м х 6м, у м. Київ, доцільно таким шляхом: 2 біл-борди в центрі міста, вартість

чого буде становити 3000 грн.; 1 біл-борд - на вул. Фрунзе - 1500 грн., 1 біл-борд - на пр. Перемоги - 1500 грн.

Участь у виставках для діяльності фірми також має свої переваги. Під час виставок фірма має можливість продемонструвати свої послуги споживачам, що в свою чергу поліпшує імідж фірми і має можливість вивчити продукцію та стратегію конкурентів.

Розрахуємо кошти, які потрібно виділити «Альянсу» для участі у 22-му Міжнародному туристичному салоні «Україна» UITM 2015:

1. Реєстраційний внесок - 1000 грн., вартість одного квадратного метру виставкової площі на першому поверсі - 600 грн., тобто за 4 квадратних метра буде вартість - $600 \cdot 4 = 2400$ грн.

2. Додаткові послуги торгово-промислової палати: оренда пластикового столу - 75 грн., пластикового стільця - 25 грн. Роздатковий матеріал, який буде складатися з: візиток - 250 грн. за 1000 шт., календарів на 2015 рік - 250 грн. за 1000 шт. [2].

Виставка дозволить Вам: встановити нові і підтримати існуючі ділові контакти; отримати інформацію про новинки укласти контракти; оцінити стан ринку, дізнатися більше про клієнтів і їх очікуваннях; отримати негайний відгук про послуги; в найкоротші терміни вивчити активність конкурентів; заявити про себе як про успішну компанію; посилити позиції на ринку; взяти участь в ділових і навчальних заходах;

Отже, що за період виставки туристичний оператор «Альянс» витратить 7000 грн. Це відносно невеликі витрати, враховуючи фінансово-економічну кризу в країні. На наш погляд дана маркетингова політика дасть змогу підприємству показати себе з іншого боку, тобто підприємство може активно просуватись у майбутнє, при цьому витратити на рекламу набагато менше грошей. Важливим, в міру можливості, є співставлення структури витрат фірми з аналогічною у конкурентів та середньою по галузі.

Таким чином, оцінка ефективності маркетингової політики дасть можливість побачити, який результат буде від нового рекламного ходу, та чи слід у майбутньому його притримуватись.

Література

1. Ферріс Поль У. Маркетингові показники: Більше 50 показників, які важливо знати кожному керівнику/ Поль У.Ферріс, Бендл Нейл Т., Філіпп І.Пфайфер, Девід Дж. Рейбштейн. Пер. з англ.; За наук. ред. І.В. Тараненко. - Д.: Баланс Бізнес Букс. - 2009. - 480 с.
2. Офіційний сайт Міжнародного виставкового центру (МВЦ) Київ, Броварської пр-т, 15, ст. м. «Лівобережна» <http://ukraine@pe.com.ua>
3. http://www.marketing.spb.ru/libcomm/advert/effective_advertising.htm

СЮЖЕТНО-РОЛЬОВА ГРА У ЖИТТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Валерія Безбабіна

Інститут розвитку дитини

Науковий керівник – д.пед. н. , проф. *Матвієнко О.В.*

Дошкільне дитинство – короткий, але важливий період становлення особистості. У ці роки дитина набуває початкові знання про навколишнє життя, у нього починає формуватися певне ставлення до людей, до праці, виробляються навички і звички правильної поведінки, складається характер.

Все життя дитини-дошкільника пронизане грою, тільки так він готовий відкрити себе світові і світ для себе. Гра є однією з основних форм організації процесу виховання, навчання і розвитку в дитячому саду.

Актуальність даної теми полягає в тому, що останнім часом збільшилась зацікавленість в дослідженні впливу ігор на розвиток дошкільників.

Гра – цінна діяльність для дошкільника, яка забезпечує йому відчуття свободи, підвладності речей, дій, відносин, що дозволяє найбільш повно реалізувати «тут і тепер», досягти стану повного емоційного комфорту, стати

причетним до дитячого суспільству, побудованому на вільному спілкуванні рівних.

Виховні, розвивальні, навчальні можливості гри неоціненні. В умілого та уважного вихователя гра є дуже ефективним засобом впливу на різні сфери особистості дитини. Основа гри — фантазія і творчість дитини, де вона сама створює образи, комбінуючи і поєднуючи в уяві те, що бачить або переживає, з тим, що їй читали або розповідали. В процесі гри, особливо сюжетної, дитина планує власну діяльність, ставить запитання та самостійно на них відповідає, описує послідовність виконуваних дій, спілкується з партнерами, що є чудовим підґрунтям для розвитку зв'язного мовлення, збагачення та уточнення словника, вдосконалення звукової виразності мовлення дошкільнят. У грі розвиваються художні здібності та естетичні смаки малечі: граючи, діти залюбки декламують вірші, малюють. Самостійне творення ігрового сюжету відповідно до власного задуму сприяє формуванню цілеспрямованості, самостійності, наполегливості.[3, 18-26]

Для здійснення задуму дитині необхідні іграшки, різні предмети, що допомагають їй діяти відповідно до своєї ролі. Якщо поблизу немає потрібних іграшок, вона замінює один предмет іншим. Здатність використовувати у грі предмети-замінники, наділяти їх уявленими ознаками є однією з характерних особливостей дитячої творчості. Завдяки заміні предметів відбувається зміна у структурі зв'язків між ними, між дією і словом, у дошкільника формується здатність відокремлювати конкретну річ від способу її використання, предмет від його назви. Однак у грі заміненними і перейменованими можуть бути лише ті предмети, які передбачають ігрову дію, відповідний жест. З віком діти самостійно виготовляють іграшки, стараючись, щоб вони були максимально подібними на реальні предмети. Важливою при цьому є допомога дорослих.

Структуру сюжетно-рольової гри утворюють такі компоненти (Д. Ельконін):

- ролі, які перебирають на себе діти в процесі гри;
- ігрові дії, за допомогою яких діти реалізують обрані ролі;

— ігрове використання предметів, за якого реальні предмети замінюють ігровими;

— реальні стосунки між дітьми, які виявляються в різноманітних репліках, зауваженнях, за допомогою яких регулюється розвиток гри.

Зміст кожної гри розкривається завдяки виконанню дітьми обраних ролей. Найчастіше вони обирають роль дорослого, не просто використовуючи ім'я конкретної людини, а й імітуючи її дії.

Уже переходячи від раннього віку до дошкільного, малюк починає сприймати дорослих як носіїв різних соціальних ролей — тата, мами, лікаря, пожежника, вихователя. Малим дуже хочеться бути дорослими, чинити, як вони. І тільки один-єдиний вид діяльності допомагає усунути суперечність між бажаним та можливим. Це — сюжетно-рольова гра.

Розвиток гри відбувається поступово: від ознайомлювальної предметно-ігрової діяльності в ранньому віці до сюжетно-відображувальної, а згодом розвиненої сюжетно-рольової гри у старших дошкільнят.

Ігри, які моделюють відносини дорослих людей і вимагають взаємодії кількох партнерів, тобто сюжетно-рольові, стають доступними для більшості дошкільнят уже на п'ятому році життя [1].

Важлива передумова виникнення гри — наявність у дітей яскравих та різноманітних вражень, життєвого досвіду й знань, джерелом яких є спеціально організовані заняття, спостереження, твори художньої літератури, кінофільми тощо.

Після п'яти років питома вага іграшки в сюжетно-рольових іграх дещо зменшується. Гра відбувається уже переважно в мовленнєвому плані, тобто, граючись, діти багато розмовляють між собою: йде емоційно насичена ігрова бесіда, в якій кожний учасник знає, що треба робити разом і які обов'язки в кожного зокрема.

Гра в дошкільному віці — форма життя дитини, без неї дитинства просто немає. Тому всі знання, здобуті дитиною на занятті чи з іншого джерела мають негайно «задіюватися», застосовуватися — самостійно, постійно і з власної

ініціативи. Тільки тоді вони слугуватимуть творчому розвитку дитини. Все життя дошкільнят у садку, вільне від занять, режимних моментів, має пронизуватися грою. Позбавлення дитини можливості гратися є для неї найтяжчим покаранням [2].

Але щоб діти гралися, дорослі мають створити у садку, та й удома, належні умови, а саме:

- ◆ виділити достатньо часу та місця для гри;
- ◆ забезпечити дітей різноманітними іграшками та іншим ігровим матеріалом;
- ◆ збагатити малюків яскравими різноманітними враженнями та позитивним життєвим досвідом;
- ◆ формувати належні ігрові вміння на кожному віковому етапі;
- ◆ навчити спілкуватися з ровесниками;
- ◆ бути уважними, чуйними, тактовними щодо своїх однолітків [4].

Керівництво сюжетно-рольовою грою — нелегка справа для педагога. Воно потребує неабиякого терпіння, спостережливості й педагогічного такту. Адже тільки завдяки систематичній та послідовній організації ігрової діяльності у дитячих садках ми зможемо реанімувати сюжетно-рольову гру, поновити її статус провідної діяльності дошкільнят.

Отже, у формуванні рольової поведінки дошкільників спершу відбувається засвоєння знань конкретної діючої особи (її атрибутики, характеру дій, жестів тощо), потім — усвідомлене розрізнення дитиною себе і персонажа, роль якого вона виконує. Важливе значення у цьому належить сюжетно-рольовій грі, беручи участь у якій, дитина діє від імені себе і від імені іншої особи, що дає їй змогу виокремити себе серед інших. Свідченням такого диференціювання є так звані «виходи» дитини з гри, які можуть бути пов'язані з розподілом ролей, необхідністю домовитися про щось із партнером по грі, порушенням партнером правил рольової поведінки тощо.

Ігрові і реальні стосунки дітей тісно пов'язані, однак не тотожні. Наприклад, сюжет гри може відзначатися високоморальною поведінкою

персонажів, однак моральний рівень реальних взаємин дітей у грі може бути надто низьким.

Література

1. Автор не відомий, стаття «Сюжетно-рольова гра» (<http://dnz1.s.goroo.org.ua/syuzhetno-rolova-gra/>)
2. Автор не відомий, стаття «Роль игры в воспитании детей. Сюжетно-ролевые игры для развития и воспитания детей» (<http://pedkopilka.ru/pedagogika/rol-igry-v-vospitani-detei-syuzhetno-rolevye-igry-dlja-razvitija-i-vospitanija-detei.html>)
3. Бойченко Н.А. «Сюжетно рольові ігри дошкільнят», Київ «Радянська школа», 1982р. Стор.18-26
4. Илюхина Елена Сергеевна, стаття «Роль сюжетно-ролевой игры в воспитании детей дошкольного возраста» (http://mbdou59.ucoz.ru/publ/kopilka_opyta/konsultacii_dlja_vospitatelej/rol_sjuzhetno_rolevoj_igry_v_vospitanii_detej_doshkolnogo_vozrasta/11-1-0-550)

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З МИСТЕЦТВОМ ЖИВОПИСУ

Ілона Безсмертна

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. н., професор Сухорукова Г. В.

Головною стратегією педагогічної діяльності є спрямованість навчально-виховного процесу на формування духовного світу особистості, затвердження загальнолюдських цінностей, розкриття потенційних можливостей і здібностей дітей.

Наближення до мистецтва, особливо у старшому дошкільному, є одним з найбільш значущих чинників, необхідних для створення атмосфери взаєморозуміння й самопізнання у системі світобудови.

Шестирічний вік вважають найбільш значущим для формування головних естетико-виховних установок (В.В.Алексєєва, В.М.Вільчин-ський, Є.С.Вільчковський, В.В.Добровольська, Н.М.Зубарева, М.В.Іва-шинина, В.О.Інжестойкова, Є.Ф.Ковтун, Г.В.Лабунська, О.О.Мелік-Пашаєв, В.С.Мурзаєв, Н.В.Пророк, Н.Д.Рева, Г.О.Підкурганна та ін.).

Діти шестирічного віку відрізняються особливим сприйманням, емоційною чутливістю, підвищеною пізнавальною активністю, можливістю образно мислити. Це вік інтенсивного розвитку пам'яті та уяви (О.Л.Кононко, В.С.Мухіна, О.Я.Савченко, Є.Д.Торшилова). Тому саме мистецтво стає і засобом спілкування, і засобом пізнання дійсності, і засобом виховання дітей цього віку. А головне, за виваженої та організованої системи ознайомлення дітей з творами мистецтва, воно пробуджуватиме емоції, активізуватиме уяву, викликати переживання, які називають естетичними.

Основним завданням виховання дошкільників є гармонійний розвиток особистості дитини, тому спілкування з творами образотворчого мистецтва грає важливу роль у становленні особистості.

Проблемою ознайомлення дошкільників з творами мистецтва займаються багато психологів і педагогів. Проблему сприйняття й навчання вивчав Л.Венгер, проблему уяви й творчості в дитячому віці – Л. Виготський; систему естетичного виховання в дитячому садку розробила Н. Ветлугіна, методику художнього виховання дітей – В. Котляр; проблемі естетичного виховання дітей 5 – 7 років присвячено праці Н. Зубаревої.

Мистецтво пробуджує у дітей дошкільного віку емоційно-творчий початок. За допомогою живопису дошкільнят вчать розуміти гармонію природи. Крім того, ознайомлення дітей з жанровим живописом дозволяє закладати первісну основу формування у них цінних орієнтацій у шкільному віці, як, наприклад, вміння висловлювати особистісне ставлення до вподобаної

картини, до зображених на ній людей, предметів, природи, давати порівняльну оцінку явищем, відображеним на полотні або тим, що спостерігаються дітьми в реальному житті.

Е. В. Белкіна зазначає, що діти шестирічного віку виявляють уже повною мірою чітко “окреслені” здатності естетично сприймати такі жанри живопису, як пейзаж, натюрморт та портрет. Головна вимога, що її висувують до обраних творів, полягає в необхідності яскравої емоційної забарвленості та наявності певної сюжетності. Інакше результатом дитячої естетичної оцінки при сприйманні картин виявляється просте перелічення зображених предметів, фігур та ін.

Вчити старших дошкільників бачити у жанровому живописі відображення людських вчинків, взаємовідносин, порівнювати зображення - значить розвивати їх естетичні почуття, які проявляються у дітей спочатку в емоційних і мовних реакціях, а потім, при подальшому ознайомленні їх з мистецтвом, у власній художньої діяльності.

У старшій групі темі «Знайомство з образотворчим мистецтвом» відводиться одне заняття на місяць. Однак робота триває і в процесі самостійної художньої діяльності: у книжковому куточку діти збирають художні листівки, викладають книги з картинами знайомих їм художників - ілюстраторів, оформляють виставки, присвячені творчості певного художника, виставляють для розглядання вироби народних промислів, влаштовують вікторини.

Старші діти вже здатні зрозуміти і пояснити, чому їм подобається той або інший предмет, та чи інша картина. Вони вже можуть відзначити динамічність скульптурного зображення, фарби, композицію натюрмортного полотна, красу ритму декоративного малювання.

Робота в старшій групі спрямована на розвиток естетичного смаку: дітей вчать розуміти зміст художнього твору, задум художника, деякі засоби виразності, властиві різним видам мистецтва. У старшій групі вихователь вчить дітей сприймати зміст творів живопису,

бачити і розуміти елементарні художні засоби, які художник використовував для передачі краси навколишньої природи, відчувати побудову твору, милуватися ним.

Дослідження Е. В. Белкіної засвідчує, що повноцінне сприймання творів живопису дошкільниками неможливе без цілеспрямованого впливу дорослого. Лише через призму сприймання дорослої людини та у процесі багаторазового звертання до твору мистецтва у різних видах діяльності у дошкільників формується вміння сприймати твори живопису.

Характерною особливістю дітей старшого дошкільного віку є :

- вони не можуть самостійно співвіднести твори живопису з реальними об'єктами та явищами природи,

- обумовлює необхідність створення педагогом позитивного емоційного тла сприймання, враховуючи високу емоційність дітей дошкільного віку і забезпечуючи ефективність сприймання дітьми творів живопису,

- в свою чергу буде слугувати запорукою повноцінного інтелектуального виховання особистості.

Отже, можна зробити висновок, що процес ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з творами живопису має велике пізнавальне і виховне значення, впливає на :

- формування особистості дитини в цілому,

- формування естетичної, моральної, інтелектуальної культури дошкільника, здійснюючи естетичне виховання.

Психологи і педагоги, що характеризують дитяче сприйняття творів мистецтва, вказують, що багато чого залежить від вибору конкретних творів, доступності для дітей їх змісту та засобів виразності, а також від створених дорослим умов і керівництва процесом сприйняття.

Література

1. Белкіна Е. В. Естетичне виховання дітей шестирічного віку засобами образотворчого мистецтва (на матеріалі живопису) [Текст] : дис. канд. пед.

- наук: 13.00.01/ Белкіна Елла Вікторівна; Київський ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 1996. – 190 с.
2. Сухомлинський В.О. Вибрані твори/ В.О. Сухомлинський// У 5-ти т. - Т. 3. - К.: "Рад. шк.", 1977. – С. 202.
 3. Сухорукова Г. В. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі. Підручник / Г. В. Сухорукова, О.О.Дронова, Н.М. Голота, Л.А. Янцур за заг. ред. Г. В. Сухорукової. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – 376с.
 4. Чумичова Р.М. Дошкольникам о живописи/ Р. М. Чумичова. - М.: Просвещение, 1992. – 126 с.
 5. Шульга Л. Барви натхнення. Програму спецкурсу і формування колористичної культури дітей 3-10 років/ Л. Шульга //Палітра педагога.- 2008.- № 4. - С.9-13.

ПРАВА ДИТИНИ В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ

Денис Березенко

*КВНЗ КОР «Богуславський гуманітарний коледж
імені І. С. Нечуя-Левицького»*

Науковий керівник - Кобилінська І.М.

«Діти повинні виховуватися не для сьогодення, а для
майбутнього, можливо, кращого стану роду людського».

Іммануїл Кант

В умовах сьогодення, діти є найбільш незахищеною верствою населення. Свідченням цього слугують наступні статистичні факти. Близько 250 млн. дітей у світі живе за рахунок важкої праці, жебрацтва, пограбувань; 30 млн. дітей не мають можливості відвідувати школу; кожен рік від хвороб помирає 5 млн. дітей. Поширюється торгівля дітьми, використання дітей, від яких

відмовились батьки, для пересаджування органів. В Україні три чверті – це діти з хронічними захворюваннями. З'явився новий тип дитини – «діти вулиці». Що є причиною такої складної ситуації?

Пояснюючи своє перебування на вулиці, діти, як правило, називають сімейні причини та небажання відвідувати школу, 54% таких дітей – діти з «проблемних» сімей, близько третини виховуються в неповних сім'ях. Лише невеличка кількість з них сироти. Основний загальний таких дітей закінчили 3-4 класи, тобто початкову школу. Серед них найбільший відсоток неповнолітніх злочинців, наркоманів, торговців наркотиками, повій. Постає питання, невже на державному рівні не можна вирішити ці питання?

Основною метою даного дослідження є розгляд системи прав і свобод дитини в Україні, вивчення недоліків і труднощів правового регулювання та захисту прав дитини, а також розроблення рекомендацій щодо їх усунення.

Відповідно до ст. 1 Конвенції про права дитини, яка була прийнята Генеральною асамблеєю ООН у 1989 році, дитиною вважається кожна людина до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, що застосовується до даної особи, вона не досягає повноліття раніше [1].

Дитина, як і кожна людська істота, від народження має права. Згідно з нормами Конституції України (розділ 2), кожна людина (в тому числі і дитина) має такі права: право на життя; повагу до гідності; право на свободу та особисту недоторканість; право на недоторканність житла; право на секретну переписку, телефонні переговори, телеграфну та іншу кореспонденцію; право на невтручання в приватне життя; право на свободу пересування, вільний вибір місця проживання; право на свободу думки та слова, вільне вираження своїх поглядів та переконань; право вільно збирати, зберігати, використовувати та розповсюджувати інформацію усно, письмово або іншим способом; право на житло; право на достатній життєвий рівень; право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування; право на освіту [2]. Але вона повинна мати ще й додаткові, особливі права. Це зумовлено її фізичною, розумовою, соціальною, моральною та духовною незрілістю. І для того, щоб дитина стала

зрілою людиною у всіх відношеннях, їй необхідно мати певні спеціальні, додаткові можливості. Отже, права дитини – це певні спеціальні можливості, які необхідні людині віком до 18 років для існування і досягнення зрілості.

Які ж спеціальні, додаткові права, яких не мають дорослі люди, є у дитини? Такі її права поряд з іншими передбачені у Декларації прав дитини та Конвенції про права дитини. В цих міжнародно-правових актах зазначені такі основні групи прав дитини:

- особисті (громадянські);
- культурні права;
- соціальні права (право на охорону здоров'я; право на відповідні умови життя; право на відпочинок, вільний час, розваги і забави та ін.);
- політичні права (право на свободу думки, свобода вираження, свобода зібрань, свобода віросповідання, вільний доступ до інформації).

Старшим дітям Конвенція надає певні політичні права, наприклад, право на об'єднання і зібрання в мирних цілях. Конвенція визнає також особливі права для дітей-інвалідів та суспільно непристосованих. При цьому відзначається, що кожна дитина, незалежно від раси, статі, мови, релігії, майнового стану національності, стану здоров'я має рівні права з усіма іншими дітьми [1; 3].

Окрім вище згаданих нормативно-правових актів, що стосуються питань захисту прав дитини в Україні, діють також: кодекси (Сімейний кодекс України; Цивільний кодекс України; Цивільний процесуальний кодекс України; Кримінальний кодекс України; Кодекс законів про працю України.); Закони України (Про охорону дитинства; Про Загальнодержавну програму «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року; Про попередження насильства в сім'ї); Укази Президента (Про додаткові заходи із забезпечення гарантій реалізації прав та законних інтересів дітей; Про відзначення державними нагородами України з нагоди Дня захисту дітей; Про Національну стратегію профілактики соціального сирітства на період до 2020 року; Про питання щодо забезпечення реалізації прав дітей в

Україні; Про додаткові заходи щодо захисту прав та законних інтересів дітей; Про заходи щодо забезпечення захисту прав і законних інтересів дітей) та інші [4]. В них також зазначені додаткові права дітей, наприклад, відповідно до ст.188 КзПП прийняття на роботу осіб допускається з досягненням 16 років, а за згодою одного із батьків або особи, що його замінює, можуть, як виняток, прийматись на роботу особи, які досягли п'ятнадцяти років [5]. Для підготовки ж молоді до продуктивної праці допускається прийняття на роботу учнів загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних і середніх спеціальних навчальних закладів для виконання легкої роботи, що не завдає шкоди здоров'ю і не порушує процесу навчання, у вільний від навчання час по досягненні ними 14-річного віку за згодою одного з батьків або особи, що його замінює. Закон України "Про охорону дитинства", прийнятий Верховною Радою України 26.04.2001 року на виконання Конвенції про права дитини, завданням якого є розширення соціально-правових гарантій дітей, забезпечення фізичного, інтелектуального розвитку молодого покоління, створення соціально-економічних і правових інститутів з метою захисту прав і законних інтересів дитини в Україні, забезпечує кожній дитині право на житло, майно, на життя та охорону здоров'я, на достатній життєвий рівень, на захист від усіх форм насильства, на вільне висловлення думки та отримання інформації тощо.

В Україні проблема забезпечення прав і свобод дитини сьогодні набуває особливого значення. Суть цієї проблеми полягає як у наявності певних складнощів у реалізації деяких закріплених в Конституції прав і свобод, так і в недостатньому рівні їх захищеності. Система забезпечення прав і свобод дитини в сучасній Україні поки що знаходиться у стадії розроблення, а реалізованість та захищеність деяких прав і свобод, на жаль, залишається й досі на невисокому рівні.

Зокрема, в нашій країні недосконалі механізми правового захисту дітей вразливих груп, а саме: відсутні положення, які дозволяють розглядати таких дітей як представників уразливої групи, які потребують особливого захисту. Заяви про порушення прав від дітей груп ризику не розглядаються з належною

увагою і ретельністю. Відмова враховувати особливі потреби дітей даної групи, відсутність закріплених законодавчо позитивних дій і рішень, спрямованих на забезпечення особливого захисту, дозволяє говорити не лише про незахищеність, а й про дискримінацію стосовно таких дітей [7].

Ще однією гострою проблемою, яка потребує негайного вирішення, є насильство в сім'ї стосовно дітей. Досить багато людей, над якими чинять насильство, не наважуються йому протистояти. Тим часом законодавство гарантує кожній особистості широкі права і свободи та захист від їх порушення. Зокрема, закон України «Про попередження насильства в сім'ї» передбачає покарання осіб, які чинять насильство в сім'ї, заходи щодо надання допомоги потерпілим тощо.

З усього вище сказаного можна зробити висновок, що в Україні на законодавчому рівні досить повно закріплені права дітей, хоча є ще над чим працювати. Здебільшого справа, навіть, не в досконалості та змісті законів, а у їх виконанні. Як сказав Отто фон Бісмарк: «З поганими законами і хорошими чиновниками цілком можна правити країною. Але якщо чиновники погані, не допоможуть і самі кращі закони». В той час, коли діти грають на покинутих забудовах, замість грального майданчика, високопосадовці роздумують над тим, що їм краще позолотити: дверні ручки чи сантехніку. І таких прикладів можна наводити безліч.

Сьогодні держава заради майбутнього та в інтересах нового покоління українських громадян повинна зробити рішучі, системні та послідовні кроки для зближення українського законодавства з європейським правом. Від цього багато в чому залежить інтегрованість української молодіжної спільноти до норм і стандартів об'єднаної Європи та глобалізованого світу.

Література

1. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року // Відомості Верховної Ради України. – 1989. – № 789-ХІІ. – Ст. 54.

2. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – Ст. 141.
3. Декларація прав дитини від 20 листопада 1959 // Відомості Верховної Ради України. – 1959. – № 995_384. – Ст. 10.
4. Офіційне інтернет-представництво Президента України [Електронний ресурс] // Нормативно-правові акти з питань захисту прав дитини. Режим доступу до статті: http://www.president.gov.ua/content/upd_zakonodavstvo.html.
5. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 року // Відомості Верховної Ради України. – 1971. – № 322-VIII. – Ст. 256.
6. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 року// Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 2402-III.– Ст. 37.
7. Українська гельсінська спілка з прав людини [Електронний ресурс] // Проблемні питання дотримання прав дитини в Україні. Режим доступу до статті: <http://helsinki.org.ua/index.php?id=1298365350>.

ВПЛИВ ОСОБИСТОСТІ БАТЬКІВ НА РОЗВИТОК ЕМПАТІЇ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Тетяна Богдан

Інститут розвитку дитини

НПУ ім. М.П.Драгоманова

Науковий керівник – к. псих. н., *Ренетій С. Т.*

Дошкільний вік є не тільки сензитивним для формування навчальної діяльності, але і дуже важливим етапом у соціальному розвитку дитини, у становленні її зв'язків з оточуючими людьми. Прийняття нової соціальної ролі школяра, готовність відповідати очікуванням інших, здатність будувати власну поведінку відповідно до зразків, а також формування власних очікувань щодо поведінки інших людей роблять дітей цього віку сензитивними до виховання у них емпатійних можливостей (Г.С.Абрамова, Т.П.Гаврилова).

Проблема емпатії – одна з найскладніших у психологічній науці. Невловимість цього феномена для дослідників підтверджує розмаїття у визначеннях його суті, механізмів, функцій, ролі емпатії в моральному розвитку особистості. І. М. Юсупов описує емпатію, як цілісний феномен, сполучний між собою свідомою і підсвідомою інстанцією психіки, мета якого - «проникнення» у внутрішній світ іншої людини. Одним зі складових процесів емпатії є емпатійне розуміння, що має свою специфіку. Емпатійне розуміння розглядається як продукт соціалізації особистості і формується у взаємодії афективних, когнітивних і дієвих компонентів [1].

Дж. Мід термін емпатії визначав як здатність прийняти роль іншої людини» [2]. Д. К. Роджер схарактеризував емпатію як спосіб існування з іншою людиною ... Це означає увійти у внутрішній світ іншого і бути в ньому як вдома. Це означає бути сензитивним до змін чуттєвих значень, що безперервно відбуваються в іншій людині. Це означає тимчасове проживання життя іншого, просування в ній обережно, тонко, без судження про те, що інший навряд чи усвідомлює ... [3].

У сучасній психології найбільш поширеним є погляд на емпатію як складову емоційної сфери особистості. Так, емпатія визначається: як здатність людини емоційно відгукуватися на переживання іншого, людини, чи тварини, чи антропоморфізованого предмету; як суто емоційний феномен, що репрезентує триланковий процес (співпереживання – співчуття – внутрішнє сприяння); як осягнення емоційного стану іншого, як проникнення в переживання іншої людини; як здатність прилучатися до емоційного життя іншого, розділяючи його переживання; як “вчуття” в позицію іншого, уміння поставити себе на його місце, глянути на все його очима і відчути його стан; як почуття, що передає духовне єднання.

Емпатія позитивна якість особистості, яка починає формуватись від народження і продовжується в процесі соціалізації. Отож першими вихователями стають батьки, саме вони закладають фундамент моральності і емпатійності.

Родина зі сформованими в ній батьківськими настановами істотно впливає на становлення та розвиток психіки дитини. Сім'я є персональним середовищем розвитку особистості дитини, гарантом безпеки у процесі взаємодії із зовнішнім світом. Система родинних стосунків дає дитині відчуття захищеності та водночас стимулює і спрямовує її розвиток. Мета виховання - сприяти гармонійному розвитку людини - реалізується за допомогою ряду засобів, серед яких вміння батька розуміти свою дитину, тобто емпатія.

Особистості батьків грають суттєву роль у житті кожної людини. Специфіка почуттів, що виникають між дітьми і батьками, визначається головним чином тим, що турбота батьків необхідна для підтримки самого життя дитини.

Психологічними умовами оптимізації спілкування батьків з дітьми дошкільного віку визначено формування в батьків прийомів ефективною комунікації (безумовне прийняття, активне та емпатійне слухання, використання діалогу, зворотнього зв'язку, невербальних засобів спілкування); активізацію дії перцептивних механізмів спілкування батьків (ідентифікація; рефлексія; емпатія); розвиток конструктивних способів взаємодії батьків з дітьми (мотиваційно-ціннісне ставлення; авторитетно-довірливі стосунки; позитивна емоційна підтримка; суб'єкт-суб'єктна стратегія взаємодії).

Батьки повинні піклуватися про збереження контакту з дитиною. Глибокий постійний контакт з дитиною - то універсальна вимога до виховання, яка в однаковому ступені може бути рекомендована всім батькам. Основа для збереження контакту - це не тільки щира зацікавленість в усьому, що відбувається в житті дитини, але і емпатія, бажання розуміти, спостерігати за всіма змінами, які відбуваються в душі та свідомості зростаючої людини.

Контакт з дитиною, як вищий прояв любові до неї, варто будувати, ґрунтуючись на постійному, невинному бажанні пізнавати своєрідність її індивідуальності. Постійне тактовне «вдивляння», «вчуття» в емоційний стан, внутрішній світ дитини, які спостерігається у ньому зміни, зокрема, душевного

ладу - все це створює основу для глибокого взаєморозуміння між дітьми і батьками і вимагає від батьків прояву емпатії.

Необхідно з особливою увагою ставитися до тих оцінок, які висловлюють батьки в спілкуванні з дітьми. Слід категорично відмовитися від негативних оцінок особистості дитини. Кожне таке висловлення, яким би справедливим по суті воно не було, якою би ситуацією не викликалося, завдає серйозної шкоди контакту з дитиною, порушує впевненість у батьківській любові. Батькам слід не оцінювати негативно самої дитини, а критикувати тільки невірно здійснену дію чи помилковий, необдуманий вчинок [4].

Дуже часто за батьківським осудом йде невдоволення власною поведінкою, вчинками, дратівливістю, втома, що виникають зовсім з іншого приводу. За негативною оцінкою завжди йде емоція осуду і гніву. Прийняття дає можливість проникнення в світ глибоко особистих переживань дітей, появи паростків «співучасті серця».

У основі розвитку емпатії, лежить спрямованість дитини на оточуючих, обумовлена особливостями спілкування дітей із дорослими. Емпатія у взаєминах дорослих та дітей можлива тільки у разі, поки дорослі розуміють почуття дітей, беруть участь у їх справах та надають їм деяку самостійність. У стосунках з дорослими емпатія постає як мотивація поведінки, що постійно змінюється, принаймні, в емоційному і інтелектуальному розвитку. Співчуття в дітей з віком супроводжується актом альтруїзму. Співчуття і альтруїстична поведінка властиві дітям, батьки яких роз'яснили їм моральні норми, а не прищеплювали їх суворими заходами.

Розвиток емпатії — це процес створення мимоволі дієвих моральних мотивів, мотивацій на користь іншого. Емпатія грає величезне значення в розвитку психіки людини. За допомогою емпатії відбувається прилучення дитини до світу переживань інших людей, формується уявлення про цінності інших людей, розвивається і закріплюється потреба в благополуччі інших людей.

Прояв емпатичних тенденцій у взаєминах батьків і дітей допомагає батькам бути хорошими вихователями, розуміючи мотиви вчинків дитини і активно проводячи свою лінію виховання. Виховувати - не значить говорити дітям хороші слова, наставляти і повчати їх, а перш за все, самому подавати приклад своїми вчинками. Мета виховання сприяти гармонійному розвитку людини - реалізується за допомогою ряду засобів, серед яких вміння батька розуміти свою дитину, тобто емпатія.

Таким чином, можна зробити висновок, що у розвитку емпатії дітей, важливо звертати увагу на особистість батьків. Оскільки саме вони закладають фундамент у розвитку дитини. Тому розвиваючи емпатійні почуття людей, батьки мають бути уважними до своїх власних дій, розвивати свої духовні цінності. Вся таємниця в тому, щоб дати дитині можливість розвиватися самому і допомагати йому в цьому. Батьки повинні завжди ставитися до дитини, з першого дня його появи на світ, як до людини з повним визнанням його особистості і недоторканності цієї особистості.

Література

1. Юсупов І. М. Психологія емпатії (Теоретичні та прикладні аспекти): Дис. ... Д-ра. Психол. Наук. С. - Петерб. Держ. Ун-т. СПб, 1995. 252 с.
2. Сарджвеладзе Н. І. Про баланс проєкції і інтроекції в процесі емпатичних взаємодій/ Н.І. Сарджвеладзе// Несвідоме: природа, функції, методи дослідження: У 4 т. / За заг. ред. А. С. Прангішвілі, А. Е. Шерозія, Ф. В. Бассин. Т.3 Тбілісі, 1978. С. 485 - 490.
3. Крайг Г. Психологія розвитку: Пер. з англ./ Г. Крайг.- СПб .: Питер, 2000.- 992с.
4. Джрназян Л. Н. Механізми емпатії в міжособистісних стосунках: Автореф. канд. дис./ Л.Н. Джрназян.- Тбілісі, 1984.

ВЗАЄМОДІЯ ДИТЯЧОГО САДКА ТА СІМ'Ї У РОБОТІ З РОЗВИТКУ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Вікторія Бойко

Прилуцький гуманітарно-педагогічний коледж ім. І.Я. Франка

Науковий керівник – к. пед. н., доцент *Мельничук О.І.*

Модернізація дошкільної освіти не може оминати сучасної сім'ї, залишити родину стороннім спостерігачем змін, що відбуваються в навчально-виховному процесі дошкільних навчальних закладів. Важливо долучати батьків до роботи з оновлення змісту, форм та методів освіти синів та доньок, до розв'язання актуальних освітніх питань, спонукати переносити доцільне в практику сімейного виховання.

Серед проблем, що гостро постають перед сучасними дитячими садками і потребують спільних дій батьків і педагогів – розвиток ігрової діяльності дітей. Адже в практиці навчання та виховання досить часто спостерігається те, що дитячі ігри є примітивними, одноманітними. Рівень відображення дійсності в них не відповідає можливостям дошкільників. Обмеженим є досвід ігрових дій. Так виникає необхідність пошуку шляхів забезпечення максимальної реалізації потенціалу гри як провідної діяльності дошкільників, ефективного засобу їх розвитку, виховання та навчання, форми організації життєдіяльності дітей.

Високо оцінюючи виховну роль дитячих ігор, А. Макаренко писав: «Гра має важливе значення у житті дитини, має те саме значення, яке в дорослого має діяльність, робота, служба. Яка дитина в грі, така з багатьох поглядів вона буде в роботі, коли виросте. Тому виховання майбутнього діяча відбувається насамперед у грі» [2, с.286].

Л. Виготський підкреслював неповторну специфіку дошкільної гри, вбачаючи її в тому, що самостійність і свобода гравців співвідноситься з суворим, беззастережним підпорядкуванням правилам гри.

Проблема навчання і виховання дітей дошкільного віку в грі широко висвітлена у працях Л. Абрамян, Л. Артемової, Є. Гаспарової, Р. Жуковської,

Є. Зворигіної, Р. Іванкової, Д. Менджерицької, В. Нечаєвої, С. Новосьолової, А. Сорокіної, О. Усової, К. Щербакової та інших. Дослідники обґрунтували, що гра – найбільш доступний для дітей вид діяльності, спосіб переробки отриманих із оточуючого світу вражень, знань, їх практичного творчого застосування. В грі яскраво проявляються особливості мислення і уяви дитини, її емоційність, активність, потреба у спілкуванні. У процесі гри у дошкільника з'являється потреба активно впливати на предмети, що її оточують. Гра розвиває та формує інтелектуальні, емоційні, вольові якості особистості. Застосування гри в усіх сферах життєдіяльності дитини дошкільного віку сприяє створенню повноцінної мотиваційної основи для наступного формування навчальної діяльності.

Ігрова діяльність дітей на кожному етапі їх розвитку має свої особливості, змінюється з віком. За даними науковців, гра реалізує свій розвивальний, навчальний та виховний потенціал за умови її розвитку як діяльності, що відповідає характеристикам кожного періоду розвитку дитини. Іншими словами, щоб гра навчала і виховувала дітей, вони мають володіти нею як діяльністю відповідно до своїх вікових можливостей.

Результати дослідно-експериментальної роботи з вивчення сутності дитячої гри, специфіки й умов її розвитку, проведені групою науковців на чолі з Д. Ельконіним, дозволили їм зробити висновки, що перехід гри дитини до якісно нового, вищого рівня потребує відповідного керівництва з боку дорослого. На думку вчених, уявлення про спонтанність розвитку гри у дітей виникає внаслідок того, що дорослі здебільшого не усвідомлюють свого фактичного керівництва нею [5].

Практика показує, що найчастіше вплив дорослого виявляється в організації предметно-ігрового середовища, у безпосередній організації гри та участі в ній.

У науковій та методичній літературі доводиться, щоб дитяча гра стала змістовною, емоційно насиченою, сповненою різноманітних інтелектуальних завдань, необхідно комплексно керувати її формуванням, а саме

цілеспрямовано забезпечувати збагачення практичного й ігрового досвіду дітей, спонукати їх до творчого відображення в грі об'єктивної дійсності. Це передбачає використання специфічних форм і методів педагогічного керівництва [1, с.8]. Запропонований вченими спосіб його здійснення передбачає дотримання таких умов: активна діяльність дітей, спрямована на ознайомлення з навколишнім; організація навчальних ігор та внесення змін в предметно-ігрове середовище, що сприяє активізації спілкування дорослого з дитиною в ході гри.

Змістом педагогічного керівництва грою дітей є:

- планомірне збагачення уявлень про навколишнє сприяє виникненню у дітей нових ігрових задумів, забезпечує змістове наповнення гри;

- виокремлення навчальних ігор (ігор-занять, ігор-інсценувань, демонстрації зразка ігрових дій, ігор-драматизацій тощо), у ході яких дитина вчиться переводити свій реальний життєвий досвід в ігровий умовний план, ставити перед собою ігрові завдання і вирішувати їх;

- своєчасне оновлення ігрового середовища, підбір іграшок та ігрового матеріалу, зміст якого покликаний відтворити в пам'яті дитини недавні враження, спрямувати її на самостійне вирішення ігрового завдання, спонукати до різних способів відтворення дійсності;

- організація спілкування з дітьми, спрямованого на формування прогресивних для кожного вікового періоду ігрових способів дій. Створюючи проблемні ситуації, вихователь має використовувати непрямі прийоми (порада, запитання, підказка тощо) для впливу на задум гри, розвиток сюжету, ускладнення способів відображення дійсності. За необхідності він включається у гру як рівноправний партнер, видозмінюючи ігрове середовище, коригуючи рольові стосунки [1].

Здійснення такого комплексного впливу потребує активного включення батьків до процесу формування дитячої гри. Тому перед дошкільним навчальним закладом постає проблема вдосконалення вже відомих та пошуку

нових підходів щодо організації взаємодії з батьками малюків у вирішенні завдань розвитку ігрової діяльності дітей.

У роботах Т. Алексеенко, Е. Арнаутової, Л. Артемової, А. Богуш, Л. Загик, В. Іванової, О. Кононко, Р. Курбатової, Т. Маркової та інших розкриваються завдання, зміст та форми взаємодії дошкільних закладів і сім'ї присвячені. Питання співпраці з батьками порушувалися Т. Алексеєнко, Н. Гордій, І. Дубінець, Т. Касимовою, Н. Кот, В. Котирло, С. Ладивір, Л. Лохвицькою, М. Машовець, Л. Міроновою Т. Пагутою та іншими. На основі узагальнення запропонованих науковцями підходів до організації взаємодії дошкільних навчальних закладів з батьками з метою забезпечення розвитку ігрової діяльності дітей старшого дошкільного віку в умовах сімейного виховання нами дібрано такі форми роботи з батьками:

- відвідування родини дитини;
- бесіди (індивідуальні та групові), змістом яких є обговорення особливостей ігрової діяльності дітей, факторів її формування;
- консультації (наприклад, «Як розучувати з дітьми нові ігри?», «Чому наші діти не завжди хочуть гратися?»);
- батьківські збори наприклад;
- засідання круглого столу («Як виховати у дітей інтерес до гри?» «Розвиток мовлення під час ігрової діяльності» тощо);
- дискусія «Гра як засіб всебічного розвитку дитини»;
- усні журнали («Поради фахівця», «Це цікаво знати», «Говорять діти» та інші, наповнені педагогічним змістом з теми формування ігрової діяльності);
- брифінг;
- батьківські конференції («Роль гри у вихованні дитини»);
- сімейний клуб;
- наочні форми роботи, які включають підготовку пам'яток, папок-пересувок, матеріалу на стендах, фотовиставок відповідного змісту.

Очікувану ефективність забезпечує раціональне поєднання різних форм роботи. Доцільно залучати до роботи не окремих, а усіх представників сім'ї,

інших родичів, які долучаються до виховання дитини. Педагог повинен працювати таким чином, щоб батьки могли побачити світ гри з позиції дошкільника, досягли розуміння важливості своєї систематичної участі в дитячих іграх.

У роботі дошкільного закладу з батьками істотне значення має спрямування педагогічної самоосвіти батьків, стимулювання прагнення і вміння поповнювати свої педагогічні знання.

Отже, вирішення завдань розвитку ігрової діяльності дітей передбачає здійснення комплексного впливу, що забезпечує збагачення уявлень дітей про навколишнє, набуття ними досвіду ігрових дій, збагачення предметно-ігрового середовища відповідно до оновлюваного змісту гри та безпосередню активізацію дітей в грі. Ця робота потребує активного залучення батьків до процесу формування дитячої гри шляхом впровадження системи різноманітних форм організації взаємодії з батьками. Необхідно мати активний курс на створення єдиного простору розвитку гри дитини в дошкільному навчальному закладу та в родині.

Література

1. Абрамян Л.А. Игра дошкольника / Л.А.Абрамян, Т.В.Антонова, Л.В.Артемова и др., Под ред. С.Л. Новоселовой. – М.: Просвещение, 1989. – 289 с.
2. Макаренко А.С. Книга для батьків / А.С. Макаренко. – К., 1972. – 286 с.
3. Менджеричкая Д.В. Воспитателю о детской игре: Пособие для воспитателя дет. сада / Под ред. Т.А. Марковой. – М.: Просвещение, 1982.
4. Усова А.П. Роль игры в воспитании детей / А.П. Усова. – М.: Просвещение, 1976.
5. Эльконин Д.Б. Психология игры / Д.Б. Эльконин. – 2-е изд. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. – 360 с.

**ФІЛОСОФСЬКІ ДЕФІНІЦІЇ КАТЕГОРІЇ «СВІТОГЛЯД» ТА
СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «СВІТОГЛЯДНІ УЯВЛЕННЯ»,
«ДИТЯЧИЙ СВІТОГЛЯД»**

Ольга Боковець

Інститут розвитку дитини

НПУ ім. М.П. Драгоманова

Науковий керівник - к. пед. н, професор, Сухорукова Г.В.

У науковій літературі існує розмаїття визначень поняття «світогляд», але одноставного, визнаного і прийнятого всіма дослідниками, трактування цієї категорії – не існує. Водночас, виникає питання щодо тотожності та відмінності світогляду та світоглядних уявлень. Важливого значення також заслуговує дитячий світогляд, оскільки активно використовується у практичному обігу, але не має належної теоретичної інтерпретації. Відтак, ми бачимо необхідність дослідження вищеназваних категорій, а також виявлення їх взаємозумовленості та взаємопов'язаності.

У сучасній науковій літературі проблема світогляду активно почала розроблятися з 60-х років ХХ століття. Дослідженню цієї категорії присвячено праці філософів-науковців А.В.Азархіна, Р.А.Арцишевського, Е.В.Бурмакіна, В.П.Іванова, П.В.Копніна, В.І.Мазепи, В.С.Овчиннікова, О.Г.Спіркіна, В.Г.Табачковського, В.Ф.Черноволенка, В.І.Шинкаруката ін.

Приклади тлумачення поняття «світогляд» у філософській науці наведено нижче у таблиці 1.

Таблиця 1

Трактування категорії «світогляд» у науково-філософських джерелах

Автори	Трактування визначення «світогляд»
В.Г.Кремень	Світогляд — це систематизований комплекс уявлень, оцінок, установок, що забезпечують цілісне бачення та усвідомлення світу і місця в ньому людини разом із життєвими позиціями, програмами та іншими складовими поведінки, активного діяння взагалі [7, с.11].

В.О. Огнев'юк	Світогляд - це система поглядів людини, на основі яких формується її ставлення до світу, а також до самої себе [4, с.8].
Є.М. Причепій	Світогляд - система найзагальніших знань, цінностей, переконань, практичних настанов, які регулюють ставлення людини до світу [5, с. 8].
О.Г. Данильян	У найелементарнішому розумінні слова «світогляд» — це сукупність поглядів людини на світ і сенс життя. Якщо конкретизувати, то світогляд — це сукупність узагальнених уявлень про дійсність, які відображають, розкривають і зумовлюють певне практичне і теоретичне ставлення людини до світу, спосіб сприйняття, осмислення і оцінки навколишньої дійсності і самої себе як конкретно-історичного суб'єкта пізнання і практики [1, с. 5].
О.М. Губар	Світогляд – це система поглядів на світ і місце в ньому людини ставлення до навколишньої дійсності і до самого себе. У світогляді фіксується пізнавальне ставлення людини до світу (світорозуміння, світогляд) і емоційно-ціннісне ставлення (світовідчуття, світосприйняття). Інше кажучи, світогляд - це знання про світ і людину, а також переконання, ідеали, принципи людини, її ціннісні орієнтації [2, с. 5].

Отже, проаналізувавши філософські дефініції щодо даної категорії, можна зробити висновок, що світогляд — це своєрідна інтегративна цілісність знань, ціннісних орієнтацій, переконань, поглядів, позицій особистості, установок (практичних настановок), ідеалів, оцінки, системи уявлень, ставлення людини до світу, природи й до самого себе. Спільне функціонування названих елементів і створює ту цілісну систему духовного світу людини, яка спонукає її до практичної дії, до певного способу життя та думки.

Поняття «світоглядні уявлення» є часто вживаним в контекстах аналізу категорії «світогляд», до того ж часто вживається як синонім. У більшості підручників з психології уявлення взагалі не виділяються в самостійний психологічний процес, а частково розглядаються у зв'язку з аналізом процесів пам'яті. Уявлення тлумачиться як вторинний образ предмета чи явища, що збережений у пам'яті.

У працях Б. Ананьєва, Л. Веккера, А. Коршунова, Г.Костюка, В. Орлова, С. Рубінштейна послідовно простежується думка, що уявлення – це своєрідне психічне утворення, вища форма чуттєвого відображення світу порівняно з відчуттями і сприйманнями. Уявлення утворюється у свідомості людини за відсутності прямої дії предметів на органи чуття, формується на основі сенсорного досвіду, насамперед, даних сприймань [6, с.39].

Дефінітивне значення «світоглядні уявлення» утворює синтез поняття «уявлення» і базових характеристик образно-пізнавальної підсистеми світогляду. Отже, світоглядні уявлення особистості – це цілісна система опосередкованих мисленням і мовою узагальнених образів, які виникають у свідомості суб'єкта поза прямою дією явищ, об'єктів на органи чуття як результуюча пізнання людини, природи, суспільства і Всесвіту і їх граничній цілісності та проекції бажаної сутності; вони мають характер ціннісно-сміслових визначеностей і опосередковують діяльнісний план буття особистості. Становлення уявлень забезпечується взаємодією всіх когнітивних процесів: сприйняття, пам'яті, мислення, мовлення, уяви.

У Коментарі до Базового компонента дошкільної освіти в Україні йдеться про дитячий світогляд, який розуміють як знання і досвід дошкільника, які дають йому змогу здобувати відносно цілісне уявлення про світ, зумовлюють його життєві орієнтації, ставлення до навколишньої дійсності та самого себе. Світогляд – це не лише результат теоретичного ставлення до світу, а й - практичного, теоретичного, чуттєвого, ціннісного, який виступає формою духовно-практичного освоєння, вищим рівнем соціалізації дошкільника як особистості. Тобто світогляд є своєрідною духовною «призмою», що визначає життєву позицію особистості, формує ціннісні орієнтації, систему поглядів дитини на природу, рукотворний світ, людей та саму себе, надає сенсу цілям, планам, намірам[3, с. 64].

Отже, у Коментарі до Базового компонента дошкільної освіти в Україні наголошується, що дитячий світогляд виступає одним з основних новоутворень дошкільника, це перший схематичний обрис цілісного дитячого світогляду.

Тобто ми можемо говорити, що дитячий світогляд представлений сукупністю світоглядних уявлень.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що в дошкільному віці відбувається інтенсивний розвиток передумов світогляду особистості. І хоча уявлення про світ, що складаються в даний віковий період, ще не можуть претендувати на досконалість, дитина має всі когнітивні можливості для створення цілісної картини світу.

Література

1. Данильян О. Г. Філософія : підручник / О. Г. Данильян, В. М. Тараненко. — Х. : Право, 2010. — 312 с.
2. Губар О.М. Філософія: інтерактивний курс лекцій: Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007 – 416с.
3. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: Наук. - метод. посіб. /Наук. ред. О.Л. Кононко. – К.: Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2003. – 234с.
4. Огнев'юк В. О., Утюж І. Г. Філософія. Історія філософії : Підручн. для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл. (профільний рівень). — К. : Грамота, 2010. —с. 256 : іл.
5. Причепій Є. М., Черній А. М., Чекаль Л. А. Філософія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. — К.: Академвидав, 2005. — 592с. (Альма-матер).
6. Становлення внутрішньої картини світу дошкільника: монографія / [Т.О. Піроженко, С.О. Ладивір, О.О. Вовчик-Блакитна та ін.]; за ред. Т.О. Піроженко. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2012. – 236 с.
7. Філософія: мислителі, ідеї, концепції: Підручник / В.Г. Кремень, В. В. Ільїн. - К.: Книга, 2005. - 528 с.

АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ОРГАНІЗАЦІЇ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ МОДЕЛЕЙ ЛІЦЕНЗУВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Людмила Бондарина

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. н. *Дудка Т. Ю.*

На сучасному етапі Україна, прагнучи активно розвивати туризм, перебуває у стані постійних реформ. З цієї причини, особливої актуальності набуває питання пошуку раціональної системи ліцензування вітчизняної сфери туризму шляхом вивчення прогресивного міжнародного досвіду.

Акцентування уваги на завданнях, пов'язаних із ліцензуванням туристичної діяльності, з часом зростає та відображається у працях таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як: Ю. Рудяк, В. Кузнецов, А. Клименко, М. Мальська, Н. Антонюк, В. Кифяк та інших. Проте, мало дослідженою залишається проблема удосконалення шляхів ліцензування різновидів туристичної діяльності з врахуванням міжнародних здобутків у цій галузі діяльності, дослідженню якої присвячена дана публікація.

За роки незалежності в нашій державі сфера туризму постійно підпадала під дію реформ, це стосується також і процедури проходження ліцензування туристичної діяльності. Сьогодні вже сформульовані чіткі вимоги, яких слід дотримуватися у відповідності до чинного Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обмеження державного регулювання господарської діяльності» від 19 жовтня 2010 року. На основі норм вище названого підзаконного нормативно-правового акту, ліцензуванню підлягає лише туроператорська діяльність, паралельно також спостерігається: спрощення умов ведення бізнесу в Україні (встановлено необмежений термін дії туроператорської ліцензії і визначено суму одноразової оплати за її видачу) та скорочення пакету документів, необхідних для провадження туристичної

діяльності [1]. Тобто, ліцензування туристичної діяльності не є особливою перешкодою для розвитку підприємництва в сфері туризму, в тому числі і туристичної індустрії в цілому.

Зважаючи на те, що право на ліцензування отримали лише туроператори, провадження турагентської діяльності, на думку деяких фахівців, стримується у зв'язку з: підвищенням вимог щодо продажу туристичного продукту; встановленням більш низького розміру комісійної винагороди й віддалення строків її виплати; проходженням процедури сертифікації послуг, прийнятої певними об'єднаннями туроператорів тощо [2].

Аналіз міжнародного досвіду з питань ліцензування туристичної діяльності показав, що високорозвинені країни світу користуються різними підходами до врегулювання вищезгаданих нормативних процедур, починаючи від досить жорстких методів державного контролю (за суб'єктами господарювання, які підлягають ліцензуванню) до лояльних обмежень у проведенні одного виду туристичної діяльності.

Розглянемо основні види ліцензування у сфері туризму на прикладі провідних країн на туристичному ринку.

Державне регулювання сфери послуг у Франції здійснює Міністерство економіки, промисловості та зайнятості, у рамках якого створено Агентство з туристичного розвитку «Atout France» з покладанням на нього функції ліцензування та ведення єдиного реєстру туристичних фірм. Згідно із законодавством даної держави, ліцензуванню підлягає діяльність юридичних і фізичних осіб-підприємців, які комплектують та реалізують тури, а також здійснюють посередництво при продажі окремих послуг, наданих під час туристичної подорожі (розміщення, перевезення, харчування). Проте, суб'єктами ліцензування у сфері туризму не можуть бути такі особи, які:

є первинними виробниками послуг (юридичні та фізичні);

займаються продажем квитків на окремі види транспорту від імені одного або кількох перевізників;

здійснюють продаж послуг за ціною, яку вони за них заплатили (тобто які не мають економічної вигоди від проведеної операції) [3].

Інші вимоги до ліцензування у сфері туризму існують у Великій Британії (6 місце з прибуттів іноземних туристів у світі). Центральним органом виконавчої влади, якому підконтрольна туристична сфера, виступає Міністерство культури, засобів масової інформації та спорту, в рамках якого діє національна туристична адміністрація «VisitBritain». Переважна більшість туристичних компаній даної країни мають ліцензію за назвою «АТОЛ» (Air Travel Organisers' Licensing) – документ, що видається Управлінням цивільної авіації (Civil Aviation Authority – CAA) для організації авіатурів.

Ліцензія «АТОЛ» є фінансовою схемою захисту авіатуристів, у тому числі й від банкрутства туристичної фірми. Вона дає змогу повернути туристам гроші у разі невиконання послуг, а також з мінімальними затратами сприяє поверненню їх на батьківщину [4].

У Туреччині, яка посідає 7 місце в рейтингу із прибуттів іноземних туристів, провадженням туристичної політики займається Міністерство культури і туризму, яке визначає основні напрямки розвитку туристичного сектору економіки, займається організацією маркетингових заохочувальних заходів для популяризації туризму. Ліцензуванню в Туреччині підлягає діяльність туристичних фірм лише після обов'язкової реєстрації підприємства у громадській Асоціації турецьких туристичних фірм «TÜRSAB». На підставі Закону Туреччини «Про туристичні агентства та Асоціацію туристичних агентств», у даній держав залежно від послуг, які виконують туристичні фірми, існують такі три види ліцензій таких типів:

«А» - видається туристичним підприємствам, які реалізують комплекс послуг з організації поїздок (перевезення, розміщення туристів тощо) і комплектують тури;

«В» - надається туристичним установам, які організують продаж квитків на міжнародні сухопутні, морські й повітряні перевезення, а також продають квитки на екскурсії;

«С» - необхідна тим турфірмам, які займаються створенням внутрішніх турів для турецьких громадян [5].

Необхідно зазначити, що розходження в законодавчій базі ліцензування діяльності з обслуговування туристів у різних країнах світу обумовлене рівнем державного регулювання туристичною сферою. Так, якщо держава приділяє багато уваги саме розвитку туризму, то нормативно-правова база ліцензування охоплює значну кількість суб'єктів і об'єктів ліцензування, включаючи послуги не лише туристичних фірм, а й засобів розміщення, підприємств харчування, транспортних організацій, а також розважальних закладів. З іншого боку, якщо держава не наголошує на розвитку туризму, то ліцензування, як форма контролю за діяльністю туристичних організацій, не має особливих жорстких вимог. Однак, у таких випадках державні органи залучають інші механізми щодо захисту прав споживачів і виробників туристичного продукту і послуг.

На підставі узагальнення міжнародного досвіду ліцензування туристичної діяльності варто виділити такі заходи удосконалення туристичної політики України:

- запровадження на законодавчому рівні альтернативного механізму захисту прав споживачів та партнерів по бізнесу;
- стимулювання створення громадських організацій, які б об'єднували туроператорів та турагентів, спроможних впливати на розвиток туристичного бізнесу;
- проведення постійного обміну досвідом з іншими країнами з актуальних для України питань щодо ліцензування туристичної діяльності.

Література

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обмеження державного регулювання господарської діяльності: Закон України від 19 жовтня 2010 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – №214.
2. Новини турбізнесу [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://novosti-turbiznesa.info/article>.

3. Міністерство економіки, промисловості і зайнятості Франції [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.tourisme.gouv.fr>.

4. Міністерство культури, засобів масової інформації та спорту Великої Британії [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.culture.gov.uk>.

5. Міністерство культури і туризму Туреччини [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.turizm.gov.tr>.

ПРОГНОЗУВАННЯ ТРУДНОЩІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ОВОЛОДІННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ

Вікторія Боровик

Педагогічний інститут

Київського університету

імені Бориса Грінченка

Науковий керівник – к. пед. н., доцент *Кошарна Н. В.*

Сучасний стан міжнародних зв'язків України, інкорпорованість її до європейського та світового простору є свідченням того, що іноземну мову слід сприймати як важливий засіб міжкультурного спілкування. І саме початкова школа є таким навчальним закладом, який формує уміння й навички учнів щодо спілкування в усній і писемній формах відповідно до мотивів, мети, соціальних норм мовленнєвої поведінки у типових сферах і ситуаціях. А в майбутньому учні зможуть розвивати й удосконалювати володіння іноземною мовою відповідно до власних потреб. Всім відомо, чим більше людина знає мов, тим освіченішою, розумнішою, інтелігентнішою, всебічно розвиненішою вона є [2].

У наш час чим більше людина знає мов, тим більшими є її можливості реалізувати себе в сучасному світі. Тому батьки зацікавлені в тому, щоб дитина була всебічно розвиненою і могла реалізувати свої знання в майбутньому. За даними психолого-педагогічних досліджень, труднощі у процесі оволодіння іноземною мовою відчувають від 15% до 40% учнів молодших класів [4].

Говорячи про труднощі навчання іноземної мови, не можна не розглянути наступне. Оволодіння дитиною рідної мови - важлива умова для навчання іноземної. До початку вивчення іноземної мови рідна мова дитини не повинна мати значних дефектів. Мовлення має бути правильним, виразним, зв'язним. Тільки за таких умов рідна мова не зазнає впливу іноземної.

Так, при вивченні дітьми кожного нового звуку, слова, словосполучення іноземної мови необхідно забезпечити їх багаторазове прослуховування. Деякі дослідники рекомендують систематично тренувати дітей у швидкому промовлянні звуків за допомогою скоромовок, віршів.

Необхідно підвищувати темп внутрішнього мовлення, що в свою чергу сприяє швидшому сприйняттю. Для тренування артикуляційного апарату рекомендують багаторазове повторення фраз у зростаючому темпі [4].

Особливі труднощі при вивченні іноземної мови виникають у процесі опанування говоріння. Для тренування в говорінні потрібне відповідне середовище, реакція оточуючих, можливість спілкуватися з іншими людьми [3].

Щоб успішно оволодіти говорінням іноземною мовою, дуже важливо розуміти його психологічний механізм. З точки зору деяких дослідників (Б.О.Бенедиктов, М.І. Жинкін, І.О. Зимня, О.О. Леонтьєв, К.К. Платонов, А.М.Соколова та ін.), існує три основні етапи становлення мовлення:

1) мотиваційний, що пов'язаний із виникненням та усвідомленням необхідності певного висловлення. На цьому етапі створюється план рішення про те, як і що сказати;

2) етап програмування загального змісту та синтаксичної структури висловлення;

3) етап реалізації. Відбувається пошук необхідних слів [5].

Іноземна мова як навчальна дисципліна досить відрізняється від інших предметів шкільної програми, і тим самим, очевидно, в учнів з'являються деякі труднощі при вивченні цього предмета. Вона має ряд відмінних ознак від рідної мови, а саме:

- напрямом шляху оволодіння,

- щільністю спілкування;
- включеністю мови в предметно-комунікативну діяльність людини;
- сукупністю реалізованих їм функцій;
- співвідносність з сензитивним періодом мовного розвитку дитини, тобто періодом найбільшої чутливості до оволодіння мовою (від 2 до 5 років) [2].

Метою статті є визначення труднощів, які виникають у молодших школярів у процесі оволодіння англійської мови молодшими школярами.

Одна із труднощів, полягає у відсутності в дітей дійсних і актуальних мотивів оволодіння іноземними мовами. В ранньому дитинстві в таких мотивах не було потреби, бо мовна функціональна тенденція і мовне середовище складають достатньо сильний імпульс для засвоєння рідної мови. Тепер, коли молодший школяр володіє рідною мовою, за допомогою якої він вирішує усі проблеми спілкування, задовольняє основні життєві соціально – культурні й пізнавальні інтереси, виникає необхідність оволодіння іноземною мовою і відразу ж становить питання, яку роль буде відігравати іноземна мова в його майбутньому житті. Однак такий рівень усвідомлення важливості оволодіння іншою мовою часто буває недостатнім [1].

Стосовно ж таких «стимуляторів» як суворість вчителя, страх отримати погану оцінку, бути покараним батьками, то вони не можуть стати джерелом виникнення актуальних мотивів. Це негативна мотивація. У цих випадках молодший школяр буде вивчати мову не з метою спілкування, а з метою уникнути неприємностей, які чекають на нього. Така психологічна основа не може плідно впливати на успішне засвоєння мови і її вільне застосування у процесі реального спілкування. Актуальними для вивчення другої мови могли б стати такі позитивні мотиви: бажання розширити сфери спілкування, пізнавальної діяльності, краса звучання самої мови, інтерес до народу – носія цієї мови і його культури [2].

У процесі навчання ці мотиви можуть бути конкретизованими і взаємопов'язаними. Необхідно досягти того, щоб вони стали дійсно важливими й актуальними для учнів початкової школи. Разом з тим не можна покладатися

на те, що якимось з'явившись, той чи інший мотив або група мотивів буде діяти достатньо постійно, як вічний двигун: на кожному конкретному уроці його слід заново активізувати, укріплювати, поглиблювати, включати в інші, більш високі системи мотивів [3].

Суть педагогічної організації навчального середовища полягає в тому, щоб у теперішнє життя дитини були органічно введені елементи його майбутнього життя, щоб уже сьогодні вона жила так, як, можливо, буде жити в майбутньому. В такому випадку мотиви вивчення іноземної мови стануть дійовими та актуальними [1].

Інша трудність засвоєння нерідної мови пов'язана з володінням рідною мовою. Якщо на уроці іноземної мови молодший школяр зміг би тимчасово забути засоби побудови мови рідної, тоді б він легко оволодів засобами мовленнєвої діяльності іноземною мовою, спираючись на мислення, пам'ять, емоції, не переносячи особливості рідної мови на іноземну мову, що вивчається. Однак людина не може забути глибоко автоматизовані навички рідної мови [3].

Тому на уроках іноземної мови відбуваються такі процеси. По-перше, учень несвідомо перекладає на рідну мову смислові одиниці іноземної мови, тобто усвідомлення ним цих одиниць досягається не за допомогою іноземної мови, а через рідну мову. Ця тенденція закріплюється в результаті використання досить поширених прийомів навчання, коли самі вчителі досить часто звертаються до рідної мови при поясненні значень слів та інших мовленнєвих одиниць. По-друге, намагаючись побудувати висловлювання на іноземній мові, дитина використовує мовні структури рідної мови [6].

Третя трудність – це особистісно-психологічні бар'єри, які можуть виникнути в частини дітей у їх ставленні до іноземної мови: непевненість у собі і в тому, що вони не зможуть заговорити іншою мовою, несміливість, страх бути висміяним через помилки в мові, страх того що за помилки неминучим буде покарання. Виникнення цих бар'єрів може призвести до постійного

неуспіху, який завершиться нестимулюючими оцінками і негативним ставленням до вчителя і до самого предмету [1; 4].

Передбачення та подолання труднощів молодших школярів у процесі оволодіння іноземною мовою є досить важливим. Вирішення даної проблеми стоїть не тільки перед вчителем іноземної мови, а й перед батьками. Особливо необхідно долати ці труднощі на початковому етапі навчання, де закладаються основи володіння іншою мовою через відповідну організацію навчального процесу та врахування психологічних, фізіологічних особливостей дітей молодшого шкільного віку, застосовуючи комплексну мотивацію до вивчення іноземної мови.

Література

1. Котенко О.В. Методика навчання іноземних мов у початковій школі: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл./ О. В. Котенко, А. В. Соломаха [та ін.].- К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. - 356 с.
2. Бабенко Т.В. Методика навчання англійської мови в початковій школі: Навчальний посібник / Т. В. Бабенко. - К.: Арістей. - 2006. - 220 с.
3. Роман С.В. Методика навчання англійської мови в початковій школі: Навчальний посібник / С. В. Роман. - К.: Ленвіт, 2005. - 208с.
4. Ніколаєва С.Ю., Шерстюк О.М. Сучасні підходи до викладання іноземних мов / С. Ю. Ніколаєва, О. М. Шерстюк // Іноземні мови. - 2002. - № 1. - С.39-46.
5. Леонтьев А.А. Психологические предпосылки раннего овладения иностранным языком / А. А. Леонтьев // Иностранные языки в школе. - 1985. - №5. - С. 24 - 29.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

Ольга Бризіцька-Кузьменко

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед.. н., професор. *Богінч О. Л.*

Здоров'я – це найважливіша цінність для любой нації, здоров'я є багатством нації і потребує турботливого ставлення. Адже здоров'я є тою вершиною, на яку кожна людина піднімається самостійно – стверджує російський вчений Е. Козін. Сучасний стан суспільства, швидкі темпи його розвитку представляють нові, більш високі вимоги до людини та її здоров'я. Сучасна людина не має права вважати себе освіченою, не освоївши культури здоров'я, яка визначає, насамперед, уміння жити, не зашкоджуючи своєму організмові.

Низка науковців, які досліджують проблеми здоров'я наголошують, що здоров'я - це не лише відсутність хвороб, але й стан оптимальної працездатності, творчої віддачі, емоційного тону, того, що створює фундамент майбутнього. Незаперечним є факт, що дошкільний вік є вирішальним у формуванні фундаменту здоров'я особистості. Саме в цей період відбувається інтенсивний розвиток та становлення функціональних систем організму, закладаються основні риси особистості, формується характер.

Вимоги сучасності потребують переорієнтації змісту виховання підростаючого покоління, зміщення акцентів на створення умов для повноцінного, всебічного розвитку особистості. Для того, щоб навчити дітей жити, успішно діяти у світі, самовизначатися у ньому, необхідно сформувати у них, починаючи з дошкільного віку, ціннісне ставлення до себе, свого образу „Я”, одним із компонентів якого є „Я – здоровий”.

Сучасне суспільство відрізняється розмаїттям прикладів ведення способу життя, з якими постійно зустрічається кожна дитина. Це різноманіття

не завжди є взірцем для дитини, в результаті створюється хаотичність в уявленнях дитини про здоровий спосіб життя і руйнуються вже сформовані уявлення. Крім того, в даний час існує тенденція зниження здоров'я підростаючого покоління, тому потреба в формуванні у дітей уявлень про здоровий спосіб життя зростає і вимагає пошуку нових шляхів в освіті, вихованні та розвитку дошкільнят.

В даний час проблемою формування здорового способу життя займаються вчені з різних галузей знань: медицини і фізіології (В. М. Дубровський, Ю.П. Лісіцин, Б.Н.Чумаков), психології та педагогіки (О. Л. Кононко, В.К. Котирло С.Є. Кулачківська, С.О. Ладивір, Л.Д. Мельник, З.П. Плохій).

Інтерес вчених до поставленої проблеми не випадковий. Спрямованість особистості на здоровий спосіб життя - процес досить складний і суперечливий, на нього впливають особливості розвитку держави і громадської думки, екологічне середовище, технологія освітньо-виховного процесу, особистість педагогів, а також особливості спрямованості сімейного виховання.

Навколо дітей з самого раннього дитинства необхідно створювати таке освітнє середовище, яке було б насичене атрибутами, символікою, термінологією, знаннями, ритуалами і звичаями оздоровчого характеру. Це призведе до формування потреби вести ЗСЖ, до свідомої охорони свого здоров'я та здоров'я оточуючих людей, до оволодіння необхідними для цього практичними навичками та вміннями.

Велике значення у створенні сприятливих умов для формування у дошкільників уявлень про здоровий спосіб життя відіграє система дошкільної освіти та родина, оскільки турбота про зміцнення здоров'я дитини, як відзначає ряд авторів (О.Л. Богініч, Е.С. Вільчковський, Н.Ф. Денисенко, Л.В.Лохвицька, Л.А. Сварковська, І.І. Брехман, О.Д. Дубогай, Р.З. Поташнюк та інші), - проблема не тільки медична, але й педагогічна, тому що правильно організована освітньо-виховна робота з дітьми забезпечує формування здоров'я та здорового способу життя. На освіту, як соціальний спосіб забезпечення

успадкування культури, соціалізації і розвитку особистості, покладена надія державної політики з формування індивідуальної культури здорового способу життя підростаючого покоління, як однієї з основних складових національної культури.

Серед багатьох факторів (соціально-економічних, демографічних, культурних, гігієнічних та ін), які впливають на стан здоров'я та розвиток дітей, за інтенсивністю впливу фізичне виховання займає важливе місце. Сьогодні не викликає сумніву, що в умовах зростання обсягу та інтенсивності навчально-пізнавальної діяльності гармонійний розвиток організму дошкільника неможливий без фізичного виховання.

Для формування компетентності дітей у сфері фізичного здоров'я необхідно щоденно планувати і проводити освітню роботу, використовуючи дидактичні ігри, посібники, художні та фольклорні твори, ілюстрації. Створювати умови для самостійного визначення дітьми функцій органів тіла, а саме: проводити досліди, експерименти, пропонувати для виконання проблемні завдання відповідно до теми, що вивчається. Під час виконання вихованцями гігієнічних і загартовувальних процедур, у ході сюжетно-рольових ігор „Сім'я”, „Дитячий садок”, „Лікарня”, „Перукарня” закріплювати назви органів тіла і правила догляду за ними. Необхідно спонукати дітей встановлювати зв'язок між станом окремих органів тіла і загальним самопочуттям, робити висновки щодо доцільності дотримання здоров'язбережувального стилю поведінки.

Кожні два тижні доцільно оновлювати комплекс вправ із коригувальної гімнастики та проводити її з дітьми з метою формування правильної постави, зміцнення стоп, м'язів тіла. Постійно спонукати дошкільників контролювати поставу в однолітків та рідних, пояснювати вплив постави на стан внутрішніх органів людини. У процесі спілкування доводити вихованцям доречність щоденного виконання фізичних вправ і дотримання рухового режиму, розкривати їх роль у розвитку організму дитини. Підтримувати бажання дошкільників організовувати рухливі ігри, продумувати власні

загальнорозвивальні вправи. Спонукаати слабоактивних дітей включатися в ігри, розваги.

Молодших дошкільників слід привчати до самостійного виконання загартовувальних процедур (миття рук до ліктів, обтирання тіла вологою рукавичкою, ходіння босоніж тощо), пропонувати виконувати їх з членами родини. Під час щоденних прогулянок акцентувати увагу дітей на властивостях сонця, повітря і води, які сприяють підтримці здоров'я. Спонукаати вихованців робити висновки щодо власних відчуттів після переходу з приміщення на подвір'я.

Постійно акцентувати увагу дошкільників на культурі споживання їжі. Давати їм поняття про доцільність дотримання режиму харчування. Пояснювати дітям значення окремих продуктів для зміцнення і збереження власного здоров'я. Необхідно навчати дітей правилам безпеки життєдіяльності, закріплюючи їхні знання у процесі моделювання життєвих ситуацій здоров'язберігаючого змісту. Постійно здійснювати медико-педагогічний контроль за станом фізичного здоров'я вихованців. Повідомляти батьків про результати обстеження дітей.

Для формування компетентності дітей у сфері психічного здоров'я необхідно створити в групі атмосферу шанобливого ставлення до кожної особистості, яка вміє підтримувати на належному рівні власне здоров'я, а також піклується про здоров'я інших людей.

Необхідно надавати дітям знання про емоції людини, розвивати вміння контролювати власні негативні емоції, у повсякденному житті закріплювати правила ввічливої поведінки. Доцільно акцентувати увагу дітей на недопустимості некоректного ставлення до оточуючих. У процесі спілкування розвивати у вихованців здатність розрізняти почуття людей і відповідно на них реагувати. У ході сюжетно-рольових ігор „Сім'я”, „Дитячий садок”, „Поліклініка”, „Лікарня”, „Театр” моделювати життєві ситуації різної емоційної спрямованості.

Для формування компетентності дітей у сфері соціального здоров'я необхідно пояснювати їм, що дотримуючись здорового способу життя, вони зможуть краще пристосуватися до умов навколишньої дійсності, легше навчатимуться у школі, зможуть сприймати нову інформацію, радіти спілкуванню з однолітками і дорослими. Вихователь має надавати дошкільникам можливість за власним бажанням повторювати, моделювати, аналізувати з товаришами ситуації, які сприяють формуванню соціального здоров'я. Бажано розробити ситуації за темами: „Етикет у житті людини”, „Я, сім'я і всі люди” „Я і мої друзі”, тощо.

Під час самостійної художньої діяльності бажано пропонувати дітям складати казки і створювати малюнки про те, що допомагає бути здоровим, про чуйність і байдужість, про звички, які зберігають, і які руйнують здоров'я, про дружбу. Малюнки дітей доцільно присвячувати таким темам: “Мій лікар”, “Улюблений куточок природи”, “Я і моя сім'я”, “Моє рідне місто”, “Свято в нашій родині” .

Проводити роботу з формування у дітей ціннісного ставлення до власного здоров'я необхідно у тісній співпраці з батьками. Запрошувати їх до участі в просвітницьких та оздоровчих заходах, що проводяться в дошкільному навчальному закладі: батьківських зборах, дискусіях, консультаціях, бесідах, практичних заняттях; Днях здоров'я, Днях відкритих дверей, туристичних походах, спортивних розвагах.

Вище зазначені методичні рекомендації спрямовані на корекцію діяльності педагогів у процесі організації навчально-виховного процесу дошкільного навчального закладу в контексті формування у дошкільників ціннісного ставлення до власного здоров'я. Дослідженнями підтверджено, що результативність роботи проявляється у зміні поведінки вихованців. Вона характеризується толерантністю стосовно інших людей, зацікавленістю дошкільників інформацією щодо фізичної, психічної та соціальної сфер здоров'я, позитивним емоційним ставленням до виконання оздоровчих процедур, сформованим умінням мотивувати власні дії, спрямовані на

оздоровлення організму, і бажанням їх виконувати, прагненням дотримуватися здоров'язбережувальної поведінки. Все це свідчить про доцільність проведення цілеспрямованої роботи з формування в дітей ціннісного ставлення до власного здоров'я, починаючи з дошкільного віку.

Література

1. Андрищенко Т.К. Формування ціннісного ставлення до власного здоров'я в дітей старшого дошкільного віку: Дис. канд. пед. наук: 13.00.08 / Інститут проблем виховання АПН України. – К., 2007.
2. Богініч О.Л. Фізичне виховання, основи здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей старшого дошкільного віку: навч.-метод. посібник /О.Л.Богініч, Н.В. Левінець, Л.В. Лохвицька, Л.А. Сварковська. – К.: Генеза, 2013. – 128 с. (2 др. арк.).
3. Богініч О.Л. Здоров'я та фізичний розвиток дитини //Дошкільне виховання. – 2012. – № 9. С. 3–7.
4. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: Наук.-метод. посіб. / Наук. ред. О.Л. Кононко. – К.: Ред. журн. „Дошкільне виховання”, 2003.
5. Лохвицька Л.В., Андрищенко Т.К. Дошкільникам про основи здоров'я: Навч.-метод. посіб. – Тернопіль: Мандрівець, 2007.
6. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям/ В.А. Сухомлинський. – К.: Рад. школа, 1977.
7. Нежина, Н.В. Охорона здоров'я дітей дошкільного віку / Н.В.Нежина // Дошкільне виховання. - 2004. - № 4.
8. Богина Т.Л. Охорона здоров'я дітей в дошкільних установах. Методичний посібник/ Т.Л. Богина. - М.: Мозаїка - Синтез, 2005.

СІЛЬСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ – ПРІОРИТЕТ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Артур Бугаєвський

Інститут розвитку дитини

НПУ ім. М.П.Драгоманова

Науковий керівник - д. філософ. н., професор *Кочубей Н. В.*

Сучасний досвід та наукові дослідження засвідчують, що прискорений розвиток сільського зеленого туризму може відіграти роль каталізатора структурної перебудови економіки, забезпечити демографічну стабільність та розв'язання нагальних соціально-економічних проблем у сільській місцевості. Україні стратегічно важливо швидко подолати відставання у цій сфері і реалізувати наявний багатий туристичний потенціал шляхом проведення виваженої політики державного регулювання, зокрема і на регіональному рівні.

Мета цієї статті – розглянути роль і місце сільського зеленого туризму в розвитку національної туристичної галузі і соціально-політичної ситуації в сільських регіонах України, визначити першочергові нормативно-правові та організаційні заходи щодо забезпечення регуляторного впливу держави на приведення їх у відповідність зі стратегією України на європейську інтеграцію. Україна, обравши своїм стратегічним курсом інтеграцію до структур Європейського Союзу, прийняла виклик часу щодо прискореного реформування різних сфер соціально-політичного і економічного життя країни, зокрема, сфери послуг туризму, трансформуючи її до стандартів ЄС. Світовий досвід прогресивного господарювання надає туризму перше місце серед інших галузей економіки за обсягами експорту товарів та послуг. За даними Всесвітньої туристичної організації, у понад 40 державах світу туризм став основним джерелом наповнення бюджету, а у 70 країнах – однією з трьох основних статей.

За останні десятиліття кількість туристів у світі неухильно зростала і досягла третини населення земної кулі. За прогнозами фахівців, XXI століття

буде століттям туризму, і до цього потрібно відповідно готуватися. Сьогодні найбільш динамічно зростаючим сектором світового туристичного господарства є сфера сільського зеленого туризму [1]. Розвиток сільського зеленого туризму у Європі розпочався в середині XIX ст. Європейський Союз вбачає в сільському туризмі основний важіль економічного підйому своїх сільських територій. Для України сільський зелений туризм – відносно нове поняття.

Сільський зелений туризм – це специфічна форма відпочинку в приватних господарствах сільської місцевості з використанням майна та трудових ресурсів особистого селянського, підсобного або фермерського господарства, природно-рекреаційних особливостей місцевості та культурної, історичної та етнографічної спадщини регіону.

Сьогодні, туристична галузь в Україні є лише п'ятою за значенням складовою поповнення бюджету і її питома вага має значно зрости з огляду на такі об'єктивні передумови, як вигідне геополітичне розташування України в центрі Європи, наявність значного туристично-рекреаційного потенціалу, сприятливий клімат, багаті флора і фауна, чисельні культурно-історичні пам'ятки світового рівня.

Пріоритетність розвитку сільського зеленого туризму в Україні зумовлюється нагальною необхідністю невідкладного розв'язання соціально-економічних проблем сучасного села. За роки незалежності України в сільській місцевості спостерігається зменшення населення, зростання безробіття, масова заробітчанська міграція. Майже 60 % мешканців сільської місцевості перебувають за межею бідності [3]. За таких умов селянин змушений шукати інші сфери діяльності, які забезпечували б йому хоча б прожитковий мінімум. Розвиток сільського зеленого туризму міг би зупинити таку сумну тенденцію в українських селах, підвищити матеріальний добробут та частково вирішити проблеми зайнятості сільського населення. Отже, розглянута сфера туристичних послуг потребує державного регулювання і підтримки, в тому числі, і на регіональному рівні.

У світі сільський зелений туризм розглядається як альтернатива сільському господарству за розмірами отриманих прибутків. До того ж, розвиток інфраструктури сільського туризму не вимагає таких значних капіталовкладень, як інші види туризму і може здійснюватися за рахунок коштів самих селян без додаткових інвестицій.

Розвитку сільського зеленого туризму в Україні сприяють такі фактори:

- зростаючий попит мешканців українських міст та іноземців на відпочинок у сільській місцевості;
- унікальна історико-етнографічна спадщина українських сіл;
- багаті рекреаційні ресурси;
- екологічна чистота сільської місцевості;
- відносно вільний сільський житловий фонд для прийому туристів,
- наявність вільних трудових ресурсів для обслуговування туристів;
- традиційна гостинність господарів та доступна ціна за відпочинок;
- можливість надання комплексу додаткових послуг з екскурсій, риболовлі, збирання ягід і грибів, катання на конях тощо.

Розвиток сільського зеленого туризму зможе забезпечити збільшення реальних доходів селян за рахунок:

- надання послуг з прийому на проживання туристів;
- облаштування туристичних маршрутів та надання екскурсійних послуг;
- транспортного обслуговування туристів;
- єгерської діяльності (полювання, аматорське та спортивне рибальство);
- надання послуг з прокату туристичного спорядження;
- виробництва та реалізації туристам екологічно чистих продуктів харчування, надання кулінарних послуг;
- реалізації товарів народних промислів;
- проведення культурно-розважальних заходів з урахуванням історико-етнографічної спадщини (анімації).

Найбільш сприятливі передумови для розвитку сільського зеленого туризму об'єктивно складаються на територіях національних і ландшафтних

парків, де існує можливість поєднати в повноцінному відпочинку пізнання природничого, історико-етнографічного та культурного потенціалу регіону. Родзинкою сільського зеленого туризму може і має стати яскрава анімація, тобто поєднання програм обслуговування, відпочинку і дозвілля туристів ігровими елементами та шоу-програмами на базі історико-етнографічної та культурної спадщини регіону. На кшталт улавленого у світі заповідного музейно-анімаційного середовища козацької доби на острові Хортиця, де з перших кроків турист потрапляє у світ запорізького козацтва і, за бажання, може спробувати зварити козацький куліш, опанувати козацькі ремесла, взяти участь у козацьких кінних іграх, набути навиків ратного мистецтва тощо.

Розвиток сільського зеленого туризму змусить сільські громади приділяти більше уваги благоустрою сіл, реформуванню транспортної інфраструктури, відновленню роботи місцевих закладів культури, забезпеченню екологічної чистоти довкілля і вирішенню нагальних соціально-економічних проблем села за рахунок додаткових надходжень до бюджетів місцевих органів влади.

Сільський зелений туризм – корисний як для відпочиваючих, так і для господарів – селян, сільських громад, регіонів і держави в цілому, сприяє розвитку багатьох пов'язаних з ним галузей економіки. Його розвиток також сприятиме збереженню селянства як носія української ідентичності, культури і духовності, це додаткові можливості для популяризації української культури, поширення знань та інформації про історичні, природні, етнографічні особливості України, що заслуговує на всіляку підтримку з боку держави.

Література

1. Всесвітня туристична організація. – <http://www.world-tourism.org>
2. Про затвердження державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 р. № 1158 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 73. – С. 7.

3. Рутинський М.Й. Сільський туризм/ М.Й. Рутинський, Ю.В.Зінько. – К., «Вища ш.».- 2001. – 172 с.

4. Європейський банк реконструкції та розвитку. – <http://www.ebrd.com/>

5. Биркович В. І. Державне регулювання сфери туризму на регіональному рівні. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління 25.00.02 – механізм державного управління. – Гуманітарний університет «Запорізький інститут державного та муніципального управління». – Запоріжжя. – 2007.

6. Про затвердження державної програми розвитку туризму на 2002-2010 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2002 р. № 583 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 18. – С. 143.

КАТЕГОРІЯ «ЧЕСНІСТЬ» В СТРУКТУРІ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Оксана Булига

Інститут розвитку дитини НПУ ім. М.П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. н., доцент *Шулигіна Р. А.*

Сучасні тенденції розвитку освіти, зокрема початкової передбачають орієнтацію на особистість дитини, створення сприятливих умов для формування у неї належної системи ціннісних орієнтацій, спрямованості розвитку, самосвідомості, самооцінки, самоповаги, позитивного ставлення до тих, хто її оточує, конструктивних мотивів поведінки, характеру, пізнавальних психічних процесів тощо [3].

Актуальність порушеної проблеми зумовлена необхідністю розкриття ролі близьких дорослих у моральному вихованні дітей молодшого шкільного віку, бо саме дорослі формують у дітей дійову відкритість до світу людей, прищеплюють соціальні навички поведінки, розвивають інтерес до оточуючих, виховують у дітей співпереживання, співчуття, бажання пізнавати, бути добрими, діяти за принципами гуманізму, справедливості, моральності.

З огляду на це особливого значення набуває проблема індивідуалізації навчання і виховання дитини з урахуванням зростаючої ролі духовного оздоровлення суспільства, складовою якого є моральне виховання.

Проблеми морального виховання особистості досліджували видатні філософи, мислителі і педагоги різних країн та епох, зокрема: М. Бердяєв, П. Блонський, В. Вахтеров, К. Вентцель, В. Гегель, Г. Гельвецій, І. Гербарт, О. Духнович, І. Кант, П. Каптерев, Я. Коменський, А. Макаренко, Ж.-Ж. Руссо, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, Л. Толстой, К. Ушинський.

Досліджувана нами проблема в цілому знайшла відображення у фундаментальних працях сучасних науковців М. Болдирєва, Н. Ковальова, Л. Матвєєва, І. Мар'єнко, Б. Райського, Л. Регуш та інших.

Окремі аспекти моральних цінностей у молодших школярів, зокрема виховання чесності висвітлювали у своїх дослідженнях І. Бєх, О. Докукіна, К. Журба, В. Киричок, Т. Назаренко, С. Таряга, К. Чорна та ін.

Молодший шкільний вік – особливий період в житті дитини, який ще називають вершиною дитинства. З приходом до школи у дитини відбувається перебудова всієї системи її відносин до дійсності. Школяр зберігає багато дитячих якостей – легковажність, безпосередність, погляд на дорослого «знизу ввєрх». Але у цей період у дитини з'являється й інша логіка мислення.

Провідною в молодшому шкільному віці стає навчальна діяльність. Початок навчання в школі призводить до корінної зміни соціальної ситуації, розвитку дитини. В школі вона здобуває не лише знання і вміння, але й певний соціальний статус, тобто дитина молодшого шкільного віку стає «суспільним» суб'єктом і має тепер соціально значущі обов'язки, виконання яких отримує суспільну оцінку. У цей період у дитини змінюються інтереси, цінності та життєвий устрій. Крім цього відбуваються зміни в розвитку психіки. У рамках навчальної діяльності з'являються психологічні новоутворення, які характеризують найбільш значущі досягнення у розвитку молодших школярів і складають фундамент для розвитку на майбутнє. Поступово мотивація до навчальної діяльності, яка сильно виявлялась у першому класі, знижується. Це

пов'язано з падінням інтересу до навчання і з тим, що у дитини вже є завойована громадська позиція, тому їй все стає нецікаво. Для того, щоб цього не відбувалося, дитині необхідно надати нову особисто значущу мотивацію. Провідна роль навчальної діяльності в процесі розвитку дитини не виключає активного включення молодшого школяра і в інші види діяльності, в ході яких буде удосконалюватися й закріплюватися його нові досягнення [1, с. 6-10].

Ще одним з важливих завдань сучасного вчителя є виховання моральних якостей молодшого школяра, розвитку його особистості, які складають основу його поведінки в різних сферах життєдіяльності.

Моральне виховання – це виховний вплив школи, сім'ї, громадськості, що має на меті формування стійких моральних якостей, потреб, почуттів, навичок поведінки на основі засвоєння ідеалів, норм і принципів моралі та практичної діяльності. Виховання чесності і правдивості тісно пов'язане з моральним вихованням школярів в цілому і є однією з його ланок. [2, с. 73-74].

Чесність – моральна якість особистості, яка відображає одну із важливих вимог моральності. Вона включає правдивість, принциповість, вірність прийнятим зобов'язанням, суб'єктивну переконаність у правильності справи, що здійснюється, щиросердність перед іншими і самим собою щодо тих мотивів, якими людина керується, визнання і підтримку прав інших людей на те, що їм законно належить, а правдивість – моральна риса, що характеризує людину, для якої стало правилом говорити істину, не приховувати від інших людей і самої себе справжнього стану справ.

Брехня виникає як компенсація недостатності вольової (довільної) поведінки, починає розвиватися, коли у дитини не сформувалася ще потреба у правдивому відношенні до інших людей, коли чесність не стала якістю, яка підвищує значимість дитини в очах інших людей.

Тому в молодшому шкільному віці дитина наслідує приклад, який є саме виховним методом виняткової сили. Його вплив ґрунтується на відомій закономірності: явища, які сприймаються зором, швидко і без зусиль відображаються у свідомості, тому, що не вимагають ні розкодування, ні

перекодування, в якому має потребу будь-який мовленнєвий вплив. Молодші школярі, насамперед, наслідують тих, хто справляє на них найбільш сильне враження. Згідно даним психологів, незмінну симпатію молодших школярів викликають люди сміливі, вольові, спритні, що володіють великою фізичною силою, стрункою фігурою, приємною манерою спілкуватися, правильними рисами обличчя. Приклад діє на рівні першої сигнальної системи, а слово – другої. Приклад дає конкретні зразки для наслідування і тим самим активно формує свідомість, почуття, переконання, активізує діяльність. Коли говорять про приклад, мають на увазі, перш за все, приклад живих конкретних людей – батьків, вихователів, друзів. В. Сухомлинський, наголошував на тому, що риса гарних батьків, яка передається дітям без жодних зусиль, – це душевна доброта матері і батька, їхні бажання і вміння робити людям добро: «У гарних сім'ях добро і злагода, взаємна повага, любов і поступливість батьків є головною силою виховного впливу...» [4, с. 335], тому чесність і правдивість є чи не найважливішими для встановлення позитивних стосунків між людьми. Вони характеризують людину з позицій високих моральних чеснот.

Таким чином, саме в молодшому шкільному віці варто особливу увагу звертати на виховання чесності, правдивості, з якими тісно пов'язане вміння дотримуватися своїх обіцянок, доводити до кінця розпочату справу, виконувати її вчасно і сумлінно, бути відповідальним за свої дії і вчинки, мати власні переконання і наполегливо відстоювати їх. Життя постійно наповнене ситуаціями, одні з яких діти легко вирішують згідно моральних норм поведінки, інші ж провокують їх на порушення правил, нечесність і брехню.

Проте варто зазначити, що вирішення завдань, спрямованих на виховання у дітей чесності в теоретичних і практичних розробках сучасних вчених висвітлені недостатньо, тому порушена проблема в умовах сьогодення залишається актуальною і потребує подальших розвідок.

Література

1. Бех І. Д. Вивчення особистості молодшого школяра / І. Д. Бех // Початкова школа. – 1993. – № 3. – С. 6-10.
2. Крутецкий В. А. Психология обучения и воспитания школьников / В. А. Крутецкий. – М. : Просвещение, 1976. – 303 с.
3. Новий стандарт початкової школи : інформаційний збірник наказів МОН України. – офіц. вид. – К. : Педагогічна преса, – 2011. – № 14-15. – С. 3-19.
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5-ти т. – К. : Рад. шк., 1976. – Т. 2. – 538 с.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ МІЖНАРОДНОГО ОСВІТНЬОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Марина Васюк

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник –к. пед. н., *Дудка Т.Ю.*

Ринок туристичних послуг в останні роки в Україні динамічно розвивається. Підвищення інтенсивності виробництва, розвиток туристичної пропозиції, розширення асортименту пропонованих турпродуктів, формування нового стилю життя основної маси населення країни, сприяють зростанню попиту на туристичні послуги. Реальність сучасного життя породжує об'єктивну потребу в туризмі, форми якого багаточисельні та різноманітні. Все це призводить до формування множини окремих спеціалізованих туристичних ринків, що мають відмінні характерні риси, темпи та тенденції розвитку.

Особливості розвитку ринку освітнього ринку досліджувало широке коло вітчизняних і зарубіжних вчених і науковців, зокрема С. Данілова, В. Чічкіна, В. Морозова, В. Brent, В. Петренко та ін.

Освітній туризм – це подорожі з метою отримання освіти. Найбільш розповсюдженими є подорожі у високорозвинені європейські країни з метою удосконалення мовних навиків, отримання бізнес-освіти вивчення спеціальних дисциплін. Слід зазначити, що точного визначення даного виду туризму не існує. Дослідники трактують цей термін по-різному [1]. Деякі вчені вважають, що будь-яку туристичну подорож можна вважати освітньою, якщо в ній передбачена екскурсія. На нашу думку, це не зовсім вірно. Ми вважаємо, що до освітнього туризму слід відносити подорожі, головною метою або мотивацією яких є підвищення освітнього рівня та отримання нових знань.

Історія міжнародних освітніх подорожей сягає ще античних часів, коли давньогрецькі вчені та римські аристократи з метою вивчення нових територій здійснювали різноманітні подорожі. В середньовіччі велику популярність в світі мали навчальні центри Італії та пам'ятки великих цивілізацій південної Європи. В епоху Ренесансу освітня спрямованість подорожей посилюється. Ж.-Ж Руссо та Дж. Локк зазначали, що подорожі є однією з необхідних складових виховання та освіти. Наприкінці XVIII ст. в Англії отримали розповсюдження так звані «гран-тури» - подорожі заможних молодих людей в Європу з метою освіти. Це й були перші освітні тури [2, с. 252].

В наш час стійкою мотивацією до здійснення освітніх подорожей є не тільки підвищення рівня освіти, але й задоволення пізнавальних потреб. Відповідно до існуючих даних, більшість молодих людей намагаються поєднувати навчання, вивчення іноземної мови та відвідування екскурсійних програм, що дає можливість ознайомлення з наявним культурно-історичним потенціалом, особливостями соціального й культурного розвитку території.

В загальному вигляді можна виділити наступні види пропозиції на ринку освітнього туризму:

- спортивно-навчальні тури;
- професійне навчання;
- мовні навчальні тури.

Спортивно-навчальні тури досить популярні у всьому світі. Серед них є тури з навчанням гри в гольф, теніс, кінному спорту, серфінгу, катанню на гірських лижах, греблі на каное, байдарках, парусному спорту тощо. Метою таких турів є надання можливості навчитись обраному виду спорту. Навчальні програми – це заняття обраним видом спорту за спеціальною освітньою програмою під керівництвом інструкторів.

Зараз досить активно розвивається пропозиція турів, які пропонують професійне навчання – навчання у сфері менеджменту, маркетингу, комп'ютерних технологій, туризму, дизайну, готельного господарства, банківської справи. Такі професійні тури та стажування корисні тим, що під час подорожування можна не тільки отримати нові навички, знання та вміння, але й налагодити нові особисті, ділові, наукові контакти з представниками різних країн.

Мовні тури – найбільш популярний та затребуваний вид освітніх подорожей, один з найбільш ефективних засобів вивчення іноземних мов. Навчання здійснюється безпосередньо у середовищі носіїв мови, заняття ґрунтовані на комунікативній методиці, розробленій 60-х роках ХХ століття. Ця методика передбачає імітацію ситуацій реального життя, які моделюються в аудиторії, формуючи у студентів максимальну мотивацію до спілкування на іноземній мові. Отриманні знання студенти майже одночасно мають можливість використовувати на практиці, тобто в реальному житті. Цільова аудиторія таких мовних навчальних турів досить широка та охоплює людей всіх вікових груп. Поєднання мовної підготовки з відпочинком та подорожами дає можливість отримати якісні знання та навички [3, с. 125].

Досить широка пропозиція в Україні й так званих спеціальних мовних навчальних турів: іноземна мова для академічних цілей – для підготовки студентів, які збираються отримувати освіту в іноземних навчальних закладах; мовні програми для підготовки до складання іспитів на отримання мовних сертифікатів (FCE, CAE, IELTS, TOEFL, BULAT та інші); мовні програми для секретарів, юристів, менеджерів та інших спеціалістів. Для участі у таких

спеціальних мовних програмах існують деякі обмеження за віком та рівнем мовної підготовки.

Таким чином, можна стверджувати, що у відповідь на існуючий попит, збільшується обсяг та асортимент пропозиції, представленої на ринку освітнього туризму, розширюється географія ринку. В результаті сьогодні у потенційних споживачів є можливість поєднувати подорожі з мовними курсами, заняттями спортом, отриманням професійних компетенцій тощо.

Освітній туризм в Україні – це достатньо новий вид подорожей, спеціалізований туристичний ринок, що досить динамічно та стрімко розвивається. Більшість українських туристів пов'язують освітній туризм з подорожами за кордон з метою вивчення іноземної мови, отримання бізнес-освіти, вступу до іноземних навчальних закладів. Найбільшу популярність мають тури з метою вивчення англійської мови. При цьому 40% туристів віддають перевагу вивченню цієї мови у Великобританії, 20% - на Мальті і 10% у США.

В останній час проявляється тенденція до зміни переваг українських студентів у відношенні вибору спеціальностей, за якими вони бажають навчатись, а також вибору країн-навчання. Популярним стає навчання в Чехії, яке є безкоштовним для тих студентів, що вільно володіють чеською мовою. Активно створюють пропозицію країни Прибалтики, які пропонують якісну освіту англійською мовою. Збільшується кількість бажаючих навчатись у Швейцарії особливо в сфері готельного господарства.

Результати річної програми міжнародних соціологічних досліджень «Студенти – образ майбутнього», проведеної Інститутом Горшеніна в Україні, Росії, Казахстані та Польщі, свідчать про те, 94,8% українських студентів володіють російською мовою, 86% - англійською, 23,7% - німецькою, 13,4% - польською та 11,9% - французькою. Відповідаючи на запитання про те, в якій країні студенти бажали би навчатись, 45,9% українців відповіли у Великобританії, 23,8% - у США, 15,5% - в Україні [4].

Також, необхідно зазначити, досить активно в Україні розвивається, також, і ринок внутрішнього освітнього туризму. Зараз існує велика кількість оздоровчо-освітніх таборів, де відбуваються тематичні заходи, які надають можливість повного занурення в яку-небудь галузь знань або історичну епоху. Організуються літні школи з вивчення точних наук, історії, культурології, мови. По закінченню деяких програм можна пройти процедуру атестації та отримати відповідний диплом чи сертифікат. Особливо слід відмітити, тенденцію до створення на території України мовних таборів, які стають альтернативою подорожей за кордон, тим самим забезпечуючи приток інвестицій у внутрішній туризм.

Підсумовуючи все вище сказане, можна зробити висновок про те, що з кожним роком спектр послуг, що пропонується ринком міжнародного освітнього туризму в Україні, значно розширюється у зв'язку із стійким попитом. Зараз цей спеціалізований туристичний ринок проходить етап активного розвитку, в процесі якого постають питання, що вимагають вирішення: необхідність теоретичного наукового опрацювання концептуальних засад формування ринку освітнього туризму; уніфікація та стандартизація понятійного апарату; обґрунтування механізмів оцінки ефективності розвитку ринку; розробка системи моніторингу, оцінки та удосконалення якості послуг даного ринку з метою задоволення потреб споживачів. Всі ці питання, на наш погляд, можуть вважатися перспективними для подальших досліджень у напрямі розвитку ринку освітнього туризму в Україні.

Література

1. Козлова Н.А. Формирование и развитие рынка международного образовательного туризма [Электронный ресурс]: автореф. дис. на присуждение научн. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством: теория управления экономическими системами»/ Н.А. Козлова. – С-Пб, 2009.

Режим доступу: <http://www.dissercat.com/content/formirovanie-i-razvitie-rynka-mezhdunarodnogo-obrazovatel'nogo-turizma>

2. Бабкин А.В. Специальные виды туризма / А.В.Бабкин / Уч. пособие. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2008. – 252 с.

3. Готлиб Р. А. Социальная востребованность знания иностранного языка / Р.А.Готлиб // Социологические исследования. - 2009. - №2. - С. 122–127.

4. Україна і Польща, на думку студентів, мають однакові проблеми [Електронний ресурс]: за даними міжнародного дослідження «Студенти – образ майбутнього» / Офіційний сайт Інституту Горшеніна. – Режим доступу: <http://institute.gorshenin.ua/>

МЕТОДИ ТА ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ольга Витвицька

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Науковий керівник – к. пед. н. Демчик К.І.

Навчання образотворчого мистецтва дошкільників активізує їхню творчу і пізнавальну діяльність, позитивно впливає на формування їхньої естетичної культури в цілому. Але сучасному педагогові не завжди вдається досягти бажаних результатів, а тому успішність у образотворчій діяльності дітей може стати недосяжною. Задля цього потрібно створити певні педагогічні умови, які сприятимуть не лише зростанню успішності у навчанні дітей образотворчого мистецтва, але й у їхньому естетичному вихованні в цілому.

Успіх навчання залежить від правильного визначення його мети і змісту, а також від способів досягнення цілей, тобто методів навчання. З цього приводу серед вчених точаться суперечки. Цікавою є класифікація методів навчання, розроблена І.Лернером, М.Скаткіним, Ю.Бабанським і М.Пахмутовим. Згідно з дослідженням цих авторів, можна виділити наступні загальнодидактичні

методи: пояснювальні-ілюстративні, репродуктивні і дослідницькі [1, с. 125].

Навчання, як правило, починається з пояснювально-ілюстративного методу, який полягає в пред'явленні дітям інформації різними способами – зорових, слухових, мовних тощо. Можливі форми цього методу – повідомлення інформації (розповідь), демонстрація різноманітного наочного матеріалу, в тому числі й за допомогою технічних засобів. Педагог організує сприйняття, діти намагаються осмислити новий зміст, вибудувати доступні зв'язки між поняттями, запам'ятати інформацію для подальшого оперування нею.

Пояснювальні-ілюстративні методи спрямовані на засвоєння знань, а для формування навичок і умінь необхідно використовувати репродуктивні методи, тобто багаторазово репродукувати дії. Його форми різноманітні: вправи, вирішення стереотипних завдань, бесіда, повторення опису наочного зображення об'єкта, кількаразове читання і заучування текстів, повторний розповідь про подію за заздалегідь заданою схемою тощо. Передбачається як самостійна робота дошкільників, так і спільна діяльність з вихователем. Репродуктивні методи допускає застосування тих же засобів, що і пояснювальні-ілюстративні: слово, засоби наочності, практична робота [2, с. 45].

Пояснювальні-ілюстративні і репродуктивні методи не забезпечують необхідного рівня розвитку творчих можливостей і здібностей дітей. Метод навчання, спрямований на самостійне вирішення дошкільниками творчих завдань, називається дослідницьким. У ході вирішення кожного завдання він передбачає прояв однієї або декількох сторін творчої діяльності. При цьому необхідно забезпечити доступність творчих завдань, їх диференціацію в залежності від підготовленості того чи іншого дошкільника.

Дослідницький метод має певні форми: текстові проблемні задачі, досліди тощо. Завдання можуть бути індуктивними або дедуктивними в залежності від характеру діяльності. Сутність цього методу полягає в творчому

добуванні знань і пошуку способів діяльності. Зауважимо, що цей метод цілком будується на самостійній роботі.

Іншим методом, що допомагає творчому розвитку, є евристичний метод: діти вирішують проблемну задачу з допомогою вихователя, його питання містить часткове рішення проблеми або його етапи. Він може підказати як зробити перший крок. Найкраще цей метод реалізується через евристичну бесіду, на жаль, рідко застосовується в навчанні. При використанні цього методу також важливі слово, текст, практика, засоби наочності тощо.

У даний час широкого використання набув метод проблемного викладу, вихователь ставить проблеми, розкриваючи всю суперечливість рішення, його логіку і доступну систему доказів. Діти стежать за логікою викладу, контролюють її, беручи участь у процесі рішення. У ході проблемного викладу застосовують і образ, і практичний показ дії.

Методи дослідницький, евристичний і проблемного викладу – методи проблемного навчання. Їхня реалізація в навчальному процесі стимулює дошкільників до творчого здобування і застосування знань і умінь, допомагає засвоїти способи наукового пізнання [2, с. 213-214].

Сучасне навчання обов'язково повинно включати розглянуті загально-дидактичні методи, використання яких на заняттях з образотворчої діяльності здійснюється з урахуванням їхньої специфіки, завдань, змісту. Для успішної організації занять з малювання, ліплення, аплікації та конструювання необхідне створення спеціальної системи педагогічних умов:

- 1) розвиток інтересу до вивчення образотворчого мистецтва;
- 2) поєднання систематичного контролю за образотворчою діяльністю дошкільників з педагогічно доцільною допомогою їм;
- 3) виховання у дітей віри в свої сили, в свої творчі здібності;
- 4) послідовне ускладнення образотворчої діяльності, забезпечення перспектив розвитку художньої творчості дітей;

5) навчання мови образотворчого, народного, декоративно-прикладного мистецтва і дизайну, засвоєння засобів художньої виразності пластичних мистецтв;

6) цілеспрямоване, систематизоване використання мистецтвознавчих оповідань або бесід, які активізують увагу дитини, роботу її думки, її емоційну та естетичну чуйність;

7) відбір творів образотворчого мистецтва для вивчення;

8) використання на заняттях технічних засобів навчання, особливо відео - і аудіоапаратури, і спеціальних наочних посібників;

9) застосування різноманітних художніх матеріалів та технік роботи з ними;

10) поєднання індивідуальних і колективних форм роботи з дітьми;

11) введення в структуру заняття ігрових елементів і художньо-дидактичних ігор, використання елементів змагання;

12) систематичне розвиток педагогічно доцільних взаємозв'язків між розділами навчального предмета «Образотворче мистецтво», між цією та іншими дошкільними дисциплінами, інтегроване навчання мистецтва в школі [3, с. 23].

Важливою умовою розвитку художньої творчості дошкільників на заняттях з образотворчої діяльності є використання педагогами технічних засобів навчання, особливо відео – і аудіоапаратури, і спеціальних наочних посібників. Роль наочності в навчанні була теоретично обґрунтована ще в XVII ст. Я.Коменським, пізніше ідеї її використання як найважливішого дидактичного кошти були розвинені в працях багатьох видатних педагогів – І.Песталоцці, К.Ушинського та ін. [3, с. 22].

На всі етапи заняття з образотворчої діяльності слід вводити творчі, імпровізовані та проблемні завдання. Одна з головних вимог при цьому – надання дітям можливості більшої педагогічно доцільної самостійності, що не виключає надання їм, у міру необхідності, педагогічної допомоги. Так, наприклад, пропонуючи той чи інший сюжет, вихователь у багатьох випадках

може звернути увагу дошкільників на головне, що обов'язково і в першу чергу потрібно зобразити, може показати на аркуші приблизне розташування об'єктів композиції. Ця допомога природна і необхідна, не призводить до пасивності дітей в образотворчості. Від обмежень у виборі теми і сюжету дошкільники поступово підводяться до їх самостійного вибору.

Таким чином, для успішності навчання образотворчого мистецтва дітей дошкільного віку важливо використовувати такі загально дидактичні методи як пояснювально-ілюстративний, репродуктивний і дослідницький. Але використання хоча б одного із них неможливе без дотримання певних педагогічних умов, які мають взяти н «озброєння» педагоги дошкільних навчальних закладів.

Література

1. Котляр В. П. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей : навч. посібник. / В. П. Котляр. – К. : Кондор, 2006. – 200 с.
2. Мусийчук М.В. Практикум по развитию креативности личности. / М. В. Мусийчук. – МГПИ, 2002. – 352 с.
3. Комарова Т.С. Изобразительная деятельность в детском саду. / Т.С.Комарова, Н.П.Сакулина. – М., 2008. – 176 с.

САМОСТІЙНА РОБОТА УЧНІВ ЯК МЕТОД НАВЧАННЯ

Ольга Вишнівська

*КВНЗ КОР «Білоцерківський
гуманітарно- педагогічний коледж»*

Науковий керівник - Бойко А. В.

Сучасна педагогічна наука пріоритетним напрямком розвитку школи визначає гуманістичний підхід в організації процесу навчання. Провідним принципом гуманістичної моделі навчального процесу є розвиток особистості школяра. Ступінь розвитку учня вимірюється і оцінюється його здатністю

самостійно здобувати нові знання та використати їх у навчальній і практичній діяльності. Існуюча сьогодні система загальної освіти не характеризується справжнім гуманістичним характером. У зв'язку з цим, школа не здатна в повній мірі сприяти розвитку і саморозвитку учнів, підготовці їх до творчого виконання всіх функцій у новому суспільстві.

Актуальність дослідження полягає в тому, що самостійна робота це фундамент формування людини як самостійної особистості.

Метою дослідження є аналіз і розкриття питання самостійної роботи як методу навчання.

Основною вимогою суспільства до сучасної школи є формування особистості, яка вмiла б самостійно творчо вирішувати наукові, суспільні завдання, критично мислити, виробляти і захищати свою точку зору, власні переконання, систематично поповнювати й оновлювати свої знання шляхом самоосвіти, удосконалювати уміння, творчо застосовувати їх на практиці. Виконання такого роду завдань стає можливим лише за умови активного навчання, що стимулює розумову діяльність учнів. Одним із важливих і ефективних засобів активізації пізнавальної самостійної діяльності школярів є організація самостійної роботи учнів, яка здійснюється під керівництвом учителя, та опосередковано – в позаурочний час.

Самостійна робота як метод навчання передбачає формування важливих загально навчальних умінь (аналізувати, планувати, порівнювати, контролювати тощо), певних рефлексивних якостей, що у кінцевому рахунку забезпечує розвиток самостійності як якості особистості, формує суб'єктанавчальної діяльності.

Проблема розвитку активності й самостійності учнів не є новим завданням для дидактики. Погляд на роль самостійної роботи змінюється із часом. Її значущість у навчанні знайшла своє відображення як у класичній педагогічній спадщині А. Дістервега, Я. Коменського, Й. Песталоцці, Ж.Руссо, так і у вітчизняних наукових доробках К.Ушинського, В.Сухомлинського, В.Буряк, та ін. Сьогодні вже розроблена діяльнісна концепція самостійної

роботи на основі інтенсифікації навчання під авторством А. Аюрзанайн, П.Підкасистого та ін.

Самостійність навчанні – найважливіша передумова повноцінного оволодіння знаннями, вміннями й навичками. Часто і правильно застосована робота розвиває довільну увагу дітей, виробляє в них здатність міркувати, запобігає формалізму в засвоєнні знань і взагалі формує самостійність як рису характеру. Це обумовлює обов'язковість і різноманітність самостійних робіт.

На кожному уроці можуть бути самостійні роботи різного дидактичного призначення, такі як: контролюючі, підготовчі, навчальні [1].

Основна функція контролюючих самостійних робіт – перевірка засвоєних знань та умінь.

Щоб актуалізувати опорні знання учнів, їхні уміння і навички, потрібні для сприймання нового матеріалу, майже на кожному уроці вчитель пропонує дітям підготовчі самостійні вправи. Це можуть бути усні й письмові вправи на повторення, зіставлення певних фактів, правил, способів дій, попереднє читання й спостереження, розгляд картин та ілюстрацій, складання описів, замальовок якихось об'єктів, знаходження даних тощо.

До навчальних самостійних робіт відносимо ті, які пропонуються дітям для самостійного засвоєння нового матеріалу. Щоб самостійна робота на уроці була ефективною, слід чітко уявляти її залежність від ряду дидактичних умов.

Самостійна робота на уроці – органічна частина навчального процесу. Тому методика її проведення визначається специфічними особливостями кожного предмета, змістом теми, рівнем підготовленості учнів.

Плануючи самостійну роботу, вчитель повинен:

- 1) визначити її місце в структурі уроку;
- 2) знати вимоги до учнів на даному рівні оволодіння матеріалом;
- 3) передбачити труднощі, які можуть виникнути під час роботи у різних групах дітей;
- 4) правильно визначити зміст і обсяг завдань; форму їх подачі; тривалість самостійної роботи;

- 5) підібрати потрібний дидактичний матеріал;
- 6) знайти раціональний спосіб перевірки роботи [2].

Розглянемо можливості забезпечення вище окреслених умов більш детально. Самостійну роботу залежно від її мети можна проводити на різних етапах уроку. Найчастіше вчителі відносять її до закріплення і повторення, дуже рідко – до вивчення нового матеріалу. Для того, щоб розвивати пізнавальні здібності дитини, їй слід пропонувати для самостійного ознайомлення з новим матеріалом.

Форму самостійних завдань бажано урізноманітнювати, щоб спрацьовували різні види сприймання і пам'яті: зорова, слухова, моторна. Не варто перевантажувати лише один вид сприймання. Ця вимога стосується не тільки організації самостійної роботи, а й усього процесу навчання [3].

Результативність самостійної роботи залежить і від того, як учитель вміє поєднувати способи виконання завдань: усні з письмовими, фронтальні з індивідуальними.

Плануючи завдання для самостійної роботи, вчитель враховує можливості кожного виду роботи і його відповідність меті уроку. Так, коли самостійно виконуються тренувальні вправи, доцільно використовувати підручник чи картки з диференційованими завданнями, а коли мова йде про підготовку до сприймання нового матеріалу – незамінним стане розповідь-бесіда, вправи з дошки тощо. Неправильне визначення часу на самостійну роботу може спричинити перебудову наміченого вчителем плану уроку.

Тривалість самостійної роботи обумовлюється рядом чинників. Один з найважливіших – складність та обсяг завдання. Воно може бути невеликим, якщо учні тільки-но почали засвоювати матеріал, і, отже, техніка виконання вправ у них опрацьована ще недостатньо. У такому разі на самостійну роботу слід відводити більше часу, ніж на етапі повторення матеріалу.

Для підтримання уваги та розширення її обсягу, молодшим школярам слід пропонувати такі самостійні завдання, виконання яких потребує поєднання розумових дій з практичними (наприклад: прочитати, та поділити текст на

частини; пригадати та записати правило з власними прикладами в зошит, тощо).

Література

1. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи/ О.Я. Савченко. – К.: Абрис, 1997. – 256 с.
2. Федоренко І.Т. Формування самостійності учнів у навчально-виховній роботі школи/ І.Т. Федоренко. – К.: Радянська школа. – 1963. –21-33с.
3. Підласий І.П. Як підготувати ефективний урок/ І.П. Підласий. – К., 1989. –15с.

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Надія Власик

*Педагогічний інститут
Київського університету
імені Бориса Грінченка*

Науковий керівник – к. пед. н., доцент *Кошарна Н. В.*

Одним із головних завдань вчителя англійської мови у початкових класах – навчити дитину самостійно здобувати знання, створювати комунікативну ситуацію засобами ІКТ. Помиляються ті вчителі, які вважають, що у ХХІ столітті можна навчити дитину вчитися і закріпити міцні знання учня лише за допомогою класної дошки і крейди. Інновації повинні розпочатися ще в дошкільному закладі й обов’язково бути безперервними у школі – від першого класу до одинадцятого.

Тому використовуючи нові інформаційні технології, вчитель початкової школи має можливість інтенсифікувати процес навчання, зробити його більш наочним і динамічним, формувати в молодших школярів уміння працювати з інформацією, підготувати їх до інформаційного суспільства, розвивати

комунікативні здібності дітей. Проведення уроків із використання інформаційних технологій робить процес навчання більш цікавим та інтенсивним, а тому й ефективнішим для засвоєння знань, покращує рівень унаочнення навчального матеріалу на уроці.

Питаннями сучасних педагогічних технологій на уроках англійської мови в початковій школі опікувались такі науковці: О. Пометун, Л. Пироженко, Л. Масол, Л. Аристова. Дослідження вчених і педагогів-практиків (Л. Масол, І. Красильникова, І. Гудчина, Р. Петеліна, С. Полозова, В. Едігей, В. Скворцова) переконливо свідчать про те, що використання ІКТ під час навчально - виховного процесу має такі основні переваги:

- здійснюється диференціація навчального процесу;
- розширюється контроль за навчальною діяльністю учнів і забезпечується на цій основі зворотний зв'язок;
- створюються умови для підвищення рівня зацікавленості учнів у навчальній діяльності завдяки внесенню елементів новизни.

Мета статті є визначення ефективних методів та форм використання інформаційно-комунікаційних технологій у початковій школі на уроках англійської мови.

Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» визначає, що однією з найважливіших особливостей нашого часу є необхідність упровадження ІКТ в усі сфери життя. Однією з головних умов успішності цього переходу є забезпечення навчання, виховання, професійної підготовки людини для роботи в інформаційному суспільстві [3].

Впровадження інформаційно-комп'ютерних технологій у навчально-виховний процес є доцільним і перспективним. Вчитель початкових класів повинен мати відповідні компетентності аби відповідати вимогам часу.

У сучасній науково-педагогічній літературі зустрічається багато трактувань визначення компетентності вчителів у галузі використання ІКТ: інформаційна компетентність (О.Зайцева, О. Іванова, О.Кизик, О.Нікулочкіна,

О. Смолянинова, О.Толстих, С. Трішина, М. Холодна); комп'ютерна компетентність (С. Литвинова); інформаційно-технологічна компетентність (П. Беспалов); ІКТ-компетентність (М. Жалдак, А. Єлізаров, О. Овчарук, А. Семенова, О. Урсова, О. Шилова), компетентність з ІКТ (І.Зимня, А.Маркова, А.Хуторський, С.Шишов); інформатична компетентність (Н. Бібік, Н. Морзе, Л. Петухова, Є. Смирнова-Трибульська) тощо.

Інформаційно-комунікаційні технології - це сукупність методів, засобів і прийомів, що використовуються для добору, опрацювання, зберігання, подання, передавання різноманітних даних і матеріалів, необхідних для підвищення ефективності різних видів діяльності.

Інформатичні компетентності вчителів початкової школи - це комплексна характеристика системи знань, умінь і навичок набуття та трансформації інформації в професійно-педагогічній діяльності, особистісні якості педагога, що в сукупності дають змогу майбутнім фахівцям ефективно здійснювати професійну діяльність з усвідомленим передбаченням її наслідків та постійним професійним саморозвитком [1].

Однак існує ряд застережень щодо використання ІКТ на уроках іноземної мови в початковій школі, а саме:

- надмірність у використанні наочності веде до певних диспропорцій у розвитку конкретного і абстрактного мислення учнів;
- робота з комп'ютером не повинна сприйматися як розважальна "вставка" у процес вивчення іноземної мови, а має розглядатися як органічна активізуюча складова частина пізнавального процесу;
- КТ можуть застосовуватись на всіх етапах вивчення мови, під час розгляду всіх тем і розділів шкільної програми.

Пріоритетними у галузі впровадження КТ є наступні положення:

- вчителі залишаються головними особами в організації пізнавальної діяльності учнів; комп'ютери є лише допоміжними інструментами їх педагогічної діяльності;

- застосування комп'ютерів має відбуватися з урахуванням педагогічних і ергономічних вимог навчання;
- найважливішою властивістю КТ є постійний зворотний зв'язок, тобто кожний визначений програмою момент повинен не тільки видавати інформацію про стан навчального об'єкта та його потреби, але і вносити необхідні корективи у навчально-виховний процес;
- КТ застосовуються для раціоналізації та інтенсифікації навчальної діяльності учнів при виконанні дослідницьких і самостійних робіт;
- КТ сприяють інтенсифікації роботи учасників навчально-виховного процесу.

Вчитель початкової школи долучається до таких напрямів використання ІКТ на уроках англійської мови як проведення уроків-презентацій, електронні навчальні посібники, інтернет ресурси, комп'ютерні дидактичні ігри, використання інтерактивної дошки тощо [2].

Презентації – це матеріали до уроку, підготовлені за допомогою Microsoft PowerPoint або інших програм. Їх зручно використовувати на різних етапах уроку як наочний матеріал у процесі вивчення нової теми, так і для закріплення вивченого матеріалу. Вчитель початкової школи може провести своєрідний монтаж мультимедійного заняття, причому розрахувати його з точністю до секунди, з урахуванням особливостей конкретного класу. Його завдання – сконструювати такий урок, який міг би найбільш ефективно досягти поставленої навчальної мети. На зміну наочності можуть прийти анімації, рухомі схеми, ілюстрації, що з'являються й зникають. Уроки-презентації дозволяють не тільки ефективно й корисно використовувати час на уроках у початкових класах, а й сприяють розвитку інтересу учнів до навчального предмету [2].

Використання електронних навчальних посібників. Особливістю електронного посібника є те, що він може бути і довідником, і тренажером, і репетитором. Організаційно-технологічні можливості застосування електронних посібників полягають, перш за все, у можливості працювати в

різних режимах. За таких умов учні навчаються в зручній для них час, у зручному місці і відповідному темпі, тим самим забезпечуються вимоги комфортності й зручності роботи з ними. Якщо взяти окремий урок, то краще використати урок-презентацію. А якщо оцінювати програмний продукт за тим, як часто його можна використати, то кращим у цьому випадку є електронний навчальний посібник, бо його можна використати як на одному, так і на різних уроках [4].

Уся навчальна інформація для програмних засобів навчального призначення має не тільки ретельно аналізуватися і відбиратися педагогом, а й дуже вміло готуватися до комп'ютерної реалізації, з наданням чітких настанов і виділенням головного, суттєвого. Визначати хід уроку повинен учитель, а навчальні комп'ютерні програми мають бути лише інструментом досягнення мети уроку.

Комп'ютерні дидактичні ігри тренують пам'ять, логіку, координацію рухів, уміння планувати свою діяльність, знаходити інформацію, необхідну для досягнення поставленої мети. Ігри формують у молодшого школяра мотиваційну та інтелектуальну готовність використання комп'ютерних засобів для здійснення своєї діяльності. Ігрова діяльність - це багатоскладовий і продуктивний процес, структура якого включає інтелектуальну, пізнавальну, пошукову, проектну та інші форми прояву творчої активності [4].

Інтернет ресурси є цінним джерелом з великою кількістю захоплюючої та навчальної інформації, але потрібно постійно слідкувати за тим, як молодший школяр використовує Інтернет; перевіряти сайти, на які заходить дитина [4].

Інтерактивна дошка - це гнучкий інструмент, що поєднує простоту звичайної маркерної дошки з можливостями комп'ютера. Використання Інтерактивної дошки робить заняття цікавими й розвиває мотивацію, надає більше можливостей для участі в колективній роботі, розвитку особистих і соціальних навичок; молодші школярі починають розуміти складніші ідеї в результаті чіткішої, ефективнішої й динамічнішої подачі матеріалу [5].

Інформаційно-комунікаційні технології відіграють значну освітню роль на уроках англійської мови в початковій школі, а саме: посилюють мотивацію навчання; активізують навчальну діяльність учнів, посилюють їх ролі як суб'єктів навчальної тощо.

Використання ІКТ сприяє ефективному опануванню молодшим школярем навчальної інформації на уроках англійської мови. У практичній діяльності безпосередньо використовуються інформаційно-комунікативні технології на різних етапах підготовки та проведення уроку англійської мови. Використання інформаційно-комунікативних технологій можливе на будь-якому етапі уроку, а вибір залежить від технічного забезпечення навчально-виховного процесу в конкретному закладі освіти; рівня підготовки вчителя початкової школи і учнів до використання ІКТ; забезпечення програмними засобами з дотриманням ліцензійних угод відповідно до чинного законодавства тощо. Але головним чинником все таки є особиста готовність вчителя початкової школи до використання мультимедійних технологій.

Література

1. Рибалко О. Молодший школяр і комп'ютер / О. Рибалко // Комп'ютер у школі та сім'ї. - №5. - 2010. - С. 21 - 24.
2. Гевал П.А. Загальні принципи використання комп'ютера на уроках різних типів / П. А. Гевал // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2000. - №3.
3. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/education/average>
4. Пасічник Є.А. Методика викладання літератури в середніх навчальних закладах. Навчальний посібник / Є. А. Пасічник. — К.: Ленвіт, 2000. – 384 с.
5. Хоружа Л. Л. Інтерактивні smart-технології у початковій школі / Л. Хоружа, Т. Носенко // Початкова школа. – 2007. - №8. - С. 11 - 14.

ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Катерина Войнова

Інститут розвитку дитини

НПУ ім. М. П. Драгоманова

Нуковий керівник – к. пед. н., професор *Богінч О.Л.*

Період гармонійного зростання старших дошкільників характеризується якісними змінами у побудові тіла: воно набирає типово «шкільної форми», зокрема, у цьому віці формуються первісні форми, характерні для чоловічої і жіночої конституції. Радикальні зміни відбуваються і в центральній нервовій системі. Збільшується маса мозку, який на кінець шостого року досягає 1350 грам, що становить 90 % маси мозку дорослої людини. Розвиваються і його функції [1, 7; 2, 14; 3, 27]. Це проявляється в тому, що значно зростають порівняно з попередніми стадіями розвитку дитини сила і роль гальмівних процесів, зокрема, удосконалюється умовне і диференційоване гальмування. Ускладнюється і сама структура аналітико-синтетичної діяльності. Так, утворення нових нервових зв'язків відбувається за безпосередньою участю другої сигнальної системи, тобто в обох сигнальних системах одночасно. Завдяки цьому розширюється сфера впливу на розвиток діяльності дитини словесних подразників або сигналів. Слід зазначити, що у цьому віці нервова система дітей шостого року життя дуже вразлива і тому для подальшого встановлення та закріплення врівноваженої взаємодії процесів збудження й гальмування потрібно дбати про раціональну зміну навантаження та спокою, напруження й розрядки в процесі організації життєдіяльності старших дошкільнят. Повноцінний фізичний розвиток дитини має величезне значення для формування особистості. Однак, за твердженням авторів програми виховання дітей дошкільного віку рівень формування особистості визначається не лише якістю фізичного розвитку, але й здійснюється внаслідок активної взаємодії дитини з її найближчим соціальним середовищем [4, 31-33].

Соціальна ситуація розвитку дитини старшого дошкільного віку суттєво змінюється порівняно з попередніми роками її життя. У зв'язку з необхідністю підготовки до шкільного навчання зростають вимоги до дитини - дошкільника з боку дорослих як до суб'єкта різних видів предметно-практичної діяльності і спілкування. У рамках кожної вікової групи утворюється «дитяча спільність» (механізм дії якої подібний до функціонування громадської думки), що активно формує оцінне ставлення дитини до себе. При цьому оцінне ставлення членів дитячої групи до окремої дитини може не збігатися з оцінним ставленням до неї дорослих [5].

Збагачення індивідуального й суспільного досвіду дитини в процесі гри та інших видів діяльності, засвоєння нею під впливом цілеспрямованої педагогічної роботи правил і норм співжиття у колективі, загальнолюдських моральних цінностей як регуляторів соціально належної поведінки призводить наприкінці старшого дошкільного віку до ґрунтовних якісних змін у психіці дітей. Якщо дитина розвивається нормально, то зміни у її психіці стають передумовами формування шкільної зрілості.

Найбільш суттєві зміни, які охоплюють різні психічні сфери дітей старшого дошкільного віку - пізнавальну, вольову, емоційну - свідчать про те, що цей вік є переломним, багатим на такі новоутворення, які забезпечують перехід дитини до систематичного шкільного навчання [3, 32].

Коротка характеристика цих змін:

1. На 5-6 році життя дитини є уже достатньо усталеними і функціонально дієвими такі «внутрішні інстанції» підростаючої особистості, як її образ «Я», самооцінка, самолюбство, рівень домагань та інш., які опосередковують будь-які види активності дитини й дають змогу їй діяти самостійно - від імені власного «Я». Поява цих інстанцій як регуляторів діяльності і поведінки є свідченням диференціації внутрішнього і зовнішнього боку особистості дитини і розвитку у неї здатності діяти довільно, згідно з поставленою метою.

2. З названими фундаментальними новоутвореннями особистості старшого дошкільника органічно пов'язана його установка, на досягнення

бажаного результату в різних видах діяльності. Бажаний результат - це той, який відповідає рівню домагань дитини. Діяльність старших дошкільників дедалі більше спонукається не окремими, ізольованими від інших мотивами, що не пов'язані одне з одним або навіть вступають між собою у конфлікт, а певною системою мотивів, де провідні, найбільш значущі для досягнення успіху в діяльності, набувають провідного значення і підкоряють собі більш часткові, ситуативні мотиви, які гальмують процес досягнення результату. Завдяки цьому й розривається здатність дитини до морального вибору, що дає змогу їй діяти свідомо, самостійно, відповідно до суспільне значущих вимог.

3. На основі зазначених змін формується довільність поведінки і нове ставлення дитини до себе, до своїх можливостей та вчинків. Оволодіння вмінням керувати собою, регулювати власні наміри, дії та вчинки виділяється як окреме завдання. Дитина вже більш-менш реально оцінює свої можливості щодо здійснення того чи іншого завдання: «можу», «не можу», «це у мене не вийде» та інш. Створюється відповідний ґрунт для усвідомлення дитиною своїх особистих властивостей, які формуються у неї в процесі різних видів діяльності і спілкування під впливом оцінного ставлення оточуючих [4, 32].

4. Розвиток взаємин дитини з дорослими та однолітками піднімається (порівняно з молодшим шкільним віком) на якісно новий ступінь. У процесі комунікативної діяльності старших дошкільнят формується одна з найспецифічніших людських властивостей - здатність до рефлексії. Ця здатність полягає в тому, що дитина починає оцінювати себе з точки зору інших людей, вона навчається ніби з боку аналізувати свої дії, приймати рішення, враховуючи при цьому можливу реакцію на її дії партнерів по спілкуванню. Із здатністю до рефлексії пов'язане і таке новоутворення старшого дошкільного віку, як антиципація, тобто передбачення можливих дій та оцінок з боку інших, упередження тієї чи іншої ситуації.

5. Описані новоутворення у сфері особистості за правильних умов виховання закономірно ведуть до позитивних зрушень у розвитку всіх психічних процесів - сприймання, пам'яті, уяви, мислення та інш. Ці процеси у

старшому дошкільному віці набирають довільного характеру, збагачуються за змістом та вдосконалюються за своїми регулятивними функціями. Так, істотним показником зрушень у розвитку психічних процесів дитини старшого дошкільного віку є виникнення у неї первинних форм довільної уваги, завдяки чому дитина вже здатна підпорядковувати свою увагу вимогам вихователя, зосереджуватися, керувати своєю психічною діяльністю, її сприймання предметів та явищ формується як відносно самостійний процес (у ранньому дитинстві, як відомо, сприймання невіддільне від діяльності дитини з предметами). Старші дошкільнята виявляють риси більш стійкого і цілеспрямованого сприймання, ніж діти молодшого дошкільного віку. У їхнє сприймання дедалі більше включаються другосигнальні зв'язки, які надають йому узагальнюючого характеру, тобто сприймання старших дошкільнят стає категоріальними [4, 33].

Діти цього віку здатні вже до вибіркового й усвідомленого запам'ятовування. Отже, їхня пам'ять набуває якісно нових особливостей. Серед них найголовніша - це довільність процесів запам'ятовування та відтворення. З цією особливістю органічно пов'язані і такі, як більша міцність пам'яті та її досить широкий обсяг, який значно збільшується під кінець дошкільного віку завдяки нагромадженню дитиною життєвого досвіду.

Істотні зміни відбуваються у розвитку мислення старшого дошкільника. Воно підноситься на новий ступінь розвитку. Це виявляється не тільки в умінні оперувати уявленнями, а й у збагаченні змісту цих уявлень. Мислення дитини відокремлюється від сприймання і водночас від практичної дії та стає відносно самостійним процесом. Залишаючись ще переважно наочно-образним, воно поступово робиться словесним. Формування форм словесного (вербального) мислення є надзвичайно важливим у тому відношенні, що дитина готується до засвоєння розумових дій, характерних для шкільного навчання.

У нерозривному зв'язку з розвитком мислення дитини здійснюється і її мовний розвиток. На кінець шостого року діти загалом засвоюють систему рідної мови. Формування нових взаємин з оточуючими - дорослими і

однолітками, а також опанування, нових видів діяльності веде до збагачення форм і функцій усного мовлення дитини. На цій основі здійснюється перехід від діалогічних форм мовлення до розгорнутих висловлювань, які нерідко набувають форми монологу. Центральною ланкою у розвитку зв'язної мови є збагачення функцій внутрішнього мовлення. Внутрішнє мовлення починає функціонувати тоді, коли у дитини в умовах її практичної діяльності виникає проблемна ситуація, яку дитині треба осмислити. В цих випадках внутрішнє мовлення виконує функції планування, угадування, обмірковування з самим собою того, що треба зробити. Отже, опанування у старшому, дошкільному віці зв'язної і виразної мови, засвоєння її граматичних структур, а також розвиток функцій внутрішнього мовлення виступають основними передумовами засвоєння писемної мови [1, 119-120]

Невіддільною від розвитку мислення і мови є уява дошкільнят. Уява зароджується у надрах уявлень дитини про навколишню діяльність. У молодших дошкільнят уява ще не скеровується спеціальною метою уявити ті чи інші предмети, явища, події. Старші дошкільнята здатні вже керувати процесом фантазування для досягнення певної мети. Завдяки цьому можна говорити про розвиток у старшому дошкільному віці не лише репродуктивної уваги, а й про зародження творчих форм уяви. У зв'язку з формуванням внутрішнього світу дитини, її образу «Я», самооцінки та інших новоутворень з'являється також особливий вид уяви - мрія, що знаходить свій вияв у створенні образів бажаного для дитини майбутнього.

Психічні процеси не тільки виявляються, але й формуються у різних специфічно дитячих видах діяльності. Провідною діяльністю залишається гра. Зміст її дедалі більш інтелектуальний, відповідає рівню розумового розвитку старших дошкільнят. У цьому змісті відображаються суспільні події, що їх починають усвідомлювати діти, етичні правила, якими регулюються взаємини між людьми, різні фантастичні сюжети. Змінюється і мотивація ігор. Серед ігрових мотивів значне місце посідають пізнавальні інтереси, потреба в

порівнянні себе в якомусь відношенні з однолітками, у співробітництві з ними, самооцінка та інші [6, 5].

Завдяки включенню старших дошкільнят у різні види діяльності відповідно до їхніх схильностей та інтересів досягається не тільки значний виховний ефект, а й створюються позитивні передумови для розвитку здібностей підростаючої особистості - як загальних, так і спеціальних.

Література

1. Висльчковский Э.Г. Особенности развития вежливости у детей 3-7 лет/ Э.Г.Висльчковский// Комплексная оценка эффективности спортивной тренировки.- К., 1978.- С.119-123.
2. Вільчковський Е.С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку/ Е.С. Вільчковський.- Львів: ВНТЛ, 1998,-336с.
3. Дубогай А.Д. Фізкультура: мы и дети/ А.Д. Дубогай, Л.М. Молчан.-К., 1989.-140с.
4. Фомин Н.А. Возрастные основы физического воспитания/ Н.А. Фомин, В.П. Фомин.- М., 1972.- 174 с.
5. Програма виховання дітей дошкільного віку «Малятко».-К., 1991. - 198с.
6. Воробей Г.В. Народні ігри і забави у фізичному загартуванні молодших школярів різних етнографічних груп Прикарпатського краю: Авт.реф.дис.канд.пед.наук 13.00.01.-К, 1997.-16с.

СИСТЕМА РОБОТИ З АВТОРСЬКОЮ ЕКОЛОГІЧНОЮ КАЗКОЮ В ДОШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Тетяна Волос

Інститут педагогіки, психології і мистецтв

ВДПУ імені М.Коцюбинського

Науковий керівник – к. пед. н., доцент *Присяжнюк Л.А.*

Однією з найголовніших проблем, які хвилюють нині суспільство, є проблема збереження навколишнього середовища. Науковці одностайні в думці, що її вирішення лежить у площині екологічної освіти, формування екологічної культури кожної особистості як життєвої потреби сучасного, а тим паче, майбутнього суспільства.

Цілком очевидно, що основи екологічної свідомості повинні бути закладені ще в дошкільному дитинстві. Дитина має зрозуміти, що людська діяльність часто стає причиною руйнування динамічної цілісності природи.

Малюк прагне до пізнання навколишнього світу. Водночас він ще не здатний утримувати довільну увагу й сприймати складну навчальну інформацію. Для навчання дитини потрібні специфічні засоби, які відповідають її віковим психологічним особливостям. Одним з таких засобів є казка.

Казка – це найдоступніша і найпривабливіша форма розкриття взаємозв'язків та взаємозалежностей у природному доквіллі. Через казковий захоплюючий сюжет дитина легше сприймає і засвоює складний механізм взаємодії живих організмів між собою та неживою природою. Водночас казка екологічного змісту навчає дітей жити за законами природи, допомагає сформувати відповідальне ставлення до всього живого, спонукає творити добро, сприяє розвитку природної допитливості.

Серед усіх казок природничого змісту особливе місце відведене авторській казці. В її основу покладено конкретні наукові факти, проте форма подання залишається казковою. За рахунок такого поєднання казка стає дієвим засобом впливу на інтелектуальну та почуттєву сферу дитини, що здатний

забезпечити ефективне формування емоційно забарвлених екологічних уявлень, позитивного емоційно-ціннісного ставлення та мотивувати екологічно доцільну поведінку та діяльність у природі.

Казка, як засіб навчання і виховання дітей дошкільного віку, досліджувалася багатьма науковцями. Так, питання використання казки в екологічному вихованні дошкільників торкалися у своїх працях педагогіки-класики К. Ушинський та В. Сухомлинський. Вагомі докази стосовно доцільності застосування казки в навчально-виховному процесі представлені в роботах О. Аматыєвої, В. Андросової, Н. Виноградової, Е. Гарднера, О. Запорожця, Т. Зінкевич-Євстигнєєвої, Г. Леушиної, О. Петрової, Д. Соколова, О. Соловйової, Л. Стрелкової, Л. Фесюкової та ін. Окремі аспекти використання казок (в тому числі й авторських) у процесі екологічного виховання дітей дошкільного віку нині вивчаються Г. Беленькою, Н. Горопахою, Т. Конюховою (Науменко), Н. Лисенко, З. Плохій, Н. Рижовою й іншими педагогами.

У численних наукових працях, присвячених екологічному вихованню дошкільників, казка розглядається як потужний засіб формування екологічної свідомості дітей цього віку, що за рахунок образності та впливу на почуття дитини забезпечує міцність засвоєння екологічних уявлень, спонукає до екологічно доцільної поведінки та діяльності. Підґрунтям використання казки як засобу екологічного виховання дослідники вважають здатність дошкільників, зокрема дітей старшого дошкільного віку, відрізнити фантастичні елементи казок від реальності (Б.Беттельхейм, О. Запорожець, М. Максимов, Л. Обухова та інші). Ученими доведено, що через емоційну взаємодію з казковими образами діти засвоюють певні природознавчі знання й уявлення, виробляють конкретні судження, формулюють власні умовисновки.

У процесі теоретичного аналізу літератури з досліджуваної проблеми нами виокремлено декілька позицій, які, на нашу думку, є важливими для її розгляду:

1. Казка, як унікальний вид творчості, найближча до дитячого світосприймання. Вона змушує дитину сміятися, переживати і “пропускати” усі

події, що відбуваються, крізь себе. Дуже важливо, щоб казка була не просто прочитана, а й обговорена, щоб були підняті ті проблеми, які порушені у ній, щоб дитина думала, розмірковувала та висловлювала свою власну думку. Тому до кожної казки потрібно добирати такі питання, ігри, творчі завдання, які будуть розвивати мислення дитини, вчитимуть її спілкуватись, спостерігати, виховують почуття взаємодопомоги та бережливого ставлення до природи.

2. Надзвичайно важливим є питання відбору авторських екологічних казок для роботи з дошкільниками. Учені зазначають, що добираючи казки, дорослі мають насамперед виділити наукову природознавчу основу кожної з них – реальну екологічну інформацію, на яку слід звернути увагу дітей у процесі роботи над змістом. Це допоможе правильно сформулювати запитання за змістом казки, відповідаючи на які дитина матиме змогу поміркувати і усвідомити, що в казці вигадка, фантазія, а що відповідає реальності.

Перелік авторських казок природничого змісту є чималим. Це, зокрема, казки відомих письменників, педагогів К.Ушинського, Л.Толстого, Л.Українки, Б.Грінченка, В.Сухомлинського, вітчизняних і зарубіжних авторів: Г.Барвінок, В.Біанкі, Н.Забіли, О.Іваненко, О.Лопатіної, С.Могилевської, А.М'ястківського, М.Пономаренко, М.Сладкова, М.Скребцової, В.Сутєєва, О.Трофимова, М.Трублаїні, Д.Чередниченка, Ю.Ярмиша та ін. До створення екологічних казок долучаються й сучасні дослідники проблем екологічного виховання дітей дошкільного віку Г.Беленька, З.Запорожан, Т.Конюхова (Науменко), О.Крюкова, З.Плохій, Г.Тарасенко та ін. Викликають інтерес і творчі напрацювання педагогів-практиків. Добирати казки можна за різними критеріями, втім головне, аби робота з такою казкою сприяла формуванню ціннісного ставлення до природи, еколого-доцільної поведінки в ній, сприяла усвідомленню значення життя у різних його проявах як найвищої цінності.

3. Одним із важливих питань у роботі з екологічною казкою є методика її застосування. Спираючись на дослідження Т.Конюхової (Науменко) [1], ми виокремлюємо такі педагогічні умови ефективного використання авторської казки з метою екологічного виховання дошкільників: 1) використання казки у

процесі спілкування з дітьми в різних видах діяльності в контексті вирішення завдань екологічного виховання; 2) використання наочності у процесі роботи з казкою (спостереження за об'єктами та явищами природи, розглядання ілюстрацій тощо); 3) застосування казок у системі; 4) єдність позицій педагогів і батьків стосовно використання казок у процесі екологічного виховання дітей.

Провідною формою роботи з авторською екологічною казкою має бути повсякденне спілкування вихователя з дітьми з використанням матеріалу казки. При цьому доцільними є такі методи та прийоми роботи з казками, як читання казок, розповідь, бесіди за змістом казок; малювання, ліплення, ручна праця за змістом казок; дидактичні ігри за сюжетами казок; гра-психогімнастика, театралізовані ігри за сюжетами казок; використання казки як відповідь на запитання дитини, оформлення “книжки-малюнка” за змістом казки, моделювання казки на фланелеграфі чи магнітній дошці. Досить ефективними є творчі прийоми у роботі з текстами казок, як от: розповідання схожої до вже знайомої казки; вигадкування своєї казки за аналогією до прочитаної; зміна кінцівки казки; створення “салату” казок тощо.

Дослідники наголошують, що системність у роботі з екологічною казкою забезпечується поступовим ускладненням змісту та розширенням обсягу казок, з якими працюють діти, метою їх застосування, а також формами, методами та прийомами роботи з нею. Так, на початковому етапі доцільним є використання коротких казок про живі об'єкти, явища природи з метою забезпечення позитивного емоційного відгуку на сприймання даного об'єкту; надалі – використання коротких казок про живі організми, неживі об'єкти природи, явища природи з метою закріплення та розширення знань дітей про даний об'єкт чи явище, розвитку пізнавального інтересу до нього; застосування казок, у яких розглядаються потреби живого організму та прослідковуються зв'язки окремого об'єкта з іншими; застосування казок, у яких прослідковуються зв'язки й залежності у природі в багатоступеневій ієрархічній послідовності та єдності; творча трансформація змісту знайомих казок та інтеграція їх у різні

види діяльності (під керівництвом вихователя); творча самостійна трансформація змісту знайомих казок дітьми.

У роботі з казкою як жанром літературної творчості слід враховувати методичні аспекти організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей під час опрацювання такого виду літературного твору. Зокрема, А.Богуш роботу з казкою пропонує будувати в такій етапності: 1) підготовка до сприймання казки; 2) забезпечення розуміння її змісту (цей етап передбачає словникову роботу); 3) розповідання (читання) казки вихователем; 4) бесіда за змістом казки, з'ясування її головної думки; 5) організація художньо-мовленнєвої (творчої) діяльності дітей за змістом казки [2].

Така структура роботи з екологічною казкою як видом літературного твору, зауважує Л.Присяжнюк, є традиційною. Втім її особливість – наявність екологічного змісту, а також спеціальна мета застосування – формування у дітей еколого-природничого уявлення, створюють певну специфіку в методиці її застосування. Це стосується, як правило, можливості використання спеціальних методів пізнання природи: спостережень за природними об'єктами, елементарних дослідів, практичної роботи тощо. Подібна робота, на думку дослідниці, значно збагатить процес пізнання, сприятиме зацікавленню його об'єктом, допоможе зробити дошкільників активними дослідниками природи [3, с. 22].

Таким чином, доходимо висновку, що авторська екологічна казка, в основі якої лежать конкретні наукові факти, а форма подання інформації є образною, за рахунок емоційно-насиченого характеру забезпечує ефективність засвоєння дітьми дошкільного віку екологічних уявлень про живі організми, їхні взаємозв'язки і взаємозалежності. Вона має значний вплив на формування позитивного емоційно-ціннісного ставлення, екологічно доцільної поведінки та діяльності дітей у природі. Робота із такою казкою повинна бути системною, включати різні види діяльності дитини, спиратися на знання психологічних особливостей її сприймання дошкільниками.

Література

1. Науменко Т. С. Екологічне виховання дітей старшого дошкільного віку засобами авторської казки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.08 “Дошкільна педагогіка” / Т. С. Науменко ; Ін-т пробл. виховання АПН України. – К., 2008. – 19 с.
2. Богущ А. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах : підручник для студентів вищих навчальних закладів факультетів дошкільної освіти / А. Богущ, Н. Гавриш, Т. Котик. – К. : Слово, 2006. – 304 с.
3. Присяжнюк Л. Екологічна казка у роботі зі старшими дошкільнятами / Л. Присяжнюк. // Дошкільне виховання. – 2014. – № 9. – С. 20-24.

МОНТЕССОРІ-ПЕДАГОГІКА У ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ЯК ВІДПОВІДЬ НА ЗАПИТИ СУЧАСНОГО КРИЗОВОГО СУСПІЛЬСТВА

Оксана Вольська

Інститут педагогіки, психології і мистецтв

ВДПУ ім. М. Коцюбинського

Науковий керівник – доцент Більська О.В.

Реформування освіти в Україні є стратегічним загальнонаціональним пріоритетом державної політики. Особливої уваги й підтримки з боку держави потребують діти в дошкільних навчальних закладах.

У Законі України «Про дошкільну освіту», в коментарі до «Базового компонента дошкільної освіти в Україні» дошкільні навчальні заклади (ДНЗ) розглядаються як перша соціокультурна ланка системи освіти. У цих та інших нормативних документах позначені нові цілі та пріоритети дошкільної освіти, а саме: «інноваційний характер освітньої діяльності, використання сучасних виховних та навчальних технологій» [1, с.8-9].

Головною метою дошкільного навчального закладу є забезпечення умов для самореалізації потенційних можливостей юних громадян країни.

На сучасному етапі розвитку та оновлення системи дошкільної освіти в Україні умовно можна виділити три основні напрямки:

- оновлення і розширення функцій традиційних (типових) загальнорозвиваючих дошкільних закладів;
- розвиток, організація та змістовно-методичне забезпечення інституту гувернерства;
- відкриття дошкільних навчальних закладів нового типу, що працюють і до теперішнього часу по різних (авторських, варіативних) програмах, намагаючись впроваджувати у педагогічний процес інноваційних технологій.

Аналіз наукової літератури засвідчує, що в останній час різні аспекти розвитку й реформування системи дошкільної освіти, оновлення освітньо-виховного змісту діяльності дошкільних установ та особливості управління ними привертають увагу багатьох вітчизняних вчених (Л.Артемова, А.Богущ, І. Воробйов, Т.Головань, С. Дітковська, В. Курило, Г. Лаврентьєва, Н.Лисенко, З. Нагачевська, Л. Покроєва, Л. Пісоцька, К. Стрюк, І. Улюкаєва та ін.) [11, с.34]. Поряд з науковцями активний пошук шляхів оновлення сучасної системи дошкільної освіти здійснюють і практики дошкільних установ. А саме: впроваджуються нові форми дошкільної освіти, створюються нові типи дошкільних установ.

У сучасній педагогічній науці існує тенденція розробки новітніх освітніх технологій на основі вивчення та використання класичної спадщини видатних зарубіжних педагогів. Тому, для вирішення основних проблем дошкільних навчальних закладів освіти доцільно звернутися до наукових ідей М.Монтессорі - відомого італійського філософа, лікаря, педагога.

Зростаючий інтерес до наукових ідей і поширення досвіду М.Монтессорі в освітній галузі сприяв вивченню її методичної системи. Дослідженням педагогічної технології М. Монтессорі та впровадженням її провідних ідей в українську систему освіти займалися такі науковці:

Л. Андрушко, З. Борисова, Л. Глазунова, О. Городня, В. Горюнова, Т. Коршунова, Т. Михальчук, Т. Поніманська, Н. Прибильська, Р. Семернікова, К. Стрюк та інші.

Педагогічний метод М. Монтессорі базувався на декількох основних постулатах, які можна виділити з її робіт педагогічного характеру. А саме:

- роль учителя - спостерігати за природою дитини;
- необхідність спеціально організованого процесу виховання дитини;
- навчання має давати дитині простір для вільного та природного прояву особистості дитини [7, с.25].

М. Монтессорі вважала, що розвиток дитини має відбуватися за трьома напрямками: фізичним, сенсорним та мовленнєвим. Спираючись на власний досвід роботи з дітьми, дослідження провідних дитячих психологів, вона дійшла висновку, що кожна дитина може сама створити свою особистість, для цього їй потрібно дати лише поштовх. М. Монтессорі зазначала, що для самовиховання дитині треба створити певні умови: оточуюче середовище, управління діяльністю дитини кваліфікованим викладачем та дидактичний матеріал, який вона використовуватиме під час занять.

Особливе місце у своїй педагогічній системі М. Монтессорі відводила сенсорному вихованню учнів і формуванню у них сенсорної культури. Головним інструментом для виховання та вдосконалення процесів сприймання учнів її школи був дидактичний матеріал, який використовувався під час навчальних занять. Використання сенсорного дидактичного Монтессорі-матеріалу обумовлює якісний розвиток перцептивних процесів, оскільки під час навчання забезпечує формування конкретних сенсорних еталонів у дітей.

Монтессорі-педагогіка завдяки своєму гуманістичному направленню, науковій обґрунтованості стала популярною та набула широкого попиту серед педагогів усього світу [4, с.120].

У фахових виданнях з'явилися статті, присвячені аналізу положень Монтессорі-педагогіки, результатам упровадження її системи в традиційну систему дошкільної освіти (Т. Сміт, Ж. Тозьє та ін.). Послідовники М.

Монтессорі багато зробили для розповсюдження її ідей у всьому світі. Вони відкривали спеціалізовані курси для підготовки кваліфікованих учителів (К. Кларемонт та ін.), дитячі садки та школи (Х. Гіттер, Е. Хейнсток та ін.), засновували Монтессорі-асоціації (А. Агілера, Г. Макенті та ін.), а також розвивали і удосконалювали метод М. Монтессорі (Н. Рембуш - засновниця нового типу Монтессорі-закладу - школи Уїтбі) [3, с. 241].

Педагогічні ідеї М. Монтессорі набули актуальності і для системи вітчизняної дошкільної та початкової. За свідченням дослідників (Н.Б.Петрова та ін.) перші згадки про Монтессорі-педагогіку в російських фахових виданнях з'явилися вже в 10-ті роки ХХ століття. Зокрема, стаття К.М. Янжул у журналі «Вісник виховання» (заснований Є.А.Покровським) викликала інтерес Юлії Іванівни Фаусек, яка безперечно була і залишається однією з відомих російських педагогів-послідовників педагогічних поглядів М. Монтессорі. Так, 10 жовтня 1913 року було відкрито перший дитячий садок за системою М. Монтессорі, директором якого і стала Ю.І.Фаусек. Вона є автором наукових праць, статей у фахових виданнях, методичних рекомендацій для вчителів-практиків. Праці Ю.І.Фаусек - це опис її власного досвіду роботи з дітьми в навчальних закладах за системою М.Монтессорі (доповідь «Детский сад Монтессори при современных условиях» (10 лютого 1921 р.), «Детский сад Монтессори. Опыты и наблюдения в течение семилетней работы в детских садах по системе Монтессори» (1923), «О применении метода Монтессори в детских садах с 1913 по 1930 гг.» (1937) та ін.), навчальний матеріал для дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку («Школьный материал Монтессори. Грамота и счет» (1929), «Обыденные житейские упражнения по Монтессори» (1937) та ін.) [11, с.28].

На початку 90-х років ХХ століття пошуки шляхів удосконалення змісту та нових методів сенсорного виховання дітей старшого дошкільного віку та молодших школярів (зважаючи на наступність системи освіти) спонукало українських науковців, методистів, учителів-практиків звернутися не тільки до національної, а й світової педагогічної спадщини. Так, набувають актуальності

гуманістичні ідеї М. Монтессорі, що потребують удосконалення й адаптації до умов сучасних навчальних закладів, з метою відповідності вимогам сучасного українського суспільства до системи освіти в цілому і її змісту зокрема [7, с.56].

У періодичних фахових виданнях України, таких як «Дошкільне виховання», «Початкова школа», «Вчитель», «Рідна школа» з'являються статті З.Н .Борисової, М.Б .Головко, В.М. Даниленка, Б.М. Жебровського, А.М.Ільченко, Т.П.Михальчук, Н.В. Прибильської, Р.А. Семерникової, К.І.Стрюк та багатьох інших, які присвячені аналізу окремих аспектів виховання і навчання в системі М. Монтессорі.

В Україні функціонує декілька установ, які допомагають становленню та розвитку навчальних закладів, що працюють за системою М.Монтессорі. Наприклад, організація UMI (Ukraine Montessori International), що організовує міжнародні семінари, тренінги, курси для підготовки Монтессорі-вчителів, відкриває навчальні заклади, забезпечує необхідним дидактичним Монтессорі-матеріалом. UMI співпрацює з багатьма міжнародними Монтессорі-організаціями, що, у свою чергу, сприяє більш активному процесу обміну педагогічним досвідом.

Також була заснована Всеукраїнська Асоціація Монтессорі Вчителів (президент ВАМУ - Б.М. Жебровський), головними завданнями якої є поліпшення умов праці вчителів та навчання учнів, підготовка та залучення педагогів до колективних форм методичної роботи в Монтессорі-закладах.

Можемо зазначити, що Монтессорі-організації та загальноосвітні заклади, що працюють за системою М.Монтессорі, відіграють важливу роль у піднесенні гуманістичних ідей Монтессорі- педагогіки на сучасному етапі розвитку дошкільної та початкової освіти в Україні, що, у свою чергу, забезпечує і більш якісну організацію процесу сенсорного виховання учнів.

Отже, протягом ХХ століття на процес розвитку виховання дошкільників значний позитивний вплив мали новаторські ідеї М. Монтессорі. До її досвіду в різні роки зверталися Л.А. Венгер, Б.М.Жебровський, О.В. Запорожець, Н.О. Каргопольцева, С.Ф. Русова, О.Я. Савченко, Т.Л. Сухотіна, В.В. Таубман,

Є.І.Тіхеєва, О.П. Усова, Ю.І. Фаусек та інші, у наукових працях та методичних статтях яких можна знайти ретельний аналіз різних аспектів педагогічної системи М. Монтессорі, у тому числі розглядалися питання і цілеспрямованого перцептивного розвитку дитини. Можемо зазначити, що педагогічні погляди М. Монтессорі відіграли важливу роль у розвитку виховання та спричинили якісні зміни в розумінні сутності даного процесу.

Література

1. Закон України «Про дошкільну освіту» // Збірник законодавчих і нормативних актів про дошкільну освіту. - Запоріжжя : ТОВ «ЛПС. Лтд.», 2003. - 246 с. - С. 8-9.
2. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: Наук.-метод. посіб. /Наук. ред. О. Кононко. – К. : Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2003. – 243 с.
3. Джуринский А. Н. История педагогики [Текст] : учеб. [для студ. педвузов] / А. Н. Джуринский. - М. : ВЛАДОС, 2000. - 432 с.
4. Дичківська, І. М.Монтессорі: теорія і технологія [Текст] / І. Дичківська, Т. Поніманська. - К. : Видавничий Дім «Слово», 2009. - 304 с.
5. Доманова О. О. Нові форми дошкільної освіти / О. О. Доманова // Матеріали XII підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДГУ : зб. наук. праць / за заг. ред. К. В. Балабанова. - Маріуполь : МДГУ, 2010. - 370 с. - С. 201-203.
6. Лубенець Н. Д. Фребель и Монтессори [Текст] / Н. Д. Лубенець. - К., 1915. - 137 с.
7. Монтессори М. Метод научной педагогики Марии Монтессори [Текст] / за ред. З. Н. Борисової, Р. А. Семернікова. - К. : Ділова Україна, 1993. - 130 с.
8. Русова С. Ф. Вибрані педагогічні твори : у 2 т. [Текст] / за ред. Є.І.Коваленко ; упор. Є. М. Коваленко, І. М. Пінчук. - К. : Либідь, 1997. - Т. 1. - 272 с.

9. Русова, С. Дошкільне виховання [Текст] / С. Ф. Русова. - Катеринослав, 1918. - 185 с.
10. Сенсорное воспитание дошкольников : сб. статей [Текст] / под. ред. А. В. Запорожца. - М. : Изд-во АПН РСФСР, 1963. - 228 с.
11. Степанова Т. М. Еволюція змісту дошкільної освіти у другій половині ХХ століття : [моногр.] / Т. М. Степанова. - К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. - 184 с.
12. Сухотина Т. Мария Монтессори и новое воспитание [Текст] / Т.Л.Сухотина. - М. : Типолит. Т-ва И.Н.Кушнерев и К, 1914. - 68 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ БЕЗПЕКИ ТУРИСТІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Дарина Вороніна

Інститут розвитку дитини

НПУ ім. М.П. Драгоманова

Науковий керівник - к. пед. н. Дудка Т.Ю.

В останні роки ринок туристичних послуг в Україні стрімко розвивається, як за рахунок виїзного, так і в'їзного туризму. У зв'язку з цим актуальною є проблема забезпечення безпеки туристів, під якою розуміють збереження здоров'я та життя людини в різних умовах його життєдіяльності. Небезпеки фізичного і соціального характеру повинні враховуватися суб'єктами індустрії туризму, яким слід мінімізувати й запобігати різноманітним ризикам загроз безпеці туристичної діяльності. Неготовність туристичної індустрії не тільки планувати ризикові ситуації, але й оперативно реагувати на їх виникнення робить розробку підходів для підвищення безпеки розвитку туризму особливо актуальною в сучасних умовах.

Питанням забезпечення безпеки туризму присвячені праці відомих учених: Ю. Волкової, Н. Гараніної, Н. Казакової, О. Любіцевої, Є. Панкової, В. Стафійчук, В. Григоровича-Барського та інших. Проте, ступінь розробленості

аспектів в стратегії забезпечення безпеки, зокрема такого життєво важливого комплексу як туристична сфера, ще відстає від потреб сучасної вітчизняної практики.

Розвиток туризму безпосередньо залежить від забезпечення безпеки туристів, від рівня захисту їх життя, здоров'я, майна. Зростаюча кількість і частота нещасних випадків і подій, що відбуваються у тому числі і з вітчизняними туристами, з різних причин в країні і за кордоном, вказує на відсутність належної і цілеспрямованої роботи в плані забезпечення безпеки туристів. На сучасному етапі відсутня централізована система статистики нещасних випадків та інших подій з туристами. Створення такої системи може з'явитися базисом, відправною крапкою для створення механізму безпеки. При цьому слід врахувати, що безпека є головною споживчою властивістю, якою об'єктивно та реально повинна володіти туристська послуга. Інші споживчі її властивості можуть реалізуватися повною мірою тільки у випадку, якщо ця безпека буде гарантована.

У рекомендаціях Всесвітньої туристичної організації та документах міжнародних конференцій з туризму багато говориться про важливість підготовки туристів до подорожі, обов'язковості отримання достовірної інформації про звичаї місцевого населення, релігійні обряди та святині. У статті 14 Закону України «Про туризм» від 18 листопада 2003 р. № 1282 – IV зазначено: «...у разі виникнення надзвичайних ситуацій держава вживає заходів щодо захисту українських туристів» [1]. Окрім того, у Законі прописано, що «орган виконавчої влади в сфері туризму інформує турагентів і туристів про загрозу безпеці туристів у країні (місці) тимчасового перебування» [1]. Аналіз трагічних випадків показує, що практично жоден із туристів не був попереджений турфірмою про складнощі та реальний ризик подорожі, про необхідність реєстрації тургрупи в посольстві та обов'язкового отримання додаткових інструкцій про специфіку перебування в цій країні. Сьогодні спостерігається активізація терористичної діяльності у багатьох країнах світу. Згадаймо хоча б трагічні події 11 вересня 2001 р. у США. Це ставить під

загрозу життя практично кожного туриста та вимагає прийняття відповідних невідкладних заходів [3].

Державні органи, які регулюють діяльність у сфері туризму передусім повинні виходити з того, що приймаюча держава повинна бути гарантом їх особистої безпеки та збереження майна. Забезпечення цих гарантій є однією з першочергових заходів у розвитку туризму в державі, що здійснюється шляхом прийняття відповідних законодавчих чи нормативних актів, регулюючих і координуючих діяльність у цьому напрямку всіх зацікавлених відомств, усього суспільства.

Туристські підприємства, будучи основним елементом системи туризму, зобов'язані в першу чергу дбати про безпеку своїх клієнтів, вибираючи партнерів, місце призначення, плануючи побудову маршруту, засоби транспорту та інші елементи туру. Абсолютно неприпустимим є розробка турів в місця ведення бойових дій або прилеглі до них райони, в країни з підвищеним рівнем терористичної небезпеки, в місця, де існує небезпека захворювання гострими епідемічними захворюваннями або введений медичний карантин. Для певних спеціалізованих турів, насамперед в активному туризмі, туристське підприємство зобов'язане забезпечити належний контроль за станом здоров'я туристів. До таких турів відносяться альпінізм, спуски по гірських річках, екстремальний туризм, туристські походи і т.д. [4]. При організації поїздок до держав, де існує небезпека захворювання епідемічними хворобами, туристське підприємство повинно дотримувати встановлений порядок вакцинації (щеплень) з видачею відповідних медичних сертифікатів.

Світове співтовариство завжди приділяло велику увагу розробці заходів безпеки туризму. Гаазька Міжпарламентська конференція з туризму 1989 р. у своїй декларації констатувала: «Безпека, захист туристів і повага їх гідності є невід'ємною умовою розвитку туризму, тому необхідно щоб:

а) заходи щодо спрощення туристичних подорожей супроводжувалися виконанням завдань щодо забезпечення безпеки і захисту туристів і туристичних об'єктів;

б) у цих цілях була сформована ефективна політика, спрямована на забезпечення безпеки та захисту туристів;

в) точно окреслювалися туристичні товари, об'єкти й устаткування, які потребують особливої уваги;

г) відповідна інформація та документація у разі загрози туристичним об'єктам і пам'яткам була у вільному доступі;

д) виконувалися відповідні процедурами згідно із законодавством кожної держави, юридичні вимоги захисту туристів, включаючи, зокрема, право туристів домагатися ефективного судового захисту;

е) держави співпрацювали в рамках ВТО щодо врегулювання питань безпеки і захисту туристів» [2].

Безпека туризму повинна бути заснована на ретельно продуманій, цілеспрямованій та комплексній системі заходів. Її можна поділити на ряд рівнів, починаючи з безпеки транспорту, готельних та рекреаційних комплексів, туристичних центрів, а також країни в цілому. При цьому вжиті заходи безпеки не повинні завдавати шкоди інтересам, обмежувати права і свободи як самих туристів, так і місцевих жителів.

Туризм не лише приносить доходи регіону, але і дає його жителям підставу пишатися своєю унікальною спадщиною, надає можливість ділитися нею з туристами. Якщо суспільство буде це враховувати, то це зможе створити систему раціонального використання унікальних можливостей для подальшого розвитку туризму. І одним з основоположних аспектів у цьому напрямку є створення, вдосконалення та реалізація комплексу та системи заходів безпеки, сформувані певні підходи до вирішення цієї проблеми:

– система безпеки туризму повинна бути заснована на ретельно продуманому, цілеспрямованому комплексі заходів;

– посилення кримінальної відповідальності за правопорушення проти туристів, скоєні працівниками підприємств сфери обслуговування;

– створення потужної та поширеної інформаційної мережі для надання консультаційної та іншої допомоги туристам;

– організація розробки та видання державних інформаційних матеріалів про соціально-культурні та національні особливості населення (місця підвищеної криміногенної небезпеки туристичних центрів, відомості щодо місцевих злочинних елементів).

Література

1. Безпека туристичних подорожей [Електронний ресурс] / Режим доступу: [http:// stud24.ru/turism/bezpeka-turistichnih-podorozhej/376725-1194447-page3.html](http://stud24.ru/turism/bezpeka-turistichnih-podorozhej/376725-1194447-page3.html)
2. Руденко Л.Л., Моисеева Л.В. Безопасность туризма (Учеб.-метод. пособие). - М., 2009. – 367 с.
3. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні [Електронний ресурс]/ В. Ф. Кифяк. – Режим доступу: http://tourlib.net/books_ukr/kyfjak_1.htm
4. Гаранин Н.И. Менеджмент безопасности в туризме и гостеприимстве/ Н.И. Гаранин. - М., 2005. – 136 с.

ПІДВИЩЕННЯ ІНТЕРЕСУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ ЗАСОБАМИ ОЗДОРОВЧИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

Надія Врода

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгманова

Науковий керівник – к. пед .н., доцент Левінець Н. В.

Значне погіршення стану здоров'я дітей дошкільного віку засвідчують результати медичних та соціальних досліджень останніх років. І ця тенденція є стійкою. Однією із причин є недостатня рухова активність дітей. Тому серед пріоритетних завдань дошкільної освіти, є збереження та зміцнення здоров'я дитини, підвищення опірності й захисних сил дитячого організму, виховання

стійкого інтересу до рухової активності, потреби в ній, вироблення звички до здорового способу життя та спорту.

Різнобічний розвиток дитини неможливий без повноцінного фізичного виховання, що є фундаментом здоров'я. Адже саме до семи років йде інтенсивний розвиток органів і становлення функціональних систем організму, закладаються основні риси особистості, формується характер. Важливо на цьому етапі сформувати у дітей основу знань і практичних навичок здорового способу життя, усвідомлену потребу в систематичних заняттях фізичною культурою і спортом. Від того, наскільки дитина буде розвинена фізично, залежить і те, як швидко і правильно вона буде розвиватися розумово або творчо.

У зв'язку з цим набуває актуальності питання впровадження в дошкільних навчальних закладах оздоровчих освітніх технологій, спрямованих на оптимізацію рухового режиму дітей та підвищення інтересу до спортивної діяльності.

Систематичні заняття спортом чинять глибокий вплив на розвиток організму. За допомогою фізичних навантажень активізується діяльність всіх органів і систем. Спорт підвищує опірність організму несприятливим впливам зовнішнього середовища, і тому є важливим засобом укріплення здоров'я і профілактики захворювання, зміцнення великих груп м'язів, розвитку психофізичних якостей (сили, швидкості, спритності, витривалості, гнучкості). У дитини підвищується розумова активність, орієнтування у просторі, розвивається кмітливість, швидкість мислення, відбувається усвідомлення власних дій. Дитина вчиться узгоджувати свої дії з діями однолітків, в них виховується стриманість, витримка, відповідальність, воля і рішучість; збагачується сенсомоторний досвід, розвивається творчість.

Розвиток інтересу до рухів відбувається на основі життєвої потреби дитини бути сильною, сміливою, спритною. Засвоюючи правила гігієни, дитина набуває навичок культури поведінки, а організація фізкультурних занять з

яскравим інвентарем, іграшками, у відповідному одязі розвиває естетичні почуття.

Ефективність виконання дошкільниками фізичних вправ та інтерес до рухової активності значно поліпшується, якщо їх виконання відбувається на позитивному емоційному тлі. Тому важливим є пошук і використання нових форм розвитку творчо-рухової ініціативи дітей. Основою раціональної організації рухового режиму дітей, може стати правильно організована оздоровчо-освітня робота.

Оздоровчо-освітні технології застосовуються широко в практиці сучасного фізичного виховання дітей дошкільного віку. Аналіз сучасних досліджень (А. Большев, Н. Денисенко, І. Шилкова та ін.), показав, що добір оздоровчих освітніх технологій повинен відбуватись за наступних умов: оздоровчі освітні технології повинні мати наукову обґрунтованість; добиратися з урахуванням національних і родинних традицій, вікової фізіологічної спрямованості нетрадиційних оздоровчих методів, комплексної оцінки стану здоров'я дошкільників.

Найпоширенішими засобами, які використовують у фізичному вихованні дошкільнят, є рухливі та спортивні ігри, що сприяють гармонійному розвитку дитини, формуванню моторики й позитивних стосунків, благополучного емоційного стану.

Однією з особливостей застосування таких технологій є поєднання змагальних ігор із не змагальними, використання народних ігор, забав, конкурсів, які пов'язані з національними та народними культурними традиціями; включення в програму спортивних змагань, під час проведення яких ураховуються досягнення всіх учасників. Все це допомагає активізувати і зацікавити дітей до рухової активності та спорту.

Серед розмаїття оздоровчих освітніх технологій для підвищення інтересу до фізичної культури та спорту, а також формування уявлення про здоровий спосіб життя, нами було виокремлено такі технології, що сприятимуть оптимізації фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності в ДНЗ.

Так, програма “Грайте на здоров’я”, розроблена Л. Н. Волошиною (2003), передбачає використання спортивних ігор і вправ у комплексі з іншими фізкультурно-оздоровчими заходами [1]. Вона орієнтована на формування самостійності, самоконтролю, уміння діяти в групі однолітків, піклуватися про своє здоров’я.

Методика фізичного виховання дошкільнят із використанням засобів туризму й фольклору розроблена О. Л. Трещевою (2003) [2]. В умовах дошкільного навчального закладу засоби туризму та фольклору автором включені в навчальну та фізкультурно-оздоровчу роботу й активний відпочинок дітей у формі пізнавальних і фізкультурних занять; прогулянок із використанням фізичних вправ природно-прикладного характеру, рухливих ігор та ігрових комплексів; туристичних свят, дозвілля, зльотів з урахуванням вікових особливостей дошкільнят.

Із метою активізації самостійної рухової діяльності дітей у дошкільному закладі Е. В. Демидовою (2004) розроблено систему ігрових завдань, яка є картотекою різноманітних ігор, рухів, вправ, схематично зображених на картках [3]. За цими схемами діти під час самостійної організації рухового дозвілля виконують ігрові рухи, вправи, елементи ігор спортивного характеру, що сприяє підвищенню рівня рухової підготовки, комплексному розвитку фізичних якостей дошкільнят.

Для розвитку рухових здібностей дітей дошкільного віку М. В. Разєвою (2003) розроблено програму “Театр відкритої книги” [4]. Автором враховувалися рухова активність, рівень рухових здібностей, різносторонність розвитку дітей. Програма включає застосування образно-сюжетних ігор, казок з елементами аеробіки.

Для покращення фізичної підготовленості дошкільників Банніковою Т. А. і Стрельцовим В. П. (2003) запропоновано систему фізкультурного тренування старших дошкільнят у структурі річного циклу. Основа системи – фізкультурно-тренувальні заняття чотирьох типів: академічні, навчально-тренувальні, тренувальні, змагання. У структурі року виділяється два піврічні

періоди по 4,5 місяця, у кожному з яких є підготовчий, змагально-ігровий та перехідний періоди й окремо літній період, що має переважно рекреаційну спрямованість. До змісту фізкультурного тренування дошкільнят входять традиційні засоби та методики фізичного виховання дошкільнят; сучасні інноваційні засоби й методи фізичного виховання дошкільнят; компоненти технології спортивного тренування [5].

Загальна характеристика авторських оздоровчих освітніх технологій дозволяє відзначити їхній освітній і розвивальний потенціал, можливості збагачувати традиційні форми і методи фізичного виховання в дошкільних навчальних закладах, забезпечувати змістовну рухову діяльність і активність дітей, а також насичувати позитивними емоціями.

Таким чином, застосування цих технологій у фізичному вихованні сприятиме пробудженню інтересу дітей до фізичної культури, спорту, здорового способу життя. Розвиває як рухові, фізичні, так, і розумові, інтелектуальні навички дитини. Забезпечуватиме виховання здорової, активної і гармонійної особистості дитини, що є головною метою виховання. Педагоги дошкільних закладів повинні грамотно добирати оздоровчі технології, вони мають бути науково обґрунтованими, спиратись на національні традиції фізичного виховання й оздоровлення.

Література

1. Волошина Л. Н. Ігрові програми та технології фізичного виховання дітей 5-7 років / Л. Н. Волошина // Фізична культура: виховання, освіту, тренування. - 2003. - № 4. - С. 39-43.

2. Трещева О. Л. Формування культури здоров'я особистості в освітній культурі фізичного виховання: Автореф. канд. дис. Омськ, 2003.

3. Демидова Є. В. Особливості організації змагальної, ігрової та самостійної рухової діяльності дітей / Є. В. Демидова // Фізична культура: виховання, освіту, тренування. - 2004. - № 1. - С. 59-62

4. Разєєва М. В. Вплив образно-сюжетних ігор на заняттях аеробікою на рухові здібності дітей старшого дошкільного віку / М. В. Разєєва // Фізична культура: виховання, освіту, тренування. - 2003. - № 4. - С. 23

5. Баннікова Т. А. Технологічні основи фізкультурної тренування старших дошкільнят / Т. А. Баннікова, В. П. Стрельцов // Фізична культура: виховання, освіту, тренування. - 2003. - № 4. - С. 20-23.

ФОРМУВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО СВІТОГЛЯДУ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Анна Гандзюк

Педагогічний інститут

КУ імені Бориса Грінченка

Науковий керівник – к. пед. н., доцент Котенко О. В.

Проблеми полікультурного виховання молоді, формування людської та національної самосвідомості, громадянської позиції, активного й відповідального ставлення до життя є одними з пріоритетних у процесі гуманізації людського суспільства.

Надзвичайно важлива роль у вирішенні проблем полікультурності відведена необхідності формування у особистості відповідної картини світу, оскільки така картина дає можливість виробити у кожної людини позитивне ставлення до представників інших народностей, спрямовує прагнення дізнатися якомога більше про їх культуру, визначає домагання індивідуумом свободи, вміння відстоювати свою позицію і ідеали, формування духовної гнучкості і розуміння необхідності компромісів[5, с. 5].

Як відомо, проблема полікультурності сьогодні вже набула особливої актуальності та складності в поліетнічному багатонаціональному українському суспільстві. Сучасні педагогічні реалії у цьому контексті вимагають з одного боку урахування етнокультурного чинника, з іншого – створення умов для пізнання культури інших народів.

Визначено, що полікультурна освіта – це така освіта, для якої ключовою є ідея про освіту та виховання особистості в дусі діалогічності, цінування культурних надбань людства, певним чином побудовану систему навчально – виховного процесу, в основі якої триєдина мета: усвідомлення різноманітності соціокультурного простору через оволодіння знаннями з полікультурності; виховання толерантної людини, здатної до функціонування в багатокультурному соціумі; розвиток умінь міжкультурного об'єднання на засадах рівноправності [3, с. 6].

Сьогодні заклади освіти України вирішують складне завдання, що полягає в узгодженні впливу етнічного середовища на молоде покоління шляхом засвоєння ним достовірних наукових знань, спрямованих на формування позитивного ставлення як до своєї етнічної групи, так і до представників інших народів та їхніх культур на різних етапах навчання.

Наприклад, на наш погляд, засобами формування такого ставлення можуть бути предмети, які викладаються у загальноосвітніх навчальних закладах, зокрема предмети гуманітарного циклу, а саме історії, зарубіжної літератури, географії, іноземної мови, зміст яких узгоджено із засадами полікультурності в освіті.

Разом з тим, у процесі формування полікультурного світогляду молодшого школяра на уроках особливого значення ми надаємо іноземній мові, оскільки, як відомо, у зміст навчання іноземної мови закладений полікультурний компонент. Адже вивчення будь-якої іноземної мови, засвоєння знань про культуру, традиції, звичаї народу, мова якого вивчається зумовлює концентрацію зусиль учителя на формуванні навичок учня толерантно ставитись до представників різних мовних, релігійних, культурних та інших уподобань, розширенні світогляду молодшого школяра з позицій мирного співіснування у глобалізованому світі.

Актуальні проблеми полікультурності на різних етапах освіти, формування полікультурної компетентності особистості обґрунтовані в дослідженнях зарубіжних та українських науковців, а саме: Д. Бенкса, Г.

Дмитрієва, Д. Дьюї, З. Гасанова, Л. Голик, О. Котенко, Т. Клинченко, В. Матіс, Д. Міттер, С. Наушабаєвої, С. Нієто, В. Подобєд, Т. Рюлькер, М. Уолцер, М.Хінт та ін.

Змістовий аспект полікультурної освіти в молодшій школі досліджено в працях І. Беха, Л. Божович, О. Савченко, А. Шемшуриної та ін. Науковці визначають період молодшого школярства як такий, коли дитина відкрита до навколишнього середовища. Саме ця якість повинна стати основою для формування повноцінної полікультурної особистості. Разом з тим, аналіз досліджень з вище зазначеної теми виявив, що проблема формування полікультурного світогляду молодшого школяра засобами предмету «Іноземна мова» потребує подальшого поглибленого вивчення.

Мета дослідження. Таким чином метою статті є визначення принципів, методів, форм та засобів формування полікультурного світогляду молодшого школяра у процесі формування його іншомовної компетентності.

У науковій літературі поняття «формування» тлумачиться як «надання певної форми, завершеності процесу становлення особистості, досягнення нею рівня зрілості та стабільності» [6, с. 43]. В тлумачних словниках поняття «світогляд» визначено як «система поглядів на життя, природу і суспільство» [1, с. 1498].

Відповідно, полікультурний світогляд – це здатність людської свідомості сприймати та розуміти рівноцінність інших культурних уподобань, толерантно ставитись до представників інших культур.

Погоджуємось із твердженням, що володіння іноземною мовою передбачає не лише обізнаність у її мовних, мовленнєвих механізмах, не тільки знання культурних особливостей країни, мова якої вивчається, необхідним є прийняття та розуміння унікальності та рівноцінності цієї культури через використання порівняльних змістових технологій соціокультурного контексту. Діяльність сучасного вчителя іноземної мови початкової школи передбачає створення умов для розвитку поліцентричності світогляду учнів засобами

англійської мови [3, с. 4]. Отже, ефективність цієї діяльності залежатиме від рівня сформованості в учнів, у тому числі, полікультурної компетенції.

Таким чином, полікультурна компетенція має на меті формування в учнів полікультурності світоглядної позиції, яка передбачає визнання рівноцінності інших культур, мовних, релігійних уподобань та виховання, а також толерантного ставлення до них завдяки правильному добору іншомовного навчального матеріалу та розвиток особистості, здатної до міжкультурної взаємодії, діалогу культур. Полікультурна компетенція допомагає сформувати «міжнародно зорієнтовану» особистість учня.

Згідно з державним освітнім стандартом базової загальної освіти, вивчення іноземної мови в школі спрямовано на досягнення наступних цілей:

Розвиток особистості учнів за допомогою реалізації виховного потенціалу іноземної мови; формування в учнів потреби вивчення іноземних мов і оволодіння ними як засобом спілкування; пізнання, самореалізації та соціальної адаптації в полікультурному, поліетнічному світі в умовах глобалізації на основі усвідомлення важливості вивчення іноземної мови та рідної мови як засобу спілкування і пізнання в сучасному світі [2].

Зазначимо, що ефективність процесу формування полікультурного світогляду школяра засобами предмету «Іноземна мова» зумовлена дотриманням наступних принципів:

Принцип діалогу культур і цивілізацій, що реалізується на уроках іноземної мови у процесі аналізу іншомовних текстів з метою подальшого віртуального моделювання культурного простору.

Принцип домінування проблемних культурознавчих завдань, що передбачає використання на уроках іноземної мови серії завдань, що мають на меті збір, інтерпретацію і узагальнення культурознавчої інформації про країну, мова якої вивчається.

Упевнені, що формування полікультурного світогляду молодшого школяра на уроках іноземної мови відбувається через застосування різних форм

і методів навчання. У науковій літературі виокремлюють три групи методів формування полікультурності молодшого школяра на уроках іноземної мови:

1) методи формування свідомості: бесіда, дискусія, диспут, круглий стіл, обговорення кінофільмів полікультурного змісту;

2) методи організації і стимулювання діяльності щодо формування позитивного досвіду суспільної поведінки і взаємодії з представниками різних етнічних, соціальних і культурних груп: проблемне навчання, групові проекти, командна співпраця, рольова гра, пошукова діяльність, «мозковий штурм», моделювання, спілкування в режимі он-лайн і листування електронною поштою із зарубіжними однолітками [4, с. 52].

Поряд із традиційними методами та формами особлива увага приділяється застосуванню спеціальних методів формування полікультурності молодшого школяра, а саме: метод знаходження спільного та пошуку відмінностей; метод боротьби зі стереотипами; метод розвитку толерантності; метод пошуку майбутнього співробітництва [3, с. 12].

Вважаємо, що вибір та чергування форм роботи на уроці впливає на розвиток полікультурного світогляду молодшого школяра. Основними формами роботи на уроці є індивідуальна, колективна, групова.

Індивідуальна робота передбачає самостійне виконання учнями навчального завдання на рівні індивідуальних можливостей (темпу роботи, рівня підготовки). Колективна робота зумовлює постановку проблемних питань або пізнавальних завдань, у вирішенні яких беруть участь усі учні. Групова робота полягає у спільних зусиллях учнів щодо вирішення поставлених учителем завдань.

Аналіз форм і методів формування полікультурності учнів засвідчив зосередження науковців і практикуючих учителів на групових формах діяльності. Групова робота сприяє розвитку вміння міжкультурної взаємодії, безконфліктного, продуктивного спілкування, прийняття узгоджених рішень, формуванню толерантного ставлення до чужої думки, прищепленню культури діалогу.

Добір засобів навчання іноземної мови є важливим чинником у процесі формування полікультурного світогляду молодшого школяра. Ефективність цього процесу залежить від методично виправданого добору навчального матеріалу (текстів, аудіо, відео, фотоматеріалів), що спрямовують учнів на уникнення та/ або подолання міжнаціональних конфліктів, вчать поважати інші традиції, звичаї; підносити на належний рівень культурні здобутки свого народу тощо.

Безумовно проблема формування полікультурності світоглядної позиції молодшого школяра не вичерпується викладеним вище. Оскільки розвиток полікультурності учнів повинен носити системний та наскрізний характер. Перспективу подальших наукових розвідок вбачаємо у розробці системи іншомовних вправ на формування навичок діалогічного мовлення полікультурного змісту, що застосовуватимуться на уроках іноземної мови у початковій школі.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. П. Бусел]. – К. ; Ірпінь : Перун, 2005. – 1728 с.
2. Державний стандарт базової загальної освіти [постанова каб. міністрів України від 23 листопада 2011р.] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://guonkh.gov.ua/reforma_osviti/zagal_os/2144.html.
3. Котенко О. В. Розвиток полікультурної компетентності вчителів світової літератури в системі післядипломної освіти [Текст] : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / О. В. Котенко; Держ. вищ. навч. заклад "Ун-т менеджменту освіти" НАПН України. - К., 2011. - 20 с.
4. Панова Л. С. Обучение иностранному языку в школе/ Л. С. Панова. – К. : Генеза, 1999. – 368 с.
5. Сторчак Н.А. Забезпечення полікультурності та багатоетнічності як складова сутності сучасної української держави/Н. А. Сторчак // Збірка матеріалів обласної науково-практичної конференції «Полікультурність та

багатоетнічність у вітчизняній історії: інноваційні підходи до реалізації змісту історичної освіти». - Миколаїв, 2011. – 8 с.

6. Ягупов В.В. Педагогіка: Навч. посіб./ В. В. Ягупов. – К.: Либідь, 2002. – 560с.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ГОТОВНОСТІ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ШЕСТИ РОКІВ

Катерина Гарбузова

Красноградський коледж Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Науковий керівник – викладач психології *Абасалієва О.М.*

Важливою функцією інституту освіти є соціалізація особистості, адаптація молоді до соціальних відносин, суспільного життя, залучення до соціально-культурних цінностей, формування установок, ціннісних орієнтацій, життєвих ідеалів, які притаманні саме цьому суспільству.

Освіта не лише знайомить з культурними цінностями, нормами, соціальними ролями, а й сприяє їхній інтернаціоналізації, відтворенню певного способу життя, тобто виконує інтегруючу функцію. Завдяки освіті відбувається інтеграція особи й окремих груп населення в соціальну систему. Вони стають суб'єктами спільних дій. Уже самі навчальні заклади (школи, інститути) об'єднують навчальним процесом різних за фізичним здоров'ям, матеріальним забезпеченням, сімейним станом, культурним рівнем індивідів з різних етнічно-класових утворень.

Завдяки освіті відбувається перехід людей з одних соціальних груп до інших. Важливим моментом у житті дитини є вступ до школи. При цьому відбувається перехід від дитячого садка, як соціального інституту, чи від сімейного виховання, якщо дитина не відвідувала дошкільної установи.

Вступ дитини до школи – важлива подія у її житті. Діти по-різному переживають її залежно від психологічної готовності. Більшість дітей охоче йде

до школи. Діти включаються в навчальну діяльність, яка стає провідною в їх житті. Перехід дітей на положення школярів зобов'язує їх вчасно вставати, приходити в школу, дотримуватись правил шкільного життя незалежно від того, хочеться чи не хочеться це робити, виконувати обов'язкові завдання, переборювати труднощі в роботі тощо [2].

Психологічна готовність до навчання у школі розглядається як комплексна характеристика дитини, яка розкриває рівні розвитку психологічних якостей, що є найважливішими передумовами для нормального включення до нового соціального середовища і для формування навчальної діяльності.

Підготовка дітей до школи є однією з проблем, інтерес до яких з боку дослідників різних країн не вичерпується. Постійне вдосконалення системи шкільної освіти, нові дані про потенційні можливості розвитку дитини в дошкільні роки, поглиблення розуміння самоцінності дошкільного дитинства і його значущості для всього подальшого розвитку особистості, соціально-культурні процеси, що відбуваються в сучасному суспільстві, - все це робить вплив на усвідомлення сутності феномену «готовність до школи» та підходи до його подальшого вивчення. Готовність дитини до шкільної освіти виступає як сукупний результат системи виховання, спрямованої на повноцінний особистісний розвиток кожного дошкільника. Цій проблемі присвячено безліч досліджень і монографій (Л.І. Божович, Л.А. Венгер, Г.М. Гуткіна, І.В. Дубровіна, Є.Є. Кравцова, А.А. Люблінська, В.С. Мухіна, К.М. Поліванова, Є. О. Смирнова та інші [1, 2]). Водночас інтерес до даної проблеми не згасає, відбувається все більш глибока її розробка.

Мета нашого дослідження полягала у вивченні особливостей психологічної готовності до шкільного навчання дітей, які відвідували дитячий садок, та тих, що не відвідували. Предмет – особливості психологічної готовності до шкільного навчання. Об'єкт – особливості психічних процесів дитини 6-7 річного віку.

Методи дослідження. Методика «Графічний диктант» Д. Ельконіна, що дозволяє діагностувати розвиток довільності (уміння слухати, розуміти та точно виконувати вказівки дорослого, використовувати зразок). Методика «Так і ні» (модифікація відомої дитячої гри «Так» і «ні» не говорити») визначає розвиток довільності у дітей. Методика «Виключення зайвого предмета» (на картках). Дані, отримані за допомогою цієї методики, дозволяють зробити висновки про володіння дитиною операціями узагальнення й абстрагування, про здатність виділяти суттєві ознаки предметів та явищ. Методика «Будиночок», яка дозволяє виявити вміння дитини орієнтуватись у своїй роботі на зразок, уміння його скопіювати, виявлення довільної уваги, абстрагування, сенсомоторної координації та тонкої моторики руки.

Вербальний тест Керна-Йєрасика, який визначає рівень інтелектуального розвитку учня. Методика «Доброзичливість», яка перевіряє довільну увагу, пам'ять. Анкета на вивчення шкільної мотивації ставлення до школи.

Діагностика інтелекту за допомогою тесту Гудінаф-Харріса або тест Керна-Йєрасика - малюнок чоловічої фігури по пам'яті.

Методики Еткіна «Тест відношень між кольорами». Набір методик дає можливість вивчити особливості структури інтелектуального розвитку як кожного учня, так і класу в цілому.

Отримані результати дали змогу зробити висновок про важливість дошкільної освіти, оскільки діти, що відвідували дитячий садок мали краще розвинуті комунікативні здібності, вміли працювати за зразком та були здатні грати в ігри з правилами, мали добре розвинену довільність уваги, кращу пам'ять. Діти без дошкільної освіти мали нижчий вербальний та невербальний інтелект. Тож можемо зробити висновок про не повну готовність до шкільного навчання дітей, що не відвідували дитячий садок.

Одним із обов'язків сім'ї і дошкільних установ є підготовка дітей до школи, від чого залежатимуть їхні успіхи в навчанні, подальший розвиток. Як правило, діти, які у старших дошкільних групах розуміють, що їх чекає у школі, володіють необхідними для навчання у ній навичками, легко вживаються у

шкільне середовище. Однак не всі з них безболісно долають цей етап, що проявляється передусім у незадовільній їх успішності. Причина цього здебільшого в психологічній невідповідності до навчання в школі. Готовність до шкільного навчання водночас є проблемою соціальної зрілості дитини. Адже, йдучи до школи, вона опиняється в реальній соціальній позиції, вперше отримавши право і опинившись перед обов'язком здійснення суспільної за змістом і формою діяльності, якою є навчання.

Готовність до навчання у школі є інтегративною характеристикою психічного розвитку дитини, яка охоплює компоненти, що забезпечують її успішну адаптацію до умов і вимог школи. Цей феномен постає як загальна (психологічна) і спеціальна готовність до навчання у школі, в якій розкриваються рівні розвитку тих психологічних якостей, що найбільше сприяють нормальному входженню у шкільне життя, формуванню навчальної діяльності [3].

Багатовимірність взаємодії сучасної дитини з оточуючим світом само собою актуалізує необхідність і доцільність по-різному будувати педагогічну діяльність, стимулює інноваційні процеси в освітньому просторі України, формує різноманітність сучасної педагогічної реальності. Найбільш чітко це має проявлятися у становленні інноваційних типів дошкільних навчальних закладів, формуванні гуманістичної парадигми дошкільної освіти, впровадженні у практику дошкільних закладів різних типів особистісно орієнтованої моделі освіти, що має зацікавити батьків та переконати у необхідності та важливості дошкільної освіти їх дітей.

Література

1. Божович Л.І. Особистість і її формування в дитячому віці / Л.І.Божович - М., МГУ, 1999. - 148 с.
2. Бородіна Г.В. Ще раз про готовність до школи / Г.В.Бородіна// Початкова школа: плюс до і після. - 2002. № 10. - С. 19-25 3

3. Венгер Л. Як дошкільник стає школярем? / Л.Венгер / Дошкільне виховання, - 2005, - № 8. - С. 66-74.

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПОСЛУГ В СФЕРІ ТУРИЗМУ

Ольга Гетьманенко

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. н. *Дудка Т. Ю.*

На сучасному етапі розвитку туристичної галузі, конкурентна боротьба, зростаючі потреби й вимоги споживачів спричиняють те, що в сучасних ринкових умовах категорії якості відводиться особливе значення як з боку покупців, так і виробників, у тому числі виробників послуг.

Дане питання досліджували у своїх працях вітчизняні та зарубіжні науковці, а саме: Т. Трусова, Н. Кудла, С. Мельниченко, А. Астахов, Е.Ополченева, Т. Ткаченко, М. Новак та інші. Проте, недостатньо дослідженою залишається проблема управління якістю туристичних послуг, вивченню якої присвячена дана стаття.

У туризмі якість є інтегрованою складовою процесу створення туристичного продукту, яка обумовлює задоволення сподівань і потреб туристів. Якістю є не тільки сукупність ознак, які характеризують туристичний продукт, а й те, що його відрізняє від інших продуктів, а також можливість продукту задовольняти сподівання туристів і їх визначені потреби. Вміле управління якістю гарантує те, що пропонований продукт знайде покупців і задовольнить їх потреби.

У державному стандарті України наведено визначення якості продукції як економічної категорії, яка відображає сукупність властивостей продукції, що зумовлюють її придатність задовольняти потреби людини відповідно до свого призначення.

Отже, основні принципи та елементи систем якості, які охоплюють усі процеси, необхідні для забезпечення ефективності послуги, від маркетингу до її надання, включаючи аналіз послуги, встановлює "ДСТУ 180 9004-2-96. Управління якістю та елементи системи якості. Частина 2. Настанови щодо послуг".

Якість послуги визначається вимогами ст. 6 Закону України "Про захист прав споживачів", згідно з яким "продавець (виробник, виконавець) зобов'язаний передати споживачеві продукцію (роботу, послугу), яка за якістю відповідає вимогам нормативних документів, умовам договору, а також інформації про продукцію (роботу, послугу), що надається продавцем (виробником, виконавцем)" [1].

В основному якість туристичного продукту можна розглядати як:

- істотні ознаки продукту і його складових, які виділяються серед інших (вигляд, спосіб виконання, тривалість, надійність, швидкість тощо);
- сукупність ознак, які забезпечують відповідність продукту вимогам споживачів;
- рівень, у якому конкретний продукт знайде особливе визнання споживачів серед інших продуктів на ринку;
- у поточному розумінні — добрий продукт ("високої якості"), який кращий від інших [3].

Якість послуг у сучасних умовах розвитку сфери туризму є однією з найважливіших складових ефективності та рентабельності суб'єктів туристичної індустрії. Наприклад, проведені Львівським інститутом економіки і туризму дослідження показали, що серед чинників, котрі формують конкурентоспроможність підприємств, які надають туристичні послуги, першочергове значення мають: якість (75 %), ціна (68 %), рівень обслуговування (55 %), інші (наприклад, зручність розташування, висококваліфікований персонал, широкий асортимент послуг - 50 %). Це також підтверджують інші дослідження, які проводилися студентами у 2010-2011 рр. у готелях м. Львова. їх менеджери однозначно стверджували, що якість послуг

є найважливішим інструментом боротьби за клієнта й основним критерієм здійснення вибору потенційними гостями готелю [5].

Система управління якістю у сфері туризму має стати постійним процесом діяльності, спрямованим на підвищення рівня послуг, удосконалення елементів виробництва та впровадження системи якості. Усі процеси із проектування, забезпечення та збереження якості туристичного продукту мають бути об'єднані в систему управління якістю.

При управлінні якістю комплексної туристичної послуги безпосередніми об'єктами управління виступають процеси, що зумовлюють якість кожної послуги [4].

Ефективна виробнича діяльність підприємств туристичної індустрії можлива за таких умов:

- комплексна туристична послуга задовольняє всі вимоги вітчизняного законодавства та інші вимоги регіону, суспільства;
- туристична послуга відповідає потребам сфери застосування або призначення;
- туристичний продукт задовольняє вимоги та очікування споживачів;
- туристичний продукт відповідає стандартам та технічним вимогам;
- комплексна туристична послуга, з одного боку, спрямована на одержання прибутку суб'єктами туристичної індустрії, з другого — пропонується споживачам та туристичним агентам за конкурентоспроможними цінами;
- туристичний продукт задовольняє всі вимоги безпеки.

Управління якістю туристичного обслуговування має проводитись системно, тобто на підприємствах — суб'єктах туристичної індустрії має функціонувати система управління якістю туристичних послуг. Така система являє собою організаційну структуру з чітким розподілом відповідальності, процедури, процесів та ресурсів, які необхідні для управління якістю туристичного продукту [2].

При впровадженні системи управління якістю кожне туристичне підприємство має визначити цілі та політику з якості, поставити відповідні завдання із забезпечення стабільного, довгострокового характеру. Досягнення єдиних цілей підвищення якості має враховувати всі елементи та операції процесу комплексного обслуговування клієнтів, якості роботи всього трудового колективу. Крім того, система управління якістю передбачає об'єднання цілого ряду взаємозалежних заходів щодо підтримки необхідного рівня якості реалізації програм туристичних маршрутів, турів, екскурсій на всіх стадіях “життєвого циклу” туристичного продукту. Тобто, включати заходи з проектування, планування, організації роботи туристичного підприємства з обслуговування туристів та заходи з поліпшення їх задоволеності. Всі заходи з управління якістю — організаційні, технічні, фінансово-економічні, правові, соціально-психологічні, виховні і т. д. — повинні бути об'єднані в єдиний, планово реалізований комплекс [6].

З метою досягнення та підтримання високого рівня якості обслуговування туристів підприємства сфери послуг повинні:

- займатися вивченням та впровадженням передового вітчизняного та іноземного досвіду, нових форм обслуговування;
- приділяти увагу стратегічному плануванню випуску якісних та запобігати випуску неякісних послуг;
- вживати заходів щодо створення відповідного іміджу своєї організації (фірми);
- постійно сприяти підвищенню кваліфікації персоналу;
- систематично здійснювати на підприємстві контроль за якістю обслуговування як з боку керівництва, так і з боку персоналу та споживачів;
- особливу увагу приділяти соціально-психологічному клімату в колективі; постійно працювати над удосконаленням технології процесу обслуговування та організації праці.

Отже, система управління якістю являє собою погоджену робочу структуру, що функціонує на туристичному підприємстві, та має включати

ефективні технічні й управлінські методи, що забезпечують найкращі і найбільш практичні способи взаємодії персоналу туристичного підприємства, його агентів, контрагентів та споживачів туристичних послуг.

Література

1. ДСТУ 9000-2007 “Системи Управління Якістю. Основні положення та словник”. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: document.ua/sistemiupravlinnja-jakistyu.-osnovni-polozhennja-ta-slovniknor14237.html
2. ДСТУ 9001-2009 “Системи Управління Якістю. Вимоги”. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.ukrcsm.kiev.ua/index.php/uk/2009-02-03-14.../325--2009-
3. ISO 9001:2008 Quality management systems — Requirements. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.iso.org/iso/catalogue_detail?csnumber=46486
4. Астахов А. Система управління якістю — інструмент удосконалення загальної системи управління організацією (підприємством) / А. Астахов, Л. Хриплива // Стандартизація, сертифікація, якість, 2011. — № 4. — С. 60–64.
5. Окрепилов В.В. Управление качеством: учебник / В.В. Окрепилов. - М.: Экономика, 2000. - 911 с.
6. Ополченова Е. В. Управление конкурентоспособностью туристической организации на основе повышения качества ее производственной системы: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к. е. н. / Є. В. Ополченова // Ін-т між нар. права та екон. — М., 2006. — 29 с.

ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ТВАРИННИМ СВІТОМ ЗА ДОПОМОГОЮ СЛОВЕСНИХ МЕТОДІВ

Олена Глушко

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. наук *Кот Н. М.*

Ознайомлюючи малюків із тваринним світом, вихователь повинен допомогти їм здобути знання щодо життя тварин, навчити піклування про них, навчити доброзичливості, моральності, людяності.

Вивченням проблеми ознайомлення дошкільників з домашніми і дикими тваринами займався цілий ряд педагогів. Зокрема, розвиток загальноприродничих уявлень дошкільнят висвітлено у працях А. М. Богуш, Н.М. Горопахи, Л. І. Зайцевої, О.Л. Кононко, З. Плохій та ін. Більш конкретний педагогічний досвід роботи з розвитку цілісного уявлення дітей про домашніх і диких тварин сформовано Г. Беленькою, Л. Лохвицькою, І. Опехою, Л. Н. Согур, Н. Ф. Яришевою та ін.

Сучасна методика ознайомлення дошкільників з природою вважає природу важливим фактором всебічного розвитку, а тому процес ознайомлення дошкільників з природою спрямовує на здійснення їх розумового, морального, естетичного і фізичного виховання.

Кожний вихователь, працюючи з дітьми, повинен добирати різноманітні, цікаві матеріали для ознайомлення; проводити творчі заняття, спостереження за живими тваринами (їжак, заєць, білка); улаштовувати перегляд документальних відеофільмів; ходити на екскурсії до зоопарку, лісу; проводити цікаві та пізнавальні бесіди, дидактичні ігри з використанням картинок та фотографій, тобто створювати такі умови, що дадуть змогу дитині розширити межі сприймання тваринного середовища.

Дитина старшого дошкільного віку вже навчилась радіти спілкуванню з дикими тваринами, у неї виникають позитивні емоції під час зустрічі з ними.

Вона може зробити висновки щодо поведінки та зовнішнього вигляду тварин. Вона прихильно ставиться до тих, хто доглядає за ними, а негативно — до руйнівників, засмічувачів, невдячних споживачів природи. Діти цього віку співчують також і тваринам, які потерпають, намагаючись їм допомогти.

Виходячи з даних наукових досліджень М.І. Красногорського, А.Г.Іванова-Смоленського та інших, які довели, що становлення мови у дошкільника проходить за законами утворення тимчасових умовних зв'язків, а з усіх асоціацій, які лежать в основі другої сигнальної системи, особливу роль відіграє зорово-слухова асоціація, припустимо є думка про те, що навчання дошкільників відбуватиметься більш ефективно, якщо цей процес буде поєднано зі спостереженнями в природі, як основою для побудови зорово-слухових асоціацій і стимулом для розвитку мовленнєвих умінь.

Оскільки дитина найбільше наслідує саме мовленнєві звуки, наголоси, тому важливо, щоб її оточували люди, які володіють літературним мовленням.

Згідно програми виховання та навчання дітей дошкільного віку потрібно знайомити дітей з домашніми тваринами, не розповсюдженими в даній місцевості (верблюд, олень, осел — їхній зовнішній вигляд, звички, користь, принесена людям), розширювати уявлення дітей про диких звірів (вовк, їжак, заєць, лисиця, ведмідь — місце розповсюдження, спосіб добування їжі). При розгляданні тварин треба навчити дітей розрізняти і правильно називати частини тіла (голова, спина, живіт, ноги, лапи, крила, очі, вуха й ін.), підвести до розуміння, що від особливостей будівлі кінцівок залежить характер пересування (вовк бігає, заєць стрибає). Діти привчаються дбайливо відноситися до тварин, охороняти їх.

Для первісного ознайомлення дітей з дикими тваринами, безпосереднє спостереження над якими неможливо, використовують серію картин «Дикі звірі», по яких вихователь проводить бесіди.

Якщо є можливість відвести дітей до зоопарку, то вихователю варто заздалегідь побувати в зоопарку, переглянути, де знаходяться звірі, яких потрібно показати, намітити маршрут екскурсії. Підійшовши до клітки, треба

поставити дітей так, щоб вони бачили звіра і чули вихователя. Показуючи тварину, варто звернути увагу на зовнішній вигляд (колір вовни, будівля тулуба, голови, ніг), рухи, харчування, звички.

Якщо екскурсію в зоопарк провести не можна, потрібно показати діапозитив «Зоопарк» або провести бесіду з показом діафільму, наприклад, про життя звірів узимку, показати діафільм «Ведмежа» (Г. Скребицький, В. Чапліна).

Розповіді, читання літературних творів, бесіди, на думку науковців, є найкращим засобом вивчення дітьми правильного літературного мовлення. При цьому, педагог повинен володіти не лише правильним мовленням, а й своїм голосом, інтонацією, щоб найкраще передавати почуття героїв, висловлювати своє ставлення до їхніх вчинків. Водночас учена наголошувала на важливості добору казок, оповідань, які б відповідали віку дітей, їхнім інтересам, були б із різним тематичним напрямом: «й морально-життєві, й біологічно-реальні, й естетично-фантастичні» [5, с. 169].

Щодо вимог, то твори повинні бути викладені простою зрозумілою мовою, наближені до життя, носити моральний зміст, що допомагало б дітям знаходити свій ідеал. Такі казки, як «Рукавичка», «Ріпка» С. Ф. Русова пропонувала використовувати для ігор-драматизацій, завдяки яким дитина «вивчає свої вирази, свої слова й тим значно збагачує свій словник літературними словами, або діти самі за кожну дійову особу кажуть своїми власними словами й виразами, що викликає в них словесну творчість, уміння знайти слова, характеристичні для кожного моменту, для кожного героя» [5, с. 171].

Спостереження в природі дає багатий матеріал для розвитку мислення і мови дітей. Багатство природи, її різноманітність, діяльність дітей у природі створюють умови для розвитку та збагачення словника дітей. Він поповнюється не лише іменниками - назвами найбільш поширених рослин, тварин, частин їхнього тіла, але і великою кількістю дієслів, що передають різноманітні способи руху (ростуть, стрибають, повзають ...).

В процесі спостережень в природі існує чудова можливість для введення нових слів у словник дітей при безпосередньому контакті з тими чи іншими об'єктами природи, коли за влучним висловом фізіолога М. І. Красногорського, слово «сідає» на предмет, забезпечуючи тісний зв'язок між першою та другою сигнальними системами.

З цього приводу ми вважаємо, що для того, щоб дитина могла засвоїти значення слова, вона повинна побачити його, доторкнутися, а під час спостережень в природі створюється прекрасна атмосфера для взаємодії дитини з живими та неживими об'єктами природи.

Поєднання різних видів діяльності, що мають різні змістовні особливості, викликає інтерес до інтегрованої діяльності, підвищує стійкість уваги.

Робота над оповіданням розпочиналася з вибору оповідання; надалі – підготовка педагога до розповіді оповідання; і насамкінець – розповідь оповідання. Щодо першої вимоги – кожен педагог на початку року повинен дібрати серію оповідань для роботи з дітьми. Оповідання повинні відповідати віку дітей, бути високохудожніми, персонажі – знайомими дітям, зміст повинен був містити в собі виконання певних рухів. Підготовка вихователя до розповідання оповідання полягала в тому, щоб при попередньому ознайомленні з твором вихователь звернув увагу на незрозумілі дітям слова й подумав, якими їх можна замінити словами, замість того, щоб подумати, як пояснити незрозумілі слова й збагатити, а потім активізувати словник дітей.

Справедливо вимагалось від вихователя під час розповідання змінювати інтонацію, тембр голосу, використовувати міміку, жести, показуючи своє ставлення до персонажів, «бо справді кожне оповідання є одне маленьке зернятко морального виховання, посіяне в молоді чулі серця; із цього зернятка має викохатися почуття симпатії, любові» [3, с. 52].

Третя вимога щодо розповідання оповідання справедливо вказує на важливість бачити дітям обличчя вихователя, його очі, які є найвиразнішими на обличчі й передають дітям ставлення вихователя до героїв. Крім того, дивлячись в очі дітей, вихователь легко може встановлювати зворотний зв'язок,

з'ясовуючи, на скільки діти розуміють чи не розуміють сказане, бачачи, де необхідно дати пояснення.

Інтеграція дозволяє поєднувати чуттєве і раціональне пізнання. При цьому зберігається цінність кожної окремої галузі дійсності і досягається необхідний освітній ефект за оптимальний час.

Практичні дії, поєднані з мовленнєвим смисловим зв'язком, спричиняють виникненню такого ж доречного, продуктивного, внутрішньо обґрунтованого, логічного і послідовного мовлення.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / Богущ А. М., Беленька Г. В., Богінч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М. та ін. – К.: Видавництво, 2012. – 26 с.
2. Беленька Г. Дитина у природному довкіллі: зауваги до освітньої лінії / Г. Беленька // Дошкільне виховання: науково-метод. журн. - 2012. - № 9. - С. 12-14.
3. Горопаха Н. М. Психологічні основи формування у старших дошкільнят інтересу до пізнання природи: научное издание / Н.М. Горопаха // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць: Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету / Рівненський держ. гум. ун-т. - Рівне: РДГУ, 2001. - Вип. 16. - С. 49-54.
4. Половіна О. Сприймати природу розумом і серцем / О. Половіна // Дошкільне виховання. - 2006. - N11. - С. 10-13.
5. Русова С. Вибрані педагогічні твори: У 2-х кн. – Кн. 1 / За ред. Є. І. Коваленко, І. М. Пінчук. – К. : Либідь, 1997. – 278 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ КУЛЬТУРНОГО ДОЗВІЛЛЯ ДІТЕЙ*Анастасія Голодок**Інститут розвитку дитини**НПУ імені М. П. Драгоманова***Науковий керівник – к.пед.н. Соколова О.В.**

Культурне дозвілля дітей є актуальною проблемою молодих сімей. Багато батьків не приділяють належної уваги саме цьому розвитку дитини. Таким чином малеча зростає без бажаного впливу культурно-дозвіллевой форми розвитку.

Серед учених та діячів культури, які зробили вагомий внесок у вивчення окресленого питання слід віднести: В. Андрущенка, Л. Губерського, П.Кононенка, М. Михальченка, А. Приятельчука, А.Єрмоленка, Л. Ситниченко, Г.Темка, Л.Усанової та інших.

У Базовому компоненті дошкільної освіти художня освіта представлена у освітній лінії «Дитина у світі культури» підрозділом «Світ мистецтва». Основними видами мистецтва для дошкільників є: образотворче, музичне, театральне та літературне.

Мистецтво перебуває у постійному динамічному процесі творіння духовної культури людей і тим самим відіграє величезну роль у житті суспільства.

У дошкільній освіті ми говоримо про мистецтво, як засіб естетичного розвитку, пізнання довкілля, джерело естетичного впливу на особистість. Мистецтво розвиває в дітях універсальну здібність до позитивного перетворення світу, спонукає до творчості в різних видах діяльності, учить жити за законами краси та людської моралі.

В умовах реалізації завдань Базового компонента дошкільної освіти педагог має спрямовувати свої зусилля на виховання творчо активної особистості дитини, здатної бачити, відчувати, милуватися, споглядати, любити, творити прекрасне в житті, природі та мистецтві. А для цього

необхідно розвинути у дитини сприйнятливність, як одну з основних базових якостей, прищепити здатність приймати, трансформувати, створювати образи.

Одним з першочергових завдань реалізації поставленого завдання, на нашу думку, є створення умов для розвитку дошкільника відповідно до його культурних потреб та здібностей.

Оптимально організованим розвивальним середовищем є таке, яке спрямовує пізнавальну активність дітей на: сприймання прекрасного, емоційний відгук, красу навколишнього світу; розвиває вміння помічати, бачити, чути й шанувати цю красу; формує бажання відтворювати її різними мистецькими засобами. Наприклад, саме тільки вміння розрізняти основні кольори палітри та знання пір року не є гарантією того, що малюк зуміє пов'язати пори року з характерними для неї барвами.

Створюючи розвивальне середовище за освітніми лініями «особистість дитини», «дитина в соціумі», «дитина в природному докільлі», «дитина у світі культури», «гра дитини», «дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «мовлення дитини» слід подбати про сприятливі умови для формування особистісної культури дошкільника, про структурування змісту та систематизацію навчально-виховного матеріалу в нерозривному зв'язку, застосування інноваційних педагогічних технологій. Останні базуються на методах і прийомах порівняння – на встановленні спільних і відмінних рис між різними природними й художніми явищами за допомогою образних асоціацій.

Особливу увагу необхідно приділяти художній організації предметно просторового середовища. Бажано, щоб у дошкільному навчальному закладі ефективно працювали: художня студія, хореографічна зала, музей народної іграшки, музична зала, театральна студія, картинна галерея, музична фонотека різноманітні творчі осередки. Необхідно, також, уважно ставитися до оформлення інтер'єрів.

Важливий моментом є співучасть дітей у створенні предметно-просторового середовища. Під керівництвом дорослих вихованці створюють у кімнатах цікаві композиції зі звичних, добре знайомих їм предметів (столів,

стілців, ширм, квітів, власних виробів та малюнків), перетворюючи будь-який інтер'єр на казковий світ. Обов'язково захопить дітей робота з великими формами – різноманітними картонними коробками різних по розміру, які вони самі прикрашають аплікацією, малюнками, перетворюють їх за допомогою різноманітних матеріалів.

Важлива і цікава справа – виготовлення костюмів, декорацій для театральної діяльності. Без цікавих і виразних костюмів, декорацій не буде реалізовано задум, не буде казкового перевтілення.

У групових кімнатах необхідно передбачити місця для постійних та змінних осередків творчості, де діти мають можливість зайнятися улюбленою справою за власним бажанням.

Необхідною умовою художньо-естетичного розвитку є дотримання одного з провідних методологічних принципів дошкільної освіти – інтеграції. Мистецька діяльність проходить через усі освітні лінії та підрозділи, тож її варто будувати за принципами інтеграції. На заняттях і в життєвих ситуаціях мають гармонійно поєднуватися різні види мистецтва (музика, живопис, література) та власна художня діяльність дітей (ліплення, малювання, аплікація, музикування, мімічні та пантомімічні етюди).

Відомо, що дидактична інтеграція не лише змінює якісні параметри змісту освіти, а й стимулює утворення нового знання – відбувається характерний перехід кількості в якість. Тож на відміну від традиційних занять мистецького спрямування з монозв'язком, заняття із застосуванням міжосвітньо-лінійних зв'язків дають додаткові можливості для формування у дітей мистецьких уявлень, знань та умінь, набирають духовно-світоглядного та емоційно-естетичного наповнення. Інтегровані технології передбачають кількісне збільшення та якісне збагачення зіставлень, паралелей, аналогій, стимулювання між сенсорних асоціацій, розширення діапазону, художньо-естетичних узагальнень.

Виховний процес художнього розвитку має базуватися на сучасних технологіях художньо-естетичного розвитку, зокрема, музикотерапії,

арттерапії, анімалотерапії, казкотерапії, елементів психогімнастики, гумору, музичних та дидактичних імпровізацій.

Отже, Освітня лінія «дитина у світі культури» передбачає формування почуття краси в її різних проявах, ціннісного ставлення до змісту предметного світу та світу мистецтва, розвиток творчих здібностей, формування елементарних трудових, технологічних та художньо-продуктивних навичок, самостійності, культури та безпеки праці. Результатом оволодіння дитиною різними видами предметної та художньої діяльності є сформоване емоційно-ціннісне ставлення до процесу та продуктів творчої діяльності, позитивна мотивація досягнень; здатність орієнтуватися в розмаїтті властивостей предметів, розуміти різні способи створення художніх образів, виявляти інтерес до об'єктів, явищ та форм художньо-продуктивної діяльності, а також оволодіння навичками практичної діяльності, культури споживання.

Література

- 1.Бойчев І.І. Специфіка педагогічної організації культурного дозвілля учнів/ І.І. Бойчев //Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. – Ізмаїл, 2004. – Вип.17. – С.3-7;
- 2.Брилін Б.А. Педагогічні проблеми організації вільного часу/ Б.А. Брилін // Психологія і педагогіка. – 1996. – №4. – С. 72-76;
- 3.Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти. // Початкова школа. — 1996. — №2. — С. 12 – 24;
- 4.Організація та методика культурно-дозвілдової діяльності. Частина 1. Теоретичні основи культурно-дозвілдової діяльності: Монографія. – К.: Видавничий центр ДАККМ. – 2000. – 180 с.;

ВИХОВАННЯ ШАНОБЛИВОГО СТАВЛЕННЯ ДО БАТЬКІВ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Марія Гончар

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – д. пед. н., професор *Матвієнко О. В*

Протягом усього ХХ ст. сім'я в Україні переживала глибокі зміни, які торкалися усіх аспектів її існування. З одного боку, сім'я пододала кризу патріархальності родинних стосунків, а з іншого, вона стикнулася з новими проблемами, значною мірою втратила здатність виконувати життєво необхідні для людства функції й опинилася в кризовому стані.

Кризові явища спостерігаються в сучасній сім'ї, і стосуються вони, головним чином, її економічних та демографічних основ.

Первинною складовою національної системи освіти і виховання є сімейне виховання. Саме у сім'ї починається процес соціалізації особистості, здійснюється передача накопиченого людством досвіду, закладаються основи громадянських, трудових, моральних принципів і норм поведінки, здійснюється підготовка дітей до самостійного сімейного життя. Але вивчення сучасного стану сімейного виховання свідчить про низький рівень сформованості педагогічної культури батьків, що виявляється у досить обмежених знаннях з вікової педагогіки, психології, фізіології, у нерозумінні батьками самоцінності, унікальності періоду дошкільного дитинства в розвитку особистості, у відсутності єдиної стратегії виховання, в некритичному ставленні до особистої педагогічної діяльності.

Сімейні цінності, які раніше ставились в пріоритеті родинного виховання, зараз зникають. З'являються нові, які несуть в собі прагматичність, комерційність, раціональність і т. ін.. Поступово сімейне вогнище теплоти, щирості, довіри перетворюється на співжиття батьків і дітей, де встановлюються формально-ділові стосунки (зроби, прибори, принеси, мовчи).

На превеликий жаль це сприяє більшому загостренню проблеми батьків і дітей.

Одним із особливо актуальних питань в сфері сімейного виховання в наш час є проблема виховання шанобливого ставлення до батьків.

Над проблемою сімейного виховання працювали багато вчених: М.Стельмахович, В. О. Сухомлинський, К. Д. Ушинський, Азаров Ю.П., Байков Ф.Я., Васильєва Е.В., Гуров В.Н., Каган Е.В., Куликова Т.А., Лесгафт П.Ф., Харчев А.Г., Шеляг Т.В. й інші.

У найцінніших стародавніх пам'ятках виховання, в тому числі й у такій, як «Повчання дітям» Володимира Мономаха, звучить ідея моральності, поважного і шанобливого ставлення до старших поколінь [4].

В. С. Сухомлинський розробив концепцію виховання шанобливого ставлення до батьків. Він вважає, що шанобливе ставлення до батьків потрібно формувати у дітей на ранніх етапах розвитку особистості. Реалізацію такого виховання він вбачав у тісному взаємозв'язку навчального закладу з родинами.

О.Кононко пропонує батькам укладати своєрідний сімейний кодекс, тобто сформулювати систему правил, принципів, яких треба дотримуватися, турбуючись про те, щоб кожна дитина змогла реалізувати і розвинути свої можливості, здібності, прилучитись до моральних цінностей, культури, зростати і відбуватися як особистість [2].

С.Рахматова говорить про те, що все, що складає фундамент дитини їй дають батьки, бабусі й дідусі, і від того, як вони її виховали, що запало їй в душу і розум, залежить якою людиною вона виросте, адже свою модель поведінки дитина частіше вибирає і будує за зразком і типом батьківської [5].

Ці та інші педагоги, письменники і науковці в своїх працях висвітлювали насамперед важливість, в першу чергу, сімейного виховання. Тобто саме батьки повинні давати дітям базу морального виховання, саме в сім'ї має формуватись шанобливе ставлення до старших.

Питання формування шани до батьків сучасними науковцями розглядається різнопланово. У низці психолого-педагогічних досліджень ними вивчаються різноманітні засоби формування цієї моральної якості: збереження

й освоєння традицій національного виховання (Л. Повалій); умови сімейного виховання взаємовідносин батьків, їх власний приклад моральної поведінки, загальний рівень моральної культури родини (Т. Алексеєнко, Д. Бакієва, Г.Григоренко, К. Щербакова) [1].

В основі моральних якостей, у тому числі і шани до дорослих, лежать знання про моральні норми, доступні розумінню дітей дошкільного віку.

Дитина морально зростає, в ній утверджуються гуманні позиції лише тоді, коли сама вона активно діє. Керувати процесом морального становлення особистості дитини в цілому – означає соціально організувати діяльність дошкільника, створювати умови для виявлення шани до дорослих, щоб дитина практично, через власні дії та задоволення від їх результату відчувала значущість та необхідність виявлення шанобливого ставлення до близьких та рідних [3].

Отже, користуючись передовим педагогічним досвідом та вивченням нових досліджень в сфері сімейного виховання, можна зробити висновок, що формування в дитини шанобливого ставлення до дорослих – складний процес, який передбачає формування в неї моральної поведінки та свідомості, що тісно пов'язано з формуванням етичних уявлень, моральних знань, доступних розумінню дитини таких уявлень. Нерозуміння суті поваги, ролі дорослих у суспільстві і в житті кожної людини, відсутність знань про правила поведінки з батьками відповідно до загальновизнаних гуманістичних принципів, норм моралі робить неможливим сам процес формування в дітей гуманних якостей по відношенню до дорослих.

Література

1. Боришевський М. Й. Моральні переконання та їх формування у дітей/ М.Й. Боришевський. – К.: Рад. школа. 1979. – 48 с.
2. Поніманська Т.І. Моральне виховання дошкільників: Навчальний посібник/ Т.І. Поніманська . – Київ, 1993. – 240 с.

3. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка. Навч. посіб. / Т. Поніманська. – К.: Академвидав, 2006. – 456 с.
4. Стельмахович М. Г. Українська народна педагогіка/ М.Г. Стельмахович. — К. ІЗМН, 1997. — 232 с.
5. Фрідман І. Чи бачимо ми дитину?/ І.Фрідман // Наша дитина. – 1993. – № 3-4. – С.12.

ГУМОР ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗБІЛЬШЕННЯ АТРАКТИВНОСТІ СПЕЦІАЛЬНИХ ПОДІЙ

Марія Горбик

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – д.філософ. н., професор *Кочубей Н. В.*

Питання збільшення атрактивності спеціальних подій постає все частіше перед менеджером соціокультурної діяльності, особливо в умовах економічної та політичної кризи. Ринок event-послуг, тобто послуг з організації та проведення спеціальних подій, в Україні має досить хаотичний характер, адже він ще повноцінно не сформований та не має чітко встановлених стандартів. Конкурентоспроможність організацій у цьому секторі базується переважно на популярності, тобто на результатах від вдалої рекламної кампанії, а повинна базуватися на цінності кінцевого продукту для споживача у поєднанні з комплексом маркетингових комунікацій.

У площині сьогодення до «хаотичності» цього ринку додається зменшення попиту на event-послуги майже вдвічі [1] і тому питання атрактивності спеціальних подій все більше потребує вирішення.

Головним критерієм привабливості спеціальної події є цінність кінцевого продукту для споживача, тобто наскільки отримані ним емоції переважають затрачений час та засоби. Гармонійне поєднання цільової аудиторії та комплексу методів професіонала соціокультурної діяльності – це основа для

будь-якої успішної події. Окрім цього існують ще критерії новизни, креативності та ін. Тому кожного разу менеджер використовує все нові і нові інструменти у своїй роботі, але існують і ті, що мають універсальне призначення, і серед них – гумор та сміх.

Створюючи позитивний ефект, гумор має місце практично у будь-якій формі спеціальної події. Споживач отримує задоволення від радості та сміху, він хоче бути щасливим і відчувати себе якнайкраще, тому event, пов'язаний з гумором, є більш привабливим. Для менеджерів соціокультурної сфери питання лише в тому, як правильно використовувати даний інструмент.

Event-індустрія на даному етапі розвитку ділиться на два сектори (паралельно з розподілом електронної комерції [2], адже насправді 80% роботи event-менеджера – це робота в режимі «онлайн»). Тобто B2B (Business To Business) містить в собі події переважно маркетингового характеру, так званий «маркетинг подій», а другий B2C (Business To Customer) – події, що створюються для кінцевого споживача. Цілі та завдання подій тісно переплітаються, але в кінцевому результаті, різниця між B2B та B2C очевидна.

Як правило, гумор та сміх як інструмент частіше використовується у секторі B2C, але тенденція його використання в подіях типу B2B зростає з кожним днем.

Наприклад, атрактивність позитивної події «flashmob» (спланована масова акція) може в рази перевищувати серйозну PR-акцію. Причина – гумору, радості та сміху у першій більше, а ніж у другій, якою б не була концепція форми події.

Контекстне використання гумору як універсального інструменту в соціокультурній сфері зумовлює такий розподіл:

1. Гумор в управлінні
2. Гумор як власне частина творчої концепції події.
3. Гумор для самоорганізації та самоконтролю.

Різноманітні форми спеціальних подій через призму кожного з контекстів використання гумору набувають все більше можливостей та граней, якими при

правильному використанні можна значно підвищити атрактивність кінцевого продукту. Також накладання форм на контексти використання інструментів дає уявлення про алгоритми та методи роботи менеджера соціокультурної діяльності.

Гумор як засіб самоконтролю може слугувати в багатьох екстрених ситуаціях, але в управлінні та у частині цілого творчого задуму гумор потрібно використовувати дуже обережно.

Як правило, в управлінні проектом B2C такий інструментарій допомагає зацікавити споживача, зав'язати з ним тісний дружній контакт, але B2B вимагає серйозного ставлення навіть до несерйозних речей.

Як частина творчої концепції проекту, гумор може використовуватись як завгодно, в залежності від загальної ідеї події, але й тут якісна перевага на стороні сектору B2C.

Парадоксальне питання більш серйозного ставлення до гумору та сміху у сфері соціокультурної діяльності зумовлює появу методологічного знання про використання такого інструменту, адже атрактивність спеціальної події залежить від позитивного враження споживача.

Література

1. Украинский ивент-рынок сократился вдвое: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eventuu.com/page.php?id=430>.
2. B2B & B2C сегменты в сети: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://truport.ru/foo_page2/tendrint_8.html.

ВИХОВАННЯ ГУМАННИХ ПОЧУТТІВ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Світлана Гоцуляк

Інститут розвитку дитини

НПУ ім. М.П.Драгоманова

Науковий керівник— к психол. н., доцент *Гальченко В.М.*

Проблема виховання гуманності належить до традиційних тем філософії, педагогіки, психології. Звернення до історичного минулого та аналіз спеціальної літератури (від античності до XXI ст.) свідчить, що багатовікова культура людства характеризується залученням підростаючого покоління до духовних цінностей, серед яких одне з провідних місць належить вихованню гуманних почуттів [1, с. 73].

Значна частина наукових досліджень присвячена проблемі гуманності як однієї з характеристик особистості дитини-дошкільника. У дослідженнях педагогів і психологів проблема виховання гуманних почуттів дошкільників представлена такими проявами, як милосердя (І. Княжева), чуйність (М. Воробйова, Т. Пономаренко), співчуття, співпереживання (Г. Кошелєва, Л. Стрелкова), гуманні взаємини (Л. Артемова, С. У. Гончаренко, В. Котирло, В. А. Масол, В. Павленчик), турботливість (І. Дьоміна, М. Тимошенко), взаємодопомога (А. Виноградова, Л. Пеньєвська, Т. Поніманська, Т. Репіна).

Дослідниця А. Карнаухова уточнює, що дошкільний вік є періодом початкового становлення особистості, адже саме у перші роки життя закладаються основи гуманізму, розвиваються моральні уявлення, почуття, звички, які визначають подальший розвиток особистості. Підвищена емоційність дошкільника, пластичність нервової системи, незначний життєвий досвід, відкритість впливам дорослих та довкілля, здатність до наслідування, становлення ієрархії мотивів та великий інтерес до життя дорослих – далеко неповний перелік вікових особливостей, що зумовлюють необхідність формування гуманних почуттів у процесі становлення загальнолюдських

цінностей саме в дошкільному дитинстві. Як показує практика виховання, втрата специфічних можливостей цього періоду для розвитку і формування моральних якостей в цілому та гуманних почуттів зокрема не може бути компенсована у наступні роки [3, с. 143].

Однак методологічні засади процесу виховання гуманних почуттів дошкільників досліджені недостатньо повно, особливо в аспекті сучасних умов розвитку дітей дошкільного віку. Відповідно до вказаного було визначено мету статті: теоретико-методологічне дослідження особливостей виховання гуманних почуттів дошкільників.

Сьогодні проблема виховання гуманності вирішується в аспектах морального виховання, особистісно зорієнтованого виховання, виховання цінностей і норм поведінки. Зокрема, Р. Буре, Я. Неверович, В. Нечаєва, Т. Титаренко зазначали, що сенситивним для формування гуманних почуттів та гуманної поведінки у дітей є старший дошкільний вік [1, с. 73].

Формування гуманних почуттів М. Гагарін називає однією з провідних складових виховання дошкільників. Дослідник відзначає, що загалом почуття є важливою формою переживання людиною свого ставлення до предметів і явищ дійсності, що характеризується відносною сталістю; це психічні стани і процеси, в яких відображено емоційний бік духовного світу людини, її суб'єктивне переживання подій і стійке емоційне ставлення до навколишньої дійсності [2, с. 8].

С. Кортоузова відзначає, що в результаті виховання у дошкільнят можуть бути сформовані різні рівні гуманної вихованості (низький, середній, вище середнього, високий), що визначаються критеріями (інформованість, емоційність, гуманно-ціннісне ставлення, прояв гуманних відносин в діяльності), з яких системоутворюючим виступає ціннісне ставлення до іншої людини [4, с. 6].

При цьому С. Кортоузова пропонує виділяти серед названих критеріїв гуманних почуттів дві групи. Перша група дозволяє визначити зміни в суб'єкті. До цієї групи відносяться критерії інформованості та емоційності, що

характеризуються показниками, зміна яких оцінюється: 1) перший узагальнений критерій – інформованість – може бути представлений трьома показниками: адекватністю, глибиною і повнотою виділення об'єктів гуманного ставлення; 2) показники критерію «емоційність» – це самовідчуття в процесі діяльності, емпатія, дієвість і стійкість емоцій. Показник «емпатія» включає три смислові одиниці: співпереживання, співчуття, та здатність порадіти за іншого.

Другу групу складають критерії, що характеризують сформованість гуманних відносин на основі суб'єкт-суб'єктної взаємодії: 1) критерій «гуманно-ціннісні відносини» включає такі показники, як вмотивованість, глибина і зміст гуманно-ціннісних оцінок; 2) критерій «прояв гуманних відносин в діяльності» характеризується через аналіз його показників: взаємодопомога; реакції дитини на труднощі інших дітей; вміння відмовитися від привабливого об'єкта на користь іншого; поєднання особистих і групових інтересів [4, с. 7-8].

Розглянувши основні показники та критерії сформованості гуманних почуттів дошкільників, варто звернути увагу на засоби і форми виховного впливу, що сприяють їх формуванню.

Існує безліч засобів виховання гуманних почуттів у дошкільнят. Велике значення тут має сюжетно-рольова гра, спілкування з дорослими та однолітками, мистецтво, догляд за тваринами і рослинами, художня література.

За свідченням Л. Врочинської, головним засобом виховання гуманних почуттів у дітей є їх спілкування з дорослими та однолітками. Дослідженнями Л. Артемової, О. Кульчицької, Т. Репіної щодо міжособистісного спілкування дітей, Ю. Приходько, Л. Проколієнко щодо спілкування вихователя з дітьми доведено, що завдяки спілкуванню діти пізнають соціальний світ, засвоюють досвід і практику співпереживання, взаємодопомоги, тактовності [1, с. 74].

У свою чергу, досвід моральної поведінки набувається дітьми у процесі значущої діяльності. Так, Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Запорожець стверджують, що гра піднімає дитину на вищий щабель соціального досвіду,

забезпечує можливість розкриття морального змісту різних вчинків, який стає механізмом регуляції дії за умови емоційного забарвлення. У грі створюються ситуації, в яких виникає реальна потреба доброзичливого і турботливого ставлення.

У дослідженнях Р. Буре, Т. Маркова, Я. Неверович встановлено, що розвитку гуманних почуттів дітей сприяє формування суспільних мотивів спільної праці завдяки необхідності погодження дій, взаємодопомоги задля досягнення результату [1, с. 74].

Значний пізнавальний потенціал для формування уявлень дітей про гуманність закладений у використанні дорослими літератури як емоційно-педагогічного засобу гуманістичного виховання [1, с. 75].

На думку О. Лугачової, гуманні почуття у дошкільника виховуються, в першу чергу, на основі емпатії, вміння поставити себе на місце іншого, уявити його почуття, переживання. Відповідно до цього, на думку дослідниці, виховуючи гуманні почуття і взаємини, педагог повинен дуже уважно підбирати методи, які виховуватимуть всі морально-гуманні сторони життя дитини: моральну свідомість (знання правил), моральні почуття (вдячність, співпереживання і т.д.), моральні вчинки (поступитися місцем бабусі в автобусі і т. д.), моральні мотиви (Навіщо? Вона старенька, їй важко стояти) [5, с. 1].

Як відзначає О. Лугачова, серед методів виховання гуманних почуттів дошкільників виділяються наступні: 1) дієва любов до самої дитини, наприклад: ласка, добрі слова, погладження, що є найдієвішим методом виховання гуманних почуттів у дошкільному віці; 2) похвала за гарне ставлення дитини до рослин, тварин, інших дітей, дорослих; 3) третій метод – ніколи не можна залишати без уваги негативні емоції, дії щодо інших дітей, батьків, тварин і т. д. (виховну роботу у даному напрямку треба проводити з раннього віку); 4) важливим методом є приклад дорослого, прояв ним гуманних почуттів щодо інших – дітей, людей, тварин; 5) дієвим методом виховання гуманних почуттів у всіх вікових групах дошкільників є вправляння в гуманних вчинках, найчастіше за нагадуванням і в спільній діяльності з дорослим; 6) читання та

аналіз художньої літератури («Синє листя», «Печиво» (Т. Осєєвої));
8) проведення етичних бесід на тему життєвих ситуацій [5, с. 2].

Таким чином, дошкільний вік є найбільш сприятливим для формування у дитини різних почуттів, у тому числі гуманних. Гуманні почуття – це емоційне ставлення людини, спрямоване на інших людей, тварин, природу, що виражається в співчутті, співчутті, милосерді і т. д. Про сформованість у дитини гуманних почуттів можна судити по її доброті, чуйності, прагненню прийти на допомогу іншій дитині, здатності поставити себе на місце іншого, чимось пожертвувати заради іншого.

Основними засобами виховання гуманних почуттів дошкільників є сюжетно-рольова гра, спілкування з дорослими та однолітками, використання художніх засобів мистецтва, догляду за тваринами і рослинами. Серед найдієвіших методів виховання гуманних почуттів дітей виокремлюються любов та ласка до самої дитини, похвала за гарне ставлення до людей, рослин і тварин, приклад дорослого, вправлення в гуманних вчинках, читання та аналіз художньої літератури, етичні бесіди на тему життєвих ситуацій.

Відзначимо, що виховувати гуманні почуття дітей варто з раннього віку, прищеплюючи їм любов та поважливе ставлення до оточуючих людей, природи, формуючи співчуття та здатність до розуміння почуттів іншого, здатність поставити себе на його місце, що є характеристикою гуманної людини та сприяє особистісному розвитку підростаючого покоління.

Література

1. Врочинська Л. І. Виховання гуманної поведінки у старших дошкільників засобом гри / Л. І. Врочинська // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : зб. Зб. наук. пр. РДГУ : Рівне, 2005. – Вип. 31. – С. 73–77.
2. Гагарін М. І. Виховання морально-естетичних почуттів молодших школярів засобами української народної казки : Автореф. дис. канд. пед. наук :

13.00.07 – теорія і методика виховання. – Інститут проблем виховання АПН України / М. І. Гагарін. – К., 2007. – 23 с.

3. Карнаухова А. В. Формування шанобливого ставлення у дітей 5-го року життя до дорослих засобами української казки / А. В. Карнаухова // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Зб. наук. пр. РДГУ : Рівне, 2011. – Вип. 1 (44). – С. 143–147.

4. Кортоузова С. Ю. Педагогические условия гуманистического воспитания старших дошкольников на занятиях в детском саду : Автореф. дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / С. Ю. Кортоузова. – Елец, 2005. – 20 с.

5. Лугачёва О. М. Воспитание гуманных чувств у дошкольников: Консультация для воспитателей [Електронний ресурс] / О. М. Лугачёва. – Режим доступа : <http://dohcolonoc.ru/cons/1832-konsultatsiya-dlya-vozpitatelej-tema-vozpitanie-gumannyykh-chuvstv-u-doshkolnikov.html>.

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО МИСЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ КРИЗОВОГО СУСПІЛЬСТВА

Інна Гресько

Тетяна Мачушенко

*Вінницький обласний комунальний
гуманітарно-педагогічний коледж*

Науковий керівник – старший викладач *Сніжко В.Б.*

Внаслідок інтенсивного розвитку суспільства, сучасний світ характеризується великою кількістю стресів для людини та нестабільністю її психічних станів, саме тому науковці відзначають значне погіршення саме психологічного стану здоров'я молоді.

Як зазначає Т. Титаренко, внутрішньо-особистісна гармонія молодих людей порушується під впливом невизначеності майбутнього, відсутності достатнього життєвого досвіду подолання негативних станів [1, с. 196 – 200].

Словосполучення «позитивне мислення» часто викликає у людей дещо скептичне ставлення, оскільки, згідно традиційної вітчизняної психології мислення відноситься до пізнавальних психічних процесів і є нейтральним.

Психологічні дослідження позитивного мислення можна умовно поділити на два напрямки. Перший (позитивний) – це розгляд сутності позитивного мислення через позитивне, конструктивне, оптимістичне ставлення індивіда до дійсності (В. Бобрицька, Т. Гордєєва, Р. Ентоні, Р.Кашапов, М. Мольц, Н. Пезешкіан, Н. Піл, О. Ромаха та ін.). Другий (змістовий) – об'єднує у собі дослідників, які висувують положення про фізичне втілення думок у життя людини (космогуманістична теорія А. Ігнатенка, духовно-філософське вчення Науки Розуму Е. Холмса, онтогенетична психологія А. Менегетті, теорія мисленнєвого поля Р. Каллахана, праці В. Бородкіна, А. Дзятієва, Г. Малахова, Р. Рассела, Г.Ситіна та ін.) найдослідженішим аспектом позитивного мислення є його зв'язок з емоційно-оцінним світосприйняттям індивіда. Воно переважно розглядається як позитивне ставлення до власного "Я", думок, інших людей та довкілля (В. Бобрицька, Т. Гордєєва, Р. Ентоні, Р. Кашапов, Ф.Калошин, М. Мольц, Н. Піл та ін.). Тому визначальним для функціонування позитивного мислення є ставлення суб'єкта до реальності (Н. Пезешкіан, Т. Цигульська та ін.).

Позитивні емоції активізують прагнення молоді до досягнень, а отже, оптимізують позитивне мислення, що забезпечує успішність подальшої діяльності. Сформульоване С. Рубінштейном класичне визначення процесу мислення як «процесу опосередкованого, узагальненого відображення людиною предметів і явищ об'єктивної дійсності в їхніх істотних властивостях, взаємозв'язках та відносинах» не передбачає осмислення даної категорії у протиставленому вимірі позитивного та негативного [2, с. 176].

Позитивне мислення ґрунтується не стільки на певних знаннях про формування негативних емоцій, скільки на світоглядних настановах, особливостях «Я-концепції», розвитку такої особистісної риси як оптимізм.

Таким чином, можна розглядати позитивне мислення як різновид мислення, що розгортається як конструктивний спосіб інтерпретації життєвого досвіду, спрямований на розв'язання проблем внутрішнього характеру, що перебуває в тісному взаємозв'язку з афективною сферою особистості, сприятливо впливає на психологічне здоров'я особистості.

Критерії позитивного мислення можуть виявлятися як на рівні фундаментальних ціннісних орієнтацій особистості, пов'язаних з тенденцією до життя чи смерті, творчості чи руйнування, так і на рівні мовного середовища з властивим для нього оціночним маркуванням: «добре-погане». Тобто, мислення, спрямоване на реалізацію загальнолюдських цінностей та сенсів, що розгортається в дискурсі з використанням категорій, які в суспільстві сприймаються як сприятливі та конструктивні, можна вважати позитивним [3].

Існують соціально-психологічні передумови формування позитивного мислення. Зокрема, Е Берн, вважаючи, що люди є душевно здоровими від народження, стверджував, що прийняття позиції «Я в порядку, ти в порядку», яка відображає позитивне ставлення як до себе, так і до світу, необхідна для емоційного та соціального благополуччя людини. Дана настанова, безумовно, сприяє формуванню позитивного мислення. Водночас, на фоні таких настанов як «Я в порядку - світ не в порядку», особливо: «Я не в порядку — світ в порядку» та «Я не в порядку – світ не в порядку» виникатимуть передумови для негативних очікувань щодо себе та світу, а в останньому випадку — для деструктивних настанов та асоціальної поведінки, що супроводжуватиметься негативним мисленням [4].

В сучасну психологічну науку увійшло поняття «Я-концепція», що являє собою набір уявлень, переконань, установок людини про себе і про кожен складову свого життя. Практичний досвід К. Роджерса — засновника теорії «Я-концепції», переконав його в тому, що негативний образ «Я» виникає частіше у людей, яким в дитинстві бракувало безумовної любові батьків, які постійно відчували, що їхній реальний образ не відповідає батьківським очікуванням. В результаті такі особистості страждали від неприйняття себе, що зумовлювало

їхні негативні очікування щодо себе та інших, у них домінувало негативне мислення. Натомість люди, що отримали в достатній мірі любові та прийняття в сім'ї, в більшій мірі здатні приймати себе, жити «хорошим життям», виявляти високий рівень психологічного здоров'я та благополуччя. Безумовно, такі особистості є більш схильними до формування позитивного мислення [5].

В роботах науковців (І. Дубровіної, А. Шувалова, О. Завгородньої, А. Маслоу) психологічне здоров'я розуміється, як процес гармонійного особистісного опрацювання життєвого досвіду в напрямку самореалізації особистості. Поняття психологічного здоров'я багато в чому передбачає здатність до позитивного мислення. Натомість, формування позитивного мислення сприяє психологічному здоров'ю. Для молоді, яка закладає основи для майбутнього особливо важливо дотримуватися позитивного мислення, адже воно поліпшує загальний добробут людини. Позитивні думки дозволяють почуватися добре, а це, в свою чергу, веде до поліпшення здоров'я, підвищення мотивації і щастя загалом. І навпаки, негативні думки приводять до зникнення мотивації і багаточисельних стресів. Можна вивести такі переваги позитивного мислення: наявність позитивних взаємини з оточуючими; здоров'я нервової системи; сильна мотивація та наявність життєвих сил; налаштування на успіх.

З вище викладеного можемо зробити висновок, що думка перетворюється в особисте уявлення і надалі створює наш світ навколо. Вона може носити позитивний характер і приводити до успіху, здоров'я, щастя й інших бажаних наслідків. З іншого боку, образ може бути небажаним і приводити до негативних результатів. Тому, мають бути прикладені внутрішні й зовнішні зусилля, щоб привести до зміни свідомості і поведінки молодого покоління.

Література

1. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості у межах і за межами буденності. / Т. М. Титаренко. -К.: Либідь, 2003. – 374 с.
2. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. /С. Л. Рубинштейн. – СПб.: Питер, 2009. – 180 с.

3. Киричук Л. М. Когнітивна структура дискурсу позитивного мислення // Філологічні студії. – 2004. – № 4. – С. 149 – 155.

4. Берн Е. Игры, в которые играют люди. Люди, которые играют в игры / пер. с англ. / Е. Берн. – Минск: «ПРАМЕБ», 1992. – 384 с.

5. Роджерс К. Р. Взгляд на психотерапию. Становление человека: пер. англ. / К. Р. Роджерс. – М.: Прогресс, 1998. – 480 с.

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ

Інна Грузинська

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. психол. н., Гальченко В.М.

Важливим завданням будь-якого освітнього закладу є гармонійний розвиток особистості кожної дитини, її соціальна адаптація в суспільстві. В даний час особливу актуальність набуває проблема готовності до школи. Одним з основних компонентів психологічної готовності до школи є мотиваційна готовність.

Мотиваційна готовність до навчання у школі включає в себе розвинену потребу дитини в знаннях, уміннях, а також прагнення до їх вдосконалення. Вона є передумовою успішної адаптації дитини до школи, прийняття нею «позиції школяра», у разі несформованості мотивів до навчання дитина дуже важко звикає до нових умов, колективу і вчителя, недостатньо добре сприймає шкільний матеріал, що призводить до дезадаптації.

Тому саме формування мотиваційної готовності є дуже важливою умовою для подальшого успішного навчання і безболісної адаптації дитини до шкільного навчання.

Метою статті є розкриття особливостей мотиваційної готовності дітей до шкільного навчання, висвітлення результатів діагностичного обстеження дітей старшого дошкільного віку.

Готовність до шкільного навчання потребує комплексних психологічних досліджень (Л.І. Божович, О.В. Запорожець, Л.А. Венгер та ін.). Під психологічною готовністю до школи зазвичай розуміють необхідний і достатній рівень розвитку дитини для опанування шкільної навчальної програми в умовах навчання в колективі однолітків. Успішна діяльність дитини на уроці за умови загального позитивного її ставлення до школи, вчителя, однокласників свідчать про достатній рівень розвитку всіх сфер її особистості: інтелектуальної, вольової та соціальної.

За даними Л. А. Венгера, О. М. Дьяченко, Л. Л. Коломінського, Е. Е. Кравцової, В. В. Холмовської та інших у структурі психологічної готовності прийнято виділяти наступні компоненти: мотиваційний, розумовий, вольовий, емоційний. Однак психологічна готовність не зводиться до простої сукупності її компонентів, а складає єдине ціле. У разі неготовності до навчання в школі кожен з цих компонентів може потребувати свого формування.

Готовність до навчання дитини переддошкільного віку на думку ряду вчених (Б.Г.Ананьєв, Дж.Аткінсон, Л.І.Божович та ін.), перш за все, визначає її мотиваційна готовність, яка включає в себе достатньо розвинену потребу в знаннях, уміннях і бажання дитини їх вдосконалювати. Без мотиваційної готовності ні про яку іншу не може бути й мови, оскільки вона є джерелом внутрішнього потягу дитини до набуття знань, умінь і навичок.

Мотиваційна готовність припускає наявність у дітей бажання не просто піти в школу, але вчитися, виконувати певні обов'язки, пов'язані з новим статусом, з новою позицією в системі соціальних відносин – позицією школяра. Сформування цієї внутрішньої позиції – одна з головних складових мотиваційної готовності до школи. Без такої готовності дитина, навіть якщо вона вміє читати і писати, не зможе добре вчитися, оскільки обстановка і правила поведінки в школі будуть для неї важкими. Тому мотиваційна

готовність має не менше значення, ніж інтелектуальна, хоча саме про неї часто забувають не тільки батьки, а й педагоги.

Готовою до шкільного навчання є дитина, яку школа привертає не зовнішньою стороною (атрибути шкільного життя – портфель, підручники, зошити), а можливістю одержувати нові знання, що припускає розвиток пізнавальних інтересів. Майбутньому школяреві необхідно довільно управляти своєю поведінкою, пізнавальною діяльністю, що стає можливим при сформованій ієрархічній системі мотивів. Встановлено, що учбова діяльність дошкільників і початківців стимулюється не одним, а цілою системою різноманітних мотивів. У структурі мотивів учені виділяють такі шість груп:

- соціальні («Я хочу в школу, тому що всі діти повинні вчитися, що потрібно і важливо»);
- учбово-пізнавальні (бажання навчитися чомусь новому);
- оцінні («Я хочу в школу, тому що там я отримуватиму тільки п'ятірки»);
- позиційні («Я хочу в школу, тому що там великі, а в дитячому саду маленькі, мені куплять зошити портфель і пенал);
- зовнішні по відношенню до школи і навчання ("Я піду в школу, тому що мама так сказала»);
- ігрові («Я піду в школу, тому що там можна грати з друзями»).

За визначенням, мотив – це внутрішня спонука до активності. Для кожної дитини ступінь вираженості і поєднання мотивів навчання індивідуальні.

Формуванню мотиваційної готовності сприяють різноманітні ігри, де активізуються знання дітей про школу. Наприклад: «Збери портфель», «Я йду до школи», «Що у Незнайка в портфелі?».

Одним із обов'язків сім'ї і дошкільних установ є підготовка дітей до школи, від чого залежатимуть їхні успіхи в навчанні, подальший розвиток. Як правило, діти, які у старших дошкільних групах розуміють, що їх чекає у школі, володіють необхідними для навчання у ній навичками, легко вживаються у шкільне середовище.

З метою виявлення і формування мотиваційної готовності у старших дошкільників нами було проведено діагностичне дослідження в якому брало участь 20 дітей. Для діагностики мотиваційної готовності було використано 4 методики: «Розмова про школу» (за Т. А. Нежновою), методика на визначення домінування пізнавального або ігрового мотиву дитини (Н.І.Гуткіної), бесіда щодо виявлення «внутрішньої позиції школяра», методика «Будиночок» (Н.І.Гуткіної).

На основі результатів діагностичного дослідження нами було з'ясовано, що у більшості дітей недостатньо розвинений рівень мотиваційної готовності до школи: діти погано орієнтуються на правила і зразок, на систему вимог дорослого, у них ще не сформоване позитивне ставлення до школи, навчальна мотивація, не досить добре розвинена довольність поведінки, діти не вміють керувати своїми діями та емоціями.

Аналіз результатів констатувального етапу експерименту засвідчив наступний розподіл дітей старшого дошкільного віку за рівнями мотиваційної готовності до шкільного навчання: високий рівень – 20% дошкільників, середній рівень – 40% дітей, низький рівень – 40% досліджуваних.

Перспективи нашої подальшої роботи вбачаємо у проведенні корекції рівня мотиваційної готовності дітей до навчання в школі шляхом запровадження системи розвивальних заходів на формувальному етапі експерименту.

Отже, мотиваційна готовність – це бажання дитини прийняти нову для неї соціальну роль. Для цього важливо, щоб школа приваблювала старших дошкільників своєю головною діяльністю – навчанням. Тому в центрі уваги педагогів і батьків мають бути завдання досягнення такого рівня розвитку дитини-дошкільника, її психологічної готовності до навчання, який забезпечить майбутньому школяреві достатню й необхідну життєву компетентність, адаптованість та адекватну зорієнтованість у навколишньому середовищі.

Відтак, вважаємо за необхідне порадити батькам та практичним працівникам: підтримуйте в дитині її прагнення стати школярем. Ваша щира

зацікавленість у її шкільних справах і турботах, серйозне ставлення до її перших досягнень і можливих труднощів допоможуть першокласникові підтвердити значущість його нового статусу й діяльності.

Література

1. Адаптація дитиня до школи / Упоряд. Максименко С.Д., Максименко К. С, Главник О.П. – К. : Мікрос-СВС, 2003. – 96 с.
2. Білан О. Х. Методичні рекомендації для діагностики шкільної зрілості дітей 6-7 років / О.Х. Білан, Т.Б. Партико, О.Є. Хома // Український освітній журнал. – 1994. – №10. – С.13-16.
3. Божович Л.И. Проблема развития мотивационной среды ребенка / Л.И. Божович // Изучение мотивации поведения детей и подростков. – М. : Педагогика, 1972. – С.45-51.

РОЗВИТОК УЯВИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З КАЗКОЮ

Ірина Грузинська

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – д. пед. н., *Луценко І.О.*

На сучасному етапі розвитку суспільства виховання творчої особистості є умовою не лише успіху дитини в освітньому закладі, а й в подальшому житті, її особистісному становленні. Основою будь – якої творчості є уява, як складова психічних пізнавальних процесів. Вона є вищою і необхідною здібністю людини.

Дослідження, проведені у вітчизняній психології (О. Боровик, А.Брушлинський, Л. Виготський, О. Дьяченко, О. Леонтьєва, С. Рубінштейн, З. Фрейд та інші) вказують на те, що уява є центральним психологічним

новоутворенням дошкільного віку. Уява – це психічний пізнавальний процес, що полягає в створенні нових образів на основі елементів, наявних в досвіді людини.

Вчені розглядають уяву в широкому психологічному контексті як фактор особистісного зростання. Уява є одним з найважливіших проявів психічної діяльності, однак вона не вичерпує собою всієї психіки. На думку О. Дьяченко, уява – це той чутливий музичний інструмент, оволодіння яким відкриває можливість самовираження, потребує від дитини знаходження і виконання своїх власних замислів і прагнень [1].

Уява і фантазія – це найважливіша сторона життя дитини. Особистісною характеристикою дитини, яка виникає з особливостей уяви, є фантазування. Фантазії є продуктом уяви. Вони є самоцінними для дитини, викликають у неї хвилюючі і радісні емоції.

На думку В. Сухомлинського, найбагатшим джерелом розвитку фантазії дитини є казка. Педагог стверджував, що казка – це, образно кажучи, свіжий вітер, що роздмухує вогник дитячої думки й мови. Казки збагачують словниковий запас дітей, допомагають правильно будувати діалоги, розвивають мовленнєву творчість дітей [4]. Казки цілком пов'язані з роботою фантазії, саме як важеля емоційної сфери: казковий світ об'єктивує для дитини ті чи інші почуття, і в цьому таємниця живучості в душі казкових образів і таємниць, їх впливу на дитячу душу.

Казка збагачує дитячу уяву, розвиває фантазію. Завдання казки – створити образи, в яких виражаються почуття. Казка допускає значні відступи від буквальної передачі реальності, відкриваючи простір для творчої уяви. Казка для дитини – це не просто вигадка, фантазія, це особлива реальність світу почуттів. Вона розсуває межі звичайного життя; тільки в казковий формі діти стикаються з такими складними явищами і почуттями, як життя і смерть, любов і ненависть, гнів і співчуття, зрада і підступність.

На підставі психологічних досліджень сприймання дітьми казки (О.Запорожець, Д.Арановська, Т. Кондратович) було зроблено висновок про

те, що її розуміння спирається на безпосереднє емоційне ставлення до подій і героїв, не має інтелектуального характеру і не послуговується розмірковуваннями. Це ставлення виникає у процесі активного співпереживання героям. Виникаючи у свідомості і спираючись на уявлення, розуміння казки має подвійний характер: дошкільники намагаються вникнути у сюжет, вплинути на події. Отже, діти займають позицію учасника, який діє всередині твору. Позиція слухача формується пізніше, приблизно у 7-річному віці.

Вчені (Д. Арановська–Дубовис, О.Запорожець, О.Никифорова) встановили, що слухання казок, поруч із творчими іграми, відіграє важливу роль у формуванні внутрішньої психологічної активності дитини – умінні думаючи діяти в уявних ситуаціях. Саме ця активність, на погляд вчених, є головною умовою розуміння дітьми казок. Зокрема, О. Запорожець відзначав, що не дивлячись на яскравість описів і пригод, у які потрапляють герої казок, дошкільника досить рано починає захоплювати внутрішній, смисловий бік художніх текстів, поступово їм відкривається ідейний зміст творів. Глибина розуміння дітьми художніх текстів зростає в процесі того, як ускладнюється діяльність дитини. О. Запорожець був переконаний у тому, що протягом дошкільного віку дитина проходить довгий шлях у розвитку власного ставлення до художнього твору: від безпосередньої наївної участі в подіях твору до більш складних форм естетичного сприймання [2].

У дошкільному віці сприйняття, відтворення казки – один із видів художньо – мовленнєвої діяльності, яка є специфічною діяльністю дитини.

У дошкільному початковому закладі пропонуються такі види занять з ознайомлення з казкою: читання авторських, віршованих казок; розповідання народних казок; переказування знайомих казок, театралізація – розігрування та показ казки вихователем; проведення гри за сюжетами знайомих казок, дидактичних ігор: «З якої казки герой?», «Добери картинку» тощо; перегляд діафільмів, казок у телепередачах; драматизація – розігрування в ролях знайомої казки; відтворення характерних рис її героїв; інсценізація – точне й

послідовне відтворення змісту казки дітьми з використанням костюмів, різних атрибутів, декорацій.

Казка, вводячи дошкільників у світ фантазії, пробуджує їх до активних дій, до спільної діяльності з однолітками, а потім – до самостійної творчості. Казка є одним із вирішальних факторів, що визначає розвиток словесної творчості дошкільника. Саме до казки найбільше наближується дитяча словесна творчість. Самостійне створення казок – дійовий шлях розвитку творчості й дитячого мовлення.

Методика ознайомлення з казкою включає такі методи і прийоми: словесні (розповідь або пояснення; читання літературних творів дітям; розглядання літературних творів за картинками; розповідання вихователем оповідання або казки; бесіда; аналіз твору; коментарі вихователя щодо художнього твору після його прочитання), наочні (показ картинок; малювання головних героїв художнього твору; екскурсії до музею іграшок, кімнати казок; перегляд вистав у ляльковому театрі), ігрові (створення ігрової ситуації, «сюрпризний момент», дидактичні ігри; розігрування художніх творів).

Італійський казкар Дж. Радарі пропонує такі прийоми моделювання казкових сюжетів – творчих вправ: перекручування казки; перевернення казки; придумування «нового героя казки»; створення «вінегрету» («салату») із казок; «біном фантазія». Творчі вправи з казками розвивають фантазію дитини, її уяву, творче мислення, зв'язне мовлення, здатність генерувати ідеї. Однак, їх використання вимагає від педагогів великої майстерності, творчого

підходу [3].

Розрізняють такі прийоми творчої роботи з казкою:

- а) аналітичний – передбачає аналіз змісту казки - оригіналу, з'ясування та оцінка рис характерів дійових осіб, виявлення ключових проблем та їх причини;
- б) оперативний – заміна деяких якостей персонажів, предметів та явищ з метою розв'язання певних проблем;

в) синтетичний – трансформація усього змісту казки відповідно до внесених змін.

З метою трансформації змісту твору використовують такі способи: “зроби навпаки” – риси характеру та дії героїв замінюються на протилежні; перервності – постійності – те, що відбувається тільки один раз, а потім зникає, стає постійним і навпаки; динамічності - статичності – перетворення нерухомого, твердого об’єкта у гнучкий, рухомий та навпаки; персоніфікації–деперсоніфікації – перенесення властивостей живих істот на неживі та навпаки; “шкідливе змінити на корисне” – використання позитивним героєм для корисної справи доброго вчинку, атрибутів негативного героя.

У своєму експериментальному дослідженні з метою навчити дошкільника генерувати нові ідеї ми використовували такі творчі завдання: придумування нової назви до казки; ввід нового героя в казку з подальшим розвитком сюжету; об’єднання двох казок і створення нової на їх основі; зміна кінця казки; власне складання продовження до казки; розігрування казкових ситуацій; проведення «дебатів» «Мій герой кращий».

Важливо не давати дитині готової відповіді, а допомогти знайти її, спочатку за допомогою дорослого, а потім самостійно. Тоді діти починають розуміти сам процес фантазування, логіку казки. Розвиваючи уяву різноманітними творчими завданнями, дорослий допомагає дітям більше розкритися, цим самим створює можливість для вільного розвитку уяви, вираження емоцій, почуттів.

Творчі прийоми роботи з казкою сприяють розвитку творчого мислення, уяви, позитивно впливають на здатність дитини фантазувати, складати творчі розповіді, формувати інтерес до художніх творів.

Література

1. Дьяченко О.М. Уява дошкільника / О.М. Дьяченко . - М.: Знання, 1986. - 96 с.

2. Запорожец А.В. Психология восприятия сказки ребёнком-дошкольником / А.В. Запорожец // Дошкольное воспитание. – 1948. – № 9. – С. 34-41.
3. Родарі Дж. Граматика фантазії / Дж. Родарі – Калуга, 1992
4. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям // Вибрані твори / В.О. Сухомлинський. – К. 1980. – 264 с.

АНАЛІЗ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕОРІЙ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУ У ДОШКІЛЬНИКІВ

Наталія Гудемчук

Інститут розвитку дитини

НПУ ім. М.П. Драгоманова

Науковий керівник – к. психол.н., доцент Гальченко В.М.

Сучасна система національної освіти потребує змін та перебудови у зв'язку з інтеграцією України у європейську спільноту. Не втрачає актуальності й питання розумового розвитку дошкільників.

Зарубіжні та вітчизняні педагоги у своїх дослідженнях досягли чималих успіхів в обґрунтуванні змісту та завдань розумового розвитку. При цьому вчені опирались на багатий досвід народної педагогіки.

В народі кажуть: щаслива людина, яка має ясний і гострий розум, подвійно таланить тому, хто має ще й душу добру, серце чуйне. Формувати в дитячому садку, в сім'ї таку щасливу людину – завдання сьогодення.

Тому не дивно, що проблема розумового виховання, інтелектуального розвитку займає значне місце серед науково-методичного доробку та педагогічних досліджень.

В загально-педагогічному, психологічному, методичному планах проблема знайшла своє відображення в працях Я.Коменського, Й.Песталоцці, Є.Тихеєвої, К.Ушинського, Ю.Фаусек, Л.Шлегер.

Окремі аспекти проблеми піднімали вчені М.Веракса, С.Ніколаєва, Л.Парамонова, М.Поддьяков та ін.

Французький учений Альфред Біне (1857-1911) критикував словесне навчання, вважаючи, що дитина має бути активним учасником процесу виховання. Йому належить одна з найпопулярніших систем тестів, розроблених з метою виявлення рівня розвитку інтелекту. Аналізуючи процес навчання, А. Біне виходив з того, що дитина добре засвоює те, що безпосередньо стосується її. На підставі вивчення особливостей малюка пропонував відносити його до рівня розвитку й навчання тих дітей, які мають подібні здібності [2, 106].

Представник «реформаторської педагогіки» («нового виховання») американський філософ, психолог і педагог Джон Дьюї (1859-1952) центром усього вважав дитину. Тільки зростання та розвиток дитини, на його думку, можуть бути «мірилом» виховання.

Педагогіка Дьюї пов'язана з дією, покликаною сприяти розвиткові людини, у чому він вбачав найвищу мету виховання. Своєю діяльністю людина пізнає світ; саме діяльність є джерелом знань, а тому сутність навчання полягає в реалізації положення «вчитись шляхом дії». Будучи прихильником теорії вроджених здібностей, Дьюї так сформував роль вихователя: «Дитина постійно діяльна і сама дає хід закладеним в ній здібностям. Роль вихователя зводиться до того, щоб дати правильний напрям її діяльності». Це означає, що з педагогічного процесу слід усунути всі форми, методи і засоби прямого впливу на дітей [4, 107].

Сучасний стан розробки проблеми співвідношення навчання та розвитку дає можливість говорити про різні її напрямки. Л.С.Виготський, критично переглянувши наявні точки зору (В.Джеймс, К.Коффка, Ж.Піаже), створив теорію, згідно з якою навчання не підкоряється пасивному стану розвитку дитини, а навпаки, добре організоване навчання "веде за собою" розвиток. На основі цього положення В.В.Давидов, Л.В.Занков, Г.С.Костюк, О.М.Леонт'єв, В.О. Моляко, С.Л.Рубінштейн, Д.Б.Ельконін та ін. висловлювали думки, що психічний розвиток в цілому, а розумовий зокрема, визначається змістом, системою і способами передачі інформації. Теорія розвивального навчання

передбачає оптимістичну точку зору щодо можливостей розвитку всіх дошкільників.

Розумове виховання у першій в історії педагогіки фундаментальній праці у галузі дошкільного виховання "Материнська школа" Я.Коменського, розглядалося як важливий засіб формування особистості дитини. Провідним у розумовому розвитку засновник дошкільної педагогіки вважав розвиток мислення, формування самостійної розумової діяльності, щоб діти не дивилися чужими очима, не мислили чужим розумом. На його думку, розумове виховання потрібно починати якомога раніше, щоб розвивати у малюка здібності до споглядання речей, оскільки упродовж усього життя йому доведеться багато пізнати, зазнати і зробити. Я.Коменський запропонував систему знань - елементарних уявлень про оточуючий світ, за допомогою якої дитину від найближчого оточення послідовно переводять у світ природи, людських взаємин. Необхідна умова розумового розвитку, за його визначенням, - розвиток чуттєвих основ мислення: пізнання починається з відчуття, відчуття передає пам'яті образи дійсності, яка зберігає їх на все життя. Починати навчання вчений рекомендує не із словесного пояснення про речі, а з реального спостереження за ними. Відчуття і уявлення, думки і слово, мова і дії розглядаються як умови процесу розумового виховання. Якщо він відповідає досягнутому рівню розумового розвитку, то можна розраховувати на позитивні результати виховної роботи

Й.Г.Песталоцці вважав за необхідне для всіх дітей зробити можливим розвиток фізичних, розумових і моральних здібностей. Вважаючи, що природним силам дитини властиве прагнення до розвитку, видатний педагог створив теорію елементарної освіти. Педагог встановив, що існують найпростіші елементи будь-якого знання, засвоюючи які людина пізнає світ: це число, форма і слово. Елементарне навчання - вміння дитини лічити, вимірювати і говорити. Методику навчання Песталоцці розробив так, щоб її могла використати у розумовому вихованні своєї дитини кожна мати.

Для усвідомлення особливостей розумового розвитку дітей важливу роль відіграють роботи швейцарського психолога Ж.Піаже, який вважав, що людина упродовж усього життя залишається активною, допитливою і винахідливою. І діти, і дорослі постійно нагромаджують і перебудовують власні знання про світ, намагаються осмислити свій досвід і поєднати набуті знання у зв'язну систему. Вчений виділяє чотири стадії когнітивного розвитку: сенсомоторну (від народження до 18 місяців), доопераційну (від 18 місяців до 7 років), конкретних операцій (від 7 до 12 років), формальних операцій (після 12 років). У дошкільному дитинстві відбувається перехідний етап від “сенсомоторного інтелекту” до початкових форм логічного мислення, головне значення якого полягає в тому, що дитина починає мислити “подумки”, уявляючи дії, які можуть привести до успішного вирішення завдання.

Для педагогічної теорії розумового виховання важливе значення мали дослідження психологів Л.Виготського, Л.Венгера, О.Запорожця, М.Поддякова та ін., у яких розглядалися психологічні аспекти розумового розвитку і виховання дошкільників. Л.Виготський, відзначаючи роль навчання, бачив його витoki у змісті знань, що засвоюються дітьми.

У роботах О.Запорожця та його співробітників доведено: якщо відповідні інтелектуальні та емоційні якості не розвиваються належним чином на етапі дошкільного дитинства, то пізніше подолати недоліки у становленні особистості виявляється важко або взагалі неможливо.

Дослідження розвитку дитячого мислення переконують, що головним його показником може служити рівень сформованості дій образного і логічного мислення: як оволодіває дитина схематизованими уявленнями (образне) та діями виділення і співвіднесення істотних параметрів об'єктів (логічне мислення).

О.Усова, вивчаючи вплив навчання на розумовий розвиток, визначила зміст поняття “дошкільне навчання” як засіб прямого і безпосереднього впливу вихователя на дітей, основні завдання якого – дати конкретні відомості про навколишню дійсність; виховати правильне ставлення до неї; навчити дітей

конкретних прийомів та дій; на основі всебічного розвитку готувати їх до школи.

Важлива проблема теорії розумового виховання – створення системи знань про навколишні предмети і явища. Дослідження М.Веракси, С.Ніколаєвої, Л.Парамонової, М.Поддякова свідчать про те, що систематизовані знання є універсальним засобом розвитку мислительної діяльності дітей.

На сьогоднішній день інтелектуальні здібності як зовнішні прояви інтелекту класифікуються різними авторами по-різному. Один з підходів – поділ на дивергентні та конвергентні. Інший виділяє додатково здатність до навчання як інтелектуальну спроможність.

Конвергентні здібності проявляють себе в процесі знаходження єдино правильного вирішення даної проблеми.

Дивергентні здібності дозволяють знаходити кілька рішень, висувати безліч правильних ідей щодо одного і того ж об'єкта.

Поняття "вчитися" проявляє себе у здатності засвоєння дітьми нових знань і способів діяльності. "Учитися" характеризується рівнем самостійності дитини при виконанні завдань, а також застосуванням знань і способів діяльності для виконання аналогічного завдання. Вища ступінь навченості – активна творча самодіяльність суб'єкта. Оцінюючи результативність навченості, необхідно приймати до уваги стартовий рівень та індивідуальні особливості інтелектуального розвитку кожної дитини. М.А. Холодна вводить четвертий вид – інтелектуальні стилі. Але даний вид здібностей для дошкільного віку не досить характерний, він тільки починає позначатися за умови високого рівня інтелектуального розвитку. Інтелектуальні здібності знаходять відображення в умінні аналізувати, порівнювати, узагальнювати, зіставляти, синтезувати, виявляються в особливостях розвитку мовлення дитини, уваги, сприйняття, пам'яті, уяви, мислення. Розвиток інтелектуальних здібностей і ментального досвіду тісно пов'язаний з вихованням певних

особистісних якостей. Умовно їх можна розділити на 4 групи: пізнавальні, а саме – ініціативність, допитливість, самостійність;

самооцінюючої – впевненість у собі, почуття інтелектуальної спроможності;

комунікативні – доброзичливість, вміння враховувати точку зору іншої людини, критичність в оцінці "безперечних" істин, здатність до інтелектуального діалогу; емоційні – характеризують ставлення до життєвих явищ, навколишньої дійсності, мистецтва, творчості, пізнання, інтелектуальної діяльності. Виховання вище перерахованих особистісних якостей – умови розвитку інтелекту. Розвинений інтелект, у свою чергу, сприяє формуванню даних якостей особистості.

Отже, для розвитку пізнавальних здібностей дошкільників слід враховувати індивідуально-психологічні особливості, тобто темп засвоєння знань, особливості емоцій, регуляцію поведінки; формувати позитивне емоційне ставлення до будь-якої діяльності; використовувати інтеграцію різних видів дитячої діяльності. Використовуючи в своїй роботі розвиваючі ігри, кросворди, ребуси, завдання-головоломки; організовуючи художню, художньо-мовленнєву та мовленнєво-побутову діяльність, художній аналіз творів, різноманітні форми пізнавальної діяльності, мовленнєво-творчу діяльність, випуск газет, різноманітні інтелектуальні конкурси і турніри, конструктивну діяльність, педагог тим самим сприяє розвиткові пізнавальних здібностей дошкільників.

Література

1. Бурова А. Проблемні питання дошкільної освіти / А. Бурова, О. Долина // Дошкільне виховання. – №7. – 2000.
2. Бурова А. Педагогічні інновації в дошкільній освіті / А. Бурова // Дошкільне виховання. – 1999.

3. Ващенко Г. Виховання дослідницьких здібностей у дітей дошкільного віку / Г. Ващенко // Загальні методи навчання. – К. : Українська Видавнича Спілка, 1997. – С. 304-310.

4. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка / Т.І. Поніманська. – Київ, 2006. – С. 105-128.

ТЕХНОЛОГІЇ АНІМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РЕКРЕАЦІЙНОМУ ТУРИЗМІ

Аліна Демчук

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. н., *Дудка Т.Ю.*

Необхідність відновлення фізичних і духовних сил, які людина витрачає в процесі діяльності, провокує неухильне зростання попиту на туристичні послуги. У цьому контексті рекреаційний потенціал туристичної мети диференціюється у відповідності з віковою категорією, рівнем освіти, соціальним статусом, індивідуальними уподобаннями тощо.

Одна частина потенційних туристів обирає пасивний відпочинок, інша – проявляє інтерес до розважальних заходів, пізнавальної діяльності, лікувальних процедур та занять спортом. Об'єднуючою ланкою усіх груп туристів є рекреаційна складова туристичної діяльності, яка у порівнянні з буденністю виявляється у незвичності, святковості, яскравому емоційному забарвленні тощо [2, с. 47].

Методологічний аспект організації анімаційної діяльності в туризмі окреслений у працях таких учених, як: Г. Вишнеvsька, Н. Ільїн, Б. Мамбекова та ін. Недостатньо дослідженим, на наш погляд, залишається питання технології організації анімаційної діяльності для рекреаційно-розважального різновиду туристичної діяльності дослідженню якого присвячена дана публікація.

Анімація є своєрідним «забарвленням» будь-якого різновиду відпочинку активною особистою участю в заходах. Це явище зародилося в туризмі на ґрунті «...конкуренції між рівними за величиною інтер'єрами та сервісом курортів» [2, с. 51]. Проте, досі чимало підприємств не усвідомлюють усієї важливості наявності таких послуг для клієнтів, тому більшість туристів надають перевагу відпочинку за кордоном.

На сучасному етапі, анімація в туризмі розвивається в різних напрямках. На думку сучасної української дослідниці Г. Вишневської, зараз існує лише два напрями анімації. Перший передбачає створення спеціальних музеїв та парків, організацію костюмованих турів, шоу, свят та інших дійств за власними сценаріями; другий – оживлення програм дозвілля туристів у місцях тривалого відпочинку (наприклад, курортних готелях і центрах, туристичних селищах і базах, круїзних суднах тощо) [6,с.30].

Вектор анімації може спрямовуватися не лише на реалізацію культурної мети, але й дозвіллевої (зокрема, раціональне проведення вільного часу, сприяння самореалізації, психологічній реабілітації особистості, виходу з кризової ситуації тощо) [1,с.13].

Аналіз джерельної бази підтвердив той факт, що поняття «культурне дозвілля» тлумачиться у різних державах по-різному. Наприклад, в Україні дозвілля традиційно розглядається не лише як «чистий» відпочинок, а передусім як складний виховний процес формування особистості. Ця традиція успішно реалізовується і сьогодні, крізь призму організації дитячого та юнацького дозвілля.

З вище викладеного стає зрозумілим, що актуальною проблемою, яка пов'язана з «моральним оздоровленням» суспільства є передусім пошук оптимальних варіантів, а також визначення пріоритетів в організації та змістовному наповненні дозвілля.

Сучасний організатор культурно-масових заходів, який залучений у туристичну інфраструктуру, повинен перш за все врахувати особистісні потреби кожного відпочиваючого та допомогти зорієнтуватися туристу у

розмаїтті запропонованих варіантів [4,с.54]. Реалізувати вище названі завдання спроможний лише такий аніматор, який набув уміння організувати такий культурний відпочинок, який слугує засобом позбавлення втоми, нейтралізації негативних впливів повсякденного життя тощо. «Життєздатність» такого відпочинку повинна бути підкріплена програмою розваг, яка здатна переорієнтувати особистість лише на позитивні емоції. Відпочинок, що поєднується з розвагами, завжди буде активним та відрізнятиметься високим рівнем емоційності у тому випадку коли буде присутня психологічна розрядка. Кожен анімаційний захід для туриста повинен чергуватися наповненням яскравими видовищними номерами у поєднанні з поїздками, походами, змаганнями, жартами та іграми.

Узагальнюючи теоретичні напрацювання та досвід організації соціально-культурної діяльності в низці зарубіжних країн слід підкреслити, що анімація не звичайним різновидом професійних галузей культурно-дозвільної діяльності. Так, Є. Б. Мамбеков стверджував, що аніматор це не професія, а покликання [3,с.23]. На думку ученого, соціокультурна анімація стосується всього «ансамблю» повсякденного життя індивіда - праці, громадянської та політичної активності, стосунків з оточуючими, рівня культури тощо [3,с.24]. Не можна розцінювати соціокультурну анімацію, як просту техніку організації дозвілля, оскільки вона є частиною культурної та виховної системи суспільства. Вона може бути представлена у вигляді особливої моделі організації соціокультурної діяльності і проявлятися як:

- сукупність елементів (державні органи, установи, організації, добровільні асоціації, аніматори, аудиторія), що знаходяться в тісних відносинах;
- набір занять, видів діяльності та відносин, які відповідають інтересу, що проявляється особистістю в її культурному житті і особливо в її вільний час;
- своєрідна соціально-педагогічна система, в якій провідну роль відіграють аніматори, що володіють спеціальною підготовкою та використовують методи активної педагогіки.

Завдання соціально-культурної анімації мають суспільну значущість, оскільки вони виходять з цілей формування соціально зрілої людини, розвитку її можливостей, відродження етичних цінностей, духовного оновлення суспільства в цілому тощо.

На підставі викладеного матеріалу можна зробити такі висновки, що покращення розважальних послуг можливе сьогодні за рахунок удосконалення їх характеристик, розвитку зон обслуговування і впровадження сучасних технологій сфери розваг. Добре зорганізована анімаційна діяльність є критерієм успішності рекреаційно-туристської діяльності та вирішальною умовою нормального функціонування туристичного підприємства.

Таким чином, формування та впровадження у практику нових анімаційних послуг туристичного бізнесу на території України має значні перспективи, варто лише знайти інвесторів, розробити анімаційні програми та побудувати необхідне інфраструктурне забезпечення.

Література

1. Агафонова Л.Г. Туризм, готельний та ресторанний бізнес: ціноутворення, конкуренція, державне регулювання: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл./ Л.Г.Агафонова, О.Є. Агафонова// Київський ун-т туризму, економіки і права. - К. : Знання України, 2002. - 352с.
2. Копієвська О.Р. Стан наукових досліджень проблем дозвілля паркової діяльності (зарубіжний досвід)/ О.Р. Копієвська // Сучасні проблеми дозвілдової діяльності.- Вип 1.- К.: КДУКіМ., 1997. - С. 166 - 171.
3. Копієвська О.Р. Новий тип тематичного парку / О.Р. Копієвська// Збірник студентських методичних матеріалів. - Вип. 9. - К., 1997. - С. 31-33.
4. Новіков В. Туристичний попит і передумови його розвитку. Економіка України/ Новіков В., Михалкув І.// К.- 2004, № 1 - С. 91-92
5. Абрамов Л.К. Центр місцевої активності для розвитку громад./ Л.К.Абрамов, Т.В. Азарова. - Кіровоград: ІСКМ, 2012. - 144 с.

6. Вишнеvsька Г.Г. Розвиток сільського туризму в Криму як складової рекреаційної діяльності/ Г.Г. Вишнеvsька // Педагогічні і рекреаційні технології в сучасній індустрії дозвілля: Зб. матеріалів II Міжн. наук.-практ. конф. – К.: КНУКіМ, 2006. – С. 30 – 31.

РАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ЗМІСТУ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В ТУРИЗМІ

Аліса Демчук

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. н., *Дудка Т.Ю.*

Активні інноваційні перетворення в житті суспільства потребують всебічного дослідження правових норм прийняття рішень про модернізацію, удосконалення принципів, форм, шляхів взаємодії між виробничою сферою та обслуговуванням.

Необхідність прийняття адекватних управлінських рішень продиктована сучасними кризовими умовами існування українського суспільства. Їх наявність обумовлена, також, потребою розробки оптимального і високоефективного механізму дії адміністративно-правових основ прийняття і реалізації управлінських рішень у сфері взаємовідносин, яка здатна протистояти деструктивним факторам внутрішнього і зовнішнього характеру. Ефективність модернізації таких заходів передбачає поглиблення аналізу змісту управлінських рішень включаючи і сферу туризму.

Питання організації та управління в сфері туризму розглядаються в роботах таких авторів, як Н. Кабушкин, П. Дурович, Т. Балабанов та ін.

Управлінське рішення це вибір, який робить керівник в процесі виконання посадових обов'язків. Загалом, управлінське рішення є результатом аналізу керівником діяльності підприємства, що спрямовується на ефективне

подолання проблем та труднощів на підприємстві задля досягнення поставленої мети [5, с. 54].

Процедура прийняття рішень є одночасно наукою і мистецтвом. З практичної точки зору, вони структурується як не лише процес, а один із видів розумової діяльності, прояв вольових якостей особистості.

Уміння керівника правильно приймати рішення визначається чіткістю досягнення поставлених цілей, та впливає на успіх туристичного підприємства в цілому. Тому керівник, який «все знає сам», може опинитися просто небезпечним: зарозумілість, самовпевненість, видимість обізнаності можуть перешкодити йому прийняти вірне рішення.

Варто відзначити, що у сфері послуг існують внутрішні та зовнішні чинники, що впливають на якість управлінських рішень. До зовнішніх чинників можна віднести такі, як: культурні цінності, демографія, соціальний статус клієнтів, референтні групи, домашнє господарство й маркетингові впливи. Очевидно, вони впливають на поведінку клієнтів та повинні враховуватися в процесі вибору управлінських рішень.

Фактори внутрішнього середовища визначають прагнення до реалізації місії підприємства та його можливостей, а отже, формують напрямок пошуку кращого рішення і разом з тим накладають на нього обмеження. До них відносять професійно-кваліфікаційний склад працівників підприємства, конкурентоспроможність послуг, виробничі потужності підприємства, здобутий або очікуваний запас матеріально-технічних й фінансових ресурсів, інформаційно-технічне та програмно-алгоритмічне оснащення управлінської діяльності менеджерів тощо.

З метою підвищення ефективності управлінських рішень слід акцентувати свою увагу на тому щоб вони були:

- а) науково обґрунтованими, тобто базувалися на використанні норм чинного законодавства та ґрунтувалися на всебічному аналізі певної проблеми;
- б) своєчасними – приймалися тоді, коли цього вимагає конкретна проблема. Затримка процесу прийняття управлінського рішення може

негативно вплинути на результативність організації, породжує відчуття незадоволення в учасників управлінської взаємодії, втрату додаткових можливостей для оптимізації діяльності;

в) чітко сформульованими та відобразити зміст проблеми й способи її розв'язання; називати конкретних осіб, відповідальних за ті чи інші напрями та види діяльності; визначати конкретний термін, протягом якого проблему слід розв'язати;

г) реальними для виконання, тобто враховувати наявність умов для їх реалізації [2, с. 87-88].

Структура управлінського рішення визначається передусім його змістом. Розрізняють такі різновиди управлінських рішень: економічні, організаційні, соціальні, технічні та політичні. Економічні рішення пов'язані з підвищенням якості виробництва, удосконаленням діяльності підприємства; соціальні - спрямовані на поліпшення умов праці та відпочинку членів колективу тощо. Технічні рішення зосереджуються на удосконаленні технічної політики і технології виробництва, а організаційні перерозподіляються на покращення організації діяльності працівників [3,с.40].

Форма прийняття управлінських рішень вказує на кількість осіб, що здійснюють вибір з наявних альтернатив кінцевого рішення. Оскільки, в сучасній практиці менеджменту найчастіше зустрічаються складні ситуації та проблеми потребують багатостороннього комплексного аналізу а рішення набувають рис колегіальності.

Одним із показників діяльності менеджера є його здібність приймати раціональні рішення. Оскільки, менеджери виконують чотири функції управління вони стикаються з постійним потоком рішень. Розробка та їх прийняття менеджером включає наступні стадії:

- розробка та постановка мети;
- вивчення проблеми, вибір і обґрунтування критеріїв якості й можливих наслідків прийнятих рішень;

- розгляд, вибір і кінцеве формулювання рішень, доведення їх до виконавців, контроль за їх виконанням [4,с.64-65].

Отже, процес прийняття рішень є досить складною процедурою. Він включає в себе цілий ряд стадій та операцій. Це залежить від кваліфікації керівника, ситуації, стиля керівництва та культури організації. Важливо, щоб кожен менеджер розумів сильні сторони та обмеження кожного підходу, процедури прийняття рішення та обирав кращий варіант з обліком ситуації власного стилю управління.

Література

1. Василенко В.О. Теорія і практика розробки управлінських рішень: Навчальний посібник/ В.О. Василенко - К.: ЦУЛ, 2003. – 24 с.
2. Грабовський Б.Є. Економічне прогнозування і планування: Навчальний посібник/ Б.Є. Грабовський. - Київ: Центр навчальної літератури, 2003. - С. 87-88.
3. Гірняк О.М. Менеджмент. Підручник для студентів вищих закладів освіти/ О.М. Гірняк, П.П. Лазановський. - М., 2004. – 40 с.
4. Голубків Е.П. Маркетинг: вибір кращого рішення/ Е.П. Голубків. - М: Економіка. - 1993. – С.64-65.
5. Стадник В.В. Менеджмент: Посібник/ В.В. Стадник, М.А. Йохна / . - К.: Академвидав, 2003. - 54 с.

ОСОБЕННОСТИ ВОСПРИЯТИЯ ЦВЕТА И ЕГО ИСПОЛЬЗОВАНИЕ В ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Марина Денисевич

*Белорусский государственный
педагогический университет имени Максима Танка*

Научный руководитель – к. пед. н., доцент Горбатова Е.В.

Дошкольное детство – важный период в жизни детей. Именно в этом возрасте каждый ребенок представляет собой маленького исследователя. Чем разнообразнее детская деятельность, тем успешнее разностороннее развитие ребенка, реализация его потенциальных возможностей и первых проявлений творчества.

По мнению исследователей (Л.С. Выготский, Н.А. Ветлугина, С.Д. Левин, В.С. Мухина, Т.С. Комарова, Л.А. Панько, С.Г. Якобсон и др.), период дошкольного детства благоприятен для изобразительной деятельности. В этом возрасте ярко выражено эмоциональное восприятие, наглядно-образное и наглядно-деятельное мышление.

Одним из видов изобразительной деятельности является рисование. Как отмечает Н.А. Ветлугина, рисование едва ли не самый доступный вид деятельности для ребенка.

Роль цвета в рисунке ребенка многофункциональна. Он может выполнять обобщенную или знаковую, изобразительную, эстетическую и выразительную функции, т. е. служить признаком объекта, быть художественно-исполнительским средством, являться эмоционально экспрессивным выражением чувств, переживаний, отношения к себе, к миру, к другим объектам: природе, детям, взрослым, сказочным персонажам, произведениям искусства и др. (Л. А. Венгер, З. И. Истомина, Н. И. Касаткина, С. В. Мухина и др.).

Цвет является одним из важнейших средств художественной выразительности, передачи отношений к создаваемому образу, своего миропонимания. Цвет как свойство предметов и явлений познается детьми через восприятие [1,3].

Считая проблему художественного восприятия цвета наиболее существенной в изобразительной деятельности, Е.Ф. Флерина отмечала, что дети любят цвет, он доставляет им «эстетическое наслаждение». Ребенок пользуется цветом как выразительным средством (яркая расцветка того, что особенно нравится, что он любит).

Восприятие цвета у детей дошкольного возраста связано с понятиями «нравится – не нравится», «красиво – не красиво». Цветовое решение понравившегося в большинстве случаев сходно. Это цвета яркие и чистые, в разнообразном сочетании. То, что не нравится и не красиво, изображается в рисунках небрежно, обязательно с предпочтением темных цветов: черные линии, черные или темно-коричневые образы животных, людей [2].

В последние годы ученые и практики все чаще отмечают малопривлекательность и отсутствие живописности в детских работах (Р. Чумичева, М. Петрова, Э. Быкова, Л. Попова и др.).

Без обучения могут быть усвоены только часто встречающиеся цвета: красный, зеленый, желтый и другие. Названия цветов – серый, голубой, розовый – устанавливаются позднее и обычно после особого к ним внимания. Вследствие небольшого опыта особую трудность для детей представляет то, что не все предметы и их цвета соответствуют представлениям о них детей [4].

Цветовая бедность детских работ часто обуславливается социально-культурным фактором, образом жизни и интересами родителей, их полной незаинтересованностью художественными стремлениями ребенка. В некоторых семьях у детей отсутствуют не только краски, но и карандаши, фломастеры. Ребенок ограничивается шариковой ручкой: он становится графиком и боится работать с живописными материалами.

Было установлено, что цветовое восприятие развивается у детей значительно раньше, чем умение передавать воспринятое в рисунке. Неполноте цветового восприятия детей Н.П. Сакулина видела в недостаточной культуре детского восприятия, которая формируется в условиях излишней цветовой насыщенности и пестроты игрушек и других окружающих ребенка вещей. Особенно трудным для детей является то, что не все предметы и не все цвета соответствуют представлениям о них. Это может быть преодолено путем включения в задания способов обследования с выделением цветов или же сравнения цветов в игровой деятельности.

Занятия по изобразительной деятельности, проводимые в учреждении дошкольного образования, дают возможность целенаправленно развивать эстетическое восприятие цвета и цветовых сочетаний. Отечественные психологи и педагоги Л.А. Венгер, В.А. Запорожец, А.А. Мелик-Пашаев, Н.П. Сакулина, А.П. Усова, Т.Н. Доронова, Е.Г. Приходько и др. доказывают возможность детей не только воспринимать цвет, но и применять его в рисунке как выразительное средство.

До настоящего времени отсутствует целостная система работы с детьми по развитию цветового восприятия и на этой основе формирования у детей чувства цвета в процессе занятий по изобразительной деятельности.

Подбор наглядных пособий по цветоведению в учреждении дошкольного образования нередко проводится с опорой на шаблонные упражнения, например, узнавание семи цветов радуги, определение основных цветов и получение на их основе новых. По причине художественной некомпетентности педагог часто не владеет необходимыми приемами оказания помощи ребенку в создании живописного рисунка. Отдельные педагоги диктуют или навязывают свое мнение, художественное видение, цветовое решение образа. В итоге ребенок постепенно снижает появляющуюся инициативу и вместо активного творца превращается в пассивного исполнителя. Рисунки, выполненные под диктовку взрослого, хотя и бывают интересными по цвету, но лишены детской экспрессии, непосредственности, а поэтому — особой оригинальности. В

результате проведения специальных исследований (Т.Г.Казакова, В. А.Силивон и др.) были определены потенциальные возможности детей старшего дошкольного возраста в использовании цвета как особого изобразительно-выразительного средства [5].

Так, наблюдается индивидуализация, авторская манера использования цвета. Один ребенок зачастую строит рисунок на согласовании крупных цветовых пятен; другой подает цвет во многих оттенках; третий работает преимущественно в холодной гамме и т.д. При направленном обучении большинство из старших дошкольников способно создать живописное художественное произведение, отвечающее всем требованиям изобразительного искусства.

Посредством цвета дети этого возраста способны выстроить портрет положительных, отрицательных сказочных героев, своих близких, одновременно передавая свое отношение к ним. Старшие дошкольники с удовольствием смешивают краски для получения всевозможных оттенков, сочетая их не только с белилами, черным цветом, но и друг с другом. К концу дошкольного детства дети могут успешно овладеть правильной техникой работы акварелью, вначале по сырому, а позже по сухому. Им становятся доступны такие технические приемы, как размывка, выбеливание, разнообразные дополнительные техники: тычок, разбрызгивание, монотипия, работа губкой и т. п. Дети в этом возрасте овладевают первым опытом рисования с натуры. Здесь господствует отражательная функция цвета. Отдельные дети овладевают искусством посредством цвета передавать простейшую перспективу в рисунке.

Можно констатировать, что цвет, являясь самоценным эстетическим явлением, в детском рисунке выполняет знаковую, отражательную, диагностическую, выразительную и другие функции. Являясь наиболее доступным средством художественной выразительности, одновременно цвет может быть и средством выражения мироощущений, переживаний, отношений. В старшем дошкольном возрасте развитие рисунка происходит в постепенном

утверждении реалистического изображения и одновременном стремлении ребенка к творческим импровизациям и экспериментированию с цветом.

Совершенно очевидно, что для руководства художественным творчеством детей педагог сам должен быть художественно-образованным. Только в этом случае может проходить овладение детьми некоторыми знаниями о цветах и их сочетаниях, что позитивно сказывается на живописности и выразительности их работ.

Литература

1. Дубровская Н.В. Цвет творчества. Интегрированная программа художественно-эстетического развития дошкольника от 2 до 7 лет/ Н.В. Дубровская. – СПб., ООО «ИЗДАТЕЛЬСТВО ДЕТСТВО-ПРЕСС», 2011.
2. Комарова Т.С. Цвет в детском изобразительном творчестве/ Т.С. Комарова, А. В. Размыслова. – Москва: Педагогическое общество России, 2007. – 144с.
3. Панксенов Г.И. Живопись. Форма, цвет, изображение / Г.И. Панксенов. – Москва: Академия, 2007. – 143с.
4. Сенько Д.С. Основы композиции и цветоведения: Учеб. для учащихся учреждений, обеспечивающих получение проф.-тех. образования по профилю образования «Искусство и дизайн»/ Д.С. Сенько. – Мн.: Беларусь, 2010. – 189с.
5. Силивон В.А. Природа детского рисунка (психолого-художественный аспект): Монография/ В.А. Силивон. – Мн.: БГПУ им. М. Танка, 2000. – 183 с.

**ВИХОВАННЯ ЯК НАЦІОНАЛЬНО-СОЦІАЛЬНИЙ ФАКТОР
ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ДЕРЖАВИ У ПРАЦЯХ Г. ВАЩЕНКА**

Марина Денисюк

ВКНЗ "Коростишівський педагогічний коледж

імені І.Я.Франка"

Житомирської обласної ради

Науковий керівник – к. пед. н., викладач Самойленко О.А.

Процес відродження незалежної демократичної України з її прагненням увійти повноправним членом у світовий економічний простір передбачає всебічне втілення в суспільне життя гуманістичних принципів, цінностей та норм. У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема формування свідомого молодого покоління на високих духовно-моральних засадах з пріоритетом загальнолюдських цінностей.

Наступним, не менш важливим освітнім завданням є підняття рівня духовно-національної культури українців, їх національно-патріотичної свідомості, адже формування національно-патріотичної свідомості молоді визначає одну із головних ліній захисту національних інтересів. Суть справи полягає в тому, що без національно-свідомого, патріотично налаштованого фахівця неможливо не лише підняти, але й зберегти державу. У цьому складному і багатоаспектному процесі особлива роль відводиться творчій спадщині вітчизняних педагогів, особливе місце в якій займає доробок Г.Ващенко [1, с. 9].

Заслугою цього видатного ученого є те, що йому вдалося сформулювати науково-обґрунтований виховний ідеал, зміст і структуру (напрями і компоненти) виховання, визначити вплив християнської ідеології з позиції націонал-патріотичного світосприйняття. Саме тому, на нашу думку, педагогічні узагальнення вченого повинні повніше використовуватись у складних умовах розбудови української держави, особливо щодо визначення

мети виховання, формування громадянина-патріота, основ духовності та моральності особистості, її волі та характеру, забезпечення свободи людини.

Оскільки виховання, як національно-соціальний феномен, тісно пов'язане з державним устроєм, в «Проекті системи освіти в самостійній Україні» Г. Ващенко намагається обґрунтувати найдоцільніший на його думку державний устрій, в основу якого покладені наступні «... риси християнської ідеології»:

1) визнання Бога як абсолютної Істини, Добра і Краси, як творця і Промислителя Всесвіту;

2) віра в безсмертність душі людини і перевага духу над тілом, вічного над тимчасовим;

3) визнання абсолютної вартості особистості людини як образу і подоби Божої;

4) визнання як основи моралі любові до Бога і ближнього, любові до окремих людей та Батьківщини» [1, с. 27].

Патріотизм і духовність формуються, на його думку, насамперед засобами релігійного виховання, що яскраво показано в його праці «Виховання волі і характеру». Саме тому, розв'язання проблеми взаємовідносин особи і суспільства педагог вбачає у християнських ідеалах, на основі яких християнство намагається об'єднати особу і суспільство. Відповідно в основу державного устрою в Україні ним покладені основні ідеї християнської ідеології [2, с. 58].

Базою для формування духовності, на думку Г.Ващенко, є християнство. В умовах відродження національної духовності ці думки педагога дуже актуальні. Про це свідчить зростання уваги до взаємин школи і релігії в наш час.

На основі ґрунтовного аналізу вітчизняної системи освіти і виховання Г.Ващенко окреслив національний виховний ідеал — це «... служба Богові й Батьківщині!» [3, с. 60]. Учений наголосив, що служіння Батьківщині повинно

бути усвідомленим, як особистий обов'язок. Таким чином, педагог розв'язує проблему справжніх цінностей виховання.

Основною родзинкою в цих цінностях є здобутки духовної культури та народні ідеали, що міцно пов'язані зі світоглядом, релігією й мораллю. Коли ідеали ці високі і здорові, — пише він, — то це перша запорука того, що нація з честю витримає найтяжчі іспити історії та збереже себе в найтяжчих умовах внутрішнього і міжнародного життя. Коли ж вони низькі і нездорові, то навіть при найбільш сприятливих умовах життя нація буде розкладатись. Звідси висновок про те, що демократизація та гуманізація виховання і освіти, тобто їх розбудова в сучасних умовах неможливі без відродження і розвитку вітчизняних культурно-історичних, народознавчих традицій, які мають велике педагогічне значення.

Г. Ващенко, також, наголошує на визначній ролі традицій у виборі ідеалу людини. Він пише, що традиційний ідеал людини — це не вишита сорочка, яку можна скинути і все ж таки залишитись українцем. Ідеал людини — це те найкраще, що створив народ в розумінні властивостей людської особистості та її призначення [1, с. 103]. Обґрунтовуючи виховний ідеал, як службу Богові й Батьківщині, вчений пояснює, що «...благом Батьківщини» є:

1. Державна незалежність, можливість для українського народу вільно творити своє політичне, соціальне, господарське і релігійне життя.
2. Об'єднання всіх українців, незалежно від їх територіального положення, релігійної приналежності, соціального стану в одну спільноту, що об'єднана єдиним творчим прагненням і високим патріотизмом.
3. Справедливий державний устрій, який би підтримував лад у суспільстві, в той же час забезпечував особисті права і волю кожного громадянина, сприяв розвитку та прояву його здібностей.
4. Справедливий соціальний устрій, при якому б «зникала» боротьба між окремими групами суспільства.

5. Високий рівень народного господарства і справедлива організація його, що забезпечувала б матеріальний добробут всіх громадян, була б позбавлена елементів експлуатації.

6. Розквіт духовної культури українського народу, науки, мистецтва, освіти.

7. Високий релігійно-моральний рівень українського народу, реалізація в житті вчення Христа.

8. «...Високий рівень здоров'я українського народу, зведення до мінімуму всяких посеред нього хвороб» [2, с. 68].

Досягнення вище названих «благ», учений вбачав у домінуванні духовного над матеріальним.

У зв'язку з цим, Григорій Григорович обґрунтував необхідність спеціальної виховної системи, яка б забезпечила гармонічне виховання української молоді. Досягнення даного результату учений вбачав у формуванні національного світогляду та досягненні високого рівня розвитку пізнавальних процесів (спостережливості, пам'яті, творчої уяви, логічного мислення). Він доводив, що світогляд мусить бути не матеріалістично-атеїстичним, а ідеалістично-християнським, оскільки «відносини між людьми повинні бути засновані не на класовій боротьбі, а на християнській любові» [3, 25]. Все це закликає нас до професійних роздумів.

Отже, ще у минулому столітті педагог своїм гарячим серцем патріота відчув наші сучасні потреби, заклав для нас основи національної системи освіти в самостійній, незалежній державі. Вся творчість Г. Ващенка має європейський орієнтир, що надзвичайно важливо в наш час для формування «європейської свідомості», виховання такого загальнокультурного, інтелектуального та естетичного типу особистості, який би був підготовленим до Європейського міжнародного діалогу.

Література

1. Бойко А.М. «...Служба Богові й Батьківщині». Григорій Ващенко: альтернатива поглядів і оцінок: Науково-методичний посібник/ А.М. Бойко– К.: ІЗМН, 2001. – 428с. – С. 9.
2. Ващенко Г. Вибрані педагогічні твори/ Г. Ващенко. – Дрогобич, 1997. – С.22.
3. Ващенко Г.Г. Виховний ідеал: Підручник для педагогів, вихователів, молоді і батьків/ Г.Г. Ващенко. – Л.: Калуга, 2006.
4. Ващенко Г.Г. Проект системи освіти в самостійній Україні/ Г.Г.Ващенко. – Мюнхен, 1957. – 48 с.
5. Виховання молодого покоління на принципах християнської моралі у процесі духовного відродження України: Зб. наук. праць. – Острог, 1997. – 232с.

ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПОДДЕРЖКА РАЗВИТИЯ МУЗЫКАЛЬНОГО ВОСПРИЯТИЯ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА С УЧЕТОМ ОСОБЕННОСТЕЙ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ

Марина Дербенёва

*Белорусский государственный педагогический
университет имени М. Танка*

Научный руководитель – к.пед.н., доцент Анцытирович О.Н.

При характерном для современной глобализации размывании границ национальностей и культур, актуальным является сохранение национальной идентичности каждого народа и воспроизводства его традиционной культуры. Ситуация в современной Беларуси не является исключением. Внедрение концепции белорусской идентичности, которая исходит из классических критериев (язык, этнические корни), относится к началу 1990-х гг., она же остается востребованной и в современном обществе. Данная концепция

подчиняется принципу укрепления базисных ценностей, идеалов, норм, а через них – уже самой идентичности [1, с.25]. Однако базисные ценности меняются вследствие изменения и развития самого общества. Современное общество потребления претерпевает глубокий духовно-нравственный кризис, что вызывает опасность деградации, эрозии и деформации нравственных норм и забвения духовных ценностей, особенно среди подрастающего поколения. Это представляет прямую угрозу национальной безопасности нашей страны, о чем прямо говорится в концепции национальной безопасности Республики Беларусь. В числе конкретных потенциальных угроз названа утрата значительной частью граждан традиционных нравственных ценностей и ориентиров, попытки разрушения национальных духовно-нравственных традиций. Поэтому духовная безопасность – это состояние защищенности духовно-нравственных, культурно-исторических основ жизни нашего народа, того, что можно назвать культурно-генетическим кодом. Для его сохранения необходимо актуализировать духовно-нравственный потенциал отечественных культурно-исторических традиций и ценностей [2, с.131].

Традиции и ценности народа зафиксированы в разнообразных произведениях искусства (в том числе и музыкального). Это народная музыка и произведения, созданные композиторами в разные исторические эпохи в разных странах с опорой на национальный музыкальный язык. При современных возможностях тиражирования и распространения образцов музыкальной культуры, их доступности, имеется возможность приобщать ребенка к обширному наследию мировой музыкальной культуры. Исходя из того, что освоение культурных идеалов начинается с детства, то важно уже с первых лет сделать народную музыку близкой детям, чтобы не утратить ценностный источник народной культуры. Систематическое накопление интонационного опыта народной музыки внесет неоценимый вклад как в становление национальной идентичности, так и значительно облегчит усвоение языка классической музыки, которая включает ее обороты [3, с. 71-76]. Накопление данного опыта происходит во всех видах музыкальной

деятельности, однако, основным видом детской музыкальной деятельности детей дошкольного возраста традиционно является музыкальное восприятие. Оно пронизывает все виды детской музыкальной деятельности, такие как пение, игра на детских музыкальных инструментах, музыкально-ритмическая деятельность, музыкальное творчество. Вопросами развития музыкального восприятия занимались такие ученые как В.В. Медушевский, Е.В. Назайкинский, О.П. Радынова, К.В. Тарасова, А.В. Торопова, Г.М. Цыпин и др. Они отмечали, что музыкальное восприятие является сложным процессом, в котором учувствуют как эмоции, так и мышление и предполагает движение от звукового образа к смыслу произведения [3 с. 61]. А.В. Торопова отмечает, что «музыкальное восприятие направлено на постижение многомерного культурно-музыкального феномена, каким является *музыкальный образ*, несущий глубинный смысл и культурный знак, обладающий общекультурным значением и индивидуальной значимостью для каждого, слушающего музыку» [4, с.27].

Таким образом, развитое музыкальное восприятие помогает формировать личность, субъект, в котором нуждается современное постиндустриальное общество. Это субъект творческий и активный, стремящемся к проявлению всех заложенных в нем способностей, открытом культурным инновациям и инициативам, готовом к свободному выбору и ответственности, способном соединить свои усилия с другими людьми, признаваемыми равными по своим правам и возможностям. Для создания такой многогранной личности со стороны педагога необходимо осуществлять целенаправленную деятельность, которая будет рассматриваться нами в рамках термина «педагогическая поддержка». Различные аспекты педагогической поддержки рассматривались в работах таких ученых, как О.С. Газман, Н.Н. Михайлова и С.М. Юсфин, А.В. Мудрик, Е.Н. Шавринова, И.А. Колесникова.

Термин «педагогическая поддержка», по О.С. Газману, – это «процесс совместного с ребенком определения его собственных интересов, целей, возможностей и путей преодоления препятствий (проблем), мешающих ему

сохранить свое человеческое достоинство и самостоятельно достигать желаемых результатов в обучении, самовоспитании, общении, здоровом образе жизни» [3, с. 108–111].

Для различных перечисленных выше действий учёный О.С. Газман ввёл в обиход термин «педагогическая поддержка» и рассматривал вместе со своей исследовательской группой образование с двух точек зрения: социализации и индивидуализации.

Социализация выражается в обретении человеком способности к «адаптивной активности» и его приобщении к должному – познавательной или нравственной норме. Данный процесс происходит при целенаправленном обучении и воспитании, а также под воздействием семьи, улицы, СМИ.

Но существует и другой путь, в котором подчёркивается деятельность педагога и самого обучающегося по поддержке и развитию его индивидуальности, его особых и единичных качеств, природных и/или приобретённых. О.С. Газман указывает на необходимость поддерживать человека в духовном самостроительстве и творческом самовоплощении [2; с. 28].

А.В. Мудрик уделяет большое внимание социализации, считая её составной частью социального воспитания, выражающегося «в создании условий для целенаправленного развития и духовно-ценностной ориентации человека» [5, с. 34]. Ученый также формулирует основные и необходимые условия для эффективности индивидуальной помощи детям, подросткам и юношам в рамках воспитательной организации, но ввиду универсальности концепции А.В. Мудрика эти условия соответствуют также музыкально-образовательной среде в дошкольном возрасте:

1. Наличие у педагогов установки на оказание индивидуальной помощи.
2. Наличие у воспитуемого готовности принять помощь от воспитателя и установки на добровольный контакт с ним по поводу своих проблем, желания найти у него понимание и получить информацию.

3. Наличие у педагога необходимых для оказания индивидуальной помощи свойств: здорового самовосприятия, последовательности в установках по отношению к воспитанникам, справедливости, симпатии, понимания их нужд и проблем, уважительного отношения к ним; умения пробуждать у воспитанников чувство свободы в общении, умения разрядить обстановку во время беседы, чувства юмора.

4. Использование в воспитательной организации личностного, дифференцированного, возрастного и индивидуального подходов [5, с. 158].

Актуальность процесса формирования идентичности диктует необходимость усвоения подрастающим поколением идеалов, зафиксированных в культурном генотипе. Исходя из того, что музыкальное искусство является средством передачи культурных ценностей, национальных информационных «кодов», а период дошкольного детства – периодом первоначального вхождения в национальную культуру, усвоения ее ценностей, организации процесса музыкального восприятия дошкольников следует уделять значительное внимание. В условиях неблагоприятной музыкальной среды (в отношении насыщенности ее национальными образцами) возникает необходимость осуществления специальной деятельности педагога – педагогической поддержки по развитию музыкального восприятия детей дошкольного возраста на национальном музыкальном репертуаре.

Литература

1. Титаренко Л.Г. Модели национальной идентичности населения Беларуси и перспективы / Л.Г. Титаренко // Философия и социальные науки: Научный журнал. – 2009. – № 1/2. – С. 9–14.
2. Осипов А.И. Духовно-нравственный кризис общества потребления / А. И. Осипов // Довгирдовские чтения IV: тенденции духовно-нравственного развития современного общества: материалы международной научной конференции, г. Минск, 16–17 мая 2013 г. / Институт философии НАН Беларуси. – Минск: Право и экономика. – 2013. – С. 131–134.

3. Радынова О. П. Музыкальное воспитание дошкольников /О.П. Радынова, А.И. Катинене, М.Л. Палавандишвили // Учебное пособие для студ. фак-ов дошк. воспит. высш. и средн. пед. учеб. заведений — М.: Издательский центр «Академия», 1998. – 240 с.
4. Торопова А.В. Музыкальная психология и психология музыкального образования / А.В. Торопова // Учебное пособие. – М: Издательский центр «ГРАФ-ПРЕСС», 2008. – 200 с.
5. Газман О.С. Воспитание и педагогическая поддержка детей / О.С. Газман // Народное образование. –1998 – № 6. – С. 108–111.
6. Газман О.С. Педагогическая поддержка детей в образовании как инновационная проблема / О.С. Газман // Новые ценности образования: десять концепций и эссе. М.: Инноватор, 1995. –58 с.
7. Мудрик А.В. Социальная педагогика /А.В. Мудрик – М.: Издательский центр «Академия», 2000. – 200 с.

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ВИМІРИ ІСНУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Олексій Добровольський

КВНЗ КОР «Богуславський гуманітарний коледж

ім. І.С. Нечуя-Левицького»

Науковий керівник – викладач *Колесніченко С.В.*

У цілому формування особистості та її розвиток у соціумі може бути успішним лише тоді, коли будуть враховані всі зовнішні та внутрішні фактори, які на неї впливають, їх складні взаємозв'язки. Перш за все, це спосіб життя особистості, який може сприяти її розвитку (за певних умов) чи протидіяти йому, умови життя, які сприяють становленню певного способу життя в межах певного району, національні особливості, особливості природного середовища, різні джерела духовної культури, характер їх взаємодії, просторові та часові умови життя особистості й мікрогруп, виховні

системи та індивідуальні особливості особистості, які склалися у цих системах.

Сьогодні соціальні служби, різні соціально-педагогічні інститути зайняли у такому складному процесі, як соціалізація особистості, свою нішу. Зважаючи на те, що соціалізація особистості потребує певних педагогічних умов, доцільно назвати найважливіші з них: гуманізація процесу соціального становлення особистості, відповідність змісту, обсягу і характеру соціально-педагогічної діяльності можливостям, умовам даного соціуму.

При цьому основним завданням соціально-педагогічних інститутів є соціалізація особистості з урахуванням особливостей її життєдіяльності в середовищі, у діяльності, в ситуації, де відбувається пізнання і оволодіння цією особистістю суспільними нормами і цінностями.

У ситуації вибору змісту і форм діяльності кожна молода людина прагне керувати власним розвитком як процесом. Тому пропонується розглядати цей процес як складну структуру, що включає такі види діяльності:

- 1) самоосвіта;
- 2) самовиховання (робота над характером, емоційним та моральним розвитком, філософією життя тощо);
- 3) вибір напрямку (галузі) освіти та професії;
- 4) вибір конкретного місця роботи;
- 5) вибір групи друзів, товаришів, колег;
- 6) участь у певних громадських і політичних організаціях;
- 7) рішення щодо вступу до шлюбу і складу сім'ї;
- 8) пошуки шляхів досягнення поставленої мети. [1, с.26]

Звідси слід вести мову про те, що суспільство може і повинне допомагати молодому поколінню залучатися до активної діяльності, створюючи умови для його становлення та інтеграції в життя суспільства. Проте не досить лише створити умови для позитивно-мотиваційної діяльності, потрібно затратити багато енергії, щоб сформувати у молоді традицію аналізу свого становища, здатність нести відповідальність за свої вчинки, співпрацювати, приймати

спільні рішення у групі, здійснювати реальну суспільну діяльність і розвивати необхідні для такої діяльності навички та вміння.

Діяльність соціально-педагогічних інститутів щодо соціалізації є найбільш ефективною тоді, коли вона орієнтована на досвід перебування особистості у “позитивному” соціумі і міжособистісному спілкуванні. Можна сказати, що для діяльності соціально-педагогічних інфраструктур важливі не самі дії дітей і молоді, не їх результати, а набутий у спільній діяльності, обговорений і усвідомлений досвід, який молоде покоління набуває і зможе ним керуватися у своєму подальшому житті.

Мета соціально-педагогічного впливу диктує обов'язковість створення умов для розгортання як об'єктивно-соціологічної діяльності, так і соціально-психологічної, коли молодь потрапляє в реальні ситуації, де активно проявляється суб'єктивна позиція особистості. Це дозволяє їй утверджуватися в певних видах діяльності, а, отже, і в соціумі в цілому.

Реалізація різних напрямів, змісту і програм щодо соціалізації особистості потребує і реалізації відповідних функцій соціально-педагогічної діяльності. Ці функції можуть бути уточнені, розширені залежно від суб'єктів соціалізації, регіону, соціальних умов і життєдіяльності особистості. У визначенні функцій загалом можна спиратися на положення білоруського вченого В.Г. Литвиновича:

I. Діагностико-прогностична функція є своєрідним підґрунтям, яке дозволяє вивчати проблеми і потреби дітей та молоді і визначати методики соціально-педагогічної діяльності у соціумі та мікросоціумі.

II. Функція забезпечення соціальних гарантій розвитку молодої людини як особистості і її нахилів, здібностей, можливостей.

III. Функція соціального захисту дитини, підлітка, молодої людини і надання їм допомоги у кризових та конфліктних ситуаціях.

IV. Функція соціальної адаптації суб'єкта у соціумі в ситуації різкої зміни соціальних умов та соціального середовища.

V. Функція забезпечення соціальних зв'язків суб'єкта в соціумі з різними соціально-педагогічними інститутами шляхом включення конкретного суб'єкта в суспільний процес у соціумі.[4, с. 173]

Вищою мірою прояву соціальних зв'язків є діяльність, яку здійснюють соціальні інститути з урахуванням необхідності, потреб, інтересів як особистості, так і суспільства.

Визначення функцій соціально-педагогічної системи у структурі соціалізуючого процесу допомагає здійснювати прогнозування якісних змін життєдіяльності дітей і молоді, виявлення резервів удосконалення процесу соціалізації, шляхів вирішення соціально-педагогічних проблем, активності включення соціальних інститутів у діяльність з метою поліпшення соціально-педагогічних умов соціуму.

Виходячи із загальної мети соціально-педагогічних інститутів і тих завдань, які вони мають виконувати, можна передбачити розробку, уточнення, продовження щорічних основних напрямків і змісту діяльності соціально-педагогічних інститутів. [3, с. 98]

Для створення умов щодо соціалізації особистості необхідна цілеспрямована організована діяльність, яка має включати суб'єкти соціального виховання у взаємодію з оточуючим світом і яка формує в них систему ціннісного ставлення до цього світу.

Першою умовою соціалізації особистості є створення системи взаємодії всіх соціально-педагогічних інфраструктур – державних, громадських, а також окремих осіб, волонтерських груп, міністерств і відомств, зокрема шкіл, позашкільних установ, клубів і об'єднань, дитячих та молодіжних організацій, закладів культури і спорту, різноманітних фондів.

Другою умовою соціалізації особистості є створення своєрідної соціально-педагогічної системи відкритого типу. Ця форма інтеграційного впливу може бути використана для зміни ціннісних орієнтацій суб'єктів, статусу мікрогруп і окремої особистості, для корекції процесів входження в соціум, переорієнтації поведінки підлітків тощо.

Третьою умовою соціалізації особистості є розробка структури соціально-педагогічної діяльності соціальних служб молоді (ССМ), визначення основних її напрямків (6 напрямків); створення програм організації реальної життєдіяльності тих суб'єктів, котрі потребують допомоги, підтримки та захисту; розвитку нових програм та наповнення їх змістом, адекватним поставленим цілям стосовно конкретної особистості, мікрогрупи, мікросередовища.

Узагальненим критерієм оцінки діяльності соціальних служб для молоді є факт розробки та використання ними соціальних технологій, під якими перш за все треба розуміти спосіб використання особистісної діяльності з метою досягнення соціально значущих цілей. При цьому соціальна технологія проявляється у двох аспектах: як проектування форм, методів, шляхів реалізації ідей і як прояв проекту в діяльності. Ці два етапи соціалізуючого процесу, безперечно, завжди взаємодіють і впливають один на одного.

Ефективність діяльності певних соціально-педагогічних інститутів оцінюється не лише за оптимальністю технологій. Вона є узагальнюючим проявом і ряду інших характеристик, зокрема таких, як: універсальність, оперативність, доступність, надійність, гнучкість, інтеграційність, фахове забезпечення кадрами, здатними реалізувати розроблені проекти соціалізуючого впливу.

Соціалізація полягає у сходженні людини від індивідуального до соціального (згадаймо попередній вислів: особистістю не народжуються, нею стають) під прямим чи опосередкованим впливом таких факторів соціального середовища, як: сукупність ролей і соціальних статусів, що їх суспільство пропонує людині; соціальні спільноти, в межах яких індивід може реалізувати певні соціальні ролі і набути конкретний статус; система соціальних цінностей і норм, які домінують у суспільстві і наслідуються молодшими поколіннями від старших; соціальні інститути, які забезпечують виробництво і відтворення культурних взірців, норм і цінностей та сприяють їх переданню і засвоєнню; загальна ситуація в країні, яка може коливатися від жорстко запрограмованого

процесу формування нормативного чи ідеального типу особистості до переважання стихійності суспільних впливів на індивіда; перша ситуація зазвичай характерна для тоталітарних режимів, друга — для суспільств у перехідні епохи їх розвитку. [2, с. 45]

Процес соціалізації охоплює всі можливості прилучення до культури, виховання й навчання, за допомогою яких людина набуває соціальної природи і здібності брати участь у соціальному житті. У цьому процесі задіяне все оточення індивіда: сім'я, сусіди, ровесники, вихователі і вчителі, колеги по роботі і знайомі, засоби масової інформації, тощо. Важливо відзначити, що соціалізація — не якийсь одноразовий чи короткотривалий акт; вона здійснюється протягом усього життя людини — від дитинства через зрілість і до старості включно. Це відбувається тому, що умови життя людини, а значить, і вона сама постійно змінюються, вимагаючи входження у все нові й нові соціальні ролі і відповідних змін статусу (інколи докорінних, як от перехід від статусу дитини до статусу соціально зрілої особи).

Таким чином, соціологія особистості в умовах розвитку традиційних високорозвинутих країн та особливо у перехідні епохи в житті країн, що шукають виходу з посткомуністичного простору, займає чільне місце в системі спеціальних соціологічних теорій. Проблематика людини завжди є центральною у будь-якій соціогуманітарній науці. Але в соціології антропологічні проблеми в теоретичних концепціях тісно пов'язані з її соціальною практикою — соціологія сьогодення безпосередньо займається пошуком шляхів вирішення найбільш складних проблем соціального життя сучасної людини, істоти водночас всемогутньої і безсилої, свободної і відчуженої, товариської і безмежно самотньої.

Література

1. Ковальчук В.А. Особливості взаємодії школи та соціального середовища / В.А. Ковальчук// Теоретичні та методичні засади соціально-педагогічної

підготовки вчителя.- Київ-Житомир.: Державний педагогічний інститут.- 2001.- С.36.

2. Коляденко С.М. Деякі питання соціалізації особистості у творчій спадщині В.О. Сухомлинського/ С.М. Коляденко, О.О. Юрчук // Теоретичні та методичні засади соціально-педагогічної підготовки вчителя. - Київ-Житомир.: Державний педагогічний інститут. 2001.- С.46.

3. Сорокін П.А. Загальнодоступний підручник соціології. -. М.: 1994.- 181 с.

4. Соціальна педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / за редакцією В.А. Нікітіна. – М.: Гуманітарний видавничий центр ВЛАДОС, 2000 – 272 с. - С. 30.

ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ЯК ВИЯВ ВИСОКОГО РІВНЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Інна Довбуш

*Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини*

Науковий керівник – к. пед. н., доцент Добридень А. В.

Педагогічна майстерність – це показник рівня професіоналізму вчителя, невід’ємний компонент педагогічної діяльності, без якого стає неможливим реалізація всіх цілей професійної діяльності. Педагогічна майстерність ґрунтується на високому фаховому рівні педагога, його загальній культурі та педагогічному досвіді.

Дослідженням її займалися такі видатні дослідники як Г. Ф. Грінченко, І. А. Зязюн, О. В. Козлова, С. О. Сисоєва, та ін., підготовкою вчителя до творчої діяльності – М. В. Загвязинський, В. А. Кан-Калик, В. А. Крутецький, М. Д. Нікандрова, М. М. Поташник, Р. Х. Сакурова та ін. Проблему становлення вчителя досліджували такі вчені, як В. І. Бондар, О. В. Киричук, Н. І. Клокар, Н.В. Кузьміна, В. О. Сластьонін та ін.

Можемо стверджувати, що за останні роки педагогічна діяльність учителя змінювалась, вдосконалювалась та набула якісно нових відмінностей, але потреби сьогодення визначають необхідність безперервного розвитку та вдосконалення педагогічної майстерності.

Мета даної статті полягає у розкритті значення та важливості педагогічної майстерності в діяльності вчителя, її впливу на формування творчої особистості учня.

Сенс педагогічної професії виявляється в діяльності, яку здійснюють її представники і яка називається педагогічною. Вона представляє особливий вид соціальної діяльності, спрямованої на передачу від старших поколінь молодшим накопичених людством культури і досвіду, створення умов для їх особистісного розвитку та підготовку до виконання певних соціальних ролей у суспільстві.

Учитель – не лише професія, суть якої транслювати знання, а висока місія створення особистості, ствердження людини в людині, тому не достатньо володіти лише певними теоретичними поняттями, потрібно розвивати в собі якісно нові риси, які б стали ефективними в ході педагогічної діяльності.

Розглянувши сутність поняття «майстерність» можна знайти не одне його тлумачення, наприклад, С. У. Гончаренко стверджує, що «Майстерність – властивість особистості набута з досвідом, як вищий рівень професійних умінь у певній галузі, досягнутих на основі гнучких навичок і творчого підходу» [1], а М. Д. Ярмаченко дає своє бачення цього поняття «Майстерність – високе мистецтво в якійсь галузі, вправність у виконанні певного виду діяльності, передбачає наявність професійних знань, вмінь та навичок» [2], то ж можна зробити висновок, що *майстерність* – це насамперед сукупність певних якостей особистості, які є необхідними для здійснення професійної діяльності на найвищому рівні. Майстерність вчителя полягає насамперед у здатності до творчої діяльності, в умінні зацікавити та мотивувати учнів до пізнавальної активності, в здатності організувати навчальний процес з використанням новітніх тенденцій та технологій.

Основу педагогічної майстерності складають духовність та професійно-педагогічні знання та вміння, передовий педагогічний досвід та його використання, особисті професійні якості вчителя та вміння використовувати свій зовнішній та внутрішній потенціал. Складовими творчості є креативність та новаторство, артистизм та імпровізація, ерудиція та творче натхнення.

Таким чином, паралелі між цими двома поняттями стають очевидними, адже майстерним називається той педагог, який володіє не лише певними знаннями та професійними властивостями, це водночас різносторонньо розвинена особистість, яка здатна організовувати творчу діяльність в ході уроку та передавати набуті знання, вміння та навички молодшому поколінню. Вчитель – це актор, який має безкінечне терпіння та фантазію, що робить навчання цікавим та захоплюючим, він має знайти оригінальні приклади та способи передачі навчальної інформації. Головними чинниками педагогічної майстерності є вміння поєднувати навчання і виховання, формувати в учня високу моральність, працелюбність, почуття патріотизму.

Педагогічна майстерність формується і розвивається через посередництво активної педагогічної творчої діяльності. За окремими діями вчителя не можна говорити про його майстерність. Це проявляється в системі його діяльності як професіонала і має подвійну природу, що охоплює, по-перше, високий рівень володіння викладанням навчального предмета; по-друге, сама майстерність – вміння вчити і виховувати «на відмінно». Справжній вчитель-майстер завжди знайде нестандартні відповіді на будь-які запитання, вміє по-особливому підійти до учня.

Тож, як казав І. А. Зязюн «Учитель – головна продуктивна сила суспільства». Є дві головні складові вчителя – майстерність та особистість. Якщо вчитель не буде ними володіти, нам не вдасться зробити освіту потужним чинником соціального, економічного і духовного розвитку суспільства, чинником його інтелектуального відродження [3].

Отже, від педагогічної майстерності вчителя залежить вся його професійна діяльність, а сама майстерність є результатом довготривалої, наполегливої

праці над собою. Однією із головних рис педагогічної майстерності є мистецтво вміння збуджувати учнів, а не спонукати, адже своєчасна похвала породжує ланцюгову реакцію добрих вчинків.

Література

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Вид. 2-ге, допов. й перероб. / С. У. Гончаренко. – Рівне : Волинські береги, 2011. – 552 с.
2. Педагогічний словник / За ред. дійсного члена НАПН України М. Д. Ярмаченка. – К.: Педагогічна думка, 2001. – 516 с.
3. Основи педагогічної майстерності: навчальний посібник для пед. спец. вищ. навч. закладів / І. Я. Зязюн, І. Ф.Кривонос та ін; під ред. І. Я. Зязюна. - М.: 1989.

ДИТЯЧО-БАТЬКІВСЬКІ СТОСУНКИ ТА ЇХ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК З ОСОБИСТІСНИМИ ЯКОСТЯМИ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анастасія Доник

Інститут розвитку дитини

НПУ ім.. М.П. Драгоманова

Науковий керівник - к. психол. н., доцент *Гальченко В. М.*

Налагодження гармонійних дитячо-батьківських стосунків є цілком актуальним питанням у наш час, адже щодня ми стикаємося з непорозуміннями та конфліктами у цій сфері. Тому маємо розуміти, що ставлення батьків до дітей та дітей один до одного суттєво впливають на дитячу психіку. Якщо ж говорити про ставлення загалом, то воно батьками та дітьми сприймається по-різному: для когось негативні прояви у взаєминах можуть бути нормою, для іншого ж – трагедією.

Тому розглянемо детальніше дитячо-батьківські стосунки, аби зрозуміти, на що саме важливо звернути увагу, а також дослідити, як вони впливають безпосередньо на дитину.

Перш за все, важливо зауважити на готовності молоді до створення сім'ї. С. В. Ковальов, досліджуючи сім'ю, писав, що психологічна готовність до шлюбу – це динамічне утворення, яке залежить від багатьох зовнішніх та внутрішніх факторів, і становить складний синтез взаємопов'язаних та самообумовлених компонентів. До структури психологічної готовності автор включає такі компоненти: мотиваційний, особистісний, пізнавальний, емоційно-регулятивний, науковий [4].

З. Кісарчук вирізняє два полярних підходи для вивчення сім'ї: індивідуальний та системний. При індивідуальному підході, сім'я розглядається як стрес-фактор, з яким має впоратися член сім'ї, який звернувся за консультацією до психолога. Завдання психолога полягає у виявленні індивідуальних особливостей членів сім'ї, що утруднюють сімейну адаптацію. Системний підхід переміщує центр діагностики з індивіда на групові процеси сім'ї як системи, а проблеми членів сім'ї в цьому разі вважаються такими, що відбивають дисфункції сімейної системи [8, 8].

Ковальов стверджує, що існує парадокс шлюбно-сімейних уявлень юнаків і дівчат, який полягає в значному розходженні якостей бажаного супутника життя та передбачуваного партнера у повсякденному спілкуванні [4].

Е. Фромм серед основних потреб людини, які лежать в основі необхідності єдності з іншими людьми, виділяє потребу в орієнтації. Він наголошує на тому, що у людини повинна бути повна картина світу для інтелектуального орієнтування в ньому [5, 32]. Людина повинна навчатися спілкуватися з оточуючими, тому що від цього залежить її подальше життя.

Від того, як дорослі вміють спілкуватися між собою, також відбувається значний вплив на спокій дитини. Звернемося до досліджень О.М. Леонтєва, аби знайти цьому підтвердження. Він писав, що народжена дитина не є особистістю, але в неї є задатки для того, щоб стати особистістю. Особистістю

не народжуються, а стають у процесі життя. Це відбувається в міру того, як людина оволодіває сама собою, навчається керувати своєю поведінкою, своїми психічними процесами. Формування особистості починається в молодшому дошкільному віці, все попереднє життя дитини, лише підготовка до такого формування. Батьки ж у цьому віці відіграють важливу роль, тому що ще з самого народження вони поруч [6, 9].

Емоційно-психологічна стабільність шлюбу, на думку І. В. Гребеннікова, залежить від задоволення потреби подружжя в ласці, ніжності, турботі, а також спільних цінностей та поглядів на сімейне життя [2, 60].

Ще Антон Семенович Макаренко писав, що для малюка перших років життя авторитет батьків не вимагає ніяких доказів, він приймає їх, як людей гідних поваги тільки за те, що вони старші і сильніші, ніж він. Загрози батьківського авторитету створюються, коли дитині виповнюється п'ять – шість років. У цьому віці діти з жахом починають помічати, як батьки при них демонструють взаємну неповагу один до одного, що «відбивається» на відносинах дітей [7].

Також слід звернути увагу, що діти дуже чутливі до особистого прикладу батьків. Одними настановами і моралями не можна виховати дитину, необхідно відноситися до батьків з повагою, підкріплювати свої слова гідною поведінкою. Багато батьків помічають, як діти ще з дошкільного віку застосовують ті ж слова і звороти в мові, що і вони: хлопчики роблять рухи, характерні батькові, а дівчатка поведуться так само, як і мама. Однак важко розгледіти у маленької дитини те, як саме вона вбирає стиль поведінки старших. Наприклад, бабусі та дідусі можуть скаржитися батькам дитини на те, що та грубо розмовляє з ними. Причиною цього може бути, що батьки вчасно не навчили, не заборонили розмовляти таким тоном.

У такому випадку варто звернутися до книги Юлії Гіппенрейтер «Общатся с ребенком как?», в якій вона дає рекомендації для спілкування дорослих та дітей. Письменниця зверталася до дорослих з такими словами: «Коли дитина переживає сильні почуття, їй боляче, їй страшно, соромно, вона

гнівається, перше, що ви можете зробити, це дати зрозуміти, що ви «бачите й чуєте», що вона відчуває.

Щоб дитина зрозуміла, що ви поруч із нею, готові зрозуміти її та підтримати, ви можете використовувати спосіб, що називається «активне слухання». Активно слухати – значить «повертати» дитині в розмові те, що вона вам сказала, при цьому позначивши її почуття.

Ось приклади, як ви можете допомогти дитині поділитися почуттями та розповісти, що її хвилює.

Дівчинка: Я не носитиму цей жах!

Мама (спокійно): Тобі не подобаються ці брюки... (повторення почутого).

Дівчинка: Вони не гарні!

Ось інший приклад.

Дитина: Я ніколи не буду з ним спілкуватися...

Батько: Ти не хочеш з ним спілкуватися...

Дитина: Так, він обзиває мене!

Батько: Ти розлютився. (Позначення почуттів дитини. При цьому батько не засуджує різку і агресивну реакцію дитини).

Якщо дитина звертається до вас із чимось важливим, намагайтеся приділити їй свою увагу цілком, не відволікаючись ні на що інше. Якщо дитина маленька, ви можете сісти поруч з нею. Якщо у вас немає часу зараз обговорювати з дитиною щось, скажіть їй, коли саме у вас буде можливість побути із нею.

У таких випадках не варто ставити дитині запитання. Краще, щоб ваша реакція була у стверджувальній формі. Фраза, сформульована як запитання, не виражає співчуття, а сприймається як розслідування з боку батьків.

«Тримайте паузу», дайте можливість дитині зрозуміти свої переживання, просунути в розв'язанні своєї проблеми.

Важливо більше помічати хорошого в дитині, акцентувати увагу на тому, що в неї виходить, простіше кажучи, більше схвалювати її справи і вчинки,

частіше обіймати дитину, пестити, говорити їй, як ви її любите, як вона потрібна вам, як вам добре, що вона у вас є.

Такий підхід не означає, що ви не повинні сердитися на дитину чи повинні приховувати свої почуття. Однак варто виражати своє незадоволення якоюсь дією дитини, а не дитиною загалом. Можна засуджувати вчинки, але не почуття дитини [2, 74].

О.І. Бондарчук характеризує сім'ї зі сприятливим психологічним кліматом таким чином: ці сім'ї відзначаються згуртованістю, доброзичливістю і водночас високою вимогливістю один до одного, відповідальністю, почуттям захищеності й емоційної задоволеності в сім'ї. Важливий показник сприятливого емоційного психологічного клімату – прагнення до спільного розв'язання сімейних проблем, проведення дозвілля при одночасній відкритості сім'ї, її широких соціальних контактах.

Для порівняння зазначимо й протилежні характеристики сімей. «Сім'ї з несприятливим психологічним кліматом характеризуються, насамперед, напруженістю чи, навіть, конфліктністю особистісних стосунків, коли члени сім'ї негативно ставляться один до одного, їм властиве почуття незахищеності, емоційного дискомфорту від перебування в сім'ї» [1, 9-10].

Тому вибір залишається за нами, яку обирати стратегію поведінки.

Таким чином, можна зробити висновок, що ставлення батьків і дітей один до одного дійсно впливає на дитячу психіку, адже дитина бере приклад з тих, хто її оточує, вона досить спостережлива в будь-якому віці. Тому дорослим важливо створити такий психологічний клімат у сім'ї, щоб дитина бачила, що її люблять і поважають.

Література

1. Бондарчук О. І. Психологія сім'ї : Курс лекцій/ О.І. Бондарчук. – К. : МАУП, 2001. – 96 с.
2. Гиппенрейтер Ю.Б. Общаться с ребенком как : пособ. / Ю.Б. Гиппенрейтер. – М. : ЧеРо, 2003. – 118 с.

3. Гребенников И. В. Основы семейной жизни/ И.В. Гребенников. – М. : Просвещение, 1991. – 158 с.
4. Ковалев С. В. Психология современной семьи/ С.В. Ковалев. – М. : Просвещение, 2010. – 208 с.
5. Левицкий В. Н. Психология современных отношений/ В.Н. Левицкий. – К. : Феникс, 2009. – 124 с.
6. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность/ А.Н. Леонтьев. – М.: Смысл, 2005. – С. 8-141.
7. Макаренко А. С. Собрание починений: В 4 т. / А. С. Макаренко. – М. : Правда, 1987.
8. Психологічна допомога сім'ї : Посібник / За ред. З. Г. Кісарчук. – К. : Вид-во ін-ту соціології НАН України, 1998. – 181 с., С. 32-52.

ХУДОЖНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ ДОШКІЛЬНИКІВ НА ОСНОВІ КАЗОК

Людмила Дремлюк

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. іст. н., викладач *Родінова Н. Л.*

Оскільки процес залучення дітей до народної культури є багатограним, варто звернутись до однієї із провідних видів діяльності дітей дошкільного віку – художньої як емоційно-пізнавальної творчості, продуктивної, завершальної, що на думку вчених має значний потенціал для цього процесу у художній освіті. Психолого-педагогічні дослідження показують, що художня діяльність дітей є багатообразною (Н.О. Ветлугіна, Н.С. Карпінська, Т.С. Комарова, В.Т. Кудрявцев, Є.О. Фльоріна). Варто звернути увагу на художньо-мовленнєву і зображувальну діяльності, оскільки вони є основними у формуючому експерименті нашої роботи, хоч не заперечуємо значення інших видів художньої діяльності дітей (музичної, театралізованої).

Як відзначають вчені, у процесі художньо-мовленнєвої діяльності, розвивається мовна творчість дітей. Головним завданням мовної творчості дітей є поглиблення, розширення, пронизування емоційного життя дитини, подання настрою на серйозний лад. Про це свідчать висновки Л.С. Виготського: «Вона (творчість) дозволяє дитині, тримаючи свої творчі наміри і навиків, володіти людською мовою, цим самим тонкою і складною зброєю формування і передачі людської думки, людського відчуття, людського внутрішнього світу [2, с.64].

За даними досліджень Н.Ф. Вешкурцевої, оптимальною психологічною умовою введення дітей в художню літературу є їх власна літературна творчість. Дослідниця вказує, що поки дитина не відкрила автора у собі, вона є відстороненою від авторської позиції, що виражається у художньому творі. В цей же час вказано на вихід засобом гри (сюжетно-рольової, режисерської, гри-драматизації) на літературну творчість. Вона розробила методику уроків-гри, де особливу увагу приділено сюжетно-рольовій грі «Театр», роботі за методом «Створи продовження казки» з метою підведення дитини до авторської позиції і логічного завершення діалогу. Ці положення були використані нами при проведенні експерименту.

На думку Н.Ф. Вешкурцевої, у ігровій формі засвоєння художнього матеріалу, коли сюжет казки стає для дітей рольовою грою, віршована мова – звуками іграшки, проявляється схильність до певного «наслідування» (дитина продовжує порівнювати себе з героєм у рольовій грі) та свідчить про те, що художня активність дошкільників ще не виокремилась у самостійну діяльність, проходить як один з проявів провідної ігрової діяльності дитини, але в середині все ж таки виникають передумови до художньої діяльності. Н.Ф. Вешкурцева визначила передестетичний рівень рольової гри, як головну психічну передумову у літературному, художньому розвитку дитини. Ігровий досвід включає вихідні засоби для літературно-художньої діяльності. Дослідниця приходить до висновку, що дитина є здібною до «входження» у ігрову роль, сприйняття тексту художнього твору, «співдії» й «співпереживанню» героям

казок, до визначення складових елементів казок. При цьому питання оцінки дитиною героя, його привабливих якостей, не зачіпаються.

Застосування казок та уривків з них у повсякденному спілкуванні дорослого з дитиною дає можливість максимально ефективно задовольнити інтерес дитини, відповісти на її запитання стосовно об'єктів та явищ природи словами казок, навести фрагмент казки для демонстрації можливих наслідків діяльності дитини. Під впливом казки, дитина вчиться самостійно робити висновки про правила поведінки у житті.

Використання казки в ігровій діяльності, а саме – в драматизаціях, обґрунтовується найбільшим емоційним забарвленням для дошкільника. Крім того, в цьому виді діяльності відображаються ставлення особистості до оточуючого світу. Саме в грі формується людська потреба впливати на життя, змінювати його на краще. Відомий дослідник дитячої гри Д. Ельконін підкреслював, що у грі інтелект прямує за емоційно-дійовим переживанням. У грі як провідній діяльності дошкільник здійснює ті вчинки, до яких він буде здатний у реальності лише через певний час. Здійснюючи вчинок, навіть якщо він тільки програється, дитина зазнає нового переживання, яке пов'язане з виникненням емоційного пориву, що відразу був реалізований у вчинковій дії [4, с.218].

Введення казки в продуктивну діяльність дитини сприяє закріпленню знань, передачі почуттів, отриманих при попередньому її сприйнятті та ставлення до того, що зображується. Також уривки та приклади з казок можуть бути використані дорослим для мотивації дітей до праці.

Робота з казками обумовлюється психологічним механізмом засвоєння знань, що передбачає поступове сходження дитини у пізнанні по сходинках: сприйняття матеріалу, усвідомлення, розуміння, узагальнення, застосування [1, с.326]. Розроблена система використання українських народних казок являє собою поступове ускладнення навчально-виховних завдань в контексті національного виховання та змісту інформації, що подається дітям через казку.

На початковому етапі використовуються короткі казки або уривки з казок. Мета цього етапу полягає у забезпеченні позитивного емоційного відгуку дитини на сприймання об'єкту чи явища. Коротенькі казки (уривки) можуть читатися та розповідатися дітям у ході спостережень, на прогулянках, в процесі самостійної художньої діяльності дітей, після денного сну та під час інших режимних моментів.

Наступним етапом є використання коротких казок з метою закріплення та розширення знань дітей про них, розвитку пізнавального інтересу. На основі казок можна будувати інтегровані заняття, використати їх як фрагменти занять, читати дітям у другу половину дня та пропонувати переказати казку вдома. Необхідність перших двох етапів пояснюється тим, що для розвитку ціннісного ставлення до етносу дітям необхідно засвоїти інформацію про взаємозв'язок компонентів та цілісність життєдіяльності, яке неможливе без чітких системних уявлень про бутність українського народу.

На третьому етапі дітей знайомлять з казками, у яких розглядаються потреби персонажів та прослідковуються зв'язки окремого об'єкта з іншими. На цьому етапі вихователю або дорослому, що працює з казками, слід зосередити свою увагу, оскільки усвідомлення дітьми уявлень про національну культуру та особливості менталітету є базою для розвитку усвідомлення цінності компонентів життя, формування позитивного емоційно-ціннісного ставлення до етно культури, суспільно доцільної поведінки.

Наступним етапом є творча трансформація дітьми змісту знайомих казок та інтеграція їх у різні види діяльності під керівництвом вихователя. Заключним виступає творча самостійна трансформація змісту знайомих казок .. На цих етапах можуть використовуватися різні казки за бажанням дітей або за пропозицією вихователя. Цей етап передбачає створення казкового сюжету, спираючись на одне або кілька слів, які довільно обирають діти; створення сюжетів за допомогою відповідей на одне з низки запитань, не знаючи відповіді на попереднє запитання, задане іншим гравцем; створення нових сюжетів казок,

об'єднання декількох казок в один сюжет та застосування інших творчих методів роботи з казками.

Таким чином, необхідність використання системи казок обумовлена механізмами засвоєння інформації, що йде від її сприйняття, через усвідомлення та розуміння до практичного застосування. В цілому, використання казок за певною системою обґрунтовується необхідністю подання пізнавальної інформації в цікавій формі з метою кращого засвоєння з, поступовим ускладненням та трансформаціями дітьми у різних видах діяльності, що веде до інтеріоризації набутих знань.

Література

1. Венгер Л.А. Восприятие и обучение (дошкольный возраст) / Л.А. Венгер. – М.: Просвещение, 1969. – 365 с.
2. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте / Л.С. Выготский. – М.: Просвещение, 1991. – 90 с.
3. Дьяченко О.М. Роль слова в развитии воображения дошкольника / О.М. Дьяченко, Е.Л. Пороцкая. // Слово и образ в решении познавательных задач дошкольниками / Под ред. Л.А. Венгера. – М.: ИНТОР, 1996. – С. 78-96.
4. Петерина С.В. Теория и методика совершенствования педагогического процесса дошкольного образовательного учреждения. / С.В. Петерина. – Ростов н/Д: Изд. РГПУ, 2002. – 270 с.

СТРАХУВАННЯ В ТУРИЗМІ: ЙОГО СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ*Ірини Дух**Інститут розвитку дитини**НПУ ім. М.П.Драгоманова***Науковий керівник:** к. пед. н. *Дудка Т.Ю.*

Туризм на початку ХХІ ст. став одним з провідних напрямів соціально-економічної діяльності цілого ряду держав, а туристична індустрія — невід'ємним елементом споживацьких моделей.

В той же час Україна незважаючи на свій вагомий туристичний потенціал, по об'ємам доходів від туризму займає не значне місце на світовому ринку.

Важливою умовою посиленого розвитку туризму в Україні є підвищення соціально-економічної ефективності й значущості для громадян, суспільства і держави є вирішення питань страхового захисту туристів.

Дослідженням, вивченням та аналізом страхування в туризмі займалися Г. Сокол, Ф. Кифяк, С. Осадець та інші. У цьому контексті, мало дослідженою залишається проблема страхування за різними програмами, на розгляді якої ми б хотіли зупинитися детальніше.

Страхування туристів - це особливий вид страхування, що забезпечує захист майнових інтересів громадян під час їх подорожей. Найбільш характерними рисами досліджуваного феномену є короткочасність (не більше 6 місяців) та високий рівень невизначеності часу настання страхового випадку та величини можливого збитку.

На сьогодні, в туристичному бізнесі існують дві основні схеми страхування - сервісна та компенсаційна. Зокрема, остання передбачає оплату туристом усіх витрат в разі виникнення нещасного випадку, і лише після повернення додому страхова компанія передбачає виплату грошової компенсації. Така схема страхування широко використовується у країнах

постсоціалістичного простору, що пов'язано передусім з відсутністю іноземних контрагентів.

У сучасній практиці чимало факторів ризику типізовані, і тому туристам пропонується застрахуватися від нещасних випадків, які пов'язані з наступними факторами: небезпека травмування, вплив навколишнього середовища, пожежонебезпека, біологічні дії, психофізіологічні навантаження, хімічні впливи, підвищена запиленість й загазованість, інші специфічні чинники ризику. [4]

В туристичному бізнесі страхування здійснюється на основі таких законів України:

«Про страхування» - регулює відносини у сфері страхування і спрямований на створення ринку страхових послуг, посилення страхового захисту майнових інтересів, зокрема туристів, а також туристичних підприємств та їх працівників [2].

«Про туризм» - передбачає обов'язкове страхування туристів (медичне та від нещасного випадку), яке забезпечується суб'єктами туристичної діяльності на основі угод із страховиками [1].

Будь-який договір страхування повинен передбачати надання медичної допомоги туристам й відшкодування їх витрат при настанні страхового випадку безпосередньо в країні (місці) тимчасового перебування.

Інформація про умови обов'язкового страхування має бути доведена до відома туриста до укладення договору на туристичне обслуговування.

У міжнародній практиці широко використовуються чотири страхові програми, які для зручності позначаються наступними літерами:

- 1) А – до неї входить транспортування потерпілого в лікарню і медичні витрати при нещасному випадку або раптовому захворюванні;
- 2) В – це програма А і додатково надання невідкладної стоматологічної допомоги при різкому болю, а також оплата ліків, які виписав лікар;

3) С – це дві вище перелічені програми, а також юридична (можливість зв'язатися з адвокатом) й адміністративна допомога – повернення неправильно відправленого багажу, оформлення нових документів замість загублених тощо;

4) D – до всього вище названого, ще й послуги при несправності особистого автотранспорту або хворобі водія [5].

У туристичному обігу страховий поліс слугує важливим елементом реалізації подорожі. По-перше, що без нього неможливо отримати візу в більшості європейських країн (зокрема, це стосується країн Шенгенської зони, де наявність поліса страхування є обов'язковим). По-друге, страховий поліс безпосередньо залежить від виду страховки та держави, в яку турист направляється, зокрема, в географії країн:

- СНД необхідний туристичний поліс від 5 – 10 тис. \$;
- Близького Сходу – 20 - 30 тис. \$. Цей поліс не включає розширені послуги і може зрости до 80 тис. \$;
- Європи повинен становити не менше 30 тис. € (умова Шенгенської візи);
- в екзотичних та азійських країнах, оформляти страховку потрібно на 30 -50 тис. \$;
- для США, Канади, Японії та Австралії сума страховки складає не менше 50 тис \$.

З 5 квітня 2010 року Євросоюз прийняв закон, який збільшує період туристичного страхування для мандрівників, що передбачає страхування:

- короткострокове (15 днів від дня запланованого виїзду з Шенгенської зони);
- довгострокове (120 днів з дня виї'зду).

На основі вище викладеного можемо зробити висновок, що страхування, найбільш повно реалізується в умовах ринку, та покликане задовольнити фундаментальну потребу особистості - потребу в безпеці. Сьогодні туристичні компанії почали приділяти страхуванню мандрівників велику увагу, адже несвоєчасне або неякісне надання медичної допомоги може зіпсувати

репутацію не лише страхувальника, але й туристичної фірми. Для уникнення несприятливих обставин гегемони туристичного бізнесу намагаються все тісніше співпрацювати з брендовими страховими компаніями. Така співпраця здатна не лише зміцнити позиції власного іміджу, але й забезпечити якісні медичні послуги клієнтам, перетворивши їх відпочинок на якомога комфортніший та безпечніший.

Література

1. Закон України «Про туризм» (324/95-ВР)
2. Закон України «Про страхування» (85/96-ВР)
3. Гончарук В. Вирушаючи до інших держав/ В. Гончарук // Влада грошей. - № 15, 2006. – с. 26 – 34.
4. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні/ В.Ф. Кифяк. – Чернівці: Книги – XXI, 2003. – 300 с.
5. Красуцкая О. Застрахуй себя от страха: [Электронный ресурс] / О.Красуцкая.
http://www.prostobank.ua/finansovyy_gid/strahovanie/stati/zastrahuy_sebya_ot_straha
6. Машина Н.І. Страхування для туристичних підприємств: Навч. посібник для студентів напряму підготовки 0502 «Менеджмент» спеціальності 7.050201 «Менеджмент організацій» (туристичного бізнесу) (ріс. мовою) /Н.І.Машина// Донецьк. ін-т турист. бізнесу. – Донецьк, 2004. – 433 с.

РЕКОМЕНДАЦІЇ З ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Світлана Дуюнович

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. н., доцент, докторант *Богінч О. Л.*

Оприлюднені у жовтні 2010 року на засіданні Громадської гуманітарної ради цифри викликають справжній шок: «Із однієї тисячі оглянутих дітей віком від одного до шести років виявлено: розлади психіки і поведінки у 17,6 %, хвороби нервової системи у 32,9 %, хвороби кістково-м'язової системи 24,9 %. Зростає динаміка дитячого травматизму, спостерігається зниження рівня якості зору і слуху, його гострота, порушення у поставі [6, с. 5].

Низка вчених (Т. К. Андрющенко, І. І. Григоренко, О. Д. Дубогай, Н. Ф. Денисенко, Н. Ю. Синягіна, О. П. Козін, І. В. Кузнецова та ін.) одночасні у думці, що стан здоров'я людини залежить не тільки від зовнішніх чинників, а й від власного ставлення до нього. За твердженням О. Л. Кононко: дитина дошкільного віку має не лише знати про власне здоров'я, а й емоційно ціннісно ставитися до нього, надаючи перевагу позитивним впливам середовища перед шкідливими, руйнівними.

Аксіомою слугує твердження, що дошкільний вік – надзвичайний період в житті людини. Протягом дошкільного дитинства зароджуються і розвиваються безліч особистісних новоутворень, серед яких чільне місце посідає процес формування особистісних світоглядних цінностей та ціннісних орієнтацій. У дошкільному віці закладаються основи здоров'я та довголіття, формується система рухових умінь і навичок, закладається фундамент для формування фізичного, психічного і духовного здоров'я.

На сьогодні мережа дошкільних навчальних закладів не повною мірою задовольняє освітні потреби населення. Лише 56 % загальної кількості дітей відповідного віку відвідують дошкільні навчальні заклади. Крім того, групи

перевантажені дітьми. Обмежене фінансування унеможлиблює будівництво нових сучасних ДНЗ та модернізацію матеріально-педагогічної бази.

Незважаючи на той факт, що період дошкільного дитинства є одним із важливих основ формування особистості, у системі дошкільної освіти спостерігається ряд проблем, які потребують ефективного вирішення.

В останніх нормативно-правових документах, у тому числі у інструктивно-методичних рекомендаціях МОН України «Про організацію роботи в дошкільних навчальних закладах у 2013/2014 навчальному році» зазначено: «...важливо зосередити увагу на виконанні таких ключових завдань:

- максимальне охоплення дітей дошкільною освітою та надання їм якісних освітніх послуг;
- охорона життя і збереження здоров'я дітей раннього та дошкільного віку, у тому числі з особливими потребами;
- актуалізація питань безпеки життєдіяльності» [7, с. 2] і далі «Збереження і зміцнення здоров'я, формування здорового способу життя дошкільнят, активної життєвої позиції щодо власного життя та власної безпеки – один із пріоритетних напрямів роботи сучасного дошкільного навчального закладу» [7, с. 3].

У Концепції Державної цільової програми розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року зроблено акцент на поліпшення якості дошкільної освіти, як необхідної умови для розвитку особистості.

Проте основним завданням дошкільної освіти виокремлюється збереження та зміцнення фізичного, психічного і духовного здоров'я дитини.

Нова концепція здоров'я трактує його як стан рівноваги (баланс) між адаптивними можливостями організму (потенціал здоров'я) та умовами середовища (природного, соціального), що постійно змінюється. Завдання педагогів – формувати в дітей пріоритети здоров'я, почуття відповідальності за нього, навчати їх бути здоровими із найраннішого віку, формуючи світоглядно-оздоровчу поведінку. Якщо особистість стане носієм ідеї здоров'я як основного життєвого пріоритету, то і саме її життя стане плідним, здоровим та

довготривалим. Відтак, окрім державної здоров'язбережувальної політики, велику роль в охороні та зміцненні здоров'я людини мають її індивідуальні установки та орієнтири, які закладаються ще в дитинстві як батьками, так і педагогами. Звідси висновок – здоров'я більшою мірою залежить від самої особистості, зокрема, від того, наскільки вона усвідомлює саму себе.

Н. Денисенко вважає, що «усвідомлення власного здоров'я пов'язане зі свідомим ставленням до нього» [3, с. 4]. Таке «ставлення» вона трактує як «активну спрямованість дитини на своє здоров'я, що базується на визначенні його високої об'єктивної значущості в суспільстві та суб'єктивного особистісного смислу» [3, с. 4].

Основними засобами формування елементарної оздоровчої компетентності дитини, навичок здорового способу життя ми визначили такі:

– умови життя, оптимальне створення яких впливає на формування, збереження, зміцнення, відтворення, передачу здоров'я; умови – це фундамент для формування навичок здорового способу життя та світоглядно-оздоровчої поведінки. Організація режиму життя малюка, забезпечення його в часі та послідовності всім необхідним, виконання дорослими основних вимог розвитку, навчання і виховання, забезпечення потреб формує у дітей 5–6 років умовні рефлексії на час, на ситуацію, мобілізує і дисциплінує органи чуття, які несуть інформацію всім життєдіяльним системам внутрішніх органів. Так формується працездатність організму. Фізична, емоційна і психічна працездатність залежить не тільки від нервового потенціалу організму, але і від того, як він вичерпується та відновлюється самою дитиною;

– загартування: дитина – творіння природи. Щоб малюк ріс і фізично розвивався, йому потрібні такі чинники: сонце, земля, повітря, вода в усіх проявах агрегатного стану – росі, снігові, дощу, паморозі тощо. Тому повсякденне загартування організму дітей вищезазначеними природними факторами є безцінним і дуже впливовим джерелом формування здоров'я дитини;

– харчування займає одне із провідних місць у формуванні здоров'я дитини. Воно забезпечує енергією весь організм. Окрім того, їжа для дитини – це, перш за все, основа для розвитку мозку – головного «керманича» усіх фізичних органів, психічних процесів, емоцій і почуттів; напруженої, копіткої і врегульованої діяльності центральної нервової системи, мислення і волі;

– формування культурно-гігієнічних навичок та профілактика шкідливих звичок (смоктання брудних пальців, обгризання нігтів, витирання носа рукою, плювання на землю тощо). Чистота, охайність приміщення, де перебувають діти, свіже повітря в ньому створюють необхідні умови для здоров'я і є його запорукою;

– оптимальний руховий режим: рухова активність є природною біологічною потребою дитини (кінезофілія). Рівень її забезпечення визначає подальший структурний і функціональний розвиток організму. М'язова діяльність при цьому стимулює її фізичний, сенсорний, психічний та інтелектуальний розвиток, підвищує адаптаційні можливості дитячого організму;

– психічний стан дитини є одним із вагомих компонентів характеристики здоров'я. Він складається із особливостей нервової системи, рівня розвитку психічних процесів, психічно-емоційного стану малюка. Щоб не виникало непорозумінь, дітей необхідно вчити правил громадської етичної поведінки в різних місцях, ситуаціях, дотримання їх і тоді, коли малята залишаються самі (без дорослих); пізнавати людину не тільки зовнішньо, але і відчувати її внутрішній емоційний стан, адекватно реагувати на нього. Такі знання пробуджують у дітей почуття симпатії (чуйність, співчуття, милосердя) до людини, що стимулює прояви вищих почуттів (любові, довіри, радості), моральних якостей (поваги, чуйності, правдивості), формування позитивних морально-вольових рис характеру, які є зачатками моральності, чистих помислів, культури взаємин, доброти, милосердя, турботи про іншого, чинниками духовного здоров'я дітей;

– безпека життєдіяльності: дорослі мають створити безпечне середовище для життя і діяльності малят як вдома, так і в ДНЗ. Діти старшого дошкільного віку мають не лише добре знати правила безпеки життєдіяльності, але й дотримуватися їх. Дорослі постійно звертають увагу дітей на можливу небезпеку, пропонують дітям вирішити, як правильно запобігти цієї небезпеки. З цією метою проводиться низка занять, бесід та інших форм роботи з дітьми і їхніми рідними.

Хочеться вірити, що наші діти ще з дошкільного дитинства засвоять ази здорового способу життя. Але для цього дорослим (особливо батькам) необхідно зробити декілька кроків і перший із них – самому бути прикладом для дитини. Адже добре відомо, що особистість сформується особистістю. Це – аксіома, яка сьогодні не потребує доведення.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. кер.: А. М. Богуш. – К. : Видавництво, 2012. – 26 с.
2. Богініч О. Оздоровчу ідеологію – в життя малят / О. Богініч // Дошк. вихов. – 2006. – № 7. – С. 7–9.
3. Денисенко Н. Формування свідомого ставлення до здоров'я / Н. Денисенко // Дошк. вихов. – 2008. – № 9. – С. 3–5.
4. Концепція Державної цільової програми розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року // Дошк. вихов. – 2010. – № 9. – С. 3–4.
5. Лохвицька Л. В. Дошкільникам про основи здоров'я : навч.-метод. посібн. / Л. В. Лохвицька, Т. К. Андрущенко. – Тернопіль : Мандрівець, 2007. – 176 с.
6. Моторний М. На зарядку шикуйся! / М. Моторний / Сільські вісті. – 2010. – 29 жовтня. – С. 5.
7. Про організацію роботи в дошкільних навчальних закладах у 2013 / 2014 навчальному році : Інструктивно-метод. рекомендації // Дошк. вихов. – 2013. – № 7. – С. 2–4.

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА ПЕРШОКУРСНИКІВ В
УМОВАХ АДАПТАЦІЙНОГО ПЕРІОДУ НАВЧАННЯ В КОЛЕДЖІ:
ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ РОБОТИ**

Роман Дяків

Сарненський педагогічний коледж

Рівненського державного гуманітарного університету

Науковий керівник – Левшунова К.В.

Витоки формування майбутньої особистості молодшої людини беруть початок зі шкільної, а згодом — студентської лави. Із власного досвіду розуміємо, що студентство – це особливий період у людському розвитку: з одного боку – безтурботний та насичений динамічними подіями життя, з іншого – складний проблемами, що часто потребують пришвидшеного дорослішання від нас, підлітків. Перші «ластівки» труднощів виникають зі зміною соціального середовища, умов повсякденної життєдіяльності, що обумовлюється навчально-виховним процесом педагогічного коледжу як першої освітньої ланки на шляху до здобуття фахової освіти. У такий момент ще «вчорашні» діти, а в перспективі – майбутні педагоги, потребують особливо грамотного психолого-педагогічного супроводу задля легкого подолання адаптаційного періоду. Тому ми, як підлітки із досвідом у переживанні труднощів щодо нового соціального середовища, поповнюємо студентську психологічну службу, яка функціонує під керівництвом практичного психолога закладу, та спільними зусиллями допомагаємо першокурсникам поліпшити комфорт їхніх умов проживання.

Вищевикреслене визначає мету статті: висвітлити практичний аспект роботи студентської психологічної служби коледжу, яка спільно з практичним психологом надає поетапну психолого-педагогічну підтримку першокурсників в умовах адаптаційного періоду навчання в коледжі, щоб попередити або пом'якшити негативні прояви кризових ситуацій.

Аналіз літератури з даної проблеми вказує на її помітну актуальність. Вагомий внесок у дослідження цієї теми зробили вітчизняні вчені (В. Петровський, О. Симоненко, А. Налчаждян, Г. Шевандрін та ін.) та зарубіжні (Е. Еріксон, Д. Клаузен, Дж. Морено та ін.) [2, с. 88].

У ході вивчення даного питання зроблено висновок, що існує безліч наукових підходів до трактування ключового терміну. Нам імпонує наступне тлумачення «психологічної адаптації» - це стан, за якого особистість без тривалих зовнішніх і внутрішніх конфліктів «вливається» в нову соціальну групу, продуктивно виконує свою провідну діяльність, задовільняє основні соціогенні потреби, позитивно самостверджується [1, с. 95].

Першочерговим етапом психолого-педагогічної підтримки першокурсників в умовах адаптації до навчально-виховного процесу в коледжі було проведення психодіагностичних досліджень. З метою виявлення конкретних проблем вибірку дослідження склали 158 першокурсників, з яких 135 дівчат та 23 хлопці, віком 14-15 років.

У процесі роботи було використано 4 психодіагностичних методики: дослідження соціальної адаптованості (П.Кузнецова); самооцінка психічних станів (за Г.Айзенком); діагностика навчальної мотивації студентів; соціометрія.

Спробуємо лаконічно представити основні висновки з проведеної роботи.

Дослідження на визначення соціальної адаптованості (за П.Кузнецовом) передбачало 25 запитань, на які респондентам необхідно було дати відповідь «так» або «ні». Інтерпретація результатів здійснювалась відповідно до визначеної шкали: 21-25 балів – дуже низька соціальна адаптованість, невпевненість у собі та наявність внутрішніх особистісних конфліктів; 11-20 балів – низька адаптованість; 4-10 – середня адаптованість; 1-3 – висока адаптованість. На основі отриманих даних було зроблено висновок про відсутність дезадаптованих першокурсників, але визначено 18% студентів із низьким рівнем, 14% – із середнім рівнем, 39% – із достатнім рівнем та 29% – з високим рівнем пристосування до нових умов життєдіяльності. Отримані

показники, в цілому, не засвідчили складності протікання адаптаційного періоду першокурсників, але дали змогу, на прикладі студентів із низьким рівнем соціальної адаптованості, визначити ряд суміжних до даної проблем.

Психодіагностична методика «Самооцінка психічних станів» (за Г. Айзенком) дозволила діагностувати 4 основних блоки за 40 питаннями. Відповіді оцінювалися за шкалою : 2 бали — цілковите прийняття психічного стану студентом, 1 бал – відчуває такий психічний стан іноді, 0 балів – такого психічного стану він не переживав. Методика давала змогу визначити рівень тривожності, фрустрації (психічний стан, який викликаний неуспіхом у задоволенні потреб), агресивності, ригідності (складність або нездатність перебудовуватися при виконанні завдань, якщо цього потребують обставини) у першокурсників.

Як показало дослідження, близько 30% першокурсників мають низький рівень тривожності, агресивності, ригідності та фрустрованості. 60% студентів відзначаються середнім рівнем перелічених ознак та близько 10% досліджуваних — високими показниками психічних станів. Нами зроблено висновок, що отримані результати за високим рівнем є незначними у порівнянні із загальною кількістю досліджуваних – 100%, але виражена наявність середнього рівня психічних станів свідчить про присутність у першокурсників хвилювання з приводу нового етапу в їх житті, слабку стресостійкість та невпевненість у власних силах.

Дослідження адаптаційного періоду передбачало визначення провідного навчального мотиву, яким першокурсники керувалися при вступі до педагогічного коледжу. З'ясування проблеми було розкрито у 30 питаннях та інтерпретувалося згідно з 6-ма шкалами: комунікативний мотив, мотив уникнення, мотив престижу, професійний мотив, навчально-пізнавальний та соціальний мотиви. З отриманих результатів робимо висновки, що домінуюча мотивація серед усіх груп студентів – професійна, вона становить більше 50%, тобто на даному етапі свого педагогічного формування досліджувані мають бажання стати вчителями. Не менш важливим для підлітків є навчально-

пізнавальний мотив. Аналізуючи бесіди з першокурсниками, зроблено висновок, що значна їх частина (до 30%) орієнтована на набуття знань у нашому закладі, інтелектуалізацію; переважна більшість уже зараз розуміє необхідність знань у майбутньому для здобуття професії, що, безумовно, є позитивним моментом у перспективі. Незначний відсоток (в межах 20%) складають комунікативний та соціальний мотив, який першочергово пов'язаний більше з набуттям соціального досвіду в закладі, ніж знань. Мотив уникнення, який пов'язаний із примусом до навчання в коледжі батьками студентів, практично відсутній, що свідчить про добровільне обрання першокурсниками навчального закладу.

Діагностика міжособистіних стосунків у групах здійснювалося за методикою «Соціометрія», яка включає в себе розподіл респондентів на 4 групи: зірки – студенти, яких обирали 6 і більше разів; «ті, кому надають перевагу» — обрані від 3 до 5 разів; «прийняті» — отримали 1-2 вибори одногрупників; «неприйняті» — не обрані жодного разу. Досліджуваним пропонувалось обрати трьох студентів із групи, з ким би вони: в одному варіанті – хотіли сидіти за однією партою, в іншому – не хотіли б сидіти за однією партою. Зроблено висновок, що «зірки» складають 10% від загальної кількості досліджуваних, «ті, кому надають перевагу» - 35%, «прийняті» - 41%, «неприйняті» - 14%.

Важливий етап психолого-педагогічної підтримки першокурсників реалізований у тренінгових заняттях, метою яких була профілактика дезадаптації, формування позитивних міжособистісних стосунків у групах, згуртованості. Дієвим виявилось проведення практичним психологом індивідуальних консультацій за результатами психодіагностики, особливо із першокурсниками, які відзначилися ознаками низького рівня адаптації, та бесіди із керівниками груп – задля об'єктивізації отриманих висновків. Важливим для аналізу протікання адаптаційного періоду стало проведення методичного консиліуму в педагогічному колективі, де озвучувалися висвітлені вище результати, обговорювалися шляхи та методи подолання труднощів.

Цінним для з'ясування умов життєдіяльності першокурсників було відвідування їх в гуртожитку, до чого залучалася студентська психологічна служба, проведення бесід про життя поза парами, що дало змогу виокремити ряд проблем, з якими зіштовхнулися студенти в перший місяць навчання: відсутність достатнього рівня базових знань зі школи; різка зміна освітніх ланок, значне навчальне навантаження в коледжі; відсутність навиків самостійної роботи в навчанні, невміння розподіляти свій час; «відірваність» від дому, низький рівень навиків самообслуговування; відсутність власного простору, потреба звикати до колективного життя; низький рівень комунікативних навиків з однолітками та дорослими; відсутність вміння конструктивного вирішення конфліктних ситуацій.

Таким чином, опираючись на результати досліджень та ряд проведених форм психологічної роботи, розуміємо, що цьогорічний набір першокурсників достатньо легко та швидко призвичаївся до умов навчання в педагогічному коледжі, що, безумовно, пов'язано з грамотністю проведення психолого-педагогічної підтримки усіма службами закладу, включаючи психологічну студентську організацію. Подальші наукові дослідження в даному напрямку вбачаємо у розробці тренінгової програми, яка буде спрямована на допомогу першокурсникам, що мають ознаки низького рівня адаптації.

Література

1. Колоніченко Т.І. Концептуальні засади дослідження проблеми адаптації особистості до умов нового соціального середовища / Т. І. Колоніченко // «Молодий вчений». – 2014. - №8 (11). – С. 94-97.

2. Кулеша Н.П. Проблеми адаптації та дезадаптації студентів – сиріт до умов навчання у вищому навчальному закладі/ Н.П. Кулеша// Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Психологія і педагогіка. - 2013. - Вип. 22. - С. 87-90.

**ВПЛИВ СІМЕЙНОЇ ДЕРИВАЦІЇ НА РОЗВИТОК ТА
СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ВИХОВАНЦЯ ЗАКЛАДУ
ІНТЕРНАТНОГО ТИПУ**

Наталія Дячук

*Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка*

Науковий керівник–к. пед. н., доцент *Бахмат Н. В.*

Проблемою українського суспільства в контексті попередження повторного соціального сирітства, є створення власної сім'ї та виховання дітей вихованцями після закінчення інтернатного закладу. Концепція Державної програми реформування системи закладів для дітей-сиріт констатує, що діти молодих одиноких матерів – колишніх випускниць закладів – виховуються в тих самих закладах, у яких перебували їх матері. Після закінчення школи-інтернату вони стикаються з проблемами отримання освіти та житла, влаштування на роботу, створення власної сім'ї та виховання дітей [5, с. 3].

Сім'я є одним із основних факторів, які впливають на формування особистості дитини. Для кожної людини вона є невичерпним джерелом любові, відданості й підтримки, де закладаються основи моральності, духовності та толерантності. У сім'ї людина навчається соціальних ролей, отримує основи освіти, навички поведінки. У ній формуються життєві плани та ідеали. Особистість, яка розвивається, перебуваючи поряд із дорослим, ідентифікує себе з носієм тієї чи іншої соціальної ролі. Традиції, шаблони взаємовідносин, норми спілкування передаються із покоління в покоління [4, с. 177].

Інтернатний заклад, залишаючись закритою соціальною системою, породжує явище депривації, що негативно впливає на фізичний та психічний розвиток .

Питання сімейної деривації досліджувалися Я. Гошовський, О. Красницька, І. Крупник, О. Кузьміна, А. Паляничко, О. Холоденко та інші.

Науковець Я. Гошовський відзначає, що сам факт вступу дитини до навчально-виховного закладу закритого типу є значною, здебільшого болісною

і конфліктною подією в її житті, особливо, якщо раніше вона мала повноцінну сім'ю. Момент вступу до інтернату дитина найчастіше сприймає як особистісну трагедію, катастрофічну подію і відображається розчаруванням, сльозами, відчуттям приреченості [3].

Первинна депривованість дітей унаслідок відсутності сімейної опіки (сирітство, „підкинутість”, девіантна сім'я тощо) примножується виховним режимом дитячого закритого закладу, який побудований за принципом обмежень і покарань, та набуває усталених ознак вторинної депривації. Закріпившись на рівні раннього депривування, значне порушення психоструктури дитини упродовж онтогенезу лише посилюється закладовими формами обмежень і може перерости в усталені поведінкові тактики і стратегії, що негативно впливатиме на її подальший онто- і соціогенез[1].

Гіпертрофована потреба спілкування з дорослими у закладах інтернатного типу, залежність емоційного благополуччя дитини від ставлення до неї вихователів призводять до того, що вихованці інтернату прагнуть встановлення стосунків, максимально наближених до сімейних.

Сімейна депривація характеризується відсутністю можливостей дитини засвоювати певні соціальні ролі, позбавленням батьківського прикладу, уваги, теплоти й любові. Вона робить негативний вплив на особистісний розвиток особистості.

Депривовані діти як особлива велика група дітей, що внаслідок суспільних, економічних та морально-психологічних причин залишилися без сімейного піклування потребують різнопланової допомоги: від психолого-педагогічної до юридичної.

Вихованців інтернатних закладів характеризує неготовність до постановки реальних життєвих цілей, освітніх і професійних планів та недостатнє усвідомлення власних потенцій та особистісних ресурсів для виконання сімейних ролей.

У функціонуванні шкіл-інтернатів виокремляють чотири групи особливостей підготовки дітей-сиріт в умовах інтернатного закладу до

сімейного життя: особливості, що впливають із вікових і психофізіологічних закономірностей розвитку депривованої особистості; особливості, що визначаються специфікою інтернатного закладу; особливості, зумовлені специфікою виховного процесу в школі-інтернаті; особливості, зумовлені сучасною соціально-економічною, політичною, соціокультурною ситуацією в Україні. Найбільш важливими з них є: деприваційна ретардація, почуття „Ми”, вплив на дітей-сиріт різних видів депривації (психічної, сенсорної, рухової, соціальної, емоційної, материнської); наявність обслуговуючого персоналу, відсутність власних заощаджень та досвіду розпоряджатися грошима; недостатність психолого-педагогічної роботи, спрямованої на виховання необхідних якостей сім'янина, уявлень про сім'ю, сімейні ролі в дітей-сиріт; відсутність адекватних зразків ідентифікації в межах своєї статі, переважна більшість жінок у педагогічному колективі та ін.

Результатом підготовки дітей-сиріт в умовах інтернатного закладу до сімейного життя є їх готовність до майбутнього сімейного життя (певний рівень знань та умінь, які дозволяють реалізовувати основні функції в сім'ї, а також рівень розвитку якостей, що забезпечують виконання подружніх та батьківських ролей) [5, с. 10-11].

Психологічна готовність до створення сім'ї як комплекс взаємопов'язаних характеристик самосвідомості включає мотиваційно-ціннісний компонент, що знаходить своє вираження в смисловій сфері Я-життєвих орієнтаціях, переконаннях, моральних настановленнях; когнітивний як наявність системи знань, належного рівня поінформованості щодо функціонування сім'ї; емоційно-регулятивний як здатність до рефлексії та саморегуляції поведінки і емоційних станів; поведінковий як сукупність соціально-психологічних умінь та навичок, необхідних для шлюбно-сімейної взаємодії.

В умовах депривації батьківсько-дитячої взаємодії емоційно-ціннісне ставлення вихованців закладів інтернатних закладів до себе характеризується звуженою здатністю до саморефлексії, можливістю самореалізації у підготовці до сімейного життя. Формування емоційно-регулятивного компоненту

психологічної готовності простежувалось в збагаченні сфери самосвідомості особистості депривованих хлопців та дівчат зміцненням відчуттів самоповаги та любові до себе, покращенні емоційного самопочуття, самооцінних ставлень, розвитку навичок самоаналізу, саморозуміння, активізації процесів вольової саморегуляції, конструктивній переорієнтації з пасивно-очікувальної позиції й ухильної поведінки на активну життєву позицію та інтернальний локус контролю щодо влаштування власного життя.

Переосмислення вихованцями свого життєвого досвіду, різних шляхів соціального становлення чоловіка та жінки, розширення соціально-психологічних знань щодо гендерної рівності у виконанні сімейних ролей є умовами розвитку складових когнітивного компоненту психологічної готовності [2].

Таким чином, можна зробити висновок, що сімейна депривація посідає одне з ключових місць у контексті численних соціально-психологічних факторів, які обмежують повноцінний перебіг особистісного становлення дитини. З метою повноцінного та гармонійного розвитку дитині потрібні сімейні умови виховання, оскільки ранній дитячий досвід дитини-сироти формує один з найсерйозніших феноменів сирітства – втрату базової довіри до світу. А формування сімейних відносин типу „батьки-діти” є необхідним компонентом особистісного становлення дитини, розвитку досвіду спілкування між людьми.

Література

1. Гошовський Я. О. Закладова депривація як негативний чинник онто- і соціогенезу дитини / Я. О. Гошовський // Репозитарій Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. –

Режим доступу: <http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/>

2. Кізь О. Формування психологічної готовності вихованців інтернатних закладів до створення сім'ї [Рукопис] : автореферат дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / О. Б. Кізь ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К. ; Тернопіль, 2003. – 20 с.

3. Красницька О. Вплив соціальної депривації на розвиток та становлення вихованців інтернатних закладів / О. В. Красницька. – Режим доступу: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/2843>.
4. Красницька О. Профілактика сімейної деривації вихованців інтернатних закладів спортивного профілю / О. Красницька // Дослідження молодих учених у контексті розвитку сучасної науки [Текст] : Матетр. III щоріч. Всеукр. наук.-практ. конф. ; за заг. ред. В. О. Огнев'юк. – К. : [б. в.], 2013. – С. 174–179.
5. Хархан Г. Д. Підготовка дітей-сиріт в умовах інтернатного закладу до сімейного життя [Текст]: автореферат... канд. пед. наук, спец.: 13.00.05 – соціальна педагогіка / Г. Д. Хархан. – Луганськ: Держ. закл. „Луганський нац. ун-т ім. Т. Шевченка”, 2011. – 20 с.

ПРОБЛЕМА ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО ЗДОРОВЬЯ МОЛОДОЙ СЕМЬИ СОВРЕМЕННОГО СТУДЕНТА

Лия Евстратова

Ксения Прушак

Белорусский государственный

педагогический университет имени Максима Танка

Научный руководитель – преподаватель *Чеснокова Е. П.*

Проблема психологического здоровья человека на разных этапах онтогенеза приобретает сегодня, в период повышения жизненного темпа, возрастания количества стрессовых ситуаций, все большую актуальность. Проблеме психологического здоровья значительное внимание уделяли психологи гуманистического направления: А. Маслоу, К. Роджерс, Э. Фромм и др. Ими и учеными других направлений были написаны работы по созданию психологических моделей здоровой личности: Г. Олпорт составил образ психологически зрелой личности; К. Роджерс, настаивая на том, что человек наделен врожденным, естественным стремлением к здоровью и росту, раскрыл образ полноценно функционирующей личности; А. Маслоу на основе теории

мотивации личности предложил образ самоактуализирующегося, психологически здорового человека. В соответствии с гуманистической психологией, основой психологического здоровья является стремление человека стать и оставаться самим собой.

Несмотря на давний интерес ученых к вопросам, непосредственно связанным с проблемой психологического здоровья, сам термин «психологическое здоровье» введен в научный лексикон относительно недавно. Разнообразны подходы к определению понятия психологического здоровья, пониманию его сущности, изучению его проявлений. И.В. Дубровина отмечает, что данное понятие характеризует личность в целом, то, что находится в тесной связи с высшими проявлениями человеческого духа [1].

Белорусскими авторами разработана модель психологического здоровья, включающая в себя следующие структурные компоненты: эмоциональное благополучие (выраженность чувства защищенности, доверия к миру; преобладание положительных эмоций над отрицательным; низкий уровень тревожности, страхов, агрессивности, гармония во внутриличностном и межличностном пространстве; эмоциональная саморегуляция); оптимизм; позитивное самовосприятие и самопринятие; социальный интерес, позитивное принятие других и эмпатия; рефлексия; склонность к творчеству [2].

Получение высшего образования - один из важнейших периодов в развитии человека. Подготовка к поступлению в ВУЗ и непосредственно сама учебная деятельность здесь способствуют формированию ответственной, самостоятельной личности, характеризующейся собственной системой ценностных ориентаций. Однако современные условия образования предъявляют высокие требования к личности и деятельности студентов.

Психологи выделяют следующие внешние факторы, оказывающие негативное влияние на психологическое здоровье студентов:

❖ достаточно загруженный учебный день, большая интеллектуальная нагрузка, что вызывает часто психоэмоциональное напряжение;

❖ низкий уровень материальной обеспеченности, дефицит возможностей для реализации некоторых потребностей, значительная материальная зависимость от родителей, что также провоцирует возникновение психоэмоционального напряжения, повышение уровня тревожности;

❖ вынужденное порой совместное проживание в комнате общежития с теми однокурсниками, с которыми отсутствует достаточная совместимость и взаимопонимание, в связи с чем ущемляется потребность в принятии, признании, уважении со стороны сверстников.

Сказывается на психологическом здоровье студентов и отрицательное влияние некоторых внутренних факторов:

- неумение рационально организовывать своё время; экономно распоряжаться доступными материальными ресурсами;
- обычно слабо выраженная потребность в разнообразной двигательной активности либо неумение ее реализовывать;
- недостаточный опыт самостоятельной деятельности;
- низкий уровень коммуникативных умений, отсутствие гибкости в общении.

Психологическое здоровье студентов в значительной степени обуславливается и влиянием некоторых внешних позитивных факторов:

- 1) преимущественно творческий характер учебной деятельности в вузе;
- 2) возможность непрерывно расширять круг общения со сверстниками как на внутрифакультетских и внутривузовских, так и на межвузовских общественных мероприятиях культурного, научно-профессионального, спортивного характера;
- 3) возможность духовного развития; повышения уровня базовой культуры личности;
- 4) требование от студента проявления высокой самостоятельности в учебном процессе, что связано с развитием у него рефлексивных умений, формированием активной жизненной позиции.

Одной из важнейших задач современного образования является сохранение и укрепление здоровья студентов, в том числе психологического. Для успешного решения данной задачи необходимо проводить диагностическую, коррекционно-развивающую, консультативно-просветительскую работу.

В диагностическую работу входит изучение индивидуальных особенностей студентов (личностных характеристик (мотивационно-потребностной сферы, направленности, самооценки, уровня притязаний, эмоционально-волевой сферы, характера, темперамента), познавательных процессов), особенностей межличностного взаимодействия в студенческих группах, педагогического взаимодействия.

Для коррекционно-развивающей работы характерно проведение групповых занятий с элементами тренинга, игры и психотехнические упражнения, направленные на развитие познавательной и эмоционально-волевой сферы, развитие эмоциональной саморегуляции, коммуникативных умений, рефлексии и др. На данном этапе работы важно содействовать повышению уровня психологической культуры студентов.

Консультативно-просветительская деятельность может осуществляться как для педагогов, так и для родителей студентов. В первую очередь необходимо способствовать повышению уровня психологической культуры (у педагогов – профессиональной психологической культуры): как в теоретической, так и в практической подструктурах. Целесообразны организация круглых столов (тематика определяется результатами диагностики), выступления на родительских собраниях.

Важнейшим событием в жизни студентов порой становится создание собственной семьи. Первые годы супружеской жизни – важный и во многом определяющий период существования семьи. Проблемы данного этапа могут быть связаны со сложностями семейной адаптации и трудностью принятия новых ролей; зачастую они являются следствием неотделенности супругов от родительских семей [3]. Порой прохождение студентами первого нормативного

кризиса их молодой семьи осложняется воздействием тех отрицательных факторов, которые уже были рассмотрены выше относительно студенческой жизни, так как психологическое здоровье семьи в значительной степени обусловлено психологическим здоровьем супругов.

Психологическое здоровье семьи – это комплексный обобщенный показатель социально-психологической активности ее членов во внутрисемейных отношениях, в социальной среде и профессиональной сфере. Это состояние эмоционального благополучия семьи, обеспечивающее адекватную жизненным условиям регуляцию поведения и деятельности всех членов семьи.

К основным показателям психологического здоровья семьи В.С. Торохтий относит сходство семейных ценностей, функционально-ролевою согласованность, социально-ролевою адекватность в семье, эмоциональную удовлетворенность, адаптивность в семейных отношениях, устремленность на семейное долголетие.

Формированию психологического здоровья студенческой семьи будет способствовать реализация следующих направлений работы:

- стимулирование адекватной позитивной мотивации брачно-семейных отношений;
- формирование реалистичных представлений о семье и принципах ее функционирования;
- привитие умений и навыков внутрисемейной коррекции дезорганизирующего поведения отдельных членов семьи;
- своевременное регулирование внутрисемейных (супружеских) отношений, повышение уровня всех видов совместимости;
- вовлечение семьи в активную жизнь социума.

Во многих случаях целесообразно включение студентов-супругов в трудовую деятельность (желательно приближенную к осваиваемой профессии). Во-первых, это поможет успешному разрешению некоторых материальных проблем молодой семьи. Во-вторых, это будет способствовать формированию

ответственности, инициативности, самостоятельности. Как отмечает И.С. Кон, «начало трудовой деятельности ускоряет взросление, способствует преодолению юношеского эгоцентризма, формированию чувства личной идентичности и социальной ответственности, что благотворно сказывается и на самосознании молодых людей, их чувстве взрослости» [4, с.210].

Литература

1. Практическая психология образования: Учебное пособие 4-е изд. / Под ред. И.В.Дубровиной. – СПб.: Питер, 2009. – 592 с.
2. Панько Е.А. Психологическое здоровье ребенка: о путях и способах его укрепления в семье / Е.А. Панько, Е.П. Чеснокова, Т.М. Недвецкая; под общ.ред. Е.А. Панько. – СПб.: Речь, 2014. – 176 с.
3. Олифиревич Н.И. Психология семейных кризисов/ Н.И.Олифиревич, Т.А.Зинкевич-Куземкина, Т.Ф.Велента. – СПб.: Речь, 2008.- 360 с.
4. Кон И.С. В поисках себя: Личность и ее самосознание/ И.С.Кон. – М.: Политиздат, 1984. – 335 с.

РОЛЬОВА ГРА ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ДИТИНИ

Юлія Жежук

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – д. філософ. н., професор Кочубей Н. В.

Проблема морального виховання дітей дошкільного віку актуалізується ситуацією, що склалася в сучасному суспільстві. Виниклий ціннісний вакуум, бездуховність, обумовлена відчуженням людини від культури як способу збереження і передачі цінностей, ведуть до зміни розуміння добра і зла у підростаючого покоління і ставлять суспільство перед небезпекою моральної деградації, потребує переосмислення самої системи морального виховання дошкільника.

У процесі розвитку, особистість проходить періоди особливої відкритості певних громадських впливів і внутрішньої готовності до їх сприйняття. Періодом такої відкритості різним соціально-моральним, духовним і педагогічним впливам і готовності до їх прийняття є дошкільне дитинство, особливо, період між 5 і 7 роками життя. Цей етап є найбільш сензитивним для формування даної готовності, а здатність здійснювати моральний вибір у дітей цього віку складається на основі морально-оцінної діяльності свідомості і зумовлена їх потребою у схваленні і визнанні. Фунтаментом до цього є самостійність дитини-дошкільника і його бажання добровільно слідувати соціально-схвалюваним моральним еталонам поведінки [3].

Для дітей від 1 до 7 років гра - важливий чинник пізнання навколишнього світу, освоєння рольових функцій, психічного розвитку особистості, її соціалізації та підготовки до майбутнього. Гра - один з видів людської діяльності. Як складне і цікаве життєве явище, гра привертала і привертає увагу людей найрізноманітніших професій: педагогів і психологів, письменників і артистів, фізіологів і філософів. У багатьох наукових трактатах на різноманітні теми, в художніх творах зустрічаються спостереження над іграми дітей і дорослих або судження про них. Чудові, психологічно тонкі картини дитячої гри намалювали В. Гюго,

Л. Толстой. Свідченням живої історії нашої країни є ігри радянських дітей, описані А. Гайдаром, А. Барто, С. Михалковим та ін. Щирість і безпосередність почуттів дітей у грі помітив К.С. Станіславський. Прийнято називати гру «супутником дитинства». У дітей дошкільного віку вона становить основний зміст життя, виступає як провідна діяльність, тісно переплітаючись з працею і навчанням. Багато серйозних справ у дитини набувають форму гри. У неї залучаються всі сторони особистості: дитина рухається, говорить, сприймає, думає; в процесі гри активно працює її уява, пам'ять, посилюються емоційні і вольові прояви. У силу цього гра виступає як могутній засіб виховання. Гра це вид діяльності дитини. У силу цього їй

притаманні риси, характерні для будь-якої діяльності: наявність мети, мотивів, засобів реалізації, планомірних дій, результату.

Різноманітні за змістом і формою ігри вводять дитину в коло реальних життєвих явищ, забезпечуючи ненавмисне освоєння соціального досвіду дорослих: знання, уміння і навички, способи дії, моральні норми і правила поведінки, оцінки і судження. У грі формується стиль відносин, спілкування дитини з однолітками і дорослими, виховуються почуття і смаки (Л. С. Віготський, С. Л. Рубінштейн, А. Н. Леонтьєв, Б. Г. Ананьєв, А. Ц. Усов та ін.). Ігри дітей відрізняються великою різноманітністю. Вони різні за змістом і організацією, правилами, характером прояву дітей, за впливом на дитину, за видами предметів, походженням і т. д. Все це надзвичайно ускладнює класифікацію дитячих ігор, однак для правильного керівництва іграми угруповання їх необхідне.

Всюжетно-рольових іграх (це основний вид творчих ігор) діти специфічним чином відображають свої враження про навколишнє життя. У творчих рольових іграх правила полягають у самому змісті гри - в ролі, у сюжеті. Приймавши на себе роль дорослого, дитина діє у відповідності з логікою його поведінки в тих чи інших обставин (наприклад, лікар оглядає хвору доньку, яку мама принесла на прийом; шофер у машині відвозить їх додому) [2].

Однією з особливостей рольової гри є прийняття дітьми ролі дорослих. У рольовій грі у дітей добре формуються предметні способи рішення ігрових завдань, стають все різноманітніші ігрові дії з іграшками. Якщо для вирішення ігрової задачі діти не можуть знайти потрібну іграшку або в грі їм потрібно якийсь незвичайні предмети, то вони легко використовують предмети, що їх заміщують.

Таким чином, у рольовій грі діти легко варіюють освоєні на попередньому етапі розвитку гри предметні способи рішення ігрових завдань. Поступово від рольових висловлювань діти переходять до бесіди, спочатку рольова бесіда виникає з ініціативи дорослого. Отримавши досвід спілкування,

діти входять у рольову бесіду одне з одним. Із збагаченням життєвого досвіду дітей бесіда стає все різноманітнішою і тривалішою. Але в практиці спостерігається така згубна тенденція: чим старше стають діти, тим менше вони розмовляють в грі або їх спілкування залишається на примітивному рівні. Причина цього в тому, що діти часом не знають, про що можна поговорити, тому під час формування рольової бесіди обов'язково потрібно демонструвати взаємодію і спілкування дорослих.

Отже, рольова гра відрізняється тим, що у дітей відбувається формування рольових способів рішення ігрових завдань. У рольовій грі діти вступають у взаємодію з дорослими і з однолітками. Це стає можливим, так як діти вміють самостійно ставити ігрові завдання. Значно важче граючим приймати ігрові завдання, поставлені однолітками. Невміння дітей приймати ігрові завдання часто призводить до конфліктів. З збагаченням ігрового досвіду зростає тривалість взаємодії. Спочатку грають вступають в короткочасне взаємодія, потім воно стає більш тривалим. У грі діти стають більш самостійними, вони придумують, у що будуть грати, тобто визначають задум. Для його реалізації самостійно ставлять різноманітні ігрові завдання. У практиці часом і в старших групах вихователі звертаються до дітей з пропозиціями: "Давайте зіграємо в ...". Це свідчить або про те, що в дітей ще в молодшому дошкільному віці не розвивали самостійність, тому їм і потрібна допомога, або про те, що педагоги не ставлять перед собою завдання розвивати у вихованців самостійність у грі. Крім цього, діти можуть самостійно вибирати предметні та рольові способи відображення навколишнього в грі[1].

Прийнявши роль, діти самі придумують, що можна сказати від імені тієї людини, чию роль вони виконують, які засоби виразності використовувати, щоб бути схожим на нього, тобто самостійно вибирають рольові способи відображення навколишнього.

У рольовій грі діти беруть на себе ролі. Для виразного їх виконання потрібні елементи костюмів: спідниці, жилети, пелерини, прикраси, головні убори та інше. Костюми не потрібно закріплювати за певною роллю, як це

часто буває у дитячих садках. Діти люблять їх комбінувати, навіть білий халат, який звичайно призначений для ролі лікаря, діти іноді надягають як плащ. Цінність великого матеріалу і в тому, що, граючи з ним, діти багато рухаються. Встановлено також, що чим різноманітніше відображення в іграх події, тим більш узагальнений ігровий матеріал потрібно, ось тому поряд з іграшками, пропонуються й дрібні предмети-замісники. Ігрова діяльність містить в собі два шари: шар предметно-символічний або сюжетно-ігровий і шар власне взаємин, який розгортається по ходу і в зв'язку із дійсненням ігровий символічної діяльності. Ось ця особливість сюжетно-рольової гри та створює умови для розгортання у граючих дітей рефлексії, спрямованої на усвідомлення схеми здійснюваної діяльності, а також на усвідомлення свого власного місця, своєї позиції по відношенню і до діяльності, і до осіб, що її здійснюють. При цьому діти, які вміють грати, одночасно рухаються і в сфері конкретної реалізації ролі, епізоду, і в сфері планування не тільки своєї діяльності, але часто і діяльності інших партнерів. Беручи на себе роль дорослого (доктора, перукаря, будівельника), дитина намагається наслідувати промови дорослої людини, її манері розмовляти. Він застосовує не властиві йому раніше слова, але почуті ним віддорослих, батьків.

Вивчивши актуальність рольової гри в дошкільному віці, можна зробити наступні висновки:

1. Рольова гра виступає як вид активності, який об'єднує спілкування і предметну діяльність і забезпечує їхній спільний вплив на розвиток дитини.
2. Рольова гра формує ділові особистісні якості дитини, більш-менш стійкі моральні уявлення, здібності до моральної саморегуляції, а також рольових способів відображення навколишнього.
3. Рольова гра розвиває організаторські вміння і навички, здібності до міжособистісної співпраці, розвитку мови, пам'яті, мислення, уяви.
4. Гра виступає, як засіб задоволення урізноманітнити потреби дитини і розвитку її мотиваційної сфери.

5. Рольова гра виступає також як образна і поняттєва репрезентація світу, заміна предметів, що використовуються у грі, умовними.

Література

1. Виноградова А.М. Воспитание нравственных чувств у старших дошкольников / А. М. Виноградова. – М. : Просвещение, 1989. – 96 с.
2. Дыбина О. Игра – путь к познанию предметного мира / О. Дыбина // Дошкольное воспитание. – 2005. – № 4. – С.14–23.
3. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Т. І. Поніманська. — К: «Академвидав», 2004. — 456 с.
4. Смирнова Е. О. Детская психология: учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений, обучающихся по специальности «Дошкольная педагогика и психология» / Е. О. Смирнова. — М.: Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2006. — 366 с.

ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ УЯВЛЕНЬ ПРО ТВАРИННИЙ СВІТ ЗАСОБАМИ ЛЯЛЬКОВОГО ТЕАТРУ

Олена Жеребило

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. іст. н., Родінова Н. Л.

У розмаїтті засобів впливу на формування особистості дитини дошкільного віку важливе місце посідає театр. Це особливий, синтетичний вид мистецтва, який органічно поєднує у собі художнє слово, драматичну дію, поезику, живопис, музику та літературу. Він допомагає дитині глибше пізнати себе, внутрішній світ, спонукає її до самовдосконалення, викликаючи естетичні почуття та емоції в ході театралізованого дійства.

Театралізована діяльність у дошкільному віці – один із найефективніших засобів педагогічного впливу на розвиток особистості дитини. За Л.С. Виготським акторська праця є своєрідною творчістю психофізіологічних станів людини. Вона сприяє розвитку у дошкільнят фантазії, виникнення у їхній уяві яскравих образів літературних героїв, казкових персонажів. Крім того, діти у подальшому вдаються до виразного втілення психологічних особливостей персонажів, самостійно добирають для них засоби мовленнєвої (інтонації) та зовнішньої виразності (виразні рухи рук – жестикуляція, обличчя – міміка, всього тіла – пантоміміка).

Якщо створити умови для розвитку театралізованої діяльності, у дитини неодмінно відкриються здібності, закладені в ній від природи.

Ніщо так не впливає на емоційно-ціннісний розвиток дитини, як тісне спілкування з тваринним світом. Спілкування з тваринами несе радість, здивування, відкриття нового. Турбота про тварин розвиває у дітях терпіння, працьовитість, бережливе й усвідомлене ставлення до живої природи.

Спостереження за мешканцями живого куточка заспокоює навіть найбільших шибеників, розвиває фантазію, спостережливість, кмітливість, старанність. Тому, щоб вивчити поведки тварин дитині доведеться достатньо тривалий час провести перед акваріумом, тераріумом, кліткою чи вольєром.

Отже, значний потяг дітей до сюжетної іграшки закладає у дітей старшого дошкільного віку уявлень про тваринний світ засобами лялькового театру – ведмедика, півника, лисички, котика та інших тварин. Інтерес до співдії з ними, наштовхнули на можливість розвитку уявлень про тваринний світ дитини через театральну-ігрову діяльність. Через таку форму роботи дитина стає активним учасником, де створений нею образ приносить їй радість, впевненість, первинні навички спілкування.

Цікаві форми роботи театральну-ігрової діяльності поступово вводять дитину у світ уявлень про тваринний світ, розвиваючи при цьому її розумово, емоційно, фізично.

Проводячи роботу з формування у дітей старшого дошкільного віку уявлень про тваринний світ засобами лялькового театру, педагог в першу чергу, ставить завдання корекційної направленості на подолання невпевненості, страхів, імпульсивності, байдужості. Як правило, театралізовані вистави готуються за участю дорослих. Це неоціненний процес гуманізації. Дитина відчуває поруч із собою дорослого, який вміє грати з нею, спілкуватися, коли педагог водночас виступає у ролі улюбленого казкового героя.

При підготовці до вистави проводиться індивідуальна робота з «казковим героєм». Цей методичний прийом подобається кожній дитині, адже вони можуть перевтілюватись і проявити свої індивідуальні здібності.

Спостереження за театральньо-ігровою діяльністю дошкільників свідчить, що вони вловлюють у навколишньому середовищі, прочитаних літературних творах щось загальне, типове у зображенні тваринного світу, їх загальні поведінкові риси. Це загальне береться за основу виконання ролі, при цьому дитина не виокремлює і не конкретизує індивідуальні риси героїв. Вдале виконання ролей викликає позитивну реакцію, почуття естетичної насолоди у виконавців і глядачів.

У процесі театралізованих ігор діти, як правило, розуміють, що і кого вони зображують (мавпу чи слона), але далеко не завжди всі знають, як їх виразити засобом лялькового театру. Тому їх інтонації бувають маловиразними, а рухи – одноманітними. У зв'язку з цим, діти можуть пережити незадоволення своїми діями, іноді втратити інтерес до ігор-драматизацій. З метою запобігти цьому, педагог повинен показати дітям різні засоби вираження, які стимулюватимуть їхні творчі пошуки.

Отже, театралізована гра сприяє розвитку творчих здібностей і пізнавальної активності, моральному розвитку дошкільника, формуванню його пізнавальної уяви.

Зазначене вище дає підстави для формування таких висновків: залучати дітей до театральньо-ігрової діяльності потрібно з раннього віку, починаючи із фланелеграфа, театральних та настільних ігор. У роботі зі старшими

дошкільниками використовують ігри-драматизації та імпровізації (розігрування сюжету без попередньої підготовки). Театралізовані ігри також потрібно проводити поряд живим куточком, при близькому спілкуванні з тваринами. Зацікавленість діти проявляють й до театру фантазій, театру пантоміми.

Література

1. Ворсобин В.Н. Изучение животного мира путем театра, при переживании положительных и отрицательных эмоций дошкольниками / В.Н. Ворсобин, В.Н. Жидкин // Вопросы психологии. – 1980. – №3. – С. 121-124.
2. Бразман М.Э. О дифференциации некоторых эмоциональных состояний / М.С. Бразман, Є.Т. Дорофєєва, В.А. Щербатов // Проблемы моделирования психической деятельности. – Новосибирск, 1967. – С. 171-174.
3. Плишко Н.К. Особенности сенсомоторных реакций при изменении эмоционального состояния / Н.К. Плишко // Диагностика психического состояния в норме и патологии. – Л., 1980. – С. 126-134.

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНО - ВИХОВНІЙ РОБОТІ ЗІ ШКОЛЯРАМИ

Катерина Жигурська

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. н., доцент Соколова О.В.

Увага до питання здоров'я школярів суттєво зросла. Про незадовільний стан розвитку даної сфери говорять давно, але сьогодні ця проблема стоїть дуже гостро.

За останнє десятиріччя спостерігається суттєве зростання таких факторів, які впливають на стан здоров'я учнів, а саме : підвищення навчального навантаження, зростаючий інтерес до комп'ютерних технологій та ігор, фізична пасивність школярів тощо. Усе це призводить до гіподинамії, порушень постави , зору, слуху – в цілому до погіршення здоров'я.

Оптимально складений розклад уроків, використання вчителями на заняттях та перервах прийомів рухової активності, нейтралізації стресів, організації гарячого харчування, зв'язок навчального матеріалу з життям, озброєння учнів валеологічними та екологічними знаннями – це все здатне певним чином вирішити цю проблему [3, с.67].

Практика показує, що процес формування свідомого ставлення до власного здоров'я потребує обов'язкового поєднання інформаційного й мотиваційного компонентів із практичної діяльності учнів, що сприятиме оволодінню дітьми необхідними здоров'язберігаючими вміннями і навичками.

Діяльність учителя завжди повинна бути орієнтована на формування в учнів стійкої позиції, щодо розуміння цінності здоров'я, почуття відповідальності за збереження й зміцнення власного здоров'я. Формування в учнів свідомого ставлення до власного здоров'я неможливе без організації спеціальних занять, тренінгів, бесід з питань охорони власного здоров'я.

Реалізація підтримки фізичної форми здійснюється через: ранкову гімнастику, фізкультхвилинки, рухливі ігри, фізкультпаузи (оздоровчу рухливу діяльність); контроль та самоконтроль за правильною поставою під час письма, читання, ходіння тощо.

Реалізація соціальної складової збереження здоров'я здійснюється через: використання засобів, які сприяють інтересу учнів до засвоєння потрібної інформації; правил безпеки поведінки в колективі, гри на майданчиках; збереження природного середовища тощо.

Реалізація психічної складової збереження здоров'я здійснюється через: створення сприятливого психологічного клімату на уроці; демонстрацію ненасильницьких засобів навчання; навчання вмінню керувати своїми

емоціями, почуттями; навчання підтриманню в собі впевненості у своїх можливостях, задатків тощо.

Реалізація духовної складової здійснюється через: моральне виховання, навчання доброзичливого ставлення до товаришів у класі, до учнів школи, дорослих; навчання відповідальності за власні дії та вчинки; вироблення навичок самообслуговування тощо [1, с. 43].

Впровадження здоров'язберігаючих технологій потребує від учителя:

1) не допускати перевантаження учнів, визначаючи оптимальний обсяг навчальної інформації й способи її надання;

2) враховувати інтелектуальні та фізіологічні особливості учнів, рівень розумового розвитку кожного учня;

3) намагатися планувати такі види роботи, які сприяють зниженню втоми учнів.

Здоров'язберігаючі технології передбачають : зміну видів діяльності, чергування інтелектуальної , емоційної, рухової видів діяльності; групової й парної форм роботи, які сприяють підвищенню рухової активності.

В учнів розвинута інтуїтивна здатність відчувати емоційний стан учителя, а тому з перших хвилин уроку треба створити настрій доброзичливості, позитивного емоційного налаштування [2, с.95].

Здоров'язберігаючими технологіями можуть бути:

- ароматерапія. Впродовж уроків учні часто бувають розгублені. В такому випадку допоможуть стимулюючі та тонізуючі ефірні масла, які покращать пам'ять та увагу. Наприклад: грейпфрут, розмарин, лимон. Зняти зайву дитячу тривожність вам допоможуть масла бергамоту, лаванди та м'яти. Зняти почуття напруги та нервозності, особливо на початку навчального року в шкільних приміщеннях допоможуть аромати герані, лаванди або іланг-ілангу;

- заняття на свіжому повітрі. Сучасні діти все менше перебувають на свіжому повітрі. Вони віддають перевагу телебаченню, комп'ютерним розвагам або слуханню музики. Можливо причина підвищення стресів та депресій криється саме в цьому. А дитині просто необхідно бувати на свіжому

повітрі не менш 2-3 годин на добу. Це зміцнює організм, нормалізує нервову систему, укріплює пам'ять та увагу. Тому досить корисним для зміцнення здоров'я буде проведення деяких уроків на свіжому повітрі. Цей прийом дуже часто використовують вчителі американських шкіл;

- цікаві перерви. Діти зазвичай просиджують перерви, замість того, щоб походити, розім'яти м'язи. У початковій школі ігри являються одним з компонентів рухливого режиму дітей на протязі дня. Спостереження сучасних психологів свідчать про те, що після активного відпочинку учні відволікаються на уроках у 4 рази менше. Доручити проводити такі перерви можливо черговому класові, або вчителям початкової школи. Саме рухливі ігри більш за все подобаються молодшим школярам за свою емоційність та веселість;

- зарядка. Починаємо робочий день учнів з зарядки. Найкращий спосіб розпочати навчальний день із ранкової гімнастики. Вона може бути представлена, як фізкультурною паузою, або дихальною гімнастикою, або у вигляді сміхотерапії. Варіантів багато: учні класу або всієї школи збираються разом та за допомогою дихальних або фізичних вправ отримують позитивні емоції, які допоможуть зробити навчальний день кращим, емоційно привабливішим та забезпечити активність учнів на заняттях;

- фізкультхвилинка. Оздоровчі хвилинки під час уроків повинні комбінувати в собі фізичні вправи для постави, вправи для очей, рук, шиї, ніг. Фізичні вправи краще проводити під музичний супровід. Цей прийом допомагає зняти втомленість, відновити рівновагу учнів. Такі вправи можна досить успішно надавати проводити учням самостійно або поєднувати з елементами ігор.

Пальчикова гімнастика. "Пальчикові" ігри являють собою віршовані рядки, що ілюструються за допомогою ритмічних рухів рук, пальців. Пропонуючи таку гру, важливо відразу створити її настрій, правильно вимовляти кожен звук, заздалегідь продумати всі рухи і поступово їх повторювати. Важливо, щоб гра повторювалась упродовж певного проміжку часу. Наприклад, гра, присвячена весні, протягом 2-х перших весняних тижнів.

Потім на зміну приходять нова пальчикова гра, пов'язана із певною подією, святом, періодом року.

Ігри та ігрова терапія. Виконуючи правила гри, учні привчаються зосереджуватися, контролювати свою поведінку, в результаті чого виховується воля, формуються дисциплінованість, вміння робити за планом, приходити на допомогу один одному.

Ми сміливо можемо користуватися іграми під час уроків, факультативів, свят, або ж у групі подовженого дня.

Психогімнастика. Більшість психогімнастичних завдань побудовані на імітації певних почуттів та емоційних станів людини. Решта передбачає відтворення дітьми дій та вчинків уявних героїв. У таких іграх діти тренують свою увагу, пам'ять, спостережливість, витримку. А також вчать розуміти людські емоції та контролювати їх. Такі вправи можуть проводитися у вигляді ігор де потрібно зобразити певні емоції, або продемонструвати певній емоційний стан (пантоміма).

Казки та казкотерапія. Для казкотерапії казки підбираються різні: народні, авторські, сучасні, психокорекційні, билини, міфи, легенди, філософські казки та багато інших. Можливий варіант – придумати казку самостійно, або колективно разом із дітьми.

Казкотерапія – це психотерапія, з вже існуючими казками та фантастичними героями. Вона допомагає отримати почуття захищеності у світі, надає можливість програти основні життєві ситуації у «захищеному режимі» - через казки. Також цей прийом допомагає дитині зрозуміти себе, розкрити у собі позитивні риси та звички.

Арт техніка. За допомогою арт-техніки дитина має можливість виразити свої переживання, почуття, відношення. Крім того, творча діяльність допомагає зняти напруження, сприяє підвищенню дитячої самооцінки, впевненості у власних силах, та взагалі розвиває творчі здібності. Основне завдання таких технік не в тому, щоб навчити дітей малювати. Головна мета –

це духовний розвиток, самопізнання людини через творчість та покращення адаптації школярів [4, с.73].

Отже, для того щоб створити для дітей сприятливі умови навчання, оптимальну організацію навчального процесу та повноцінний і раціонально організований руховий режим, слід впроваджувати здоров'язберігаючі технології в навчальних закладах. Адже, сутність здоров'язберігаючих та здоров'яформуючих технологій постає в комплексній оцінці умов виховання і навчання, які дозволяють зберігати наявний стан учнів та формувати більш високий рівень їхнього здоров'я. Також проводити відповідні психолого-педагогічні, корегувальні, реабілітаційні заходи з метою забезпечення успішності навчальної діяльності.

Література

1. Бойченко Т. Валеологія – мистецтво бути здоровим/ Т.Бойченко // Здоров'я та фізична культура. – 2005. – №2. – С. 1-4.
2. Ващенко О. Готовність вчителя до використання здоров'язберігаючих технологій у навчально-виховному процесі/ О. Ващенко, С. Свириденко// Здоров'я та фізична культура. – 2006. – №8. – С. 1-6.
3. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: метод. посіб. авт. – укл.: О. Пометун, Л. Пироженко. – К.: А.П.Н.; 2002. – 136 с.
4. Освітні технології: Навчально-методичний посібник / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; За заг. ред. О.М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2001. – 256 с.

ВАРІАТИВНІСТЬ СУЧАСНОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВОСТЯМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ

Ірина Забожан

Інститут корекційної

педагогіки та психології

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. н., доцент *Ханзерук Л. О.*

У вітчизняній та зарубіжній педагогічній теорії та практиці останнє десятиліття позначене переосмисленням концептуальних підходів до виховання з раннього віку дітей з особливостями психофізичного розвитку та удосконаленням його змісту в чинних соціально-економічних умовах. На часі процеси інтеграції та інклюзії – вже не теоретичні конструкції, а їх реальне практичне утілення.

З історії педагогіки відомо, що вже у XVI столітті вчені піднімали питання про необхідність навчання і виховання дітей з раннього віку (Я. А. Коменський, Декролі та інші).

Перший дошкільний заклад у його сучасному розумінні було відкрито у Києві в 1871 році в підвалі будинку на вул. Б. Хмельницького, 21. Це був дитячий садок Софії Русової, однієї з сестер Ліндфорс, які вважаються засновницями колективного дошкільного виховання в Україні. Тут виховувались діти київської інтелігенції, зокрема, Михайла Старицького.

У кінці XIX століття лікарсько-педагогічна громадськість обговорювала питання про важливість державних заходів щодо виховання дітей з особливостями психофізичного розвитку. Зокрема, проблему організації дитячих садків для дітей з різними порушеннями у розвитку піднімали І.Городецький, С. Преображенський, М. Лебедева, І. Сікорський, І.Маляревський. Так, до лікарсько-педагогічних закладів І. Маляревського та І.Сікорського потрапляли діти вже у 3-річному віці, а в окремих випадках з 4-х місячного віку. Однак, історичні факти дозволяють нам стверджувати, що до

початку ХХ століття заходи з лікування, навчання і виховання дітей дошкільного віку з психофізичними порушеннями здійснювались силами окремих ентузіастів, лікарів, педагогів, громадських діячів.

Вітчизняна спеціальна дошкільна педагогіка починає формуватись у 30-роках ХХ століття. В цій галузі досліджуються різні аспекти виховання і навчання дошкільників з розумовою відсталістю, із затримкою психічного розвитку, мовленнєвими порушеннями тощо(Л. Занков, М. Гнезділов, Г.Дульнев, О.Гаврілушкіна, Соколова Н. Д., Катаєва О. А., Цикото Г. В., Стребелева О. А., В. Гіляровський, О. Рау, Р. Боскіс, К. Коровін, Б. Корсунська, І. Соколянський, А. Обухівська).

Становлення науково-методичних засад розвитку дошкільників з психофізичними порушеннями відбувалось у нашій країні в 1950-1978 р.р.; удосконалення змісту корекційно-виховної роботи у 1978-1992 р.р.; орієнтація на раннє виявлення і ранню корекцію простежувалася у 1992-2010 р.р.; з 2010 року відбувається переорієнтація на розвиток особистості дитини як основний ресурс, що визначає поступальний рух суспільства, інтегрування дітей з особливостями психофізичного розвитку у загальноосвітній простір[1].

13 квітня 2011 року Постановою Кабінету Міністрів України (№ 629)було затверджено Державну цільову соціальну програму розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року. Нею передбачено низку заходів щодо розширення мережі дошкільних навчальних закладів різних форм власності, удосконалення нормативно-правової бази та поліпшення якості дошкільної освіти, зростання кількості дітей, які здобули дошкільну освіту [3].

Дошкільний навчальний заклад у своїй діяльності керується Конституцією України, Законами України "Про освіту", "Про дошкільну освіту", іншими законодавчими актами (Президента України, Кабінету Міністрів), наказами МОН, інших центральних органів виконавчої влади, рішеннями місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування та власним статутом.

За даними Державної служби статистики України, кількість дошкільних навчальних закладів для дітей з порушеннями мовлення склала 1474; для розумово відсталих дітей – 70; для дітей із затримкою психічного розвитку – 292; для дітей із порушеннями функцій опорно-рухового апарату – 276. Інтеграційні тенденції розвитку освіти дітей з особливостями психофізичного розвитку в Україні ілюструє поява дошкільних закладів, в яких відкриваються групи спеціального призначення (для дітей з мовленнєвими порушеннями, ЗПР тощо). Так, у 2013 році кількість дошкільних навчальних закладів, які мали групи спеціального призначення, склала 1878; кількість груп спеціального призначення – 5147; чисельність дітей в групах спеціального призначення – 85 053.

Законом України «Про дошкільну освіту» затверджені державні гарантії у здобутті дошкільної освіти дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку. У статті 33 названого Закону зазначено, що Держава забезпечує соціальний захист, підтримку дітей дошкільного віку, особливо дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, тривалого лікування та реабілітації, а також дітей із малозабезпечених та багатодітних сімей[4].

Враховуючи сучасну тенденцію щодо впровадження інклюзивного навчання, слід зазначити, що 5 червня 2014 року (№ 1324-VII) Президентом України підписаний Закон України «Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання», який набирає чинності 1 січня 2015 року. Вказана обставина пояснює затримку у розробці науково-методичного забезпечення інклюзивного навчання в дошкільних закладах освіти [5].

На підставі Положення про дошкільний навчальний заклад, нами розроблена структурно-логічна модель існуючих в Україні типів навчальних закладів:

Як видно з розробленої нами моделі, в Україні забезпечено варіативність дошкільної освіти дітей з особливостями психофізичного розвитку. На основі врахування побажань батьків, а також отриманих рекомендацій під час консультування у психолого-медико-педагогічних консультаціях (ПМПК), діти скеровуються до відповідного закладу.

Для забезпечення права дітей з особливостями психофізичного розвитку на дошкільну освіту, в Україні удосконалюється мережа дошкільних навчальних закладів [2].

Сучасною моделлю інноваційного освітнього закладу, в якому передбачена дошкільна ланка, є навчально-реабілітаційний центр (НРЦ). Заклади такого типу набувають поширення в усіх регіонах України і відіграють важливу роль у створенні регіонального корекційно-реабілітаційного освітнього простору для дітей з особливостями психофізичного розвитку.

Важливими умовами функціонування НРЦ є: забезпечення реабілітаційної складової; змінний контингент дітей [6].

Таким чином, складні економічні умови, недосконалість існуючої системи медичного і соціального забезпечення та інші причини зумовлюють зростання кількості дітей з особливостями психофізичного розвитку. Для забезпечення права на освіту та розвиток таких дітей з раннього віку в Україні існує розгалужена мережа дошкільних закладів різних типів та форм власності. Їх удосконалення, а також поява інноваційних моделей (НРЦ) засвідчує докорінні зміни у розумінні та забезпеченні якісної освіти для дітей з особливостями психофізичного розвитку. В основу поширення в Україні новітніх освітніх технологій, покладено принцип врахування інтересів дитини.

Література

- 1.Золотоверх В. В. Нариси з історії спеціальної дошкільної педагогіки: Монографія/ В.В. Золотоверх. – К.: Наук. Світ, 2004. – 196 с.
2. Положення про дошкільний навчальний заклад // Нормативні документи. Для завідуючих ДНЗ / Упорядник: Чала Тамара Тимофіївна. – Х.: Вид. група «Основа», 2008. – С. 121-131.
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 13 квітня 2011 року № 629 Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/629-2011-п>.
4. Закон України «Про дошкільну освіту»[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>.
5. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1324-18>.
6. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України 16.08.2010 № 920 «Положення про навчально-реабілітаційний центр» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1502-12>.

ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИХОВАННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ*Альона Завалко**Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини***Науковий керівник** – к. пед. н., доцент *Добридень А. В.*

Ефективна професійна підготовка майбутнього вчителя неможлива без самоосвіти, самовиховання та саморозвитку. Навчання і самонавчання студента потребує не лише знання ним форм і методів аудиторної роботи та роботи з книгою, іншими сучасними джерелами інформації, але й застосування деяких вольових зусиль, розвитку певних особистісних якостей.

Успішність педагогічної діяльності багато в чому залежить від уміння і здатності педагога мобілізувати свої зусилля на систематичну розумову працю, раціонально будувати свою діяльність, переборювати труднощі під час самостійної підготовки до занять, знімати емоції і психічні перевантаження, керувати своїм емоційним станом. Ці якості не даються від народження чи у вигляді додатку до диплома про вищу педагогічну освіту, а є результатом довготривалої роботи над собою.

Загальні теоретичні аспекти самовиховання обґрунтовано у працях К. Абульханової-Славської, А. Арета, Б. Ананьєва, І. Беха, А. Кочетова, С. Ковальова, Ю. Орлова, С. Рубінштейна, Л. Рувінського, Г. Ситіна та ін. Методичні аспекти самовиховання розкрито у дослідженнях Д. Карнегі, А. Кочетова, В. Оржеховської, Г. Селевко. Серед частини студентів панує думка, що педагогічні здібності, педагогічний талант – це щось вроджене, через що інколи нехтується роль самоосвіти і самовиховання у роботі таких студентів. У цей же час, як відзначають ряд дослідників (Д. Грішин, В. Кан-Калик, Н. Нікандров, Л. Рувінський і ін.), запас потенційних сил у людини настільки великий, що навіть студент, який проявляє середні, звичайні здібності, може всебічно розвивати свою особистість і проявити талант у професійній діяльності. Відомий український педагог А. Макаренко

неодноразово підкреслював: “Майстром може стати кожний, якщо йому допоможуть і якщо він сам працюватиме”. Твердження видатного вітчизняного педагога К. Ушинського про те, що учитель живе до того часу, поки вчиться, в сучасних умовах набуває особливого значення. Адже вищий навчальний заклад – тільки умова отримання освіти.

Метою статті є аналіз стану проблеми у педагогічній теорії та освітній практиці, визначити специфіку формування потреби у професійному самовихованні студентів педагогічного університету.

Чи стане студент справжнім педагогом? Це залежить від того, як він сам працює над своєю особистістю, які його установки, інтереси, потреби, яка його активність щодо оволодіння науковими знаннями і вміннями, наскільки цілеспрямовано, свідомо і наполегливо працює над розвитком у собі тих рис, які утворюють особистість сучасного спеціаліста.

У педагогіці і психології така робота має назву – самовиховання і саморозвиток.

Самовиховання і саморозвиток – це свідомо практична діяльність, спрямована на більш повну реалізацію людиною себе як особистості. *Самовиховання* – це формування людиною своєї особистості відповідно до свідомо поставленої мети. З точки зору психології, *самовиховання* – це усвідомлювана діяльність людини, яка спрямована на удосконалення самої себе, на вироблення позитивних рис, якостей, звичок і подолання негативних.

Професійне самовиховання і саморозвиток – це свідомо діяльність, спрямована на удосконалення своєї особистості у відповідності з вимогами професії до людини.

Особистісний саморозвиток і професійне самовиховання нерозривно пов’язані між собою. Обидва процеси складні за своєю структурою і здійсненням, проте оволодіння технологією професійного самовиховання і саморозвитку допоможе майбутньому педагогу продуктивно організувати самостійну підготовку до професійної діяльності і скоротить шлях до майстерності.

Самовиховання починається з того часу, коли людина усвідомлює себе як особистість, починає розуміти норми та вимоги суспільства, власні потреби і може правильно оцінювати свої вчинки. Самовиховання бере свій початок у підлітковому віці, проте його ефективність значно зростає у юнацькому віці.

Отже, самовиховання бере свій початок із самоусвідомлення, усвідомлення людиною себе як особистості і свого місця в суспільній діяльності людей.

У структурному відношенні самоусвідомлення людини являє собою єдність трьох складових: *пізнавальної* (самопізнання, тобто дослідження, пізнання самого себе); *емоційно-оцінювальної* (самоствавлення, що виявляється у самооцінці); *дієво-вольової, регулятивної* (саморегуляція, тобто уміння особистості керувати станом свого здоров'я, емоціями, почуттями, психічним станом, діями, вчинками, поведінкою).

Самовиховання майбутнього вчителя починається із усвідомлення різниці між уявленням про себе як майбутнього професіонала і його реальними можливостями. Мотивом-збудником роботи над собою є розуміння невідповідності між “Я-реальним” і “Я-ідеальним”. Це є можливим у тому випадку, якщо у майбутнього вчителя наявний професійний ідеал і є здатність до самопізнання. Найпростіший і в той же час найнадійніший спосіб формування професійного ідеалу – самостійне вивчення психолого-педагогічної й філософської літератури, знайомство з життям і творчістю видатних педагогів з метою пошуку свого ідеалу вчителя.

Велике значення для професійного росту вчителя має оволодіння передовим педагогічним досвідом, пошуковою дослідницькою роботою. У результаті ознайомлення з досвідом кращих педагогів, аналізу їх діяльності вчитель краще осмислює закономірності навчально-виховного процесу, вчиться педагогічно правильно сприймати кожен вчинок дитини, знаходити причини конфліктів і шукати способи їх розв'язання.

Важливим для педагога є систематичне вивчення філософської та психолого-педагогічної літератури, законодавчих актів держави про освіту,

виховання та навчання, зустрічі з новаторами, участь у роботі методичних об'єднань, семінарів, конференцій, педагогічних читань.

Незамінними джерелами педагогічної інформації залишається педагогічна преса, радіо, телебачення. Педагогу необхідно оволодівати новими сучасними джерелами інформації, такими як Інтернет. Всі ці джерела швидко реагують на всі зміни, що відбуваються у системі педагогічної освіти, у навчально-виховному процесі. Вони знайомлять з досвідом педагогів-новаторів, науково-педагогічними новинками, матеріалами різного роду зустрічей, конференцій, поміщають праці відомих вчених-педагогів, вітчизняну і зарубіжну літературу. Популярністю серед учителів користуються газети “Освіта”, “Шкільний світ”, журнали “Рідна школа”, “Шлях освіти” і ін., а також ряд зарубіжних періодичних психолого-педагогічних видань.

Самовиховання і самоосвіта вчителя передбачають також ознайомлення з національною системою виховання, що втілює виховну мудрість нашого народу, його кращих вчених, прогресивні традиції українців у родинному вихованні, виховне значення українських народних звичаїв, традицій, свят, обрядів.

Отже, педагогічну діяльність не можна регламентувати і втиснути у тверді рамки інструкцій. Лише за умови утвердження професійної свободи вчителя можлива ефективна організація процесу професійного самовиховання, професійний ріст учителя. Професійний ріст педагога можна назвати пошуком свого шляху, набуття “власного голосу”, “власного почерку”. Педагог, що володіє свободою самовираження, вміє керувати своїм власним розвитком, може спрямувати свої творчі сили на пошук нових шляхів навчання і виховання учнів.

Щоб досягнути хороших результатів у професійній діяльності, педагогу потрібно систематично вивчати себе, знати свої сильні і слабкі сторони, постійно формувати в собі той внутрішній стрижень, на якому буде відбуватися не лише професійний, а й особистісний ріст. Саме у педагогічній діяльності особистісний ріст – неодмінна умова досягнення професіоналізму.

Література

1. Мусаева И. П. Формирование педагогической культуры будущего учителя в процессе самовоспитания : дис. ... науч. ступени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / И. П. Мусаева. – Махачкала, 2001. – 169 с.
2. Шиманович І. В. Формування у майбутніх учителів потреби в професійному самовихованні : автореф. дис. ... наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / І. В. Шиманович. – Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2008. – 20 с.

ВПЛИВ ТЕЛЕНОВИН НА ФОРМУВАННЯ ПСИХІКИ ДИТИНИ

Оксана Задніпряна

Інститут розвитку дитини

НПУ ім. М.П.Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. н., доцент *Лисакова І. В.*

Наш час характеризується бурхливим розвитком цивілізації. З кожним днем нові технології вдосконалюються та стають все доступнішими. Засоби масової інформації (ЗМІ) – преса, радіо, телебачення – за допомогою яких здійснюється розповсюдження різноманітної інформації (знань, духовних цінностей, новин, тощо) на відповідні аудиторії, отримують нові форми розповсюдження, зокрема, електронний вид. Це визначає перехід до епохи мас-медіа. Швидкий розвиток електронних засобів масової інформації зумовлює постійне зростання впливу телебачення, радіо, інтернету на суспільство. А формування суспільної свідомості розпочинається із формування психіки дітей кожного нового покоління. Багато дослідників стверджують, що саме ці чинники здійснюють визначальний вплив на поведінку та розвиток сучасної дитини.

За допомогою мас-медіа ми можемо дізнатися багато нової інформації, про події, які відбуваються у найвіддаленіших куточках нашої планети. Люди, особливо молодь та діти, проводять все більше вільного часу біля телевізора,

тому що телебачення є привабливим для людини, а особливо для дітей. Аудіовізуальний формат найбільше відповідає особливостям дитячого сприймання, а доступність телебачення та всіх його програм створює сприятливі умови для надмірного захоплення ним. Батьки досить часто ставлять на перше місце матеріальне забезпечення дитини, не звертаючи належної уваги на те середовище, у якому відбувається формування її психіки. Діти ростуть серед комп'ютерів, телефонів, аудіо техніки, телевізійної та комп'ютерної віртуальної реальності, де багато насильства та агресії. Діти звикають до цього, їх психіка травмується [1].

Нині у зв'язку з останніми подіями в нашій країні особливо гостро постають проблеми негативного впливу мас-медіа, зокрема теленовин, на психіку дорослих та дітей. Проблема збереження психічного здоров'я дитини є досить актуальною у наш час, адже від цього залежить наше майбутнє, та й майбутнє людства взагалі. Мета даної статті – визначити особливості впливу теленовин на формування психіки та поведінку дитини.

Ми живемо у динамічному світі, в якому щодня відбувається велика кількість подій. На жаль, не завжди вони мають позитивний характер, про що свідчить аналіз новинних випусків. Новини як жанр ЗМІ являється історично сформованим універсальним способом представлення інформації про навколишню дійсність. Теленовини – частина переданих телевізійною системою матеріалів, що містять відображені через передавальний канал відомості про актуальні, суспільно значущі події, факти і процеси нашого життя [3. с 77].

Теперішня ситуація у нашій країні слугує яскравим прикладом розгортання справжніх інформаційних воєн в медіапросторі. Новинні програми є своєрідним «епіцентром» телеканалів, вони перебувають у центрі уваги завжди, а особливо – в переломні моменти історії держави. Саме за допомогою них формується громадська думка. Кількість переглядів теленовин значно підвищилась на одному з найпопулярніших загальнонаціональних телеканалів, каналі «1+1», що має найбільшу мережу по всій Україні (за даними сайту

«Кореспондент.net»). Завдяки своїй легкодоступності по всій території України новинні програми студії «ТСН» мають найвищий рейтинг перегляду серед широких мас [4].

У нашій країні широкий вплив телебачення поєднується з несприятливим психологічним фоном, певним психічним напруженням, пов'язаним із затяжною соціально-економічною та політичною кризою. У новинних програмах значно збільшилося, порівняно з минулим 2013 роком, кількість роликів, у яких відображається масова агресія, постійні сутички, терор, бійки, кровопролиття. І при тому не завжди ці сцени забороняються цензурою.

Основною метою процесу виробництва новин є захоплення якомога більшої аудиторії та здобуття високого рейтингу. Технології інформаційного виробництва постійно вдосконалюються: за допомогою спеціальних методів та засобів подачі новинні програми стають все контрастнішими та видовищнішими для глядачів. Можна відзначити, що порівняно з попередніми роками новини, які сьогодні транслюються на загальнонаціональних телеканалах, є досить яскравими та насиченими.

Дорослі більш стійкі до впливу поганих звісток, що несуть нам новинні програми у яскравих картинах на екрані, які з допомогою експресивного монологу набувають ще більш негативного характеру. Телевізійні новини мають високу маніпулятивну спроможність, тобто здатність чинити потужний психологічний тиск на внутрішній світ, думки, почуття і поведінку не тільки споживачів мас-медіа, а й усіх, хто перебуває поряд із ними. До цієї категорій також належать діти. Діти засвоюють інформацію набагато ефективніше, аніж дорослі. По-перше, вони запам'ятовують усе набагато швидше, а по-друге, сприймають інформацію безпосередньо, без внутрішньої критики, тому що у зв'язку зі своїми віковими особливостями не здатні повністю розуміти її.

Формування особистості дітей відбувається в перші 5-7 років їх життя. Від того, який фундамент буде закладено в ці роки, залежить подальший психічний розвиток дитини. Марія Монтесорі вважала, що новонароджена

дитина – це „психічний ембріон”, оскільки її психічні функції ще не розвинені. З народження у дитині закладена психічна сила, що допомагає їй розвиватися. А розвивається дитяча психіка під впливом біологічних та соціальних факторів. З першого періоду життя у дитини формується цілий комплекс психічних властивостей, людська індивідуальність. «В період від народження до 3-х років починає несвідомо для дитини відбуватися емоційний та інтелектуальний розвиток, період від 3-х до 6 років є періодом реалізації і вдосконалення, у період від 6 до 9 років дитина здатна набувати соціальних навичок, з 9 до 12 – на свідомому рівні вивчати світ» [2]. Виховання передбачає формування і розвиток у дитини певного емоційного ставлення до оточуючого світу. А емоційне ставлення до навколишніх подій тісно пов'язане із психічним розвитком дитини.

Сучасна дитина перебуває під постійним впливом аудіовізуалізованої інформації. У медіасередовищі діти отримують можливість пізнавати життя через образи, які представлені телебаченням. Для значної кількості сучасних дітей це замінює традиційні джерела соціалізації і пізнання, а особливо – батьківський вплив, сімейне виховання та цінності. З медіа дитина сприймає та частково засвоює:

- необхідну інформацію;
- зразки і моделі поведінки в соціумі;
- приклади належних, соціально прийнятних переживань;
- можливість уникати тиску буденності й переживати яскраві – «позитивні» (радість, естетичне задоволення) і «негативні» (сум, тривогу, страх, відчуття ризику) емоції та почуття.

Існує багато дитячих передач, які рекомендовано дітям для перегляду. Наприклад, до цієї категорії входять навчальні та розвивальні мультфільми різної тематики – «Букварик з Тигриком та Вінні», «Професор Карапуз», «Раз, два, три», навчальні відео із серії «Уроки тітоньки сови», «Світ тварин», збірник «Математика для дітей 4, 5, 6 років», тощо. Але важко знайти позитивні сторони в перегляді дітьми саме телевізійних новин.

Основними ознаками, які дають підстави визначити що сучасні теленовини несуть в собі агресивний та негативний характер впливу на дітей є:

- потік повідомлень різнобічного характеру, що не завжди є об'єктивними і відображають дійсність;
- наявність відео сюжетів кровопролиття, воєнних дій, жорстоких сцен насильства над людьми;
- демонстрація технології кримінальних злочинів;
- вираження у найменших подробицях обставин насильства – як дій кривдника, так і страждань жертви;
- нестабільність, мінливість, які створюють загальне відчуття ненадійності, а отже, породжують страх, фрустрацію;
- наявність яскравих прикладів антисоціальної поведінки.

Коли батьки, пізно приходячи увечері з роботи вмикають телевізор і починають переглядати теленовини, дитина теж несвідомо звертає увагу на цю передачу. Дитина, вбирає у себе усі емоції, переживання, події, що відбуваються на телеекрані і відтворює їх у своїх діях та поведінці. Діти відтворюють те що сприймають, у грі. Вони вигадують собі нові ігри і придумують їм нові назви. Наприклад. Можна спостерігати такі репліки дітей: «Давай пограємо у Майдан, я буду за АТО, а ти – моїм ворогом», і розпочинається активна демонстрація бойових дій та повторення уривків побаченого з телеекранів.

Вплив неконтрольованих телепереглядів на незміцнілу дитячу психіку і фізичне здоров'я відбувається на наших очах. Можна зазначити, що постійний багатогодинний перегляд телевізора більш негативно впливає на дітей ніж дорослих, і призводить до підвищення у них агресії, яку важко не помітити, оскільки вона часто вихлюпується на самих батьків. Наслідками шкідливого впливу теленовин є таке:

- 1) дитина, переглядаючи, малює за ними свою майбутню картину світу, і відповідно будує свою особистість;
- 2) дитина прагне повторити усе те, що відбувається по інший бік екрану;

3) перегляд теленовин може спровокувати асоціальну поведінку, агресивність, жорстокість, злочинність;

4) діти краще засвоюють аудіовізуальний формат і ще не в змозі правильно оцінити дії, що відбуваються на екрані без допомоги дорослих;

5) це позначається на якості дитячої гри, загальній культурі мовлення і наражає на ризик не здобути глибоких, системних знань про навколишній світ, уміння розрізнати реальний та екранний світи;

6) діти стають більш тривожними, з острахом ставляться до навколишнього світу та свого майбутнього.

Отже, можна зробити висновок, що медіасередовище здатне розповісти чи показати дитині більше різноманітної за своїм характером інформації, ніж батьки, друзі чи вихователі та вчителі. Тому для України є актуальним навчання дорослих і дітей правильного сприйняття та аналізу величезного потоку інформації, у якому кожен перебуває щодня, виховання медіакультури та власного мислення. Надзвичайно важливим є те, щоб діти отримували якісний медіапродукт, який не буде чинити негативного впливу на формування психіки та особистості дитини, а буде навпаки розвивати її здібності, задатки, інтелект.

Діти молодше двох років дивитися телевизор не повинні взагалі, оскільки при цьому йде навантаження не тільки на очі, але і негативний вплив на центральну нервову систему. Замість перегляду теленовин краще відвернути увагу дітей до іншого корисного заняття - розвиваючих ігор, програм, читання, рухливих чи інтелектуальних ігор, спеціальних дитячих передач, деяких мультфільмів. Дорослі обов'язково мають аналізувати усі медіапродукти, які мають сприймати діти. Це вбереже їх від негативної дії та допоможе сформувати особистість дитини, яка в майбутньому буде приносити радість і користь для батьків і всього суспільства.

Література

1. Кепканова О./ Вплив медіасередовища на формування дитини / О.Кепканова // Психолог. - 2012. - N 7. - С. 28-30
2. Ільченко А.М. Гуманістичні ідеї Марії Монтессорі і спеціальна педагогіка/ А.М. Ільченко // Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: Науково-метод. зб.: Вип.6 / За ред. В.І. Бондаря, В.В. Засенка. – К.: 2005. – С. 42–45.
3. Пенчук І. Л. Телевізійна журналістика : метод. матеріали до вивчення курсу для студентів спеціальності журналістика / І. Л. Пенчук. – Запоріжжя, 2004. – 164 с.
4. Рейтинг телеканалів України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://korrespondent.net/ukraine/events/167029-v-rejtinge-telekanalov-ukrainy-lidiruyut-inter-i-11>.

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ АПЛІКАЦІЄЮ

Анастасія Зарванська

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к.п.н., професор Сухорукова Г.В

Аплікація має велике значення для естетичного виховання дітей дошкільного віку. Цей вид образотворчої діяльності сприяє формуванню і розвитку багатьох особистісних якостей особистості, її психічних і естетичних можливостей.

Для того, щоб більш детально розкрити дану тему, потрібно визначити поняття «Естетичне виховання» та «Аплікація».

Естетичне виховання – це цілеспрямований процес виховання творчої особистості, здатної сприймати, відчувати, оцінювати прекрасне і створювати художні цінності... (Б.Т.Лихачов) ... [3,162].

Аплікація (від лат. application–накладання) – спосіб створення художнього зображення з різних фігур, які вирізані з різного матеріалу і наклеєні або пришиті на відповідне тло... [5, с.291]. У сучасних педагогічних та психологічних дослідженнях доводиться необхідність занять аплікацією для розумового розвитку та естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

У роботах Давидова В.В., Запорожця А.В., Подд'якова М.М. встановлено, що дошкільнята здатні в процесі предметної чуттєвої діяльності, у тому числі і аплікації, виділяти суттєві властивості предметів і явищ, встановлювати зв'язки між окремими предметами і явищами й відображати їх в образній формі. Цей процес особливо помітний у різних видах практичної діяльності: формуються узагальнені способи аналізу, синтезу, порівняння і зіставлення, розвивається вміння самостійно знаходити способи розв'язання творчих завдань, вміння планувати свою діяльність.

Естетичний аспект аплікації розкрито у дослідженні Г.Пантелєєва в контексті вивчення аплікації як декоративно-оформлювальної діяльності. У роботі розглядаються питання морально-естетичного виховання дошкільнят засобами оформлювального мистецтва. Велику увагу приділено художньо-образній темі оформлення свята, навколо якого групуються різні види художньої діяльності. Основною святковою композицією виступає великоформатна аплікація, яка з'являється у процесі спільної творчості педагога та дітей. У дослідженні показано нові форми колективних робіт з аплікації з метою художнього розвитку дітей, залучення їх до художньо-оформлювальної діяльності.

Аплікація є технікою, за допомогою якої дитина може створювати красиві, декоративні зображення, картини-панно предметного чи сюжетного характеру, портрети, вітальні картки й це одна з найбільш доступних технік для дітей дошкільного віку. За допомогою мислення та уяви відбувається створення силуетних зображень, оскільки у силуеті відсутні деталі, які інколи є основними ознаками... предмета. З вище сказаного, ми можемо побачити,

наскільки необхідні заняття не тільки образотворчим мистецтвом, а й аплікацією.

Завдання педагога: викликати інтерес дітей до нової техніки; ознайомити з різними матеріалами для виготовлення аплікацій; навчити різних способів вирізування і допомогти осмислити етапи виконання аплікацій та ужиткові можливості цієї техніки [5, с. 292].

При всій простоті образотворчих засобів аплікація досягає високої художньої виразності. Відображаючи плоскі силуетні ознаки предметів або їх різнокольорову структуру, допускаючи значне спрощення форм, аплікація зберігає реалістичну основу самого зображення.

В аплікації органічно поєднуються образотворчі і декоративні можливості. Навіть в орнаментальних аплікаціях поряд з абстрактними геометричними формами широко використовуються реалістичні рослинні мотиви, що також має свій вплив на естетичне виховання та естетичний розвиток дитини.

Діти легко сприймають аплікацію, бо тут не встають перед ними труднощі прочитання об'ємної і перспективної побудови зображення (мається на увазі лінійна перспектива, а не просто просторова глибина, яка легко виражається аплікаційними засобами).

Але діти здатні не тільки сприймати аплікаційні зображення, а й самі створювати їх, так як техніка вирізування і наклеювання їм цілком посильна.

Заняття аплікацією сприяють розвитку пізнавальної діяльності дітей, загострюючи насамперед їх сенсомоторні здібності, сприяють естетичному вихованню та розвитку творчої ініціативи, допомагають формуванню трудових умінь і позитивно позначаються на поведінці дітей, сприяючи прояву вольових рис характеру.

В процесі занять аплікацією дитина вправляється в диференціюванні кольору і його відтінків, в розпізнаванні форми і структури предметів, ритму і симетрії, в орієнтуванні на площині аркуша паперу.

Колір в аплікації виокремлюється дітьми легше завдяки його чистоті, визначеності, насиченості в межах точного контуру - локальності. Діти швидше запам'ятовують і диференціюють численні відтінки кольору, так як в процесі аплікаційної діяльності вони можуть багаторазово вправлятися в порівнянні цих відтінків, перш ніж їх наклеїти. Вони звіряють тони паперу шляхом прикладання форми до форми, переконуючись в їх тотожність чи відмінності, знаходять контрастні, різкі або близькі, ніжні тони, розташовують паперові форми в різному кольоровому порядку, домагаючись приємних поєднань кольорів і сприймаючи їх як красиві, що радують око і відкидаючи такі, які подразнюють очі та здаються непривабливими. [4, 12-13].

Упродовж дошкільного дитинства аплікаційна техніка ускладнюється і збагачується, її зміст стає повнішим і різноманітнішим:

- задум визначають візерунки, предмети і сюжети;
- техніка виконання стає більш віртуозною, діти переносять техніку роботи з папером на інший матеріал з урахуванням його особливостей;
- матеріал стає різноманітнішим;
- підвищується образно-естетична виразність завдяки умінню комбінувати матеріал, збагачувати кольорову гаму та композиційне рішення [5, с. 296].

Отже, аналізуючи та узагальнюючи досвід педагогів, інформацію з книг та підручників з образотворчого мистецтва, ми можемо виділити такі значення навчання аплікації для естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку: розвиток естетичного світосприйняття, виховання художнього смаку; розвиток художньо - графічних умінь і навичок; розвиток фантазії, творчого мислення і уяви, просторового сприйняття; розвиток точних рухів руки і дрібної моторики пальців; становлення деяких організаційних навичок художньої творчості; отримання відомостей про вітчизняну та світову художню культуру; виховання глядацької культури.

Література

1. Богатеева З. А. Мотиви народних орнаментів в дитячих аплікаціях. Книга для вихователів дитячого саду - 2-е вид. переробка та доповнення/ З.А. Богатеева.- М.: Просвещение, 1986.
2. Гусарова И.Л. Аппликация в детском саду/ И.Л. Гусарова. – М.: «Просвещение», 1968. – 64с.
3. Лихачов Б.Т. Методологічні основи педагогіки/ Б.Т. Лихачов. - Самара.: Бахрат. -1998.- 341 с.
4. Скиданова Л.Я. Декоративне малювання та аплікація в дитячому садку Л.Я. Скиданова, Л.І. Сірченко. – К.:«Радянська школа», 1976. – 64 с.
5. Сухорукова Г. В. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі. Підручник Сухорукова Г. В., Дронова О. О., Голота Н. М.,Янцур Л. А./ За за ред. Сухорукової Г. В. – К.: Видавничий дім «Слово», 2010. – 376 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРОЕКТНОГО ПІДХОДУ В НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Ірина Змисля

Навчально-науковий інститут гуманітарної освіти

ГНПУ імені О. Довженка

Науковий керівник – к. пед. н., ст. викл. *Скоробагата О. М.*

В умовах глобалізації освітнього простору, вступу України до СОТ та її підготовки до вступу в Євросоюз актуальним стає питання пошуку оптимальних шляхів оптимізації навчальної діяльності.

З метою реалізації основних положень «Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом» особливої актуальності набуває питання забезпечення умов оволодіння іноземною мовою учнями загальноосвітніх навчальних закладів [1].

Суспільству, що розвивається, потрібні освічені, етичні фахівці, які можуть самостійно приймати відповідальні рішення в ситуації вибору та прогнозувати можливі їхні наслідки, мати здібності та бажання до співпраці, відрізнитися мобільністю, динамізмом, конструктивністю, вільно спілкуватися з представниками інших культур.

У контексті реалізації цих вимог особливого значення набуває використання сучасних технологій навчання іноземних мов, зокрема проектного підходу як одного із засобів активізації навчального процесу в ЗНЗ.

Ідея включення проектної діяльності в освітній процес була запропонована американським педагогом і філософом Джоном Дьюї більше століття тому. Вперше у вітчизняній педагогіці актуальність цієї проблеми вивчав О. Макаренко, який в результаті своєї новаторської педагогічної діяльності дійшов висновку про проектування особистості як суб'єкта педагогічної праці. Таку думку не раз висловлював В. Сухомлинський, багатогранну педагогічну спадщину якого пронизує ідея проектування особистості [2].

На сучасному етапі розвитку освіти проектна методика детально досліджується як зарубіжними, так і вітчизняними авторами (І.Л. Бім, І.А. Зимнєю, О.М. Моїсєєвой, Е.С. Полат, Т.Е. Сахарової, І. Чечель, Л.Фрід-Бут, Т. Хатчінсон, Д. Філіпс та ін.). Багаточисельними дослідженнями було встановлено, що проектна діяльність виступає як важливий компонент системи продуктивної освіти і є нестандартним, нетрадиційним способом організації освітніх процесів через активні способи дій (планування, прогнозування, аналіз, синтез), направлених на реалізацію особово-орієнтованого підходу [3].

Основною метою статті є висвітлення особливостей використання проектного підходу в навчанні іноземних мов учнів середньої школи.

Спрямованість сучасної шкільної освіти на профільне навчання робить застосування методу проектів надзвичайно актуальним. З огляду на це можна констатувати, що застосування сьогодні методу проектів в навчанні є не лише данина модному напрямку освіти, а нагальна потреба того вчителя, який

намагається забезпечити розвиток учня як цілісної особистості. Метод проектів – особистісно-орієнтована педагогічна технологія, яка полягає у досягненні поставленої дидактичної мети шляхом узгодженої діяльності вчителя та учнів з усвідомлення, планування та вирішення поставлених завдань та відповідне оформлення кінцевого продукту за умов максимальної самостійності учнів у використанні набутих та оволодінні новими знаннями, вміннями та навичками [4].

Метод проектів є одним із активних методів проведення занять, який передбачає індивідуальну, парну чи групову (але самостійну) діяльність тих, хто навчається, що забезпечує гарантоване досягнення спланованого результату. Він передбачає відхід від авторитарних і репродуктивних методів навчання, вимагає обміркованого й обґрунтованого поєднання з різними методами, формами і засобами навчання та є однією з чималої кількості інноваційних розробок в українській освіті.

Сучасні підходи до викладання та вивчення іноземних мов наголошують на тому, що співробітництво між учнями має мотиваційну природу. Такі підходи сприяють гармонійному та всебічному розвитку особистості. Чим сильніше діти захоплюються роботою, тим імовірніше, що вони отримають позитивний кінцевий результат. В цьому й полягає сенс проектної роботи. Адже зроблене належить їм. Вони самі вирішують, що будуть робити, яким чином будуть це виконувати і їм самим вирішувати, якою мовою спілкуватися [2].

Відповідно до викладеного вище, ми можемо виокремити наступні функції учасників проекту:

- учень – активний розробник та виконавець проекту;
- вчитель – координатор – консультант.

На сучасному етапі розвитку методики навчання іноземних мов проектування розглядається як спосіб організації взаємодії учня та вчителя, який об'єднує змістовий, процесуальний та методичний компоненти процесу

навчання під час створення проектів – поетапної практичної діяльності для досягнення поставлених завдань [5].

Сутність проекту І. С. Сергєєв визнає як "п'ять П": Проблема – Проектування (планування) – Пошук інформації – Продукт – Презентація + "шосте П" проекту – його Портфоліо, тобто папка, в якій зібрані всі матеріали проекту, у тому числі чернетки, денні плани, звіти тощо. Основний сенс портфоліо – показати все, на що ти здатний під час роботи над проектом [6].

Враховуючи результати теоретичних розвідок проблеми оптимізації навчання іноземних мов у загальноосвітній школі та власний педагогічний досвід пропонуємо такі етапи роботи на навчальним проектом:

1 етап – організаційний: повідомляється тема, форма проекту, завдання, план роботи. Усе це обговорюється в класі, учні вносять свої пропозиції. Проект може стати діяльністю всього класу, наприклад – видання журналу іноземною мовою, або утворюється 4 – 6 груп і кожна з них готує свій варіант проекту, приміром, плакат про спорт у Великій Британії тощо.

2 етап – підготовчий: відбувається збір матеріалу, тобто звичайна робота з вивчення навчального матеріалу, із тренувальними вправами, з високим ступенем зацікавленості. Часто це пізнавальна робота.

3 етап – проектна робота: починається проектування «макета», опрацювання зібраної інформації, її коригування. На цьому етапі учні звертаються до довідників, словників, а також до вчителя для одержання додаткової інформації.

4 етап – оформлювальний: відбувається остаточне оформлення об'єкта, малювання, розфарбовування або друкування (після уроків чи вдома).

5 етап – презентація проекту: завершальний урок з теми, на якому кожна група представляє продукт своєї діяльності (альбом, плакат, журнал, книгу, газету), розповідає про нього, захищає свою ідею, зміст, відповідає на запитання «опонентів». Відбувається виставка проектів.

6 етап – підсумковий: аналіз виконаної роботи, виявлення її переваг і недоліків, труднощів, само- і взаємооцінювання результатів, визначення побажань і планів на майбутнє [5].

Проектна робота стимулює учнів із різними здібностями до співпраці над метою, що є однаково важливою для всіх учасників. Ті з них, хто має порівняно низький рівень володіння іноземною мовою, можуть застосувати інші свої таланти та здібності.

На сучасному етапі вивчення іноземної мови за характером кінцевого продукту проектної діяльності вирізняють такі види проектів:

а) конструктивно – практичні проекти (Construction and Practical Projects) – колаж, щоденник спостережень, “придумування гри” і її опис;

б) ігрові та рольові проекти (Role and Games Projects) – розігрування гри, драматизація, вигадкування власної п’єси, концерт;

в) інформаційні і дослідницькі проекти (Information and Research Projects) – використання англійської мови як мови міжнародного спілкування тощо;

г) проекти конкретного соціологічного обстеження (Survey Projects). Це можуть бути проекти на теми: “Вплив американської і британської культур на спосіб життя в Україні” або “Відношення іноземців до моєї країни”;

д) видавничі проекти (Production Projects);

ж) сценарні проекти (Performance and Organizational Projects) – вечори, струм-шоу;

з) творчі проекти (Creative Works) – у формі вільного літературного вигадкування (казка, розповідь, комікс, рольова гра) [7].

З вище викладеного можемо зробити висновок, що учнівські проекти мають велике значення для формуванні іншомовної комунікативної компетенції учнів. Сьогодні метод проектів вважається одним із перспективних видів навчання, тому що він створює умови для творчої самореалізації школярів, підвищує мотивацію для отримання знань, сприяє розвитку їхніх інтелектуальних здібностей. Учні набувають досвіду вирішення реальних проблем з огляду на майбутнє самотійне життя, які проектують у навчанні.

Література

1. Лист Міністерства освіти і науки України № 1/9-495 від 26.09.2014 . «Щодо вдосконалення фахової майстерності вчителів іноземних мов» [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/2889->
2. Кукла О.В. Метод проектів в контексті сучасної освіти [Електронний ресурс] / Кукла Ольга Володимирівна - Режим доступу до статті: http://teacher.at.ua/publ/innovacijni_tekhnologiji_navchannja/metod_proektiv_v_konteksti_suchasnoji_osviti/63-1-0-7752
3. Поляренко В.С. Проектна методика на заняттях з англійської мови в умовах ВНЗ [Електронний ресурс] / Поляренко Валерія Сергіївна - Режим доступу до статті : <http://interconf.fl.kpi.ua/ru/node/1281>
4. Жилиєва Ю.М. Категорійний аналіз поняття «метод проектів» [Електронний ресурс] / Жилиєва Юлія Миколаївна - Режим доступу до статті : <http://eprints.zu.edu.ua/2508/1/08zhyump.pdf>
5. Саквенко О.І. Метод проектів як засіб креативно-пізнавальної діяльності молодших школярів [Електронний ресурс] / Саквенко Ольга Іванівна – Режим доступу до статті: <http://klasnaocinka.com.ua/ru/article/metod-proektiv-yak-zasib-kreativno-piznavalnoyi-di-8.html>
6. Голоденко О.М. Метод проектів в навчальному середовищі [Електронний ресурс] / Городенко Олексій Миколайович - Режим доступу до статті: <http://intkonf.org/golodenko-om-metod-proektiv-v-navchalnomu-seredovischi>
7. Каліта В.В. Застосування методу проектів у викладанні іноземної мови як засіб створення навчальної середовища формування та розвитку життєвих компетентностей учнів / Каліта Вікторія Володимирівна // Навчально-методичний збірник. – Харцизьк, 2010. – 61 с.
8. Голоденко О.М. Метод проектів в навчальному середовищі [Електронний ресурс] / Городенко Олексій Миколайович - Режим доступу до статті: <http://intkonf.org/golodenko-om-metod-proektiv-v-navchalnomu-seredovischi>

ВПЛИВ РОЗЛУЧЕННЯ БАТЬКІВ НА ОСОБИСТІТЬ ДИТИНИ*Ольга Зубач**Інститут розвитку дитини**НПУ ім. М.П. Драгоманова***Науковий керівник – к. психол. н. Гальченко В.М.**

Усі людські успіхи або негаразди починаються у сім'ї. Сім'я – це основа збереження культури, етичних норм, традицій народу, основа соціальної естафети суспільства, основа виживання суспільства та окремої особистості, всебічної підтримки людини. На сьогоднішній день однією із значущих проблем суспільства і сім'ї стало розлучення.

У всі часи головні функції сім'ї об'єднувалися навколо однієї — виховання дітей. Сім'я репрезентує суспільство в цілому, є його мініатюрним відображенням. У ній здійснюється соціалізація людини. Досвід, якого людина набуває у сім'ї, визначає її індивідуальну поведінку, створює внутрішню конструкцію реальності, на основі якої особистість сприймає навколишнє середовище.

Частота розлучень в усьому світі, в тому числі і в нашій країні, досягає високого рівня і продовжує збільшуватися, що спричиняє серйозну занепокоєність громадськості, й останнім часом є предметом досліджень багатьох науковців.

Мета даної статті полягає у розкритті проблеми впливу розлучення батьків на моральну свідомість дитини, у дослідженні того факту, як саме розлучення позначиться на подальшому житті малюка.

Вивчення проблеми впливу розлучених батьків на правопорушення дітей та підлітків відображено у роботах В. Єрмакова, Н. Копита, Ю. Лісіцина, Г. Міньковського, І. Невського. Окремі питання життєдіяльності розлученої сім'ї розглянуті у працях педагогів і психологів. Ю. Вавілов і А. Демидов розглядають загальні проблеми виховання дітей у сім'ї, в якій батьки

розлучилися. Проблеми впливу розпаду сім'ї на дітей дошкільного віку висвітлює Т. Гаврилова [1].

Для будь-якої дитини розлучення батьків це, перш за все, колосальний стрес, який має великий негативний вплив на психологічний стан дитини. Очевидно, що діти вважають розлучення катастрофою, адже вони люблять обох батьків і хочуть бачити їх разом. Розлучення – це сильний стрес не тільки для подружньої пари, але і для їх дітей. Розлучення і діти – нероздільні поняття. Коли вся родина охоплена безглуздя розбрату, діти, на жаль, не залишаються осторонь. Вони часто змушені робити вибір на користь одного з батьків, що викликає у них почуття смутку, розгубленості, безнадії, самотності і навіть озлоблення. Дітям здається, що батьки їх покинули і зрадили.

Саме діти найбільше страждають під час розлучення. Після розлучення батьків їх життя докорінно змінюється. Не важливо, яке ваше ставлення до цієї події. Навіть якщо для вас розлучення – це благо і єдиний вихід з безвихідної ситуації, то ваша дитина буде сприймати його зовсім інакше [2].

Одним словом, неможливо передбачити реакцію дитини на розлучення. Мати або батько поодиноці можуть виявитися нездатними надати дитині матеріальну підтримку, якої вона потребує, тому розлучення впливає на особистість дитини безпосередньо.

Діти дуже близько сприймають розлучення батьків. Найстрашніше, що при цьому у більшості підлітків виникає почуття провини, за те, що він не зміг зберегти шлюб своїх батьків. Можливо, це почуття буде переслідувати дитину впродовж великого періоду після розлучення батьків.

Інше, не менш небезпечне відчуття, що сприяє ще більш негативного впливу на стан дітей після розлучення – це почуття страху. Дитина починає боятися втрати любові батька, який пішов з сім'ї і, навпаки, з'являється якась озлобленість на іншого батька. Багато дітей стають більш примхливими, починають вимагати підвищеної уваги. Деякі ж стають схильні до частих хвороб і перепадів настрою.

Причиною розлучення може послужити що завгодно. Лінь, нетямущість, жадібність, зрада – все це є рушійною силою сімейних негараздів. Перераховувати їх можна до нескінченності.

Стан дітей відображається і у відносинах з оточуючими людьми. Діти можуть проявляти напади агресії до вчителів або своїх однокласників. У багатьох дітей з'являються проблеми у школі через погану поведінку і непослух.

Після розлучення батьків одним з основних страхів дітей є поява в сім'ї нової людини, яка спробує, на думку дитини, скласти останньому конкуренцію за увагу батьків. Таким чином, з'являється почуття ревності і непотрібності нікому, крім самого себе. У цьому випадку дитина може тікати з дому, проводити більшу частину часу зі своїми друзями. Багато дітей намагаються залишатися на ніч у однолітків, щоб спробувати відчувати повноцінну сім'ю.

Приклад батьків може негативно позначитися і на особистому житті дитини. Багато дітей із розлучених сімей, як правило, повторюють помилки своїх батьків і теж руйнують свій шлюб. За статистикою, вік, у якому одружуються діти з розлучених сімей значно нижче, ніж у дітей зі звичайних родин. Це пояснюється в бажанні заповнити відчуття міцної родини, якого він був позбавлений у дитинстві. Але ранній вік якраз і виступає основною причиною розлучення у таких дітей [3].

Як показують дослідження психологів, після розлучення батьків діти демонструють більш тривожну, агресивну і неслухняну поведінку в порівнянні з дітьми, чий батьки живуть разом. Такий сплеск негативної поведінки триває протягом декількох місяців після розлучення. Зазвичай не менше двох місяців, але не більше року. Проте наслідки розлучення батьків відкладаються на поведінці дітей, які зазнали розлучення батьків, на все життя.

Маленькі діти частіше звинувачують самих себе в розлученні батьків. Старша дитина зазвичай стає на бік одного з батьків, частіше того, з ким залишилась після розлучення, і звинувачує іншого у зраді. Відносини з іншим батьком теж можуть погіршитися, дитина відчуває наслідки психологічної

травми і не може контролювати свої емоції так, як це роблять дорослі. Відзначається погіршення успішності, дитина може стати замкнутою, є ризик того, що вона може потрапити в погану компанію. Всі ці особливості в поведінці з'являються тому, що тільки таким чином дитина може продемонструвати протест проти ситуації, що склалася. Разом з тим вона усвідомлює, що не в силах її змінити, тому у дитини накопичуються негативні емоції.

Конфлікти з батьками після розлучення виявляються в тому, що дитина починає грубити, відмовляється виконувати встановлені в родині правила поведінки. В умовах конфліктної сім'ї дитина набуває негативного досвіду спілкування. Вона бачить, відчуває ворожі, недружелюбні взаємовідносини між батьками і перестає вірити у можливість існування позитивних стосунків між людьми [4].

Отже, аналізуючи зазначене вище, можна зробити висновок про те, що розлучення сім'ї може викликати у дитини депресію і ряд інших симптомів неврозу, у неї знижується успішність, знижується дисципліна вдома та у школі, вони потребують особливої уваги у навчально-виховному процесі, може втекти з дому, виникають конфлікти з друзями, вчителями, батьками. Досвід, який дитина набуває у сім'ї, визначає її індивідуальну поведінку, створює внутрішню конструкцію реальності, формує складові Я-концепції, на основі якої особистість сприймає навколишнє середовище.

Таким чином, сім'я, у якій батьки розлучилися, є важливою соціально-педагогічною проблемою сучасності. У ряді соціально-педагогічних досліджень вказані особливості корекційного впливу на психічний стан дітей дошкільного віку й підлітків, які зазнали психологічної травми внаслідок розлучення батьків. На нашу думку, варто поставити питання про необхідність забезпечення особливої уваги до таких сімей з боку педагогів та психологів, оскільки проблеми в цих сім'ях можуть негативно впливати на формування Я-концепції дитини, її успішність, мораль, майбутню життєву позицію, підготовку до сімейного життя.

Література

1. Назаревич В. В. Вплив розлучення на психічний стан підлітка / В.В. Назаревич, Н. Я. Кондрась // Освіта регіону : Політологія, психологія, комунікації. – 2010. – № 1 – С. 192-195.
2. Кравець В. П. Психологія сімейного життя : Навчальний посібник. / В. П. Кравець – Тернопіль, 1995. – С. 82-83.
3. Гончаренко Т. Психологічна допомога сім'ї. / Т. Гончаренко – К. : Вид. дім «Шкільний світ» : Вид. Л. Галіцина, 2005. – С. 91-92.
4. Максимович О. М. Особливості виховання дітей із розлучених сімей: Навчально-методичний посібник. / О. М. Максимович, В. Г. Постовий – К. : Держсоцслужба, 2005. – С. 27-28.

МЕЗОЧИННИКИ У ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЗРОСТАЮЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Тетяна Іванча

Інститут розвитку дитини

НПУ ім. М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед.н., *Дудка Т. Ю.*

Особистість – це стійкий комплекс якостей, властивостей набутих під впливом відповідної культури суспільства та конкретних соціальних груп, до яких вона відноситься в процесі спільної діяльності та спілкування [7]. Особистістю стає людина, що має особливу позицію в житті, основою якої є велика робота над собою.

Соціалізація – неперервний і багатогранний процес становлення особистості, що триває усе життя, на основі засвоєння нею цінностей, норм, настанов, зразків поведінки притаманних певному суспільству, соціальній спільноті, групі.

На соціалізацію особистості впливають: макрочинники (світові, планетарні процеси), мезочинники (етнічні установки, засоби масової інформації) та мікрочинники (сім'я, рідні та близькі люди, освітні установи).

Зупинимось саме на мезочинниках. Л. Виготський [2] стверджував, що дитина, народившись, уже є соціальною істотою. Її прийняли руки лікаря-акушера або повитухи, але прийняли так, як це рекомендує робити накопичений до даного часу соціальний досвід; над нею схиляється обличчя матері, що говорить на певній мові і доглядає за нею так, як це прийнято на даний момент в даній культурі; їй дають ім'я, яке є свого роду соціальним значком, що дозволяє відрізнити її від інших немовлят. Іншими словами, дитину спочатку оточує дорослий та різноманітний, складно структурований соціальний світ. Світ того суспільства повноправним членом, якого їй ще тільки належить стати, але без якого вона вже не може існувати і яка вже відноситься до нього, як до свого потенційного майбутнього. [1]

Етнічна установка, за визначенням Л. Орбан-Лембрик, є внутрішнім станом готовності особистості або груп людей до специфічного, характерного тільки для них (представників тієї чи іншої національної спільноти) прояву почуттів, інтелектуально-пізнавальної та вольової активності, динаміки та характеру взаємодії, спілкування, які відповідають існуючим національним традиціям [6].

Етнос, як фактор соціалізації підростаючих поколінь не можна ігнорувати, але не слід і абсолютизувати його вплив. Так, при порівняльному вивченні виховання у численних, не схожих один на одного культурах, виявилось, що у всіх них прагнули виховувати одні й ті самі риси в дітей кожної статі. У хлопчиків основна увага приділялася розвитку самостійності та прагнення до успіху, у дівчаток – почуття обов'язку, дбайливості і покірності.

Аналіз джерельної бази показав, що всі народи виховують у дітей працюючими, сміливими, чесними. Відмінності полягають у тому, яким чином здійснюється соціалізація та виховання дітей. Етнічні особливості, пов'язані зі способами соціалізації, які поділяються на вітальні (біофізичні) та ментальні (духовні) [5].

Під вітальними особливостями етносу розуміються способи фізичного розвитку дітей (вигодовування дитини, характер харчування, спортивні заняття, охорона здоров'я дітей та ін.) [5].

На соціалізацію підростаючого покоління великий вплив має і духовний склад етносу, який позначається як менталітет, що формується в специфічних соціокультурних умовах життя того чи іншого народу [5].

Саме вітальні і особливо ментальні прояви етносу ускладнюють входження людей у нову етнічну групу. Спеціальними дослідженнями встановлено, що входження в нову етнічну групу, у нову культуру супроводжується неприємними відчуттями дискомфорту, зниженням впевненості в собі, депресією, тривожністю, дратівливістю, психосоматичними розладами. Однак, поряд з негативними мають місце й позитивні наслідки переходу в нову етнічну групу. Це має місце тоді, коли в новій етнічній групі складаються благополучні умови для саморозвитку та особистісного зростання. На зміну дискомфорту може прийти адаптація, прийняття нових цінностей, нових соціальних установок, нових моделей поведінки, які в сукупності можуть забезпечити умови для особистісного зростання [5].

Час адаптації та ступінь вираженості "культурного шоку" залежать від багатьох показників, у тому числі від: індивідуальних відмінностей (зокрема, особистісних та демографічних); готовності до змін і знання мови, культури, умов життя; індивідуального досвіду перебування в полікультурному середовищі; ступеня подібності та відмінності між культурами тощо.

Отже, етнічна соціалізація – це процес становлення людини як представника певного етносу через інтериоризацію тих культурних та соціальних цінностей, що становлять основу суспільного буття етносу; це оволодіння людиною цінностями, установками, зразками поведінки, що притаманні даному етносу, відтворення нею соціальних зв'язків й соціального досвіду етносу, перетворення цього досвіду на особисте надбання.

Засоби масової інформації традиційно впливають на суспільну свідомість і поведінку людей, спонукаючи їх до досягнення тих чи інших цілей. У періоди

еволюційного розвитку структура та функції ЗМІ, як правило, вносять внесок у стійке функціонування суспільства в цілому. Все, що ми дізнаємося про наше суспільство і навіть про світ, в якому живемо, ми дізнаємося зі ЗМІ, - вважає німецький соціолог Н. Луман. З іншого боку, про самі ЗМІ ми чули такого, що не можемо довіряти цьому джерелу. Ми опираємося їх впливу, підозрюючи, що нами маніпулюють [4].

В кінці минулого століття ЗМІ стають важливим фактором реформування інших соціальних інститутів, формування нових демократичних, економічних і міжгрупових відносин. Вони є одним з найважливіших агентів соціалізації, які визначають характер взаємодії людей з соціальним та культурним середовищем, та виконують наступні функції:

- масове теражування духовних цінностей та соціальних норм певної соціальної групи чи спільноти;
- можливість політичного, екологічного впливу на свідомість та поведінку особистості;
- підвищення загальнокультурного рівня інформованості індивідів.

Проте, поряд з позитивними існують і негативні результати впливу ЗМІ на соціально-психічний стан дітей, зокрема:

- 1) погіршення стану їх здоров'я;
- 2) створення дисонансу між телевізійною та справжньою реальністю;
- 3) бажання втекти у віртуальну реальність;
- 4) зниження інтересу до активних форм використання вільного часу.

Відомо, що риси характеру особистості, місце її в системі соціальних відносин багато в чому залежать від змісту мотиваційно-цільових особливостей прочитаних у дитинстві книжок, переглянутих фільмів, мультфільмів та телепередач, улюблених ігор, іграшок тощо. Процес соціалізації тісно пов'язаний з особливостями дитячого сприйняття, яке багато в чому відрізняється від дорослого. Очевидно, що мас-медіа, їхня постійна динаміка змінюють дитяче сприйняття й істотно впливають на процес соціалізації. Поза процесом соціалізації з батьками та найближчим соціальним оточенням діти

сприймають окремі явища реальності через медіа. Одержуючи все більший досвід і знання, діти певним чином оцінюють події на екрані, персонажів, визначають їхню «реалістичність – нереалістичність». Тому з кожним роком засоби масової інформації займають все міцніші позиції у процесі входження дитини у суспільство, формуванні оцінних суджень про навколишній світ.[3]

Отже, соціалізація – що починається в дитинстві і закінчується в глибокій старості, відбувається на основі засвоєння соціальних ролей та культурних норм. Кожна соціальна роль включає безліч культурних норм, правил і стереотипів поведінки, незримими соціальними нитками – правами, обов'язками, відносинами – вона пов'язана, також, і з іншими ролями. Розвиток особистості не можливо зрозуміти у відриві від родини, соціальної групи й культури, їх слід розглядати як складову єдиного цілого, які все життя перебувають у тісній взаємодії та взаємозалежності.

Література

1. Авер'янова Г.М. Особливості соціалізації молоді в умовах трансформації суспільства/ Г.М. Авер'янова, Н.М. Дембицька, В.В.Москаленко. – Київ: “ППП”, 2005. – 323 с.
2. Выготский Л.С. Проблема возраста. Собрание сочинений: В 6 томах/ Л.С. Выготский.- Т. 4. – М., 1984.-247 с.
3. Король Л. Роль засобів масової інформації у соціалізації особистості молодших школярів./ Л. Король [Електронний ресурс] : Режим доступу <http://lilusyakorolsunshine.blogspot.com/2012/11/blog-post.html>
4. Луман Н. Реальність мас-медіа/ Н. Луман: К., – 2000. – 431 с.
5. Мудрик А.В. Соціальна педагогіка: підр. для студ. пед. вузів / А.В. мудрик; під ред. В.А.Сластенина. – 5-те вид., доп. – М.: Вид. центр «академія», 2005.
6. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: Посібник. /Л.Е. Орбан-Лембрик – К., 2003. – 446 с.
7. Танчин І.З. Соціологія : навч. посіб. / І. З. Танчин. – 3-тє вид., переробл. і доповн. – К. : Знання, 2008. – 351 с.

РОЛЬ СІМ'Ї В СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Вікторія Івасик

*КВНЗ КОР «Богуславський гуманітарний коледж
імені І.С.Нечуя-Левицького»*

Керівник – викладач-методист в.к. *Берегеля Л.М.*

Розвиток соціальної педагогіки як галузі науки, виду соціальної практики та професійної соціально-педагогічної діяльності вимагає осмислення й уточнення теоретичних позицій, узагальнення та аналізу існуючого теоретичного й емпіричного досвіду дослідження проблеми соціального виховання в контексті соціалізації, особливостей соціального виховання в конкретних соціальних інститутах із урахуванням вітчизняних традицій і сучасних пріоритетів розвитку суспільства та особистості. Формування і розвиток особистості в суспільстві визначається сукупністю умов соціального існування в дану історичну епоху. Розвиток і виховання відбувається в певних соціальних умовах як взаємодія людини з комплексом взаємодіючих обставин (економічних, політико-правових, соціально-психологічних), до якого входять явища виробництва матеріального життя суспільства та сфери споживання, соціальні інститути, засоби масової комунікації та люди, об'єднані в групи, і який складає певну загальну соціальну ситуацію розвитку особистості, ситуацію соціального виховання особистості в суспільстві. Шляхом взаємодії індивіда та соціальних умов середовища через суспільні відношення в процесі розвитку формується особистість [4, с.14].

Соціальні інститути - це історично сформовані стійкі форми організації спільної діяльності людей, покликані забезпечити надійність, регулярність задоволення потреб особистості, соціальних груп, суспільства в цілому.

Людина є продуктом як виховання і самовиховання, так і продуктом середовища, системи суспільних відносин в цілому. Процес формування особистості входить у систему суспільних відносин. Моральність, духовність,

вихованість людей є неодмінною умовою прагнення до досконалості будь-якого суспільства.

Під вихованням розуміється цілеспрямований розвиток людини як неповторної людської індивідуальності, адаптованої до життя в соціумі, здатної реалізувати свій особистісний потенціал легітимними засобами в навколишньому соціальному середовищі [6].

Соціальні інститути беруть участь у виховному процесі, забезпечують стійкість і цілісність соціальної системи, а також її саморозвиток. Громадське життя носить міцний, організований і свідомий характер. Воно засноване на спільності цілей, інтересів і потреб людей. Переконавання, бажання і потреби проявляються в будь-якому виді діяльності та поведінці людини.

Соціальні інститути зумовлюють життєздатність будь-якого суспільства. Великий вплив на соціальний інститут, може надати видатна особистість. Дії таких особистостей часто змінюють функціонування і навіть існування цілих соціальних інститутів (наприклад, Лютер, Петро I). У той же час самі соціальні інститути відіграють важливу роль у формуванні світосприйняття і світорозуміння індивідів, наприклад, інститут сім'ї, освіти тощо.

Кожен інститут виконує свою соціальну функцію. Їх сукупність становить загальні соціальні функції інститутів як елементів тих чи інших соціальних систем.

Як правило, виділяють чотири основних соціальних інститути :

- 1) інститут сім'ї, що виконує найважливішу функцію - відтворення членів суспільства;
- 2) інститут охорони здоров'я;
- 3) інститут соціального захисту;
- 4) в більш широкому плані - держави.

У рамках держави, де діють ще й інші інститути, наприклад, освіти, засобів масової інформації, реалізується інша важлива функція - соціалізація.

Роль різних соціальних інститутів у соціалізації людини не однакова. Одні з них стихійно впливають на індивіда в процесі його розвитку та соціального

становлення, інші ж виконують функцію цілеспрямованого впливу на формування його особистості. До таких соціальних інститутів, які можна з повним правом назвати інститутами соціалізації, відносяться: родина, освіта, культура, релігія [3,с.58].

Сім'я є головним інститутом соціалізації, через який людина засвоює основні соціальні знання, набуває моральні вміння і навички, сприймає певні цінності та ідеали, необхідні йому для майбутнього життя в даному суспільстві.

Роль сім'ї як інституту соціалізації залежить від типу суспільства, від його традицій і культурних норм. Незважаючи на те, що сучасна сім'я не може претендувати на ту роль, яку вона відігравала в традиційних суспільствах (збільшення числа розлучень, ослаблення традиційної позиції батька, трудова зайнятість жінки), її роль в процесі соціалізації усе ще залишається надто значущою.

Іншим соціальним інститутом, що має таке ж, важливе, значення для успішної соціалізації людини, як і сім'я, є освіта. Через освіту особистість також долучається до цінностей, які панують у суспільстві. На думку П.О. Кенкмана освіта формує у підростаючого покоління ідейну спрямованість, життєву позицію. Набуваючи в процесі освіти знання, вона не тільки розвивається, але й адаптується до життя в суспільстві .

Предметне поле культури як ще один соціальний інститут вбирає в себе всі створені людством матеріальні і духовні цінності. Важко переоцінити той вплив, який чинить на індивіда в процесі його становлення і розвитку культура: література, музика, живопис, засоби масової інформації та багато іншого.

Релігія як соціальний інститут являє собою складне суспільне явище, цілісну систему особливих уявлень, почуттів, установ і різних об'єднань віруючих. Вічні духовні цінності, такі як любов і турбота про ближнього, чесність, терпіння, милосердя, співчуття в духовному вихованні не замінні. Релігійні свята, традиції, релігійна музика мають великий вплив на засвоєння дитиною моральних суспільних норм і правил поведінки.

Процес придбання людиною певного соціального досвіду у вигляді знань, цінностей, правил поведінки, установок і називаються соціалізацією. У процесі соціалізації людини, її інтеграції в суспільство, в різні типи соціальних груп та структур відбувається засвоєння цінностей, установок, соціальних норм, зразків поведінки, на основі яких формуються соціально значущі якості особистості [1,с.32].

У результаті виховання, самовиховання і позитивного впливу інших соціальних факторів: культурно-історичних і релігійних традицій, засобів масової інформації відбувається природний процес інтеграції особистості в суспільство, а саме, її соціалізація.

Суспільство впливає на людину, висуває їй свої вимоги, але і людина вносить до нього щось своє, в певній мірі впливає на нього, змінюючи його. Суспільство може приймати людину, якісь її вчинки, прояви, а може і відкидати; може ставитися до нього доброзичливо, а може і неприязно. Ставлення суспільства до людини визначається тим, наскільки її поведінка відповідає очікуванням суспільства. Поведінка ж людини багато в чому визначається тим, яку позицію вона займає в суспільстві. Кожна позиція висуває людині певні вимоги і в той же час дає їй якісь права. Така позиція людини в суспільстві, що характеризується певними правами і обов'язками є соціальним статусом. Статус визначає поведінку людини в суспільстві в тому сенсі, що в певних ситуаціях особистість веде себе у відповідності зі своїм статусом. При цьому оточуючі очікують від людини в цих ситуаціях певної поведінки. Така очікувана поведінка, обумовлена статусом людини, визначає її соціальну роль. Засвоєння різних соціальних ролей є найважливішою складовою процесу соціалізації особистості [7].

Таким чином, проблема виховання і формування особистості є однією з вічних проблем філософії, соціології, педагогіки. Виховання і соціалізація залишаються не тільки одними з найбільш масових форм людської діяльності, а й продовжують нести основне навантаження з формування соціально значущої особистості, оскільки основне завдання виховання полягає в зміні людини в

напрямку, який визначають суспільні потреби. Це процес з передачі новим поколінням суспільно-історичного досвіду, планомірний і цілеспрямований вплив, що забезпечує формування особистості, її підготовку до суспільного життя.

Література

1. Алексеєнко Т.Ф. Соціалізація особистості: можливості й ризики. Науково-методичний посібник/ Т.Ф. Алексеєнко. – К., 2007. – 152с.
2. Бакка Т.В. Людина і світ : підруч. для 11 кл. загальноосвіт. навч. закл. : (рівень стандарту, академічний рівень, профільний рівень) / Т.В.Бакка, Л.В.Марголіна, Т.В.Мелешенко. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2012. – 240с.: іл.
3. Орбан-Лембрик Л. Е.Соціальна психологія: Посібник/ Л.Е. Орбан-Лембрик. – К.: Академвидав, 2003. – 448с.
4. Пальчевський С.С. Соціальна педагогіка: Навчальний посібник/ С.С.Пальчевський. – К.: Кондор, 2005. - 560с.
5. Шевчук П.І. Соціальна політика: 2-е вид./ П.І. Шевчук – Львів: Світ, 2005. – 400с.
6. www.teacherjournal.com.ua
7. www.textreferat.com.ua

ВПЛИВ ЗМІ НА ПСИХІКУ ДИТИНИ

Наталія Ігнатенко

Інституту розвитку дитини

НПУ ім. М.П.Драгоманова

Науковий керівник – Богачевська І.В.

В сучасному світі засоби масової інформації відіграє велику роль не тільки для дорослих, але і безпосередньо для дітей. Тож давайте ретельніше розберемося про негативні і позитивні сторони .

Через мультфільми дитина дізнається про способи взаємодії з навколишнім світом, у нього формуються первинні уявлення про добро і зло. Асоціюючи себе з героями мультфільмів, дитина вчиться шанобливому ставленню до інших, вчиться боротися зі своїми страхами. У цілому дізнається як себе вести в тій чи іншій ситуації. Мультфільм ефективно використовується у вихованні дитини, так як він робить великий вплив на формування його світогляду, мислення, та подання про еталони гарного і поганого поведження. Важливо, щоб діти дивилися телепередачі разом із батьками, тільки у цьому випадку телебачення стає корисною методичною допомогою в розвитку.

Поряд з позитивним впливом передач є і ряд негативних. Головні герої завдають шкоди іншим персонажам і недбало поведуться з речами, вбивають або травмують оточуючих, причому момент прояву агресії може багаторазово повторюватися. У результаті під впливом подібних мультиків діти стають жорстокими і наслідують цим героям, культивуючи в собі їхні негативні якості. Вони можуть стати безжалісними і жорстокими, що заважає розвитку почуття співчутливості до інших. Діти регулярно дивляться телебачення з елементами насильства, подорослішавши мають більшу схильність до порушення порядку та скоєння кримінальних злочинів. Ми можемо спостерігати дії героїв, які небезпечно і недоцільно було б повторювати в реальному житті. При перегляді подібних мультфільмів у дитини можливе зниження порогу чутливості до небезпеки. Це може призвести до травм, так як дитина схильна наслідувати тому, що вона бачить.

А в інтернеті практично відсутня цензура, розмиті межі пристойного і непристойного, культурного і безкультурного. Будь якого віку користувач може зайти на будь який сайт. І якщо навіть дорослий часто густо маючи вже стійку ціннісну систему розуміння де «правда-брехня», «корисно-шкідливо» може схибити, а то дитина, цінності та психіка якої тільки формуються. Тут є прийом – пояснювати, показувати, розповідати, уточнювати, запитувати, цікавитись і припускати хибність побаченого, разом з дитиною, роз'яснювати що то є, як то розуміти.

Часто інтернет є варіантом домашніх розваг та інструментом задоволення інтелектуальних потреб. Дитина чемна, тиха, чиста, доглянута, сидить собі з пристроєм доступу вдома, щось там дивиться чи читає – наче все ідеально добре. Чи так то однозначно? З однієї сторони – так, де ще так швидко знайдеш інформацію про все що завгодно, з урахуванням віку і навіть статі, а багатомовне спілкування з однолітками з далеких і близьких країн, можна сказати ззовні, дуже привабливо виглядає, особливо в контексті доступного й легкого розширення комунікативних навичок дитини. Варто розуміти й інші, видимі чи ледь вловимі, а то навіть приховані пласти цього віртуального спілкування. І то не лише малорухливий спосіб життя, що впливає на поставу, викликає хвороби сідниць, хребта та очей, надлишкову вагу, але і слабка розвиненість тих же самих комунікативних здібностей, затримка досвіду формування тривалих дружніх чи приятельських стосунків з однолітками.

Часто дитина, яка занурена в активне інтернет життя, соромиться і відчуває стрес коли спілкується у реальності. До певної міри таке спілкування є безпечними, бо може обмежуватися формальним знайомством, обміном інформацією і все, швидко і необтяжливо. Тобто то є комунікація, коли інший співбесідник невідомий як реальна людина, і може видавати себе за іншого, або ж навпаки на неї переноситься те, що для неї не характерно. Натомість віртуальність не формує того повноцінного досвіду спілкування який є доступний у реальному – де переважає візуальне, чуттєве сприймання і співпереживання, коли є як логічна фіксація, так і емоції від спільного чи відмінного, іншими словами, реальне здорове спілкування передбачає все доступне багатство почуттів. Якщо ж ваша дитина не обмежується віртуальним, а й спілкується з друзями чи приятелями в реальності, проводить час за фізичними та творчими активностями, ваша родина разом проводить вільний час, а у вас є з дитиною довірливі стосунки, які допомагають дитині розуміти, що люди різні: і добрі і злі, навіть одна й та ж може бути в один час брехливою, а в інший – чесною, то дарма хвилюватись.

Інтернет стає звичним і необхідним елементом сучасного життя (як колись листи, телебачення, книги, мобільні телефони тощо) і його можливості варто використовувати. Зазвичай батькам, а це і зрозуміло, хочеться застерегти своїх дітей від усіх труднощів реальності: від хвороб, шахраїв, злих дітей та чужих дорослих. Вони з усіх сил оберігають і опікуються своїми дітьми, створюють комфорт, прагнуть задовольняти всі її матеріальні запити і вчать дитину тому, що довіряти можна тільки рідним. Поряд з перевагами такої опіки в молодшому віці, вона може мати й небезпечні наслідки, – дитина виявляється мало пристосованою, навіть, залежною від дорослих. Через інтернет, мережеві ігри така дитина може тікати від реальності. Віртуальна реальність стає єдиним місцем де дитина почуває себе незалежною. Проте ця незалежність є парадоксальною, бо фактично по суті теж є залежністю, але вже від інтернету. Звісно, десь страшним і непередбачуваним є реальний світ, проте значно гірше коли дитина виявляється неспроможною в реальності себе захистити. Тут варто і не перегнути палку з ранньою самостійністю, непосильними випробуваннями на зрілість. Якщо дитина не справляється сама, просить Вас про допомогу, яку ви ж у змозі дати, то може це і є час для такої підтримки? Тої підтримки, яка в подальшому сприятиме розвитку дитиною власних здібностей, дасть змогу формувати свій власний життєвий простір, в якому – розкриваючись, дитина буде відчувати себе щасливою.

Інтернет приваблює дитину чи підлітка практично необмеженими можливостями виражати себе, показувати і розказувати про свої досягнення, свої думки, переживання, ідеї, знайти людей з подібними зацікавленнями, або ж побачити і прочитати про іншого, допустити відмінність іншої людини. Довіра батьків і їхня участь в житті дитини закладає гарний ґрунт для безпечного спілкування дитини в інтернеті, отримання нових знань та позитивних емоцій, пізнання інших та самопізнання.

Необхідно зробити все можливе, щоб не допустити негативного впливу інформаційного потоку на психіку дитини.

Підказка для батьків від психолога Алли Анатолівни Чайковської:

- дітям молодше двох років не рекомендований показ телепередач. Для решти перегляд телевізора не повинен перевищувати 1,5 годин на день. Дітям з порушеннями нервової системи, дуже вразливим, краще скоротити до часу.

- не піддавайтесь спокусі полегшити собі життя, посадивши малюка перед телевізором, або комп'ютером, а самим зайнятись справами. Пам'ятайте, що психіка дитини формується тільки у спільній діяльності з дорослим. Спільний перегляд телепрограм дає змогу корегувати побачене, пояснювати вчинки героїв.

- намагайтесь не дозволяти дитині переглядати рекламу, а також художні фільми, що орієнтовані на дорослу аудиторію.

- обговорюйте з дитиною сюжети переглянутих фільмів, використаних комп'ютерних ігор. Важливо зрозуміти, що дитина думає, відчуває, як вона вчинила б у тій чи іншій ситуації. Навчіть дитину аналізувати, оцінювати вчинки і розуміти почуття інших людей.

- після обговорення можна запропонувати малюкові намалювати героїв фільму, гри чи зліпити їх із пластиліну тощо. При цьому важливо звернути увагу на зображення емоцій героїв.

Випадку відсутності контролю батьків за змістом і часом перегляду кінопродукції, телебачення, інтернету негативно вплине на розвиток дитини. Буде спостерігатися:

- зниження фізичної, інтелектуальної та соціальної активності. Коли дитина дивиться телевізор, вона втрачає інтерес до інших видів діяльності.

-агресивна поведінка: жорстокість, агресивність телегероїв підвищують агресивність дитини в житті.

-поява страхів: дитячій свідомості властиво все сприймати буквально. Екран має ту ж силу, що й реальні події. Навіть якщо дитина не боїться «страшних» героїв під час перегляду, вона може згадати побачене потім і злякатись уві сні. Діти починають розуміти різницю між реальністю й вигадкою тільки в шкільному віці.

-зниження соціальних цінностей. Деякі передачі пропагують терпимість, уміння ділитися, доброту й чесність.

-невміння долати проблеми. Дитині, повністю відданий телевізору, згодом важче приймати рішення, нелегко долати труднощі.

-затримка інтелектуального розвитку та соціальної адаптації.

-слабкий розвиток уяви і творчих здібностей. Візуальна інформація простіша для сприйняття і, за рідкісними винятками, залишає мало місця для міркувань і творчих ідей.

-ослаблення зв'язків із родиною та зовнішнім світом.

Тож ми повинні бути постійно поряд з дитиною, коли вона знаходиться перед екраном. Щоб контролювати, пояснювати, і відповідати на запитання.

Але пам'ятайте, перегляд мультфільмів, комп'ютерні ігри... ніколи не замінять дитині живе спілкування. Тому іноді варто відкласти всі справи і запропонувати дитині провести час разом, весело і корисно.

МЕТОДИКА ПОРІВНЯННЯ ОРИГІНАЛУ Й ПЕРЕКЛАДУ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ГУМАНІТАРНИХ КЛАСАХ

Тетяна Іллюк

Інститут іноземної філології

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – док. пед. н., професор *Клименко Ж.В.*

Специфіка викладання світової літератури в школі визначається насамперед тим, що об'єктом вивчення курсу є перекладна література. Саме тому, від початку слід формувати в учнів уявлення про такі своєрідні явища у світовій культурі як оригінал твору та художній переклад. Це сприятиме якіснішому і детальнішому розумінню твору під час його вивчення та позитивно впливатиме на його аналіз. Питанням вивчення перекладних творів

займалися такі перекладачі як Коптілов В., Ненько І., Радчук В., Ковганюк С. та методологи Скрипник Т., Клименко Ж.

Знайомство з перекладною літературою починається ще з дитинства, однак усвідомлення перекладності того чи іншого художнього твору відбувається набагато пізніше, як правило у середніх класах з появою у шкільній програмі предмету зарубіжна література. [1, с. 128] Однак, слід зазначити, що у чинній програмі приділяється мало уваги розгляду саме теоретичних положень вивчення перекладних творів – лише декілька раз звертається увага на теорію художнього перекладу та історію української перекладацької школи під час вивчення курсу зарубіжної літератури. Саме тому вчитель повинен самостійно систематично привчати дітей до роботи з художнім перекладом. По-перше, на початкових етапах вивчення зарубіжної літератури слід дати учням уявлення про поняття художнього перекладу і оригіналу, висвітлення питання про оригінальну й перекладну літературу, автора й перекладача художнього твору. По-друге, під час вивчення курсу слід поступово знайомити учнів з історією української перекладацької школи, що дасть розширити знання з історії літератури рідної країни та яскравіше продемонструвати майстерність українських перекладачів, як філологів і літераторів [3, с. 16]

У процесі викладання зарубіжної літератури слід враховувати те, що художній перекладний твір порівняно з оригіналом має яскраво виражені особливості. Його специфічні риси: вторинність, тобто залежність від об'єкта перекладу, своєрідність комунікативної моделі (автор — перекладач — читач), багатоваріантність реалізацій (оригінал дає поштовх до численних перекладів) [1, с. 20] Аби не порушувати принципу науковості, у процесі викладання зарубіжної літератури та дати змогу глибше зрозуміти і проаналізувати перекладений твір потрібно формувати уявлення учнів про своєрідність, особливість взаємозв'язку оригінального та перекладного творів. Ефективним засобом розв'язання названої проблеми є залучення учнів до порівняння першоджерела й перекладу.

Під час вивчення великих епічних творів застосування методики порівняння оригіналу і перекладу важко втілити в життя. Можливим є аналіз лише невеликої частини виучуваного твору. Найдоцільнішим використання даної методики буде під час розгляду поетичних творів, адже їх обсяг відносно невеликий, що дає змогу опрацювати текст у класі, а також дасть якісно більшу можливість глибше проаналізувати ліричний твір. Слід також згадати, що особливістю ліричного твору є те, що людина зображається у сфері внутрішнього життя і, на відміну від епічного та драматичного творів, ліричний образ спочатку впливає емоційно – на почуття, а вже потім – на думки читача [2, с. 47]

Під час застосування методики порівняння оригіналу і перекладу доцільним є послідовне застосування таких етапів, запропонованих Скрипник Тамарою Миколаївною [4, с.16]:

1. Підготовка до сприймання твору; можна надати стислі відомості про перекладача ліричного твору, специфіку його перекладу, історичний період, коли було зроблений переклад, тощо, для того, щоб зацікавити учнів на початковому етапі і підготувати до аналізу. Наприклад, під час вивчення вірша Ш. Бодлера «Альбатрос» у 9 класі можна розповісти короткі відомості про українських перекладачів, що дали більше дюжини перекладів даного вірша на українську мову, таким чином зацікавити учнів популярністю поезії серед літераторів.

2. Прослуховування твору рідною мовою; при першому ознайомленні з твором слід надати учням текст рідною мовою (на відміну від методики викладання іноземної мови), використовуючи прийом виразного читання, для того, щоб учні зрозуміли зміст ліричного твору, вловили перші емоції, які виникають у них при прослуховуванні/прочитанні твору.

3. Емоційна хвилинка; після першого знайомства з твором доцільно провести опитування, задавши такі запитання «яке перше враження виникло у вас від твору?», «які емоції викликав твір?», «який настрій викликав у вас твір?», тощо.

4. **Читання тексту мовчки** (“очима”, “про себе”); слід дати учням час для самостійного прочитання перекладу для кращого його сприймання і подальшого аналізу, адже це дасть змогу повніше оцінити текст.
5. **Словникова робота**; слід провести роз’яснювальну роботу незнайомих слів, словосполучень чи понять, які зустрічаються у творі, якщо такі присутні.
6. **Бесіда з метою з’ясування загального розуміння тексту**.
7. **Прослуховування твору мовою оригіналу** у виконанні носія мови чи вчителя, чи попередньо підготовленого учня.
8. **Емоційна хвилинка**; можна задати ті ж самі питання, які задавалися після прочитання перекладу, тільки тепер вони будуть стосуватися оригіналу твору та його розумінню.
9. **Створення підрядника тексту**; можливий дослівний переклад поезії на уроці (якщо учні знайомі з мовою оригіналу, або текст не є складним для перекладу), або вчитель може самостійно підготувати переклад поезії вдома і роздати учням на уроці для аналізу. Зазвичай для того, щоб не втрачати час використовують другий варіант.
10. **Порівняльний аналіз оригіналу і перекладу**; аналіз полягає, по-перше, у визначенні відмінностей у лексичному складі твору в перекладі та мовою оригіналу, по-друге, у зіставленні назви, теми та ідеї творів, по-третє, в порівнянні зображально-виражальних засобів створення ключових образів, розгляді лінгвостилістичного аспекту твору, звертанні уваги учнів до особливостей граматики мови оригіналу та до розмаїття засобів перекладу граматичних синтагм рідною мовою. При аналізі доцільно побудувати таблицю спільних і відмінних рис, що допоможе учням систематизувати знання і зробити правильні висновки при аналізі. Також вчитель повинен завчасно підготувати перелік запитань, які полегшать учням порівняння. Наприклад: «Чи збігається рима, ритміка, строфічна будова віршів?», «Знайдіть невідповідності між перекладами. Які заміни, пропуски ви бачите?», «Які художні прийоми використовують перекладачі? Що спільне, а що відмінне?», «Порівняйте образи у обох перекладах. Що ви можете виділити спільного, а що відмінного?», « Які

символи ви бачите у обох перекладах? Де вони виражені яскравіше і за допомогою чого?»;

Для більш глибоко аналізу можливе використання декількох перекладів однієї і тієї ж поезії. Це дасть змогу звернути увагу на особливості різних перекладів, зробити аналіз авторського перекладу, зрозуміти специфіку перекладу та оцінити роботу перекладача [1, с. 276].

Отже, переклади є одним з важливих елементів сприйняття літератури іноземною мовою. Учні усвідомлюють не лише сутність художнього перекладу як творчого процесу і його результату, а й глибше розуміють твори, прочитані в оригіналі. Методика компаративного аналізу включає методи і прийоми роботи з поетичним твором рідною мовою й методи і прийоми роботи з текстом іноземною мовою. Основна її мета - навчити правильно, глибоко розуміти поетичні твори в перекладі в курсі світової літератури, формувати кваліфікованого читача-інтерпретатора.

Література

1. Клименко Ж.В. Теорія і технологія вивчення перекладних художніх творів у старших класах загальноосвітньої школи: Монографія/ Ж.В. Клименко. – К., 2006. – 340с.
2. Клименко Ж.В. Проблеми вивчення перекладу, переказу і переспіву/ Ж.В. Клименко // Зарубіжна література в навч. закладах. – 1999. – № 7. – С. 46 – 50.
3. Клименко Ж.В. Порівняння оригіналу й перекладу в процесі вивчення зарубіжної літератури в старших класах/ Ж.В. Клименко // Всесвітня література в середніх навч. Зкладах України. – 2004. – № 6. – С. 16 – 20.
4. Скрипник Т. М. Методика вивчення старшокласниками англійської поезії у перекладі та мовою оригіналу: автореф. дис./ Т.М. Скрипник. - К., 2010. - 21 с.

ЕСКАПІЗМ ЯК ФОРМА СОЦІАЛЬНОЇ ДЕЗАДАПТАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Марина Ірклієвська

Інститут філософської освіти та науки

НПУ імені М.П. Драгоманова, м.Київ

Науковий керівник – канд. псих. наук, доц. *О.В. Темрук*

Життя людини ХХ-ХХІ століть дуже відрізняється від життя в попередні епохи. Глобалізація, технологізація, інформатизація суспільства, домінування споживацьких мотивів у всіх сферах життя людини, виклики у формі підвищеної соціокультурної адаптивності та соціальної мобільності, неможливість адекватного сприйняття і засвоєння тієї величезної кількості інформації, з якою людина стикається кожного дня, недостатність можливостей для організації дозвілля, соціальна та інформаційна фрустрація — все це призводять до кризи людини в світоглядному, психологічному і соціальному планах та спричиняє появу нових, специфічних проблем, які не були відомі раніше. Однією з таких проблем є явище ескапізму.

Ескапізм – достатньо новий та малодосліджений феномен. Його межі визначені дуже нечітко, проте, проблема підміни реальних відносин зі світом уявними, яку він виражає, останніми роками набула великої популярності серед представників психології, соціології, філософії та суміжних наук.

Таким чином, зважаючи на соціальну значущість та недостатню вивченість зазначеного питання у філософсько-психологічній літературі, дослідження проблеми ескапізму є актуальним.

Як ми відмітили існує досить небагато наукових робіт присвячених проблемі ескапізму. З філософської точки зору воно розглядається такими науковцями як М.О. Греков, О.О. Труфанова, Д.Г. Литинська, К.М. Шапінська; з культур-філософської — Йі-ФуТуаном та Е. Евансом; соціальні аспекти ескапізму висвітлені у І.Є. Левченко, Л.В. Козирьової, П.Бергмана та Т. Лукмана; серед психологічних робіт йому присвячені дослідження В. Мухіної та Д.А. Кутузової; соціально-психологічні аспекти ескапізму висвітлені у Е.

Фромма та Ж. Бодрійяра. Разом з тим слід відмітити, що дослідники різняться в підходах до визначення даного феномену, його значення для життя людини та проявів.

Загальновідомо, що людина — це соціальна істота. Поза соціумом вона існувати не може. Проте, сьогодні особливо актуальною є проблема добровільної соціальної ізоляції та життя у «віртуальних» світах.

Перш, ніж розпочинати аналіз цієї проблеми, потрібно визначити і розмежувати поняття усамітнення та ескапізму.

Усамітнення — це необхідна активність, що потрібна для концентрації внутрішніх духовних потенцій творчої особистості. Це час, який людина відводить для саморозкриття, відновлення рівноваги душевних сил [1]. Тобто, це стан тимчасової фізичної та психологічної відстороненості від соціуму з метою акумуляції життєвих сил. Така позиція є нормою для кожної людини.

Щодо ескапізму, то єдиного загальноприйнятого визначення даного феномену немає. Дослідники різняться у розумінні його сутності, проте більшість із них сходяться у тому, що ескапізм — це світогляд або стиль життя, що підміняє реальні відносини зі світом уявним. Для прикладу, можна привести таке визначення, подане у словнику суспільствознавчих наук: «Ескапізм — соціальне явище, що полягає в прагненні індивіда або частини соціальної групи втекти від реальної дійсності, загальноприйнятих стандартів і норм суспільного життя в світ соціальних ілюзій або в сферу псевдодіяльності» [2, с. 197]. Таким чином, бачимо, що ескапізм — це стан і діяльність людини, що передбачає свідоме створення нової ментальної реальності, з метою соціальної ізоляції. Така позиція нормою не є.

Чому ж багато людей вибирають шлях ескапізму?

Більшість науковців пов'язує це з тим, що людину насамперед не влаштовують певні вимоги та завдання, які їй нав'язує суспільство. Так, наприклад, П. Бергман та Т. Лукман бачать витoki ескапізму в неприйнятті,

ігноруванні негласних «правил гри», які задаються «соціально інституціоналізованою» реальністю [3].

Залежно від того, які емоції викликають вимоги суспільства у людини — нудьгу або тривогу, психологи [4] і філософи [5] виділяються два типи ескапізму .

Перший заснований на тому, що особистість усвідомлює обмеженість світу і суспільства, їх невідповідність її духовним потребам. У цьому випадку вона створює свої власні правила, свій світ, свій простір для задоволення потреб та реалізації свого «прагнення до розвитку» (Маслоу). Даний тип ескапізму є продуктивним. Він народжує той тип геніального вченого, що через свою забудькуватість може прийти на роботу в домашніх капцях.

Другий тип ескапізму характеризується прагненням втекти від складної, суперечливої дійсності, що вимагає ризику, творчої активності, постійно пред'являє до людини нові вимоги, в якій важко, якщо взагалі можливо, знайти такі відповіді на питання, які були б правдиві в протязі досить тривалого часу. Тобто, такий ескапізм є захисною реакцією, бажанням сховатися в свій панцир або «Втечею Дезертира» (Дж.Р.Р. Толкін). І дійсно, змінити суспільство і країну, в яких живеш, можна, але це важко, небезпечно, вимагає сил і часу — на це можуть піти роки, і це абсолютно необов'язково закінчиться успіхом. А головне, запасного життя не передбачається — є тільки одне. Куди легше створювати власні цивілізації на екрані монітора, змінювати їх порухом руки, не нести ні за що відповідальності і не ставити до себе жодних вимог.

Принципово важливим є те, що з розвитком інформаційного суспільства ескапізм, як прояв людської слабкості (переважно в несвідомих формах), починає домінувати над «нонконформістським» свідомим ескапізмом (активною творчою діяльністю). Це говорить про те, що він перетворюється на форму соціальної дезадаптації.

З іншого боку, «втеча від...» повсякденних практик контролю, відчуженості, анонімності життя, притаманних сучасному суспільству може

слугувати, в кінцевому рахунку, формою адаптації індивіда до соціуму, навіть якщо її результатом виявиться його часткова соціальна дезадаптація.

В будь-якому разі питання про корисність явища ескапізму залишається відкритим. А ми лише можемо констатувати, що інстинктивне прагнення врятуватися втечею при зустрічі з небезпекою дане людині природою. Якщо у людини виникло прагнення втекти від реальності, це означає, що реальність перестала бути для неї суб'єктивно безпечною і прийнятною. Втеча перед обличчям небезпеки, яка загрожує життю, припускає, в першу чергу, переміщення в простір, безпечний з точки зору переслідуваного, інакше він не досягне своєї основної мети — виживання.

Метою нашого дослідження було дослідити явище ескапізму як форму дезадаптації особистості в соціумі. Ми виявили, що незважаючи на відмінності в трактуванні сутності цього явища, більшість дослідників сходяться на тому, що ескапізм — це позиція, за якої людина підміняє реальні відносини зі світом уявним. У фундаменті формування ескапістських уявлень лежить конфлікт людини та соціуму, норми і правила якого здаються їй або надто спрощеними і обмеженими, або надто складними. Залежно від які емоції викликають вимоги суспільства у людини формується два типи ескапізму: продуктивний та деструктивний. Другий (деструктивний) тип є значно поширенішим, ніж перший. Ми маємо можливість говорити про нього як про одну з новітніх форм соціальної дезадаптації людини, або адаптацію через часткову дезадаптацію.

Література

1. Ігнатенко І.В. Філософсько-антропологічні контури феномену усамітнення / І.В. Ігнатенко // Вісник НАКККиМ. — 2010. — № 2. — С. 21-25
2. Словарь общественных наук / [упорядк. Подольская Е.А., Погорельый Д.Е., Лихвар В.Д.]. — Ростов-на-Дону: Феникс, 2006. — 470 с.
3. Бергер П. Социальное конструирование реальности / Питер Бергер, Томас Лукман. — М.: Медиум, 1995. — 323 с.

4. Труфанова О.О. Эскапизм и эскапистское сознание: к определению понятий / О.О. Труфанова // Философия и культура. — 2012. — № 3. — С. 96-107.

5. Кутузова, Д. А. Эскапизм как форма самоопределения в подростковом и юношеском возрасте / Д. А. Кутузова // Материалы Международного молодежного научного форума. – 2010. – М.

ТУРИСТИЧНИЙ ПОХІД ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ТРУДОВОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ

Марина Казарлицька

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М.П. Драгоманова

Науковий керівник – д.філос.н., проф. Богачевська І.В.

Праця є основою функціонування та розвитку людського суспільства, умовою існування людей, природною необхідністю, без неї не можливе людське життя. Постійно оновлюючись, праця забезпечує безперервний розвиток як суспільства, так і людини. Людина розвивається духовно й фізично тільки в праці. Без праці вона деградує. У процесі фізичної праці у дітей розвиваються мускулатура, координація і точність рухів, зграбність, сила, витривалість. Праця сприяє їхньому розумовому розвитку дітей. Якщо діти зайняті різними видами праці, вони стають кмітливішими, винахідливішими, у них багатший словниковий запас. Участь у трудових процесах позитивно впливає на їх поведінку, дисциплінує.

Трудове виховання є процесом залучення дітей до різноманітних педагогічно організованих видів суспільно корисної праці з метою передавання їм певного виробничого досвіду, розвитку в них творчого практичного мислення, працьовитості [1, с. 55].

Трудове виховання вивчали Харламов І.Ф., Асеев В., Левітов І. та інші видатні науковці, які займались вивченням педагогіки та психології.

Це виховання здійснюється через масові форми виховної роботи, які класифікує Т.П. Морозова:

1. Традиційні народні форми: свята, обряди, карнавали, фольклорні програми.
2. Інформаційні форми пізнавальної діяльності: конференції, лекції, огляди, зустрічі з цікавими людьми тощо.
3. Сучасні форми культурно-дозвільної діяльності: конкурси, фестивалі, вечори відпочинку, ігротеки, концерти, бали, аукціони, шоу, презентації.
4. Специфічні форми туристичної діяльності: експедиції, екскурсії, подорожі, зльоти, мандрівки.
5. Специфічні форми спортивної діяльності: спартакіади, змагання, естафети, турніри, ринги [3, с. 68-78].

Кожна з цих форм має специфічну структуру залежно від змісту й усталених традицій проведення, але всі ці форми доповнюють трудове виховання й повинні використовуватися як основа для виховання дітей.

Завдання трудового виховання зумовлені потребами існування, самоутвердження і взаємодії людини в суспільстві та природному середовищі. Воно покликане забезпечити:

- психологічну готовність особистості до праці (бажання сумлінно та відповідально працювати, усвідомлювати соціальну значущість праці як потреби обов'язок і духовності, бережливість щодо результатів праці та повага до трудової діяльності);
- підготовки до праці (наявність загальноосвітніх і політехнічних знань, загальних основ виробничої діяльності, вироблення умінь і навичок, необхідних для трудової діяльності, підготовка до свідомого вибору професії).

Виховання має формувати необхідний тип поведінки. Не поняття, переконання, а конкретні справи, вчинки характеризують вихованість особистості. У зв'язку з цим організація діяльності і формування досвіду суспільної поведінки розглядаються як серцевина виховного процесу. Саме ці процеси і виховують під час походів.

Дуже важливим у трудовій діяльності учнів є практичний показ і навчання їх способам і прийомам роботи, дотримання правил техніки безпеки. Велике значення має керівництво самим процесом праці та надання допомоги дітям в освоєнні раціональних способів його виконання [2, с. 4].

Розвиток трудового виховання можна розглянути на основі аналізу лісового туризму, зокрема туристичного походу. Цей туризм охоплює всі вікові групи населення, сприяє зниженню фізичної втоми, профілактиці захворювань, відновленню фізичного й духовного потенціалу людини. Він відбувається в парках, лісопарках, лісах зелених зон, а також в приміських і інших лісах, що використовуються для відпочинку. Базується на стаціонарних об'єктах відпочинку, а також може здійснюватись неорганізовано. Лісовий туризм поєднує заняття спортом, включаючи спортивно-утилітарні його види - мисливство, риболовлю, і здійснюється в лісах (водоохоронних і експлуатаційних), закріплених за мисливськими, риболовними і лижно-спортивними базами.

Водночас - це поєднання відпочинку зі збиранням грибів, ягід. Туристські походи вирішують завдання активного відпочинку та всебічного загального фізичного розвитку, всебічного розширення, поглиблення та закріплення знань за рідну країну, суспільно корисної роботи. Специфікою походів є більш-менш тривале активне пересування на місцевості.

У походах здійснюється перевірка й загартування таких морально-вольових якостей, як чесність, скромність, організованість, дисципліна, сміливість, рішучість, чуйність, доброта, принциповість, дружба, товарицькість, відповідальність, акуратність і багато інших. У поході учні знаходяться в таких умовах, коли кожен з них надає допомогу своєму товаришу, одночасно приймаючи допомогу від нього. В процесі виконання доручень, що виконуються на виду у всіх, кожен несе повну відповідальність перед своїми товаришами за якість її виконання.

Великий виховний потенціал мають туристичні походи, якщо під час їхньої підготовки та проведення, туристи дотримуються необхідних вимог. Ця форма виховної роботи дозволяє педагогічному працівнику (керівнику походу):

а) глибше пізнати особливості характеру та духовного складу своїх вихованців у неформальній обстановці;

б) визначити рівень їхньої працьовитості та здатності до самообслуговування;

в) виявити силу волі на шляху подолання труднощів;

г) залучити до сфери пізнання таємниць природи та формування почуттів єдності з нею;

д) стимулювати вплив організаторських здібностей дітей на основі об'єднання навколо спільної цікавої справи;

е) розвинути сферу пізнавальних інтересів дітей, спираючись на змістову основу походу.

є) розвивати трудові навички дітей.

У практиці склалося багато видів туристських походів. З них основними слід вважати: підготовчі походи та власне туристські походи. Для дітей більш використовуються перші, їх і розглянемо.

Підготовчі походи виконують роль навчання похідного руху і поступової підготовки організму до великих і тривалих напружень в майбутніх власне туристських походах.

Основним змістом підготовчих походів є: привчання до туристської екіпіровки; перевірка знань похідного руху; вдосконалення в техніці пересування, зокрема пристосування її до мінливих похідних умов; привчання до режиму похідного життя; навчання спеціальним дій, пов'язаних з розвідкою, вибором і підготовкою місця біваку, пристроєм ночівлі, розведенням вогнища, приготуванням їжі і т. п.; виховання витривалості, сили, швидкості та інших якостей, необхідних для участі в складних і тривалих походах.

Підготовчі походи проводять за певною системою: починають з нетривалих пересувань по зручним дорогам в гарну погоду і закінчують

багатоденним походом по бездоріжжю, з ночівлею на місцевості, нічними переходами, в негоду. Заохочувати до походів можна дітей, починаючи з середнього шкільного віку.

Особливо цінним в туризмі є те, що він дозволяє тісно пов'язувати фізичне виховання з усіма іншими сторонами комуністичного виховання і безпосередньо з практикою господарського та культурного будівництва.

Отже, розглянувши туристичний похід як основу розвитку трудового виховання дітей, можна винести, що для кожної дитини важливим є трудове і психологічне виховання. Таке виховання повинне підготувати дітей до їх майбутнього життя і навчити справлятися зі труднощами, які можуть зустрічатися у ньому. А туристичний похід komponує в собі ці два види виховання, на практиці і в розважальному стилі, що є найкраще для дітей.

Література

1. Максимюк С.П. Педагогіка / С.П. Максимюк // Педагогіка. – Київ, 2009. –670с.
2. Пашков О.Г. Праця як засіб виховання / О.Г. Пашков // Педагогіка. – 1992. – № 7-8 . –С. 3-10.
3. Батишев С.Я. Трудова підготовка школярів: питання теорії та методики / С.Я. Батишев // Педагогіка – М : Педагогіка, 1981. – С. 68-78.
4. Баранов С.П., Слостенін В.А. Педагогіка / С.П. Баранов // Педагогіка – 2004.

ДЕСТРУКТИВНІ АСПЕКТИ КРИЗОВИХ ЯВИЩ В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ОСОБИСТІТЬ

Маргарита Кириченко

*КВНЗ КОР «Богуславський гуманітарний
коледжімені І.С. Нечуя-Левицького»*

Керівник – викладач першої к. к *Колесніченко С.В.*

Сьогодні Україна знаходиться в ситуації, коли більшість населення сприймають суспільний стан як кризовий. Ознаками кризи, що переживається українським суспільством, є відсутність змін, тривожність і напруженість за умов тривалої невирішеності соціально значущих проблем, розкол у системі влади, відчутний економічний спад. Заголовки газет, інтернет-видань, провідних журналів, ролики «кризової» реклами стали буденним явищем. Інформаційне поле повне якщо не негативно-панічною, то негативно-критичною «кризовою» інформацією.

В епоху глобального інформаційного поля подібні «страхи» розповсюджуються із надзвичайною швидкістю. Сприяє цьому також і те, що в реальному житті люди спостерігають конкретні підтвердження того, про що вони одержують інформацію зі ЗМІ: скорочення зарплат; звільнення з роботи (члена сім'ї, родича, знайомого); постійне мерехтіння курсового маятника; інфляція і подорожчання товарів на полицях магазинів. [5, с.232-239]

Криза виявляється:

по-перше – у відсутності успіхів у процесі діяльності;

по-друге – у некерованості соціальної системи;

по-третє – у регресії до більш ранніх форм існування системи, коли люди починають керуватися примітивними засобами для досягнення цілей.

Криза – це перервність у функціонуванні соціальної системи з позитивними або негативними для неї наслідками.

Такий період у функціонуванні соціальної системи вимагає від учасників суспільного процесу використання нових тактик пристосування. Іноді це

конструктивна позиція, коли індивід активно, творчо підходить до вирішення нових проблем, в такому напрямку суспільство продукує нові більш ефективні стратегії. *Деструктивна позиція* формується під впливом проблем різного характеру: негативні емоції, психічні стани, особливості поведінки, результати трудової діяльності, соціально-економічні проблеми, духовні. [1, с.71-88]

В умовах соціальних відносин нового типу, ускладнених соціально-економічною кризою, відбувається трансформація мотиваційних компонентів самореалізації особистості. Вона характеризується деформацією в структурі мотивації, руйнуванням високих, значущих для людини цінностей, необхідністю зміни провідних мотивів, а стосовно індивідуальних життєвих стереотипів, то вони поглиблюють соціальну дезадаптацію людей, неспроможних швидко адаптуватися до мінливих соціальних умов. Це викликано насамперед тим, що в період соціальних трансформацій найбільш гостро проявляється кризове сприйняття індивідом оточуючої дійсності, яке утверджує домінування випадкових, нестійких або тимчасових факторів на формування та розвиток особистості.

Кризові явища, які виникли в українському суспільстві суттєво впливають на структуру процесу самореалізації, зокрема на самосвідомість, на формування потреби в самореалізації. Найбільшого впливу зазнали такі структурні елементи як самоідентифікація та самовизначення, викликані соціокультурною кризою ідентичності в суспільстві, оскільки соціальні структури стають більш динамічними, доволі швидко змінюються й самі соціальні умови. Суттєво сьогодні ускладнюється пошук індивідом власної ідентичності насамперед через зміну найвищих культурних цінностей. Ідентифікуючись із визнаними правилами, особистість потрапляє в ситуацію примусового вибору із величезної кількості інформації такої, яка адекватно відображала б соціально-культурні процеси. Неможливість відповідати їх реальним вимогам призводить до кризи ідентичності в індивіда, яка набула глобальних масштабів.

Власне, сама криза ідентичності є однією з найактуальніших проблем, які досліджують сучасні філософські науки. Як зазначав В. Хьосле, для того, щоб

зрозуміти сучасний світ, навряд чи кожен досягне своєї мети, не зрозумівши логіки кризи ідентичності. [6, с.112]. Вона сьогодні набирає все більш різних форм і проявів, зокрема відчуження людини від суспільства, людей і самої себе, різні форми апатії, психопатологічні форми свідомості і поведінки. Криза ідентичності породжена рядом факторів. Сучасне суспільство виявилось нездатним сформулювати й запропонувати індивідам, насамперед це стосується молоді, соціальнозначущий і водночас привабливий для них ідеал особистості, котрий містив би в собі найнеобхідніші загальнолюдські цінності, комплекс цілей, оволодівши якими, вони набули б свободу та автономність у процесі самореалізації.

За умов кризи ідентичності на перший план в особистості виходять групові інтереси, ігнорування яких призводить до втрати нею власної автономності при здійсненні важливих рішень. Це поширюється на весь процес самореалізації особистості, коли вона віддає притаманну їй свободу соціальним чинникам. Суспільство дедалі інтенсивніше нав'язує стереотипні моделі поведінки, а масова криза ідентичності поглиблює цей процес і виникає явище стандартизованої свідомості, яка стає характерною для багатьох людей. Але, з іншого боку, суспільством пропонується величезна кількість різних соціальних ролей, а свобода, яка є основною умовою і формою самореалізації особистості, дозволяє вільно обирати бажані для неї сфери та шляхи. Таким чином, утверджується особистість, яка здатна виступати ініціатором нової серії подій.

Особливу роль у такій ситуації починають відігравати різні громадські об'єднання та бізнес-організації сітьового маркетингу. Наприклад, останні у своїй практичній діяльності широко використовують дослідження формування та розвитку особистості, особливо питання самоідентифікації. Для досягнення власних економічних цілей структура "мережі" вирішує низку проблем, серед яких ідентифікація через спільні інтереси, цілі й цінності, вирішення проблеми змістовного насичення дозвілля та можливість самореалізації. І, на перший погляд, особистість, ідентифікуючись із такого типу соціальною групою, отримує відчуття успішності, адже спілкуючись із людьми, які досягли певних

життєвих результатів, вона отримує віру у власні сили [4, с.28-31].

Проте, основна проблема полягає в тому, що особистість таким чином стає неспроможною ідентифікувати себе з іншими групами. Прагнення досягти успіху через матеріальне збагачення стає основною цінністю в її житті, заміщуючи собою інші духовні цінності. Уявлення індивіда про власну ідентичність формуються насамперед під впливом різного роду кількісних вимірів життєвого успіху, зокрема рейтингів, конкурсів та змагань, а тому вони у своїй суті є ілюзорними та ідеалізованими [2, с.213; 3].

В таких умовах особливу увагу треба звертати саме на розвиток особистості, його положення в соціумі. Для цього педагог разом з батьками організовує психолого-педагогічну підтримку, ціллю якої є вирішення завдань особистісного розвитку і виховання особистості в складних умовах кризисного суспільства. Неабияку роль в цьому процесі відіграють складні, специфічні умови, в яких опинилася сучасна родина.

Пріоритетною метою такого розвитку є виховання, що ототожнюється із поняттям "якість життя", яке розкривається через такі категорії, як "здоров'я", "соціальне благополуччя", "самореалізація", "захищеність". Завдання формування самостійної, відповідальної та соціально мобільної особистості, здатної до соціалізації в суспільстві, визначає необхідність широкого використання під час психолого-педагогічної підтримки різноманітних програм розвитку соціальних навичок, здатності до особистісного самовизначення і саморозвитку [1, с.53–56].

Основні завдання психолого-педагогічної підтримки особистості:

- попередження виникнення проблем особистісного розвитку і виховання дитини;
- сприяння дитині у вирішенні актуальних завдань виховання і соціалізації:
 - а) проблеми, пов'язані з вибором освітнього і професійного маршруту;
 - б) порушення емоційно-вольової сфери, налагодженням взаємин з однолітками, вчителями, батьками;
 - в) розвиток психолого-педагогічної компетентності педагогів, батьків.

У сучасному українському суспільстві, в якому тривають трансформаційні процеси, процес самореалізації особистості зазнає впливу постійних соціальних, політичних, духовних, інформаційних криз та революцій. За такої ситуації культура не здатна пропонувати індивідам адекватних до цих перетворень моделей самореалізації.

Новітні інформаційні технології намагаються помістити індивіда у віртуальні світи, у яких втрачається реальність часу та сенс життя, індивідуальна свобода як обов'язкова умова й форма самореалізації особистості. Така ситуація пояснюється утвердженням масової культури, котра формує базовий тип особистості – споживача, який свою самодіяльність здійснює виключно на основі рекламних установок. Зміна культурних цінностей призвела до ускладнення пошуку індивідом власної ідентичності, а неможливість відповідати соціальним вимогам поглибило кризу ідентичності. Основною вимогою, яка ставиться сьогодні до духовної культури, є створення суспільного ідеалу індивіда, що містив би передусім такий комплекс цілей, як активність, свобода та автономність у процесі самореалізації. Криза ж позначилася відходом на другий план трудової діяльності як способу самореалізації особистості, поступаючись іншій функції – матеріального збагачення.

Зміст психолого-педагогічної підтримки асоціюється з виховною діяльністю педагога, сприянням адаптації підлітка та встановлення добрих взаємовідносин у сім'ї, пов'язаних із навчанням, спілкуванням, побудовою міжособистісних стосунків, самовизначенням.

Психолого-педагогічна підтримка стає корисною, цінною для особистості за умови, якщо її зміст і форми ненав'язливі і делікатні, сучасні, психологічно та педагогічно грамотні, адресні, дозовані, а головне, якщо психолого-педагогічна підтримка у всіх випадках повною мірою виконує своє розвивальне і виховне призначення, працюючи на перспективу.

Література

1. Анохина Т. В. Педагогическая поддержка как реальность / Т. В. Анохина // Новыцеценности образования: забота-поддержка-консультирование. – М.: Инноватор, 1996. – Вып. 6. – С. 71–88.
2. Воронкова В.Г. Філософія гуманістичного менеджменту (соціально-антропологічні виміри). Монографія. – Запоріжжя: РВВ ЗДІА, 2008. – 254 с.
3. Луценко А. Кризовий апокаліпсис суспільної свідомості. Чи є вихід? [Електронний ресурс] \ Анатолій Луценко 11.03.2010 – Режим доступу:<http://blogs.pravda.com.ua/authors/alutsenko/49b8d897892df/>.
4. Подольська Є.А. Кризова свідомість: категоріальний аналіз та проблемне поле. / Подольська Є. А. // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Збірник наукових праць. – Харків: Видавничий центр Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. -2009. - С.28-31.
5. Сидоренко С.В. Людина в умовах кирзового буття / Сидоренко Сергій Володимирович // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2009. – Вип. № 36. – С. 232-239.
6. Хесле В. Кризис индивидуальной и коллективной идентичности // Вопросы философии. – 1994. – № 10. – С. 112-123.

РОЛЬ СЕРЕДОВИЩА В ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ

Катерина Кислян

КВНЗ КОР «Білоцерківський гуманітарно-педагогічний коледж»

Науковий керівник – викладач *Бойко А.В.*

Розвиток – складне й динамічне явище, яке спрямоване на збільшення фізичних та інтелектуальних сил особистості, що дозволяють сформувати творчі здібності школяра, його активну громадську позицію. З розвитком

середовища пов'язаний процес формування особистості дитини – під яким розуміють ті якості та властивості, які виникають в результаті її розвитку. Взаємозв'язок цих процесів, а отже, і відповідних понять, полягає у тому, що розвиток і формування впливають на сам процес виховання особистості.

На думку С. Рубінштейна, головна справа виховання полягає у тому, щоб «... тисячами ниток зв'язати людину з життям — так, щоб з усіх боків перед нею поставали завдання, для неї значущі, для неї привабливі, які вона вважає своїми, до вирішення яких вона залучається. Це важливо тому, що головне джерело всіх моральних негараздів, усіх відхилень у поведінці — це та душевна порожнеча, яка утворюється в людей, коли вони стають байдужими до життя, що їх оточує, відходять убік, відчують себе в ньому сторонніми спостерігачами, готовими на все махнути рукою, — тоді все їм стає ні до чого» [5, 43].

У суспільному середовищі людина соціалізується, що з одного боку проявляється у тому, що індивід засвоює соціальний досвід, цінності, норми, установки, властиві суспільству й соціальним групам, до яких він належить, а з іншого — активно залучається до системи соціальних зв'язків та набуває певного соціального досвіду.

Всі теорії розвитку особистості можна поділити на три групи згідно поєднання факторів розвитку, залежно від представників напряму на:

біологічні – акцентують увагу на тому, що людина народжується з набором відповідних моральних та етичних якостей, таких як доброта, злість, чесність, брехливість, порядність, агресивність, жорстокість та інші. (М.Монтессорі, К. Лоренц, Е. Фромм, А. Чічерліх);

соціологічні ґрунтуються на тому, що вирішальним фактором розвитку та формування особистості є середовище, а головним – вплив сім'ї (Ж. Руссо, К. Гельвецій, Д. Дідро та інші);

- конвергенційні – дотримуються думки, що психічні процеси (відчуття, сприймання, мислення та інші) мають біологічну природу, а спрямованість інтереси, здібності – формуються під впливом середовища (Д. Шаттлеворт, Піаже та інші).

Розвиток особистості з педагогічної точки зору включає такі аспекти як: навчально – пізнавальна діяльність; розвиток творчих здібностей (пререхід задатків в здібності); громадська діяльність особистості (дитячі та молодіжні організації, діяльність за власним вибором і бажанням – шефство, волонтерство, гуртки); системне виховання дітей в сім'ї.

Рушійними силами розвитку є певні закономірності, які виражаються реалізацією навчальної, освітньої, виховної, розвиваючої функцій. В основі рушійних сил лежать суперечності (процеси збудження і гальмування, протиріччя між можливостями і реальним навчанням та інші).

Одним з основних шляхів розвитку особистості є навчання в школі, що являє собою складний динамічний процес, який відбувається у просторі та часі та передбачає :

- а) формування високих інтелектуальних сил, моралі на засадах позитивних загальнолюдських якостей;
- б) підготовку до творчої праці в суспільстві;
- в) виконання функцій сім'янина та громадянина незалежної держави.

Середовище є цілим комплексом зовнішніх явищ, які стихійно діють на людину і значною мірою впливають на її розвиток. Середовище, що оточує особистість, можна умовно поділити на природне (географічне), соціальне і домашнє, кожне з яких відіграє певну роль у розвитку людини. Природне середовище, у тому числі клімат, різноманітні природні умови та ресурси, безсумнівно, впливає на спосіб життя людини і характер її трудової діяльності.

Соціальне середовище, як сукупність суспільних і психологічних умов, у яких людина живе і з якими постійно стикається, позначається на її розвитку найбільшою мірою. Саме тому, потенційні можливості навколишнього середовища слід уміло використовувати в процесі виховання.

Залежно від поглядів на роль спадковості чи середовища в розвитку особистості представники цих педагогічних теорій відводять різну роль вихованню: від визнання його повного безсилля до активного втручання в поведінку особистості. Правильним вірогідно є те, що особистість треба

виховувати з урахуванням біологічних факторів та впливу соціального середовища.

Метою соціалізації є допомога вихованцю вижити в суспільному потоці криз і революцій (екологічній, енергетичній, інформаційній, комп'ютерній тощо), оволодіти досвідом старших, зрозуміти своє покликання, самостійно знайти шляхи найефективнішого самовизначення в суспільстві. При цьому людина прагне до самопізнання, само осмислення та самовдосконалення.

Соціалізація залежить від багатьох чинників, які можна звести до трьох груп:

1) макрочинники (суспільство, держава, планета, світ і космос);

2) мезочинники (етнокультурні умови і тип поселення, в яких живе і розвивається людина);

3) мікрочинники (сім'я, дитячий садок, школа, позашкільні виховні установи, релігійні організації, товариства однолітків, засоби масової комунікації та інші інститути виховання).

Вони різною мірою безпосередньо впливають на кожну конкретну людину, динамічно змінюються в умовах науково-технічної революції самі, змінюється і їх питома вага в соціалізації підростаючих поколінь.

Певний позитивний виховний вплив на розвиток особистості мають і засоби масової інформації — телебачення, радіо, преса.

Повідомляючи про соціально – значущі факти, явища, події, процеси, вони виховують у підростаючого покоління певне ставлення до цієї інформації, сприяють його духовному збагаченню, соціальному зростанню, виробленню в нього правильного ставлення до життя, активної життєвої позиції. Зрештою, все це позначається на позитивному ставленні до навчальної праці як основного виду діяльності учня.

Середовище існування особистості є біологічним та соціальним. Основною характеристикою біологічного є його фізичні дані, що включають повітря, воду, їжу, оточуючу природу, тобто воно передбачає оптимальний рівень розвитку організму відповідно до кліматичних умов.

Соціальне середовище визначає формування особистості не ізольовано, а в залежності від того, як складаються відносини цієї особистості з оточуючими людьми. Контакт з середовищем характеризується не впливом зовнішніх умов на особистість, а відношенням до цих умов. Загалом, проблема співвідношення біологічного (природного) і соціального начал у структурі особистості людини є однією з найскладніших і дискусійних у сучасній психології.

Чимало учених вважають, що вся особистість людини розпадається на ендопсихічну та екзопсихічну організацію.

Ендопсихіка (від грец. усередині), як підструктура особистості, відображає внутрішню взаємозалежність психічних елементів і функцій, начебто внутрішній механізм людської особистості, ототожнюваний з нервово-психічною організацією людини.

Екзопсихіка (від грец. зовні) – визначається ставленням людини до зовнішнього середовища, тобто до всієї сфери того, що протистоїть особистості, до чого вона так чи інакше виявляє своє ставлення.

Природні нахили розвитку індивіда, його тілесна організація, нервова та ендокринна системи, переваги й вади, фізична організація владно впливають на формування його індивідуально-психологічних особливостей.

З вище викладеного можемо зробити висновок, що природні й соціальні якості не можуть існувати окремо та бути протиставлені одні одним як самостійні підструктури особистості тому, що вони утворюють єдине ціле.

Література

1. Костюк Г.С. Учебно – воспитательный процесс и психологическое развитие личности/ Г.С. Костюк . – К., 1989. – 213 с.
2. Кондратюк А. Педагогіка/ А.П.Кондратюк. - К.: Вища школа, 1976. - 376с.
3. Психология формирования й развития личности. - М.: Наука, 1981. - 368с.

4. Падалка О. С. Педагогічні технології / О.С. Падалка. – К. 1995.- 128 с.
5. Подласий І. П. Педагогіка. Новий курс. Учебник для студентів педвузів. В двох кн./ І.П. Подласий. – М. 1999. – 312 с.
6. Фіцула М. М. Педагогіка/ М.М. Фіцула. – К., 2001. – 156 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ АГРЕСИВНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Денис Кісаров

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – д. філос. н., професор Крилова С. А.

Проблема агресивності у дітей в даний час є актуальною як для суспільства в цілому, так і для окремої особистості, зокрема. Однією з причин зростання агресивних тенденцій, поширення жорстокості, що відзначаються в дитячому середовищі, є заклопотаність педагогів і батьків. В даний час серед різноманітних відхилень і порушень у поведінці дітей у віці від 5 до 7 років саме агресивні прояви часто призводять до порушення психологічного комфорту в групі дитячого саду, створюють додаткові труднощі в роботі вихователів та педагогів і є причинами численних звернень до психолога, вихователів, батьків і адміністрації дошкільного закладу.

Необхідно зауважити, що ті чи інші форми агресії характерні для більшості дітей. Однак, відомо, що у певної категорії дітей агресивність не тільки зберігається, а й розвивається, трансформуючись у стійку якість особистості. У результаті знижується продуктивний потенціал дитини, звужуються можливості повноцінної комунікації, деформується її особистісний розвиток.

Ряд дослідників доводять, що в основі будь-якого прояву агресії лежить така властивість особистості, як агресивність (Г. Андрєєва, А. Басс, Є. Донченко, М. Кляйн, Л. Колчина, Т. Румянцева, Т. Титаренко та ін.). Якщо

агресія розуміється як поведінка чи впевнені дії, то агресивність – як риса, властивість особистості, яка характеризує готовність людини до таких агресивних дій. Різниця між цими поняттями полягає, зокрема, у тому, що не всі агресивні дії зумовлюються агресивністю особистості, а агресивність людини не завжди призводить до агресивних дій.

Серед дослідників людської агресивності нині досить популярним є погляд, що гармонійно розвинута особистість передбачає наявність у ній певної долі агресивності, що й робить її соціально адаптованою і корисною. У протилежному випадку відбувається втрата індивідуальності, суб'єкт стає пасивним, конформним, знижується його соціальний статус.

Аналізуючи наукову літературу, присвячену проблемі агресивності, можна відзначити таких науковців, як О.І. Галян та І.М. Галян, які зазначили: «Варто відзначити, що кожна особистість повинна володіти певною мірою агресивності, оскільки агресія є невід'ємною характеристикою активності й адаптивності людини. Зокрема, В. Клайн вважає, що в агресивності є певні здорові риси, що просто необхідні для активного життя. Це – наполегливість, ініціатива, завзятість у досягненні мети, подолання перешкод. Ці якості властиві лідерам. На думку Р. Хоманс агресію може, викликати ситуація, пов'язана з прагненням до справедливості...» [3, с.155].

Перші спроби пояснення розвитку агресивності у дітей були здійснені у психоаналізі. А. Фройд, яка поділяла погляди свого батька стосовно боротьби сексуальних та агресивних інстинктів, виділяє кілька фаз у розвитку агресивності, що відповідають лібідозним фазам: оральна агресивність, анальний садизм і т.д.

З іншого боку, А. Фройд [4, с.211], яка займалась дитячим психоаналізом розглядає агресію як один із механізмів захисту свого „Я”. Відповідно, вона вважає, що агресія є проявом тривоги і страху, які відчуває „Я” стосовно як минулих так і майбутніх подій.

Вчена вважає, що агресія виникає у тих випадках, коли з'являється загроза, реальна чи уявна, для „Я” дитини. Застосовуючи агресію, дитина

намагається оволодіти тривогою, яку вона відчуває, з приводу очікуваного покарання від тих осіб, на яких спрямована агресія. Основним механізмом прояву агресивності, на думку А. Фройд, виступає „ідентифікація з агресором”, коли „дитина інтроектує деякі характеристики об'єкта і тим самим асимілює вже перенесене ним переживання тривоги. Втілюючи риси агресора, приймаючи його атрибути чи імітуючи його агресію, дитина перетворюється з того, кому погрожують, у того, хто погрожує [4, с.76]. Агресивні прагнення дитини, таким чином, носять попереджувальний характер стосовно об'єкта тривоги.

В дитячому віці несвідомі агресивні імпульси проявляються не прямо, а знаходять свій прояв у фантазіях та іграх дітей, зміст яких може аналізуватись з метою виявлення захисних механізмів, які застосовує «Я» дитини. Саме дитячими психоаналітиками А. Фройд і М. Кляйном [2, с.24] було запропоновано використовувати ігрову техніку у якості засобу аналізу та терапії.

Засновник індивідуальної психології А. Адлер [1, с.155] причину у дитячій агресії бачив у тому, що „протягом всього свого розвитку дитині властиве почуття неповноцінності стосовно батьків, братів, сестер та оточуючих”. Незрілість дитини, її невпевненість у собі та несаможиттєвість призводять до хворобливого переживання свого підкореного становища стосовно більш сильних, що розвиває у неї почуття неповноцінності, меншовартості. І це почуття меншовартості викликає тривогу у дитини, прагнення утвердитись, компенсувати свою фізичну і психічну неповноцінність. В результаті виникає фіктивна ідея та цільова установка на перевагу. Дитина намагається досягнути своєї переваги за допомогою прямої агресії. Отже, на думку А. Адлера, агресія є способом досягнення мети переваги, інструментом подолання почуття неповноцінності.

Сучасна українська дослідниця Ю. Мединська стверджує, що як правило, таке спостерігається у сучасних номінально повних, але фактично дисфункціональних сім'ях, де один із батьків, в силу сучасних складних

соціально-економічних умов, змушений тимчасово емігрувати за кордон на заробітки. Одинокість, покинутість, безпомічність, страх – такими можуть бути почуття дитини, яку формально (а для неї цілком реально) покидає мати. Тому відсутність батьків стає джерелом різних неврозів, у тому числі й агресивної поведінки.

Найперші зразки поведінки дитині надають батьки, які можуть давати приклади як про соціальну спрямованість, так і демонструвати неприйнятні, з точки зору соціальних норм, способи взаємодії з іншими людьми. Діти, які стали свідками прояву агресії батьками, відтворюють побачене не тільки у своїх іграх, але і у стосунках з іншими людьми. При цьому зразки поведінки батьків мають більш тривалий вплив, призводячи до того, що діти, які постійно бачать насилля між батьками, будучи дорослими, схильні використовувати у своїй сім'ї ті ж способи взаємодії, що практикували їх батьки. Спостереження за агресією таких близьких дитині людей, як батьків, формує толерантне ставлення до агресивної поведінки, яка починає розглядатись як цілком нормальний спосіб взаємодії з іншими людьми. Крім того, це знімає внутрішні заборони на дану поведінку, так як приклад батьків показує, що агресія прийнятна у взаєминах з оточуючими.

Оскільки агресивна поведінка починає виявляється вже на рівні дошкільного віку, одним з важливих завдань педагогів є цілеспрямоване навчання дошкільників конструктивній взаємодії з однолітками та дорослими. Тому важливим є вивчення шляхів подолання агресивних виявів і агресивних станів дітей і формування здорової і гармонійної особистості.

Література

1. Адлер А. Практика и теория индивидуальной психологии / А. Адлер – М.: Фонд «За экономическую грамотность», 1995. – 296 с.
2. Кляйн М. Зависть и благодарность. Исследование бессознательных источников. / М. Кляйн – СПб.: Б.С.К., 1997. – 96 с.

3. Клайн В. Г. Как подготовить ребенка к жизни: Пер. с англ. Общ.ред. и вступл. Ст. А.В. Мудрика. / В.Г. Клайн – М.-Л.: Прогресс, учебный центр-Антарес 2006. – 279 с.

4. Фрейд А. Теория и практика детского психоанализа. / А. Фрейд – М.: Апрель Пресс, Изд-во ЭКСМО-Пресс, 1999. – 400 с.

**ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ІСТОРІЮ РІДНОГО КРАЮ ЯК
ЗАВДАННЯ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ
ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Марина Клязника

Прилуцький гуманітарно-педагогічний коледж ім. І. Я. Франка

Науковий керівник – к. пед. н., доцент, Мельничук О.І.

Питання патріотичного виховання дітей та молоді на сучасному етапі набувають особливої актуальності у світлі гострих соціально-економічних проблем, що постають перед українським суспільством. Патріотизм - одне з найбільш глибоких людських почуттів. Зазвичай це поняття розуміють як відданість і любов до Батьківщини, до свого народу, гордість за їхнє минуле й сьогодення, готовність до її захисту. Це один із найсуттєвіших показників моральності людини, основи якого закладаються в дошкільному віці. Саме в цей період дитина отримує перші знання про довкілля, про людей, про рідне місто чи село – про все, що можна назвати коротко – мала Батьківщина.

На важливості патріотизму як моральної якості особистості наголошується в джерелах з народознавства та народної педагогіки, в роботах видатних діячів історії та культури України. Так, любов'ю до Батьківщини пронизана творча спадщина Т. Шевченка. Про національні напрями в народознавстві йдеться у працях І. Франка. Ідея про необхідність патріотичного виховання з перших років життя відстоюється і творах К. Ушинського, С. Русової, Г. Ващенко, В. Сухомлинського та інших. Виховання любові до Батьківщини видатні педагоги обумовлюють впливом найближчого оточення

дитини, пов'язують з прищепленням їй національних духовних цінностей, вихованням любові до природи і культури рідного краю.

Проблематиці патріотичного виховання присвячені дослідження вчених-філософів В. Бичка, І. Надольного, І. Стогнія, В. Шинкарука та інших. Психологічні її аспекти розкриваються в працях І. Беха, М. Боришевського, О. Кононко, В. Котирло та інших. Теоретичні основи патріотичного виховання висвітлюються в роботах О. Вишневського, П. Кононенко, В. Кузя, Ю. Руденка, М. Стельмаховича та інших.

У дошкільній педагогіці питання патріотичного виховання дитини вивчаються в контексті всебічного розвитку особистості (А. Богуш, С. Козлова, К. Назаренко, Н. Лисенко, Є. Радіна, Т. Репіна та інші). Вчені розглядають цей процес як невід'ємну складову морального виховання, визначають завдання, зміст, форми та методи патріотичного виховання, а також пов'язаних з ним напрямів навчально-виховної роботи. В роботах А. Богуш, С. Козлової, Є. Радіної та інших розкриваються теоретичні і методичні питання ознайомлення дітей дошкільного віку з явищами соціальної дійсності. У працях Л. Артемової, О. Денисюк та інших висвітлюється специфіка роботи з ознайомлення дітей дошкільного віку з історією рідного краю.

Науковці доводять, що в дошкільному віці виховання патріотизму обумовлюється набуттям дітьми уявлень про явища навколишньої дійсності та розвитком патріотичних почуттів. При цьому перший і другий аспекти взаємопов'язані. Патріотичні почуття дітей дошкільного віку засновуються на їх інтересі до найближчого оточення (сім'ї, батьківського дому, рідного міста, села). Важливе значення для виховання патріотичних почуттів у дошкільників має приклад дорослого, оскільки вони значно раніше переймають певне емоційно-позитивне ставлення, ніж починають засвоювати знання. [4] Важливою складовою патріотичного виховання є набуття дітьми досвіду поведінки, спрямованої на збереження та примноження національних цінностей. Важливо, щоб набуті в дитинстві національні почуття, елементи національної свідомості та досвід поведінки мали моральну спрямованість [8].

Учені обґрунтовують історичний підхід до патріотичного виховання, що актуалізує його народознавчі, українознавчі, краєзнавчі напрями. Краєзнавство у дошкільному закладі – багатогранна діяльність, спрямована на комплексне вивчення рідного краю (його природи, побуту, господарства, культури, історії), посилену участь в охороні та збереженні природного та культурного довкілля. Зокрема, А. Богуш наголошує, що виховати свідомого громадянина й патріота означає сформувати в дитини комплекс певних знань і умінь, особистісних якостей і рис характеру таких як: повага до батьків, свого родоводу, традицій та історії рідного народу, усвідомлення своєї належності до нього як його представника, спадкоємця і наступника; працьовитість; високу художньо-естетичну культуру тощо; патріотичну самосвідомість та громадянську відповідальність, готовність працювати для розквіту Батьківщини, захищати її; повагу до Конституції, законів Української держави; досконале знання державної мови [3]. О. Кононко вважає, що віковими проявами соціальної компетентності дошкільників є уявлення про державу, народ, національні особливості українців, знання національних пам'ятників, героїв, повага й шанобливе ставлення до національних святинь.

Узагальнення наукової літератури з проблем патріотичного виховання дітей дошкільного віку дозволяє зробити висновок, що серед його завдань важливе місце посідає формування уявлень про історію рідного краю, оскільки відповідні знання є невід'ємною складовою знань про малу Батьківщину. Вони збагачують почуття дітей, спонукають до творчості та предметно-практичної діяльності. Підтвердженням цьому є вимоги чинних програм навчання, виховання та розвитку дітей дошкільного віку, зокрема «Я у Світі», «Дитина» та інших. Ними, зокрема, передбачено формування у дітей уявлень про історію рідного міста (села), географічні та історичні пам'ятки рідного краю. Діти старшого дошкільного віку можуть і повинні знати назву свого міста, його головні вулиці, визначні місця, музей, театри тощо [1, 2]. Вони повинні ознайомлюватися з етнічною історією українського народу, його звичаями, традиціями, побутом; залучатися до творчої діяльності, набуваючи художньо-

естетичного смаку. Дорослим необхідно організувати систему змістовного дозвілля з використанням українських звичаїв, обрядів, традиційних свят, творів мистецтва [2].

На думку С. Козлової, патріотичне виховання дошкільників має здійснюватися поетапно [6]. Зокрема, попередній (базовий) етап – передбачає формування моральних основ особистості, накопичення нею досвіду моральної поведінки і взаємин з іншими людьми, розвиток моральних почуттів. Художньо-ознайомлювальний етап включає роботу щодо формування у дітей уявлень про народні традиції, народне мистецтво. Робота когнітивно-емоційного етапу полягає у вихованні інтересу до своєї країни. Емоційно-дієвий – покликаний забезпечувати формування бажання і уміння реалізувати ставлення і знання у практичній та уявній діяльності. Оскільки формування уявлень про історію рідного краю у старших дошкільників є складовою патріотичного виховання, то цілком очевидно ця робота здійснюється з дотриманням представленої послідовності.

До засобів формування уявлень про історію рідного краю належать навколишнє середовище, художня література та твори мистецтва, практична діяльність (праця, спостереження, ігри, творча діяльність тощо), національні, державні свята. Вони використовуються у взаємозв'язку, відповідно до мети розвитку дітей, з орієнтацією на їх вікові та індивідуальні особливості, а також з урахуванням культурно-історичних особливостей тієї місцевості, яка є близькою для вихованців.

Значний потенціал щодо вирішення завдання формування у дітей дошкільного віку уявлень про історію рідного краю містять твори мистецтва: література, образотворче мистецтво, народне декоративно-прикладне мистецтво, музика, архітектура, скульптура. Вони виступають одночасно носієм інформації про певні історичні етапи, визначні події та видатні постаті, а, також, джерелом різноманітних емоційних переживань, стимулом до діяльності. Висока пізнавальної активності дітей, емоційність сприймання ними творів мистецтва та втілених в художніх образах історичних фактів, яскравість

набутих вражень та коригування знань про Батьківщину та її історію забезпечується шляхом вибору й використання відповідних методів патріотичного виховання.

При плануванні роботи з формування у дітей старшого дошкільного віку уявлень про історію рідного краю слід узгоджувати її тематику та зміст зі змістом всієї навчально-виховної роботи. Ознайомлення дошкільнят з історією рідного міста, селища, села має стати при цьому основою, навколо якої інтегруються різні види дитячої діяльності (зображувальної, художньо-мовленнєвої, ігрової, театралізованої тощо).

Отже, формування уявлень про історію рідного краю є одним із завдань патріотичного виховання дошкільників. Набуття ними відповідних знань пов'язане зі збагаченням патріотичних почуттів та накопиченням досвіду діяльності, спрямованої на утвердження ціннісного ставлення до своєї Батьківщини. Вирішення цього завдання передбачає поетапне здійснення виховного впливу, комплексне використання засобів і методів патріотичного виховання.

Література

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / Наук. кер. та заг. ред. О.Л. Кононко. – К.: Світич, 2011 – 430 с.
2. Дитина. Програма виховання і навчання дітей від двох до семи років. 3-є видання, доопрацьоване та доповнене. – Київ, 2012. – 494с.
3. Богущ А.М. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі: Підруч. для ВНЗ / А.М. Богущ, Н.В. Гавриш. – К.: Слово, 2008. – С. 40-48.
4. Богущ А.М. Українське народознавство в дошкільному закладі/ А.М. Богущ, Н.В. Лисенко. – К., Знання 2002. – С. 36-49.
5. Ганник Н. Виховуємо патріотів / Н. Ганник // Палітра педагога, 2009, №4. – С. 6-7

6. Козлова С.А. Теория и методика ознакомления дошкольников с социальной действительностью / С.А. Козлова – М.: «Академия», 1998. - 160 с.

7. Кононко О.Л. Душевність, людяність, щирість / О.Л. Кононко // Дошкільне виховання. – 1999. – №2. – С. 8–9.

8. Кононко О.Л. Стратегічна мета виховання - життєва компетентність дитини / О.Л. Кононко // Дошкільне виховання. – 2002. – № 5. – С. 11-13.

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ НА ЗАНЯТТЯХ ЗІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Інна Коваль

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М.П. Драгоманова

Науковий керівник – д. пед. н., професор Куненко Л.О.

У світлі реформування освіти в Україні постає завдання щодо обґрунтування наукових засад подальшого розвитку й підвищення пізнавальної самостійності та активності дошкільників у навчальному процесі. Мова як соціальний засіб збереження та передачі інформації відіграє важливу роль у гуманізації сучасного навчання. Концепція дошкільного виховання передбачає комплексне вирішення питань розвитку дітей, серед яких важливе місце займає навчання дошкільників іноземних мов.

Заняття іноземною мовою сприяють активізації пізнавального інтересу дошкільників, адже нові звукові форми, спеціально підібрані методи навчання (наочно – ілюстративні, музичні, ігрові і т.д.) містять в собі значний навчальний і виховний потенціал.

Дослідження й обговорення проблемоволодіння дітьми іноземною мовою активно проводяться з ХІХ сторіччя, проте значно активізують у наші дні. О. Леонтьєв, Ш. Амонашвілі, З. Футерман, О. Лобода, В. Андрієвська,

А. Гергель, Т. Чистякова, В. Махінов та ряд інших вчених активно досліджували питання організації навчання, змісту й методів роботи з дітьми різного віку в процесі опанування ними іноземною мовою [2, с. 88].

Освітня програма «Іноземна мова» входить до варіативної частини Базового компоненту дошкільної освіти в Україні. Іноземна мова в освіті дошкільників розглядається як засіб розвитку, виховання та особистісного становлення дитини; засобом її соціалізації.

Вивчення іноземної мови, яка не лише озброює дітей основами іншомовного спілкування, є дієвим засобом формування пізнавальної активності, розвитку, виховання, особистісного становлення дитини.

До визначення поняття пізнавальної активності вчені доходять висновку, що активізація навчально-пізнавальної діяльності – процес, направлений на мобілізацію вихователем (за допомогою спеціальних заходів) інтелектуальних, морально-вольових та фізичних сил дітей, розвиток здібності подолати труднощі, активну самостійну роботу.

За твердженням Г.І. Щукіної, активність – це прояв потреби життєвих сил людини. Виявити свою активність дитина може через різні види діяльності, і через пізнавальну діяльність, який притаманний особливий вид активності – пізнавальна. Психологи С.Е. Кулачківська та С.О. Ладивір розглядають пізнавальну активність як якісну ознаку діяльності дитини [3, с. 75].

Пізнавальна активність за правильної педагогічної організації діяльності вихованців і систематичної і цілеспрямованої виховної діяльності може і має стати стійкою рисою особистості дошкільника і має неабиякий вплив на його розвиток.

На думку, Л.М. Проколієнко, пізнавальна активність – це розвинута форма пізнавальної потреби, становлення якої відбувається саме в дошкільному дитинстві [3, с. 76].

З опорою на психолого-педагогічні дослідження (Д.Ельконін, Л.Занков, О.Іонова, С.Максименко та інші) з'ясовано вікові особливості дошкільників (емоційно-образне мислення, мимовільність пам'яті та уваги, допитливість,

потреба в активності) та розкрито особливості пізнавальної активності дошкільників як рису особистості дитини, що характеризує її позитивно-емоційне ставлення до пізнавальної діяльності, передбачає інтерес та енергійність у пізнанні нового, а також визначає якість навчальної діяльності дитини (наявність знань про способи розв'язання завдань, прагнення до вибору способів діяльності, здатність до завершеності навчальних дій) [4, с.162].

Навчання дітей дошкільного віку англійської мови спрямоване на пробудження у дитини інтересу до іноземної мови та до говоріння нею. Спілкування організовується в ігрових ситуаціях, в яких діти отримують інформацію про себе, про навколишнє середовище, про природу і т.д. Ігрово-комунікативна спрямованість занять дозволяє дитині мимовільно запам'ятовувати, осмислити іншомовний матеріал. Також відбувається вправляння у вимові звуків та вживанні іншомовних фраз. Ця спрямованість моделює дитяче говоріння, аналогічне спілкуванню рідною мовою з використанням соціокультурних іншомовних джерел. У процесі навчання широко використовуються малі форми іншомовного фольклору: лічилки, скоромовки, пісеньки і т. д.[1, с. 19]. Ці «маленькі шедеври» є важливим компонентом дитячої субкультури. Навчання іноземної мови як засобу міжкультурного контакту є важливим інструментом стимуляції пізнання, розкриття творчого потенціалу особистості дитини та формування цілісної картини світу.

Оскільки розвиток пізнавальної сфери є однією з важливих сторін формування особистості дошкільників, то англійська мова служить додатковим засобом у досягненні цього, тому що, будучи суттєвим елементом культури народу - носія цієї мови і засобом передачі її іншим, іноземна мова сприяє залученню дітей до культури країни досліджуваної мови, ознайомленню з святами, традиціями, літературними героями та символами; сприяє формуванню культури спілкування, сприяє загальному розвитку та вихованню дітей. Також навчання англійської мови розглядається як один з попередніх етапів, які готують дитину до навчання в школі, закладають правильну вимову,

накопичення лексичного запасу, вміння розуміти іноземну мову на слух і брати участь у нескладній розмові.

Найефективнішим способом організації пізнавальної активності дошкільників на заняттях з іноземної мови є наочність. Необхідність принципу наочності зумовлена конкретно-образним характером мислення дошкільників. Він передбачає спеціально організований показ наочності для надання допомоги дітям у розумінні й засвоєнні навчального матеріалу.

Наочність допомагає створити ефект присутності, формує візуальний образ. Використання іграшок, ілюстрацій, малюнків, кубиків, відео допомагає введенню нового лексичного матеріалу, мовних структур тощо [1, с. 21].

Наочність навчання іноземної мови базується на особливостях розвитку мислення дошкільників. Визначну роль наочно-дійового та наочно-образного мислення дітей дошкільного віку даний принцип ставить на одне з провідних місць в організації навчання. У цьому контексті значної актуальності набуває думка видатного педагога К. Ушинського: «Якщо навчати дитину будь-яких п'яти незнайомих слів, вона буде відчувати великі труднощі, але, якщо пов'язати двадцять таких слів з ілюстраціями, дитина швидко засвоїть їх.»

Вважаємо за доцільне вказати на те, що залежно від аналізаторів наочні посібники поділяються на зорові та слухові. Психологічна особливість та цінність чуттєво-наочної презентації лінгвістичного матеріалу полягає в тому, що вона мобілізує психічну активність дітей, викликає інтерес до занять з іноземної мови, переводить свідому увагу в післясвідому, знижує втомлюваність, тренує творчу уяву, мобілізує волю, полегшує весь процес навчання тощо [4, с. 127].

Коли дитина сприймає матеріал, слухає та спостерігає за тим, хто говорить цією мовою, вона набуває необхідних навичок та вмінь усного мовлення, що є основною метою навчання дітей дошкільного віку іноземної мови [1, с. 22].

Завдяки використанню наочності створюються умови для кращого розуміння лінгвістичного матеріалу та його активного застосування.

Наголосимо на тому, що картинна наочність займає провідне місце серед інших засобів зорової наочності у процесі навчання дошкільників іноземної мови. Науковець А. Близнюк пояснює це простотою виготовлення та легкістю включення в навчальний процес, можливістю використання найбільш доцільних засобів відображення ситуації, урахуванням конкретного навчального завдання з використанням зображувального матеріалу тощо.

Щоб навчання молодших дошкільників іноземної мови було успішним, педагог повинен не лише мотивувати їхню мовленнєву діяльність, зацікавлювати, а й вміло заохочувати, і позитивно оцінювати дитячу мовленнєву старанність.

У процесі гри під час занять дітям доцільно пропонувати виконувати різні вправи, де їм доводиться порівнювати предмети, знаходити звичайне та незвичайне в особливостях, властивостях предметів, робити логічні висновки та умовиводи. Таким чином пізнавальна гра ставить дошкільників в умови активного пошуку вирішення завдань.

Серед основних мотивів ігрової діяльності є зацікавленість, задоволення, позитивні емоції, що супроводжують почуття радості. Дитина постійно прагне до діяльності, спілкування, але має можливість задовольнити цю потребу тільки в грі. Це головний фактор, який спонукає дітей до гри.

Зацікавленість, що виникає під час гри, пов'язана з бажанням отримати позитивні емоції. Тобто, емоції виступають як мотив будь-якої діяльності, зокрема ігрової. Де емоції, там активність, увага, уява, мислення, творчість.

Позитивні емоції дають змогу розуму відпочити і розвантажитись. Гра, як зазначає Л.С. Виготський, "робить навчальний процес привабливим і цікавим та веде за собою розвиток" [1, с. 19].

Узагальнюючи вищесказане, можемо зробити висновок, що пізнавальна активність визначається як стан, міра діяльності, риса, якість особистості, умова розвитку та результат виховання. Іноземна мова як одна з основних освітніх ланок в житті дитини, повинна допомагати дитині збагачувати свої знання, сприяти формуванню культури спілкування, загальному розвитку,

виховання дітей, формувати пізнавальну активність та реалізувати природний потенціал.

Література

1. Бобир В. Іноземна мова в дитячому садку: різноманітно, цікаво, весело / Під ред. В. Бобир // Палітра педагога. -- 2012. – С.18-22.
2. Медяник Л. Психологічні передумови раннього оволодіння іноземною мовою/ Л. Медяник // Вісник інституту розвитку дитини. – 2010, №7. – С.88-91.
3. Мордоус І. Пізнавальна діяльність – шлях реалізації діяльнісного підходу в процесі опанування дошкільниками іноземною мовою. Матеріали міжнародної науково - практичної конференції/ І. Мордоус.- 16.10.2008. – К: Вид. НПУ імені М.П. Драгоманова - 2008.– С. 74-78.
4. Щукина Г. И. Педагогические проблемы формирования познавательных интересов учащихся / Под. ред. Г. И.Щукина. – М.:Педагогика, 1988. – С. 203.

РОЛЬ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ілона Ковальчук

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. н., доцент Корень А.М.

Останніми роками зросла увага до проблем теорії і практики естетичного виховання як найважливішому засобу формування відношення до дійсності, засобу етичного і розумового виховання, тобто як засобу формування всесторонньо розвиненої, духовно багаті особистості. А формувати особистість і естетичну культуру, - відзначають багато письменників, педагоги, діячі культури. (Д.Б. Кабалевський, А.С. Макаренко, Б.М Неменський, В.А.Сухомлинський, Л.М. Толстой, К.Д. Ушинський).

Навчити бачити прекрасне навкруги себе, в навколишній дійсності покликана система естетичного виховання. Для того, щоб ця система впливала на дитину найефективніше і досягала поставленої мети, Б.М. Неменський виділив наступну її особливість: «Система естетичного виховання повинна бути, перш за все єдиною, об'єднуючою всі заняття, все суспільне життя, де, кожний вид заняття має свою чітку мету в справі формування естетичної культури і особи дитини».

Але у всякої системи є стрижень, основа, на яку вона спирається. Такою основою в системі естетичного виховання ми можемо рахувати мистецтво: музику, архітектуру, скульптуру, живопис, танець, кіно, театр і інші види художньої творчості. Мотив для цього нам дали ще Платон і Гегель. На підставі їх поглядів стало аксіомою, що мистецтво є головним змістом естетики як науки, і що краса є основне естетичне явище. Мистецтво містить в собі великий потенціал для розвитку особи.

Естетичне виховання – це розвиток здатності сприймати, відчувати, розуміти прекрасне в житті і в мистецтві, це виховання прагнення самому брати участь в перетворенні оточуючого світу за законами краси, це залучення до художньої діяльності і розвиток творчих здібностей.

Особлива роль в естетичному вихованні відводиться мистецтву. Хвилюючи і радуєчи, воно розкриває перед дітьми соціальний сенс життєвих явищ, примушує їх пильніше вдивлятися в оточуючий світ, спонукає до співпереживання, до засудження зла. В.А. Сухомлинський говорив: „Чуйність, сприйнятливність до краси в дитячі роки незрівнянно глибші, ніж у більш пізні періоди розвитку особистості. Потреба у прекрасному затверджує моральну красу, породжуючи непримиренність до всього вульгарного та потворного” [2, с. 7].

Естетичне виховання передбачає розвиток в людини почуттів прекрасного, формування вмінь і навичок творити красу в навколишній дійсності, вміти відрізнити прекрасне від потворного, жити за законами духовної краси. У процесі естетичного виховання важливо навчити дітей

розуміти і сприймати красу. Спостерігаючи прекрасне, людина не може залишатися байдужою, вона переживає, відчуваючи приязнь чи ненависть до спостережуваного. Тому дуже важливо, щоб діти вміли розрізняти справді красиве і потворне. Під час естетичного сприймання виникають певні емоції. Завдання виховання – створення умов, які б сприяли формуванню емоційної сфери дитини. Багатство емоційної сфери людини свідчить про її духовне багатство.

Важливе значення вже в дошкільному віці має виховання у дітей естетики поведінки – охайності у одязі, гарної постави і манер, уміння триматися невимушено, природно, культурно і естетично виявляти свої емоції. Ці якості тісно пов'язані з моральністю особистості дитини.

В естетичному вихованні дітей дошкільного віку використовують різні засоби:

а) твори образотворчого мистецтва. Під час розглядання картини або скульптури, яка відображає життя людей, тварин чи природні явища, у дитини розвивається не лише сприйняття, а й фантазія. Вона мислить, фантазує, уявляє, бачить за картиною образи, долі, характери.

б) музику, яка, відображаючи дійсність за допомогою мелодій, інтонацій, тембру, впливає на емоційно-почуттєву сферу дитини, на її поведінку.

в) художню літературу. Головним виразником естетики в літературі є слово. На думку К. Ушинського, слово як засіб вираження в літературному творі набуває подвійної художньої сили. Словесний образ має ще й понятійну основу і сприймається насамперед розумом. Тому література – важливий засіб інтелекту дітей [3, с .124].

г) театр, кіно, телебачення, естрада, цирк. Цінність їх у тому, що крім змістовної частини, вони об'єднують у собі елементи багатьох видів мистецтв (літератури, музики, образотворчого мистецтва, танцю тощо).

г) поведінку і діяльність дітей. Гідні вчинки дітей, успіхи в різних видах діяльності повинні стати предметом обговорення з естетичних позицій.

д) природу: її красу в розмаїтті та гармонії барв, звуків, форм, закономірній зміні явищ, які мають місце в живій і неживій природі.

е) факти і події суспільного життя. Героїчні вчинки людей, краса їх взаємин, духовне багатство, моральна чистота духовна досконалість повинні бути предметом обговорення з дошкільниками в ході бесід та розмов.

є) оформлення побуту (залучення дітей до посильної допомоги у створенні естетичної обстановки у груповій кімнаті, дошкільному закладі, вдома) [4, с. 4].

Естетичне виховання має спеціальні завдання, які діляться на дві групи. Перша група спрямована на формування естетичного ставлення до навколишнього світу. Передбачається таке: розвивати вміння бачити красу у природі, вчинках, мистецтві, розуміти прекрасне; виховувати художній смак, потреба у пізнанні прекрасного. Друга ж група завдань формування художніх умінь у сфері різних мистецтв: навчання дітей малювання, ліплення, конструювання; співу, рухам під музику; розвиток словесної творчості.

Названі групи завдань дадуть позитивного результату лише за умов їхньої тісної взаємозв'язку у процесі реалізації [5, с. 162].

Естетичне виховання передбачає формування знань, умінь, навичок, почуттів, інтересів, потреб, оцінок і смаків, які реалізуються в естетичній діяльності дошкільника. Попри певні особливості, зумовлені специфікою дошкільних закладів, належністю дітей до певної вікової групи, його зміст вибудовується за такими напрямками:

1. Формування знань про прекрасне в житті, природі, вчинках людей. У процесі естетичного виховання у дітей формуються загальні уявлення про прекрасне у повсякденному житті, природі та мистецтві, його антагонізм із потворним, аморальним, антигуманним. Вони отримують найпростіші уявлення про види мистецтва: графіку, скульптуру, живопис, декоративно-прикладне мистецтво, літературу, музику та їх жанри, засвоюють основні естетичні поняття, загальні категорії, наприклад «прекрасне», «потворне».

2. Розвиток естетичних умінь і навичок. З ранньої дошкільної пори дітей привчають спостерігати за явищами і предметами навколишнього світу, бачити їх загальні та специфічні властивості, з використанням різних матеріалів створювати прості предмети, сюжети, композиції, слухати музику — опановувати навички співу, гри на музичних інструментах, ритмічних рухів.

3. Формування естетичного ставлення. Різноманітні предмети і явища навколишньої дійсності збуджують у душі дитини емоційний відгук на прекрасне, добрі почуття, прагнення до творчої діяльності. Компонентами естетичного ставлення є здатність до емоційного переживання, активного засвоєння художнього досвіду, самостійних пошукових дій, художні та творчі здібності.

4. Розвиток творчої діяльності. Важливою складовою естетичного виховання дітей дошкільного віку є формування у них самостійних творчих дій. Прагнення до творчості вони виявляють передусім у провідній своїй діяльності — у грі. Всі близькі до гри види творчості зумовлені потребою дітей у діяльному, образному освоєнні вражень. Поява самостійної художньої діяльності є ознакою поступального розвитку дитини.[1, с. 95]

Отже, естетичне виховання дітей дошкільного віку важлива частина становлення особистості, розвитку дитини. Розуміння прекрасного, насолода мистецтвом (як предметами, так і процесом творіння) – без цього неможливо уявити собі всебічно розвинену особистість, виховання якої – мета педагогічного процесу.

На всіх етапах свого розвитку дитина осягає навколишній світ і з погляду його краси, естетики. Дуже багато що залежить від того, наскільки на цьому шляху подадуть йому підтримку дорослі.

Література

1. Дошкільна педагогіка: навч. посіб. / Т. І. Поніманська. - К. : Академвидав, 2004. - 455 с.
2. Эстетическое воспитание детей. -Свердловск, 1975. – 150 с.

3. Ушинський К.Д. Рідне слово. Вибрані педагогічні твори: у 2 т./ К.Д.Ушинський – т.1. – 418 с.

4. Світлана Костюк. Естетичне виховання дошкільника – складова гармонійного розвитку дитини/ Костюк С.// Вісник Інституту розвитку дитини, 24 лютого 2011 року. Випуск 2, с. 277

5. Лихачёв Б. Т. Методологические основы педагогики/ Б.Т.Лихачёв. – Самара : Бахрат, 1998 г. – 310 с.

КОМУНІКАТИВНІ ЯКОСТІ ВЧИТЕЛЯ ЯК СКЛАДОВА ЙОГО ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

Ольга Козут

*Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини*

Науковий керівник – к. пед. н., доцент *Добридень А. В.*

Педагогічна майстерність учителя здебільшого базується на мистецтві спілкування. Спілкування – це зв'язок між людьми, який призводить до виникнення психічного контакту, що проявляється в обміні інформації, взаємовпливі та взаєморозумінні. Специфіка педагогічного спілкування в тому, що під час його реалізації здійснюється комплексний вплив педагога на учня таким чином, щоб забезпечити ефективне навчання, виховання і розвиток нової особистості. Через спілкування відбувається трансляція досвіду поколінь новому поколінню.

Вивчення наукових праць, присвячених формуванню та розвитку культури педагогічного спілкування (Грехнев В., Добрович А., Ломов Б., Петровська Л., Яценко Т.) показало, що в практиці комунікативної підготовки майбутнього вчителя основну увагу зосереджено на оволодінні педагогічним етикетом, культурою мовлення і культурою спілкування, на психологічній саморегуляції, самопрезентації.

Мета статті полягає у висвітленні проблеми формування у майбутніх учителів культури педагогічного спілкування, визначенні основних напрямків роботи щодо розвитку й удосконалення комунікативних умінь і навичок.

Педагогічне спілкування завжди цілеспрямоване. При цьому сам педагог ніби знаходиться одночасно в декількох “площинах”: він безпосередньо взаємодіє з партнером, спостерігає за собою і своїми діями з позицій їх “професійної відповідності” (рефлексивний контекст спілкування), тримає на контролі свідомості мету, яку прийняв найпершою і одночасно оцінює доцільність її збереження або заміни на нову (раціональний контекст спілкування).

Часто педагогічне спілкування є засобом вирішення власних навчальних або виховних завдань, ініціатором, організатором і головною керівною ланкою якого є вчитель. Педагогічна діяльність має суттєвий вплив на розвиток особистості виконавця, зокрема на якості, які реалізуються у спілкуванні. Учителів з великим стажем роботи завжди можна впізнати за особливим голосовим тоном (вимогливим, владним або повчальним), за мімікою (вона чітко виражає оцінку дій партнера). Такі вчителі часто є категоричними й безапеляційними у висловлюваннях, схильні до нав’язування власної думки, намагаються подолати опір партнера, незважаючи на його причини, прагнуть до надмірної нормативності поведінки тощо. Це є наслідком тривалої рольової взаємодії, в якій учитель виступає домінуючою, авторитарною стороною з правом переваги, контролю, оцінки. Тому важливе для вчителя завдання – здійснювати постійне самоспостереження за своєю поведінкою в ситуаціях позарольового спілкування, щоб своєчасно вловити у ньому ті зміни, які можуть унаслідок цього закріпитися, стати стійким стилем спілкування. Не менш важливо враховувати й ті аспекти педагогічного спілкування, які торкаються інтересів учня.

Стиль спілкування, який задає вчитель, суттєво впливає на ставлення учнів до його навчального предмета. Надміру далека дистанція, яку встановлює вчитель між собою та учнями, часто призводить до того, що учні бояться

звертатися до нього за поясненнями, приховують своє нерозуміння. Надто близька відстань, неформальні стосунки можуть викликати в учнів ілюзію необов'язковості, небажання глибоко засвоювати навчальний предмет. Конфліктні стосунки, які виникають з учителем, можуть призвести до ігнорування навіть його справедливих вимог. Необ'єктивність учителя до учня, неадекватно занижена оцінка його здібностей і знань, нетактовність у спілкуванні можуть викликати глибокі емоційні травми, внаслідок чого навіть після закінчення школи у самостійній професійній діяльності звернення до відповідних знань може або блокуватись, або актуалізувати сліди пережитого.

Запорукою продуктивного стилю педагога є його спрямованість на дитину, захопленість своєю справою, професійне володіння організаторською технікою, делікатність у стосунках.

Установка – це стійка схильність людини до певної форми реагування, за допомогою якої може бути задоволена та чи інша потреба.

Вона спонукає людину орієнтувати свою діяльність у певному напрямі й діяти послідовно щодо всіх об'єктів і ситуацій, віддзеркалює стан особистості на основі взаємодії між потребами та їх задоволенням, забезпечує легкість, автоматичність та цілеспрямованість поведінки. Установка може бути основним чинником, який опосередковує активну взаємодію людини та соціального середовища. Завдяки багаторазовому повторенню так званих установочних ситуацій поступово формуються “фіксовані установки людини”, які непомітно для неї самої впливають на її життєву позицію. Установки можуть бути як *позитивними* (поведінка школяра, основана на позитивному ставленні його до вчителя), так і *негативними*, упередженими (ставлення вчителя до невстигаючих учнів, які ще й порушують поведінку).

Стиль спілкування – це індивідуальна стабільна форма комунікативної поведінки людини, яка виявляється в будь-яких умовах взаємодії: в ділових і особистих стосунках, у стилі керівництва і виховних бесідах з дітьми, в засобах прийняття і здійснення рішень, у засобах психологічного впливу на людей, у методах розв'язання і передбачення міжособистісних і ділових конфліктів.

Сформований стійкий індивідуальний стиль спілкування говорить про досягнутий людиною рівень комунікативної майстерності. Він припускає подальше засвоєння нових умінь і навичок спілкування, засобам дії і впливу на людей, способам зняття напруженості і пристосування, адаптації, переборення складнощів. Особливу увагу на стиль спілкування людини накладає її професійна діяльність, яка потребує інтенсивного і різнопланового спілкування.

Стиль спілкування має зовнішні (експресивні) й інтенсивні характеристики, своєрідне емоційно-вольове забарвлення, яке визначається темпераментом, психологічними й особистими особливостями людини, арсеналом використовуваних нею вербальних і невербальних засобів. Він має також змістовні характеристики, в яких відображаються:

а) домінуюча мотивація особистості (потреба в досягненні, в емоційній підтримці, в самоствердженні);

б) спеціальні здібності до співчуття і розумінню інших людей (м'якість, доброзичливість, терпимість і жорсткість, раціоналізм, егоцентризм, приписування недоліків, упередженість);

в) вираження рівня власної гідності (нав'язування своїх думок, публічне самовиправдання або природність і спонтанність; визнання своїх помилок і недоліків або амбіції);

г) спрямованість особистості й у зв'язку з цим вибір характеру впливу на людей (маніпулятивний, місіонерський, демократичний тощо).

У стилі спілкування багато що визначається природженими особливостями людини, такими як темперамент, неординарність, діяльність ендокринної, гуморальної, кровотворної систем. Розглянемо, який відбиток на стиль спілкування накладає темперамент.

Таким чином, стиль спілкування в спільній діяльності є вираженням у професійному переломленні, з урахуванням професійних навичок і умінь індивідуального стилю діяльності людини.

Вчитель зобов'язаний бути не тільки компетентним фахівцем з високою науковою і діловою кваліфікацією, виконавською дисципліною; не лише

духовно багатою особистістю, що несе моральну відповідальність за свою навчальну і виховну діяльність у школі; педагог має бути водночас комунікабельною особистістю з високою культурою спілкування, вмінням вести діалог, дискутувати, забезпечувати позитивний моральний та емоційний настрій у педагогічній взаємодії.

Література

1. Абрамян В. Ц. Театральна педагогіка / Абрамян В. Ц. – К.: Лібра, 1996. – 224 с.
2. Грехнев В.С. Культура педагогического общения / В.С. Грехнев. – М. : 1990. – 144 с.
3. Кузьмінський А. І. Педагогіка : підручник / Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К. : Знання-Прес, 2004. – 445 с.
4. Педагогічна майстерність: [хрестоматія : навч. посіб. / за ред. Зязюна І. А.]. – К. : Вища школа, 2006. – 606 с.
5. Петровская Л. А. Компетентность в общении. Социально-психологический тренинг / Л.А. Петровская. – М. : Изд-во МГУ, 1989. – 216 с.
6. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування: навч. посібник / Я. Радевич-Винницький. – К. : Знання, 2006. – 291 с.

ПОГЛЯДИ А. С. МАКАРЕНКА ПРО ВАЖЛИВІСТЬ ПРАЦІ ДЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ СІМ'Ї.

Ольга Козуть

Інститут розвитку дитини

НПУ ім.. М.П.Драгоманова

Науковий керівник - к. пед. н., доцент Корень А.М.

В наш великої актуальності набуло питання щодо трудового виховання дітей. Становлення особистості, формування з маленької людини до свідомого громадянина своєї держави залежить від трудової діяльності, активності

дитини, яка бере свій початок з маленьких років, від її виховання у сім'ї, педагогічного керівництва у дошкільному навчальному закладі. Відомо, що досвід пізнання навколишнього світу, його ціннісні орієнтири дитина черпає із витоків родини. Саме тому, я вважаю досить доречно, заглибитися у класику педагогіки, одного з її відомих майстрів А.С. Макаренка, і переконатися ще раз у тому, що праця відіграє одне з найбільш особливих місць у формуванні особистості дошкільника.

“Виховує все: люди, речі, явища, але насамперед і найбільше — люди. З них на першому місці — батьки і педагоги.”, - акцентував А.С.Макаренко [7]. Дійсно, що все розпочинається саме з родини. Свій перший трудовий досвід дитина набуває в родині. Питання виховання маленької людини є вічним.

Сучасні українські науковці, дослідники, які розглядають питання проблеми трудового виховання (З.Борисова, В.Павленчик, Г.Беленька, М.Машовець) дійшли висновку, що в наш час батьки недостатньо усвідомлюють важливість трудового виховання, потенціал праці та її значущість у вихованні своїх дітей. Зокрема Л. Калуська вказує, що основою виховання працьовитості, поваги до людини-трудівника і дбайливого ставлення до предметів її виховання мають стати сформовані чесність, сумлінність, охайність, доброзичливість, відповідальне ставлення до виконання трудових завдань та доручень; уміння доводити справу до кінця; діставати втіху від доброї роботи; бажання допомагати іншому; зацікавлення професіями дорослих; шанобливе ставлення до всього, що виготовлене людськими руками” [1, с. 8].

Ми розглядаємо трудове виховання як цілеспрямований процес формування у дітей трудових навичок і вмінь, поваги до праці дорослих, звички до трудової діяльності. Його завдання полягає у формуванні в дітей стійких переконань, що праця є життєвою необхідністю. Трудове виховання дітей дошкільного віку передбачає привчання їх до самообслуговування, елементарних трудових дій, ручної і господарської праці. Навіть найпростіший результат трудових зусиль дитини (вимитий посуд, прибранна кімната тощо) сприяє самоусвідомленню дитини, вселяє їй впевненість у собі, прагнення

випробувати себе у нових видах діяльності [2, с.85-86]. Трудова активність, формування творчої працелюбності формується на основі як впливу соціального середовища, так і в процесі трудового виховання. Трудове виховання має розпочинатися саме з дошкільного дитинства, оскільки на цьому віковому етапі закладаються базові якості особистості.

Звернемося до витоків педагогічної класики. А.С. Макаренко у своїй “Книзі для батьків” повчає, що у родині трудова участь дітей повинна розпочинатися змалку. Як відомо, ця участь здійснюється через гру. Дитині розповідають про те, що вона відповідає за бережне ставлення до іграшок, підтримання чистоти та порядку в своєму ігровому куточку. Антон Семенович розробляє навіть “енциклопедію” рекомендацій для батьків. Саме від нього нам відомо, що деякі прийоми прибирання можна малюкові й показати, але досить добре, якщо дитина сама здогадається, що для витирання пилу треба чиста ганчірка, якщо цю ганчірку вона сама попросить у мами, поставивши певні санітарні вимоги, прагнучи кращої ганчірки [6, с.305]. Видатний педагог наголошував на тому, що в ранньому дитинстві багато дитині слід і підказати, і показати, але ідеальною буде та модель, коли дитина самостійно намагатиметься помічати потребу тої чи іншої роботи, коли з власної ініціативи приходитиме на допомогу власній родині.

Досить часто спостерігається те, що дитина через свою вікову необізнаність не може самостійно помітити потреби в роботі. Саме в цьому провідна роль покладається на батьків, які в таких випадках повинні не нав'язливо підказати, допомогти дитині в'яснити власне ставлення до виконання трудового завдання. Дитина також повинна вміти виконувати й такий зміст роботи, який їй не цікавий, не викликає жодного інтересу. В таких випадках батькам слід скерувати виховну мету в тому плані, щоб вирішальним моментом у вихованні дитини в трудовому зусиллі була не його цікавість, а користь, необхідність праці. Батьки повинні виховувати в дитині здатність терпляче і без хникання виконувати роботи, які мало їй цікаві. Потім, з

розвитком дитини, навіть найнеприємніше робота даватиме їй радість, якщо суспільна цінність роботи буде для неї очевидна.

У тому випадку, коли необхідність, або інтерес недостатні, щоб викликати в дитини бажання попрацювати, як казав А.С. Макаренко, можна застосовувати засіб прохання. Прохання значно тим відрізняється від інших видів звертання, що воно дає дитині цілковиту волю вибору. Прохання й повинно бути таким. Його вимовляти так, щоб дитині здавалося, ніби вона виконує прохання з власного бажання, не спонукана до цього ніяким примусом. І вихователі, і педагоги повинні мати сугестивні здібності.

Коли ж у вас є певний сумнів щодо цього, Антон Семенович Макаренко радив застосовувати форму звичайного доручення, спокійного, впевненого, ділового. “Якщо з раннього віку вашої дитини ви правильно чергуватимете прохання і доручення і, особливо, якщо ви викликатимете особисту ініціативу дитини, вчитимете її, щоб вона бачила необхідність роботи, сама з власного почину виконувала її, у вашому дорученні не буде вже ніяких проривів. Тільки, якщо ви занедбали справу виховання, вам доведеться іноді вдаватися до примусу” . Примус може бути різний – від простого повторення доручення до повторення різкого й вимогливого. В усякому разі ніколи не слід вдаватися до фізичного примусу, бо він найменше дає користі і викликає в дитини огиду до трудового завдання. Але в усякому випадку потрібно пам`ятати слова А.С. Макаренка: “Треба вміти сказати так, щоб вони в вашому слові відчували вашу волю, вашу культуру, вашу особистість. Цьому потрібно вчитися” [6].

Слід звернути увагу і на якість праці. Якість праці повинна мати вирішальне значення: високої якості треба вимагати завжди, вимагати серйозно. Звичайно, дитина ще недосвідчена, часто вона фізично нездатна виконати роботу з усіх поглядів ідеально. Від неї й треба вимагати такої якості, яка для неї цілком посиљна, яка доступна її силам та розумінню.

Не треба при цьому ганьбити дитину за погану роботу, соромити її, дорікати їй. Треба просто й спокійно сказати, що роботу виконано незадовільно, що їй треба постаратися, виправити її, або зробити заново. На

основі поглядів А.С. Макаренка про важливість праці можна провести тонку паралель з Базовим компонентом дошкільної освіти [3]. У Базовому компоненті наголошується, що до основних змін особистісних змін, пов'язаних з особистісним становленням дошкільника можна віднести: життєву компетентність, уміння орієнтуватися у нових умовах; сформованість базових якостей особистості (самостійність, відповідальність, розсудливість, спостережливість, працелюбність та ін.); фізичне, психологічне, морально-духовне здоров'я дошкільника. Ця паралель особистісного становлення дошкільника чітко прослідковується у вченнях педагога. “Головна користь праці позначається у психічному, духовному розвитку людини. Чим складніше й самостійніше буде трудове завдання, тим краще воно буде з педагогічного погляду. Важливо те, що дитині надається певна воля у виборі засобів, і вона повинна нести деяку відповідальність за виконання роботи та її якість. Трудове завдання та його виконання повинні самі по собі давати дитині таке задоволення, щоб вона відчувала радість. Визнання її роботи доброю повинно бути найкращою нагородою за її працю.”

Отже, виховання дітей в праці звучало, звучить і буде звучати актуально, бо кожному поколінню, минулому чи прийдешньому, потрібні такі громадяни, для яких кредитором була б стрічка з відомого дитячого кінофільму: “А сьогодні, що для завтра зробив я?” І якщо ми будемо слідувати майстру педагогіки Антону Семеновичу Макаренку, я думаю, наше майбутнє справді може бути прекрасним, бо люди, які виростили у праці, які переживають щастя від своєї праці, є морально чистими. На мою думку, А.С. Макаренко є нашим сучасником, його погляди не втратили своєї актуальності, а навпаки, досить показово перегукується з основними положеннями документів, що спрямовують роботу сьогодення в галузі дошкільної освіти.

Література

1. Калуська Л. Праця як важливий засіб ранньої соціалізації дитини / Л.Калуська // Дошкільне виховання. – 2004. - №2. – С.8-9.

2. Поніманська Т.І Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: "Академвидав" 2006, с.385
3. Дошкільна освіта в Україні: нормативно-правове регулювання / Упор. Л. Гураш, Т. Вороніна. – К.: Вид. дім “Шкіл світ” 2006.
4. Виховання дошкільника в праці / З.Н. Борисова, Г.В. Беленька, М.А. Машовець та ін. - 2-ге вид.,стер. – К., 2002. – 112с.
5. Беленька Г.В. Зростання дошкільника в праці / Г. Беленька. – К.:Шкільний світ, 2010. – 112с.
6. Макаренко А.С. Собр. соч. Т.4. / Антон Семенович Макаренко – М.: АПН СРСР – 1957-1958. – 552 с.
7. Макаренко А.С. Собр. соч. Т.5. / Антон Семенович Макаренко – М.: АПН СРСР – 1957-1958. – 588с.

ДУХОВНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ЗАСІБ ПОДОЛАННЯ ФІЗИЧНОЇ АГРЕСИВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Тетяна Колодич

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник –асистент *Нападій Н. В.*

На сучасному етапі розбудови українського суспільства нагальною постає потреба виховувати дітей і молодь на таких морально-духовних цінностях, що сприятимуть формуванню людини, яка буде жити за законами добра, людяності справедливості, чесності, гуманізму.

Духовне виховання – це формування ціннісного ставлення до життя, що забезпечує стійкий і гармонійний розвиток людини; це виховання почуття обов'язку, справедливості, щирості, відповідальності та інших якостей, здатних надати вищого сенсу справам і думкам людини [2].

Фізична агресія - використання фізичної сили проти іншої особи, дії, які обхідними шляхами направлені на іншу особу (плітки, злобні жарти); так і ні на

кого не направлені вибухи люті (крик, тупанні ногами, биття кулаками по столу, ляскання дверима і ін.) [4].

Питання духовного виховання займало чільне місце в педагогічних поглядах А. Коменського, М. Пирогова, К. Ушинського, В. Зеніковського, Н.Макіавеллі та інших. Ушинський писав: "Для нас нехристиянська педагогіка — річ немислима, задум без спонук у минулому, без результатів у майбутньому. Все, чим людина, як людина може і повинна бути, виражено повністю у божественному вченні, і виховання залишається тільки передовсім і в основу всього покладені всі істини християнства. Воно слугує джерелом всякого світла і всякої істини і вказує високу мету всякому вихованню" [3].

Актуальність проблеми духовного виховання пов'язана з тим, що, по-перше, суспільство потребує людей високогуманних, з добрими гуманними рисами. По-друге, дитина дошкільного віку в період розвитку духовності і моральності зазнає великого впливу різних позитивних і негативних джерел. По-третє, сама по собі освіта не гарантує високого рівня духовної вихованості, бо вихованість - це якість особистості, що визначається в повсякденній поведінці людини та її відношенням до інших людей на основі пошани і доброзичливості.

Метою цієї роботи є дослідження причин фізичної агресивності старших дошкільників та дослідження аспекту духовного виховання як засобу боротьби із агресивною поведінкою.

Перш ніж розглянути питання подолання фізичної агресії дошкільників, необхідно з'ясувати причини їх агресивної поведінки. До основних причин можна віднести наступні:

- привертання до себе уваги однолітків;
- приниження іншого з метою підкреслити власну перевагу;
- захист і помста;
- прагнення бути головним;
- прагнення отримати бажаний предмет.

Слід врахувати те, що деякі діти використовують пряму фізичну агресію з метою нанесення фізичного болю іншій дитині. Наприклад, хлопчик в старшій групі накидається на іншого, наносячи йому удари кулаками, а потім із задоволеним виразом на обличчі сидить і дивиться на сльози цієї дитини. Цим самим дитини привертає до себе увагу інших і в той же час принижує іншого, підкреслюючи власну перевагу.

Є такі діти, для яких фізична агресивність є чимось приємним. Наприклад, я часто являюсь очевидцем такої картини в групі: хтось із хлопчиків накидається на іншого, а потім всі інші діти «приєднуються» до нього, б'ють хлопчика, допоки той не заплаче. Але ті не відходять від нього, поки вихователь не підійде і не «допоможе» закінчити побиття іншої дитини. І таких прикладів багато.

Виникає питання: звідки в маленької дитини стільки зла, агресії, ненависті до іншого? Звичайно, ще однією причиною, крім вищезгаданих, являється тип поведінки батьків цієї дитини. На мою думку, це найголовніша причина агресивної поведінки дитини. Оскільки те середовище, в якому дитина виростає формує в неї характер. Якщо вдома панує атмосфера агресії, нелюбові (батько піднімає руку на маму, на дитину; мама ніколи не задоволена дитиною і т.д.), то відповідно малюку є в кого вчитися і є кого наслідувати.

Ще однією з немаловажних причин агресивної поведінки дитини є те, що саме дитина дивиться. Зараз дуже багато мультиків, дитячих ігор, в яких панує насильство, агресивність, ненависть і лють. Якщо дитина свій час вдома проводить за переглядом вищезгаданих мультфільмів чи грає в подібні ігри, то фізична агресія для неї стане явищем нормальним.

Це питання складне й актуальне, особливо в нашому сьогоденні. Я вибрала духовне виховання як найефективніший засіб боротьби із вище зазначеною проблемою. Я вважаю, що такий підхід, якщо його використовувати і з батьками, допоможе усунути і ряд причин, які спонукують до фізичної агресивності.

Здійснення духовного виховання дошкільнят на засадах християнської педагогіки, враховуючи те, що освіта в Україні має світський характер, зазначає А. Богуш, має декілька шляхів.

Перший найголовніший з них: створення родинного осередку духовності.

Другий шлях сенсибілізації духовного розвитку дошкільнят – це вивчення Біблії в недільних школах, що працюють при церквах і християнських організаціях, в гуртках у дошкільних закладах, школах.

Третій шлях духовного виховання дітей – це прилучення вихованців дошкільних закладів до державних релігійних свят, таких як Різдво Христове, Великдень [1, с.4].

І практики можна констатувати, що слабким ланцюгом у справі духовного виховання дитини є родина. Більшість батьків не розуміють, що саме в дошкільному віці відбувається засвоєння соціальних норм, моральних вимог і зразків поведінки через наслідування. Саме тому необхідно допомогти батькам з'ясувати, що в першу чергу в родині повинні зберігатись і передаватись моральні й духовні звичаї та цінності, що були накопичені попередніми поколіннями, а також, що саме батьки несуть повну відповідальність за виховання своїх дітей.

Можна виділити такі напрями роботи з дітьми: духовно-освітній (заняття, бесіди морально-етичного змісту, поради і т. ін.), оздоровчо-виховний (свята, розваги, рухливі ігри, ігри з будівельним матеріалом, сюжетно-рольові, театралізовані ігри, прогулянки, екскурсії, подорожі тощо), культурно-пізнавальний (зустрічі, цільові прогулянки, екскурсії, виставки спільної діяльності дітей і батьків, концерти, перегляд телепередач, діафільмів, мультфільмів, вистав та музичних казок духовно-морального змісту і т. ін.), морально-трудова (праця за інтересами, продуктивна діяльність, трудові доручення, виготовлення подарунків до свят, робота на ділянці тощо).

Кінцевою метою духовного виховання дитини дошкільного віку має бути: засвоєння дитиною добротності, гуманності, спрямованість і відкритість її до добра, формування позитивного ставлення до оточуючого світу, інших людей і

до себе, ієрархічність відносин з дорослими й однолітками, потреба і готовність до співчуття, виховання патріотизму, сприйняття цілісної картини світу, ознайомлення з християнською культурою, формами традиційного родинного укладу, розуміння власного місця в родині та виконання домашніх доручень відповідно до власних можливостей, позитивне ставлення до праці, відповідальність за власні вчинки тощо.

Отже, велику роль в подоланні фізичної агресивності дітей виконує духовне виховання. Саме за допомогою релігійного виховання дітям легко пояснити про добро і зло, ми виховуємо в них емпатію. Діти стають більш гуманними, співчутливими, мають бажання допомогти один одному, а не нашкодити чи завдати певної шкоди чи фізично-емоційного болю. За допомогою оповідань та історій біблійного змісту діти засвоюють моральні норми та правила поведінки. Тому поряд із різними напрямками виховання слід не забувати про духовне, яке в більшій мірі забезпечує якість і результат в подоланні фізичної агресивності старших дошкільників.

Література

1. Богуш А. Духовне виховання на засадах української християнської педагогіки/ А. Богуш // Дошкільне виховання. – 2005. – № 8.
2. Коджаспирова Г.М. Педагогический словарь/ Г.М. Коджаспирова. - М., 2005.- С. 23.
3. Теорія і методика виховання: Навч. посіб./ Омеляненко В.Л., Кузьмінський А.І. — К., 2008. — 415 с.
4. <http://kmtcssdm.org/47-specificka-agresyi-u-pdltkovomu-vc-nformacya-dlya-batkv.html>

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ПІДГОТОВКА ДО ШКОЛИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ

Наталія Корнієнко

Інститут розвитку дитини

НПУ ім. М.П.Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. н., доцент Кот Н.М

Вступ дитини до школи - важлива подія у її житті. Діти по-різному переживають її залежно від психологічної готовності. Більшість дітей охоче йде до школи. Діти включаються в навчальну діяльність, яка стає провідною в їх житті. Перехід дітей на положення школярів зобов'язує їх вчасно вставати, приходити в школу, дотримуватись правил шкільного життя незалежно від того, хочеться чи не хочеться це робити, виконувати обов'язкові завдання, переборювати труднощі в роботі.

Надійна основа успішної організації навчально-виховного процесу - врахування психофізіологічних особливостей і закономірностей розвитку учнів. Перехід від дошкільного дитинства до шкільного – це не тільки зміна способу життя, а й серйозний психологічний перелом в її свідомості, пов'язаний з формуванням нових психічних якостей і здібностей. Підготовка дітей до школи має на меті не лише накопичення дошкільниками певних знань та уявлень, вироблення практичних вмінь, відповідно програми [1,с.427].

Проблема підготовки дітей до школи привертала багатьох педагогів.

К.Д. Ушинський детально розглядає проблему готовності дітей до школи та виховання у них позитивного ставлення до навчання у школі.

Він вважав, що передчасне навчання , так само як і запізнення в навчанні, має свої негативні сторони(стомлюється мозок, дитина може зневіритись у своїх власних силах). К.Д. Ушинський казав, що все відбувається у свій час ,і справа вихователя – «не прискорювати і не сповільнювати розвиток, а тільки давати йому здорову душевну поживу», тобто ,у межах

доступних віку дітей , ознайомлювати їх з навчанням, привчати вчитись свідомо.

Розумову готовність дитини до школи доцільно можна простежувати у трьох напрямках:

- рівень розвитку пізнавальної діяльності дитини (уваги, сприймання, пам'яті, мислення, мовлення) ;
- наявність передумов для формування навчальної діяльності (вміння сприймати завдання, виконувати правила) ;
- рівень обізнаності із навколишнім , сформованість елементів світогляду [1, ст.154].

В. Штерн вважає, що хоч знання , які набуває дитина в перші шість років життя за своїм обсягом можуть витримати порівняння з шкільним періодом, проте вони здобуваються в зовсім особливий спосіб, який не повторюється в більш пізні періоди. Він вказує, що дитина дошкільного віку ще не володіє «свідомою волею до навчання». В. Штерн розрізняє пізнавальну і вольову сторону навчальної діяльності.

Про провідну роль навчання в розумовому розвитку дитини свідчить Л.С. Виготський. «Навчання тільки тоді добре,- писав він,-коли воно йде попереду розвитку». Це означає, що навчання повинно орієнтуватись не стільки на вже сформовані функції, пройдені цикли розвитку, скільки на дозріваючі функції.

О.М. Леонтьєв показує, що тільки шляхом спеціальної організації діяльності дітей, а також втручання в самий процес розв'язання пізнавальних завдань можна сформувати нові розумові навички і практичні дії, через які досягається правильна орієнтація в предметних умовах і оволодіння новими знаннями. [3, ст. 17]

У розвитку інтелектуальних здібностей дошкільнят особливе місце займає дидактична гра, яка є засобом навчання і допомагає дітям засвоювати і закріплювати знання, а також опанувати способами пізнавальної діяльності. Завдяки дидактичній грі, яка ефективно підвищує інтерес дітей до освітньої

діяльності, дошкільнята вчать класифікувати, порівнювати й узагальнювати. Інтелектуальний розвиток дітей раннього віку має сприяти не тільки засвоєнню і закріпленню знань, а й бути спрямованим на активізацію розумової діяльності дошкільників. Інтелектуальний розвиток дошкільників здійснюється як у повсякденному житті, так і під час спеціально організованої діяльності у формі занять, на яких поєднується пізнавально-розвивальна робота за всіма сферами життєдіяльності дітей. Зважаючи на принцип "зони найближчого розвитку", де дитина ще не може діяти самостійно але вже здатна досягати певних успіхів за допомогою дорослого, навчальний процес повинен супроводжуватись напруженням, подоланням – тільки за цих умов він буде ефективним.

У своїх працях О.П. Усова показала, що здатність учитися можна розвинути у дітей досить рано. Для цього необхідно у них сформувати вміння:

- слухати вихователя і сприймати його вказівки:
- керуватися вказівками вихователя під час виконання завдань,
- усвідомлювати необхідність запитувати вихователя, якщо завдання не зрозуміле,
- оцінювати результати своєї роботи.

Вагомий внесок у вивчення інтелектуального розвитку вніс Жан Піаже, створив Женевську школу генетичної психології, що вивчає розумовий розвиток дитини.

На основі засвоєваних на заняттях знань й умінь у дитини формується допитливість, початки розумової праці, вміння керувати своїми емоціями і діями, виявляти інтерес до майбутньої діяльності, прагнення вступити до школи – а все це в сукупності й становить психологічну готовність дитини до школи, складовою якої є інтелектуальна готовність дитини до навчання в школі.

Екологічне виховання треба починати у дошкільному віці, коли закладаються основи його подальшого розвитку. У дитинстві починається тривалий процес пізнання навколишнього середовища – процес пізнання розумом і серцем. Екологічне виховання за своїм змістом ґрунтується на

засвоєнні дітьми системи знань про природу, про взаємозв'язки у ній, на усвідомленні дітьми впливу на природу техногенної діяльності людини [2, с.31].

У своїй статті «Методи розумового виховання» М. Подьяков доводить, що при характеристиці методу необхідно виходити не стільки з характеру діяльності педагога, скільки з характеру пізнавальної і практичної діяльності дітей, що навчається. Це дозволяє по новому подивитися на традиційну класифікацію методів, ознайомлення з природою, обґрунтувати з врахуванням саме способу, яким здійснюється пізнавальна діяльність дитини. [3, с. 95].

Н.М. Кот довела, що дотримання педагогічних умов, які забезпечують взаємодію в системі роботи дитячого садка і сім'ї з екологічного виховання, значною мірою покращать рівень сформованості у старших дошкільників екологічних знань, почуттів, ставлення до оточуючої природи, навичок практичної діяльності.

У статті С. Ніколаєвої «Спостерігаючи -пізнаємо» - чітко визначається навчально-виховне значення та загальний зміст спостережень природи з дітьми старшого дошкільного віку, наводиться методика організації циклів спостережень у кутку природи. Дуже важливо і правильно закінчити спостереження, дати дітям ще раз пережити почуття, пов'язаним зі сприйманням краси природи, помилуватися нею, і разом з тим, узагальнити все сприйняте. Це найлегше зробити, використавши узагальнюючу емоційну розповідь вихователя, в якій стисло можуть бути виділені у спостереженнях за тваринами і рослинами [3, с. 104].

Н.Лисенко вважає, що зміст роботи вихователя з формування в дітей дошкільного віку знань про природу і людину як основи екологічної культури передбачає організацію процесу екологічного виховання з позицій комплексності, системності, наступності. За таких умов можна виділити суттєві конструктивні напрями, характерні саме для такого навчання дитини. Перший із них – чітке окреслення системи знань і методики їх формування в дітей різних вікових груп. Другий напрям – формування в дітей розуміння

залежностей між складниками єдиної системи «природа-людина-природа», та відповідного оволодіння практичними вміннями і навичками для оперування ними в процесі взаємодії з довкіллям. Третій напрям – віддзеркалює різноманітність організації видів діяльності дітей, добір засобів конкретизації і закріплення екологічних знань, їх перенесення в елементи суджень дітей.[3,ст. 258]

Отже,можемо зазначити що, змістом екологічного виховання є формування екологічної свідомості й поведінки дітей. Оскільки екологічна свідомість є психологічним явищем,яке маючи відповідне спрямування, проходить крізь розум і волю дітей й опосередковується ними, вона відбиває ставлення дітей до свого буття, до природного середовища, до знань про нього. Як компонент інтелектуальної діяльності, екологічна свідомість визначає зміст поведінки особистості, і тому так важливо починати формувати її в дошкільному віці.

Література

1. Поніманська Т.І.. Дошкільна педагогіка. / Т. І. Поніманська – Київ.Академвидав, 2004 р. – с. 427-432.
2. Яришева Н.Ф.. Методика ознайомлення дітей з природою. / Н.Ф. Яришева / Київ. «Вища школа», 1993 р. – с. 31-47.
3. Горопаха Н.М.. Методика ознайомлення дітей з природою. Хрестоматія. / Н.М. Горопаха – Київ 2012 – с. 78-95.
4. Кот Н.М. Педагогічні умови ефективної взаємодії дитячого садка і сім'ї в екологічному вихованні старших дошкільників. / Н.М. Кот – Київ, 1993.
5. Тарапака Н.В. Сьогодні дошкільник – завтра першокласник: Навчально методичний посібник. / Н.В. Тарапака Кіровоград-2011/ ст. 96
6. otherreferats.allbest.ru.

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО ІНСТИТУТУ У ЖИТТІ ОСОБИСТОСТІ

Катерина Коровай

Інститут кримінально-виконавчої служби

Науковий керівник – кандидат псих. наук, ст. викладач Гришина А.В.

Суспільство є досить складним інтегративним, функціональним утворенням. Соціальна структура суспільства включає не тільки соціальні групи та спільноти, але й надзвичайно важливі форми соціальної взаємодії - соціальні інститути. Основним елементом суспільства, будь-якої форми соціальності є особистість. Оскільки особистість є продуктом соціуму, то особливе місце вона займає в соціальному інституті.

Соціальний інститут (у перекладі з латинської – „усталення”, „установлення”, „установа”) є стійкою формою організації сукупних відносин людей, які складаються шляхом стихійної еволюції або доцільних цілеспрямованих дій [1].

Мета роботи полягає у з'ясуванні ролі соціального інституту в житті і діяльності особистості, а також причини його виникнення.

Об'єкт роботи виступає соціальний інститут та його роль у житті особистості.

У найбільш загальному вигляді слід розрізняти економічні, політичні, правові, етичні, культурно-ідеологічні та інші суспільні інституції. Їм відповідають виробничі, обмінні, розподільні, споживацькі, державні, сімейні, дозвільні, освітні, культурні, ідеологічні, судочинні тощо соціальні заклади та установи. Сюди ж належать наука, засоби масової інформації, церква, неформальні релігійні конфесії, культурно-ідеологічні об'єднання.

Задоволення найважливіших індивідуальних і суспільних потреб забезпечуються взаємодією, що відіграє особливу роль у соціальних зв'язках, діях. У повсякденному житті багато явищ: безпека людини або її освіти, здоров'я або господарська діяльність, науковий пошук або відпочинок,

дозвілля, становлять реальний щоденний сенс життя, який набуває інституалізованого характеру, тобто гарантованого від випадковості, спорадичності, стійкості, самовідновлення. Саме в житті хаосу, нестабільності, неорганізованості, випадковості, протистоять інституалізовані соціальні явища, зв'язки, дії.

Основним у розвитку особистості є формування чітко налагоджених, регламентованих, контрольованих і стійких соціальних взаємодій, соціальних зв'язків. Багато в чому розвиток особистості і суспільства йде через формування і діяльність соціальних інститутів [2]. Чим ширше інституалізована сфера в системі соціальних зв'язків, тим більшими можливостями володіє особистість.

Також, соціальні інститути беруть участь у виховному процесі, забезпечують стійкість і цілісність соціальної системи, а також її саморозвиток [3]. Громадське життя носить міцний, організований і свідомий характер. Воно засноване на спільності цілей, інтересів і потреб особистості. Переконання, бажання і потреби проявляються в будь-якому виді діяльності та поведінці людини.

Роль різних соціальних інститутів у соціалізації людини не однакова. Одні з них стихійно впливають на індивіда в процесі його розвитку та соціального становлення, інші ж виконують функцію цілеспрямованого впливу на формування його особистості. До таких соціальних інститутів, які можна з повним правом назвати інститутами соціалізації, відносяться: родина, освіта, культура, релігія.

Всякий соціальний інститут виникає тільки тоді, коли виникає соціальна потреба і функціонує доти, поки існує потреба. Відпадає потреба, і соціальний інститут стає непотрібним, навіть гальмом суспільного життя [4].

Можна виділити наступні основні аспекти соціального аналізу особистості і відповідні до них групи проблем [5]:

1. Людина вивчається як елемент соціальної системи, представник різноманітних соціальних утворень, соціальних спільнот, соціальних інститутів та організацій. У даному аспекті досліджуються проблеми інтеграції

особистості до складу різних соціальних спільнот, процеси взаємозв'язку особистості і суспільства, особистості і соціальної групи чи спільноти.

2. Будучи елементом соціальних спільнот, всіх соціальних систем, особистість сама виступає як складна система в сукупності всіх своїх численних соціальних якостей, котрі виступають елементами структури особистості. Актуальними проблемами в даному випадку і виступають проблеми типології особистості, аналізу тих властивостей, що складають її структуру.

3. Особистість досліджується в соціологічній теорії як об'єкт впливу з боку суспільства та його структур. Досліджуються проблеми формування особистості, розвитку її потреб під впливом певної культури, через взаємозв'язок з певними соціальними спільнотами, а також проблеми виховання, освіти, соціалізації особистості.

4. Особистість виступає не лише об'єктом, але й суб'єктом суспільних змін, творцем соціальних спільноті суспільного розвитку, джерелом суспільного життя. В даному аспекті актуальними для психологічного дослідження виявляються проблеми соціальної діяльності особистості, процеси регуляції та саморегуляції діяльності особистості, фактори і критерії соціальної активності.

Отже, інститут, виступаючи сукупністю взаємозв'язків та систем поведінки людей, визначається їх потребами і діє в їх інтересах. Хоча сам соціальний інститут формує соціальні взаємозв'язки і норми поведінки, все ж стосунки між людьми здійснюються не в межах соціального інституту, людей реалізується і утримується в певних суспільних нормах і межах.

В повсякденному житті соціальні зв'язки, дії між людьми досягаються через соціальні інститути. По-перше, особливим типом регламентації регулювання взаємовідносин, механізмами регуляції соціальних інститутів, якими більш твердо забезпечуються регулярність, чіткість, висока передбачливість і надійність функціонування соціальних зв'язків. По-друге, чітким розподілом функцій, прав і обов'язків учасників взаємодії. Кожний

виконує свої функції, а тому і кожний інший має досить надійні та обгрунтовані сподівання. Якщо не дотримуються обов'язки, то вживаються санкції, а звідси поведінка індивіда в межах соціального інституту володіє великою передбачливістю, а діяльність соціальних інститутів — регулярністю самовідновлення. По-третє, регулярність і самовідновлюваність більшості соціальних інститутів забезпечується також знеособленістю вимог до того, хто забезпечується, також знеособленістю вимог до того, хто включається в діяльність соціального інституту, а виконання певного кола обов'язків веде до поділу праці і професіоналізації, реалізації функцій та ін.

Таким чином, інститут - це своєрідна форма людської діяльності, заснованої на чітко розробленій ідеології, системі правил і норм, а також розвинутому соціальному контролю за їхнім виконанням. Інституціональна діяльність здійснюється людьми, організованими в групи чи асоціації, де проведений поділ на статуси і ролі, відповідно до потреб даної соціальної групи чи суспільства в цілому. Інститути, таким чином, підтримують соціальні структури і порядок у суспільстві.

Література

1. Соціологія / За загальною редакцією В.П.Андрущенко, М.І.Горлача. - Київ-Харків, 2003. – 360 с.
2. Кравченко А.И. Социология: Учеб. пособие для вузов / А.И. Кравченко. — М., 2000. – 254 с.
3. Кон И. С. Психология ранней юности: Кн. для учителя / И.С. Кон. - М.: Просвещение, 1989. - 252 с.
4. Піча В.М. Соціологія: Загальний курс: Навчальний посібник / В.М. Піча. - К.: 1999. – 450 с.
5. Харчева В.Г. Основи соціології: Підручник / В.Г. Харчева. - М.: Лотос, 1997. – 420 с.

ПРОЯВ АНТИКРИЗОВОЇ СТІЙКОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ В КОНТЕКСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ

Олена Коротинська

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М.П. Драгоманова

Науковий керівник – д. філос. н., професор *Кочубей Наталія Василівна*

Сучасна ситуація в країні, реформування системи освіти, перенаселеність міст-мільйонників дає необхідний поштовх для розвитку конкуренції на ринку навчальних закладів початкової освіти. Якщо відвідування дитячого садочка може доповнюватися або замінюватися аналогічними приватними закладами, то система початкової освіти не надає альтернативи вибору освітніх послуг. За законодавчою базою і початкова, і середня освіта є обов'язковою. Тому, необхідно говорити про підвищення конкурентоздатності шестирічної дитини при проведенні співбесід та конкурсних відборах до першого класу.

В сучасних умовах проблема розвитку логічного мислення дошкільнят постає як актуальне питання, зумовлене новими завданнями, які висунуті на всіх щаблях освітнього процесу вимогами суспільного розвитку. Нова особистісно-орієнтована освітня парадигма поставила в центр уваги особистість дитини з її індивідуальною своєрідністю, віковими особливостями і темпом розвитку [1]. Увага педагогів спрямована на пошук нових підходів до питань розвитку процесів мислення дитини, засобів та педагогічних технологій, що дозволять дошкільнику реалізувати свій віковий потенціал. В свою чергу, у світлі підвищення рівня самосвідомості батьків відслідковується тенденція до посилення інформаційного навантаження на дітей, в наслідок чого, продовж дошкільного життя дорослі, які оточують дитину всіляко готують дошкільника до досить важливого кроку у майбутнє – до проходження конкурсного відбору до вступу до першого класу.

Старший дошкільний вік характерний тим, що дитина в рівній мірі реагує на інструкції дорослого і на самоінструкції, зберігаючи самодіалог голосом, але

на даному етапі частіше вирішує проблеми мовчки. Даний аспект регулюється в рівній мірі як інтерпсихічним, так і на інтрапсихічним контролем. Важливим фактором для стресостійкості дитини є саморегуляція та навички самоконтролю. Проведення тестування супроводжується короткотривалою кризою або стресовою ситуацією для дитини, незважаючи на постать та особистість педагога чи психолога. Для подальшого аналізу та розкриття даного питання необхідно окреслити, що стрес — це потрясіння, реакція на подразник або стресогенний чинник (у перекладі з англійського stress — це тиск, натиск, напруга), але з точки зору психології небезпечним є не сам стрес, а патологічна реакція на нього, проте, навіть доросла людина не завжди усвідомлює, що перебуває в стані хронічного стресу [3].

Нами було проведено дослідження на базі Центру дошкільної освіти «Школа Майбутнього Першокласника» м. Київ, вул. Драгоманова, 17, вул. Бориспільська, 26ж, вул. Коперника, 8, вул. Сімферопольська, 7/2, метою якого було дослідити логічне мислення дітей старшого дошкільного віку. В процесі дослідження було задіяні 64 дитини 6-7 років, з яких 34 дитини задіяні в тренінговій роботі та 30 дітей контрольної групи.

Результати дослідження за основною темою дали цікавий побічний результат – була виявлена закономірність впливу саморегуляції дитини на результативність проведених методик. Суть виявленого феномену полягає у міжособистісній атракції дитина-дорослий та відповідна реакція на поставлене перед дитиною завдання. Тобто дитина суб'єктивно сприймає постать дорослого, інакше кажучи – симпатизує або не виявляє прихильності до дорослого, і залежно від цього дитині необхідно більше (або менше) часу для концентрації зусиль та уваги на виконання очікуваних від неї дій. Дану закономірність бажано враховувати при проведенні подальших досліджень, а також при психологічній підготовці дітей до стресових ситуацій в умовах проведення конкурсних тестувань при вступі до початкової школи.

При проведенні дослідження нами було використано наступні методики:
- методика “Послідовні картинки” А.Н.Бернштейна [6] для виявлення

особливостей формування у дітей навичок встановлення причинно-наслідкових зв'язків;

- методика “Порівняння понять” (варіант для дітей і підлітків) А.А.Маленова, А.Ю.Маленової [6] для дослідження операцій порівняння, аналізу і синтезу;

- методика “ Поділи на групи ” А.Я.Іванової в адаптації Е.В.Доценка [6] для вивчення формування операцій аналізу та синтезу;

- методика «Виключення зайвого предмета» Є.І.Рогова [6] для дослідження формування операцій аналізу, узагальнень та абстрагування;

- методика «Нісенітниця» С.Д.Забрамна [6] для вивчення сформованості елементарних образних уявлень про навколишній світ ;

- методика «Класифікація» К.Гольдштейна, видозмінений Л.С.Виготським і Б.В.Зейгарник для дослідження логічності мислення [6].

Проведення запланованих методик передбачало, що діти проявлять очікувані за здібностями та навичками певні результати: уміння орієнтуватися на суттєві ознаки об'єктів і явищ, уміння підкорятися законам логіки, організовувати свої дії відповідно до цих законів, уміння робити логічні операції, свідомо їх аргументувати. Проте, наприклад, діти, які мали досвід спілкування у позанавчальний час з дослідником показали результати середнього та високого рівня розвитку логічних навичок: діти витрачали менше часу на виконання завдання та обдумування своєї відповіді. Діти, які вперше побачили дослідника, але вели активну діяльність на основних заняттях показували не досить відповідний своїм знанням та навичкам показник - виконання завдання потребувало більше часу, допомоги дослідника та більшої концентрації від дітей. Таку закономірність, звичайно, необхідно пояснити з точки зору інтровертності та моторності дитячої психіки, нестійкій увазі та відсутності концентрації.

Після аналізу результатів проведених методик та реакції дітей на дослідника було прийнято рішення через два тижня провести повторне тестування, але за умови більш близького знайомства з кожною дитиною. Так

результати проведених повторно методик показують реальні рівні розвитку та особливості формування у дітей навичок встановлення причинно-наслідкових зв'язків, вивчення формування операцій порівняння, аналізу і синтезу, узагальнень та абстрагування, вивчення сформованості елементарних образних уявлень про навколишній світ, логічності мислення.

Таблиця 1

Результати експериментальних досліджень логічного мислення у старших дошкільників

Логічна операція	Рівень сформованості логічних операцій					
	перше проведення методик			друге проведення методик		
	низький, %	середній, %	високий, %	низький, %	середній, %	високий, %
Причинно-наслідкові зв'язки	27,01	67,19	2,80	25,00	67,19	7,81
Синтез	6,70	62,50	30,80	4,69	62,50	32,81
Класифікація	15,83	84,18	0,00	15,63	84,38	0,00
Аналіз	14,50	62,50	23,00	12,50	62,50	25,00
Абстрагування	13,59	70,31	16,10	12,50	70,31	17,19
Серіація	18,20	62,50	19,30	17,19	62,50	20,31

Проаналізувавши отримані результати тестування (таблиця 1) видно, що відсоток середнього рівня сформованості тієї чи іншої операції майже не змінився на протязі двох тижнів, проте кількісні показники говорять про те, що знайома особистість педагога відіграє велику роль в успішності дітей.

Під час повторного дослідження багато дітей вірно впоралися із завданням. На базі отриманих результатів можна зробити висновок, що у більшості дітей сформовані образні уявлення про навколишній світ і логічні уміння. За результатами проведених методик ми бачимо, що найкращі результати показали діти за методикою «Поділи на групи» (це говорить, про те, що діти вміють виділяти суттєві ознаки предметів та явищ та класифікувати предмети за певною ознакою) та «Послідовні картинки» (уміння швидко та

якісно створювати логічний ланцюг причинно-наслідкових подій). На нашу думку цей результат залежить від тих занять, які проводять в ДНЗ та батьками вдома індивідуально з дітьми.

Проте, треба відмітити, що деяким дітям важко було справлятися з завданням не тільки тому, що рівень їх логічних операції знаходяться на стадії формування, але й тому що на момент проведення методик діти ще не були ознайомлені або не були закріпленими знання про диких та свійських тварин, а також з їх довкіллям. Гірш за все діти справилися із методиками «Класифікація» (вміння спиратися на суттєві ознаки, виділяють несуттєві та може мотивувати об'єднання), «Виключення зайвого» (оволодіння дитиною операціями узагальнення й абстрагування, про здатність виділяти суттєві ознаки предметів та явищ) та «Порівняння понять» (труднощі в порівнянні усних вказівок без наочного супроводу). На нашу думку, ці методики реально показують можливий рівень розвитку логічних операцій у дітей. Тому саме на результатах цих методик буде будуватися тренінгові вправи та заняття.

Основна робота вихователя, педагогів, батьків на період запланованих тестувань на вступі до першого класу полягає в реалізації комплексу заходів, спрямованих на збереження та зміцнення фізичного та психічного здоров'я дітей. Відомо, що дитина попадає під вплив стресу, потрапляючи в незнайому для них обстановку. Важливо бути доброзичливим педагогом як по відношенню до дітей, так і по відношенню до батьків. Подальшого вивчення потребує проблема теоретичного обґрунтування педагогічних засад розвитку логічного мислення у старших дошкільників; доведення залежності ефективності розвитку логічного мислення дошкільників від особливостей організації навчально-ігрової діяльності в умовах особистісно-орієнтованого навчання.

По результатам основного дослідження можна зробити висновок, що індивідуальні особливості дитини, її особистісний досвід, її активність, нахили, прагнення входять у систему умов ефективного розвитку логічного мислення дитини. Ігнорування педагогом внутрішніх умов мислення, навіть при

оволодінні дитиною прийомами логічного мислення, спричиняє відчуження дитини від процесу пізнання. А за поміченою різницею у показниках робимо висновок, що важливе значення мають не тільки умови розвитку логічного мислення, але й час проведення дослідження, особа дослідника, суб'єктивне сприйняття дітьми дорослого та об'єктивна оцінка дорослим дітей, що в свою чергу спричиняє необхідність розробки програми активізації мислення старших дошкільників засобами дидактичних ігор у формі регулярних тренінгів та занять.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. — К.: Видавництво, 2012. – 26 с.
2. Белошистая, А. В. Развитие дивергентного мышления младших школьников: дайджест / А. В. Белошистая, А. Н. Иванов // Психология обучения. - 2010. - N 8. - С. 119-120
3. Бродовська В. Й. Тлумачний російсько-український словник психологічних термінів: Словник / В. Й. Бродовська, В. О. Грушевський, І. П. Патрик — К.: ВД «Професіонал», 2007. — 512 с
4. Воровщиков С.Г. Как эффективно развивать логическое мышление младших школьников: Управленческий и методический аспекты/С.Г. Воровщиков, Е.В. Орлова, Г.П. Каюда, Н.В. Гладик и др. — М.:5 за знания, 2008. — 288 с.
5. Выготский Л. С. Мышление и речь / Л. С. Выготский. – М. : Лабиринт, 1999. – 144 с.

6. Доценко Е.В. Психодиагностика детей в дошкольных учреждениях (методики, тесты, опросники) / Доценко Е.В., сост. - 2-е изд. - Волгоград: Учитель, 2011. - 297 с.

ДИТЯЧІ ЖУРНАЛИ В УКРАЇНІ: ПЕРСПЕКТИВА РОСТУ І РОЗВИТКУ

Анастасія Котельнікова

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М.П. Драгоманова

Науковий керівник - д. філос. н., професор *Кочубей Н.В.*

Українська преса для наймолодших представників нації є важливою складовою видавничої справи в Україні. З року в рік поступово зростають кількісні та якісні показники українських дитячих журнальних видань. Їхня тематична різнобарвність і поліграфічна якість, яскравість та виразність художнього оформлення приваблюють малих читачів та їхніх наставників. Преса для наймолодших виконує, насамперед, функції популяризації пізнавальних та педагогічних ідей. Усі матеріали, уміщені в ній, мають пропагувати морально-етичні норми суспільства, усталені цінності народу.

Сучасна українська дитяча періодика – одна із галузей дитячої літератури. На даний момент в Україні зареєстровано понад 100 періодичних видань, адресованих дітям. Читання дитячої періодики вводить дитину в своєрідний світ взаємопов'язаних інтелекту і гри, вчить цікавитися новими подіями та явищами, перейматися суспільними проблемами, брати участь у спільній справі (конкурси, вікторини, колекціонування), а значить готує її до активної громадської участі в майбутньому.

На жаль, незаперечним є той факт, що дитячим періодичним виданням не завжди під силу конкурувати із телебаченням та інтернетом як основними засобами інформації. Але редакційні колеги більшості з них („Барвінок”, „Пізнайко”, „Однокласник”) вміють зацікавити маленьких читачів грою,

хвилюючими художніми текстами, цікавими завданнями, вікторинами, конкурсами. Важливим моментом є також залучення читачів до співпраці: друкування на сторінках часописів дитячих творів, малюнків, розповідей, фотографій, листів [3].

Процес залучення дошкільників до художньої літератури в умовах сучасного соціокультурного середовища як явище життя та предмет вивчення набуває характеру розмаїття понять і форм. Більшість журнальних видань для дошкільнят (від трьох до шести років) становлять розмальовки, пізнавально-ігрові та виховні видання ("Малятко", "Ангелятко", "Ангеляткова наука", "Мишка Топтыжка", "Яблунька", "Ухмалюк", "Колобочок", "Вінні та його друзі"), народознавчий журнал "Дивосвіт". Ця вікова категорія дітей є більше "слухачами", залежними від смаків дорослих, які вважають, що найменших мають цікавити вірші, казки та легенди [4].

Дослідження журналів для школярів (від шести до дванадцяти років), а їх найбільше, показали чималу кількість літературно-мистецьких видань: "Веселочка", "Барвінок", "Дзвіночок", "Світ дитини", "Джміль", "Наша хатка", "Професор Крейд", а також релігійно-виховних: "Зернятко", "Живе джерельце", розвивальних: "Дитячий розвивайко", "Веселые идейки", пізнавальних: "Пізнайко", "Куля", розважальних: "Чарівна принцеса" тощо.

Підліткові видання більше уваги приділяють дозвіллю, менше — пізнавальним рубрикам. Одне з найвідоміших — "Однокласник", нові оповідання, новели, пригоди, консультації психологів, візажистів, сканворди, ребуси, корисні поради від "Салону краси", смачні рецепти чекають читачів у кожному номері.

В дитячій періодиці України представлена майже вся палітра публіцистичних жанрів: нарис, есе, байка, гумореска, фейлетон, замальовка. Як зазначила дослідниця дитячої преси у 70-х роках Г. Абросімова, дитяча публіцистика повинна бути лише художньою [1]. Інші журналістські жанри, такі як замітка, інтерв'ю, репортаж, коментар та інші якщо і присутні в дитячих виданнях, лише з рисами публіцистики. Це твердження не

є безумовним правилом, тому що дитяча періодика ХХ сторіччя містила і замітку, і репортаж, і нарис [2].

Нині періодика здатна замінити дитячі енциклопедії, задачники, розмальовки, адже чимало часописів особливу увагу звертають саме на розвиток інтелекту школяра, його творчих здібностей, уміщуючи цікаві розповіді з історії ("Дивосвіт", "Світ дитини"), про життя рослин і тварин, культуру народів світу ("Колосок", "Соняшник"), твори літературних класиків та сучасних письменників ("Веселочка", "Барвінок") і природничу тематику висвітлюють "Яблунька", "Джміль", веселять та розвивають інтелект ("Стежка"); вивчають англійську маленькі читачі зі спеціалізованим виданням "Словознайка", журналами "Стежка", "Джміль" та ін [4].

Більшість рубрик сучасних періодичних видань для дітей пропонують:

- пізнавальну інформацію енциклопедичного характеру, розвиваючи інтелект школяра;
- художні твори сучасних письменників, ознайомлюючи дітей з образним словом, літературними жанрами, творчістю дитячих письменників;
- конкурси, задачі, завдання, розвиваючи логічне мислення, творчість школярів;
- інформацію про етику поведінки, спілкування;
- відомості про улюблених зірок естради, спорту;
- поради щодо зачіски, манери одягатися тощо.

Окремі журнали пропонують вивчати іноземні мови (чи не найпершим таким журналом був „Соняшник”, а зараз це Словознайка”, „Загадкова скарбничка”, „Котя”, „Стежка”, „Джміль” та ін.) [3].

Розвиток та ріст сучасних дитячих журналів полягає:

- 1) з кожним роком кількість періодики для дітей значно зростає;
- 2) різновиди видів журналів: пізнавальні, виховні, ігрові, релігійні, природничі, окремо для дівчаток і хлопчиків та інші;
- 3) вміщення на шпальтах не тільки інформації для дітей, а й корисні речі для їхніх батьків.

В Україні велика кількість видань для дітей. Одні з них спрямовані на розвиток інтелекту, мислення, мовлення, навичок дитини, інші уміщують скорочені літературні казки, вірші, інформацію про світ та етнос. З ними дитина розвиває культуру мислення, естетику та духовність.

Література

1. Абросимова И.В. О некоторых особенностях современной советской детской журналистики / И.В. Абросимова / Проблемы теории печати. – М.: Изд-во Московского университета, 1973. – С. 214-230.
2. Кочегарова О.В. Дитячі видання в медіапросторі України / О.В. Кочергова / Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского / Серия «Филология. Социальная коммуникация» - Том 21 (60), 2008 г. - №1. - С.61-64
3. Круль Л. Сучасна українська періодика для дітей: стан, тенденції, перспективи, 2011. [Електронний ресурс]. / Л. Круль // - Режим доступу:http://urccyl.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=18%3A2011-10-22-20-51-30&catid=14%3A2011-09-19-05-21-10&Itemid=11&lang=uk
4. Орлик О. Тенденції та розвиток сучасної дитячої періодики (2008—2011) / О. Орлик / Вісник Книжкової палати, 2011. - №12. – С. 1-5.

ТРУДНОЩІ ТА НЕДОСКОНАЛІСТЬ ВИХОВАННЯ ХЛОПЧИКА В «МАТЕРИНСЬКІЙ» СІМ'Ї

Ганна Крамаренко

Інститут розвитку дитини

НПУ ім. М.П.Драгоманова

Науковий керівник— к. психол. н., доцент В.М. Гальченко

Сім'я є однією з головних цілей кожної людини, оскільки в ній людина проводить більшу частину свого життя.

Сьогодні, на жаль, важко когось здивувати таким явищем, як неповна сім'я. Девальвація сімейних цінностей сьогодення сприяє тенденції поширення цього явища в сучасному світі.

У класичному розумінні: сім'я – це група людей, що складається з чоловіка, дружини, дітей та інших близьких, які проживають разом. Таку сім'ю називають повною. Під неповною сім'єю розуміють групу людей, в складі якої – хтось один з батьків і діти. Трапляється це внаслідок різних причин: дитина народжена поза шлюбом, роздільне проживання батьків, розлучення або навіть смерть одного з батьків. Зрозуміло, такий варіант не ідеальний для дитини, але часом він є джерелом радості, свободи, щастя, який не вдалося б досягти в умовах стандартної формули сім'ї. А що до видів неповних сімей, то це – материнська та батьківська. Найчастіше широке поширення має материнська неповна сім'я

На сьогоднішній день кожна третя жінка виховує дитину без чоловіка або з мінімальною його участю. У неповних сім'ях, у яких батька у дитини немає, відповідальність за вирішення всіх завдань повністю лягає на плечі жінки, і тому такі сім'ї називаються «материнськими».

Особливо нелегко доводиться мамам хлопчиків. Материнська любов до сина та її інстинктивне бажання плекати і захищати його – це найкращий компас, який буде направляти дитину в перші роки його життя. Жінки, які виховують синів без чоловіка, ризикують впасти в одну з крайнощів: віддавати всю себе без залишку дитині, позбавленій батьківської любові, або триматися з сином підкреслено сухо, намагаючись заповнити прогалину суворого чоловічого виховання.

У зв'язку з цим особливого значення набувають наукові дослідження, які ставлять за мету розв'язання проблеми підготовки молоді до виконання батьківських і материнських функцій (Т. Алексеєнко, О. Беляєва, В. Бойко, Т. Веретенко, Т. Гурко, Н. Гусак, В. Макаров). Турбота батьків відіграє значну роль у житті особистості. Упродовж всього життя батьки залишаються

значущими фігурами для кожної людини [1]. Батьківство включає феномени материнства й батьківства, але не зводиться до їхньої простої сукупності.

Опис у відносно активній розробці окремих проблем материнства зробила А.Я. Варга. Вона зазначала, що «материнство в житті жінки відіграє важливу роль. Оптимістичне відношення до життя є результатом щасливого материнства» [2].

Коли у матері з'являється дитина на світ, вона стає для батьків найціннішим, що є у житті, для виховання якої необхідна активна діяльність, тобто виникає благородна мета, як зазначає Л. Б. Шнейдер.

Для жінки, що залишилася наодинці зі своєю дитиною, а тим паче з хлопчиком, життєвим кредом стає гасло: «Я зможу все!». Кожен крок свого життя жінка робить з думкою про дитину і заради неї, обмежуючи себе в багатьох речах. Така жертвність і відданість, звичайно, становить неабияку цінність для дитини в ранньому віці.

З першого подиху, хлопчики прив'язані до матерів. У цьому віці, ця надмірна любов не шкодить хлопчику, проте згодом надмірна материнська любов може стати патологією, оскільки сконцентрованість матері на дитині, її прив'язаність до неї лише зростає, а щоденна турбота і догляд переростають у гіперопіку.

Однак Б. Кочубей підкреслив, що виховання дитини в материнській неповній сім'ї є деформованим процесом не через відсутність батька, а через відсутність чоловіка в оточенні дитини і неправильну поведінку матері.

Є деякі моделі поведінки матері по відношенню до сина:

Тривожно-активна. Постійна турбота за дитину, напруга, непослідовність покарань або заохочень. Атмосфера для сина буде неспокійною. Як наслідок – тривожність, плаксивість, примхливість та ін. Природно, на користь психіці дитини це не піде.

Пасивна. Така мама весь час втомлена і пригнічена. Посміхається рідко, на дитину сил не вистачає, спілкування з ним мама уникає і сприймає виховання чада, як каторгу і ношу, яку довелось звалити на себе.

Авторитарна. Мама, свято вірить у свою правоту і у свої дії виключно на благо дитини. Спати та їсти малюк буде тоді, коли скаже мама, незважаючи ні на що. Плач переляканої дитини, що залишилася в кімнаті на самоті, для такої мами – не привід кинутися до неї з поцілунками.

Можна зазначити, що моделі поведінки мають свої мінуси, і це може негативно вплинути на хлопчика і проявитися у подальшому житті. Життєрадісна, уважна і турботлива мама, яка не тисне на дитину своїм авторитетом, чи не перекидає на сина свої проблеми невдалого особистого життя, сприймає його таким, який він є. Основа виховання – визнати самостійність і індивідуальність малюка з пелюшок.

Однак хлопчики відчують особливу потребу в батькові. Відомо, що батько є еталоном маскулінності для сина, відповідно до образу якого в нього складається уявлення, яким має бути чоловік загалом. З цими аспектами у вихованні хлопчика матерям буває дуже важко, і самі вони тут не впораються. Матерям потрібно шукати допомогу в рідних чоловіків в сім'ї (дідусь, дядько).

Брак батьківського впливу на виховання хлопця в сім'ї, його байдужість до виховного процесу спричиняють формування таких негативних чоловічих рис, як нерішучість, слабкість і боягузтво.

Батько також відіграє вирішальну роль у формуванні морального обличчя сина. Дослідження поведінки школярів підліткового віку М. Гофмана показало, що юнаки, які прагнуть ідентифікувати себе з батьком характеризуються високими моральними переконаннями, цінностями, дотримуються етичних норм поведінки. Натомість хлопці, які не ототожнюють себе з батьком, неохоче визнають свою провину за аморальні вчинки. На думку дослідника, саме ідентифікація дитини з батьком є каталізатором загальнолюдських цінностей, моральних норм і соціальних ролей.

Відсутність чоловіка в сім'ї перешкоджає формуванню моральності хлопчика, вихованню почуття провини, слухняності й покірності, оскільки батьківське спілкування і поведінка транслюють дитині чоловічу модель поведінки, моральну оцінку різних подій, явищ [4, 400-406].

Отже, у наш час жінка часто виховує сина одна без чоловіка, і це залишає певний відбиток на подальшому житті, але при правильному вихованні брак батьківської любові можна мінімально компенсувати.

Варто згадати слова Максима Горького: «Дітей повинні виховувати люди, які за своєю природою тяжіють до цієї справи, що вимагає великої любові до дітей, великого терпіння і чуйності до майбутніх будівельників нового світу. І серед них, поряд з жінкою, матір'ю і педагогом повинен знаходитися чоловік, батько і вчитель. Дитині необхідно тверде чоловіче слово, мужній приклад».

Література

1. Алексєенко Т. Формування компетентності молоді сім'ї у вихованні дитини та подоланні конфліктів / Алексєенко Т. // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2006. – № 4. – С. 39-44.
2. Допомога сім'ям у кризі / Бойко Т. В. // Соціальна робота в Україні : теорія і практика. – 2005. – № 3. – С. 129-136.
3. Бєляєва О. Виховання дитини в неповній сім'ї / Олена Бєляєва // Психолог. – 2011. – № 12. – С. 27-29.
4. Hoffman M. Father absence and conscience development / M. Hoffman // *Developmental Psychology*. – 1971. – Vol. 4. – P. 400–406.

РАННЯ ПРОФІЛАКТИКА ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ

Ольга Крамарук

*КЗЛОП «Бродівський педагогічний
коледж ім. Маркіяна Шашкевича»*

Науковий керівник – викладач-методист *Степа С.М.*

Актуальність проблем пов'язаних з девіантною поведінкою дітей є наслідком кризової соціально-економічної та політичної нестабільності,

неправильного виховання в сім'ї, недоліками в організації навчально-виховного процесу освітніх закладів та ін.

Девіантна поведінка дітей, як соціальне явище, давно турбує як батьків, так і педагогів у школі. Відхилення у поведінці є результатом неправильного розвитку особистості та несприятливої ситуації, в якій вона виховується. Головне завдання системі ранньої профілактики молодших школярів — це попередження соціальних відхилень і дезадаптації дітей. Криза в економіці, політиці, соціальній і духовній сферах суспільства усунули традиційні форми соціального контролю, системи виховання й профілактики девіантної поведінки. Через відсутність матеріальних коштів загальноосвітні, культурно-просвітні заклади й правоохоронні органи обмежили виховну й профілактичну роботу. Дане дослідження присвячене виявленню психолого-педагогічних особливостей досліджуваної категорії осіб та специфіки застосування профілактичних заходів з метою покращення поведінки молодших школярів.

Основною метою дослідження є аналіз та виявлення особливостей профілактичної роботи в загальноосвітній школі з молодшими школярами, а також розгляд теоретичної бази, яка стосується окресленої проблематики.

Переважає більшість вчених вважала головною причиною виникнення відхилень у формуванні особистості, скоєння правопорушень і злочинів малолітніми, неблагополучні умови життя дітей, відсутність правильних виховних впливів (Г. Валіцкас та Ю. Гіппенрейтер – невідповідний рівень самооцінки, А. Маслоу – потреба в повазі, Г. Сельєр – наявність дискомфорту, стресу). Окремі учені вважали, що причиною цього явища є недоліки існуючої системи та ЗМІ, які, насамперед, і породжують злочинність (Д. Легман, Е.Шур). Інші вчені підтримували ідею про фатальність природжених злочинних нахилів, властивим окремим індивідам (Ч. Ломброзо, С. Рей) [3, с.67].

Що ж таке девіантна поведінка і як вона проявляється? Девіантною називають поведінку, що суперечить прийнятим у суспільстві правовим або моральним нормам. Існує декілька форм прояву відхилень у поведінці

малолітніх, які тісно пов'язані з девіантною поведінкою, це: алкоголізм, наркоманія, агресивна поведінка, психологічні розлади, протиправна поведінка.

Відхилення в поведінці молодших школярів можна розглядати в таких аспектах: відчуження дитини від колективу, навчальної діяльності, коли вона стає "чужим серед своїх"; молодший школяр усе далі віддаляючись від навчального закладу, не піддається впливу батьків та вчителів; з'являється багато часу для безцільного дозвілля, а потреба в спілкуванні штовхає молодшого школяра на пошук неформальних груп з асоціальною спрямованістю; виникнення конфлікту в сім'ї, школі, звідси виникає бродяжництво, агресія, відчуження [1, с.130].

В числі різноманітних соціальних факторів, які є причиною асоціальної поведінки, можна виділити такі: психолог-педагогічний (проявляється в дефектах шкільного й сімейного виховання), соціально-психологічний (розкриває ненормальні взаємовідносини учнів зі своїм найближчим оточенням у родині, на вулиці, в навчально-виховному закладі), особистий (проявляється в прагненні вступити в яке-небудь неформальне об'єднання, що має негативне спрямування), соціальний (визначається соціально-економічними умовами існування суспільства) [2, с.100].

Метою профілактичної роботи з молодшими школярами є усунення факторів, що сприяють здійсненню будь-яких протиправних дій. Функції профілактики багатогранні: діагностуюча, реабілітуюча, координуюча, прогностична. Але рання профілактика — це не лише частина попереджувальної роботи, спрямованих на виявлення і усунення причин та умов проявів девіантної поведінки, а й система заходів перевиховання і формування особистості. Тому, профілактична діяльність повинна здійснюватися з урахуванням таких принципів: індивідуально-особистісний підхід, опора на позитивні сторони особистості, об'єктивність, конфіденційність, гуманізація.

Школа покликана усувати дефекти сімейного виховання, надавати психолог-педагогічну підтримку сім'ї з метою попередження правопорушень у житті дітей. Близько 5% батьків вважають, що ранню профілактику девіантної

поведінки молодших школярів повинна проводити школа, без батьківського втручання. Однак це далеко не так, бо без тісного зв'язку сім'ї, школи і класу важко усунути прояви девіантної поведінки [4, с.19].

Батьки – найважливіші вихователі дитини. Один з найголовніших чинників у формуванні особистості – це виховний клімат сім'ї. Рідна домівка – це не тільки місце притулку, а й сімейне вогнище. Ці положення мають бути головними у роботі класовода з батьками і бути поштовхом до їх співпраці. Не всі батьки – взірці для своїх дітей. А тому класовод повинен коректно, але наполегливо роз'яснити таким батькам їх величезну соціальну роль. Контакт з сім'єю – це чи не найвагоміший важіль запоруки успіху в роботі з учнями.

Загалом у своїй діяльності соціальний педагог виступає в трьох основних ролях:

- радника, який інформує сім'ю про важливість та можливість безконфліктної взаємодії батьків та дітей в родині, про розвиток дитини та дає певні соціально-педагогічні та юридичні поради.
- консультанта, що роз'яснює питання сімейного, трудового, адміністративного та кримінального законодавства, а також питання, які стосуються психології та педагогіки.

Захисника, який діє в випадках порушення прав з боку батьків, соціального оточення та інших дорослих [5, с.200].

Також, може здійснюватися індивідуальна профілактична робота в школі. А чи є різниця у підборі методів і форм роботи для дітей різного віку? Звичайно, що різниця існує. Особливостями молодшого шкільного віку на відміну від підліткового є менша емоційна залежність від групи однолітків. Даній категорії також властива уразливість, емоційна нестійкість та недостатня сформованість вольової сфери. Саме в молодшому шкільному віці спостерігаються перші прояви девіантної поведінки. Отже, з огляду на психолого - педагогічні особливості молодшого шкільного віку видно, що при підборі методів та форм роботи з ними, потрібно враховувати як вікові, так і індивідуальні особливості.

В умовах загальноосвітньої школи, виділяють три основних види профілактичної роботи: індивідуальну (бесіди, консультації), групову і масову (просвітницька діяльність, диспути, дискусії, рольові ігри, екскурсії). З досвіду педагогів, впливає, що найефективнішою формою роботи є індивідуальна бесіда. Також можуть бути використані допоміжні методи: самостійна робота з книгою, спостереження, постановка експериментів, вікторини, олімпіади та ін.. Метод покарання у 95% використовується у школах, але має найменшу ефективність порівняно з іншими методами.

Необхідно підкреслити, що профілактична робота – це комплексна діяльність, яка повинна бути спрямована як на внутрішні (психічні), так і на зовнішні (родина, оточення) сторони особистості. Тільки в цьому випадку може бути досягнута мета, завдання та результат - запобігання виникненню девіацій у школі.

Психолого-педагогічна характеристика ранньої профілактики девіантної поведінки молодших школярів є передумовою соціально-педагогічної роботи з дітьми. Отже, рання профілактика девіантної поведінки молодших школярів посідає важливе місце не лише у формуванні особистості, а й у формуванні громадянина і здорової нації. Сприятливі чи несприятливі умови розвитку дитини самі собою не гарантують того, що дитина виросте хорошою чи поганою. Спосіб поведінки особистості залежить не тільки від умов середовища. Саме тому, необхідно з ранніх літ виховувати у дітей непримиренне ставлення до будь-яких негативних явищ навколишньої дійсності, вчити протистояти цим явищам.

Література

1. Соціально-профілактична робота з дітьми та молоддю. – К., 2000. – 180с.
2. Миньковський І.М. Профілактика правонарушень серед молодіжи І.Миньковський, А. Тузова. – К.: 1992. – 132с.
3. Мішик Л.І. Соціальна педагогіка/ Л.І. Мішин. – К.: 1996. – 243с.

4. Веремій Л. До проблем профілактики протиправної діяльності учнів/ Л.Веремій // Рідна школа. – 2002. - №4 – С. 19-21.

5. Соціальна педагогіка / За ред.. А.Й. Капської. – К.: Наукова думка, 2000. – 264 с.

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ЗАОХОЧЕННЯ ТА ПОКАРАННЯ У ВИХОВАННІ ДИТИНИ В УМОВАХ СІМ'Ї

Інна Крикун

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – асистент МоскаликЕ.А.

Сьогодення висуває перед суспільством, системою освіти, батьками важливі завдання – формування людей завтрашнього дня, тих хто далі вершитиме долю країни, визначатиме її обличчя. Громадянин України має бути: людиною високих моральних якостей з широким світоглядом, вільною, незалежною, відкритою, гуманною.

З цього приводу існує багато досліджень всесвітньо відомих філософів, педагогів, психологів, письменників які всім своїм життям відстоювали думку, що вільну та щасливу особистість можна виховати лише ненасильницькими методами, тільки розумною й водночас сердечною любов'ю. Це Ю. Азаров, Ш. Амонашвілі, С. Гессен, І. Кон, О. Кононко, Я. Корчак, Г. Лендрет, А. Макаренко, Б. Нікітін, К. Прайор, К. Роджерс, В. Сухомлинський, Л. Толстой, С. Френе, Р. Штейнер та інші видатні представники гуманістичного спрямування.

Багато батьків схильні виховувати і повчати свою дитину в стилі - роби, як я говорю або що тобі було сказано. На жаль, вони впевнені, що дитина просто зобов'язана виконувати їх накази. Саме накази, а не прохання. Тим часом, дитина не солдат і підкорятися наказам не повинна. Крім того, така манера виховання завдає шкоди психіці дитини і розладнує сімейні відносини.

Ззовні, виконавши вказівку батьків, дитина буде вважати, що вони все одно не праві. З часом всі накази і вказівки мами і тата дитина буде сприймати з крайнім ступенем неприязні. З цього моменту у відносинах «батьки - діти» починає зароджуватися відчуженість. Метод примусу до виконання тої чи іншої дії впливає на становлення дитячого характеру. Дитина починає брехати і ухилятися, ховатися під личиною байдужості до батьків. Проте в душі дитини батьківські накази завдають їй біль.

Говорячи в цілому, заохочення і покарання - це сукупність засобів регулювання відносин, що складають зміст педагогічної ситуації, у якій ці відносини повинні бути помітно і швидко змінені.

Головною ознакою, за якою є за доцільним класифікувати види і форми заохочення і покарання, є спосіб стимулювання і гальмування діяльності дітей, спосіб внесення змін у їхні стосунки. За цією ознакою Л. Гордін у своїй роботі виділяє наступні види заохочення і покарання:

1. Заохочення і покарання, пов'язані зі зміною в правах дітей.
2. Заохочення і покарання, пов'язані зі змінами в їхніх обов'язках.
3. Заохочення і покарання, пов'язані з моральними санкціями.

Всередині кожної з цих груп заохочень і покарань велика різноманітність форм їх використання, однак їх теж можна підрозділити на наступні основні форми:

- а) заохочення і покарання, здійснювані по логіці "природних наслідків";
- б) традиційні заохочення і покарання;
- в) заохочення і покарання у формі експромту

Згідно практичного психолога Л. Дробот покарання – це негативна оцінка поведінки дитини у випадку порушення норм моральності. Батькам варто знати, карати не можна часто; якщо покараннями зловживати, діти звикають до них і перестають реагувати. Вдаватися до покарань варто лише в крайньому разі. Покарання має відповідати вчинку, і дитина повинна розуміти, за що її карають. Надмірне покарання може негативно позначитися на

психічному та фізичному здоров'ї дитини. Тож перш ніж вдатися до такої виховної міри впливу, батьки мають зважити сто разів усі «за» і «проти».

Л. Демченко, що досліджує цю проблему, виділяє сім правил покарання:

- покарання не має шкодити здоров'ю – ні фізичному, ні психічному (воно повинно бути корисним);

- якщо є сумніви (карати чи не карати) – не слід карати (жодних покарань «про всяк випадок»);

- за один раз – одне покарання; навіть якщо поганих вчинків скоєно багато, карати можна суворо, але один раз за все одразу. Не можна карати за рахунок любові – не слід ніколи забирати подарунки на знак покарання;

- треба пам'ятати про час правопорушення; якщо вчинок скоєно давно, краще не карати;

- покараний – прощений. Не слід згадувати про вчинок дитини після покарання;

- покарання – але без приниження. Якщо дитина відчує перевагу батьківської сили над її слабкістю і вважатиме, що вони несправедливі, ефект від покарання буде протилежний очікуваному;

- дитина не повинна боятися покарання.

Арсенал покарань досить широкий і включає такі види, як фізичні покарання (фізична агресія), вербальна агресія, афективний вплив на дитину, позбавлення батьківської любові, обмеження активності дитини, позбавлення благ і привілеїв, ініціювання почуття провини, примус до дії, покарання природними наслідками, відкладений конфлікт, блокування небажаної дії, логічне пояснення і обґрунтування (Р. Кемпбел, Х. Джайнотт, Д. Лешлі, П. Ліч, Й. Раншбург, П. Поппер, Е. Лешан, Д. Нельсен, Л. Лот, С. Глен, А. Спиваківська та ін.) [2;182].

Дорослі мають забути про насильство щодо дітей. Жорстокі методи виховання принижують особисту гідність малят, призводять до серйозних психологічних стресів. А сучасному малюкові й так доводиться жити в умовах підвищеного стресу. Батьки зазвичай незважають на відмінність між тим, як

вони сприймають світ, і як його сприймає дитина. Виявляючи батьківську владу, самі батьки не думають про те, що в їхній силі – їхня слабкість: переконати свою дитину, бути авторитетом набагато важче, ніж нав'язати їй свою волю і примусити підкорятися батькам. Хибний спосіб виховання - тілесні покарання. Якщо дорослий карає дітей «під гарячу руку», це означає, що він гірше володіє собою, аніж вимагає цього від дитини. Це робиться не для виправлення дитини, а щоб розрядити нервові напруження батьків. Слід пам'ятати, що батьки не можуть дати більше, ніж мають самі.

Любити дитину – зовсім не означає у всьому їй потурати та схвалювати її поведінку. Небажану поведінку обов'язково треба коригувати і тут, без сумніву, необхідні й суворість, і вимогливість, і безкомпромісність. Крім фізичного покарання батьки завжди можуть використовувати погляд, голос, міміку, жести, інтонацію, тембр, ритм, позу, мову тіла – ті інструменти виховання, які допоможуть обійтися без фізичного насильства.

Насильство і примус у вихованні позначаються на характері дитини. Вона стає нещирою, брехливою, звикає кривити душею. Це призводить до того, що малюк перестає бути жвавим і життєрадісним, ховає від усіх таємницю свого існування в рідному домі, стає похмурим, уникає спілкування з однолітками, сторониться спілкування з учителем, боїться сказати що-небудь не так.

Батькам варто пам'ятати, що краще частіше використовувати у вихованні дитини метод заохочення, аніж метод покарання. Заохочення – це прояв позитивної оцінки поведінки дитини. «Я дуже задоволена твоїми успіхами», - говорить мама доньці. «Мені подобається твоя сила волі», - зауважує батько в бесіді з сином. Усі ці оцінюючі судження спрямовані на те, щоб підтримати позитивну поведінку дитини. Такі оцінки викликають у дітей почуття задоволення, а у тих, хто не заслужив заохочення, виникає бажання пережити в наступний раз подібне відчуття.

Заохочення дитини за щось хороше, зразкову поведінку зміцнює у неї віру в свої сили, викликає бажання поводитися краще, проявляти себе з хорошого боку.

Дитячий психолог Л. Демченко виділяє такі шляхи до серця дитини:

- дотик – один із проявів любові до людей. Виражаючи свою любов за допомогою ніжних дотиків, поцілунків, можна сказати набагато більше, ніж словами « я тебе люблю»;

- допомога – материнство і батьківство – це професія дуже нелегка, і робочий день ненормований;

- час – це ваш подарунок дитині. Діти роблять погані вчинки задля того, щоб батьки звернули на них свою увагу. Бути покарним для дитини краще, ніж бути забутим;

- слова заохочення – коли ми хвалимо малюка, ми дякуємо йому за те, що він зробив, чого досяг сам. Кожен день даруйте дитині приємні слова підтримки, заохочення, похвали, ласку, все, що говорить про вашу любов до дитини;

- подарунок має бути символом любові лише тоді, коли дитина відчуває, що батьки дійсно піклуються про неї[1;55].

Готових результатів та моделей виховання не існує. Насамперед батькам варто повірити в унікальність і неповторність своєї дитини. Вона не є точною копією своїх предків. Тож не варто вимагати від сина чи доньки реалізації вашої життєвої програми та досягнення ваших цілей. Потрібно дозволити дитині прожити своє життя так, як прагне саме вона, приймати дитину такою, як вона є – з усіма її слабостями, недоліками й достоїнствами.

Батькам слід спиратися на сильні сторони маленької особистості, не соромитися демонструвати дитині свою любов, щоб вона зрозуміла, що її любитимуть за будь-яких обставин. Просто треба пильнувати, щоб ця любов не перетворилась на все задоволеність і безоглядність. Варто установити чіткі межі і заборони(бажано, щоб їх було небагато) й суворо дотримуватися їх. Але в цих межах давати дитині діяти вільною.

Література

1. Демченко Л. Заохочення та покарання дитини в сім'ї/ Л. Демченко, Л.Дробот // Психолог довкілля. – 2012. – №10. – С. 53-56.
2. Карабанова О.А. Психология семейных отношений и основы семейного консультирования: Учебное пособие/ О.А. Карабанова. — М.: Гардарики, 2005. — 320 с.
3. Олійник Л. Виховання без насильства/ Л. Олійник// Дошкільне виховання. – 2012. - №6. – С.12-15.
4. Палюх З.О. Методи заохочення та покарання в історії шкільної педагогічної думки/ З.О. Палюх // Педагогіка та психологія. – 1998. - №3. – С. 197-203.
5. Чепмен Г. П'ять мов любові до дітей/ Чепмен Г., Кемпбел Р.- Л.: Свічадо, 2006.

ХАРАКТЕРИСТИКА МОЛОДОЇ СІМ'Ї В УМОВАХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Марія Кудашкіна

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник - к. пед. н., доцент *Мордоус І. О.*

Сім'я замінює все. Тому перед тим, як її заводити, варто подумати, що для тебе важливіше: все чи сім'я.

Ф. Раневська

У кожної людини, в період досягнення нею дорослого віку, з'являється природна потреба мати власну сім'ю, яка гармонійно вплітається і в суспільні потреби. Вона являє собою складну систему соціального функціонування людини, один із соціальних інститутів суспільства. Це означає, що сім'я водночас становить подвійну цінність – для особи і для суспільства. Сім'я в усі

часи постійно перебувала в центрі уваги передової суспільної думки, прогресивних політичних діячів і вчених, починаючи від стародавніх філософів: Арістотеля, Платона, Фіхте, Гегеля і закінчуючи сучасними науковцями, такими як В. А. Сисенко, А. Харчев, Л. Карцева, Т. В. Буленко та ін.

Всі автори відмічають надзвичайне значення процесу формування сім'ї, особливо на початковому етапі – етапі «молодої сім'ї». Віковий стан молодої сім'ї згідно із законом України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» такий: молода сім'я – це подружжя, в якому вік чоловіка та дружини не перевищує 35 років, або неповна сім'я, в якій мати (батько) віком до 35 років[1]. Як і будь-яке явище в період формування та становлення, молода сім'я переживає труднощі різного характеру. Більшість дослідників в галузі соціології сім'ї вважають, що молода сім'я – це та категорія сімей, які потребують особливої допомоги, і в першу чергу, від суспільства і держави.

Слід відзначити, що на сьогоднішній день, молоді українські сім'ї гостро стикаються з безліччю проблем різного характеру, які перешкоджають їхній соціальній адаптації. Проводяться різні соціологічні дослідження, опитування з метою з'ясування поглядів молодих людей на створення сім'ї в сучасному суспільстві. Аналіз результатів наукових, соціологічних та статистичних досліджень, досвіду роботи в психологічній консультації з питань шлюбу і сім'ї м. Луцька дозволив виділити і описати сучасні тенденції у функціонуванні української сім'ї:

- все більше зростають кількісні показники неповних і позашлюбних сімей;
- багато чоловіків і жінок свідомо не вступають у шлюб, а задоволення потреби в коханні пов'язують із пошуком сексуального партнера;
- дошлюбна поведінка молоді характеризується активними сексуальними пробами на фоні недостатньої психосексуальної обізнаності;

- зростає кількість молодих сімей (до 39%), основним мотивом заключення шлюбів яких було “народження дитини” (за нашими даними значна доля таких сімей (до 31%) розпадається протягом трьох років);

- серед мотивів вступу в шлюб у молоді домінують раціональний і матеріальний розрахунок;

- в дошлюбній поведінці молодих людей спостерігається неадекватно завищені вимоги до особистості партнера і до шлюбу в цілому (частіше у жінок), що веде до відмови від створення сім’ї і самоактуалізації особистості в професійній діяльності;

- в установках на лідерство в сім’ї значна частина чоловіків (72%) віддають перевагу чоловіку, більша частина жінок орієнтована на демократичну сім’ю. Але в сімейному житті багато молодих жінок виявляють тенденцію до домінування і маніпуляції партнером і дітьми;

- сучасні сім’ї стійко орієнтовані на малодітну сім’ю;

- більшість пар (з різним сімейним стажем) не схильні до співробітництва, пошуку шляхів стабілізації відносин, у них не сформовані соціально-психологічні уміння вирішувати міжособистісні проблеми;

- протилежність мотивів, цілей, функціонально-рольових позицій, особистісних характеристик молодого подружжя все більше ускладнює адаптації до шлюбу, зменшує гнучкість і толерантність партнерів, наближає їх до розлучення;

- сучасна сім’я характеризується дезінтегрованістю і незахищеністю її членів перед зовнішніми факторами;

- аналізуючи якісні показники сімей, відмічено, що середню сучасну сім’ю відрізняє: закритість, консервативність, дисгармонійність, корпоративність у відносинах;

- прослідковується зростання кількості розлучень людей похилого віку;

- збільшується кількість жінок, незадоволених сексуальними відносинами з чоловіком; збільшились скарги подружжя на сексуальні дисфункції, що детерміновані психологічними факторами;

- погіршуються батьківсько-дитячі відносини. Відомий американський дослідник Д. Бредшов вважає, що джерелом кризи сім'ї виступають батьківські норми, які, не дивлячись на розвиток суспільства, залишаються незмінними вже протягом 150 років. Нормам, які вкорінились, характерні авторитарна, домінантна поведінка батьків, подавлення дитячих потреб, заборона прояву емоцій і почуттів, використання дітей для задоволення своїх незадоволених потреб, що в комплексі формує співзалежну поведінку і веде до дисфункційного розвитку особистості.

Значна частина молоді орієнтована на повторний шлюб і позашлюбні зв'язки (у випадку, якщо шлюб невдалий) [2, с. 82 - 94; 3, с. 157].

Очевидним є той факт, що на фоні описаних тенденцій відбувається зниження цінності сім'ї, її значення для особистості. Зважаючи на самоцінність молодій сім'ї, як складного соціокультурного явища, держава приділяє все більшої уваги її зародженню та становленню. Так, наприклад, Українським державним центром соціальних служб для молоді розроблена і впроваджена програма для молодій сім'ї. Завдання цієї програми –розв'язання питань стабілізації молодій сім'ї, підготовка молоді до шлюбу, профілактика сімейної дисгармонії, сімейного неблагополуччя, підготовка молодих батьків до виконання батьківських обов'язків і реалізація рекреативних потреб сучасної молодій сім'ї. Мається на увазі надання конкретної індивідуальної методичної допомоги різним типам молодих сімей і тим людям, хто збирається одружуватись або щойно одружився; тим, хто тривалий час одружені й мають проблеми у взаємостосунках; молодим батькам, які збираються мати дитину або вже мають новонароджену дитину; батькам у вихованні дітей різних вікових груп та ін.

Ця програма пропонує таку систему роботи соціальних служб для молоді з молодію сім'єю:

- 1) підготовку молоді до сімейного життя;
- 2) роботу з молодими сім'ями у плані стабілізації сімейних стосунків;

3) допомогу батькам щодо розв'язання різноманітних проблем сімейного виховання;

4) соціальну реабілітацію у роботі з сім'єю. Розроблена система програм молоді сім'єю має на меті сприяти удосконаленню соціальної роботи за цими напрямками.

На даний час зросла кількість установ та організацій, що займаються проблемами сім'ї на державному рівні. Серед них слід назвати: Центри соціальних служб для молоді, відділи сім'ї та молоді, Служба у справах неповнолітніх. А також недержавні фонди та організації - Спілка захисту сім'ї та особистості, Центр екології сім'ї та ін. Вагомий внесок у сферу практичної допомоги сім'ї дають психологічні та соціально-психологічні дослідження проблем сім'ї, які проводяться Державним інститутом проблем сім'ї та молоді, Інститутом психології АПН України, Інститутом соціальної і політичної психології АПН України, Інститутом проблем виховання АПН України[4].

Таким чином, на підставі вищевикладеного можна зробити висновок про те, що сім'я – це мала соціальна група, в якій з найбільшою природністю задовольняються найважливіші особистісні потреби людини. Молода сім'я на етапі свого формування вирішує цілу низку важливих завдань. Сучасна молода сім'я переживає тяжку кризу свого розвитку в умовах сьогодення. Існує велика кількість проблем, які необхідно вирішувати. Для цього необхідна ефективна державна політика щодо розвитку сім'ї, цілеспрямована діяльність центрів і служб, які займаються проблемами сім'ї, доброзичливі стосунки між людьми, повага та любов. Обов'язково на високому рівні повинна здійснюватися соціальна робота з сім'єю, мета якої – це соціальна профілактика, допомога, патронаж, реабілітація, надання їй соціально-психологічної, психолого-педагогічної, соціально-медичної, юридичної, інформативно-консультативної, психотерапевтичної допомоги та підтримки з метою вдосконалення її життєдіяльності.

Література

1. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні»
2. Балакірева М. О. Молоде покоління нової України: ескіз соціального портрету. Навч. посібник. / М.О. Балакірева. – К., Знання-Прес, 1995, С.82 – 94.
3. Алексеєнко Т. Ф. Соціально-економічні причини насильства в сім'ї в Україні: аналіз проблем та шляхи запобігання/ Т.Ф. Алексеєнко, В.П. Бойко // Соціологія сім'ї. К., 2004. - 45 с.

ВОЗМОЖНОСТИ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА В ФОРМИРОВАНИИ ТОЛЕРАНТНОСТИ КАК СОЦИАЛЬНО- ПРАВСТВЕННОГО КАЧЕСТВА

Оксана Кудинова

*Белорусский государственный педагогический университет
имени Максима Танка*

Научный руководитель – к.пед.н., доцент *Манцевич Т.В.*

Необходимость и значимость толерантности, как условия успешной социализации личности, является одной из важнейших задач в системе современного дошкольного образования.

Истоки толерантного поведения людей, рекомендации по его формированию отражены в исторических фактах, исследованиях. Так, по мнению Ларусса, слово *tolerance*, в интерпретации близкой к современной, впервые упоминается в 1361 году как необходимая ценность в реализации прав человека и достижения мира, что является более чем важным в настоящем.

Анализ справочных изданий позволяет проследить значимость и своеобразие толерантности как важнейшего социально-нравственного качества в разных культурах и языках [1]. В испанском языке «*tolerancia*» означает «способность признавать отличные от своих собственных идеи или мнения» (*Diccionario planeta de la lengua española usual*).

Французский язык трактует «tolrance» как «отношение, при котором допускается, что другие могут думать или действовать иначе, нежели ты сам» (Le Petit Robert dictionary).

В английском языке «tolerate» – это «допускать, разрешать, предоставлять возможность (личности, мнению) существовать при этом не вмешиваясь в их дела, не ущемляя и не допуская дискриминации» (Concise Oxford Dictionary of Current English).

Китайский язык «kuan gong» определяет как «позволять, принимать, быть по отношению к другим великодушным».

В арабском языке «tasamul» – это «прощение, снисходительность, мягкость, милосердие, сострадание, благосклонность, терпение, расположенность к другим».

Русский язык «толерантность» рассматривает как «способность без враждебности воспринимать (уметь мириться с существованием чего-либо, кого-либо), допускать и принимать существование чего-то/кого-то, считаться с мнением других, быть снисходительным».

Проанализировав различные справочные издания и систематизировав подходы авторов к понятию «толерантность», можно говорить о том, что в разных культурах оно понимается разносторонне, что дает основания выделить его сущностные характеристики: равнодушие; невозмутимость; снисходительность; уступчивость; благосклонность; уважение; готовность воспринимать кого-либо, что-либо; уступчивость; понимание, великодушие; уважение; сотрудничество. Таким образом, толерантность есть социально-нравственным качеством, которое выражается в понимании, принятии и уважении личности другого человека, терпимом отношении к его взглядам, убеждениям, традициям, привычкам и поведению.

Учёт возрастных особенностей является одним из главных педагогических принципов, и представляется целесообразным рассмотреть особенности развития и, в частности, социально-нравственного развития детей старшего

дошкольного возраста, внутренние механизмы и предпосылки, способствующие воспитанию основ толерантной культуры.

В дошкольном возрасте ребенок начинает проявлять интерес к человеку, в частности к сверстнику, к миру взаимоотношений, развивается эмоционально-волевая сфера. Это даёт основания говорить о возможности формирования толерантности как важнейшего качества личности. Большинство ученых, в частности С.А. Козловой, А.А. Погодиной, М.И. Рожкова, Г.У.Солдатовой и др., признается тот факт, что толерантность может и должна быть воспитана в дошкольном возрасте.

Старший дошкольный возраст имеет огромный потенциал развития и является периодом расширения социальных связей с миром, овладения социальным пространством человеческих отношений через общение со взрослыми, а также через игровые и реальные отношения со сверстниками.

По мнению А.В. Запорожца, в данном возрасте закладывается базис культуры личности на основе социальных, ориентированных на других людей, и нравственных, ориентированных на общественные нормы, мотивов поведения. Более того, «если на этом этапе взрослые не помогут детям развить такое качество, как толерантность, - считает О.И. Крушельницкая, - не сформируют у них навыки толерантного взаимодействия, у детей может стихийно сформироваться интолерантное мировоззрение, изменить которое в дальнейшем будет непросто» [4, с.68].

Анализ психолого-педагогических исследований дошкольного возраста (А.В. Запорожец, Л.А. Венгер, Е.Н. Герасимова, М.В. Корепанова, Е.А.Кудрявцева, М.И. Лисина, В.С. Мухина, А.А. Поддьяков, Л.П. Стрелкова, И.В.Сушкова, Г.А. Урунтаева, Д.И. Фельдштейн, Д.Б. Эльконин и др.) позволяет выделить ряд особенностей, которые, по нашему мнению, являются основой для становления структурных компонентов толерантности у старших дошкольников.

К таким особенностям мы относим: особую открытость, высокую восприимчивость ребенка к социальным воздействиям, чувствительность к

миру социальных отношений; интенсивное развитие способности к идентификации, эмпатии и рефлексии; способность понимать и учитывать чужую точку зрения; развитие эмоционального предвосхищения; развитие произвольности поведения, а также различных форм общения со сверстниками и взрослыми.

Анализируя механизмы формирования форм поведения, Л.С. Выготский отмечает, что в старшем дошкольном возрасте происходят принципиальные изменения в структуре детского сознания. До 6-7-летнего возраста ребенку присуща «детская непосредственность». Поведение ребенка в ранних возрастах можно условно описать схемой: «захотел – сделал». Однако, уже старшие дошкольники в отношениях с другими людьми, в действиях и поступках перестают быть наивными и непосредственными. Поведение ребенка становится осознанным и может быть описано другой схемой: «захотел – осознал – сделал», формируются механизмы сознательного, произвольного поведения и управления им.

В учебной программе дошкольного образования в старшей группе поставлены задачи формирования у детей не только представлений о «социальных нормах со взрослыми и сверстниками», но и умений «принимать позицию другого и действовать по отношению к нему, как к самому себе, элементарного самоконтроля и саморегулирования своих взаимоотношений с окружающими» [3, с.278-279].

В учреждениях дошкольного образования Беларуси для формирования личности дошкольников успешно применяются разнообразные технологии, традиционной из которых стала ТРИЗ.

Цель ТРИЗ включает идею гармонического развития личности, формирование способности выживания в изменяющемся мире, умений анализировать конкретную ситуацию и находить оригинальные пути ее разрешения.

На сегодняшний день данная технология уже зарекомендовала себя как инструмент в развитии воображения, мышления, творческого потенциала,

умственной активности. Однако ТРИЗ многоаспектен и имеет ценность как средство социально-нравственного воспитания, т. к. каждая идея проверяется на нравственность и на возможность воплощения в реальных условиях. Это и педагогика сотрудничества, поскольку ТРИЗ призвана учитывать интересы ребенка. Использование методов и приемов ТРИЗ позволяет не только заинтересовывать детей, но и помогает прочно овладеть представлениями и знаниями, а в дальнейшем грамотно их применять в жизни.

Для формирования представлений о толерантном поведении на занятиях по образовательной области «Ребенок и общество» целесообразно использовать разнообразные методы и приемы ТРИЗ. Так, со старшими дошкольниками при обсуждении разнообразных педагогических ситуаций используется метод мозгового штурма: «Как поступить, если тебе на день рождения подарили игрушку, которая у тебя уже есть?», «Что делать, если только одни качели, а кататься хочется всем?» и др.

Метод данетки эффективен для закрепления представлений у детей о толерантном и интолерантном поведении по мотивам разнообразных сказок. На первом этапе педагог читает воспитанникам белорусские, русские и другие сказки народов мира, например, «Курочка-Ряба», «Царевна-лягушка», «Три поросенка», «Снежная королева», «Золушка», «Гуси-лебеди» и др., идет обсуждение поведения главных героев. На следующем этапе, педагог может рекомендовать детям для характеристики героев иллюстрации по сказкам. А на третьем этапе – дети отгадывают и обосновывают толерантное или интолерантное поведение героев с использованием метода данетки.

Метод фокальных объектов позволяет придумать что-либо новое, видоизменяя и улучшая поведение объекта с позиций толерантности, познакомить детей с чем-то новым или закрепить ранее полученные знания, составить рассказ или сказку о рассматриваемом объекте, используя найденные определения.

Таким образом, учитывая специфику развития детей старшего дошкольного возраста педагог закладывает основы толерантности как одного из значимых социально-нравственных качеств.

Литература

1. Современный словарь иностранных слов. — М.: Наука, 1993. — 740 с.
2. Крушельницкая О.И. Психологические условия формирования толерантности у младших школьников / О.И. Крушельницкая // Начальная школа плюс ДО и ПОСЛЕ. 2009. № 2. С. 68–73.
3. Учебная программа дошкольного образования / М-во образования Респ. Беларусь. – Минск : НИО; Авэрсэв, 2013. – 416 с.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ СІМ'Ї НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ

Марина Кулаковська

Красноградський коледж Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Науковий керівник – викладач психології *Абасалієва О.М.*

Проблеми сімейного виховання завжди привертала увагу педагогічної науки, адже сім'я – один із найважливіших виховних інститутів, значення якого для особистості важко переоцінити. Сьогодні сім'я переживає серйозні труднощі, що значною мірою зумовлено кризовими явищами, притаманними українському суспільству в цілому, що негативно позначаються на внутрішньо сімейній атмосфері, знижують дієвість виховної функції сім'ї, вносять далеко не завжди педагогічно виправдані зміни в її зміст, призводять до того, що сімейне виховання стає об'єктом критики з боку держави, яка вимагає підвищення відповідальності батьків за виховання дітей [1].

Тонкого уміння, постійного самовдосконалення вимагає і складний процес виховання дітей, коли дорослий разом із дитиною начебто заново

освоює світ, пізнає оточуючих. Нетворчий підхід до цієї складної і досить важливої справи, невміння, а іноді й небажання вникнути у потреби дітей породжує добре відому проблему поколінь, а іноді обертається значними втратами для обох сторін.

Усе це актуалізує проблему сімейного виховання дітей у сучасних умовах, спонукає до пошуків таких педагогічно зумовлених підходів до її розв'язання, які забезпечували б орієнтацію батьків на дитину як на особистість, надавали б можливості для її гармонійного розвитку, враховуючи при цьому індивідуальні особливості. Від дорослих залежить, як дитина буде в подальшому сприймати світ: у позитивному чи негативному плані. Дитина як губка «всмоктує» взаєностосунки в родині. Добробут людини в сім'ї переноситься на інші сфери взаєностосунків у дитячому садку, школі та ін. Якщо немає між батьками й дитиною душевної близькості, то це може призвести до негармонійного розвитку особистості дитини [2].

Питання впливу сім'ї на формування особистості дитини є досить актуальним, йому присвячено книги, підручники, кандидатські дисертації, статті. Зокрема, розвиток сімейної педагогіки розглядали Є. Славинецький, С.Полоцький. Аналіз сімейного виховання міститься в роботах О. Радищева, М.Новикова. Проблема сім'ї та домашнього виховання відображена у творчості М. Добролюбова, М. Пирогова, В. Белінського, О.Герцена. У II пол. XIX – поч. XX ст. сімейне виховання відобразилося у працях К. Ушинського, М.Шелгунова, П. Лесгафта, П. Каптерева та ін. II пол. XXI ст. характеризується експериментальним вивченням сім'ї: Є. Арнаутова, Т.Маркова, В. Титаренко та інші [1,2,3]. Праці сучасних учених присвячені проблемі психології сім'ї, тактиці домашнього виховання (А. Кошелєва, А.Співаковська та ін.).

Метою нашого дослідження є вивченні взаємозв'язку між задоволеністю шлюбом батьків та психічними особливостями дітей молодшого шкільного віку. Об'єкт дослідження – сім'я як виховний інститут.

Предмет дослідження – взаємозв'язок між задоволеністю шлюбом батьків та психічними особливостями дітей молодшого шкільного віку.

Використані методи дослідження: тест-опитувальник «Задоволеність шлюбом» Століна В.В., проєктивний метод «Малюнок сім'ї», спостереження за дитиною.

Важливою частиною емоційного фону сімейного життя є повага та любов між батьками. У деяких сім'ях як батько ставиться до матері, так і дитина переймає свою поведінку до неї.

Також існує демографічний фактор, який показує, що структура і склад сім'ї (повна, неповна, однодітна, багатодітна та ін.) безсумнівно впливають на виховання дітей. У гармонійній повній родині взаємовідносини між усіма членами будуються на любові, розумінні, це дає змогу творчо виявити себе дитині в тому чи тому виді діяльності. У деструктивних сім'ях, де батьки не можуть знайти спільної мови, більш за все страждають діти, бо мають ще не стійку психіку, і вважають себе не потрібними, покинутими в цьому світі. Це все безумовно впливає на розвиток особистості. Адже фундамент закладається ще в дитинстві, і вже важко змінити людину у дорослому віці.

Найбільш нестійка психіка дитини в неповних родинях. Мати намагається своєю увагою, турботою, піклуванням замінити батька. Тим самим бере на себе вдвічі більше відповідальності. Занадто контролюючи своє дитя, вона виховує несаможиттєву, емоційно вразливу, егоїстичну особистість. Дитина повинна мати вибір, власну позицію і не боячись висловлювати свої бажання, думки та міркування.

Соціальний вплив тих, хто нас оточує, може активно відбиватися на соціальному розвитку дитини, сприяти формуванню тих чи тих особливостей характеру, якостей, поведінки. Народна мудрість, спираючись на багатовіковий досвід виховання дітей, стверджує:

1. Якщо дитина живе серед добра й чуйності, вона вчиться бути доброю й чуйною, турбуватися про інших.
2. Якщо дитина відчуває заохочення – вона пізнає свою цінність.

3. Якщо дитина знаходить розуміння – вона стає терплячою.
4. Якщо дитина живе серед ворожнечі – вона вчиться «воювати».
5. Якщо дитина зустрічається з насміхом – вона стає несміливою.
6. Якщо дитина живе в атмосфері радості, мажору (бадьорості) – вона виявляє життєрадісність у своїх діях [1].

Батькам не треба забувати, що навколишній світ теж впливає на фізичний, психічний розвиток дітей. Потрібно залучати дітей до догляду за квітами, домашніми тваринами, і тим самим розвивати у дитини почуття добра, турботи, співчуття.

В ході дослідження виявлено, що в сім'ях, батьки яких незадоволені шлюбом, у дітей є прояви травматичних переживань, пов'язаних з сім'єю, тривожності, фрустрації потреби в емоційних контактах, егоцентричності, відчуття непотрібності. При цьому, незадоволеність шлюбом матері збільшувала кількість негативних проявів у малюнку дитини, на відміну від незадоволеності шлюбом батька. Необхідно пам'ятати, що дитина - це дзеркало життя своїх батьків. Як у краплі води відбивається сонце, так і в дітях відображається духовне багатство мами і тата. Потрібно робити усе, щоб дитинство і майбутнє дітей було прекрасним.

Отже, сім'я – це перший та найбільш значущий виховний інститут у житті людини. Найголовніша роль у сімейному вихованні відводиться культурним цінностям родини. Саме від родини залежить, якою виросте їх дитина, як вона буде сприймати оточуючий світ та оточуючих людей. І слід не забувати, що «вади дитини не народжуються, а виховуються». Тільки дотримання всіх перелічених вище правил і норм поведінки дадуть змогу виховати батькам всебічно розвинену особистість.

Література

1. Бондарчук О.І. Сім'я як осередок соціалізації дитини / О.І.Бондарчук // Проблеми соціальної захищеності дітей в ринкових умовах. – К.: АЛД, 1998.

2. Кован Ф. А. Взаимоотношения в супружеской паре, стиль родительского поведения и развитие трехлетнего ребенка / Ф.А. Кован, К.П. Кован // *Вопр. психологии.* – 1988. – №4. – С. 110-118.

3. Кон И. С. Родители и дети / И. С. Кон . — М.: Просвещение, 1989. – С. 16-19.

РОЛЬ ГРИ В РОЗВИТКУ І ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНИКА: ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Олександра Курносова

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. психол. н., доц., *Катюк Я.Л.*

Ігрова діяльність має велике значення і відіграє величезну роль у психічному розвитку дошкільника. Грі належить особливе місце у вихованні і навчанні дітей дошкільного віку. Вона є провідним видом діяльності дитини, засобом всебічного розвитку дитини, важливим методом виховання, тому її прийнято називати «супутником дитинства». На думку видатного українського педагога К. Д. Ушинського, гра – це могутній виховний засіб, вироблений самим людством, тому в ньому відобразилася справжня потреба людської природи [3, 25]. Тому ця проблема завжди була, є, і буде актуальною.

Метою нашого дослідження є вивчення та узагальнення психологічних аспектів щодо значення гри у життєдіяльності та розвитку дошкільника.

Базовий компонент дошкільної освіти в Україні визначає гру як провідну діяльність дітей дошкільного віку. Так, зокрема в освітній лінії «Гра дитини» наголошується на розвитку в дітей творчих здібностей, самостійності, ініціативності, організованості в ігровій діяльності та формування у них стійкого інтересу до пізнання довкілля і реалізації себе в ньому. Гра забезпечує задоволення ігрових уподобань кожної дитини, сприяє виникненню дружніх, партнерських стосунків та ігрових об'єднань за інтересами, спонукає до обміну

думками, оцінювання себе й інших, заохочує до імпровізації, висловлювання власних оцінно-етичних суджень [1, 8]. Так, у програмах «Малюємо», «Я у світі», «Дитина» визначені та прописані види ігор, особливості дитячої гри в кожній віковій групі та їх роль у розвитку дитини.

Гра - це вільна, самостійна діяльність, що здійснюється за особистою ініціативою дитини, де значною мірою реалізується бажання виявити свій задум, по - своєму діяти, змінювати реальне життя; це одночасно засіб навчання і виховання. В одних іграх на перший план виступають завдання розумового виховання, а в інших - фізичного, художнього, естетичного та інші [3, 27].

На думку зарубіжного вченого - психолога, Карла Грооса, гра споконвічно спрямована на виявлення, зміцнення і розвиток нахилів індивіда, його адаптацію до життя у людському суспільстві. Він розглядав гру як природно визначений спосіб підготовки дітей до життя, до майбутньої трудової діяльності [3, 11].

З.Фрейд, оцінював гру як «велику культурну роботу дитини над собою» [3, 12]. За його розробленою теорією психоаналізу, діти наслідують у грі все те, що справляє на них велике враження, які стимулюють нейрофізіологічні стани збудження. Вони породжують психічну енергію, яка зумовлює людські потреби, виражені у вигляді бажань.

Проблемою дослідження гри займалися й вітчизняні науковці. Так, Ж. Піаже, К. Левін, Л. С. Виготський, Д. Б. Ельконін, К. Д. Ушинський, А. С. Макаренко, В. О. Сухомлинський, С. Рубінштейн вважали, що гра виникає у світлі духовності і служить джерелом духовного розвитку дитини. А С. Рубінштейн довів, що розвиток психіки, свідомості, поведінки дитини обумовлюється конкретними видами її діяльності - навчанням, працею, і, звичайно, грою [3, 13].

Л. С. Виготський розвинув положення про провідну роль діяльності у психічному і соціальному розвитку дитячої особистості. Гра як діяльність акумулює власну активність дитини, активізує психічні процеси, інтелектуалізує всі види діяльності дитини. Рушійною силою розвитку психіки

і розвитку особистості є власна діяльність індивіда. На думку психолога, гра «веде» за собою розвиток особистості [5].

О. Леонтьєв наголошував, що розвиток дитини залежить не від діяльності взагалі, а від провідної діяльності, яка обумовлює найголовніші зміни в психічних процесах і психологічних особливостях дитини на даній стадії її розвитку. Дослідник - психолог створив загальну структуру ігрової діяльності як психологічний механізм, зміни якого змінюють характер діяльності, і її розвивальний вплив на дитину [3, 14].

Д. Б. Ельконін довів, що гру в її рольовій формі треба розуміти як засіб моделювання дитиною соціальних ставлень дорослих, тобто відтворення їх у новій, матеріальній формі і тим самим їх усвідомлення. Гра виступає важливим джерелом формування соціальної свідомості дитини [3, 15].

Ігрова діяльність впливає на формування довільності психічних процесів. Так, у грі у дітей починають розвиватися довільна увага і довільна пам'ять. В умовах гри діти зосереджуються краще і запам'ятовують більше, ніж в умовах занять. Свідома мета (зосередити увагу, запам'ятати і пригадати) виділяється для дитини раніше і легше всього в грі. Самі умови гри вимагають від дитини зосередження на предметах, включених в ігрову ситуацію, на утриманні розіграних дій і сюжету. Потреба в спілкуванні, в емоційному заохоченні змушує дитину до цілеспрямованого зосередження і запам'ятовування.

Важливим у грі є розумовий розвиток дитини. Він невіддільний від естетичного та фізичного; він дає змогу дитині краще орієнтуватися в моральних нормах, бачити красиве в довкіллі. Гарна гра є запорукою доброго настрою та міцного здоров'я [2, 112].

Вплив гри на розвиток особистості дитини полягає в тому, що через неї він знайомиться з поведінкою та взаємовідносинами дорослих людей, які стають зразком для його власної поведінки, і в ній набуває основні навички спілкування, якості, необхідні для встановлення контакту з однолітками. Захоплюючи дитини і примушуючи його підкорятися правилам, що містяться у взятій на себе ролі, гра сприяє розвитку почуттів і вольової регуляції поведінки.

Гра як провідна діяльність має особливе значення для розвитку рефлексивного мислення. Рефлексія - це здатність людини аналізувати свої власні дії, вчинки, мотиви і співвідносити їх із загальнолюдськими цінностями, а також з діями, вчинками, мотивами інших людей. Вона сприяє адекватній поведінці людини при спілкуванні з іншими людьми [4].

Гра посідає центральне місце в організації життєдіяльності дітей у дошкільному закладі, оскільки насичує кожен день, кожна вільну від організованого процесу хвилину життя дошкільника [3, 39].

Творча гра має свої закони розвитку, оскільки в певному віці в дитини своє розуміння світу, можливості його відображення в грі. Способи відтворення реальної дійсності у грі передаються старшими у спільних іграх з дітьми [2, 112]. Дії і взаємини, які діти розігрують відповідно до ролей, допомагають їм краще зрозуміти мотиви поведінки, вчинки і почуття дорослих, але ще не забезпечують їх засвоєння. У процесі взаємин, що розгортаються з приводу гри, під час обговорення її змісту, розподілу ролей, ігрового матеріалу тощо. Діти вчаться враховувати інтереси товариша, співчувати йому, поступатися своїми інтересами, працювати заради спільної справи. Часто між ними виникають конфлікти з приводу організації і проведення гри, спричинені невмінням узгоджувати свої плани і дії.

Гра за умови правильного використання розв'язує завдання розумового, морального, фізичного, естетичного розвитку дошкільника, починаючи з раннього віку [2, 113]. В ігровій діяльності найбільш інтенсивно формуються психічні якості та особистісні особливості дитини. У грі складаються інші види діяльності, які потім набувають самостійного значення, тобто гра впливає на різні сторони розвитку дошкільника.

Цікаві ігри позитивно впливають на особистість дитини, створюють бадьорий, радісний настрій, задовільняють їх потребу в активній діяльності. Спілкування дошкільника з однолітками розгортається головним чином у процесі спільної гри. Граючи разом, діти починають враховувати бажання і дії іншої дитини, відстоювати свою точку зору, будувати і

реалізовувати спільні плани. Тим самим дитина стає частиною суспільства, вчиться бути самостійним і враховувати бажання інших дітей.

У психічному розвитку дитини грі належить особливо важлива роль. Вона формує її здатність до довільної діяльності й поведінки, символічних замінів, саморегуляції, тренує пам'ять, розвиває сприймання, мислення, фантазію, здатність до спілкування, волю.

Отже, гра - це форма діяльності в умовних ситуаціях, спрямованої на відтворення і засвоєння суспільного досвіду, фіксованого в соціально закріплених способах здійснення предметних дій, у предметах науки і культури. Вона дає психологічну стійкість; виробляє активне ставлення до життя і цілеспрямованість у виконанні поставленої мети; дає радість у спілкуванні з однодумцями. Тільки у грі виникає здатність до активності уяви, формується довільне запам'ятовування і багато інших психічних процесів. Гра вчить і формує, змінює та виховує; це провідна діяльність дошкільників, оскільки саме в ній дитина реалізує всі свої потреби і бажання.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти / А.М.Богуш, Г.В.Беленька, О.Л.Богініч., Н.В.Гавриш — К.: Видавництво, 2012. – 26 с.
2. Лисенко Н. В. Педагогіка українського дошкільця: У 3-х частинах. - Ч. 2: [Навч.посіб.] / Н.В.Лисенко, Н.Р.Кирста - К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. - 360 с.
3. Тарасенко Г. С. Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти [Навчально-методичний посібник] / Г.С.Тарасенко. - К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. - 320 с.
4. Павелків Р. В. Дитяча психологія [Навч. посіб. для самостійної роботи студента] / Р.В.Павелків, О.П.Цигипало. – К.: Академвидав, 2011. - 376 с. («Серія САМ!»).
5. Савчин М. В. Педагогічна психологія [Навч. посіб.] / М.В.Савчин - К.: Академвидав, 2007. - 424 с. (Альма – Матер).

6. Эльконин Д. Б. Психология игры / Д.Б.Эльконин - И.: Педагогика, 1978.

7. Леонтьев А. Н. Психологические основы дошкольной игры / А.Н.Леонтьев // Избр. психол. произведения: В 2 т. - Т. 1. - М., 1983.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФІЛАКТИЧНОЇ РОБОТИ ІЗ ШКОЛЯРАМИ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

Наталія Кутянська

*КЗЛОП «Бродівський педагогічний коледж
імені Маркіяна Шашкевича»*

Науковий керівник – викладач –методист *Стена С. М.*

Починаючи з середини ХХ _н.. у світі відбувається явище глобалізації негативних явищ серед неповнолітніх. У контексті світових реалій сучасні підлітки соціалізуються під загрозами поширення таких явищ як: алкоголізм, наркоманія, ВІЛ інфекції тощо.

Складна ситуація в країні, поглиблення кризового стану одночасно в трьох сферах життєдіяльності – духовній, соціальній та матеріальній, спричинила глибокі зрушення у світосприйманні, орієнтації молоді у сферах культури, освіти, професійного самовизначення. Від нестабільності суспільства терплять насамперед діти. Особливо згубним є розгубленість, втрата ідеалів, неоптимістичне сприйняття життя, відчуження від суспільства.

Висвітленню проблеми девіантної поведінки неповнолітніх присвячені роботи таких вітчизняних і зарубіжних авторів, як: І. Бех, І. Зверева, А.Капська, Л. Коваль, Б. Кобзар, Н. Лавриченко, Н. Максимова, Е. Петухова, С. Хлебик, Г.Кеплана, М. Галагузової, А. Мудрика, Г. Євдокимової та _н.. Значний внесок у дослідження профілактики негативних явищ у молодіжному середовищі зробили такі сучасні дослідники О. Беспалько, Л. Палій, І. Пінчук, В.Сановська,

А.Вієвський, С. Дворяк, О. Брижовата, О. Волгіна, Р. Ліщук, В. Пшенична, В.Оржеховська, О. Пилипенко та _н..

Теоретичною базою для дослідження слугували праці В. Оржеховської, В.Сухомлинського, А. Мудрика, Н. Максимової, А. Шпакович, З. Зайцевої, А.Капської, О. Пилипенка, М. Фіцули.

Мета статті полягає у аналізі системи заходів ранньої профілактики відхилень у поведінці школярів основної школи та конкретизується у наступних завданнях:

- розкрити сутність понять превенція, превентивна педагогіка, превентивне виховання, девіантна, делінквентна, _н._оція, патохарактерологна, психопатологічна поведінка, методи превентивної педагогіки;
- проаналізувати особливості розвитку учнів підліткового віку;
- визначити шляхи підвищення ефективності профілактичної роботи.

Аналізуючи теорії, які пояснюють порушення норм поведінки, доцільно визначити такі основні наукові напрями:

- а) соціологічний (Ж. Кетле, Е. Дюркгейма, М. Вебера, Р. Мертона та _н..);
- б) соціально-психологічний (Ч. Бидуела, М. Кантора, Р. Макгрегора);
- в) психологічний (З. Фрейд);
- г) когнітивний (Х. Салливана, М. Уорена);

Педагогічний аспект превентивної діяльності полягає у сформованості такої позиції особистості, яка конкретизується культурою цінностей, _н._оціалізація_єю, свідомим вибором моделей _н._оціалізації поведінки. Превентивне виховання дітей і молоді здійснюється на трьох рівнях:

- раннє, або первинне, превентивне виховання (соціально-педагогічна профілактика);
- вторинне превентивне виховання (превентивна допомога і корекція);
- третинне превентивне виховання (адаптація, реабілітація і _н._оціалізація).

Основними принципами превентивного виховання у сучасному навчальному закладі є: гуманістичної орієнтації превентивного виховання; врахування вікових, гендерних та індивідуальних особливостей дітей; стратегічної цілісності; наступності у вихованні; виховання в колективі; технологізації; індивідуалізації; соціальної адекватності та _н..

Девіантна поведінка (відхильна поведінка) — поведінка індивіда або групи, яка не відповідає загальноприйнятим нормам, внаслідок чого відбувається порушення цих норм.

Підлітковий вік вважається найважливішим і складним періодом людського життя. У ньому відбувається інтенсивне соціальне формування особистості: починають формуватися світогляд, моральні переконання, принципи та ідеали, система оцінних суджень.

В. Сухомлинський вказував на ряд суперечностей духовного розвитку підлітків: непримиренність до зла, неправди, готовність вступити в боротьбу з найменшим відхиленням від істини і невміння розібратися у складних явищах життя; прагнення бути хорошим і нетерпиме ставлення до виховних впливів; прагнення до самоствердження й невміння це зробити; багатство бажань і обмеженість сил, досвіду, можливостей для здійснення їх; показне заперечення авторитетів, захоплення ідеальним і сумнів у тому, що ідеальне може бути в буденному житті; романтична захопленість і «моральне невігластво» тощо.

Таким чином, формуючи особистість підлітка, треба опиратися на надзвичайно характерне для нього емоційно забарвлене прагнення брати активну участь в житті колективу. Набуття досвіду колективних взаємовідносин безпосередньо відбивається на розвитку особистості підлітка.

Література

1. Вікова та педагогічна психологія: Навчальний посібник / Скрипченко О.В., Волинська Л. В., Огороднійчук З.В. та ін. – К.: Просвіта, 2001. – 416 с.

2. Оржеховська В.М. Превентивна педагогіка: Навчальний посібник/ В.М.Оржеховська, О.І. Пилипенко. – Черкаси: Вид. Чабаненко Ю. - 2007. – 189с.
3. Оржеховська В. М. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх / Навчально-методичний посібник. – К., 1996. – 352 с.
4. Саранулова С. Неординарна та девіантна поведінка дітей/ С.Саранулова //Світло. - 2001. - №1. - С. 43-45.
5. Фіцула М.М. Педагогічні проблеми перевиховання учнів/ М.М. Фіцула//Видання друге, доповнене, перероблене.-Тернопіль, 1999. – 189 с.

ВПЛИВ ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ МАЙБУТНЬОЇ МАТЕРІ НА РОЗВИТОК ДИТИНИ

Кучковська Анна

Інститут розвитку дитини

НПУ ім. М.П. Драгоманова

Науковий керівник- к. психолог. н., *Гальченко В.М.*

Материнство – один з найважливіших етапів життя кожної жінки. Це безліч несподіванок, приємних моментів і незабутніх спогадів. Очікування народження малюка, недоспані ночі, перші кроки, перші звуки і нарешті таке очікуване і бажане слово «мама». А перед цим 9 місяців вагітності, але які важливі вони! Так, саме пренатальний період є фундаментальним у становленні нового життя, оскільки саме тоді закладаються фізіологічні основи організму, формуються підвалини особистісного становлення дитини. Малюк і мама – це одне ціле, тому від фізичного, емоційного стану жінки під час вагітності буде залежати і стан малюка.

На даний час багато дітей народжуються з вродженими вадами або вже у процесі росту і розвитку отримують певні проблеми, комплекси. Але в суспільстві не просто вижити слабкій, закомплексованій, невпевненій в собі людині. Можливо причиною деяких цих відхилень є неправильна позиція мами

під час вагітності? І цього можна було б уникнути якщо займатися розвитком і вихованням ще ненародженої дитини ще під час знаходження її в утробі матері?

Завдання суспільства полягає у тому щоб виростити здорове, сильне покоління, і ось чому дана тема є дуже важливою у наш час.

Мета даної статті полягає в тому щоб показати важливість внутрішньоутробного періоду у розвитку дитини і охарактеризувати правильну поведінку жінки під час вагітності.

Увага вчених усього світу (В. Аванесова, І. Добряков, А. Захаров, М. Кольцов, М. Красногорський, Г. Блюм, Т. Верні, Г. Грабер, Ф. Дальто, Н.Фоудор) спрямована на вивчення проблем, пов'язаних з народженням, розвитком, вихованням і навчанням дітей від запліднення до раннього віку. Адже саме ці періоди є вирішальними у найбільш інтенсивному розвитку всього організму дитини, що в подальшому є визначальним у психічному і моральному станах особистості людини. Таке ставлення до вивчення раннього дитинства можна пояснити надзвичайною складністю організації клінічних, психічних і педагогічних досліджень психіки дітей у пренатальному періоді.

Під час пренатального періоду розвитку дитини живе з матір'ю практично одним життям, тому порушення в протіканні фізіологічних і нервово-психічних процесів у жінки можуть погано вплинути на реалізацію генетичного потенціалу і ускладнювати його майбутній взаємозв'язок з оточуючим світом. Стан вагітної жінки може впливати на особливості психічних функцій, які формуються. Виявляється, що перебуваючи в утробі матері, дитина вже відчуває думки і емоційний стан мами (позитивний, негативний), відбувається телепатичний зв'язок між матір'ю і плодом. Тому хронічне занепокоєння, суперечливе ставлення до майбутнього материнства можуть залишити глибокий негативний слід на особистості дитини ще до її народження.

Негативне мислення і поведінка матері, її надмірні емоційні реакції на стресові чинники є причиною таких післяпологових захворювань, як неврози,

тривожні та фобічні стани, численні алергічні прояви, аутизм та багато інших патологічних станів.

Малюк реагує на настрій матері його клітини відчують зміни у складі крові. Її радість, хвилювання, страх чи тривога впливають на ритм серцебиття, кровообіг і обмін речовин малюка. Якщо ситуація напруження, стресу одинична, трапляється іноді та швидко проходить, а жінка підтримує дитину через спілкування, досить швидко вирівнює свій настрій, то небезпеки для дитини немає. Малюк отримує інформацію: іноді бувають негаразди, але все проходить, життя чудове.

А тепер поглянемо на іншу ситуацію: жінка не хоче дитини. На кожен її рух вона знервовано напружується, злиться. Дитина відчуває це за кожним своїм активним торканням стінок матки. Вона отримує інформацію про те, що рухатися, пориватися до світу (бо мама – це і є її світ) небезпечно. І якщо така картина постійна то дитина отримує досвід: світ небезпечний, від нього потрібно рятуватися, захищатися. Може бути й навпаки, мама підтримує позитивні сподівання – «світ чудовий». Тобто те, що відбувається під час вагітності, є фундаментом для взаємин між матір'ю та дитиною і впливає на особливості поведінки малюка в майбутньому [3, 22].

У період вагітності жінка потребує особливої уваги від рідних, друзів, колег по роботі та систематичного контролю за станом здоров'я з боку лікарів. Поряд з цим, не менш важливим є її відповідальне ставлення до своєї майбутньої місії – бути матір'ю.

Зважаючи на це, постає низка важливих завдань, вирішення яких залежить від найближчого оточення, а саме : створювати сприятливі умови для збереження і зміцнення фізичного, психічного, соціального, душевного здоров'я вагітної жінки і дитини, повноцінного проживання ними цього періоду життя; забезпечувати належний режим дня для вагітної жінки - чергування необхідного відпочинку (сон) та активних видів діяльності(прогулянки на свіжому повітрі); раціонально збалансоване харчування; стежити за тим, щоб вагітна жінка систематично відвідувала лікаря, дотримувала його порад;

забезпечувати психологічний комфорт та відповідну емоційну підтримку, створювати атмосферу радісного очікування народження дитини; заохочувати майбутню маму до занять творчістю; налагоджувати тісний взаємозв'язок жінки зі ще не народженою дитиною через емоційне спілкування; збагачувати уявлення вагітної жінки про особливості перебігу внутрішньоутробного періоду, його значення для розвитку всіх функцій організму дитини; навчати правил догляду за новонародженим – його годування, одягання, купання; ознайомлювати з орієнтовними ритмами життя новонародженого; сприяти формуванню оптимістичного світосприймання, почуття впевненості у власних силах майбутньої мами і силах своєї дитини [4].

Від майбутніх мам:

- дотримувати здорового способу життя, уникати різних негативних чинників впливу на розвиток дитини;
- намагатися свідомо ставитися до свого теперішнього особливого стану, розуміти рівень відповідальності за життя дитини;
- постійно спілкуватися з дитиною на основі встановлення міцних емоційних і тактильних контактів;
- намагатися забезпечувати враження дитини шляхом прослуховування музики, відвідування музеїв, споглядання краси в природі;
- виховувати в собі почуття ніжності, любові до дитини [4].

Отже, на нашу думку, кожна жінка повинна усвідомити, що вона несе відповідальність за формування нового життя, і що саме від неї залежить повноцінний розвиток цієї маленької особистості. Дитина повинна відчувати, що вона є бажаною, що її вже люблять, хоч вона ще і не народилася. Малюк потребує спілкування і позитивних емоцій, які може подарувати поки що в більшості тільки мама. Якщо у період внутрішньоутробного розвитку жінка буде приділяти увагу дитині, спілкуватися з нею, слідкувати за своїм фізичним і емоційним здоров'ям, то це позитивно вплине на ріст і розвиток плоду. Таким чином, розвитком і формуванням характеру свого малюка потрібно займатися ще тоді, коли носиш його під серцем.

Література

1. Добряков И. В. Перинатальная психология / И. В. Добряков. – СПб. : Питер, 2010. – 234 с.
2. Кудрявцев В. Предистория человеческой жизни / В. Кудрявцев // Дошкольное воспитание. – 2008. - № 10. – с. 33 – 40.
3. Мовчан Н. Психологія вагітності : що відчуває дитина / Н. Мовчан // Психолог дошкілля. – 2010. - № 11. – с. 21 – 25.
4. Програма розвитку дітей від пренатального періоду до 3 років «Оберіг». – Тернопіль : Мандрівець, 2014. – 160 с.

SWOT-АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ТА СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Олена Лановенчик

Інститут перепідготовки та підвищення кваліфікації

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. і. н., доцент *Отрох Н.В.*

У сучасних умовах реформування усіх сегментів, які знаходяться під управлінням державою, приймання правильних рішень вимагає великих зусиль. Проблеми, напрацьовані та невирішені протягом багатьох років становлять важкий тягар, який заважає продуктивно рухатись уперед. Велику увагу, зокрема, варто приділяти соціальному середовищу та соціальній сфері, оскільки низькі, на даний момент, стандарти життя населення накладають свій негативний відбиток на соціальний устрій держави в цілому. Тому, для ефективної роботи в цьому напрямку необхідно знати всі труднощі із якими держава може зіткнутися у майбутньому, і нові можливості, які можуть відкритися для неї. Саме тому, одним з найефективніших інструментів, що оцінює в комплексі внутрішні і зовнішні чинники, які впливають на розвиток держави, зокрема її соціального середовища та соціальної сфери, є SWOT-аналіз.

Проблемами використання методу SWOT-аналізу та побудови матриці рішень займалися багато вітчизняних і зарубіжних вчених, таких як Дж. Вествуд, С. Дибб, П. Дойль, Н.В. Куденко, Г.В. Завгородня, В.М. Терещенко, Л.В. Балабанова. В працях цих вчених зазначається, що SWOT-аналіз дає основу для оцінки ефективних сторін діяльності і можливостей коректування її слабких сторін, тобто визначає як зовнішні, так і внутрішні фактори [1, с. 62].

Термін SWOT походить від скорочення перших літер англійських слів «сильні (Strengths) та слабкі (Weaknesses) сторони, можливості (Opportunities) та ризику (Threats)» [1, с. 63].

SWOT-аналіз – це процес встановлення зв'язків між найхарактернішими для установи можливостями, загрозами, сильними сторонами (перевагами), слабкостями, результатом якого в подальшому можуть бути використані для формулювання і вибору стратегій установи [2, с. 5].

Сьогодні SWOT-аналіз широко застосовується у процесі стратегічного планування у різних сферах людської діяльності. Головна мета SWOT-аналізу – забезпечити процес стратегічного планування в результаті аналізу сильних та слабких сторін об'єкта дослідження щодо можливостей дії та існуючих загроз.

Для реалізації нашої мети перед SWOT-аналізом ставляться наступні завдання:

- визначення існуючих загроз і розробка заходів щодо знешкодження їх впливу;
- виявлення сильних сторін об'єкта дослідження та зіставлення їх з можливостями інших держав;
- визначення слабкостей та розроблення стратегічних напрямів їх подолання;
- формування стратегічних пріоритетів щодо внесення позитивних змін до соціального середовища та соціальної сфери держави [1, с. 63].

Для досягнення цих завдань, необхідно розробити методику здійснення SWOT-аналізу. В даному випадку вона складатиметься з:

- Визначення сильних і слабких сторін соціального середовища та соціальної сфери нашої держави.

Для цього необхідно: скласти перелік параметрів, за якими оцінюватиметься об'єкт дослідження та за рахунок аналізу визначити найбільш важливі сильні та слабкі сторони соціальної сфери держави.

- Визначення можливостей і ризиків. Цей етап дозволяє оцінити ситуацію ззовні та зрозуміти можливості подальшого розвитку та ризики, які зустрінуться на шляху.

- Зіставлення сильних та слабких сторін держави з можливостями і погрозами зовнішнього середовища.

Для цього необхідно побудувати матрицю SWOT. [3, с. 242].

Після того, як поставлені завдання та розроблена методика їх здійснення, можна приступати до побудови SWOT-аналізу соціального середовища та соціальної сфери держави.

<u>Сильні сторони</u>	<u>Слабкі сторони</u>
<ul style="list-style-type: none"> • Підвищення соціальних стандартів; • Прийняття відповідних нормативно-законодавчих актів у частині упорядкування оплати праці та забезпечення контролю за додержанням законодавства про працю забезпечує постійне зростання рівня заробітної плати; • Зростання освітнього рівня та інтелектуального потенціалу населення; • розвинена мережа медичних закладів; • прагнення вступу до Європейського союзу, прийняття нових стратегій щодо руху у соціальній галузі. 	<ul style="list-style-type: none"> • складна демографічна ситуація (міграційних приріст, смертність перевищує народжуваність); • неповна зайнятість працюючих; • обмеженість місць прикладання праці; • дисбаланс між попитом і пропозицією робочої сили та між працюючим населенням і непрацюючими пенсіонерами; • наявність заборгованості і з виплати заробітної плати та пенсій та тіньової заробітної плати; • недостатнє фінансування та матеріально-технічне забезпечення закладів соціальної сфери.

<p style="text-align: center;"><u>Можливості</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • подальше збільшення розміру номінальної та реальної заробітної плати, посилення її ролі та стимулюючого значення в системі ефективної мотивації трудової діяльності, захищеність та стабільність доходів населення, підвищення рівня життя та добробуту громадян, максимальне задоволення на цій основі їх фізіологічних, соціальних та культурних потреб, скорочення існуючих боргів з оплати праці; • збільшення питомої ваги оплати праці в операційних витратах підприємств; • зменшення обсягів тіньової зайнятості та оплати праці; • удосконалення системи безперервного навчання, стимулювання участі у цьому роботодавців; • пошук резервів для подовження тривалості життя за рахунок скорочення передчасної смертності від причин, яких можна запобігти; • ефективне впровадження новітніх технологій у закладах соціальної сфери; • реформування системи освіти та медицини; • реформування сфери соціального та пенсійного забезпечення. 	<p style="text-align: center;"><u>Загрози</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • низький рівень доходів населення призводить до зубожіння працюючих, зменшуються відрахування до бюджетів, Пенсійного фонду; • скорочення чисельності населення у працездатному віці; • збільшення навантаження на працездатне населення; • декваліфікація персоналу, відтік робочої сили у країни Європи, Азії, Америки. • стагнація медичної галузі через відсутність реформування та недофінансування; • збільшення кількості малокомплектних шкіл; • війна на Сході України, що несе за собою руйнування міст та сіл та перешкоджає повноцінному реформуванню країни.

Отже, SWOT-аналіз – це інструмент стратегічного впливу, суть якого полягає у визначенні переваг та недоліків об'єкту дослідження, а також можливостей та ризиків, існуючих у зовнішньому середовищі, на основі чого формується подальша стратегія розвитку установи.

На прикладі даного дослідження можна бачити, що SWOT-аналіз є не лише економічним, а й універсальним методом, який дозволяє систематизувати проблемні ситуації, краще розуміти структуру ресурсів, на які слід опиратися при виробленні стратегії розвитку об'єкту дослідження, виділяти й використовувати нові можливості для швидкої оптимізації процесів і досягнення повноцінного результату та уникати потенційних небезпек на своєму шляху. SWOT-аналіз – це метод, який в даному випадку, може допомогти у реалізації стратегії підвищення стандартів життя населення.

Література

1. Синельник Л.С. SWOT-аналіз як один із можливих інструментів оцінки факторів впливу на платоспроможність підприємства / Л.С. Синельник // Економіка та держава. — 2012. — № 10. — С. 62-64

2. SWOT-аналіз як основний інструмент стратегічного управління, його переваги і недоліки: матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Ключові аспекти наукової діяльності». - Д.: Дніпропетр. нац. ун-т ім. О. Гончара, 2010 — С. 5-9.

3. SWOT – аналіз – основа формування маркетингових стратегій: Навчальний посібник/ За ред. Л.В. Балабанової. — 2-ге вид., випр. і доп. — К.: Знання, 2005.—301 с.

ТРЕНІНГОВІ ЗАНЯТТЯ ЯК ФОРМА ПІДВИЩЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СУЧАСНОЇ СІМ'Ї

Інна Левківська

*КВНЗ КОР «Богуславський гуманітарний
коледж імені І.С. Нечуя-Левицького»*

Науковий керівник – викладач-методист *Концеренко В.І.*

Модернізація дошкільної освіти не може не торкнутися сучасної сім'ї – первинного природного середовища, джерела духовної та матеріальної підтримки дітей.

Законодавство України чітко визначає межі відповідальності сім'ї за виховання дітей: саме батьки або особи, які їх замінюють, зобов'язані постійно дбати про своїх дітей, створювати належні умови для розвитку їхніх природних здібностей, зміцнення фізичного та психічного здоров'я, отримання освіти [2, с. 4].

Робота з родинами вихованців є важливою складовою навчально-виховного процесу сучасного ДНЗ. Встановлення і підтримку педагогічної співдії «діти-батьки-педагоги» необхідно вибудовувати на принципах взаємоповаги, довіри, відповідальності та рівноправного партнерства [6, с. 3].

На часі – формування педагогічної культури всіх дорослих членів сім'ї на новій методичній основі із застосуванням інноваційних педагогічних технологій. Діяльність педагогів повинна спрямовуватись на підвищення готовності батьків до виховання дітей, на усвідомлення ними важливості відповідального батьківства, на передачу всім дорослим членам родини психолого-педагогічної, правової інформації, формування у них практичних умінь і навичок [5, с. 2].

Сьогодні існує багато інтерактивних методів, одним із яких є тренінг. Мета нашого дослідження – визначити педагогічні умови використання тренінгових

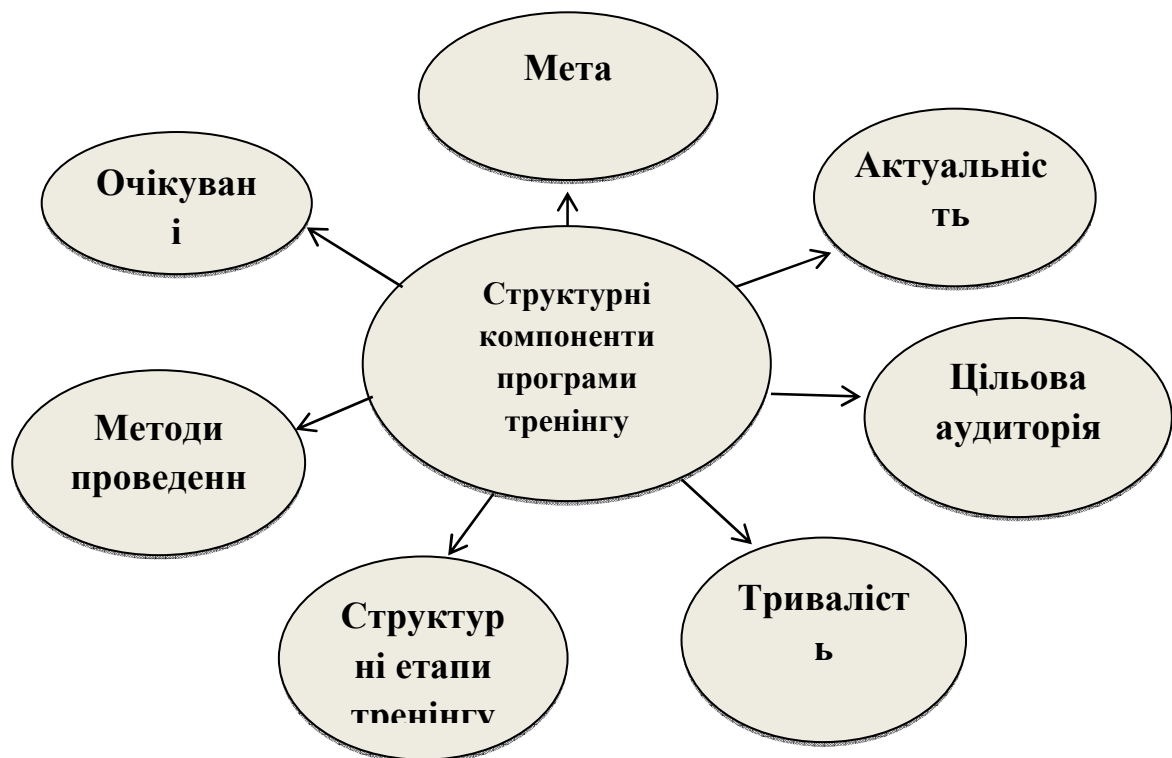
занять як форми підвищення педагогічної культури сучасної сім'ї. Дослідження проводилося в ДНЗ №5 «Сонечко» м. Богуслава Київської області.

Успіх тренінгового навчання значною мірою залежить від його якісної підготовки та проведення. Цей процес включає декілька етапів.

На етапі планування важливо зібрати вичерпну інформацію про цільову аудиторію (вік, стать, професії, умови сімейного виховання). В цьому допоможе анкетування, інтерв'ю, відвідування сімей.[7, с. 6].

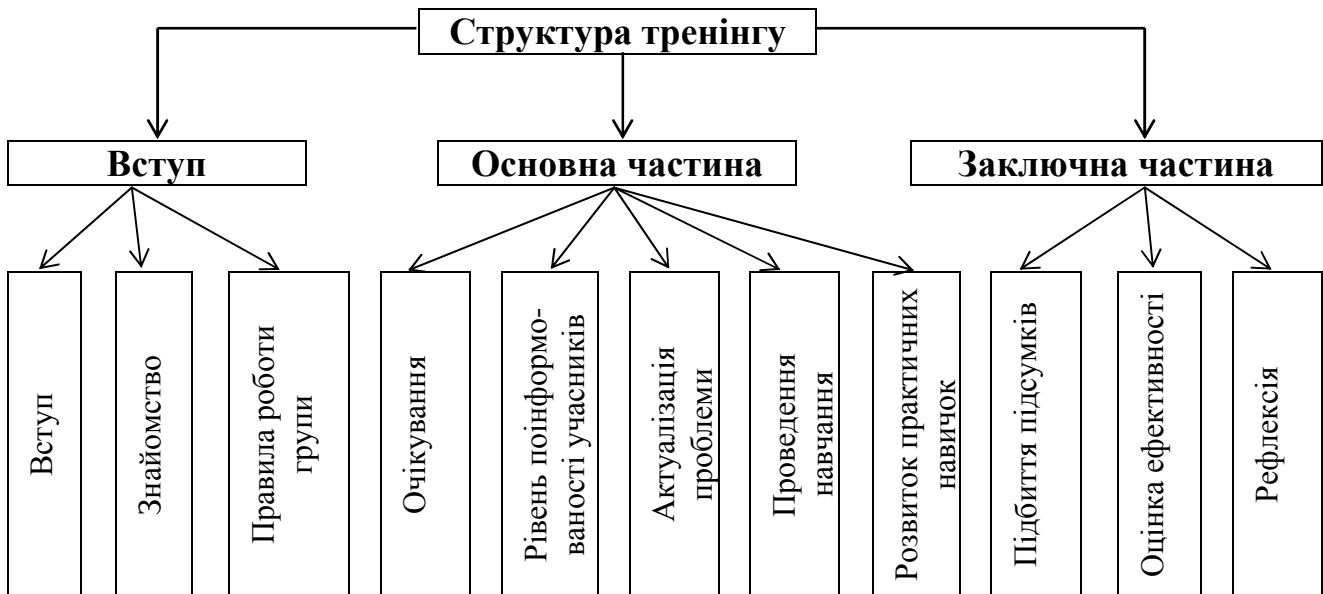
Наступним етапом є підготовка програми тренінгу: визначення мети, завдань, тривалості, змісту навчання (добір вправ, методів, прийомів роботи у певній частині заняття), а також очікуваних результатів. Необхідно також підготувати демонстраційні, роздаткові матеріали [7, с. 7].

Третій етап – реалізація. Орієнтовна структура програми тренінгу [7, с. 8].

До популярних методів тренінгового навчання належать такі: інформаційні повідомлення, міні-лекції, групові дискусії, мозковий штурм, робота в малих групах (підгрупах), робота в парах (трійках), рольові (ділові) ігри, техніка

«кути», «Навчаючи, учусь», «Килим ідей», «Асоціативна павутинка», анкетування, тестування, самодіагностика [7, с. 10].

Четвертий етап – аналіз і оцінка результатів [7, с. 6].

У своїй роботі ми використали тренінгову програму «Білі плями сімейного виховання», яка складається з чотирьох тренінгів: «Чи затишно дитині у вашій родині?», «П'ять шляхів до серця власної дитини», «Плекаємо фізичне «Я» своєї дитини», «Розвиваємо здібності дитини» [4, с. 22-25].

На перше заняття для мам «Матері не купити, ані заслужити» записалось 20 родин дітей старшої групи. Учасники розмістились по колу. У частині «Знайомство» ми використали вправи «Бейджики», «Любительські фото для групового альбому», «Емблема сім'ї», «Очікування від зустрічі», виробили правила роботи в групі. Цікавими були очікування, записані на плакаті: «Знайти спільну мову з дітьми», «Дізнатися про міру батьківської любові».

В основній частині тренінгу використали інформаційне повідомлення «Учіть дитину любити маму»; підбирали народні прислів'я, які мами обирали своїм кредо. Ефективно пройшли вправи «Я – мама», «Льодинка», мозковий штурм «Портрет ідеальної мами». Мама активно працювали в групах, парах. Вправа «Дерево підсумків» дала можливість з'ясувати враження від тренінгу:

«Раді спілкуванню», «Більше б таких занять», «Краще зрозуміли, як спілкуватись із дітьми».

Друге заняття для татів «Щастя батьківства не виникає саме собою» проходило жвавіше, ніж перше. Батьки активно працювали під час вправи «Інтерв'ю», виробили правила роботи групи та «Очікування від зустрічі». Під час інформаційного повідомлення батьки дізналися про значення сімейних стосунків для розвитку дитини, про роль батька в сім'ї, про те, яким повинен бути справжній батько. В групі також обговорили права і обов'язки тата і мами щодо виховання дитини. Вправа «Квітка дитинства» допомогла татам проаналізувати очікування своїх дітей від батьків, поринути в спогади про власне дитинство і згадати власні очікування від своїх батьків. Це дало можливість знайти відповіді на питання, що саме потрібно дати дітям для їх різностороннього розвитку. Під час вправ «Острови», «Згода-незгода-оцінка» батьки обговорювали свій вибір, сперечалися, знаходили спільне рішення. Цікаво пройшов мозковий штурм «Діти потребують до себе уваги та ласки».

Під час третього заняття (спільного для татів і мам) «Чи затишно дитині у вашій родині?» для вироблення правил роботи групи було запропоновано мамам за їх змістом підібрати і озвучили пісню. Тати відгадували зміст правила. Основна частина складалась із вправ «Коли я був маленький, я хотів, щоб мої батьки...» (виконувалась із свічкою), «Розтули кулак». В інформаційному повідомленні «Як навчити дитину слухатися» було озвучено пам'ятку для батьків із 10 правил виховання дітей. Ефективно пройшла вправа-мозковий штурм «Спілкування – це...». Учасники записували свої думки на плакаті: «Спілкування – це розмова батьків з дітьми», «Це вміння жити в злагоді», «Це бажання допомогти». Вправи «Аналіз звукового аспекту мовлення» та «Не роби поспішних висновків» допомогли батькам підвищити рівень культури мовленнєвого спілкування з дітьми, навчили їх підбирати «ключики» до різних ситуацій у житті.

На «Дереві підсумків» з'явилися записи: «Я дізнався багато нового», «Такі заняття потрібні», «В житті головне не робота, а сім'я, діти», «Діти – це наше дзеркало».

Отже, тренінгові заняття – це один із шляхів підвищення педагогічної культури сучасної сім'ї, формування у батьків практичних умінь і навичок спілкування з дітьми. Вони дають можливість батькам:

- глибше пізнати самих себе, усвідомити власні дії, зміцнити позитивні якості своєї особистості;
- вивчити світ дитинства, зрозуміти причини дитячих вчинків, емоцій, думок;
- знайти оптимальні шляхи спілкування з дитиною, використати ефективні методи її розвитку і виховання;
- подивитися на себе очима інших, вчитися критично і адекватно оцінювати ситуацію, знаходити рішення проблем.

Педагогічними умовами ефективності тренінгової методики в роботі з батьками є:

1. Вивчення цільової аудиторії (анкетування, інтерв'ю, відвідування сім'ї).
2. Глибоке знання вікових та індивідуальних особливостей дітей.
3. Володіння інтерактивними (діалоговими) методами педагогічної взаємодії.

Література

1. Закон України «Про дошкільну освіту». – К., 2001. – 46 с.
2. Козак Н. Робота з батьками: нові підходи/ Н.Козак // Дошкільне виховання. – 2000. – №7. – С.14-15/
3. Косарева О. Партнерська взаємодія з дитиною. Тренінг для батьків О. Косарева// Палітра педагога. – 2005.– №3. – С. 9-13
4. Криворучко Г. Білі плями сімейного виховання /Г.Криворучко// Палітра педагога. – 2009. – №3.– С. 22-25/.

5. Полякова О.В. Робота з батьками в дошкільному закладі / О.В. Полякова// Дошкільний навчальний заклад . – 2007. – №4 (04). – с. 2-17.
6. Сухар В.А. Робота з родинами вихованців дитячого садка/ В.А. Сухар. – Х.: Ранок, 2008. – 175 с.
7. Упровадження Базового компонента дошкільної освіти. Збірник тренінгових занять / Упор. Н.Бабій, Л.Мінда. – Тернопіль: Мандрівець, 2014. – 136 с.

ЗНАЧЕННЯ НАРОДНОЇ КАЗКИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Людмила Левченко

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – докт.філос.н., професор *Кочубей Н.В.*

Мовленнєве спілкування є одним із перших видів діяльності, яким дитина оволодіває в онтогенезі; воно є універсальною умовою розвитку особистості в період дошкільного дитинства. Водночас, як засвідчує практика, поширення комп'ютеризації, телебачення та інших технічних засобів, які стали доступними й дітям дошкільного віку як у сім'ї, так і в дошкільних закладах, обмежує безпосереднє спілкування дітей з іншими мовцями, внаслідок чого збагачується їхня пізнавальна сфера і водночас гальмується мовленнєва. Чудовим засобом досягнення розвитку зв'язного мовлення є використання усної народної творчості одним із різновидів якої є казка.

Неможливо уявити дитяче мислення без казки, живої, яскравої, яка засвоюється свідомістю, почуттями людини як певної сходинки людського мислення [1]. Саме у казці ми відчуваємо втілення всього найкращого – світлих мрій, заповітних бажань.

На думку сучасних лінгводидактиків, *казки* – це епічні оповідання чарівно-фантастичного, алегоричного і соціально-побутового характеру із

своєрідною системою художніх засобів, підпорядкованих героїзації позитивних, сатиричному відкриттю негативних образів, часто гротескному зображенню їх взаємодії [2, с. 296].

Також *казка* авиступає, як могутній засіб виховання, що відзеркалює ментальність українського народу, «відтворює історичне тло, на якому формувалась і деформувалась національна самосвідомість мас», вводить «в ситуації емоційного співпереживання, виховує естетичний ідеал». Казка необхідна дітям, щоб відчутти дух минулого, співвіднести минуле з сучасними реаліями. Казка багатогранна, вона розкриває погане і хороше, змушує дитину задуматися над власними вчинками[3, 304 с.]

Найважливішим завданням казки, на мою думку, є формування мовленевої компетенції дошкільника. Важливо також навчити дітей глибоко, естетично повноцінно сприймати казку, осмислювати її, міркувати над її психологією, філософією, співвідносити почутий (чи самостійно виконаний) текст казки з власними уявленнями і цінностями [4, с.6].

Чималий внесок у розвиток мовлення дітей засобами казки, зробив український педагог, публіцист, письменник, поет – Василь Олександрович Сухомлинський. Основна мета розвитку мовлення за В.О. Сухомлинським – озброїти дітей умінням правильно, з дотриманням високої мовленнєвої культури, зв'язно висловлювати свої думки. Він вважав, що педагогам необхідно зробити акцент на використанні казки як засобу розвитку творчого мовлення. За словами В.О. Сухомлинського, казка – джерело знань, яке не просто проникає у свідомість дитини, вона захоплює її розум, почуття, уяву, волю, без яких просто неможливо уявити дитяче мислення і мову. Водночас, казка виступає як важливий засіб розумового розвитку. Педагог звертає увагу на складання казок, що значною мірою впливає на розвиток зв'язного монологічного мовлення дошкільнят. На його думку, саме казка задовольняє жадобу дитячого пізнання, інтерес до навколишнього. [5].

Отже, В.О. Сухомлинський націлював увагу педагогів на використання казки як засобу розвитку творчого мовлення дітей.

Казки сприяють поповненню словникового запасу дітей, активізують вживання нових слів в процесі мовлення. Дітям легко вдається запам'ятати образні вислови: лисичка-сестричка, вовчик-братик, зайчик-побігачик; повтори: далеко-далеко, котиться-котиться, летіла-летіла; пісенька головних казкових героїв – Колобка, Кози-Дерези, Кривенької качечки. Персонажі стають настільки близькими і зрозумілими, що діти легко в них «перевтілюються», відповідно перебирають на себе риси того чи іншого героя, його характер, звички, поведінку, а це в свою чергу сприяє не лише формуванню особистості, але й змушує дитину засобами мовлення висловлювати стан героя, його емоції, почуття, переживання.

В свою чергу Л.Фесюкова, для розвитку мовлення, радить частіше вдаватися до випробуваного методу – вигадування інших, нових назв відомих казок, не спотворюючи ідеї твору. Наприклад, казка «Рукавичка». Автор пропонує наступні нові назви - «Дружний будиночок», «Дід, рукавичка і звірі», «Новий будиночок для звірів», «Як дід втратив рукавичку» і т.д. Також вона пропонує, щось змінити у давно знайомій казці, наприклад, Попелюшка загубила не кришталеву туфельку, а мамине намисто; Івасика-Телесика врятували не гуси, а паперовий літачок, який пролітав неподалік.

Також Л. Б. Фесюкова пропонує використовувати гру-завдання «Інтерв'ю», щоб казка спонукала дітей до спілкування, до обговорення деяких особливих моментів в сюжеті. Для більшої достовірності можна взяти в руки «мікрофон» (замінник - ручка від скакалки). А хто бере інтерв'ю, хто його дає, з якого приводу – всі ці конкретні моменти диктуються сюжетами казки.

Цікавим є і колаж з казок, коли персонажі однієї казки подорожують в іншу. Діти з допомогою вихователя можуть вигадати пригоди, які спіткали мандрівників, стосунки між героями, конфлікти та суперечності, які можуть виникнути.

У зв'язку з тим, що елементи лінгвістичної освіти закладаються з ранніх літ, вкрай важливо не тільки навчити дитину усно складати, а й показати їй нові можливості, що відкриваються в жанрі письмового спілкування. Найпростіші

види такого спілкування - це записки, телеграми, короткі листи. І безсумнівно те, що улюблені герої казок, художніх творів є першими об'єктами такого спілкування. Беремо, наприклад, казку «Червона Шапочка» і вирішуємо з дітьми, кому краще відправити записку, кому лист, а кому телеграму. І разом з ними починаємо вигадувати (дитина говорить, дорослий записує, потім разом читаємо й обговорюємо написане, коректуючи і вдосконалюючи його за змістом і стилем) [6]. Таким чином у дитини починають формуватися елементарні уявлення про зв'язне письмове мовлення.

Казка прививає любов маленького дошкільника до рідної мови, до Батьківщини, виховує любов до книги, як джерела знань не лише казок, а знань взагалі всього. Казка постає важливим елементом у формуванні особистості дитини, її мовленнєвої діяльності в суспільному житті. Казка допомагає дітям засвоїти певні уроки з життя, показує причинно-наслідкові зв'язки. З казок діти черпають безліч знань: уявлення про час і простір, про зв'язок людини з природою, з предметним світом. За допомогою казки дитині можна пояснити безліч явищ, тому що казка близька мисленню дитини. Образи казок, відносини персонажів виступають у дітей в якості засобів інтерпретації явищ дійсності, обґрунтування суджень, вимог, аргументації тих чи інших дій. Казки розвивають образне і логічне мислення дитини, її творчі здібності, і допомагають підготувати її до школи. Отже, без казки неможливо уявити повноцінний розвиток дитини, її готовність для подальшого життя.

Література

1. Коваль О.В. Розвиток зв'язного мовлення дітей дошкільного віку у процесі мовленнєво-ігрової діяльності: досвід роботи вихователя ДНЗ «Сонечко» / О. В. Коваль. –Ржищів, 2013 р.–[Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rzhyschiv-osvita.edukit.kiev.ua/.../
2. Короткий тлумачний словник української мови / Під ред Л.Л. Глумецької. – К.: Рад.шк., 1978. – 296 с.

3. Ступарик Б. М. Школі – національне виховання молоді (вибрані статті) / Б. М. Ступарик. – Івано-Франківськ: Плай, 2005. – 304 с.
4. Садовенко С.М. Виховання народною казкою: метод. посіб. / Світлана Садовенко.–К. : Шкільний світ, 2011.– 128 с.
5. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1977. –341 с.
6. Фесюкова Л. Б. Воспитание сказкой. Для работы с детьми дошкольного возраста / Л. Б. Фесюкова [Электронный ресурс]/ - Режим доступа://www.koob.ru

ДИТЯЧІ СТРАХИ У ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Ольга Лісовська

Інститут соціології, психології та соціальних комунікацій

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – канд. псих. н., доцент *Волошина В. В.*

Дитячі страхи певною мірою обумовлені віковими особливостями і мають тимчасовий характер. Однак ті дитячі страхи, які зберігаються тривалий час і важко переживаються дитиною, говорять про нервову ослабленість малюка, неправильну поведінку батьків та конфліктні стосунки в сім'ї, що в цілому є ознакою неблагополуччя. Більшість причин, як зазначають психологи, лежать саме у сімейних стосунках, таких як потурання, непослідовність у вихованні, негативне або занадто вимогливе ставлення до дитини, яке породжує в неї тривогу і потім формує ворожість до світу.

Тривога – це передчуття небезпеки, стан занепокоєння, а страх – це негативний емоційний стан людини, який виникає при отриманні інформації про загрозу її біологічному чи соціальному стану, про уявну чи реальну загрозу [3, с. 9].

Виникненню страхів слугують соціальні, біологічні, психоемоційні та вікові чинники. У нашій статті досліджуються вікові періоди в яких особливо виражені певні види страхів.

Від народження до трьох років притаманний страх сильного раптового звуку, страх розлуки з батьками, страх незнайомої людини, страх тварин, птахів, страх болю, можливо навіть медичних працівників. Всі ці страхи виникають у результаті сильного несподіваного звуку чи шуму, швидкого руху іншої людини, падіння (зокрема з рук дорослого), певні голосні звуки, поява в голосі матері незвичних і неприємних ноток, розлучення з батьками, зустріч з незнайомою людиною, несподівані події, зміна встановленого порядку життя маленької людини [4, с. 20].

У дітей від трьох років до п'яти років виникає страх тварин, птахів, води, висоти, а у дітей від п'яти років до семи років виникає страх смерті, страх традиційних казкових персонажів, страх привнесених образів, страх соціальної загрози, які виникають у ситуаціях, як самотності уночі, нічних жахів, темряви, пошкодження тіла, втрата батьків, розлука з батьками, незадоволення батьків, фізичне покарання з боку батьків, невиконання вимог, помилки та запізнення [2, с. 4].

Всі ці страхи проявляються в першу чергу у сні, тобто у дивних, страшних снах, від яких дитина нерідко з криком присипається серед ночі. Діти починають боятися темряви, в якій можуть ховатися «чудовиська», великих ящиків або відкритих шаф, з яких «може хтось вилізти». Найбільш сильно страх темряви вони відчувають саме в 3 роки, коли ця темрява наповнюється образами, породженими їх уявою.

Страх вивчали з точки зору: психоаналізу, аналітичної психології, біхевіоризму, соціальної психології, гештальт-терапії.

Засновник біхевіоризму Дж. Уотсон у своїх дослідженнях розглядає страх як фундаментальну, вроджену емоцію. У якості стимулів, які викликають реакції схожі на страх у новонароджених, він розглядав втрату опори, шум,

голосні звуки, дотик у вигляді легенького поштовху в період засипання або пробудження.

У цьому ж підході американський психолог О. Маурер стверджував, що страх – це передчуття болю. Маурер розглядав страх як умовно-рефлекторне явище, зумовлене відношенням до больових реакцій.

Засновник психоаналізу З. Фрейд одним із перших розглядав спільно страх і тривогу і поєднав їх в одне поняття – «anxiety». З.Фрейд вважав, що страх – це стан афекту – це поєднання певних відчуттів ряду задоволення – незадоволення з відповідними іннерваціями розрядки напруження та їхнього сприйняття, а також, імовірно, і відображенням певної значущої події. Страх виникає за підтримки лібідо, яке слугує самозбереженню і є сигналом нової, зазвичай, зовнішньої, небезпеки. Походження страху подвійне: 1) як прямий наслідок травматичного фактора; 2) як сигнал про виникнення загрози повторення цього фактора. Страх здійснює витіснення і відповідає витісненому бажанню, але не еквівалентний йому [6, с. 385].

В аналітичній психології К. Г. Юнг розглядав страх у «архетипах». Вчений вважав, що коли архетип зустрічається зі свідомістю, то як правило, викликається панічний страх, стикаючи індивіда з давніми релігійно-культурними символами, за якими стоїть вже пережитий страх [7, с. 219].

В. Макдугалл один із засновників соціальної психології, запропонував розглядати емоцію страху як складову інстинкту. Емоції, на його думку, є внутрішнім вираженням інстинктів у людини і визначають соціальну діяльність людей. Особливість інстинкту «страху», на його думку в тому, що йому відповідає такий тип інструментальної активності як втеча.

Один із засновників прагматизму і функціоналізму У. Джеймс характеризує страх з точки зору емоційної поведінки та з точки зору інстинктивної поведінки. Тільки різниця в тому, що емоція не піддається зовнішньому аналізу, а інстинкт може іти далі та проявлятися на практиці у взаємні відносини з об'єктом, який її викликає.

Ф. Перлз, засновник гештальт-терапії вважав, що будь-яка тривога є боязнь перед публікою, а якщо це не боязнь перед публікою, тоді розглядається явище – страх.

Наше розуміння страху дотичне підходу аналітичної психології К. Г. Юнга, де Юнг розглядав страх у «архетипах», які представлені у вигляді різноманітних символів, в релігії, в казках та міфах.

Дослідженням страхів у дошкільному віці також займалися такі вчені, як І.В. Дубровіна, В.І. Гарбузов, А.І. Захаров, Е.Б. Ковальова, О.А. Карабанова, А.С. Співаковська, А.І. Ташева, Т. Шишова, Г. Еберлейн.

Найпоширенішим страхом дошкільного віку є страх традиційних казкових персонажів. Найчастіше страхи казкових персонажів проявляються після трьох років, коли починає активно розвиватися уява дитини. Герої казок «оживають» і стають частиною дитячого світу [1, с. 350].

Для того, щоб страхи не розвивалися необхідно проводити профілактичну роботу. Профілактика дитячих страхів – це створення умов для загального фізичного і психічного здоров'я дитини, а також створення сприятливого емоційного клімату.

На сьогодні із способів профілактики дитячих страхів можна виділити казкотерапію, пісочну терапію, арт-терапію, лялькотерапію, музикальну терапію, ігрову терапію, танцювальну терапію та сімейне консультування. Наша профілактика буде стосуватись казкотерапії як одного з самих ефективних методів.

Для того щоб казка чи історія знайшла силу і справді допомогла або мала виховний вплив на дитину, необхідно дотримуватися певних правил її створення [5, с. 8].

Казка повинна бути в чомусь ідентичною проблемі дитини, але ні в якому разі не мати з нею прямої подібності. Вона повинна стикатися з проблемою дитини, як би по дотичній.

Казка повинна пропонувати замість досвіду, почувши який і провівши його крізь фільтри своїх проблем дитина змогла б «побачити» можливості

нового вибору, якщо дитина не в змозі зробити вибір самостійно, батьки (або психолог) пропонують йому свої варіанти розв'язання схожих проблем.

Казковий сюжет повинен розгортатися в певній послідовності. Починаючи казку потрібно розпочинати її зі слів: «Жили-були» цими словами ми знайому дитину з її героями, які для неї знайомі і зрозумілі.

Психологи рекомендують для дітей 3-4 років робити головними героями казок іграшки, маленьких чоловічків і тварин; з 5 років - фей, чарівників, принцес, принців, солдатів і т.д.

Успіх терапевтичного впливу казок та історій залежить від ефективної організації процесу розповідання. До основних правил їх викладу можна віднести:

1. Створення для дитини «зони безпеки».
2. Казку (історію) слід розповідати ненавмисно, нібито випадково.
3. Для казки має бути якась розумна підстава.
4. Ніколи не аналізуйте і не обговорюйте терапевтичну казку відразу після її закінчення.
5. Не перевантажуйте дитину терапевтичними казками та історіями, щоб він не втратив до них чутливість [5, с. 11].

Висновки.

Розповсюдженими страхами у дітей дошкільного віку є страх смерті, страх традиційних казкових персонажів, страх тварин, страх птахів та страх соціальної загрози. Для того щоб дитячі страхи не розвивалися та не набували невротичного характеру необхідно проводити профілактичну роботу.

Профілактика страхів дошкільного віку є одним з основних завдань психолога дошкільного закладу. Переважна більшість дитячих страхів, на нашу думку, може бути вирішена за допомогою методів казкотерапії. Вони полягають у тому, що казка в чомусь ідентична проблемі дитини, але ні в якому разі не має з нею прямої подібності. Головними перевагами казкотерапії є те, що це замісник досвіду, почувши який і провівши його крізь фільтри своїх проблем дитина може «побачити» можливості нового вибору.

Література

1. Абрамова Г.С. Вікова психологія: Учеб. посібник для студентів вузів/ Г.С. Абрамова. – М.: Академічний проект, 2000, – 624 с.
2. Вологодіна Н. Г., Дитячі страхи вдень і вночі/ Н.Г. Вологодіна.- Вид-во: Фенікс, 2006 р. – 248 с.
3. Захаров А. И., Дневные и ночные страхи у детей/ А.И. Захаров. – СПб.: Издательство "Союз", 2004. – 252 с.
4. Пов'якель Н.І. Психологія дитячих страхів/ Н.І. Пов'якель, О.М.Скляренко. – К.:Шк. Світ, 2011. — 128 с.
5. Ткач Р.М. Сказкотерапія дитячих проблем/ Р.М. Ткач. — СПб.: Речь; М.: Сфера, 2008. — 118 с.
6. Шапар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник / Віктор Борисович Шапар – Х.: Прапор, 2005. – 640 с.
7. Юнг К.Г. Архетип и символ / Карл Юнг – М.: Ренессанс, 1991. – 304 с

ПОЕТИЧНА ТВОРЧИСТЬ Т. Г. ШЕВЧЕНКА, ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Яна Ляшенко

Прилуцький гуманітарно-педагогічний коледж ім. І. Я. Франка

Науковий керівник – Суддя З.О.

Проблема формування екологічної компетентності дітей дошкільного віку набула актуальності тоді, коли у суспільну свідомість увійшло розуміння взаємозв'язку людини і природи, їхньої взаємозалежності та взаємообумовленості існування. Однак реалії сучасного життя підтверджують, що у значній частини населення нашої країни ще не сформовано екологічно-доцільну поведінку. Про це свідчить бруд на вулицях, засміченість водойм та їхніх берегів, нераціональне використання природних ресурсів, емоційна байдужість громадян до проблем довкілля, а отже, невідповідальне ставлення

до власного здоров'я. Причиною є не стільки нестача знань, скільки відсутність належного ставлення до природи, почуття відповідальності за природу як за власний життєвий простір, неусвідомленість духовної та фізичної єдності людини і природи.

Оптимізація взаємодії з природою тривалий час залишається головною проблемою у сферах науки та культури. Вивченням даної проблеми займалися видатні педагоги минулого, а саме, О. Духнович, С. Русова, К. Ушинський, В.Сухомлинський та інші. І в наш час багато науковців та педагогів-практиків присвячують свої дослідження питанню екологічного виховання, серед них: Н.Лисенко, Н. Яришева, Н. Глухова, В. Скребець, В. Фокіна, С. Ніколаєва, З.Плохій, Н. Кондратьєва, Н. Горопаха та інші.

Система поглядів на екологічну освіту та виховання в Україні висвітлена в численних державних документах галузі дошкільної освіти, зокрема і в Базовому компоненті дошкільної освіти. В них наголошується на необхідності формування екологічної культури дитини в гармонії її відносин з природою.

Навчити помічати красу довкілля, гармонійно співіснувати з природою та раціонально використовувати її багатства – ось пріоритетні завдання екологічного виховання дошкільників. Чітко усвідомивши в дошкільному дитинстві відповідальність за природу, як живий організм, у майбутньому дитина відчуватиме невід'ємну потребу діяти заради збереження та відновлення її багатств.

Аналіз ряду психолого-педагогічних, методичних джерел дають підстави зробити висновок, що для дітей дошкільного віку характерна надзвичайна емоційна чутливість. Саме тому в процесі екологічного виховання перевагу слід надавати емоційно-естетичному сприйняттю дітьми природи. При цьому, важливо формувати навички раціонального природокористування та гуманної поведінки в природному довкіллі.

Формування екологічної свідомості у дітей дошкільного віку має на меті формування екологічно компетентної особистості, яка здатна керуватись

здобутими знаннями, сформованими цінностями й досвідом, приймати виважені екологічно доцільні рішення в життєвих ситуаціях.

Вихователі повинні усвідомлювати, що діти сприймають довкілля через призму бачення дорослого. Самостійно малюки практично не звертають уваги на більшість об'єктів «неживої» природи та рослинного світу. Їхню увагу зазвичай привертають лише рухомі, цікаві своїм зовнішнім виглядом та поведінкою тварини, рідше – рослини. Тому слід допомогти дитині помітити хмари, ґрунт, траву, дерева, навчити розрізняти і пізнавати їх під час практичної діяльності, у грі, за допомогою образного художнього слова.

Саме художнє слово, здатне виховувати і навчати, об'єднувати дітей і дорослих, викликати сильні емоції і спонукати до дії.

Сьогодні художнє слово посідає належне місце серед засобів виховання і навчання. Проте значення авторської творчості оцінено недостатньо, адже чимало письменників приділяли велику увагу дітям, писали для них невеличкі оповідання, вірші з метою формування екологічної свідомості, бережного ставлення до природи, любові до рідного краю, серед яких: Грицько Бойко ("Хлюп, хлюп, водиченько", "Ясне сонечко не гріє", "Перші крапельки весни"), Микола Вінграновський ("Теплий дощик-срібнопад", "Сама собою річка ця тече"), Платон Воронько ("Облітав журавель", "На своїй землі хорошій"), Леонід Глібов ("Веснянка"), Борис Грінченко ("Ластівка"), Наталя Забіла ("Барвінок"), Ліна Костенко ("Ліс на світанку", "Сонце сипле квіти", "Березовий листочок"), Леся Українка ("На зеленому горбочку", "Тиша морська") і багато інших.

Особливе значення в формування екологічної свідомості дітей дошкільного віку має поетична творчість Т. Шевченка. Його твори стали класичними зразками дитячої літератури, в той же час для науковців вони стали предметом аналізу, як джерело екологічного збагачення дітей дошкільного віку. Так, зокрема, творчість Т. Шевченка для дітей досліджували П. Волинський, Л. Кіліченко, А. Мовчун, В. Кизилова, В. Сироженко, Т. Маліновська, І. Голубовська та інші.

Поетичні пейзажі Шевченка доступні дітям завдяки своїй образності, адже дитяча уява сильніша за уяву дорослих людей і майже до кожного віршованого рядка можна намалювати картину (наприклад, вірш «Садок вишневий коло хати»).

Образи віршів сповнені глибоким почуттям, ліризму, вони торкаються струн душі кожної дитини.

Твори Шевченка про природу навчають дітей спостерігати, помічати багатство барв навколишнього світу, різноманітні речі та явища, спільне і відмінне між ними, виділяти їх своєрідність.

Знайомлячи з навколишньою дійсністю, поезія Шевченка сприяє розширенню знань і досвіду дітей, з'ясуванню і закріпленню понять про різні явища й події та розвитку мови й мислення. В роботі з дітьми молодшого дошкільного віку доцільно використовувати такі поезії Шевченка: "Весна", "Тече вода з-під явора...", " Встала весна", "Зацвіла в долині...". В старшому дошкільному віці діти готові до сприймання більш серйозних поетичних творів, а саме: "Рече та стогне Дніпр широкий...", "Зоре, моя вечірняя...", "Дивлюсь, аж світає...", "Вечір", "Село", "Тополя", "Садок вишневий коло хати", "Ой діброво, темний гаю".

Подані твори Шевченка сповнені глибокого почуття, радості, світла, оптимізму. Так, у мініатюрі «Тече вода з-під явора», яка пропонується дошкільнятам для слухання, змальована квітуча, барвиста природа, коли червона калина пишається, явір молодіє, а в річці хлюпочуться качаточка. Ця розкішна барвиста природа близька й знайома дітям – тут і калина, і верба з лозами, що схилились над водою. У картинах природи виражено настрій людини спостережливої і чулої до краси. Наскрізним образом твору стала вода, що уособлює як продовження життя, так і саме життя.

Пейзажний малюнок, що ґрунтується на зорових відчуттях, доповнюється яскравим образами: чути дзюрчання потоку, плескіт і гомін качок, що ловлять ряску поміж осокою. Емоційно-забарвлена лексика (калинонька, качаточка, качечка, дітки) створює особливу ніжну, лагідну атмосферу. В цій поезії, як і в

багатьох інших на тему природи, Т. Шевченко вдається до засобу персоніфікації ("пишається калинонька", "явір молодіє", "качечка... розмовляє з дітками"), що робить особливо близькою її дитячому слухачеві і мовби стирається грань між світом реальним і поетичним, вони сприймаються як ідентичні.

Окрім високої образності і ліризму, пейзажні твори Шевченка відзначаються багатою мелодійністю, вони близькі до народної пісні, деякі з них покладено на музику і вони стали улюбленими народним піснями. Прикладом цього є вірш під заголовком "Зоре моя вечірняя", що ввійшов у дитяче слухання, в якому з окремих деталей пейзажу непомітно з'являється літній вечір.

Перед маленькими слухачами постає ніжна пейзажна картина: "...за горою / Сонечко сідає, / як у Дніпра веселочка воду позичає. / Як широка сокорина віти розпустила...". Задушевна картина літнього вечора створюється поетом шляхом поєднання образів, а їх швидка зміна сприяє динамічному, зримому опису краси й багатства рідного краю.

Уривок з поезії "Дивлюсь, аж світає" – стає надбанням дитячої літератури. Природа ніби насправді оживає в кожному рядку творів автора. Варто прослухати хоча б перші строфи будь-якого вірша Шевченка, і дитина ніби на власні очі бачить пейзаж, змальований поетом:

Дивлюся, аж світає,
Край неба палає,
Соловейко в темнім гаї
Сонце зустрічає.

Як бачимо, тема української природи посідає важливе місце в Кобзаревому творчому доробку, що ввійшов у дитяче читання та слухання. Письменник не тільки захоплювався неперевершеною красою рідного краю, а й послідовно проголошував важливу ідею: люди, які живуть серед такої краси, повинні не тільки милуватися нею, а й оберігати її.

Отже, однією з принципових особливостей сучасних дошкільних навчальних закладів є постійна і глибока увага до проблем формування екологічної свідомості дітей. Серед ряду

важливих та ефективних засобів її формування, особливу роль виконує художня література, де поезія Т. Шевченка по праву повинна зайняти одне з провідних місць. Оскільки поезії такого спрямування якнайкраще сприймаються дітьми, вчать їх розуміти художню картину, образ, розвивають їх мову і мислення, закликають до гуманного ставлення до навколишнього середовища, привчають любити свій рідний край.

ВПЛИВ СІМ'Ї НА ЕМОЦІЙНУ СФЕРУ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ

Юлія Майстер

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. психол. н., доцент В. М. Гальченко

Мабуть чи не найкраща подія в сім'ї – це народження дитини. Коли вона з'являється, то одразу ж потрапляє в людське середовище, тобто в сімейне оточення. Близькі люди виступають у ролі посередників між дитиною і навколишнім світом предметів і людей. Саме в родині дитина отримує перший життєвий досвід, робить перші свої спостереження та вчиться поводити себе у різних ситуаціях.

У дослідження проблеми розвитку особистості в сім'ї, характеру взаємовідносин між батьками та дітьми важливий внесок зробили видатні зарубіжні та вітчизняні психологи і педагоги, а саме Д. Бомринд, Л. Виготський, А.П. Гречишкіна, Д.Б. Ельконін, Е. Еріксон, Т.В.Кравченко, О.М. Леонтьєв, С.Л. Рубінштейн, Е. Фромм та ін. Серед сучасних досліджень варто виокремити дослідження Г. Беленької, О. Кононко, М. Машовець.

Сім'я створює умови для пізнання дитиною всіх сфер земного буття. Професор Г. Беленька зазначає: “В сім'ї закладаються основи моральності,

формується норми поведінки, збагачується внутрішній світ, розвиваються індивідуальні якості особистості. Сім'я сприяє не тільки формуванню, а й самоствердженню особистості, стимулює її соціальну, творчу активність, розкриває індивідуальність. Саме в сім'ї відбувається перехід від біологічної до соціальної істоти.

У своєму дослідженні Т.В.Кравченко наводить чинники, які впливають у сім'ї на особистість дитини. Умовно автор поділяє їх на три групи: 1) рівень інтелектуального розвитку в сімейному оточенні; 2) емоційний вплив значущих інших на особистість дитини; 3) духовний вплив на дитину [3]. Зокрема, емоційний вплив є джерелом і, водночас, сферою прояву почуттів. Спілкуючись з іншими, дитина одержує перший позитивний і негативний досвід, пізнає зміст таких понять, як любов, ніжність, душевний спокій і навпаки – страх, гнів, образа. Перед нею розкривається весь діапазон відчуттів – від теплоти, близькості, співчуття, турботи до холодності, жорстокості, байдужості.

Т.Ф. Алексеєнко зазначає, що всі умови за результатом впливу на дитину поділяє на чотири типи, а саме: 1) сприятливі умови, 2) умови напруження, 3) умови ризику, 4) несприятливі умови. Автором охарактеризовано особливості кожної з них.

Сприятливі умови виховання: дітей виникають, в основному, якщо сім'я повна, існує взаємоповага та любов між членами родини. У таких сім'ях наявні соціально-побутові умови, які забезпечують повноцінність її функціонування та повноцінність розвитку дитини. При цьому батьки мають високий рівень педагогічної культури та відповідальності. Як правило, в родині панує загальний позитивний мікроклімат. Це допомагає дитині зрозуміти цінність свого "Я" та свою недосконалість, яка відкриває шлях до розвитку. Усі ці умови сприяють формуванню в дитини адекватної самооцінки, яка регулюється не тільки її ставленням до себе, але й до інших.

Умови напруження можуть спричинятися структурними змінами сім'ї, а саме розлученням, новим шлюбом, смертю когось із членів сім'ї;

несприятливими соціально-побутовими умовами; невмінням батьків налагоджувати довірливі стосунки між собою та між собою і дітьми; невисоким рівнем педагогічної культури. Найчастіше розрядка напруження в таких сім'ях відбувається саме за рахунок дітей, але різними способами. Одні батьки всю силу своєї любові спрямовують на дитину, тим самим компенсуючи втрату іншої близької людини, і що зустрічається досить часто, у своїй любові стають егоїстами. Такі батьки не залишають дитині ніяких прав на самостійний вибір: за неї все вирішують, усе роблять, за неї намагаються нести відповідальність. Інші, навпаки, замикаються, в основному, на своїх проблемах і спілкування з дитиною зводять до догляду за нею, не турбуючись про її внутрішні і духовні потреби. Треті маніпулюють дитиною та її почуттями залежно від настрою. Четверті зривають на ній свій поганий настрій і тим самим роблять її, якоюсь мірою, відповідальною за свої невдачі. Деформована батьківська любов може спровокувати в дитини внутрішній конфлікт між реальним та ідеалізованим "Я", яке формується на основі завищеної або заниженої самооцінки дитини.

Умови ризику виникають тоді, коли немає любові і взаємоповаги між членами сім'ї, коли відсутні належні соціально-побутові умови, а натомість наявною є аморальна особистісна поведінка хоча б одного з батьків (пияцтво, зрада, вживання наркотиків, лінощі, неробство тощо.) Загальний мікроклімат постійно напружений. У таких родинах вимоги батьків непослідовні, часто хтось із дорослих використовує дитину в своїх інтересах проти іншого. Через це в неї немає стійких орієнтирів поведінки, наслідком чого є формування рис протесту.

Несприятливі умови виникають у неблагонадійних сім'ях, де батьки характеризуються антисупільною поведінкою. Це можуть бути лайки, бійки, приниження, фізичні покарання дитини. Найчастіше в таких родинах немає потрібних для нормального розвитку й виховання дитини соціально-побутових умов. Батьки не зацікавлені у формуванні особистої педагогічної культури, не здатні аналізувати виховні дії й результати виховної діяльності [1].

Але не всі діти усвідомлюють складність свого сімейного становища. Так, Т. В. Кравченко зазначає, що одні з них дуже чутливі до байдужості батьків, грубощів, настанов, фізичних покарань, постійних конфліктів. Другі ж через обмеженість свого життєвого досвіду ні на що інше не претендують. Але і ті та інші знають, що таке страждання. Треба зазначити, що це умовний поділ, оскільки сім'я - складна структура для дослідження через свою закритість. Зустрічаються випадки, коли зовні благонадійна родина насправді зовсім не така: просто її члени дотримуються закону "не виносити сміття з хати" і тільки досвідчений спеціаліст може відчутти приховане неблагополуччя. Окрім того, результат впливу сім'ї може залежати від індивідуальних особливостей дітей, зокрема від ступеня вразливості їхньої нервової системи. Доцільність характеру стосунків батьків і дітей значною мірою визначаються ціннісними орієнтаціями та пріоритетами в системі цінностей як у сім'ї в цілому, так і її окремих членів. Так, цінність дитини для сім'ї, а отже, і виявлення любові до неї є різним.

За визначенням Т.Ф. Алексеєнко, найпоширенішими типами любові батьків до дітей є любов екзистенційна і любов атрибутивна. У першому випадку дитину люблять тільки за те, що вона є, висовують адекватні до її можливостей вимоги і завжди бачать у ній хороші потенції. У другому випадку - люблять за щось, а особливо за успіхи, яких вона домагається і яких від неї очікують батьки, і якщо їхні сподівання в чомусь не справджуються, вони ставляться до дитини дуже критично, в ставленні до неї проявляються елементи прихованої нелюбові. Приблизно такі самі тенденції спостерігаються і у виявленні любові дітей до батьків [1, с. 58].

Е. Фромм, розглядаючи відносини між батьками та дітьми як основу розвитку дитини, провів якісну різницю між відмінностями материнського та батьківського ставлення до дитини. Ця відмінність краще простежується на основі таких понять як умовність – безумовність, контрольованість – не контрольованість. Материнська любов безумовна, мати любить свою дитину за те, що вона є. Материнська любов не підвласна контролю з боку дитини, її не можна заслужити, любов або є, або її немає. Любов батька обумовлена – він

любить за те, що дитина виправдовує його сподівання. Любов батька є контрольованою, її можна заслужити, але можна і позбавитись. При цьому Е. Фромм підкреслює, що йдеться не про конкретного батька, а про материнський та батьківський початок, які в певному ступені присутні в особистості матері та батька [5, с. 207].

На думку О.Л. Кононко, усі сфери особистості, у тому числі й емоційна сфера, набувають завершеності в соціальному розвитку дитини. «Емоції тісно пов'язані з діяльністю, з усіма її структурними компонентами. Вони включені в процес прийняття дитиною рішення, додання труднощів, у пошук нею засобів для досягнення мети, реагування на своє й чуже досягнення» [4]. Розвиток емоційної сфери дитини значною мірою залежить від характеру її спілкування з дорослими й однолітками, від того соціуму, у якому вона знаходиться, або, іншими словами, соціальний розвиток дитини відбувається на базі емоцій, якими вона зв'язана з людським оточенням. Емоційний і соціальний аспекти розвитку особистості постійно взаємодіють і залежать один від одного.

До основних завдань емоційного розвитку дитини О.Л. Кононко відносить «озброєння дитини азбукою емоцій, виховання вміння регулювати свою поведінку, формування позитивного емоційно-ціннісного ставлення до себе, розвиток моральних почуттів, створення емоційно сприятливого середовища»[4]. Емоційне благополуччя є необхідною умовою життєтворчості дошкільника. Однак сьогодні є багато факторів, які можуть гальмувати цей процес. Інформаційне перенасичення, дестабілізація сімейних відносин та інші негативні явища сучасного життя несприятливо впливають на емоційну сферу дітей, яка зазнає великих перевантажень. Результатом подібного впливу в дошкільників можуть стати неадекватні прояви поведінки: роздратованість, агресивність, пасивність, примхливість, а також труднощі в адаптації до нових умов середовища.

Рекомендації батькам по розвитку емоційної сфери дитини

1) Тепло

Піл словом “тепло” розуміємо інтерес до дітей, доброзичливість і реакція на їхні потреби. Діти відчують, що їх люблять, цінують, приймають. Тепло виражається в тому, що дорослі: завжди поруч; торкаються ніжно дитини; встановлюють і підтримують з нею зоровий контакт; використовують можливість, щоб поговорити з дитиною; розмовляючи з дитиною, нахиляються до неї так, щоб та їх бачила.

2) Чуйність

Коли реакція дорослих доброзичлива і передбачувана, діти очікують безпеки і затишку, світ безпечний для них. Постійна реакція батьків на дитину і стосунки, які виникають між ними, є найважливішим чинником, який визначає ступінь подальшого успіху.

3) Повага

Повага до дітей означає віру в їхні здібності та потенційна розвитку.

Щоб проявити повагу: 1) дізнайтеся про особливості, інтереси, потреби, схильності дитини; 2) робіть так, що діти самі шукали власні рішення; 3) просіть дітей поділитися своїми ідеями.

4) Емпатія

Здатність розуміти і приймати емоційний стан, недоліки, думки іншого і є емпатією. Навчатися емпатії – означає мати досвід такого самого ставлення до себе. Дорослі можуть виявляти емпатію до дітей різними способами: 1) пристосовуючись до настрою дитини; 2) виражаючи почуття дітей мімікою, голосом, жестами; 3) повторюючи за дітьми звуки; 4) називаючи емоції дітей просто і без оцінки: “Ти відчуваєшся щасливим”; “Ти дуже розхвилювався”; “Ти засмучений”; 5) хвалячи дітей, коли вони виявляють зародки емпатії стосовно інших: “Як ти добре мене обійняв”, “Ти пожалів Марійку”.

5) Щирість

Щирість означає, що дорослі мають бути правдиві, розумні і мають хвалити дітей. Щирість виражається так: 1) чесно зізнайтеся, коли щось не так, уникайте вселяти в дітей помилкові надії; 2) будьте поруч, коли діти чимось самостійно займаються, щоб підтримати і підбадьорити їх; 3) подякуйте дітям

за допомогу чи спробу щось зробити; 4) пояснюйте дитині, чому ви просите її зробити щось, чого їй спочатку не хочеться [інтернет джерело].

Отже, виховання емоційно розвиненої особистості, її переживань і почуттів, починаючи з перших років життя, залишається важливим завданням для батьків, причому більш важливим, ніж виховання розуму та навчання дитини різних навичок і вмінь. Адже саме від емоційного ставлення до оточуючого світу залежатиме те, заради яких цілей будуть використані набуті дитиною знання і вміння.

Література

1. Алексеєнко Т.Ф. Інтегровані умови сучасного сімейного виховання і коефіцієнт їхньої корисної дії / Т.Ф. Алексеєнко // Педагогіка і психологія. – 2002. – №1-2. – С.53-61.
2. Аметова Є. Р. Про значення сім'ї у формуванні вільної особистості дитини / Є.Р. Аметова // Педагогіка і психологія. – 2006. – № 2. – С.36-43.
3. Кравченко Т.В. Сім'я та її вплив на соціалізацію дитини / Т.В. Кравченко // Педагогіка і психологія. – 2009. – №3. – С. 32-42.
4. Кононко О. Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві) : навч. посіб. для вищ. навч. закладів / О. Л. Кононко. – К. : Освіта, 1998. – 255 с.
5. Фромм Э. Душа человека. / Э. Фромм [Общ. ред. П. С. Гуревича]. – М. : Республика, 1992. – 429 с.
6. <http://sadok21.com.ua/2014/03/rekomendaci-po-rozvitku-emocijno-sferi-ditini/>

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА ОСОБИСТОСТІ В КРИЗОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Анастасія Макаренко

*КВНЗ «Богуславський гуманітарний
коледж імені І. С. Нечуя-Левицького»*

Науковий керівник – викладач-методист Бергеля Л. М.

Нерідко нещастя - це інструмент, з допомогою якого Бог надає нам
досконалішої форми
Генрі УордБічер

Криза позначає втрату тих життєвих форм, до яких людина звикла, і з'являється можливість входження в нову життєву форму, ще не відому для людини. Успішне подолання криз, перетворюючись на систему, поступово призводить до формування певних особистісних якостей, виникнення особливої життєвої ідеології людини, створення свого роду сценарію переможця. Акумулюючи вдалий досвід виходу з криз, людина навчається жити, перемагаючи себе і перемагаючи обставини. Якщо людина опановує ситуацією, то він звільняється від проблеми, що викликала криза, і проживання цієї проблеми робить його особистісно більш зрілим, психологічно адекватним і інтегрованим.

Життєвий шлях кожної людини, розвиток його особистості супроводжується зміною потенціалів та формами прояву себе.

Кризове переживання завжди включає в себе стрес і невизначеність, породжує напруженість і тривогу [6].

Стабільні періоди життя найчастіше узгоджують людину із з собою, приносять відчуття спокою, внутрішнього комфорту, радості. Нестабільні - навпаки. Нерідко пов'язані з внутрішньо-особистісним конфліктом, дисгармонією, стражданнями. Однак, як вважала у свій час відома учасниця індійського національно-визвольного руху Анні Безант (1847 - 1933), і страждання, і радість призводять до пізнання. Відчуваючи обидва ці боки

прояву природи, душа пізнає реальність, яка лежить в основі речей. Досвід нерідко сумний, але він, як стверджує Анні Безант, перетворюється в мудрість, яка стає "керівником душі". І це допомагає людям прозріти, позбутися невігластва для того, щоб розкрити "божественну суть самих себе" [3, с. 296].

Індивідуальність – це особлива форма буття людини в суспільстві. Будучи суспільною істотою, людина разом з тим являє собою окрему індивідуальність. Індивідуальне і родове життя людини не є чимось відмінним, хоча через необхідність спосіб існування індивідуального життя буває або більш окремим, або більш загальним виявом родового життя, а родове життя буває або більш окремим, або загальним індивідуальним життям [2, с.177].

Тож, якщо в суспільстві виникають, певні проблеми, кризи то це все проявляється і на особистості людини, тому їм потрібна певна допомога, підтримка.

Психолого-педагогічна допомога включає проведення бесід, лекцій, надання педагогічних порад, психолого-корекційної допомоги, передбачає об'єкти уваги дітей.

Виявилось, що найчастіше до соціальних служб звертаються клієнти віком 31-39 (23%) років, кількість яких разом з клієнтами від 40 років і старше становить 39 % опитаних. Серед молоді такі становлять близько 17 % - неповнолітні, а молодь віком 18 – 30 років – 33 % [1, с.247].

Людина, котра знаходиться в кризовому стані, досить часто не бачить виходу з проблемної ситуації. Водночас, як ми вже зазначали, переживання кризи це не лише почуття безвихідності, що спричиняє за собою важкі переживання, з іншого боку – у цей момент людина максимально відкрита новому досвіду. Як в окремого індивіда, так і в сім'ї завжди є внутрішній ресурс, однак до нього не завжди є (або не завжди можна знайти) доступ. Саме тому необхідно допомогти клієнту (сім'ї) в розкритті свого внутрішнього потенціалу – в цьому і суть психосоціальної допомоги. Полягає в емоційній, смисловій та екзистенціальній підтримці людини або співтовариства у важких ситуаціях, які виникають у ході їх особистісного чи соціального буття.

Соціальна підтримка. Для виходу людини з кризового стану має значення соціальне оточення. На кого може людина розраховувати в ситуації психологічного розладу, які нові проблеми у відносинах у сім'ї та на роботі (навчанні) виникли в цьому стані – все це слід враховувати при проведенні кризових заходів. Сюди слід віднести наявність мережі груп самопомоги, формування підтримки з боку громадських організацій.

Цілісне ставлення до здоров'я. Людина представлена на арені життєвих пристрастей у своїй цілісності, що припускає в складній ситуації необхідність задіяти всі резерви людського організму та особистості: фізичну активність, правильне харчування, духовний розвиток, використання гумору. Увага до усіх сторін людської особистості дозволяє активізувати такі здатності до відновлення людини, які були приховані навіть від неї самої.

Бібліотерапія. Коли людина має власні ресурси до відновлення, але віднаходить їх за допомогою книг чи статей. Створення інформаційного поля дозволяє усвідомити, що її переживання та труднощі не унікальні, «нормальні» в ситуації, що склалася, і це дає їй можливість здійснити самопідтримку.

Власне психосоціальна допомога. Психосоціальна допомога включає групи підтримки дорослих і дітей, які переживають горе, зняття фобічних реакцій за допомогою роботи з травматичними образами та індивідуальні методи психологічної допомоги і підтримки. Особливе місце в системі психосоціальної допомоги займають спеціально створені методи кризового втручання (психологічний та психобіографічний дебрифінг тощо).

Збір інформації. На цьому етапі слід допомогти клієнту ідентифікувати і виразити відчуття та пов'язати їх зі змістом. Це дозволить понизити емоційну напругу і, крім того, зробить можливим визначення кризи через окремі події та проблеми. Тобто «гора», яку клієнт марно намагається «зсунути із місця», розпадеться на окремі «шматки», до яких можна підступитися. Слід пам'ятати, що клієнт, який знаходиться в кризовому стані, завжди бажає отримати негайне полегшення. Це іноді викликає спокусу скоріше перейти від дослідження проблеми до її вирішення. Однак тоді важлива інформація може бути упущена,

а клієнт, не усвідомивши її, може повторити в подальшому власні помилки. Етап завершується ідентифікацією кризової події та її умовним виокремленням.

Формулювання та переформулювання проблеми. Така робота необхідна, оскільки клієнт у своєму формулюванні не завжди може врахувати чи визнати важливі аспекти кризи (наприклад, заперечення алкоголізму, а наголошення на сімейних конфліктах); у формулюванні клієнта проблема може бути занадто глобальною, її буде потрібно поділити на більш дрібні; крім того, клієнт може змішувати актуальні та «історичні» проблеми.

Проведення спеціального психологічного діагностичного дослідження. На цьому етапі за змістом конкретного випадку підбираються методики на вивчення психоемоційного стану, вищих психічних функцій і мотиваційної сфери особистості. Крім того, можуть бути застосовані опитувальники та тести для виявлення загальних характеристик кризової ситуації, типових форм реагування клієнта на неї.

Оцінка структури кризового чинника і виявлення можливостей для реабілітації. Тут консультант повинен встановити первинну психотравмуючу подію, що привела до стану психічного дисбалансу, який може включати як суб'єктивні реакції на подію, так і більш ранні спроби справитися з ситуацією. З допомогою консультанта клієнт може виявити, що він володіє багатьма корисними навичками. Оцінюються також реальний кризовий стан клієнта, ступінь його нездатності до звичної життєдіяльності та здійснюється визначення психологічного реабілітаційного потенціалу.

Формулювання психологічного експертного висновку. Практично психодіагностичне обстеження клієнта завершується наданням йому оцінки ситуації та спільною розробкою подальших кроків діяльності (включаючи її мету, завдання та графік найближчих зустрічей). Хоча іноді на цьому етапі варто відмовитися від спроб вирішення проблеми. Слід налаштуватися на роботу із самою проблемою. Часто це ключовий момент роботи, тому що невдалі рішення здійснюють істотний внесок у розвиток кризи.

Л. Ф. Сафонова наголошує, що втрату звичного життєвого світу і частини себе у ситуації кризи неможливо заповнити лише матеріальною підтримкою, професійною перепідготовкою чи закликком узяти себе в руки [1, с.83]. Основною формою надання такої допомоги, на думку дослідниці, може стати спеціально організований процес – соціально-психологічний супровід кризової особистості.

Супровід – особлива форма пролонгованої психологічної і соціальної допомоги – патронажу. Патронаж у даному випадку розуміється як цілісна та комплексна система соціальної підтримки і психолого-педагогічної допомоги, що надається в рамках діяльності соціально-психологічних служб.

В соціально-психологічному супроводі, що розгортається в часі, можна виокремити три етапи: діагностико-аналітичний (слугує основою для постановки мети); власне діяльнісний (відбір і застосування методичних засобів); контрольньо-аналітичний (аналіз кінцевих і проміжних результатів, що дозволяє коректувати хід роботи) [4, с.84-85]. Розкриємо коротко їх сутність.

Діагностико-аналітичний етап передбачає оцінку ситуації: встановлення контакту, з'ясування, що відбувається, визначення, чи має місце гостра криза, і встановлення робочого контакту для подальшої діяльності. При цьому використовуються: бесіда з клієнтом, тестування, анкетування, спостереження, аналіз документації.

Власне діяльнісний етап присвячується вирішенню специфічних проблем кризової ситуації клієнта. Перш за все, проводиться робота зі зняття гостроти переживання, формування адекватної самооцінки; здійснюється допомога в усвідомленні як зовнішніх, так і внутрішніх проблем, які привели до кризи і перешкоджають зміні дезадаптивних форм поведінки на адаптивні, а також формування стресодолаючої поведінки в процесі індивідуальної та групової роботи.

Контрольно-аналітичний етап – період осмислення результатів діяльності за рішенням тієї або іншої проблеми, обговорення досягнутого прогресу, аналіз

змін (у поведінці, відновленні когнітивного контролю над ситуацією, психологічного стану) [4, с.86].

Література

1. Москаленко В. В., Кривоконь Н. І. Соціальна служба в Україні: соціально-психологічні засади формування й ефективного функціонування. / В. В. Москаленко, Н. І. Кривоконь // Матеріали науково-практичної конференції. – К. : Фенікс. – 2005. – 664 с.
2. Москаленко М. М. Соціальна психологія: підручник 2-ге вид. / М. М. Москалик – К. : Центр учбової літератури. – 2008. – 688 с.
3. Пальчевський С. С. Соціальна педагогіка: навчальний посібник. / С. С. Пальчевський – К. : Кондор. – 2005. – 560 с.
4. Сафонова Л. В. Содержание и методика психосоциальной работы: учебник пособие для студентов высш. учебн. заведений. / Л. В. Сафонова – М. : Академия. – 2006. – 224 с.
5. <http://psychology.com.ua>
6. <http://megasite.in.ua>
7. <http://pidruchniki.com>

ПРАГМАТИКО-КОМУНІКАТИВНІ ФУНКЦІЇ АНТРОПОНІМІВ У СТРУКТУРІ АНГЛОМОВНИХ НАУКОВИХ ТЕКСТІВ

Людмила Максименко

Інститут іноземної філології

НПУ імені М.П. Драгоманова

Науковий керівник – Вітченко А. Ю.

Останнім часом у лінгвістиці спостерігається значний інтерес до проблем ономастики, тобто вивчення власних імен у різних аспектах, що зумовлено розвитком антропоцентричної парадигми мовозначної науки [5; 45].

Оскільки власне ім'я, як важливий логічний, структурний і смисловий компонент наукового тексту, не отримало належного системного вивчення та висвітлення в сучасній лінгвістиці, то метою даного дослідження є виявлення та описання прагматико-комунікативних функцій антропонімів у текстах англомовних наукових статей.

Матеріалами для аналізу стали 30 текстів наукових статей, які були опубліковані в англомовних журналах “British Medical Journal”, “The New English Journal of Medicine”, “American Journal of Physiology” і “The Journal of the American Medical Association” протягом останніх 5 років.

Аналіз зібраного матеріалу виявив, що посилання в текстах наукових статей на імена учених та дослідників шляхом використанням цитат, переказу фрагментів прототекстів, семантично та структурно адаптованих до контексту, бібліографічних посилань та інших синтаксичних конструкцій виконують кілька важливих прагматико-комунікативних функцій, зокрема таких як:

- демонстрація інтелектуального фону;
- вказівка на зміст попередніх знань, актуальних для формування авторської концепції, що відображає наступність зв'язків нового знання з попереднім;
- окреслення проблемної ситуації, сутність якої полягає у чіткому виділенні проблеми, локалізації тієї частини дослідницького простору, котра має бути вивченою, експлікації і визначенні конкретних меж незнання, в рамках яких працює автор/співавтори, фіксації суперечливості та недостатності старого знання та привернення уваги адресата до найбільш значущих на думку автора аспектів [4; 43].

Таким чином, результати проведеного дослідження показали, що антропонімам у текстах наукових статей властива висока інформативність, високий рівень узагальнення попереднього знання. Завдяки власним іменам спеціальна інформація може бути представлена досить компактно, у найбільш прийнятній для наукової комунікації формі. Саме антропоніми в значній мірі здатні забезпечити строгість аргументації. Оскільки в основі концептуальної

моделі наукового тексту – переконання адресата в істинності повідомлення, тому посилення на імена авторитетних вчених є тим ефективним риторичним засобом, що використовується з метою аргументації позицій автора й одночасно збільшує комунікативну глибину повідомлення, не змінюючи його структурної складності [3; 152]. Власні імена в текстах наукових статей – це особистісні знаки, що сприяють упорядкуванню фактів науки, роблять її легітимною, є точками відліку у зміні наукової парадигми, дають можливість читачеві (або автору) систематизувати наукове знання та орієнтуватися на його фонді.

Отже, прагматико-комунікативні функції антропонімів у парадигмі різних жанрів англо-американської наукової прози, до яких належать і матеріали наукових конференцій, анотації, рецензії, монографії, навчальна література, традиційна та електронна наукова кореспонденція, потребують ґрунтовного висвітлення. Це може стати суттєвим внеском у осмислення сутності наукової творчості.

Література

1. Баженова Е. А. Научный текст в аспекте политекстуальности. / Е. А. Баженова – Пермь : Изд-во Пермского ун-та, 2001.
2. Костенко В.Г. Особливості функціонування термінів-епонімів у текстах наукових журнальних статей / В. Г. Костенко // Збірник наукових праць ПДПУ імені В. Г. Короленка. Серія “Філологічні науки”. – Полтава, 2005. – Вип. 1 (40). – С. 191-196.
3. Котюрова М.П. Об экстралингвистических основаниях смысловой структуры научного текста (Функционально-стилистический аспект). / М. П. Котюрова – Красноярск, 1988.
4. Салимовский В.А. Речевые жанры научного эмпирического текста / В. А. Салимовский // Стереотипность и творчество в тексте: Межвузовский сборник научных трудов. – Пермь, Перм. Ун-т. – 1999. – С. 40-65.

5. Семенова Т.Н. Антропонимическая индивидуализация: когнитивно-прагматические аспекты. / Т. Н. Семенова – М. : Готика, 2001.
6. Algeo J. On defining the proper names. Gainesville: Univ. of Florida press, 1973. 94 p.
7. Pulgram E. Theory of names. Berkeley, 1954. -49 p.

ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ВСЕБІЧНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Оксана Максимович

*КЗЛОР «Бродівський педагогічний
коледж ім. М. Шашкевича»*

Науковий керівник – викладач-методист Степа С.М.

На зламі останніх століть відбулася інтенсивна експансія засобів масової інформації (ЗМІ) в усі сфери життя суспільства. Вона проявилася в широкому впливі на свідомість дітей, та суттєво позначилася на результативності виховання. Проблема вивчення впливу ЗМІ на всебічний розвиток особистості молодшого школяра є надзвичайно актуальною, оскільки обумовлене формуванням світогляду та світосприйняття дитини.

Для осмислення даної проблематики велике значення мають дослідження, І.Беха, І.Кон, Р.Павелків, С.Якобсона, Л.Божовича, І.Булах, М.Гінзбург, Д.Ельконіна, Л.Орбан-Лембрик, С.Рубінштейна, М.Савчин, Д.Фельдштейна та інших.

Аналіз джерельної бази показав, що факторами, які обумовлюють реагування глядача на обговорювану кінопродукцію й становлення моральних якостей особистості, є: об'єктивні характеристики екранного продукту, ситуація перегляду, вік, стать, деякі розлади психічної діяльності. Серед особистісних характеристик: емпатійність, рівень агресивності, прагнення до переживання гострих відчуттів, тривожність. Особливості впливу телебачення,

Інтернету на розвиток моральної свідомості особистості, у тому числі й школярів, невідома [1,с.20].

Одним із факторів, що впливає на процес формування особистості є середовище – комплекс зовнішніх явищ, які стихійно діють на людину і значною мірою впливають на її розвиток. Саме розв'язання цього завдання ми бачимо головною метою написання статті.

ЗМІ відносяться до мікрочинників, які несуть найбільший вплив на формування соціального світогляду школяра, а значить мають владу при правильному їх використанні, сформувати у дітей риси громадянина-патріота.

Вивчаючи поняття: «засоби масової інформації», «засоби масової комунікації», «преса», «друковані засоби масової інформації», можна сказати, що в них є багато спільного. До засобів масової інформації відноситься кіно, радіо, телебачення, періодичні друковані видання, реклама, мода, дизайн та ін. Преса – загальна назва періодичного друку, тобто газет і журналів. "Масова комунікація" (англ. – massmedia) – систематичне поширення інформації за допомогою технічних засобів (через пресу, радіо, телебачення, кіно, звуко- і відеозапис) з метою утвердження духовних цінностей даного суспільства і здійснення ідеологічних, політичних, економічних та організаційних впливів на позицію, думки і поведінку людей.

Та найбільший вплив у ХХІ столітті на розвиток школярів мають саме телебачення та Інтернет. Сьогодні вони стали найдоступнішими видами відпочинку для більшості населення, способом забуття. Для дітей, яких змалку дорослі намагаються залучити до світу абстрактних знань і навчання, – це відпочинок від холодної логіки, підрахунків, штучних понять і незрозумілих формул [2, с. 49]. Дані види ЗМІ створюють можливість для віртуального спілкування, чим витісняють живе спілкування. Все більше дітей надають перевагу залишитись вдома за комп'ютером чи перед телевізором, замість того, щоб погуляти з друзями, відвідати бібліотеку чи різноманітні гуртки та секції

Сучасна експериментальна психологія провела низку досліджень, які розкривають механізми впливу телебачення та Інтернету на дитину, а також

доводять їх негативний вплив на неї. Спробуємо класифікувати його на психічні процеси, стани та властивості молодшого школяра.

Психомоторика. Після тривалого сидіння біля телевізора у відносно нерухомому стані в дитини може розвинутися стан неприродного збудження як компенсація попереднього стану гіподинамії.

Сприйняття. Зображення на екрані телевізора чи комп'ютера не сприяє формуванню просторового та кольорового зору.

Уявлення. Коли дитина сприймає вже сконструйовану на екрані реальність, споживає готові образи, її внутрішні образи пасивні та позбавлені індивідуальності.

Пам'ять. Німецькі психологи стверджують, що діти 3–5 років, які дивляться телевізор по 2 години на день і довго граються в комп'ютерні ігри, мають проблеми з розвитком пам'яті. Яскраві емоційні образи витісняють із пам'яті людини словесну інформацію, яка подавалася до цього, а ось будь-яка наступна інформація після показу вражаючих сцен запам'ятовується так само добре, як і самі образи. Ці закономірності також виявлені експериментально [3, с.61].

Увага. Після перегляду телевізора діти протягом певного часу погано концентрують увагу та можуть почуватися не зовсім добре. Особливо сильно впливає на увагу телереклама.

Мислення. Часті нарікання викликає у психологів апеляція до стереотипів повсякденного мислення, поверхове висвітлення подій на телеекрані. Соціально-психологічними дослідженнями встановлена зворотна залежність між культурним рівнем людини й тим, якому способу отримання інформації людина віддає перевагу: чим вищий цей рівень, тим менше вона дивиться телевізор, тим більше слухає радіо і ще більше читає газети.

Мова та мовлення. Психологи Р. Грінфілд, І. Ют (1984) встановили, що регулярний перегляд телевізора та віртуальне спілкування в Інтернеті навчає дітей особливого стилю розмови, а саме: діти не використовують чітких

посилань на предмет обговорення, мало пояснюють, вірячи в те, що співрозмовнику й так усе ясно [4, с.21].

Окрім цього в дітей все частіше розвиваються страхи, стреси, спостерігається схильність до агресивної поведінки.

Отже, можна зробити висновок, що вплив ЗМІ на розвиток особистості школяра є глобальним. Не можна відкидати і позитивного його впливу, адже це є головним джерелом інформації, сприяє розширенню кругозору, дає змогу до вивчення різноманітних культур та їх особливостей, сприяє залученню індивіда до життя соціуму. Та неконтрольований відбір інформації, глобалізація та явна тенденція до агресивності спричинило низку проблем у психологічному формуванні учнів. Дана проблема потребує нагального вирішення і корегування потоку інформації, що пропонують ЗМІ.

Література

1. Чорна Л.Г. Психологічні особливості впливу сучасного телебачення на прояви творчого потенціалу дітей / Чорна Л.Г. // Обдарована дитина. – 2007. – № 10. – С. 20-23.
2. Чорна Л.Г. Психологічний вплив телебачення на дітей і дорослих / Л. Г. Чорна // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2002. – №4. – С.48-52.
3. Чорна Л.Г. Вплив сучасного телебачення на прояви творчого потенціалу дітей / Л. Г. Чорна // Обдарована дитина. – 2007. – №10. – С.37-44., №9. – С.56-64.
4. Чорна Л.Г. Чи дивитися дитині телевізор? /Л. Г. Чорна // Дошкільне виховання. – 2003. – №11. – С.21-23.

ПРАВА ЛЮДИНИ В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ*Катерина Маньківська**КВНЗ «Богуславський гуманітарний коледж**імені І.С. Нечуя-Левицького»***Науковий керівник – викладач-методист Березеля Л.М.**

Права людини є складним багатовимірним явищем. Вони визначають ступінь свободи особистості та її відносини з суспільством, державою, іншими людьми, дозволяють гармонізувати ці відносини. Процес формування уявлень про права людини має багатовікову історію. Змінювалася людина, змінювалися її погляди на себе й на свої права. Людство на кожному історичному етапі розглядало права людини, зважаючи на набутий досвід і конкретні історичні обставини. Уся історія розвитку людського суспільства – це історія боротьби за створення кращих умов для існування людини, за визнання та забезпечення реалізації її прав і свобод [1,с.106].

Права людини в сучасному світі – це проблема, вирішення якої стоїть у центрі практичної діяльності міжнародного співтовариства і кожної держави.

Права людини – це її можливість діяти певним чином для того, щоб забезпечити своє нормальне існування, розвиток і задоволення власних потреб.

Поняття про права людини включає два аспекти:

– природні права людини, неподільно пов'язані з її існуванням та розвитком;

– набуті права людини, що характеризують її соціально-політичний статус [6].

Сучасна типологія прав людини досить різноманітна. Найбільш загальною їх класифікацією є поділ всіх прав на негативні (свободи) і позитивні. Таке розмежування прав засновано на розрізненні в них негативного і позитивного аспектів свободи. Як відомо, в негативному значенні свобода розуміється як відсутність примусу, обмежень по відношенню до особистості, можливість діяти на свій розсуд, у позитивному - як свобода вибору, а головне,

як здатність людини до досягнення поставлених цілей, прояв у здібностях та індивідуальному розвитку в цілому.

Згідно з таким розумінням свободи негативні права визначають обов'язки держави та інших людей утримуватися від тих чи інших дій по відношенню до індивіда. Вони оберігають особистість від небажаних, що порушують її свободу втручань і обмежень. Ці права вважаються основними, абсолютними. Їх здійснення не залежить від ресурсів держави, рівня соціально-економічного розвитку країни. Негативні права складають фундамент індивідуальної свободи. Майже всі ліберальні права мають характер негативного права.

На відміну від негативних прав, позитивні права фіксують обов'язки держави, осіб і організацій надавати громадянину ті чи інші блага, здійснювати певні дії. Характер позитивного права носять всі соціальні права. Це, наприклад, право на соціальну допомогу, освіту, охорону здоров'я, гідний рівень життя тощо. Реалізувати ці права набагато важче, ніж права негативні, так як нічого не робити набагато легше, ніж щось робити чи надавати кожному громадянину. Здійснення позитивних прав неможливо без наявності в держави достатніх ресурсів. Їх конкретне наповнення безпосередньо залежить від багатства країни і демократичності її політичної системи. У разі обмеженості ресурсів позитивні права можуть гарантувати громадянам лише "рівність у злиднях", як це мало місце в багатьох країнах адміністративного соціалізму.

Більш конкретно і широко поширеною класифікацією прав особистості в порівнянні з їх розподілом на негативні та позитивні є їх підрозділ у відповідності зі сферами реалізації на цивільні (особисті), політичні, економічні, соціальні (у вузькому значенні цього слова), культурні та екологічні.

Громадянські (особисті) права - це природні, основоположні, невід'ємні права людини, що мають в основному характер негативного права. Їх не слід плутати з правами громадянина, які охоплюють весь комплекс прав, що забезпечуються державою особам, які мають громадянство. Цивільні права похідні від природного права на життя і свободу, яким від народження має

кожна людина, і покликані гарантувати індивідуальну автономію і свободу, захищати особу від сваволі з боку влади та інших людей. Ці права дозволяють людині зберігати індивідуальність, бути самим собою у відносинах з іншими людьми і державою. До цивільних прав зазвичай відносять право на життя, свободу та особисту недоторканність, право на захист честі і доброго імені, на справедливий, незалежний і публічний суд, що передбачає захист обвинуваченого, на таємницю листування, телефонних, телеграфних та інших повідомлень, свободу пересування і вибору місця проживання, в тому числі право залишати будь-яка держава, включаючи власне, і повертатися у свою країну.

У конституціях багатьох держав цивільні права зазвичай об'єднують в одну групу з правами політичними. Підставою для цього служить переважно негативний характер тих і інших, а також спрямованість обох видів цих прав на забезпечення свободи особи в її індивідуальному та громадському проявах.

Політичні права визначають можливості активної участі громадян в управлінні державою і в суспільному житті. До них відносяться право людини на громадянство, виборчі права, свобода спілок та асоціацій, демонстрацій і зборів, право на інформацію, свобода слова, думок, у тому числі свобода преси, радіо і телебачення, свобода совісті і деякі інші.

До цивільних і політичних прав безпосередньо примикають права економічні. Вони пов'язані із забезпеченням вільного розпорядження індивідами предметами споживання і основними чинниками господарської діяльності. Особливе місце серед економічних прав посідає право приватної власності. Відсутність права власності прирікає більшість громадян на бідність і злидні, оскільки без законодавчого визнання і фактичного здійснення цього права неможлива ефективна ринкова економіка. Саме приватна власність є тим найдрібніших цеглинкою, з яких складається все складна будівля сучасного господарського механізму, в тому числі і різні види групової власності: кооперативної, акціонерної і т. д.

Громадянські, політичні та економічні права нерідко називають правами ліберальними або ж правами першого покоління. Всі вони носять характер переважно негативного права, що захищає свободу особистості від зазіхань влади та інших людей і потребують лише в охороні з боку держави.

До прав другого покоління відносять соціальні (в широкому значенні цього терміну) права. Вони покликані забезпечити матеріальні умови свободи і гідне життя кожній людині. Їх специфіка полягає насамперед у тому, що реалізація цієї групи прав більшістю населення ще не повністю забезпечується конституційним закріпленням і державною охороною, а вимагає створення цілого комплексу матеріальних благ.

До прав другого покоління належать власне соціальні, культурні та екологічні. Всі разом вони визначають обов'язки держави гарантувати кожній людині гідні умови існування, мінімум матеріальних благ і послуг, необхідний для підтримки людської гідності, нормального задоволення первинних потреб і духовного розвитку, здорове навколишнє середовище. При цьому соціальні права пов'язані із забезпеченням кожній людині гідного рівня життя і соціальної захищеності. Це права на соціальне забезпечення, житло, працю, охорону здоров'я, освіту і т.п. [3, с.19].

Культурні права покликані гарантувати духовний розвиток людини. Вони включають право на освіту, доступ до культурних цінностей, свободу художньої і технічної творчості, викладання і деякі інші. Екологічні права - це права на сприятливе навколишнє середовище, достовірну інформацію про її стан і на відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю людини або його майну екологічними правопорушеннями.

Права людини носять характер індивідуального права. Проте існує і колективне право. Суб'єкти його різноманітні. Це родини, виробничі колективи, сексуальні чи національні меншини і т.д. В останнє десятиліття у зв'язку з активізацією націоналістичних рухів особливу гостроту набуло питання про співвідношення прав народів (націй) на самовизначення з основоположними правами людини.

Права людини і права народів покликані взаємно доповнювати один одного. Причому права людини є в цьому взаємовідносини основоположними, мають більш високий ціннісний статус. Без їх дотримання права народу залишаються для самих складових його громадян ілюзією, використовуваної можновладцями у своїх корисливих цілях.

Права людини надзвичайно різноманітні. Висловлюючи загальнолюдські цінності, вони враховують і специфіку окремих суспільних груп, наприклад дітей, біженців, ув'язнених і т.д. В останні десятиліття в рамках ЗЗСЄ активно розробляється каталог прав людини, який деталізує і суттєво доповнює розглянуті вище права особистості [6].

Забезпечення прав кожній людині, незалежно від державних, національних, расових та інших відмінностей, - шлях до космічної розумності та моральності людства. Протягом всієї людської історії розум і моральність характеризували більшою мірою окремих людей, ніж людство в цілому. Про це переконливо свідчать, наприклад, численні руйнівні війни, бездумне, варварське поводження з природою і т.д. Повага прав кожного представника людського роду може послужити вихідним принципом побудови земної цивілізації на засадах розуму і гуманізму. Воно дозволяє особистості бути свідомим і вільним творцем своєї власної приватної та суспільного життя, безболісно і конструктивно вирішувати конфлікти, що випливають з неминучого розбіжності інтересів, думок і ціннісних орієнтацій людей, запобігати зловживання владою і ставити її на службу людині і людству.

Література

1.Бакка Т.В. Людина і світ:підруч. для 11кл. навч. закл. : (рівень стандарту, академічний рівень, профільний рівень) /Т.В.Бакка, Л.В.Марголіна, Т.В.Мелешенко. – К.: Видавничий дім. “Освіта”, 2012.-240с. :іл.

2.Околіт Т. Класифікація прав людини: теоретичні аспекти / Т. Околіт // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Матер. 9 регіон. наук.-прак. конф. (13-14 лютого 2003р.). – Львів, 2003. – С. 33-36.

3.Скрипнюк О.В. Забезпечення прав людини – головна мета державного управління / О. В. Скрипнюк // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2006. – № 5 (55). – С. 59-69.

4.Скрипнюк О.В. Проблеми розвитку демократичного державного управління в контексті забезпечення прав і свобод людини в Україні. / О. В. Скрипнюк // Вісник Академії правових наук України. – 2006. – № 2(45). – С. 16-21.

5.http://lib.uabs.edu.ua/library/Zbirnik/Z_student_2006.htm

6.<http://kahovka.just.ks.ua/images/stories/osvita/%20prava%20liydunu.htm>

ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ

Вікторія Мартинюк

*Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини*

Науковий керівник – к. пед. н., доцент Добридень А. В.

Педагогічна професія – одна з найдавніших. Виникла вона на ранніх етапах розвитку людства у зв'язку з потребою передавати підростаючому поколінню набутий досвід.

Педагогічна культура є частиною загальнолюдської культури. У ній втілені духовні цінності освіти й виховання (педагогічні знання, теорії, концепції, накопичений педагогічний досвід, професійні етичні норми) та матеріальні (засоби навчання і виховання), а також способи творчої педагогічної діяльності, які слугують соціалізації особистості в конкретних історичних умовах.

Педагогічна культура вчителя є системним утворенням. Її головними структурними компонентами є: педагогічні цінності, творчі способи педагогічної діяльності, досвід створення вчителем зразків педагогічної практики з позицій гуманізму.

Показниками високого рівня сформованості педагогічної культури слід вважати:

- гуманістичну спрямованість особистості педагога;
- психолого-педагогічну компетентність і розвинуте педагогічне мислення;
- освіченість у галузі предмета, який учитель викладає, і володіння педагогічними технологіями;
- досвід творчої діяльності, уміння обґрунтувати власну педагогічну діяльність як систему (дидактичну, виховну, методичну);
- культуру професійної поведінки (педагогічного спілкування, мови, зовнішнього вигляду).

Індивідуальна педагогічна культура виявляється у професійній поведінці вчителя. Так, учителям з високим рівнем педагогічної культури властиві теоретичне обґрунтування власної педагогічної позиції, системність педагогічної діяльності, творення, гнучкість і варіативність у прийнятті рішень. Такий педагог має індивідуальний стиль. Він не тільки зберігає і відтворює духовні цінності освіти і виховання, а й сам створює їх у вигляді нових технологій, методик, дидактичних і виховних систем. І навпаки, в учителя з низьким рівнем професійної культури виявляється невпевненість, нестійкість власної педагогічної позиції, безсистемність, непослідовність, невміння вирішувати педагогічні проблеми.

Культура зовнішнього вигляду ідеального вчителя – це його невід’ємна частка. Вона виконує професійну функцію: сприяє вихованню художньо-естетичних смаків учнів та гармонійно уособлює професійну діяльність учителя. Одяг повинен бути естетично витриманий: гарний, у кольоровій гамі переважають помірні насичені барви. Стиль одягу – діловий, але не сіробоуденний. У манері одягатися знаходять вияв уміння враховувати місце, вік, нагоду, пори року, контингент вихованців та конкретну ситуацію. Із гардероба вчителя, який використовується у професійній діяльності, виключається: ультрамодний одяг, незвичайний фасон якого відволікає увагу учнів, одяг

занадто яскравих тонів, що стомлює і дратує учнів. Взуття має бути чисте, відремонтоване, зручне, легке, елегантне; висота каблука оптимальна, а їх стукіт має не відволікати увагу учнів. Вибір прикрас повинен демонструвати почуття міри, смак. Не можна використовувати надто дорогих і яскравих коштовностей, щоб не відволікати увагу учнів. Волосся має бути завжди чисте, ретельно зачесане. Не допускати надміру експериментів зі своїм волоссям, щоб химерні зачіски і часті зміни кольору не відволікали уваги учнів. Макіяж повинен гармоніювати з одягом, зачіскою, аксесуарами, прикрасами. Макіяж має залежати від погоди, пори року, віку, обставин; йому має бути притаманне почуття міри.

Ще однією важливою характеристикою діяльності вчителя є його мовна культура. Мова – найважливіший засіб спілкування вчителя з учнями, головний інструмент педагогічної праці. Вона є засобом безпосереднього впливу на свідомість і поведінку учнів. Важливі показники мовної культури педагога – змістовність, логічність, точність, ясність, стислість, простота, емоційна виразність, яскравість, образність, барвистість мовлення, правильна літературна вимова, вільне, невимушене оперування словом, фонетична виразність, інтонаційна різноманітність, чітка дикція, правильне використання логічних наголосів та психологічних пауз; взаємовідповідність між змістом і тоном, між словами, жестами та мімікою. Важливими в мовленні педагога є постановка голосу, його тон. З учнями треба розмовляти так, щоб вони відчували в мові педагога його волю, душу і культуру.

Манери вчителя – це зовнішня форма його поведінки в соціумі: учнівському, батьківському та учительському колективах. Чим досконаліші ці манери, тим більша сила їх виховного впливу. Учитель повинен впевнено володіти манерами, що відповідають нормам етикету на цьому етапі розвитку людства. Розглянемо деякі вимоги до манер учителя.

Учительські манери повинні мати яскраво виражений особистісний характер. Особлива посмішка і жести, стиль спілкування, манери вітатись тощо в кожного свої, тому така своєрідність і вабитиме дітей. У зв'язку з цим

необхідно чітко відпрацювати і, можливо, довести до автоматизму свій особливий стиль учительських манер. Учительські манери мають бути естетично витриманими. Поведінка вчителя має бути емоційно стабільною, оскільки учні дуже чутливі до зміни настрою, почуттів. Зайве занепокоєння вчителя якоюсь проблемою знаходить своє відображення у зміні емоційного настрою учнів. Педагогу варто ознайомитись із прийомами аутотренінгу та використовувати їх з метою вмілого керування власними емоціями та фізичним станом свого організму.

Учитель не повинен приховувати задоволення від своєї роботи, від спілкування з учнями – він радіє маленьким перемогам – своїм і своїх вихованців. Зауважимо, що деякі педагоги-класики наполягають на тому, що нещасливі люди, невдахи в житті, а точніше ті, хто себе такими вважає, не мають права працювати в школі, оскільки поведінка таких “знедолених” педагогів відкрито про це повідомляє, що негативно впливає на психіку учнів. Найкращий, на думку учнів, – це вчитель веселий, оптимістично налаштований, який уміє доречно пожартувати і разом з дітьми посміятися.

Учительські манери мають визначатися творчістю, що найчастіше проявляється в нестандартних ситуаціях. Схильність до імпровізації, прояв інтуїтивних здібностей допомагає співвідносити власну поведінку з обставинами й адекватно поводитися, знаходячи доречні засоби вербальної та невербальної комунікації.

Необхідність працювати над удосконаленням своїх манер продиктована самим життям. Ніхто, мабуть, не буде заперечувати, що вихований учитель – найкращий вихователь дітей. Вихованість проявляється саме в манерах, які потрібно повсякчас удосконалювати. Чим вихованіший учитель, тим благородніший вплив на вихованців і продуктивніший кінцевий результат діяльності.

Учені пропонують різноманітний набір особистісних якостей, важливих для професії педагога. Робляться спроби виділити найсуттєвіші з точки зору ефективності педагогічної діяльності. Правомірним є виділення домінантних,

периферійних, негативних і професійно недопустимих якостей. Домінантними вважаються якості, відсутність кожної з яких унеможлиблює ефективне здійснення педагогічної діяльності; периферійними – якості, які не здійснюють вирішального впливу на ефективність педагогічної праці, проте сприяють її успішності; негативними – якості, що призводять до зниження ефективності педагогічної діяльності, а професійно недопустимими – ті, що ведуть до професійної непридатності вчителя.

Таким чином, учитель зобов'язаний бути не тільки компетентним фахівцем з високою науковою і діловою кваліфікацією, виконавською дисципліною; не лише духовно багатою особистістю, що несе моральну відповідальність за свою навчальну і виховну діяльність у школі; педагог має бути водночас комунікабельною особистістю з високою культурою спілкування, вмінням вести діалог, дискутувати, забезпечувати позитивний моральний та емоційний настрій у педагогічній взаємодії. Зрозуміло, педагогічна й комунікативна діяльність педагога має бути творчою.

Учитель, у якого наявна певна модель взаємодії з учнями, у процесі педагогічної діяльності мусить постійно коригувати власну програму дій, максимально узгоджуючи її з конкретною комунікативною ситуацією і можливостями школярів як партнерів по спілкуванню.

Література

1. Ахмедзянова Е. Ю. Психолого-педагогические основы формирования призвания к профессии учителя. / Е. Ю. Ахмедзянова – Одесса: ОГПИ, 1993. – 219 с.
2. Балл Г. О. Гуманістичні засади педагогічної діяльності / Г. О. Балл // Педагогіка і психологія. – 1994. – № 2. – С. 3–12.
3. Євтух М. Б. Сучасні тенденції професійної підготовки вчителя / М. Б. Євтух // Педагогічна газета. – 2002. – № 8–9. – С. 7.
4. Митина Л. М. Учитель как личность и профессионал. / Л. М. Митина – М.: Просвещение, 1994. – 98 с.

РОЛЬ КАЗКИ У РОЗВИТКУ УЯВИ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Дарина Марченко

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. н., доцент Корень А.М.

Перетворення в суспільстві диктують необхідність формування творчо активної особистості, із здатністю ефективно і нестандартно вирішувати нові життєві проблеми. У зв'язку з цим перед дошкільними установами постає важливе завдання розвитку творчості підростаючого покоління. Так зазначається в документах : закон України «Про освіту»; закон України «Про дошкільну освіту».

Уява є невід'ємним компонентом будь-якої форми творчої діяльності дитини, її поведінки в цілому. В останні роки, через соціальні зміни в державі, на сторінках психологічної та педагогічної літератури все частіше ставиться питання про роль уяви в розумовому розвитку дитини . Дослідження Л. С. Виготського, В. В. Давидова, Є. І. Ігнат'єва, С. Л. Рубінштейна, Д. Б. Ельконіна показали ,уява виступає не тільки передумовою ефективного засвоєння дітьми нових знань, але і є умовою творчого перетворення наявних у дітей знань, сприяє саморозвитку особистості.

Уява - це психічний процес, який полягає у здатності створення нових уявлень і думок на основі наявного досвіду, здатність представляти відсутній або реально не існуючий образ утримуючи його у свідомості і подумки маніпулюючи ним, виник і сформувався у процесі праці [4, с. 125].

Завдяки уяві дошкільник адаптується у соціумі, спілкується нарівні з дорослими. Як правило, він з довірою ставиться до образів своєї уяви.

Уява дитини розвивається поступово, з набуттям нею досвіду. Усі образи уяви, якими б вони не були, ґрунтуються на уявленнях і враженнях, які людина отримує у реальному житті (Л.С. Виготський). Тому уява дитини в багатьох

випадках є навіть багатшою, ніж уява дорослого. Іноді дитина, не маючи достатнього досвіду, по-своєму пояснює життєві явища, які дорослі сприймають як неочікувані й оригінальні відкриття її уяви.

Найбагатшим джерелом розвитку уяви дитини є казка. До аналізу казок часто звертаються психологи, кажучи про те, що казки впливають на розвиток особистості та поведінки.

Казка – це вид художньої прози, що походить від народних переказів, порівняно коротка розповідь про фантастичні події та персонажі, такі, як феї, гноми, велетні тощо. Один з основних жанрів народної творчості, епічний, переважно прозаїчний твір чарівного, авантюрного чи побутового характеру усного походження з настановою на вигадку.

Існує багато прийомів роботи з казкою, які можуть використовувати вихователі для розвитку уяви дітей. Наприклад: придумування казки навпаки, вигадування продовження казки, зміна кінця казки. Можна складати казки разом з дітьми.

Казка - це потужний засіб впливу на внутрішній світ дитини , сильний інструмент розвитку.

Діти дуже люблять слухати неймовірні історії й казки, розширюють їх пізнання і кругозір, показують, що крім реального існує чарівний світ пригод і перемог.

Саме через казки, звернені до серця дитини і не піддані впливу сучасної цивілізації, дитина розвиває творчу уяву, знання про людину, її проблеми і способи їх вирішення. Часто можна зустріти дошкільника з багатою уявою, але з повним невмінням використовувати її для розв'язання конкретного завдання. Така дитина довго не може зосередитися на об'єкті дії; його все відволікає, починаючи щось робити, він легко переключається на інше, не закінчуючи першої дії. Наприклад, починаючи складати казку, він придумує одну фантастичну історію за одною, пов'язуючи їх чисто зовнішніми асоціативними зв'язками. У результаті відбувається сумбурне нагромадження одних подій на інші. При цьому дитина може забути і про головного героя

казки і про первісному задумі. Тому виховання цілеспрямованості поведінки необхідно, як умова розвитку творчої уяви. Дуже важливо заздалегідь обговорити з дитиною, яким повинен бути кінцевий результат його творчості. При творі казок спочатку придумати сприятливий кінець для позитивного героя, а потім вже обговорювати з дитиною інтригу негативного героя та можливі способи перемоги позитивного. Таким чином, сама казка виникає лише на останньому етапі роботи. Щоб дитина не втратила інтересу до твору тексту казки, можна на етапі створення тексту разом писати книгу «Авторських казок».

Казка - це не тільки розвага, але й гарний спосіб для того, щоб розвинути творчу уяву дитини. Потрібна фантазія, бажання подарувати дітям позитивні емоції, і, звичайно, спеціальні методики. Казки можна складати де завгодно, коли завгодно і про що завгодно.

Необхідною умовою розвитку творчої уяви дітей є включення суб'єкта в активні форми діяльності і, перш за все, предметно-творчої.

Взаємозв'язок казки з грою створює у дітей особисто значущий для кожної дитини мотив діяльності, а це в свою чергу забезпечує її ефективність.

І результат діяльності виходить більш високий, так як дитина не просто придумує казки, а передає в казках образи, що сприяє розвитку творчої уяви.

Таким чином, казка - це відмінний засіб для того, щоб розвинути творчу уяву дитини. А для цього потрібна всього лише фантазія, бажання подарувати дітям позитивні емоції, і, звичайно, спеціальні методики. Існує безліч методик по роботі над казками, які дозволяють розвивати творчу уяву дітей, а також поповнити словниковий запас, закріпити граматичний лад мови, навчити виражати емоції (Т.Д Зінкевич – Євстегнеєва; А.В Шабатин, та ін.). Діти можуть складати казки разом з дорослими, а 5-6-річні дошкільники вже вільно можуть складати казки самостійно.

Використання казки дає дуже високі результати в плані розвитку дитячої творчої уяви, а також пізнавального, емоційного, особистісного і творчого розвитку.

Література

1. Виготський Л.С. Уява та її розвиток у дитячому віці. / Л. С. Виготський // Хрестоматія з психології. – М. : Просвещение, 1987.
2. Головін С.Ю. Словник психолога-практика / С. Ю. Головін – М. : АСТ, 2001. – 345 с.
3. Роль казки в розвитку дитячої емоційності [Електронний ресурс] / Режим доступу – <http://www.rebenok.com/info/library/reading/57311>
4. Загальна психологія : навчальний посібник / С. Д. Максименко, В. О. Соловієнко; відп. ред. І. В. Хронюк. – К. : Видавництво МАУП, 2001. – 256 с.

СІМ'Я ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ

Ганна Матвійчук

Сарненський педагогічний коледж

Рівненського державного гуманітарного університету

Науковий керівник – викладач Білецька О. Д.

Серед різних соціальних факторів, що впливають на становлення особистості, одним з найважливіших є сім'я. Традиційно родина - головний інститут виховання. Саме у сім'ї, формуються основи характеру людини, її ставлення до праці, моральних, ідейних і культурних цінностей. Справжнє виховання дітей — це передусім духовна творчість батьків, творення радості, добра, цікавого та змістовного життя для дитини, формування та розвиток особистості дитини. Виховання дітей у сім'ї передбачає постійне й активне спілкування їх з батьками.

Сьогодні сім'я переживає серйозні труднощі, що значною мірою зумовлено кризовими явищами, притаманними українському суспільству в цілому, що негативно позначаються на внутрішньосімейній атмосфері, знижують дієвість виховної функції сім'ї, вносять далеко не завжди педагогічно

виправдані зміни в її зміст, призводять до того, що сімейне виховання стає об'єктом критики з боку держави, яка вимагає підвищення відповідальності батьків за виховання дітей.

Наступним соціально-психологічним чинником, існуючим у масштабах України, що чинить вплив на розвиток інституту сім'ї, є зруйнування колишньої тоталітарної системи моральних і поведінкових цінностей без достатньої заміни її ієрархією прийнятих у цивілізованому світі загальнолюдських ідеалів і гуманних норм поведінки. Це зумовлює «розрив поколінь»: норми і догми «батьків», особливо «дідів», заперечуються молоддю - з відмовою від досвіду пращурів та їхньої сучасної поведінки як прикладу для наслідування. Покоління роз'єднує і культурно-технологічний «зліт», коли діти прагнуть до швидкого і різнобічного освоєння нової складної техніки, яка в недалекому минулому була для більшості сімей недоступною, а нині важко приймається «батьками». Замкнутий віртуальний простір, звужений до розмірів монітора, різко обмежує можливості встановлення міцних внутрішньородинних відносин.

Труднощі сімейного виховання і причини, що викликають зниження виховного потенціалу сім'ї, вивчаються соціологами, психологами, педагогами. Результати проведених досліджень вказують на існування певних чинників, що зумовлюють суперечності та складності у внутрішньосімейних взаєминах між дітьми і дорослими, не зважати на які було б прикрою помилкою.

Усе це актуалізує проблему сімейного виховання дітей у сучасних умовах, спонукає до пошуків таких педагогічно зумовлених підходів до її розв'язання, які забезпечували б орієнтацію батьків на дитину як на особистість, надавали б можливості для її гармонійного розвитку, враховуючи при цьому індивідуальні особливості.

Для дитини сім'я відіграє важливе значення насамперед тому, що дає перші й найважливіші знання про життя, про взаємини з людьми. Сім'я «створює матеріальні та моральні умови для її зростання, формує моральні життєві основи та статево-рольові установки» [1, 76].

“Взаємини батьків між собою та їх ставлення до дітей – незамінна практична школа батьківства й материнства для підростаючого покоління” – зазначав М.Г. Стельмахович у своїй праці “Теорія і практика українського національного виховання” [9, с. 152].

Сім'я - головне середовище для фізичного, духовного, інтелектуального, культурного та соціального розвитку особистості.

Найважливішими особливостями життєдіяльності сім'ї є добре налагоджений побут, стійкі міжособистісні стосунки та сприятлива морально-психологічна атмосфера.

Батьки – головні природні вихователі дитини. Основний чинник у формуванні особистості – це виховний клімат сім'ї. Рідна домівка – не тільки місце притулку, дах над головою, а й родинне вогнище, місце захисту від життєвих негараздів. Батьки є першим суспільним середовищем дитини, а родина – провідним інститутом соціалізації. Батьки першими розкривають маленькій людині предметний світ і надають йому емоційного забарвлення.

Але взаємодія дитини з батьками не завжди здійснюється так гладко. Життя вносить корективи у стиль їх взаємин. Перед батьками постає проблема, як, з одного боку, зберегти те цінне в моральному вихованні дітей, що притаманне традиціям родинного життя, а з другого — підвищити авторитет і роль сім'ї у регулюванні взаємин з дітьми.

У результаті сім'я формує власний спосіб життя, мікрокультуру, основою якої є цінності й елементи культури суспільства чи окремих його соціальних верств. Таким чином, на думку А. Карлсона, сім'я - це суспільство в мініатюрі, з якого вибудовується соціальна взаємодія загалом. [6,11].

Широкий спектр проблем щодо виховання дітей у сім'ї містять роботи В.Сухомлинського. Зазначаючи, що виховує дитину сім'я в цілому, її загальний дух, культура людських стосунків, педагог підкреслював, що створюють цей дух самі батьки. «Без батьківської мудрості, - писав він, - немає виховної сили сім'ї. Батьківська мудрість стає духовним надбанням дітей; сімейні відносини,

побудовані на відповідальності, мудрій любові і вимогливості батька і матері, самі стають великою виховною силою» [6, 121].

Спираючись на це твердження, В. Сухомлинський визначив і сформулював певні умови успішного виховання дітей у сім'ї. До них він відносив:

- суспільну і моральну відповідальність батьків за дітей;
- сприятливий сімейний мікроклімат;
- спільну трудову діяльність батьків і дітей у сім'ї;
- розумну організацію життя і побуту.

Звертаючись до батьків, В.Сухомлинський нагадував: “Ви можете утвердити себе в суспільстві, засяяти красивою зіркою неповторної індивідуальності, виховавши хороших дітей, хороших громадян, хороших трудівників, хорошого сина, хорошу дочку, хороших батьків для своїх дітей. Творення людини – найвище напруження всіх ваших сил. Це і життєва мудрість, і майстерність, і мистецтво. Діти – не тільки і не стільки джерело радості. Діти – це щастя, створене вашою працею [7, с.24].

Надаючи сімейному вихованню одну з провідних ролей у формування дитячої особистості, В. Сухомлинський особливу увагу фокусує на аналізі такого його феномену, як батьківська любов, у якій він убачав гармонію доброти й вимогливості, ласки й суворості [7, 22].

Нормальний розвиток дитини, її моральне здоров'я можливі лише за умови, що дитина впевнена: я комусь дуже, дуже потрібна. Я для когось надзвичайно дорога. Можливо, це переконання не виступає у вигляді чіткої думки, але воно наповнює всю людську істоту дитини переживанням радості повноти життя. І цілком закономірно, що всі такі переживання впливають на формування почуття обов'язку, відповідальності людини перед людиною. З віком моральний розвиток дитини детермінується дедалі ширшим колом соціальних факторів і, передусім, безпосереднім соціальним оточенням, в якому разом з родиною істотну роль починають відігравати школа, друзі, однолітки.

Основні соціалізуючі функції сім'ї, передусім, полягають у забезпеченні фізичного та емоційного розвитку індивіда; формуванні статевої ідентифікації дитини; її розумовому розвитку та розвитку здібностей і потенційних можливостей; забезпеченні дитині почуття захищеності; формуванні ціннісних орієнтацій особистості; оволодінні дитиною основними соціальними нормами.

Істотно впливає на ефективність виховного процесу те, наскільки і як враховуються вікові особливості дітей. Глибокий, постійний контакт з дитиною – необхідна умова виховання у будь-якому віці. Але тісний контакт і взаєморозуміння не виникають самі по собі. Батьки їх будують і творять, починаючи з віку немовляти. Наслідуючи близьких, дорогих людей, застосовуючи їх «уроки філософії», дитина оволодіває формами поведінки, способами спілкування і взаємодії з навколишніми людьми.

Вже безпосереднє емпіричне спостереження свідчить про надзвичайно складне ество дитини, про «тендітність, тонкощі, вразливість, ніжність дитячого серця» і разом з тим про його «твердість, мужність, стійкість, здатність вибирати свою власну позицію, власну точку зору». [1, 56].

Споконвіку для нашого народу найвищими і святими були ідеали сім'ї як першооснови життя людини, своєрідної фортеці, яка забезпечує розвиток і захист найкращих якостей особистості; праці як найповнішої форми вияву творчих здібностей і можливостей людини, джерела достатку й радості, забезпечення повноцінного життя родини; духовності, цієї синтетичної форми осягнення світу й себе в єдиному високоморальному вимірі творчої діяльності і гуманного ставлення до навколишнього середовища та людей; громадянства як відчуття особистої належності до рідної землі, держави, сім'ї, роду, способів життя, традицій і звичаїв, відповідальності за їх збереження, розвиток й примноження.

На цих засадах і має відроджуватись українська сім'я та виховання підростаючих поколінь. Такий підхід забезпечить повноцінний розвиток суспільства і суспільних відносин в умовах ринкових реформ, соціальної дестабілізації й моральної пригніченості значних мас населення, спаду

народжуваності дітей, зниження сільськогосподарського і промислового виробництва.

У даній роботі зроблена спроба визначення ролі сім'ї у процесі формування особистості дитини. Кожен етап у розвитку суспільства, ставить свої вимоги до особистості. Інформатизоване суспільство, замкнутий віртуальний простір обмежує можливості виховного впливу сім'ї на організм дитини, тому проблеми сучасної сім'ї потребують подальшого дослідження, бо сім'я - головне джерело всіх правильних вчинків на життєвому шляху особистості і викорінення помилок.

Література

1. Бондарчук О.І. Психологія сім'ї: Курс лекцій. - К.: МАУП, 2001. - 96 с.
2. Будз П. Виховання характеру//Шлях виховання й навчання.-1928.- Ч.11.-С.1-8;Ч.12.-С.4-9.
3. Вишневський О.Сучасне українське виховання.-Л.,1996.- 55с.
4. Кован Ф.А., Кован К.П. Взаимоотношения в супружеской паре, стиль родительского поведения и развитие трехлетнего ребенка // Вопр. психологии. - 1998. - № 4. - С. 110-118.
5. Стельмахович М. Виховні цінності традиційної української родини// Цінності освіти і виховання: Наук.метод.зб./ За заг.редак. СухомлинськоїО.В.-К.-:Либідь,1997.
6. Сухомлинський В.А. «Сердце отдаю детям»- К.: Радянська школа, 1981, - С. 382.
7. Сухомлинский В.А. Родительская педагогика.- Избр. пед. соч. в 3-х томах. М.,1981, Т.3. С.20 - 25.

ОСНОВНІ ОЗНАКИ МОВЛЕННЕВОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ З СИНДРОМОМ АУТИЗМУ

Ірина Матляк

Інституту розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. н., доцент Шулигіна Р.А.

... Особистість з об'єктивного погляду є не що інше, як самодіяльна особа зі своїм психічним складом та індивідуальним ставленням до навколишнього світу.

В.М. Бехтерев, 1923.

Мова одна із найважливіших функцій людського організму, її значення складно переоцінити. У зв'язку зі стрімким поширенням інклюзивного та інтегрованого навчання все більшої актуальності набуває проблема вивчення, аналізу та корекції саме мовленнєвих порушень в дітей з різноманітними патологіями розвитку в тому числі й з раннім дитячим аутизмом. Успішна інтеграція та соціалізація передбачає засвоєння ними навичок взаємодії з навколишнім світом і мовленнєвого спілкування.

Ранній дитячий аутизм (надалі – РДА) обумовлений глибокими порушеннями психофізичного розвитку, яке проглядається як єдина закономірність дизонтогенезу, яка охоплює практично весь психічний розвиток дитини. Тому для соціалізації дітей з РДА необхідна чітка взаємодія вихователів, педагогів, психологів, логопедів. Ефективність їх роботи залежить насамперед від знання особливостей розвитку, поведінки, мовлення дітей даної категорії [2, с. 22].

На сучасному етапі РДА розглядають як варіант складного дисоційованого дизонтогенезу, який проявляється в різних формах інтелектуального і мовленнєвого розвитку. Мовленнєві порушення є одними із

основних феноменів РДА, вони достатньо виражені та специфічні вже в перші роки життя дитини [1, с. 40].

Більшість дослідників (Ф. Аппе, Л. Каннер, Е. Мастюкова, С. Морозова, Р. Ульянова) визначають порушення комунікативної функції в дітей з аутизмом. Незалежно від терміну появи мовлення та рівня його розвитку, дитина з РДА не використовує мовлення як засіб спілкування. Вона рідко звертається з запитаннями, зазвичай не відповідає на питання навколишніх, в тому числі близьких людей. Водночас у неї може достатньо інтенсивно розвиватись «автономне мовлення», «мовлення для себе» [6, с. 54].

В нормі комунікативна функція розглядається як спосіб мовленнєвої взаємодії – спілкування. Ця функція розвивається у дитини ще в період немовляти. В 2-3 місяці у малюка з'являється потреба в спілкуванні. З'являються перші ознаки мовленнєвого спілкування: гуління, крик, плач з різними інтонаціями. Розвиваються жести, міміка, дитина дивиться на обличчя матері, батька, може фокусувати погляд на предметах. Якщо в дитини цього немає, то слід задуматись про перші ознаки порушення комунікативної функції мови.[5, с. 265] У дев'ять місяців в нормі у дитини вже є адекватна реакція на словесне звернення і інтонацію з яким воно було сказане. Вона впізнає голоси близьких, розрізняє їх, розуміє прості побутові інструкції. Дитина же з синдромом аутизму часто і на другому році життя не відгукується на звертання, не фіксує погляд на джерелі мовлення. На думку Л. Каннера, порушення мовлення у дітей з РДА починають проявлятися з народження, але їх вираження залежить від тяжкості порушення, від виду аутичного відхилення та від віку дитини. Зважаючи на силу основного дефекту, з перших днів життя у неї не формується емоційний контакт з матір'ю, не формується зоровий контакт.

Дитина не дивиться в очі дорослого, не простягає ручки з проханням, щоб її взяли на руки, як це робить здоровий малюк. При синдромі аутизму виникають труднощі встановлення контакту “очі в очі” і його нетривалість

спостерігається досить рано. Дорослому важко впіймати погляд аутичної дитини не тому, що вона не фіксує його, а тому що дивиться ніби «повз»

Російські психологи О. Нікольська, Є. Баєнська, М. Ліблінг, визначили наявність специфічних рис, що відрізняють аутичний розвиток від нормального.

Часто взагалі відсутні етапи лепету та гуління, а якщо і є гуління, то воно здебільшого механічного характеру, позбавлене інтонаційного компоненту, обмежене, може нагадувати крик або пицання. Однак, як зазначає О. Нікольська і К. Лебединська, іноді спостерігається гарна реакція на тихе, шепітне мовлення. Більше, ніж у 50-70 % дітей з РДА відмічають недостатність використання жестів та інтонації у спілкуванні.

Характерним є запізнення чи випередження появи перших слів, їх незвичність і маловживаність. Нерідко після їх появи у дитини розвивається мутизм (відмова від мовлення), що зберігається на місяці і, навіть роки. Перші слова, зазвичай, нікому не адресовані і не виступають засобом спілкування. Вимовляються спонтанно, без урахування ситуації і складають враження «гри словами». Можуть з'явитися слова-ехолалії.

На всіх етапах розвитку дитина з аутизмом не використовує для спілкування міміку і жести, як це роблять діти першого року життя у нормі, а також діти із розладами слуху і мовлення. Тобто, у дітей з раннім синдромом дитячого аутизму порушено формування усіх форм довербального і вербального спілкування і чим старшою стає дитина, тим більш виражено проявляються труднощі при взаємодії її із оточуючими людьми. Зокрема, на 2-3-ому році життя при синдромі аутизму все більше стає помітним поступове відставання дитини. У неї не ускладнюється лепет, а якщо і з'являються окремі слова, то вони не використовуються активно, не формується проста фраза. Паралельно з цим не поповнюється арсенал невербальної комунікації.

Може спостерігатися незрозумілість, скутість, згорнутість мовлення, вимова лише окремих складів. Або ж виражена схильність до вербалізації, гра фонематично складними, афективно насиченими словами. Іноді вимова

окремих слів набуває ритуального характеру, полегшуючи дитині виконання тієї чи іншої дії (наприклад, фрази-аутокоманди: «Микола їсть», «Яна гуляти» та ін.).

Дитина може одноманітно мугикати, кричати, не ускладнюючи інтонаційно свої вокалізації, не використовуючи вказівного жесту і, навіть, не спрямовуючи погляд на бажаний об'єкт. В інших випадках діти простягають руку в потрібному напрямку без спроб назвати потрібний предмет, без звернення погляду і звукової символізації до дорослого.

Характерним для дітей з аутизмом також є відсутність слів «так» і «ні», часто у мовленні зустрічаються неологізми (придумані ними нові слова), монологи та ауто-діалоги, спостерігається порушення семантики слів, відсутність займенника «Я» і дієслів однієї особи («Я їм», «Я сиджу», «Хочу спати» та ін.), схильність до декламації, римування. В той же час деякі діти з синдромом аутизму демонструють бурхливий мовленнєвий розвиток. Мовлення у них може з'явитися задовго до початку ходьби, вони із задоволенням слухають, коли їм читають, запам'ятовують довгі шматки тексту практично дослівно. Їх мовлення складає враження недитячого завдяки використанню великої кількості виразів, що властиві мові дорослих [6, с. 55].

Тепер зосередимо увагу на особливостях мовленнєвої діяльності аутичних дітей старшого дошкільного віку. Сучасні дослідники (К. Лебединська, О. Нікольська) розрізняють чотири варіанти стану мовленнєвої сфери у дітей-аутистів старшого дошкільного віку [4, с. 83]:

I варіант – діти демонструють найяскравіші, порівняно з іншими групами, порушення в розвитку. Поведінка погано контрольована, мовлення відсутнє. Можуть випадково вимовлятися окремі слова, що не спрямовані на комунікацію.

II варіант – діти мають значну затримку у розумовому і, перш за все, у мовленнєвому розвитку. Вони користуються переважно короткими стереотипними фразами – штампами. Формуються багаточисельні стереотипні дії, моторні і мовленнєві, яких не буває у звичайних дітей.

III варіант – дітям характерний високий рівень мовленнєвого та інтелектуального розвитку. Однак такі діти, поряд із володінням складними мовленнєвими формами, не вміють орієнтуватися на реакцію інших при спілкуванні, нездатні до конструктивного діалогу.

IV варіант – дітям притаманне бідне, аграматичне мовлення, інтонаційно невиразне, порушене розуміння зверненого мовлення, простих інструкцій.

Отже, як бачимо, мовленнєвий розвиток при аутизмі характеризується досить специфічними рисами і багато в чому залежить від того, чи проводиться корекційне втручання, і коли воно почало здійснюватись. Більшість науковців стверджують, що діти, які не оволоділи мовленням до 5 років і, які демонстрували низькі інтелектуальні можливості, важче адаптуються у соціумі. Загалом, можна зробити висновок про те, що саме стан сформованості мовлення на кінець дошкільного віку є важливим показником подальшого сприятливого розвитку і соціалізації дитини.

Література:

1. Бухарина О. В. Особенности речевого развития ребенка дошкольного возраста с РДА : (ранний детский аутизм) / О. В. Бухарина, С. Ю. Кондратьева // Дошкольная педагогика : науч.-практ. журн. – 2010. – № 8. – С. 40-42.

2. Недоленко С. В. Логопедическая работа по формированию лексики у детей с аутизмом / С. В. Недоленко, Н. В. Киреева // Школьный логопед : науч.-метод. журн. – 2010. – № 2. – С. 22-27.

3. Перминова Г. А. Профили ранней невербальной коммуникации у детей с синдромами Вильямса и аутизма / Г. А. Перминова, Ю. А. Бурдукова, Т. А. Строганова // Вопр. психологии : науч. журн. – 2010. – № 3. – С. 20-30.

4. Рожкова Ю. П. Развитие предпосылок и первичных навыков речевого общения у детей с ранним детским аутизмом / Ю. П. Рожкова // Школьный логопед : науч.-метод. журн. – 2009. – № 1. – С. 82-84.

5. Тырпак Т. Н. Формирование речевой деятельности у аутичных детей / Т. Н. Тырпак // Таврійський вісник освіти. – 2009. – № 1. – С. 265-272.

6. Чуприков А. П. Розлади спектра аутизму: медична та психолого-педагогічна допомога / А. П. Чуприков, Г. М. Хворова. – Львів: Мс, 2012. – 184 с.

**ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНА СПРЯМОВАНІСТЬ
КОМЕНТОВАНОГО МАЛЮВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Аліна Матяш

*Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка*

Науковий керівник – к. пед. н., асистент Демчик К.І.

Як і у попередні часи, сучасне суспільство характеризується прагненням до збереження найвищої цінності людства – дітей, адже, вони є майбутнім країни. І тому спрямовуючи усі ресурси дошкільної педагогіки на кожну конкретність особистість, матимемо прекрасне наступне покоління.

З цього приводу, варто згадати прекрасні слова видатного теоретика у галузі психології особистості І. Беха, який вважає, що особистісно орієнтоване виховання є новою освітньою філософією. Науковець вважає, що «лише особистісно орієнтованому вихованню під силу досягнення особистісно розвивальної мети, бо воно спрямоване на усвідомлення вихованцем себе як особистості, на його вільне і відповідальне самовираження» [1, с. 37].

Загально відомо, що загально орієнтована система роботи з образотворчої діяльності була реформована і набула особистісно орієнтованого спрямування. Так, малювання як найулюбленіший вид образотворчої діяльності старших дошкільників у сучасних умовах може проводитись у різних інтерпретаціях. Зважаючи на це, діти повинні вірити в себе, у свої творчі здібності та сили відтворити побачене, відобразити те, що вони відчують. Спостерігаючи за тим, що вихователь вміє малювати все, що завгодно, діти прагнуть робити те саме.

Зображене вихователем розповідає дітям про їхнє життя, є чарівним відображенням і втіленням навколишньої реальності на аркуші паперу. Все може ожити, рухатися, а саме це приваблює інтерес старшого дошкільника до малювання. У нього виникає можливість співпереживання намальованим героям і можливість діяти всередині намальованою ситуації. Однак у існуючих методиках малювання не враховані такі потреби дітей.

Як вихід з даної ситуації, можна використовувати прийоми коментованого малювання, які дозволяють «оживити» намальовану ситуацію або сам процес малювання (Дж. Аллан, С. Миронова, О. Гаврилушкіна).

У сучасних дошкільних навчальних закладах на заняттях з малювання використовуються «прийом коментуючого мовлення дорослого» та прийом «коментованого малювання», описані деякими вченими (О. Гаврилушкіна, С. Миронова, Г. Чіркiна) [3, с. 129].

«Прийом коментуючого мовлення дорослого» дозволяє організувати діяльність дітей і об'єднати такі її компоненти, як мотиваційний, орієнтовний, операційний і контрольний. Так, коментуючи дії дітей, вихователь розповідає про дії, які виконані, здійснюються і про майбутні дії. Коментуючи дії дітей у теперішньому часі, вихователь зосереджує їхню увагу на послідовності та способах виконання завдань, результатах роботи.

Припустимо, що коментуюче мовлення позитивно впливає на емоційний стан дітей при переході з одного етапу діяльності (або заняття) до іншого. У зв'язку з цим особливого значення набуває розповідь вихователя про майбутні дії. Педагог допомагає створити емоційну і інтелектуальну установку, випереджальну діяльність самих дітей, і регулювати їхні дії з опорою на неї. Так, у ході заняття вихователь оцінює своєчасність включення дітей у діяльність, виконання правил малювання і темп роботи, способи і навички поводження з різними предметами (олівцем, пензлем, серветкою тощо).

Згодом функції коментування дій і всієї діяльності передаються самим дітям. Отже, коментування дитиною власної діяльності вважається необхідною умовою осмислення поставленої перед нею мети, її конкретизації, планування

шляхів і засобів реалізації, оцінки адекватності засобів досягнення, а також подання закінченого продукту, тобто передбачення умовою діяльності чином, опосередкованим мовою.

Зауважимо, що Т. Лусс, Т. Волосовець, О. Кутепова рекомендують використовувати приблизну схему розповіді про майбутнє малюнка дітей, залучаючи їх до коментованого малювання. Науковці наводять для цього приклади орієнтовних запитань:

1. Що ти зараз будеш робити?
2. Чим для цього скористаєшся?
3. Що будеш робити спочатку, а що потім?
4. Як ти це будеш робити?
5. Що ти ще хочеш додати в свою розповідь?

Для реалізації особистісно орієнтованої спрямованості коментованого малювання, важливо, щоб вихователь записував вів аудіо записи розповідей дітей, а потім разом з ними їх слухав та аналізував. У дітей сам факт запису викликає великий інтерес і виступає вагомим стимулом для підвищення їхньої мовленнєвої і пізнавальної активності.

Старші дошкільники розповідають дорослим і одноліткам про виконані дії та їхню послідовність. Після того, як вони навчились коментувати процес малювання, педагог повинен учити дітей коментування зміст малюнка безпосередньо в ході образотворчої діяльності.

Дж. Аллан вважає за необхідне у процесі використання прийому коментованого малювання основну увагу приділяти коментуванню дій персонажів малюнка, їхніх думок та почуттів («І він подумав... і сказав... І що з цього вийшло») [2]. Автор наполягає на важливості того, щоб коментоване малювання поєднувалося з іншими формами вираження емоцій і думок дитини з приводу створення картини світу: потрібно, щоб у процесі коментованого малювання активно використовувалися драматизація, сюжетно-рольова гра, ігрові навчальні ситуації і розповідання на цю ж тему [2, с. 184–185].

Дещо іншої думки О. Гаврилушкіна, яка пропонує використовувати прийом коментованого малювання «не як ігровий елемент педагогічної ситуації, а як їхню сукупність». Вона рекомендує педагогові перед очима дошкільників малювати на дошці або мольберті ситуації, що відображають їхній побутовий, ігровий, пізнавальний і емоційний досвід (діти стають об'єктами зображення) і коментувати їх. Наприкінці заняття вихователем емоційно оцінюються результати діяльності кожної дитини і всієї групи в цілому. При цьому коментуються як індивідуальні, так і колективні успіхи [3, с. 85].

О. Гаврилушкіна виокремила такі основні правила коментованого малювання:

- використовувати прийом трансляції інформації в якості першого і основного правила поведінки дорослого під час «коментованого малювання»;
- підбирати тематичний зміст, тобто в якості об'єктів для малювання служать дитячі враження, повсякденне життя, ігри тощо, а головними героями створених малюнків повинні бути конкретні діти, вихованці групи, їх заняття, ігри);
- дорослий не прагне відразу виправляти мову дитини;
- педагог створює схематичні, інформаційно-сміслові зображення, не ставить перед собою художніх цілей, не «проявляє» деталі, які не значущі для розкриття основного змісту, малює швидко, передаючи тільки головне, суттєве;
- у цілях формування єдності образних рухів і слова дітям пропонувати не тільки розповідати про те, що намальовано, але й показувати за допомогою образотворчих рухів;
- в якості «фізкультхвилинок» використовувати елементи драматизації, імітаційні рухи, що супроводжуються словами;
- створювати оптимальні умови для справжньої мотивації дитячої мови і потреби в ній: дитина має знати, чому і навіщо вона говорить;

– забезпечити головну умову спілкування – адресність мовлення дітей: дитина обов'язково комусь адресує запитання, повідомлення, спонукання (переважно одноліткові);

– стимулювати та підтримувати мовну ініціативу (мовленнєву активність) кожної дитини, широко використовуючи різні комунікативні засоби: образно-жестові, мімічні, вербальні, інтонаційні;

– здійснювати цілеспрямований відбір змісту для обговорення, основу якого складає особистий емоційний, побутової, ігровий, пізнавальний і міжособистісний досвід дітей [3, с. 94-95].

Таким чином, враховуючи вище зазначене слід зауважити, що використання певної низки спеціальних запитань, дотримання правил вихователями підсилюватимуть особистісно орієнтовану спрямованість коментованого малювання дітей старшого дошкільного віку.

Література

1. Бех І.Д. Виховання особистості : особистісно-орієнтований підхід : теоретико-технологічні засади : наук. Видання/ І.Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. – У 2 кн. Кн. 1. – 280 с.

2. Аллан Дж. Ландшафт детской души. / Дж. Аллан. – М. : Диалог, 1997. – 256 с.

3. Микляева Н. В. Комментированное рисование в детском саду. / Н. В. Микляева. – М., 2010. – 231 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ БЕРЕЖНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Лілія Мельник

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М.П.Драгоманова

Науковий керівник – к. пед.н., доцент Корень А.М.

Проблема екологічного виховання дітей дошкільного віку набула актуальності, коли у суспільну свідомість увійшло розуміння взаємозв'язку людини і природи, їхньої взаємозалежності та взаємообумовленості існування. Однак реалії сучасного життя підтверджують, що у значної частини населення нашої країни ще не сформовано еколого-доцільну поведінку. Про це свідчить бруд на вулицях, засміченість водойм та їхніх берегів, нераціональне використання природних ресурсів, емоційна байдужість громадян до проблем довкілля, а отже, невідповідальне ставлення до власного здоров'я. Причиною є не стільки нестача знань, скільки відсутність належного ставлення до природи, почуття відповідальності за природу як за власний життєвий простір, неусвідомленість духовної і фізичної єдності людини і природи [1, с.24].

У Концепції екологічної освіти України серед завдань дошкільного виховання визначено формування бережного ставлення до природи, морально-ціннісної орієнтації особистості. Відомо, що цінності є необхідною передумовою розуміння сутності природи, переосмислення власної поведінки в межах гуманістично спрямованих орієнтирів щодо природи. Тому, основним предметом бережного ставлення до природи дошкільників має стати формування суб'єктивного відображення універсальної цінності природи.

Ми дотримуємося визначення, поданого в підручнику «Педагогіка» Фіцула М. М., що екологічне виховання – це системна педагогічна діяльність, спрямована на розвиток екологічної культури особистості [7. с. 276].

Екологічно вихована особистість характеризується сформованою екологічною свідомістю, екологічно орієнтованою поведінкою і діяльністю в природі, гуманним, природоохоронним ставленням. Як зазначають М. Грицан та М.Курик, екологічна освіта, в умовах сучасної екологічної кризи, для того, щоб бути ефективною повинна вирішувати такі завдання:

- формувати елементарні знання про основні екологічні фактори в розвитку живої природи та очевидні взаємозв'язки і залежності;
- виховувати у дітей любов до природи, вміння піклуватися про рослини і тварини, нетерпеливість до безглузлого псування рослин, знищення тварин;
- формувати у дошкільників вміння пізнавати взаємозв'язки у природі;
- розвивати вміння класифікувати живу природу на основі безпосереднього сприймання та аналізу зовнішніх ознак, способів їх живлення та взаємодії із середовищем;
- знайомити дітей з живими барометрами природи, пристосовуваннями рослин і тварин до змін у природі;
- знайомити дітей з перлинами народної мудрості про бережне ставлення до природи;
- знайомити з природними чинниками, що впливають на здоров'я людини;
- формувати звички раціонального використання води;
- формувати вміння правильно взаємодіяти з навколишнім світом (елементарні правила поведінки в природі) [2, с.6-7].

Головною умовою реалізації завдань екологічного виховання є створення еколого – розвивального предметного середовища, яке сприяє формуванню в дошкільнят екологічної вихованості, яка передбачає набуття уявлень про самоцінність та неповторність компонентів природи, прояв гуманних почуттів до живих істот, оволодіння початковими вміннями відчувати красу та милуватися нею, виважено поводитися в докільлі, знати правила безпечної поведінки в природі.

Дошкільний вік сприятливий для екологічного виховання, бо саме у цей період закладаються основи культури спілкування і поведінки дітей у природі.

Особливої уваги потребують діти старшого дошкільного віку, оскільки у них починають формуватися основи наочно-дійового та наочно-образного типів мислення. Старші дошкільники здатні розуміти й усвідомлювати зв'язки навколишнього світу. Діти цього віку мають об'єктивні можливості для самостійного спілкування з природою. Емоційна чутливість, сприятлива для розвитку моральних почуттів (О.Запорожець), новоутворення у вигляді усвідомлюваних мотивів, здатних підкоряти безпосередні потяги (О.Леонтьєв), поява етичних інстанцій (Л.Виготський, Д.Ельконін) роблять дошкільний вік сенситивним для розвитку основ особистості.

У старшому дошкільному віці діти інтенсивно набувають знань та чуттєвого досвіду, які використовують, аби розрізнити природний і штучний світи та відповідно діяти в них. Спираючись на конкретне сприймання дітьми природних явищ і об'єктів, дорослімають допомогти їм пізнати природу в певній системі, одним із компонентів якої є краса. Системне ознайомлення дітей з явищами і об'єктами природи, їх взаємозв'язками і красою дасть дітям змогу збагнути, відчути і полюбити природу [3, с.14].

Нова редакція Базового компонента дошкільної освіти (№615 від 22.05.2012р.) у змісті освітньої лінії «Дитина у природному довкіллі» передбачає формування доступних дитині дошкільного віку уявлень про природу планети Земля та Всесвіт, розвиток емоційно-ціннісного та відповідального екологічного ставлення до природного довкілля. Природнича освіченість передбачає наявність у дитини уявлень про живі організми і природне середовище, багатоманітність явищ природи, причинно-наслідкові зв'язки у природному довкіллі та взаємозв'язок природних умов, рослинного і тваринного світу, позитивний і негативний впливи людської діяльності на стан природи. Ціннісне ставлення дитини до природи проявляється в її природодоцільній поведінці: виваженому ставленні до рослин і тварин; готовності включатись у практичну діяльність, що пов'язана з природою; дотриманні правил природокористування.

Також в Базовому компоненті визначено природничо-екологічну компетенцію дітей:

Обізнана з природним середовищем планети Земля та Всесвітом як цілісним організмом, у якому взаємодіють повітря, вода, ґрунт, рослини, тварини, люди, Сонце, Місяць тощо; усвідомлює їх значення для діяльності людини, для себе. Сприймає природу як цінність, виокремлює позитивний і негативний вплив людської діяльності на стан природи, доволіно регулює власну поведінку в природі.

Усвідомлює себе частиною великого світу природи; знає про залежність власного здоров'я, настрою, активності від стану природи, її розмаїття і краси; виявляє інтерес, бажання та посильні уміння щодо природоохоронних дій. Знає про необхідність дотримання людиною правил доцільного природокористування, чистоти природного довкілля, заощадливого використання природних багатств, використання води, електричної та теплової енергії в побуті; прикладає домірні зусилля зі збереження, догляду та захисту природного довкілля [4, с.7,10-11].

Основа екологічного виховання дошкільників – формування емоційної сфери, розвиток естетичного почуття та любові до природи [5, с. 24].

Екологічне виховання передбачає наявність необхідних знань, поглядів і суджень. Пізнання є початком будь-якої діяльності. Перш ніж дитина розпочне якусь діяльність, вона повинна набути знання про сутності, цілі і завдання цієї діяльності, способи і засоби досягнення поставленої мети та умови, необхідні для досягнення успіху в цій діяльності. Старшим дошкільникам показують прості взаємозв'язки, які існують у природі. Ці знання потрібні, і зрозуміти, переконатись у їхній важливості діти зможуть тоді, коли вони зіткнуться із проблемами рідної природи.

Характерною особливістю екологічного виховання є бережне ставлення до природи. Воно вирішує завдання формування в дітей естетичного сприйняття, оцінок і суджень, що припускає розуміння цінності кожного з них. Як наслідок, в вихованні бережного ставлення до природи має місце

емоційно-пізнавальне ставлення дітей до природи, пов'язане з наявністю знань. У вихованні бережного ставлення до природи закладено і моральне виховання. У ньому відбивається не просто прагнення особистості оволодіти, дізнатися, побачити той чи інший об'єкт або явище навколишньої дійсності, але й прагнення застосовувати ці знання, уміння та навички в практичній діяльності. Моральне ставлення людини до природи формується на основі відношення до суспільства, людей і праці. Ця діяльність вимагає від дитини виявлення почуття бережності, турботливості, любові до живого, непримиренності з марнотратством природних багатств [6, 19-21].

Таким чином, можна зробити висновок, що бережному ставленню дітей старшого дошкільного віку до природи потрібно приділяти особливу увагу, так як саме в цьому віці закладаються основи екологічної культури особистості, що є частиною духовної культури.

Література

1. Богініч.О.Л., Беленька Г.В. Природа і рух. / О. Л. Богініч, Г. В.Беленька – К., 2003. – 192 с.
2. Грицан М., Курик М. Сучасна екологічна освіта: передумови, принципи, завдання / М. Грицан, М. Курик // Дошкільневиховання – 2001 – №10. – С. 6-7.
3. Кириченко О. Світлиця душі / О. Кириченко // Дошкільне виховання – 1996 – №7. – С. 14
4. Базовий компонент дошкільної освіти (новаредакція) // Дошкільне виховання – 2012 – №7. – С. 7-11.
5. Маршицька В. Екологічні проекти / В. Маршицька // Дошкільне виховання – 2001 – №5. – С. 24
6. Лисенко Н. В. Екологічне виховання дошкільників / Н.В. Лисенко. – К.: Освіта, 1993. – 157 с.
7. Фіцула М.М. Педагогіка / М. М. Фіцула – К., – 2002. – 527 с.

ПРАЦЯ В ПРИРОДІ ЯК ЗАСІБ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Оксана Мельничук

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М.П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. н., доцент Кот Н. М.

Проблема виховання дітей в праці, починаючи з дошкільного віку, розроблялась багатьма педагогами та психологами як в історичній спадщині, так і в сучасних дослідженнях. Зокрема значна увага приділялась праці в природі, як одному з видів праці, що комплексно вирішує завдання і трудового, і екологічного, і морально – етичного, і естетичного виховання.

Однією з головних умов успішного засвоєння екологічних знань дітьми – є практична діяльність у природі, а саме праця.

Праця в природі створює сприятливі умови для емоційно-ціннісного, соціально-морального, пізнавального розвитку дітей, збагачує рухову сферу, а організована на свіжому повітрі, вона загартовує організм, зміцнює нервову систему.

Виходячи з мети дослідження та аналізу рівня сформованості екологічних знань, ми визначили такі завдання нашого дослідження:

1. Сформувати у старших дошкільників необхідний рівень знань з екологічного виховання під час праці в природі.

2. Сформувати практичні уміння і навички по догляду за рослинами і тваринами.

3. Викликати у дітей позитивні почуття при спілкуванні їх з природою.

Виходячи з важливості праці для екологічного виховання дітей ми розробили власну систему роботи по її використанню для формування екологічних знань старших дошкільників.

Нашу роботу ми проводили за такими напрямками:

Розвиток у дітей емоційного сприймання природи та формування позитивного ставлення до неї. (Розглядання і спостереження живих об'єктів в куточку природи для формування інтересу до них і бажання за ними доглядати).

Формування навичок догляду за живими об'єктами. (Закріплення знань про зв'язок між живою та неживою природою, взаємозалежності в природі.)

Виховання любові та бережного ставлення до природи через працю в природі.

Спільна робота дошкільного навчального закладу з сім'єю з формування у дітей екологічних знань.

Свою роботу ми розпочали з організації діяльності в куточку природи, бо саме там легше організувати працю дітей в природі. Так, як більшість дітей не виявила інтересу до об'єктів природи, а як наслідок у дітей було відсутнє бажання піклуватися про мешканців куточку природи, першочерговим завданням було навчити дітей вдивлятися в навколишній світ, розвинути у них емоційне сприймання природи, вміння помічати красу та милуватися нею.

Тобто, перед тим, як організувати цілеспрямовану працю дітей в природі, ми вирішили навчити дітей спостерігати за об'єктами природи, помічати їх красу, милуватися ними, а також подати їм знання про об'єкти куточку природи через дидактичні ігри, загадки, навчити дітей виділяти їх характерні ознаки, особливості, що в подальшому значно полегшить їх працю в куточку природи, допоможе самостійно обирати доцільні методи при догляді за рослинами і тваринами.

Наступним кроком підготовчого до праці етапу була робота з розвитку зацікавленості дітей тваринками куточка природи. Ми ставили за мету викликати у дітей інтерес до тварин куточку природи, бажання піклуватися про них, спрямувати дітей на усвідомлення необхідності доглядати за маленькими друзями.

Почали ми свою роботу з бесід про хом'ячка та морської свинки. Багато дітей майже не уявляли для чого нам потрібні домашні тварини. Ми розповіли,

як добре мати свого вірного друга, з яким можна повеселитись, а іноді посумувати, який завжди все вислухає. Але цей друг потребує дбайливого ставлення, бо сам не зможе забезпечити себе всім необхідним.

Для закріплення розуміння дбайливого ставлення до братиків наших менших ми прочитали малюкам уривок з казки А. де Сент-Екзюпері «Маленький принц», і особливо звернули увагу дітей на судження «Ти у відповіді за того, кого приручив». Такий спосіб сприяв кращому розумінню дітьми необхідності піклуватися за тваринами в куточку природи ніж звичайна розповідь, бо впливав на емоційну сферу малюків.

Формуванню уявлень про рослини, як живі об'єкти, сприяють також спостереження і порівняння живих та штучних об'єктів у супроводі розповіді вихователя про те, як рослини тягнуть корінням вологу, що їм необхідно сонечко та розпушений ґрунт. Але ще краще ніж розповідь діє доступна старшим дошкільникам дослідницька діяльність.

Використання дослідів цінне тим, що вони мають велику переконуючу силу, знання, які набувають діти, мають особливу доказовість, повноту і міцність. Під час проведення дослідів забезпечується чуттєве сприймання, практична діяльність і словесне обґрунтування. Такий органічний зв'язок сприяє максимальній активізації розумової діяльності дітей, оскільки відповідає характеру мислення дошкільників.

Зі старшої групи в дошкільному навчальному закладі запроваджуються чергування в куточку природи, яке є основою формою організації праці дітей в природі. Перед його початком доцільно провести спеціальне заняття, де ознайомити дітей із щоденними обов'язками чергових, ще раз показати і пояснити, як треба доглядати за рослинами і тваринами, нагадати про те, що діти вже знають і вміють.

Для того, щоб дітям було цікаво працювати в куточку природи доцільно активізувати їхню увагу, викликати бажання піклуватись найменшою рослиною, в своїй роботі ми часто використовували проблемні ситуації, словесні логічні задачі, які спонукали дитину до розмірковувань, до мотивації

своїх суджень і вміння пояснити їх, робити самостійні висновки. Крім того широко використовувались загадки, а в старшій групі і кросворди.

Крім звичайного догляду за рослинами в куточку природи, якими діти опанували досить швидко, ми поступово вчили їх різним видам праці. Загалом, організовуючи працю дітей у куточку живої природи, ми використовували такі її види (з кімнатними рослинами):

- підживлення кімнатних рослин (разом з вихователем);
- поливання;
- розпушування ґрунту;
- витирання листків рослин;
- обприскування, зрізування сухих листків;
- боротьба зі шкідниками (разом з вихователем);
- посів насіння;
- садіння розсади;
- з тваринами куточку природи:
- самостійне годування;
- чищення кліток, миття поїлок.

Так, поступово, доглядаючи за живими істотами у куточку природи, спостерігаючи за їх станом, ростом і розвитком, в процесі проведення дослідів діти підходили до розуміння великого впливу людини на живу природу, взаємозв'язку живої і неживої природи.

Але, крім куточка природи ми організовували працю дітей на ділянці дошкільного навчально закладу, де поглиблювали і розширювали навички праці дітей в природі. Ділянка для дітей - це найближче природне оточення, де вони проводять багато часу, важлива умова вирішення виховних завдань, а особливо завдань екологічного виховання. Праця на ділянці може бути організована на городі та в квітнику.

Спостерігаючи за працею дітей в природі, їхнім ставленням до живих об'єктів, у ході бесід з малюками ми дійшли висновку, що здійснити формування екологічних знань у дітей не можливо без тісної інтеграції

діяльності педагогічного колективу дошкільного навчального закладу і сімейного виховання.

Таким чином, запропонована нами система роботи з формування екологічних знань у дітей засобами праці в природі розширила уявлення дітей, вихователів та батьків про проблеми екології. Значні зрушення за цей період роботи сталися в уявленнях дітей про живу та неживу природу, про зв'язки і залежності, які існують між ними, що призвело до розуміння умов, необхідних для життя живих об'єктів, необхідності піклуватися ними.

Розроблена нами в ході дослідження система роботи з формування екологічних знань у старших дошкільників під час праці у природі може бути ефективно використана в практиці сучасних дошкільних навчальних закладів.

Разом з тим актуальність та життєва необхідність рішення даної проблеми потребує вивчення та подальшого дослідження.

Література

1. Білан О. І. Екологічне виховання дітей дошкільного віку / О. І. Білан. – Львів, 1996. – 71 с.
2. Веретеннікова О. О. Ознайомлення дітей дошкільного віку з природою / О. О. Веретеннікова – К. : Вища школа. – 1979. – 365 с.
3. Лисенко Н. В. Практична екологія для дітей. / Н. В. Лисенко – Івано-Франківськ, 1999 – 156 с.
4. Яришева Н. Ф. Методика ознайомлення дітей з природою / Н. Ф. Яришева – Київ, Вища школа - 1993. – 255 с.

РОЗВИТОК КОНСТРУКТИВНИХ УМІНЬ ДОШКІЛЬНЯТ*Наталія Миколук**Інститут розвитку дитини**НПУ імені М.П.Драгоманова**Науковий керівник – к. пед.н., доцент Лисакова І.В.*

Ми живемо у вік небаченої ще науково-технічної революції, коли життя стає все різноманітніше і складніше. Це вимагає від людини не шаблонних, звичних дій, а рухливості розуму, мислення, швидкого орієнтування, творчого підходу до вирішення великих і малих завдань. Конструктивне мислення, тісно пов'язане з грою, що відповідає інтересам дітей, дозволяє удосконалювати їх розумові та творчі здібності. Базовий компонент дошкільньої освіти характеризує дитину так: «Намагається відійти від зразка, виявляє фантазію, винахідливість». Отже, в процесі цілеспрямованого навчання у дошкільнят має розвиватися вміння аналізувати предмети навколишньої дійсності, формуватися узагальнені уявлення про створювані об'єкти, розвиватися самостійність мислення, такі цінні якості особистості як охайність, цілеспрямованість, наполегливість у досягненні мети. Все це дозволяє розглядати конструювання як ефективний засіб розвитку дітей дошкільного віку.

Конструювання (від латинського слова *construere*) означає приведення в певний порядок різних предметів, частин, елементів. За характером дитяче конструювання більш подібне до образотворчої діяльності. Будівлі і вироби дітей служать для практичного використання (для ігор, прикрас, подарунка мамусі та т.д.). Під дитячим конструюванням прийнято розуміти створення різних конструкцій і моделей з будівельного матеріалу і деталей конструкторів, виготовлення виробів з паперу, картону, різного природного (мох, гілки, гулі, камені та т.п.) і неприродного (картонні коробки, дерев'яні катушки, гумові шини, старі металеві речі й т.п.) матеріалів [1, с.5]. Виділяються два типи конструювання: технічне й художнє. Конструювання є продуктивною

діяльністю, яка відповідає інтересам й потребам дошкільнят. У конструюванні виділяються два взаємозалежних етапи: створення задуму та виконання задуму.

Класичні психологічні дослідження А. В. Запорожця, В. В. Давидова, М. М. Поддьякова розкривають величезні потенційні можливості конструювання у розумовому розвитку дітей. Встановлено, що старші дошкільнята здатні у процесі предметно-емоційної діяльності виділяти суттєві властивості предметів і явищ, встановлювати зв'язок між ними і відбивати це в образах і формах [2, с.45].

А. В. Запорожець вказував, що ефективність навчання дошкільнят залежить від того, наскільки педагоги зможуть правильно використовувати специфічно дитячу діяльність - гру, малювання, конструювання – і додати їй пізнавального характеру [6, с.34]. Як свідчить ряд досліджень (Л. П. Лурія, М. М. Поддьякова, О. Н. Давидчик, Л. А. Парамонова) конструктивна діяльність, відповідаючи інтересам й потребам дошкільнят, має надзвичайно широкі можливості у плані розумового розвитку дітей. У процесі цілеспрямованого навчання в дітей формуються узагальнені способи аналізу, порівняння і співвідношення; розвивається вміння планувати свою діяльність, вміння самостійно знаходити шляхи вирішення конструктивних завдань [7, с.65]. У дослідженні Л. А. Парамонової велике значення має формування в дітей загальних способів дій, вміння використовувати ці засоби за різни навчальних та життєвих умов [3, с.56]. На необхідності спеціального формування конструктивних умінь у дітей (зокрема, використання знань у різних ситуаціях) вказують чимало досліджень (Н. А. Менчинської, З. І. Калмикової, О. Н. Кабанової-Меллер, Н. І. Непомнящої та інших). Як стверджує Н. І. Непомняща, у процесі навчання необхідно створити певні умови, які сприятимуть формуванню в дошкільнят загальних механізмів застосування знань. Основна умова такого розвитку – систематичні завдання проблемного характеру, що потребують від дітей співвіднесення знайомих їм способів дій з новими умовами, а також використання цих способів від час вирішення нових конструктивних завдань.

Творчість пов'язана, зазвичай, більше зі створенням задуму, оскільки вона залежить від обмірковування і планування процесу майбутньої практичної діяльності - у досягненні кінцевого результату, у визначенні засобів і послідовності його звершення. Практична діяльність, спрямована на використання задуму, перестає бути суто виконавчою. Особливістю конструктивного мислення у старших дошкільнят є безупинне сполучення частин і взаємодія розумових і практичних актів [2, с.32]. Дані радянських психологів (Т. Кудрявцев, Л. Ферапонтова) показують, що у старшому дошкільному віці дитина вже подумки уявляє результат своїх дій. У працях Л.С. Виготського вказується, що у дошкільному віці дітям доступна діяльність, у якій дитина йде від задуму до дії. Дослідження, присвячені вивченню конструювання у дітей дошкільного віку (В. Г. Нечаєва, З.В. Лиштван), показують, що під впливом педагогічного керівництва діти починають діяти у відповідності до задуму.

У конструктивному задумі відбивається як кінцевий результат діяльності, так і способи створення предмету. Конструктивний задум формується у процесі конструювання. Про рівень діяльності, спрямованої на формування задуму, ми судимо по тому, чи уявляє дитина, розпочинаючи спорудження будівлі, її кінцевий результат. Рівень попереднього задуму показують дитячі словесні описи майбутнього будівництва та способи спорудження, і навіть попередні замальовки того, що пропонується побудувати [2, с.65].

Основа формування конструктивного задуму – пізнавальна діяльність дітей. У конструюванні відображається навколишня дійсність і тому, перед тим як будувати якийсь предмет чи споруду, дитина повинна знати її особливості, і навіть мати деякі конструктивні вміння і навички. Дитячий конструктивний задум може формуватися з урахуванням пізнавальної діяльності різного рівня: лише на рівні сприйняття конкретного предмета чи уявлення про нього, або на рівні мислення. Коли діти сприймають зразок, у якому ясно видно всі ланки конструкції і легко розкриваються способи діяльності, у результаті аналітико-синтетичного сприйняття у дітей поступово формується задум, у якому

відображається і структура предметів, і способи конструювання. У інших випадках діти можуть сприймати лише структуру предмета, більш-менш поділену на елементи: повніше в малюнку, меншповно - у схемі, моделі.

Задум способів діяльності формується у процесі пізнавальної діяльності різного рівня: лише на рівні сприйняття - у разі відтворення чужих дій, і навіть лише на рівні уявлення та мислення - у разі вибору й пошуку [3,с.23]. Вирішуючи конструктивні завдання, діти мають можливість виявляти елементи творчості у процесі пошуку способів конструювання. У конструюванні за задумом, як і у конструюванні за заданими умовами, задум створюють самі діти. У конструюванні за власним задумом вони мають можливість вирішувати проблему різними шляхами (дані досліджень В. Г.Нечаєвої, З.В.Лиштван, В.Ф.Ізотової). Діти старшого дошкільноговіку з урахуванням знань просторових відносин і конструктивного досвіду у процесі аналізу конструкції предмета можуть створити новий конструктивний задум, як поструктурі, і способам діяльності, так за способами практичної дії [4,с.78].

Характерною рисою дитячого конструктивного задуму є те, що у ньому передбачаються основні елементи будівництва чи створення моделі та методи їхнього конструювання. У практичній діяльності вони уточнюються і вдосконалюються. Джерелом задуму дітей є все навколишнє: різноманітний предметний і природний світ, соціальні явища, художня література, різновиди діяльності, насамперед гра, й т.п. Але сприйняття навколишнього світу в дітей часто буває поверхневим: вони охоплюють насамперед зовнішні сторони предметів, явищ, які потім відтворюють в практичній діяльності. Отже, важливо створити умови більш глибокого освоєння навколишнього світу, для формування вміння бачити характерні риси предметів, явищ, і навіть взаємозв'язки їх деталей і по-своєму передавати в конструкціях, виробках. Принципово значимою є емоційне забарвлення дитячої діяльності, коли дитина вільно може використовувати і обирати різні матеріали, створювати оригінальні речі.

Зв'язок конструювання із повсякденним життям використовується й іншими видами діяльності (грою, театром тощо), що робить конструювання особливо цікавим, емоційно насиченим і дозволяє бути одним з засобів самовираження. Потреба в такій діяльності у дітей старшого дошкільного віку стає яскраво вираженою [1, с. 16-19].

Психологи і педагоги відзначають, що конструювання плідно впливає на всебічний розвиток особистості дитини. Так, М. Ширяєва зазначає, що формування розумової активності - здібності розмірковувати, робити логічні умовиводи і обґрунтовувати свої рішення - має значення у підготовці дітей до навчання у школі. Саме це положення робить розвиток конструктивних умінь дошкільників дуже важливим в світлі основного завдання роботи дошкільних навчальних закладів.

Таким чином, конструювання - один із засобів розвитку дітей дошкільного віку. Завдяки конструюванню у дошкільнят формується здатність активно думати, усвідомлено ставити собі завдання й знаходити шляхи їхнього розв'язання. У цьому занятті дитина робить необхідні розумові операції, перевіряючи їх практикою. В неї розвивається також творча уява, що дуже важливо для будь-якої діяльності.

Література

1. Григорьева Г. Г. Изобразительная деятельность дошкольников. / Г. Г. Григорьева – М., 1999. – 344 с.
2. Давидчук А. Н. Развитие у дошкольников конструктивного творчества. / А. Н. Давидчук – М.: Просвещение, 1976. – 79 с.
3. Давидчук А. Н. Формирование конструктивного замысла / А. Н. Давидчук // Дошкольное воспитание – 1969. – № 4.
4. Куцакова Л. В. Конструирование и художественный труд в детском саду. / Л. В. Куцакова – М.: Просвещение, 1990. – 158 с.
5. Косминская В. Б. Теория и методика изобразительной деятельности в детском саду. / В. Б. Косминская и др. – М., 1985. – 255 с.

6. Лиштван З. В. Конструирование. / З. В. Лишван – М., 1981. – 160 с.

7. Сакулина Н. П., Комарова Т. С. Методика обучения изобразительной деятельности и конструированию. / Н. П. Сакулина, Т. С. Комарова– М.: Просвещение, 1979. – 280 с.

ПРОФІЛАКТИКА ВПЛИВУ ТЕЛЕПРОГРАМ НА ПРОЯВИ АГРЕСИВНОСТІ ДИТИНИ

Оксана Михальчук

*ДВНЗ «Державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»*

Науковий керівник – к. філос. н., доцент Т. Т. Андреева

Батькам та вихователям ніколи не слід нехтувати тим, що в дошкільному віці дитина засвоює великий об'єм інформації, вона вбирає в себе більшу частину інформаційного потоку, який вирує в оточуючому середовищі. У ранньому дитинстві важливими є соціальна ситуація розвитку дошкільника, розвиток його предметної діяльності, продуктивна і репродуктивна діяльність, формування символічної репрезентації дійсності, оволодіння мовленням, розвиток пізнавальних процесів тощо. Усе це разом – головні чинники формування особистості дитини раннього віку.

Основа формування особистості дітей закладається в ранньому дитинстві. Повноцінний процес становлення характеру та індивідуальності дитини відбувається в перші 5-7 років її життя. Від того, який фундамент буде закладено саме в ці роки, залежить подальший психічний розвиток дитини [4, с. 53].

Наразі, у зв'язку з тим, наскільки прогресивним є технологічний, інтерактивний та інноваційний розвиток суспільства, батькам важко обмежити свою дитину в його іграх з комп'ютером чи планшетом, ще складніше обмежити перегляд телевізора. Перегляд телепрограм дошкільниками може бути не прямим, телевізор може бути увімкнений, як то кажуть «для фону».

Батькам слід зважати на те, що транслюється в цей час, адже фільми, типу «бойовик» чи «триллер» опосередковано закладають в дитячій психіці агресивні елементи, якими на жаль багате суспільство.

Для визначення кількості агресивної інформації на телеекрані в 2011 році було проаналізовано програми п'ятих провідних каналів українського телебачення (1+1, ICTV, Новий канал, Інтер, ТРК «Україна»). Результати аналізу показали, що кількість запропонованої глядачеві телевізійної продукції, яка містить елементи агресії, склала 35% (фільми, серіали, телепередачі, новини). Можна зробити висновок, що на наших телеекранах достатньо «потенційного» матеріалу для стимулювання агресивної поведінки у глядача-дитини [2].

Якщо, в перегляді «дорослих» кінострічок чи телепрограм батьки своїх дітей обмежують, або ж самому дошкільнику вони можуть бути просто не цікавими, то з мультфільмами куди складніша ситуація. У житті дітей мультфільми відіграють суттєву роль. Вони, з одного боку, дозволяють відвернути увагу дитини на той проміжок часу, коли батьки зайняті своїми справами, а, з іншого боку, мають важливу виховну, пізнавальну та розвиваючу функції.

Мультфільм – модель навколишнього світу, тому діти схильні наслідувати те, що вони бачать на екрані. А чи завжди цей приклад для наслідування гідний – вирішувати, звичайно ж, батькам.

У сучасному світі, у розрізі складних соціально-економічних процесів, що спостерігаються в суспільстві протягом останніх 15 – 20 років, помітно зменшилися виховні функції родини, дитячого дошкільного закладу та школи. Спілкування батьків із дітьми часто відходить на другий план. Звідси – зростання впливу телепрограм на процес соціалізації та формування світогляду підростаючого покоління.

Фахівці підраховали, що дошкільнята дивляться телевізор у середньому чотири години на день. Телевізор розповідає чи показує дитині більше «повідомлень», ніж батьки, друзі чи вихователі. Якщо дорослі можуть

критично оцінювати усю телепродукцію і відокремлювати віртуальну реальність від дійсності, то діти, через брак досвіду, усі події, що відбувається перед очима, можуть сприймати як справжні.

Особливо небезпечно показувати фільми зі сценами насильства чи розпусти. Не менш важливо відбирати й мультики, котрі не нестимуть в собі агресивності. Наприклад, коли дворічним дітям, в ході одного з експериментів, показали мультфільм «Том і Джеррі», то через деякий час після перегляду вони почали битися маленькими табуретками, копіюючи героїв [3, с. 167]. А деякі діти готові взяти до рук молоток чи ніж, як герої мультику. І, найжахливіше в такій ситуації є те, що діти роблять подібне не усвідомлюючи небезпеки, для них це просто гра.

На жаль значна частина зарубіжних мультфільмів наповнена агресивними чи аморальними сценами: різноманітні «покемони» і «кіборги», котрі знищують одне одного. Навіть, на перший погляд, добродушний мультсеріал «Маша і Ведмідь» також у дечому є негативним. Маленька героїня мультику – дівчинка Маша завжди робить «шкоду», знущається з дорослих ведмеда та вовків. Таку модель поведінки «дитина – дорослий» може копіювати, наслідувати або переймати й дошкільник. Перевиховати дитину в цьому випадку вкрай складно, адже у мультфільмі змальовано так, тож малюк впевнений, що так правильно. Перегляд таких типів мультфільмів дітям слід обмежувати. Результати батьківської думки «хай щось подивиться, аби тихенько сидів та не заважав» можуть бути дуже жахливими. Дослідивши новини з реального життя, психологи віднайшли ряд жахливих повідомлень про нещасні випадки, причиною яких, власне стали, телепрограми:

Барселона. Троє підлітків вирішили повторити трюк, який вони побачили по телевізору. Для цього вони пізнього вечора натягли через вулицю пластиковий шнур, який перерізав горло мотоциклісту. Про те, що сталося, діти зізналися самі.

Осло. Група 4-6 літніх дітей бавилася в черепашки-ніндзя і до смерті забили одну з дівчаток. Про трагічний випадок повідомили перехожі.

Валенсія. 20-річний юнак, переодягнувшись черепашкою-ніндзя заліз у сусідній дім і зарізав подружжя. Під час своїх свідчень хлопець наголосив на тому, що давно хотів відчувати себе сильним та могутнім [3, с. 215].

І таких випадків стає дедалі більше, оскільки заради видовищ і наживи телекомпанії часто нехтують моральними нормами. У США, для прикладу, був такий випадок: вранці першого травня 1998 року більшість американських телекомпаній перервали трансляцію дитячих передач і в прямому ефірі почали показувати самогубство жителя Лос-Анджелеса, який дізнався що хворий СНІДом. Багато дітей були змушені дивитися як чоловік бігав з рушницею, погрожуючи іншим, а потім вистрелив у себе. Телекомпанії пізніше попросили вибачення в батьків, але ситуації це змінює [2]. Наслідки подібних трансляцій та повідомлень ми часто спостерігаємо і сьогодні, коли новини передають, що той чи інший школяр побив, або навіть застрелив свого однокласника, вчителя чи просто незнайому людину.

Безумовно, мультфільм мультфільму різниця. Багато що залежить і від культури та інтелекту сім'ї, в якій виховується і живе дитина. Не варто відразу ж бігти викидати всі касети та диски із західними мультфільмами, але все-таки слід обмежувати перегляд тих, які ви вважаєте жорстокими. Найкраще самому переглянути той чи інший мультик, прочитати відгуки про нього та вирішити, чи можна це показувати вашій дитині. Звичайно на агресивну модель дитячої поведінки першочергово впливає те, як їх виховують батьки. Але й зовнішні фактори, такі як, до прикладу, телепрограма, кінострічка чи мультфільм, виключати також не варто.

Науковцями доведено, що у випадку відсутності контролю батьків за змістом і часом перегляду їхньою дитиною кінопродукції, телебачення негативно вплине на розвиток дошкільняти, на усвідомлення ним життєвих реалій та законів суспільства. Зокрема, можуть спостерігатися:

1) зниження фізичної, інтелектуальної та соціальної активності. Коли дитина дивиться телевізор, вона втрачає інтерес до інших видів діяльності;

2) агресивна поведінка: жорстокість і злість. Агресивні теле- чи мультгерої підвищують агресивність дитини в житті;

3) поява страхів: дитячій свідомості властиво все сприймати буквально. Навіть, якщо дитина не боїться «страшних» героїв під час перегляду, вона може згадати побачене потім і злякатись у вісні. Діти починають розуміти різницю між реальністю й вигадкою тільки в шкільному віці;

4) затримка інтелектуального розвитку та соціальної адаптації;

5) слабкий розвиток уяви і творчих здібностей. Візуальна інформація простіша для сприйняття і, за рідкісними винятками, залишає мало місця для міркувань і творчих ідей;

6) ослаблення зв'язків із родиною та зовнішнім світом [1, с. 8].

Є й інший аспект впливу телебачення на життя дитини. Важливо, щоб вони дивилися телепередачі разом із батьками. У цьому випадку телебачення стає корисною методичною допомогою в навчанні, а також приводом для дискусій з різних питань, однак, за умови правильного використання всього матеріалу передачі.

Література

1. Допира А.И. Воздействие экранного насилия на подрастающее поколение. / А.И. Допира // Практична психологія та соціальна робота: Науково-практичний та освітньо-методичний журнал – 2000 – №8 – 7-9 с.

2. Пенчук І. Вікові особливості сприйняття дитячих програм на ТБ: європейський досвід [Електронний ресурс] / І. Пенчук – Режим доступу: <http://www.mediakrytyka.info>

3. Ролінський В.І. Агресивність на телеекрані та проблеми неповнолітніх // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: збірник наукових праць / В.І. Ролінський – Житомир: вид-во ЖДУ, 2004. – Кн.1. – 363 с.

4. Федорченко Т.Є. Рання профілактика негативних проявів у поведінці дітей: навч.-метод. посібник / Т.Є. Федорченко – К. : ТОВ «ХІК», 2003. – 128 с.

ПОНЯТТЯ ОСНОВОПОЛОЖНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ*Надія Мілєва**Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини***Науковий керівник – к. пед. н., доцент Макаруч В. В.**

Актуальність теми дослідження. Актуальність обраної теми обумовлена тим, що питання прав людини на сьогодні є найважливішою проблемою внутрішньої та зовнішньої політики усіх держав світової спільноти. Саме стан справ у сфері прав особи, їх практичної реалізації є тим критерієм, за яким оцінюється рівень демократичного розвитку будь-якої держави і суспільства в цілому.

Після другої світової війни проблема прав людини з чисто внутрішньої стала перетворюватися в міжнародну. Поступово Конституційне право почало попадати під вплив міжнародних стандартів. Були прийняті ряд міжнародних документів, що зобов'язують держави, що підписали їх дотримувати і розвивати повагу до прав людини, без якої-небудь дискримінації. Першим великим правовим актом стала Загальна декларація прав і свобод людини, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року. Істотною відмінністю міжнародних правових документів у галузі прав людини від інших міжнародних угод є те, що зобов'язання, що накладаються на держави, регулюють відносини не стільки з іншими державами, скільки мають своєю метою захистити права і свободи громадян саме цієї держави.

Однією з реалій сучасного міжнародного правопорядку є визнання прав людини складником предмета міждержавних відносин: ставлення держави до її громадян вже не вважається справою виключної внутрішньої юрисдикції. Права людини - це цілісний орієнтир, що дозволяє застосовувати « людський вимір » до держави, права, етики, моралі. Права і свободи людини є визначеним нормативним виміром її соціально-культурної діяльності. Більш того, вони виступають як одна з найбільших культурних цінностей.

Для України питання прав людини нині набуває надзвичайної актуальності. Виявлення з перших кроків самостійного державного будівництва бажання посісти гідне місце у світовому та європейському співтовариствах означає для України необхідність приведення свого законодавства у відповідність з міжнародними, а у географічному вимірі - європейськими стандартами прав людини.

Метою статті є загальнотеоретична характеристика концепції прав людини у контексті природно-правової думки.

До висвітлення проблеми сутності, практичного застосування, удосконалення та перспектив розвитку прав людини зверталися багато вчених-правників всього світу. Ці питання досліджувалися у низці дисертацій, навчальних посібників, наукових статей, зокрема таких вітчизняних авторів: Мюллерсон Р., Крижанівський С., Погорілко В., Рабинович П., Буткевич В., Дмитрієв А., Федик С., Бородин І., Орзих М., Буроменський М.

В сучасній науці вивчаються наступні аспекти поняття «Права людини». Перший означає, що людина має невід'ємні і невідчужувані права лише тому, що вона людина. Це, зокрема, моральні права, які походять із людської природи кожної особистості, формуючи і підтримуючи в людині почуття власної гідності.

Другий розкриває юридичну сутність прав людини, що міститься в законодавчих документах, створених у державі та на міжнародному рівні[1]. Основою таких прав є згода тих, на кого вони поширюються, тобто згода суб'єктів права, тоді як основу першої групи прав становить природний порядок.

Проаналізуємо поняття «права». Права - це, по-перше, можливості людини діяти певним чином (або утримуватися від певних вчинків) з тим, щоб забезпечити своє нормальне існування, свій розвиток, задоволення власних потреб. Причому, якщо йдеться про основні права, то це саме ті можливості, без яких людина не може нормально існувати. Ступінь «нормальності» визначається суспільною обґрунтованістю потреб людини, які самі, будучи

результатом її біологічного і соціального розвитку, не є незмінними. У цьому полягає гуманність, людяність цих можливостей - прав людини. Права людини це насамперед її і можливості існувати й розвиватися як особистість.

По-друге, ці можливості є неодмінною, закономірною «приналежністю» кожної людської істоти. Їх виникнення датується моментом її народження і не потребує «дозволу», схвалення з боку будь-кого. Жодна людина не може бути позбавлена таких можливостей, адже інакше вона не зможе сформувати, розвивати, проявити себе саме як людина, як особистість, незалежно від місця, часу та умов її існування. З цього боку права людини мають бути невідчужуваними, тобто невід'ємними від людини.

По-третє, ці можливості людини (особливо їх здійснення) залежать від можливостей усього суспільства, тобто від рівня його економічного, а також соціального, духовного і культурного розвитку. В цьому плані права людини явище, насамперед, соціальне: вони виростають із самого суспільства, зумовлюються біосоціальною сутністю людини [1].

В дослідженні про права людини завжди постає проблема державного, насамперед юридичного, тобто закріпленого у законі або в іншому державному акті їх забезпечення. Саме держава як єдиний офіційний представник усього суспільства може і зобов'язана «розподіляти» надані членам суспільства ті чи інші можливості. Отже, права людини - якщо мати на увазі їх використання, «реалізацію» - повинні так чи інакше набути й певних юридичних характеристик, наприклад: закріплення у конституції, забезпечення юридичними засобами здійснення, охорони й захисту. Ось що з цього приводу говориться у пактах про права людини: «Кожна Держава, яка бере участь у цьому Пакті, зобов'язується вжити максимальних меж заходів щодо забезпечення поступового повного здійснення прав що визначаються у цьому Пакті, усіма належними способами, включаючи, зокрема, вжиття законодавчих законів» [2].

Крізь призму юридичної забезпеченості людських прав, зважаючи на ті чи інші її особливості, можна пояснити зміст словосполучення «права і свободи

людини». І поняття прав людини, і поняття свободи людини відображають людські можливості. У цьому принципова спільність цих понять. Їй однак це не цілком тотожні явища: вони розрізняються не так за своєю природою, як за способом здійснення, забезпечення. Права людини можуть стати здійсненими, як правило, за наявності певних юридичних засобів, «механізмів» (наприклад, право на працю, на освіту). А свободи у багатьох випадках можуть бути здійснюваними і без такого «втручання» держави: її місія щодо них полягає в охороні, в непорушені й захистові відповідних можливостей людини (свобода слова, свобода сповідання певного віровчення, свобода вибору місця проживання). Один із найважливіших принципів здійснення прав людини - вимога суспільно-відповідального їх використання усіма і кожним. Даний зв'язок полягає у тому, що здійснення людиною своїх прав має бути обмежене правами інших - таких самих з точки зору гідності - людей. Порушення цих меж вважається зловживанням правом; і тоді від людини можна зажадати відповіді: чому вона припустилася перевищення меж свого права? Інакше кажучи, її можна притягти до відповідальності. Отже, права людини під час їх здійснення завжди обмежуються правами інших людей, хоча на практиці встановити ці межі буває досить складно. Міжнародні документи з прав людини говорять з цього приводу таке: «...кожна окрема людина, маючи обов'язки щодо інших людей і того колективу, до якого вона належить, повинна добиватися заохочення і дотримання прав, визнаних у цьому Пакті» [3].

Згідно думки С.Черниченка, міжнародні стандарти в галузі прав людини - це міжнародно-правові, тобто такі, що випливають з норм міжнародного права, обов'язків держав. Тим часом Л.Шестаков висловлює заперечення, що права людини неможливо імпортувати, оскільки в кожному суспільстві вони мають специфіку. Міжнародні стандарти - тільки бездушні форми, а змісту й духовності вони набувають у державному відокремленому суспільстві. Щодо процесу виникнення національних норм з прав людини, то це зауваження має історичні підстави. М.Орзіх вважає, що хоч основні права, свободи і обов'язки встановлюються найвищими органами державної влади у формі

конституційного закону..., вони не можуть бути вужчими за змістом від міжнародно-правових стандартів. Це - завдання, до виконання якого повинні прагнути всі народи [4].

Загально визнані норми прав людини притаманні як міжнародному, так і внутрішньодержавному праву. Вони відбивають історично досягнутий рівень демократії та гуманності суспільства на міжнародному та внутрішньодержавному рівні. Завдяки цьому останні мають особливі юридичні властивості. Ні міжнародний договір, ані внутрішньодержавний закон не можуть обмежити права людини. Для обґрунтування такого статусу використовується концепція природних прав людини. У ст. 21 Конституції України вона сформульована так: «Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними». Відповідно, конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані. При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод [5].

Основним нормативно-правовим актом, що закріплює права і свободи людини в Україні є Конституція України 1996 року. Вона втілила найкращі здобутки загальнолюдського юридичного досвіду конституційного забезпечення прав і свобод людини. Майже третину її статей безпосередньо присвячено цьому питанню. І вже цим визначається її гуманістичне спрямування. Та ще важливіше, те, що текст більшості цих статей досить повно відповідає широко визнаним міжнародним стандартам прав і свобод людини. У цьому не важко переконатись, якщо порівняти розділ II Конституції України із Загальною декларацією прав людини, а також Міжнародними пактами про громадянські та політичні права і про економічні, соціальні та культурні права.

Цю засаду втілює стаття 3 Конституції України - перша з її статей, спеціально присвячених людині. З неї розпочинається виклад офіційно виголошеної філософії прав людини, закладеної у Конституцію. Ця стаття, власне, « задає тон » усім наступним конституційним приписам, які відображають реальний або бажаний стан людини в українському суспільстві, регулюють її відносини з державою, визначають їхні взаємини, спрямовують

політику, діяльність держави. Одне слово, це - базисна стаття, яка належить до підвалин того суспільного й державного ладу, що закріплюється Конституцією. Вона є нормативно-юридичною підвалиною гуманістичного спрямування розвитку суспільного і державного життя в Україні. Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [6].

Висновки. На сьогодні питання прав людини є найважливішою проблемою внутрішньої та зовнішньої політики усіх держав світової спільноти. Саме стан справ у сфері прав особи, їх практичної реалізації є тим критерієм, за яким оцінюється рівень демократичного розвитку будь-якої держави і суспільства в цілому.

Права людини можна визначити як можливості людини діяти певним чином або утримуватися від певних вчинків з тим, щоб забезпечити своє нормальне існування, свій розвиток, задоволення власних потреб.

Права людини торкаються різних аспектів її життя. Вони відрізняються за певними якостями, які не можна не брати до уваги при забезпеченні, охороні й захисті прав. Тому поділ прав людини на певні групи має не тільки пізнавальне, але й практичне значення. Залежно від сфери суспільного життя, з якою вони пов'язані, права людини у вітчизняній юридичній літературі поділяються на фізичні (життєві), особистісні, політичні, соціально-економічні, культурні.

Література

1. Загальна декларація прав людини, 1948р. / Міжнародний захист прав і свобод людини. Збірник документів – М., 1990.

2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, 1966р. // Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права – К.: Укр., Правнича фундація: Право, 1995.

3. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, 1966р. – К.: Укр., Правнича фундація: Право, 1995.

4. Конвенція про статус осіб без громадянства, 1954 р. – К. : Укр., Правнича фундація: Право, 1995.

5. Конституції України, 28 червня 1996 // Відомості Верховної Ради (ВВР) – 1996 – № 30 – С. 141.

6. Гом'єн Д. Короткий путівник по Європейській Конвенції з прав людини / Д. Гом'єн.–Львів, 1998.

7. Дженіс М. Європейське право у галузі прав людини. Джерела і практика застосування / М. Дженіс.–К, 1997.

ГЕНДЕРНЕ ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ В УМОВАХ ДНЗ

Валентина Мовчун

Інститут розвитку дитини

НПУ ім. М.П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. н., доцент Шулигіна Р. А.

Гендерна проблематика в останні десятиліття постійно перебуває у центрі уваги Європейського співтовариства, яке формує гендерно-правовий простір країн, що приєднуються до нього і в яких по-новому визначається мета навчання і виховання дітей з урахуванням соціокультурних особливостей статі. Освітні заклади прийняли правила щодо реалізації гендерної стратегії у навчально-виховні установи, створення певних умов для ефективного впровадження гендерних знань, формування у дітей відповідних уявлень. Глибинний сенс таких дій полягає передусім у розробці відповідного змісту щодо гендерного виховання підростаючого покоління, який має відповідати гендерній політиці держави.

Гендерний підхід в освіті – це індивідуальний підхід до прояву дитиною своєї ідентичності, що дає надалі зростаючій особистості велику свободу вибору, можливості для самореалізації, допомагає бути досить гнучкою і уміти використовувати різні можливості поведінки.

Питання реалізації гендерного виховання підростаючого покоління в умовах сучасного ДНЗ стає особливо важливими, адже, незважаючи на певні наукові досягнення, окреслена проблематика постійно перебуває в колі інтересів вчених, зокрема Л. Добровича, Д. Ісаєва, В. Кагана, Д. Колесова, І. Кона, О. Кононко, Л. Кузнецової, А. Макаренка, Т. Репіної, Т. Титаренко В. Сухомлинського та ін. [1, с. 22]. Різні аспекти порушеної проблеми висвітлені в працях С. Вихор, Т. Говорун, О. Кікінежді, В. Кравець, А. Мудрик, Л. Татарнікової, Н. Чухим, Л. Штильової та інших дослідників.

Під поняттям «гендер» (від англ. gender – рід, стать), як новітнього позначення, науковці розуміють соціальну стать людини, що формується в процесі виховання особистості й включає соціально-культурні, психолого-педагогічні, відмінності між чоловіками (хлопчиками) і жінками (дівчатками), а наявні властивості й стосунки, називаються гендерними. Метою гендерного підходу в педагогіці є виховання дітей різної статі, однаково здібних до самореалізації і розкриттю своїх потенцій і можливостей в сучасному суспільстві.

В контексті нашого дослідження гендерне виховання ми інтерпретуємо як цілеспрямований, чітко організований і керований процес формування соціокультурних механізмів конструювання чоловічих та жіночих ролей, поведіння, діяльності, психологічних характеристик особистості, запропонованих суспільством своїм громадянам залежно від їх біологічної статі.

Дослідники даної проблеми наголошували, що організовуючи гендерне виховання важливо розуміти про анатомічні і біологічні особливості, які є лише передумовами, потенційними можливостями психічних відмінностей хлопчиків і дівчаток. Ці психічні відмінності формуються під впливом соціальних чинників – суспільного середовища і виховання. В результаті ми маємо можливість розглядати питання виховання дівчаток і хлопчиків не як початкову від народження особливість, а як явище, яке виробляється в результаті складної

взаємодії природних задатків і відповідної соціалізації, а також з урахуванням індивідуальних особливостей кожної конкретної дитини.

Грунтовний аналіз джерельної бази з даної проблеми дозволив нам визначити контекст експериментальної роботи, зміст якої у свою чергу, сприяв вибору адекватних методів та форм організації дослідження. На думку А. Макаренка, «...серед цих загальних методів виховання є такі, що до статевого виховання більше стосуються, є такі, що тосуються менше, але всі вони, разом узяті, великою мірою визначають наш успіх у вихованні майбутнього сім'янина, майбутнього чоловіка або майбутньої жінки» [2, с. 6].

Розуміння гендерного виховання як сучасного напрямку виховної діяльності педагога, який за умов сприятливої соціалізації дозволяє сформувати у дитини стійкі уявлення і поняття власної статі та створити підґрунтя для подальшого дорослого життя спонукало нас до наукового пошуку в даному контексті.

Організація і проведення дослідження з метою формування гендерних уявлень у дітей старшого дошкільного віку здійснювалось в ДНЗ «Дюймовочка» с. Колки Дубровицького району Рівненської області за напрямами організаційно-педагогічної та методичної роботи з: дітьми умовах ДНЗ, педагогічним колективом та батьками дошкільників. Дітей, у кількості 20 осіб, шляхом випадкової вибірки було розподілено на експериментальну (ЕГ) і контрольну групи (КГ) з однаковою кількістю дівчаток і хлопчиків у кожній з них.

У своїй роботі ми взяли за основу методику статево-вікової ідентифікації (автор Л. Белопольська), що призначена для дослідження рівнів сформованості аспектів самосвідомості, пов'язаних з ідентифікацією статі та віку і може використовуватись для обстеження дітей віком 5-7 років з різним рівнем інтелектуального розвитку.

Дослідження проводилося поетапно. Перший – передбачав оцінку можливості дитини ідентифікувати свій теперішній, минулий та майбутній статево-віковий статус на основі використання стимульовального методичного

матеріалу. Тобто перевірялася здатність дитини до адекватної ідентифікації свого життєвого шляху. На другому етапі обстеження порівнюються уявлення дитини про «Я-теперішнє», «Я-привабливе» та «Я-непривабливе», використовуючи розкладені у певній послідовності малюнки. Результати вибору фіксувалися в протоколі. Особлива увага зверталася на коментарі та висловлювання опитуваних дітей стосовно їхніх виборів.

Одержані результати вивчення статево-вікової ідентифікації, говорять про те, що діти достатньо адекватно будують вікову послідовність для своєї та протилежної статі, правильно визначають свій теперішній, минулий та майбутній віковий статус. Кількість таких дітей в ЕГ склало 70 %, а в КГ – 80 % від загальної кількості усіх респондентів. Також нами було з'ясовано, що привабливим для старших дошкільників став образ дорослої людини та юнака, тоді як образи немовляти та людини похилого віку вони вважають непривабливими.

Оцінка свого соціального статусу дітьми значною мірою пов'язана з особливостями їхніх життєвих обставин та умов виховання. Варто відзначити, що старші дошкільники схильні вважати дошкільний навчальний заклад більше місцем для спілкування, аніж навчально-виховною установою. Таких дітей ми виявили в ЕГ – 8 (80 %), а в КГ – 9 осіб (90 %).

Здійснений аналіз в контексті порушеної проблеми та власний педагогічний досвід довів, що з дітьми необхідно проводити спеціально організовані заняття, спрямовані на реалізацію завдань гендерного виховання, адже старші дошкільники вже мають певні уявлення про особливості соціальних відносин між жінками і чоловіками. Виховна робота з дітьми планувалася нами комплексно та реалізовувалась за допомогою пізнавальної, ігрової та спільної трудової діяльності з використанням різних методів, спеціально підготовлених ситуації тощо. Специфіка пізнавального розвитку дівчаток і хлопчиків потребувала диференційованого підходу до них під час організації пізнавальної діяльності. Так, наші спостереження довели, що у хлопчиків зазвичай переважало зорове сприймання, у дівчаток – слухове. Під

час занять вихователі не вимагали повної відповіді від хлопчиків: у них швидкість мовлення (кількість слів, промовлених за одиницю часу) була меншою, ніж у дівчат. Також не обов'язково було під час відповіді дивитися в очі педагогу. Дівчатка майже постійно і всі дивилися в очі, не відволікалися, кивали головою, шукали підтвердження правильності своєї відповіді, а більшість хлопчиків – 8 дітей (80 %) дивилися вниз або у бік, щось шепотіли собі, але вони думали над поставленим питанням і шукали відповідь.

У процесі дослідження ми активно використовували виховний потенціал занять, на яких особливу увагу надавали читанню літературних творів, етичним бесідам за їхнім змістом. Образи героїв не лише мали бути художньо виразними й емоційно привабливими, а й демонструвати полярні еталони поведінки (боязуз чи герой, працююча чи ледача людина тощо). Саме зміст художніх творів сприяв формуванню уявлень дітей про ідеали сімейних взаємовідносин. Крім цього, активно використовували ігрове середовище, яке є одним з основних засобів розвитку особистості дитини, джерелом знань і соціального досвіду. Організовували спільні ігри для дітей обох статей, зокрема сімейно-побутового змісту «Очікуємо гостей», «Сімейний відпочинок за містом», «Родинне свято» тощо та ігри-драматизації за сюжетами казок. Ми створювали ситуації, у яких діти мали можливість перейматися переживаннями героїв і співвідносити еталони моральної поведінки у казці зі своєю власною поведінкою. У таких іграх, на думку А. Гончаренко, важливо подолати «роз'єднаність» ігрових угруповань хлопчиків і дівчаток, які зазвичай виникають через різницю їхніх ігрових інтересів.

За результатами здійсненого експерименту, можна констатувати, що діти стали більш адекватно будувати вікову послідовність для своєї та протилежної статі, правильно визначати свій теперішній, минулий та майбутній віковий статус. Кількість таких дітей в ЕГ збільшилась на 10 %, і стала дорівнювати 90 %, а в КГ – залишилася незмінною – 80 % від загальної кількості дітей. Також відбулися зміни у сприйнятті ДНЗ як освітньої установи. Якщо на попередньому етапі більшість дітей вважали дошкільний заклад більше місцем

для спілкування, аніж навчально-виховною установою, то на даному етапі так вважають в ЕГ – 5 осіб (50 %), а в КГ – 9 осіб (90 %).

Отже, висновуючи, варто наголосити, що розвиток особистості, в структурі якого передбачається процес формування особою своїх життєвих ролей, не може відбуватися гармонійно без гендерно-рольової соціалізації, благотворним періодом для цього є період дошкільного дитинства, під час якого усі учасники педагогічного процесу мають зрозуміти дитину і допомогти їй розкрити унікальні можливості, надані їй статтю.

Література

1. Луценко О. А. Гендерна абетка для педагогів (методичні рекомендації для вчителів щодо реалізації гендерної складової в навчально-виховному процесі початкової школи) / О. А. Луценко, Н. М. Павлущенко. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. – 52 с.

2. Макаев В. В. Поликультурное образование – актуальная проблема современной школы / В. В. Макаев, З. А. Малькова, Л. Л. Супрунова // Педагогика. – 1999. – № 4. – С. 6.

ХУДОЖНІ ТВОРИ ЯК ЗАСІБ ЗБАГАЧЕННЯ ЗНАТЬ ДІТЕЙ ПРО ПРИРОДУ

Юлія Мойсеєнко

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. н., доцент Кот Н. М.

У нашому сьогоденні, велика увага приділяється реформуванню дошкільної освіти, успіх творчого росту якої значною мірою залежить від підвищення ефективності виховання та розвитку дітей. Не втрачає актуальності питання розумового розвитку дошкільників, тому що тільки завдяки розуму людина виділилась із тваринного світу як суспільна істота, створила всі

багатства матеріальної та духовної культури, що є забезпеченням безперервного соціально-економічного прогресу [1, с. 39].

Класична зарубіжна, вітчизняна педагогіка та сучасні дослідники розробили зміст, завдання розумового розвитку. Засоби розумового виховання забезпечують загальний розвиток дитини, набуття нею знань про навколишній світ, формування її пізнавальних здібностей. Відомий педагог, засновник лялькового театру С. Образцов вважав, що любов до природи виникає тоді, коли дитина починає відчувати відповідальність за своє кошеня, посажену берізку, снігура, що прилетів. Таку конкретну любов, уміння спостерігати і бачити красу поруч виховують кращі книги про природу. В народі кажуть, що розум- це найвища цінність: «Знання та розум- скарб людини», «Доброта без розуму пуста», «Сила перед розумом никне». Формувати в дитячому садку таку щасливу людину- завдання сьогодення.

Тому не дивно, що проблема розумового виховання, інтелектуального розвитку займає чільне місце серед науково-методичного доробку та педагогічних досліджень.

Аспекти проблеми розумового виховання вивчали вчені Л. Шлегер, Є. Тихеева, Ю. Фаусек, М. Подьяков, М. Веракса, С. Ніколаєва, Л. Парамонова.

Аналіз опрацьованої літератури, спостереження за досвідом роботи працівників дошкільних навчальних закладів показали, що необхідною умовою формування гармонійної особистості є розумове виховання. Прекрасним засобом і методом розумового виховання може слугувати дитяча література, про що свідчать дослідження Н. Виноградної, В. Коник, Є. Лукіної та ін.

Ознайомлення малят в дошкільних навчальних закладах з художніми творами природничого характеру в наші дні набуває особливо великого значення, адже одним із аспектів екологічного виховання дітей є знайомство з творами, де йдеться про любов до природи, про бережне ставлення до всього живого, про те, щоб кожна дитина зрозуміла, що людина-це частинка природи.

Художня література природничого змісту допомагає вчити дітей шукати і знаходити нове у вже відомому, побаченому, а також допомагає навчитись

бачити красу в природі. В результаті спілкування з художніми творами у дошкільників виховується культура естетичного сприймання, чуттєвість до духовних цінностей, краси художнього слова, його яскравості та поетичності.

В процесі навчання та виховання дітей, збагачення їх знань про природу недостатньо звертається увага саме на художні літературні твори. Тому вибір теми даної статті зумовлений актуальністю проблеми.

Щодо розумового виховання, то конкретні завдання зумовлені закономірностями розумового розвитку дітей, які можна умовно поділити на 3 групи. До першої групи завдань належить набуття елементарних знань про навколишнє середовище: природу, життя і працю людей, суспільні явища. Потрібно, щоб знання відповідали даним сучасної науки про світ речей, людей і явищ. Відповідно до вікових можливостей діяльності діти повинні одержати чіткі знання про предмети: призначення, якості, властивості, матеріали, з яких вони зроблені, про явища живої і неживої природи тощо.

Друга група завдань розумового виховання - формування навичок і вмінь розумової діяльності, яке полягає в тому, щоб передаючи дітям знання, разом з тим формувати певні способи сприймання, а також розвивати всі пізнавальні процеси: мовлення, мислення, уяву, увагу та пам'ять.

Розвиток уваги має важливе значення для розумового розвитку дитини. П. Гальперін визначав увагу як згорнуту автоматизовану розумову дію, на основі якої розвивається уважність і спостережливість.

Третя група завдань - розвиток розумових здібностей, формування пізнавальних інтересів і допитливості. Здібності- це такі психічні властивості людини, які створюють передумови для успішного оволодіння певним видом діяльності. Вже у старшому дошкільному віці виявляються зачатки таких якостей розумової діяльності дитини, як допитливість- здатність до наполегливого пошуку різних способів вирішення розумової задачі.

Допитливість є джерелом активності дитини, прагнення повно і всебічно пізнати навколишній світ. Л. Проколієнко відзначала, що допитливість

породжує і забезпечує функціонування пізнавального інтересу, яка є емоційно забарвленим виявом потреб людини.

Щодо творів художньої літератури, то вони представляють багатий матеріал, на основі якого можна виховувати підростаюче покоління. Літературний твір природничого змісту, дає велику свободу мислительній діяльності дитини. Живі образи, що виникають в їхній уяві під час слухання, допомагають зрозуміти ідейний зміст твору.

Художня література і спостереження слугують могутнім засобом в екологічному вихованні дітей і сприяють формуванню перших понять про єдність людини і природи, допомагає розвивати творчу уяву, фантазію та дає можливість розкрити могутній потенціал, закладений в кожній людині.

Відомий педагог К. Д. Ушинський рекомендував широко використовувати усну народну творчість – казки, загадки, прислів'я, приказки, з метою збагачення знань про природу. Наприклад, оповідання «Як сорочка у полі виросла» ознайомлює дітей з процесом вирощування льону і виготовленням тканини.

Загадки і прислів'я, побудовані на природознавчому матеріалі, К. Д. Ушинський радив використовувати для того, щоб пов'язати їх з цікавими поясненнями. Наприклад: «Зоря- зоряниця красні дівиця, по лісу ходила, ключі загубила» [4, с. 124].

Є. Тихеева підкреслювала, що спостереження в природі, - найвірніший шлях до розвитку мови дітей. Важливо під час спостережень влучно використовувати художню літературу для посилення вражень від того, що спостерігається [3, с. 57].

Дослідження Є. Лукіної та Е. Ключової рекомендують читати природознавчу книгу після спостережень. При цьому художні твори допомагають підсумувати побачене, доповнити, поглибити спостереження.

В дитячій літературі природа відображається різними художніми засобами. За допомогою книги можна дізнатися про явища природи, про життя

рослин і тварин, вона розкриває явища неживої природи, допомагає встановити зв'язки і відношення, які існують у природі.

Український літературний критик Олександр Грушевський підкреслював, що для виховання дітей необхідна «спеціальна дитяча література. Проста, зрозуміла, чиста-як око, світла, ясна, як срібний струмок гірського водоспаду з найтоншими переливами фарб, прекрасними, немов дитячі душі... Вона повинна бути весела й бурхлива. Як той же водоспад, і тихо-спокійна, задумливо-мрійлива. Як плесо широкого ставу в місячну нічку, а також природна, мов затінок в спеку».

Загальні принципи відбору творів, що традиційно склалися в дошкільній педагогіці, наступні:

– доступність твору дитячому розумінню. К. Д. Ушинський говорив про те, що твір може вплинути на дитину тільки тоді, коли зрозумілий їй;

– реалістичність. Важливі ті вірші, казки і розповіді, які описують реальне життя тварин в природі, їх зовнішній вигляд, поведки.

– привабливість для дітей. Твори мають мати цікавий сюжет, насичений поетичними образами, які викликають емоційний відгук у душі дитини [5, с. 136].

Таким чином, виховання особистості поза світом природи неможливе. Природа- це світ, в якому дитина народжується, живе і пізнає дійсність і саму себе. А художня література, з одного боку, виховує у дітей вміння бачити красу природи, почуття любові і бережне ставлення до неї; з іншого- сприяє розвитку у дітей мислення, уваги та викликає позитивні почуття.

Література

1. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка. Навчальний посібник. / Т. Поніманська – К. : Академвидав, 2004. – 367 с.
2. Русова С. Ф. Вибрані твори. / Упор. О.В. Проскура – К.: Освіта, 1996
3. Тихеева Е. И. Развитие речи детей. / Е. И. Тихеева – М., 1972. – 148 с.
4. Ушинський К. Д. Твори в 6 т. / К. Д. Ушинський – К. – 1954. – 234 с.

5. Яришева Н. Ф. Методика ознайомлення дітей з природою.: Навч. Посібник. / Н. Ф. Яришева – К. : Вища школа, 1993. – 542 с.

МАРКЕТИНГ В УМОВАХ КРИЗОВОГО СУСПІЛЬСТВА

Юлія Молодченко

Інститут перепідготовки та підвищення кваліфікації

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – *к.істор.н., доцент Н. В. Отрох*

В умовах фінансової кризи суспільство втрачає інтерес до покупок та розваг, люди купують тільки найнеобхідне, постійно економлять та намагаються підлаштуватися до умов, що склалися. Але підприємці, власники корпорацій, організацій, фірм розуміють, що фінансова криза може призвести до краху їх бізнесу. Маркетинг в суспільстві - це той фактор, що підштовхує купувати певну продукцію, надавати саме їй перевагу. В кризових умовах він має зовсім інший характер або позитивний і розвиваючий або ж навпаки – пасивний і схильний до занепаду.

Актуальність теми полягає в тому, що саме зараз Україна стоїть на порозі економічної кризи. На такий стан впливає політична криза в державі та воєнні дії, які відбуваються на сході країни. Перед підприємцями постає складне питання: «Що робити в даних умовах, щоб не втратити клієнтів?». Метою дослідження є вивчення організації маркетингу в умовах кризового суспільства та способи виведення підприємств, організацій та установ з фінансової кризи, що почала розвиватися в умовах кризи суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема антикризового менеджменту, а особливо на стадії пошуку шляхів виходу з економічної кризи, частково аналізується в різних джерелах. Зокрема М. Боднар, Д. Гонгальський, В. Руденко розглядають особливості функціонування підприємств у кризових умовах. Проте у літературі недостатньо уваги приділяється вдосконаленню системи управління вітчизняними підприємствами в кризових умовах звикористанням усіх складових маркетингової діяльності у взаємозв'язку.

Авторивизначають особливості формування маркетингової стратегії та політики українських промислових підприємств в умовах кризи, але головну увагу акцентують на встановленні їх взаємодії, залишаючи поза увагою маркетингові функціональні стратегії.

Маркетинг (англ. marketing) – це діяльність, спрямована на створення попиту та досягнення цілей підприємства через максимальне задоволення потреб споживачів. Визначення досить вузько описує цей термін. Маркетинг та його заходи в першу чергу спрямовані на реалізацію продукту, для цього використовуються різноманітні технології, в основному рекламні [1, с. 8].

Стратегія управління підприємством – це господарська політика, розроблена на основі передбачення майбутнього розвитку, характеру і наслідків виробничо-господарської діяльності за допомогою визначення і прогнозування результатів, необхідних ресурсів, засобів і методів менеджменту. За допомогою її розроблення сучасне підприємство адаптується або протистоїть умовам, що швидко змінюються.

Концепція маркетингу полягає в тому, що планування і координація всієї діяльності підприємства ґрунтується на реалізації основної цілі – задоволення потреб споживача.

Розроблення маркетингової стратегії – це складний процес, який передбачає етапи, зокрема, аналіз і оцінювання ринкових і маркетингових можливостей підприємства; вибір цільових ринків; розроблення комплексу маркетингу; розроблення і реалізацію маркетингових програм: [3, с. 24].

У період економічної кризи у більшості підприємств виникає низка проблем. Маркетингові бюджети стають особливо вразливими. Це той час, коли організації як ніколи сфокусовані на короткострокових результатах, інші ж думають тільки про виживання. Саме тому під час рецесії важливо пам'ятати про пріоритети маркетингу, які допоможуть не втратити можливостей та уникнути незворотних помилок. У період кризи для поживлення обороту на підприємстві і в економіці, загалом, потрібно більше уваги і ресурсів спрямувати на маркетингову діяльність.

Маркетингова інформація про зміну факторів маркетингового середовища є основою для прийняття антикризових управлінських рішень, спрямованих на стабілізацію і вихід підприємства з фінансової кризи за допомогою розроблення відповідних стратегій.

Фінансова криза – це різке погіршення стану фінансового ринку внаслідок реалізації накопичених ризиків під впливом внутрішніх і зовнішніх економічних та політичних чинників, що спричиняє порушення його функціонування, зниження цінних показників, погіршення ліквідності й якості фінансових інструментів, банкрутство учасників: [1, с. 13].

Основні наслідки кризи для підприємства: підвищення цін на сировину(з якої виготовляються товари), підвищення цін на продукт, що виробляється, зростає ціна на транспортне перевезення, скорочення попиту, втрата інвесторів (внаслідок нерентабельності підприємства), втрата сегмента ринку, зменшення капіталовкладень.

Ситуація, що складається на ринку під час кризи: внаслідок фінансового обмеження споживачів, зменшується попит на продукцію, що зросла в ціні через кризові умови. Створюється ринок «продавців», на якому пропозиція перевищує попит і тому прибуток підприємства падає. Падіння прибутковості погіршує загальний стан і може спричинити падіння всієї організації.

Для того щоб залишитись на ринку керівникам підприємств необхідно вчасно застосувати маркетингову стратегію, яка виведе з кризи установу.

Антикризова маркетингова стратегія – це управлінська політика, що спрямована на планування заходів, які будуть задовольняти потреби споживачів в умовах фінансової кризи.

При виборі антикризової стратегії перш за все необхідно враховувати розмір підприємства.

Таблиця 1. Співвідношення розміру підприємства з стратегією, яку вони можуть використовувати

Розмір підприємства	Вид стратегії
Дрібні підприємства	Стратегія «сірої миші»(виконує будь-які замовлення) та «хитрої лисиці»(зосереджена на задоволення потреб цільової аудиторії).
Середні підприємства	Стратегія ринкових ніш, патентна, інтенсивного маркетингу.
Великі підприємства	Стратегія глибокого проникнення на нові ринки, прихильності до торгової марки.

Правильна стратегія в умовах кризи дозволить зберегти позиції та забезпечити попит і прибуток підприємства та задовольнити потреби споживачів.

В умовах кризи необхідно надати пріоритет трьом показникам:

- покращення маркетингових програм (створення програм маркетингу, що точно принесуть прибуток);
- захист бренду;
- пошуки можливостей покращення позицій (зміцнення своїх позицій) [4, с. 1].

Маркетинг та його стратегії сприяють пристосуванню підприємства до кризових умов. Нестабільні умови функціонування сучасної економіки України вимагають внесення відповідних суттєвих змін у стратегії діяльності підприємств на ринку. Ці зміни повинні базуватися насамперед на результатах дослідження факторів макросередовища, ринку та потреб споживачів на даному етапі. Сьогодні коригування потребує насамперед комплекс маркетингу підприємств у напрямі пристосування його до зменшення рівня доходів споживачів.

Отже, маркетинг в умовах кризи можна застосовувати для стабілізації роботи підприємства і отримання прибутку.

Успішна маркетингова діяльність позитивно впливає на загальну діяльність підприємства, досягається завдяки правильно розробленій товарній, ціновій, збутовій та комунікаційній політиці.

Література

1. Бондар М. Реклама не найкращих часів / М. Бондар // *Контракти*. – 2008. – № 24. – С. 32–36.
2. Гаркавенко С.С. *Маркетинг: Підручник*. / С. С. Гаркавенко – К.: Лібра, 2004. – 712 с. 4. Гонгальський Д. Криза інструкції // *Контракти*. – 2009. –
3. Максимова Т., Жданова О., Івченко Є. Особливості формування маркетингової політики на українських промислових підприємствах в умовах кризи / Т. Максимова, О. Жданова, Є. Івченко // *Маркетинг в Україні*. – 2009. – № 6. – С. 22–26.
4. Акер Д. Три пріоритети маркетингу в період кризи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.management.com.ua/notes/marketing-priorities.html>
5. Савченко О. Україна стоїть на порозі фінансової кризи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://espresso.tv/news/2014/08/12/ukrayina_stoyit_na_porozi_finansovoyi_kryzy_ekonomist.

СОЦІОКУЛЬТУРНА АНІМАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ

Тетяна Момот

Інститут розвитку дитини

НПУ ім. М. П. Драгоманова

Науковий керівник – д. філос. н., проф. Кочубей Н. В.

Під час кризового періоду, який зараз переживає наше суспільство, важливо не забувати та сприяти всебічному гармонійному розвитку особистості. Анімація має в своєму арсеналі потрібні для цього напрями діяльності, форми та функції.

Анімація – це організація дозвілля в закладах культури; направлена на особисту участь людини в культурно-масових заходах. Термін «анімація» вперше з'явився на початку ХХ ст. у Франції та трактувався як діяльність, яка направлена на посилення інтересу до культури, художньої творчості [2, с. 49].

Теоретичні засади анімації в своїх роботах досліджували Мамбеков Є. Б., Тарасов Л. В., Максимовська Н. О., Кулініченко В. Л. [3; 4]. Серед наукових праць присвячених саме соціокультурній анімації можна відзначити дослідження Ж. Дюмазедьє, М. Ярошенка, М. Нікітського [5; 6].

Основоположником соціокультурної анімації прийнято вважати Жана Фрідмана. Він виступив з ідеєю формування гармонічної єдності дитини та того середовища, в якому вона розвивається. В результаті цих досліджень в кінці ХХ ст. соціокультурна анімація стала самостійним направленням психолого-педагогічної діяльності в сфері дозвілля [5, с.30].

Російський науковець Нікітський М. В. в своїй праці «Теоретичні та історичні аспекти сучасної соціокультурної анімаційної діяльності» писав, що мету такої діяльності можна визначити як «одухотворення» міжособистісних та міжгрупових соціальних відносин, орієнтацій особистості засобами культурно-дозвілєвої діяльності. Також він виділяє чотири функціональні характеристики соціокультурної анімації [5, С. 32-33]:

Специфічний соціальний контроль вільного часу, який сприяє максимальному вираженню внутрішнього «Я» особистості.

Творча діяльність людини, яка направлена на віддачу, а не споживання.

Встановлення рівноваги між дозвіллевими запитами особистості чи колективу та їх соціально-професійною діяльністю.

Соціальний контроль, направлений на неформальну освіту особистості та її самоосвіту.

Мамбеков Є. Б., узагальнивши теоретичні ідеї анімації та досвід організації соціокультурної діяльності аніматорів Франції, зробив такий висновок, що соціокультурна анімація є частиною культурної та виховної системи суспільства, вона може бути представлена у вигляді особливої моделі організації соціокультурної діяльності [4, С. 23-25].

Щодо структури анімаційної діяльності, то виділяють такі компоненти: рекреація, релаксація, адаптація, комунікація, корекція, регенерація та реконструкція [1].

Кожна конкретна особистість сприймає соціально-культурний досвід усього людства через інтеріоризацію культурних форм. І саме через засвоєння цього досвіду відбувається соціалізація і духовний розвиток особистості. Тому діяльність аніматора має на меті соціокультурне формування особистості, тобто залучення до культурних цінностей, соціальних норм. На противагу нівелюючі-пригноблюючим процесам в суспільстві анімація стимулює у індивіда віру в свої сили та можливості, активізує процес спілкування та самопізнання, встановлює стиль відносин у групі.

Значною особливістю анімації є також те, що через ігрові елементи взаємодії діти пізнають особливості спілкування і взаємодії один з одним, дізнаються про існування ієрархії у розподілі ролей в ігровому процесі та значимість кожної з ролей [3].

Чи не найважливішим методом анімаційної діяльності є художня творчість. Різноманітні направлення цього методу (наприклад, драматичне виконавство, театральна імпровізація, самодіяльне виконавство та інші) є

основними засобами анімації в соціокультурному середовищі. Головним принципом при цьому виступає – мистецтво для учасника, а не глядача [6, с. 60].

Важливим компонентом організації анімаційної діяльності є форми, в яких вона здійснюється. Російський науковець Андрющенко М. А. виділяє 6 таких форм [1]:

Активна анімація (спрямована на формування позитивного фізичного і психічного ефекту із залученням в рух; виконує спортивно-оздоровчу функцію);

Чуттєва анімація (створює емоційно-психологічний фон, на основі якого можна задовольнити потреби особистості);

Анімація спілкування (не просто задовольняє потребу в спілкуванні, але й направлена на психологічне розвантаження, отримання позитивних емоцій, соціальну адаптацію, підвищення комунікативності, самореалізацію та самоактуалізацію людини через спілкування);

Анімація спокою (направлена на потребу людини у відпочинку, рекреації, відновлення фізичного і психічного здоров'я через відпочинок, здебільшого пасивний);

Культурна анімація (це прилучення до культурних цінностей, спосіб саморозвитку, культурної інтеграції тощо);

Творча анімація (заснована на поживленні та активізації творчих здібностей людини шляхом включення її в різні форми творчої діяльності, які близькі до інтересів особистості).

Отже, можна зробити декілька висновків. Анімація – це стимулювання повноцінної рекреаційної, соціокультурної, дозвілєвої та іншої діяльності людини шляхом впливу на її життєві сили, насагу та натхнення. Така специфіка анімаційної діяльності проявляється на організаційному, діяльному та технологічному рівнях. Суть її в дозвілєвій сфері полягає у залученні представників соціуму в різноманітні форми дозвілля та анімації.

Таким чином, можна сказати, що анімаційні програми вирішують різні завдання, перш за все виховання, освіти, відпочинку, формування оптимістичного настрою, і саме цим формують та розвивають особистість. Соціальна направленість таких програм виражається у формуванні в людини нових особистих та суспільних потреб.

Залучення особистості до анімаційної діяльності буде сприяти духовному збагаченню людини, розвитку творчих здібностей та навичок; впливати на формування міжособистісної та особистої культури людини, на її соціалізацію в суспільстві в цілому.

Література:

1. Андрющенко М. А. Социокультурная анимация: Технологические особенности [Электронный ресурс] / М. А. Андрющенко. – Режим доступа: <http://www.scienceforum.ru/2014/pdf/2090.pdf>
2. Воронина А. Б. Анимация, анимационная деятельность: сущность понятий / А. Б. Воронина // Ученые записки ТНУ им. В. И. Вернадского. Серия: Географические науки. – 2012. – Т. 25(64), №3. – С. 49-55.
3. Кулініченко В. Л. Соціальна анімація як альтернатива «вуличному» вихованню [Електронний ресурс] / В. Л. Кулініченко, А. А. Скибчук. – Режимдоступу: <http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/4365/1/11%20Кулініченко.pdf>
4. Мамбеков Е. Б. Организация досуга во Франции: анимационная модель: автореф. дис. на соискание научной степени канд. пед. наук / Е. Б. Мамбеков. – СПб., 1992. – 28 с.
5. Никитский М. В. Теоретические и исторические аспекты современной социокультурной анимационной деятельности / М. В. Никитский // Вестник ПСТГУ. – 2008. - №3(10). – С.28-36.
6. Ярошенко Н. Н. Социально-культурная анимация: уч. пособие / Н. Н. Ярошенко. – М.: МГУКИ, 2000. – 109 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В МУСУЛЬМАНСЬКІЙ КУЛЬТУРІ

Ірина Мороз

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – старший викладач Москалик Е. А.

Виховання дитини - є головним та першочерговим завданням батьків. Нехтувати і відкладати це завдання – ризик у майбутньому втратити свою дитину взагалі. Ще у давнину дітям намагалися віддати все найкраще, виховати дитину так, щоб у майбутньому не соромно було перед людьми.

Один з найважливіших чинників, що впливає на виховання – релігія, під її впливом сформовані звичаї і традиції, які і є основою виховання. Будь яка віра має свої особливості, переконання та усталені погляди, що передаються із покоління в покоління.

Іслам, як християнство і буддизм, належить до числа світових релігій. Зародився він на південному заході Аравійського півострова на початку VII ст. у Хиджазе серед племен Західної Аравії.

За даними Всесвітньої ісламської ліги, в різних країнах світу налічується приблизно до 1 млрд послідовників ісламу. За статистикою мусульмани мешкають більше ніж у 120 країнах [2].

У мусульманській родині виховання дітей є однією з головних її складових, це – поступовий розвиток дитини, що веде її до повноцінності та досконалості. Включає воно в себе матеріальну, фізичну, інтелектуальну, моральну, духовну, персональну і громадську сторони.

Один із пророків ісламу – Мухаммед, наставляє : «Найкраще, що може дати, безоплатно дарувати, батько своїй дитині - це добре виховання»; «Будьте добрі до дітей і виховуйте їх найкращим чином».

Свідченням того, що для батька виховання дитини дуже значиме й цінне є вираз із Корану: «Знай, що виховання дітей є, серед інших, найважливішою, найголовнішою справою».

Враховуючи все вище сказане, батькам необхідно знати наступні поради для виховання їхньої дитини, які містяться у мусульманській літературі:

1. Уникайте самовпевненості та помилкової гордості, що виходять від вашої любові до дітей, і не допускайте неправильних вчинків.

2. Дайте їм по можливості найкращу освіту, щоб вони не тільки придбали знання, а й могли заробляти собі на життя.

Допоможіть їм знайти щастя в шлюбі.

Завжди ставтеся до них справедливо і з любов'ю. Ніколи не будьте несправедливі.

Не будьте надмірно турботливими, але і не хтуйте своїми дітьми.

Не покладайте на них важку ношу, намагаючись змусити їх робити те, що не в їхніх силах.

Навчайте їх бути мусульманами [4].

Священна книга мусульман Коран приділяє сімейному життю більше уваги, ніж будь-якому іншому предмету. Мусульманська сім'я - це особливий осередок, яка включає в себе не тільки чоловіка і дружину, їх батьків і дітей, але також і різних родичів. Особливе місце відводиться старшим людям: в мусульманських сім'ях на першому місці стоїть вік, і батьки мають перевагу перед дітьми, яких навчають бути поважними і тактовними. Виховання починається з народження дитини. Так, глава сім'ї пошепки вимовляє на вухо дитині азан (заклик до молитви) з тим, щоб перше почуте ним слово було «Аллах». Поступово батьки вчать своїх дітей традиціям, властивим релігії і суспільству в цілому. Джерелом цих переконань є взяті з Корану звичаї і традиції, що пов'язані із сім'єю.

У ісламській літературі також існують певні поради для дітей щодо відношення до батьків :

1. У відносинах зі своїми батьками будьте терплячі, вдячні, милостиві, поважні, добрі і слухняні.

2. Слухайте, коли говорять батьки. Не перебивайте їх і не сперечайтесь з ними.

3. Звертатися до батьків по імені невічливо.

4. Якщо Ваші батьки просять про щось, чого Ви не можете виконати, ввічливо вибачтеся.

5. Допомагайте їм без прохань.

6. Коли батьки досягнуть похилого віку, не забувайте, що до них потрібно ставитися з великим терпінням і добротою [3].

За мусульманським звичаєм поступово необхідно підводити дитину до основ релігійної практики. Звичайно ж, батьки повинні бути в цьому фактичним прикладом для своєї дитини. На матір і дружину покладаються особливі обов'язки. Призначення мусульманської жінки перш за все полягає в тому, щоб бути дружиною і матір'ю, керувати домашнім господарством, рости дітей, піклуватися про їх релігійне та моральне виховання.

В ісламській релігії, коли жінка стає матір'ю, вона бере на себе величезну відповідальність. Даючи життя новій істоті, вона повинна пам'ятати невід'ємні права кожної дитини:

- право на життя і рівні можливості в житті;
- право на законність - кожна дитина
- має право носити ім'я свого батька;
- право на хороше і любляче виховання[3].

Батько, так само як і мати, має великий виховний вплив на своїх дітей. Незважаючи на рівність, яку Коран дає чоловікам і жінкам, провідна роль в суспільстві, його соціальних, релігійних і політичних інститутах, звичайно належить чоловікам. Однак соціальне становище чоловіка в значній мірі залежить від того, наскільки він є хорошим чоловіком і батьком. Чоловік повинен матеріально забезпечувати свою сім'ю, виконувати свої обов'язки перед більш широким суспільством, а також захищати будинок і давати

можливість своїй дружині виконувати її роль. Роль батька полягає в лідерстві, відповідальності, виконанні боргу перед сім'єю, а також зайнятості в сфері економіки, бізнесу, торгівлі та комерції. Кращий подарунок, який батько дає своїм дітям - гарна освіта та виховання.

Живучи у ХХІ ст., кожна освічена людина повинна знати особливості звичаїв і традицій інших країн. Так, в ісламській релігії особливістю є визначальна роль батька та матері у формуванні особистості дитини та наділення її найкращими рисами для забезпечення хорошого майбутнього. Розуміння моралі та моральності в мусульманській сім'ї займає важливе місце і виховання підростаючого покоління відбувається саме на їх основі. В цілому, філософія ісламського виховання – це формування високоосвічених, морально стійких, корисних для держави громадян. Як наслідок, головною метою для мусульманських батьків є – виховання чесною, доброзичливою особистості. Саме тому в мусульманських сім'ях вихованню дітей відводиться очолююча роль.

Література

1. Єремєєв Д. Е. Іслам: Спосіб життя і стиль мислення / Дмитро Євгенійович Єремєєв. – М. : Політгиздат, 1990. – 286с.
2. Коков В. М. Іслам: гуманістичні традиції / В. М. Коков // Наукова думка Кавказу. – 2000. – №1. – С. 9-13.
3. Колодний А.М. Історія релігії в Україні / Анатолій Миколайович Колодний. – К.: Знання, КОО, 1999. – 735с.
4. Кузьміна С.Л.: ХІХ століття: наука і релігія в мистецтві виховання /С. Л. Кузьміна // Педагогіка. – 2009. – № 2. – С.76 81.
5. Солдатова О.В. Основи релігієзнавства / Ольга Вікторівна Солдатова. – М.: Вища школа, 2007. – 189с.

СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПОЧУТТЯ ПАТРІОТИЗМУ

Тетяна Морозюк

*ВКНЗ « Володимир- Волинський
педагогічний коледж імені А. Ю. Кримського»*

Науковий керівник – викладач педагогіки Катинська Л.Л.

Сьогодні є потреба говорити про умови, які повинні забезпечувати школи для належного та повноцінного фізичного, інтелектуального, духовного розвитку дитини. Суверенній Україні потрібні громадяни, які мають глибоко усвідомлену життєву позицію.

Виховати всебічно розвинену особистість можна за умови розвитку національної освіти, в якій система виховання та навчання ґрунтується на ідеях народної філософії, засадах української етнопедагогіки, народознавства, основах християнської релігії, наукової педагогічної думки, родинного виховання тощо. Патріотичне виховання сучасного школяра серед різноманітних теоретичних підходів у вирішенні цього питання займає одне з головних місць. В умовах становлення української держави, патріотичному вихованню належить пріоритетна роль. Про це свідчать державні документи: «Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української держави», «Концепція патріотичного виховання учнівської молоді» Указ президента « Про заходи щодо розвитку духовності, захисту моралі та формування здорового способу життя громадян» від 27 квітня 1999 року на шляху розбудови правової держави, пріоритет права в якій має бути першочерговим. Зараз надзвичайно важливо є здобуття нашим народом високого рівня правової культури, отримання знань життєво необхідних законів і вміння використовувати ці закони у повсякденному житті. Ми не повинні бути осторонь зазначених процесів, оскільки молодь – це та сила, яка в змозі здійснити перетворення на краще і забезпечити справедливе майбутнє держави.

Окреслену проблематику досліджували таку учені, як: Т. Кириленко, І. Кон, В.Роменець, Ж. Серпутько, В. Татенко.

Метою дослідження є аналіз змісту авторської програми інтегрованого курсу «Я і Україна» в контексті формування почуття патріотизму та інтернаціоналізму, знання прав людини.

Основою узагальнення різних форм досвіду в інтегрованому курсі «Я і Україна» ми визначаємо світоглядні уявлення про людину, природу й суспільство, а тому головне завдання цього курсу полягає, на нашу думку, в тому, щоб сформувати в молодших школярів на доступному їм рівні знання про права людини в умовах сучасності, формування почуття патріотизму та інтернаціоналізму [2, с. 228 – 232]. Ще одна особливість у тому, що в центрі уваги є сам школяр, його потреби, інтереси, проблеми, ставлення тощо. Це вимагає, щоб будь - який матеріал розглядався не відсторонено, а «проектувався» на самого учня та пов'язувався з його життєвим досвідом. У розділі другому Конституції України від 28 червня 1996 р. закріплюються такі групи основних прав: громадянські (особисті, фізичні), політичні, економічні, соціальні та культурні права [1].

Громадянські (особисті, фізичні) - можливості людей, що характеризують їх фізичне і біологічне існування, задоволення матеріальних, духовних та деяких інших потреб. Політичні права - можливості людини і громадянина брати участь у громадському і державному житті, вносити пропозиції про поліпшення роботи державних органів, їх службових осіб і об'єднань громадян, критикувати недоліки в роботі, безпосередньо брати участь у різних об'єднаннях громадян. Економічні забезпечують людині участь у виробництві, розподілі, обміні та використанні матеріальних благ. Соціальні надають можливість забезпечувати належні соціальні умови життя. Культурні дають доступ людині до духовних цінностей свого народу (нації) та всього людства. Формування цих понять, а також їх розуміння та застосування в умовах сучасності, повинен забезпечувати вчитель ще у початковій школі та обґрунтовувати це тим, що ми як громадяни суспільства, яке прагне до

європейських стандартів, повинні знати свої права, не говорячи вже про обов'язки. Паралельно із формуванням уявлення дітей про права людини, вчитель формує почуття патріотизму та інтернаціоналізму. Тлумачний словник української мови визначає патріотизм як «любов до своєї батьківщини, відданість своєму народу, готовність для них на жертви і подвиги» [3, с. 223]. У сучасній педагогічній літературі виділяють щонайменше три різновиди патріотизму: етнічний патріотизм, що ґрунтується на почутті власної причетності до свого народу, на любові до рідної мови, культури, до власної історії тощо. Цей термін уперше використав відомий сучасний вчений-психолог І. Кон, який писав, що «етнопатріотизм пов'язаний з утвердженням конкретизованих, спрощених образів свого народу, як правило, наділених позитивними рисами» [4, с.189]. Більш детально розглядає етнопатріотизм соціолог Т. Ісламшина. Вона визначає його як почуття внутрішнього духовного зв'язку зі своїм народом, поваги до «своїх» етнічних цінностей [5]. Такий патріотизм обумовлений природою, як відчуття видової ознаки народу, є природженим і розвивається повноцінно, якщо дитина зростає у національно зорієнтованій сім'ї, навчається в українському дитячому садку, а потім в українській школі. При цьому великого значення надається вивченню історії українського народу, рідної мови та літератури, українського мистецтва, народних звичаїв, традицій. Територіальний патріотизм базується на любові до того місця на землі (до місцевості, ландшафту, клімату тощо), де людина народилася. Державний патріотизм ґрунтується на остаточній меті нації - побудові власної держави, державному самовизначенні, державницькому світогляді та державницькому почутті; це вищий патріотизм, який базується на державній ідеології та пов'язаний з почуттям громадянськості [6, с. 115-116].

Вчитель повинен пробуджувати і виховувати в кожній дитини патріотичні якості, цінності: любов до батька і матері, родичів, своїх предків, рідної природи, землі; любов до рідної мови, культури, народу, пошану до його історичного минулого, національних традицій, звичаїв; глибоке усвідомлення своєї національної приналежності, відчуття єдності з представниками своєї

нації; турботу про добре ім'я - своє і своїх друзів та краян, збереження своєї людської та національної гідності, честі, активну діяльність з метою розвитку рідної культури, мистецтва, науки, демократії, державотворчих процесів; бажання боротися за підвищення духовності і добробуту всіх українців, представників національних меншин України; синівську любов до України - Батьківщини, готовність захищати від ворогів рідну землю, здатність на подвижництво, героїчні справи в ім'я свободи і незалежності України; готовність боротися з неправдою, злом, потворністю в будь-яких формах, спростовувати антиукраїнські, антинаукові версії, ідеї, шкідливі і ворожі для нашого народу, Батьківщини [7, с. 10]. Учитель повинен ставити собі за мету найперше формувати почуття саме патріотизму, особливо при сучасному становищі усередині країни. Адже, коли ми виховуємо патріотів, то можемо бути впевненими у щасливому та перспективному майбутньому нашої держави. Формування почуття інтернаціоналізму тісно пов'язане з формуванням почуття патріотизму.

За даними проведених нами досліджень, згідно методики Ж. Серпутько, ми прослідкували рівень сформованості патріотичних почуттів в учнів початкових класів міста Володимира - Волинського. Досліджувалося 45 дітей, які навчаються у початкових класах шкіл міста. У результаті опитування на початку дослідження виявилось, що діти знають державні символи України - Герб, Прапор, Гімн. Зокрема, коли ми запропонували дітям : «Розкажіть слова Державного Гімну», «Намалюйте Герб та прапор України», понад 62,7% виконали це завдання. Дещо складнішими для респондентів виявилися завдання: «Розкажіть історію походження Герба, Прапора, Гімну», «Назвіть правила поведінки щодо Гімну та Прапора». Змістовну відповідь дали 40% опитуваних, а - 43,7% учнів мали труднощі, 15,5% не знають історії походження символів та не виявляють інтересу до цього. Позитивним є той факт, що на запитання «Яке значення мають державні Гімн запитання «Чи турбує вас майбутнє України? Чому?». Майже всі учні продемонстрували занепокоєння сучасними подіями війни в державі. Вони мріють захищати свою

рідну Україну від ворогів і, на жаль, виявили негативне відношення до народу - загарбника, не дивлячись на те, що у багатьох з них є родинні зв'язки . Саме тому і гостро постає сьогодні проблема формування з початкових класів не тільки почуття патріотизму, як високої моральної цінності, а й почуття інтернаціоналізму в нових соціальних умовах.

Отже, підсумовуючи вище сказане, ми дійшли до висновку, що майбутні вчителі початкових класів, повинні формувати в учнів почуття патріотизму, забезпечити знання та дотримання учнями прав людини, особливо в умовах сучасності, пояснити їх важливість у житті людини.

Література

1. Конституція України: [Текст]: офіц. текст: [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. із змінами, внесеними Законом України від 8 грудня 2004 р.: станом на 1 січня 2006 р.]. – К. : Мін-во Юстиції України, 2006. – 124 с. – ISBN 966-7630-14-5.

2. Гончарук О. В. Я і світ (Я і Україна) : програма інтегрованого курсу для 1 – 4-го класів загальноосвітніх шкіл / О. В. Гончарук, Р. А. Арцишевський // Інтеграція змісту освіти : монографія . – Луцьк : РВВ « Вежа» ВНУ ім. Лесі Українки, 2007. – С. 214 – 236.

3. Новий тлумачний словник української мови. У 4 томах / Укладачі В.Яременко, О.Сліпушко. – К. : Аконіт, 1999. – Т. 3. – С. 223.

4. Кон И.С. Психология предрассудка / И. С. Кон // Новый мир. – 1969. – № 9. – С.186–193.

5. Исламшина Т.Г. Кризис полиэтнического общества и возрождение этнических ценностей. Автореф. дисс. докт. социал. наук. / Т. Г. Исламшина – Уфа, 1993. – 38 с.

6. Теоретичні основи педагогіки: Курс лекцій. Підручник для студентів / Під ред. Вишневського О. – Дрогобич : Відродження, 2001. – 268 с.

7. Руденко Ю. Концепція «Патріотичне виховання учнів» / Ю. Руденко // Освіта, 22–29 серпня, 2001. – С. 10–15.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МИСЛЕННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ*Ірина Мудролюбова**Інститут соціології, психології та соціальних комунікацій**НПУ імені М. П. Драгоманова***Науковий керівник – к. психолог. н., професор Зелінська Т.М.**

Особливістю здорової психіки дитини є пізнавальна активність. Допитливість дитини постійно спрямована на пізнання навколишнього світу і побудову своєї картини цього світу. Дитина, граючись, намагається встановити причинно-наслідкові зв'язки і залежності. Чим активніша в розумовому плані дитина, тим більше вона ставить запитань і тим різноманітніші ці запитання. Вона змушена оперувати знаннями, уявляти ситуації і намагатися знайти можливий шлях для відповіді на запитання [2].

Під впливом навчання в мисленні молодшого школяра змінюються співвідношення його образних і понятійних, конкретних і абстрактних компонентів.

Дошкільнята здебільшого виділяють функціональні ознаки предметів, тобто ознаки, пов'язані з призначеннями предметів. Але під впливом навчання у молодших школярів таких визначень стає дедалі менше. З'являються визначення, в яких перелічуються істотні й неістотні ознаки об'єктів, а потім загальні й істотні ознаки, властивості окремих предметів. Учні 2–4 класів відомі їм поняття визначають, виділяючи загальні та істотні ознаки об'єктів [3, с.136].

Учні 1–2 класів застосовують переважно практично-дієвий і образно-мовний аналіз. Поступово аналіз набуває комплексного характеру, стає повнішим, оскільки учні розглядають більш-менш усі частини чи властивості пізнавального предмета, хоч ще не встановлюють взаємозв'язків між ними [3].

Системним аналіз стає системним вже у деяких учнів другого класу і вже у четвертому класу у більшості учнів. Розглядаючи частини і властивості предметів, учні знаходять серед них головні, виявляють їх взаємозв'язки і

взаємозалежності. Обсягом аналізу є предмети, явища, процеси, дії, вчинки людей, мовні явища. Аналіз при цьому тісно пов'язується з синтезом, тобто об'єднанням у думках виділених елементів у єдине ціле, встановленням зв'язків між ними. Аналіз, як і синтез, потрібний для того, щоб учні усвідомили будь-який наочний і мовний матеріал [5].

На думку науковців Г. Кагальника, та О.Я. Савченко аналіз і синтез поєднуються в порівнянні об'єктів [3].

Разом з тим у початкових класах дитина вже може мисленнєво співставляти окремі факти, об'єднувати їх у цілісну картину і навіть формувати для себе абстрактні знання, віддалені від прямих джерел. Ж. Піаже встановив, що мислення дитини в шість-сім років характеризується «центрацією» і несформованістю уявлень про постійність основних властивостей речей [2].

Молодші школярі успішно навчаються порівнювати також числові й алгебраїчні вирази, формули, схеми, речення тощо, знаходити в них щось схоже й відмінне. Молодшим школярам доводиться порівнювати не тільки сприйняті, а й уявлювані об'єкти [4].

При виникненні деяких задач дитина намагається розв'язати їх, реально використовуючи метод спроб, але вона вже може розв'язувати задачі в "умі". Вона уявляє собі реальну ситуацію і нібито діє в ній у своїй уяві. Таке мислення, в якому розв'язання задачі відбувається в результаті внутрішніх дій з образами, називається наочно-образним. Образне мислення - основний вид мислення в молодшому шкільному віці. Звичайно, молодший школяр може мислити логічно, але цей вік сенситивний до навчання, що спирається на наочність [2].

Другокласники, можуть успішно виділити спільні й відмінні ознаки двох уявлюваних, відомих їм предметів, живих істот (наприклад, горобця й ворони, яблука і сливи тощо). Порівнюючи нові й раніше пізнані предмети чи явища, молодші школярі не тільки аналізують їх, а й синтезують, висловлюючи результати цих процесів у формі суджень [4].

Аналіз переходить у абстрагування, яке стає важливим компонентом мислительної діяльності учнів, потрібним для узагальнення і формування понять. Однією з особливостей абстракції в учнів молодших класів є їх тенденція сприймати зовнішні, яскраві ознаки об'єкта за суттєві, хоч вони нерідко не є такими. Молодшим школярам порівняно легко дається абстрагування властивостей предметів, ніж сприйняття їх зв'язків і відношень [3].

Виділяючи три взаємозв'язаних функції абстракції в пізнавальній діяльності (ізолювання ознак об'єктів, підкреслення їх, розчленування), Є. Караванова-Меллер зазначає, що молодші школярі частіше користуються ізолюючою абстракцією, виділяють лише суттєві ознаки предметів. Підкреслюючи їх, вони неповністю абстрагуються від інших, їм важко здійснювати варіювання істотних і неістотних ознак [3].

Аналіз об'єктів, абстрагування їх спільних ознак підготовлює узагальнення, яке виявляється у віднесенні учнями предметів і явищ до певних їх груп, видів, родів тощо, дає змогу класифікувати об'єкти й повною мірою систематизувати свої знання про них [5].

Більшість учнів узагальнює предмети, перцептивно виділяючи і називаючи кілька подібних ознак. Є учні, які вдаються до уявно-мовного способу узагальнення, доповнюючи зображення відомостями про спільні ознаки, взятими з свого попереднього досвіду. Під впливом навчання більш підготовлені учні переходять до досконалішого способу узагальнення, який можна назвати понятійно-мовним.

В учнів другого класу під впливом вимог навчальної діяльності поступово вдосконалюються способи узагальнення, від переважно наочно-мовних способів діти переходять до переважно уявно-мовних, а під кінець навчального року – до понятійно-мовних способів. Відповідно змінюються й результати узагальнень [3].

Названі вище способи узагальнення учнями різних об'єктів є водночас і певними його рівнями. Результатами їх є недиференційовані уявлення,

утворювані на основі спільної, часто однієї і до того ж несуттєвої ознаки певної групи об'єктів, або диференційовані уявлення, які відбивають ряд спільних ознак того чи іншого кола об'єктів, перші поняття про них, які виражаються родовими й підпорядкованими їм видовими термінами [3].

З віком зростає кількість індуктивних умовиводів [7]. Змістовність, істинність їх залежить від досвідної основи. Водночас формуються в учнів і дедуктивні умовиводи, які ґрунтуються спочатку на конкретних, узятих із чуттєвих спостережень, а далі й на абстрактних посилках, підтримуваних конкретною ситуацією [4].

Хоча провідним видом мислення молодших школярів залишається наочно-образне, однак учіння забезпечує зростання абстрактних компонентів. В ході навчання учні початкової школи використовують практично всі операції мислення, особливо активно порівняння, аналіз та синтез, узагальнення та конкретизацію. Доступними і правильними для дітей цього віку є базові мислені форми - поняття, судження, міркування і умовисновки. Щодо останніх, то при переважанні індуктивних умовисновків, використовуються і дедуктивні за умови опори на життєвий досвід [6].

Здійснюючи індивідуальний підхід до учнів під час розв'язування ними мисленевих і навчальних задач, важливо варіювати переходи від наочно-практичних, наочно-мовних до абстрактних способів і навпаки. Під впливом навчання в учнів збільшується кількість мисленевих операцій, які вони можуть виконати за певні проміжки часу.

Досягнення рівня конкретних операцій відкриває можливості для учнів II–IV класів теоретично міркувати про світ, в якому вони живуть і створює основу для досягнення стадії формальних операцій, яка розпочинається уже в 11–12 – річних дітей [3, с. 135].

Таким чином, розвиток мислення молодшого школяра має певні особливості:

1) з початком навчання в структурі мислення зростає значущість абстрактних компонентів порівняно з конкретно-образними проявами;

2) особливості засвоєння понять:

а) предметні поняття: знання істотних ознак (визначення функціональних ознак; визначення істотних ознак; узагальнення);

б) поняття відношень: наприклад, «більше-менше» (практичний пошук відношення, як правило, з допомогою наочності; узагальнення; застосування результатів узагальнення для різних випадків у практиці);

3) операції мислення: аналіз, синтез, конкретизація, систематизація тощо (аналіз і синтез поєднуються з допомогою порівняння; діти легше знаходять відмінності між невідомими предметами, між відомими – навпаки, спільне; часто замінюють сутність понять звичайним переліком ряду фактів) [1].

Література

1. Вікова і педагогічна психологія: навчальний посібник / В.М. Поліщук. – Вид. 3-тє, виправ. – Суми: Університетська книга, 2010. – 352 с.
2. Вікова психологія: підручник / Р.В.Павелків. – К. : Кондор, 2011. – 469 с.
3. Вікова та педагогічна психологія / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, Є.В. Огороднійчук та ін. – К.: Просвіта, 2001. – 416 с.
4. Лисянська Т. Онтогенетичні підходи у психології мислення / Т. Лисянська // Наукові записки: Збірник наукових статей. – Київ: НПУ ім. М.Драгоманова, 2001. – Вип. 41. – С. 105-108.
5. Менчинська Н. Проблеми навчання і розумового розвитку школяра: Вибрані психологічні праці / Н. Менчинська. – М.: Просвещение, 1985. – 247 с.
6. Сергеєнкова О. П. Вікова психологія. Навч. посіб. / О. П. Сергеєнкова, О. П. Коханова, О. А. Столярчук, О. В. Пасєка. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 376 с.
7. Шардаков М. Обществоведческое мышление школьника. Экспериментальное исследование / М.Шардаков. – М. Госиздат, 1931. – 260 с.

ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Анна Назарчук

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – д. пед.н., доцент Луценко І.О

Виховання культури безпеки як складова частина цілісної системи виховання розглядається в широкому і вузькому аспектах. У широкому аспекті виховання культури безпеки – це процес формування готовності до різних видів діяльності (пізнавальної, фізичної, комунікативної і т.д.), до виконання різних соціальних функцій (громадянина, виробничника, споживача тощо), привласнення дошкільниками різноманітних видів і фрагментів культури (світоглядної, моральної, естетичної і т.д.). У зв'язку з викладеним трактуванням виховання культури безпеки в широкому аспекті стає зрозумілим думка педагога Т.Ф. Акбашева: "Я виділяю тільки одну мету освіти - це готовність до виживання" [1, 44].

У вузькому аспекті виховання культури безпеки – привласнення дітьми фрагментів культури, пряме призначення (основна функція) яких – забезпечення безпеки людини і суспільства. Такого роду фрагменти культури входять до складу засобів будь-яких конкретних видів діяльності (виробничої, політичної і т.д.), засобів діяльності в різних сферах і в реалізації різних соціальних функцій (сім'янина, споживача, батька, учня і т.д.). Тому після (або одночасно) оволодіння основними загальними елементами предметної діяльності (на етапі виховання культури безпеки в широкому аспекті, тобто без урахування можливих факторів ризику) настає етап оволодіння її елементами, що відбивають особливості цієї діяльності в небезпечних, екстремальних умовах, при наявності шкідливих факторів. Крім того, у вузькому аспекті виховання культури безпеки – це спеціальна теоретична, психологічна і особистісна підготовка до безпечної життєдіяльності, яка здійснюється

зазвичай на матеріалі підготовки до конкретних видів небезпечних і екстремальних ситуацій, умов (шкідливих, небезпечних) діяльності, результати якої мають узагальнений характер і сприяють безпеці в різноманітних конкретних видах і умовах діяльності. Виховання культури безпеки є складною системою і виступає в якості компонента, елемента, етапу, функції, мети, змісту, форми, засобу, закономірності, принципу, педагогічної умови виховання.

Виховання культури безпеки, як компонент педагогічного процесу, сприяє формуванню особистості, готової діяти в непередбачуваних (у тому числі небезпечних і екстремальних) умовах, яка прагне до постійного самовдосконалення і реалізації нових можливостей. Це досить чітко обмежений у часі спеціально організований період життєдіяльності вихованців, у ході якого освоєння культури безпеки виступає в якості провідної мети [5,318].

Як функція педагогічного процесу виховання культури безпеки, виявляється в постійному впливі даного процесу на рівень готовності вихованців до профілактики та подолання шкідливих і небезпечних факторів життєдіяльності. Названа функція реалізується на заняттях в дитячому садку. Її здійснення насамперед пов'язано зі змістом навчання і виховання. Однак, культура безпеки втілена не тільки в знаннях, а й у світоглядних ідеях, моральних та естетичних цінностях, в досвіді спілкування з іншими людьми [5,318].

Виховання культури безпеки є закономірністю педагогічного процесу, яка полягає в тому, що якщо в педагогічному процесі здійснюється систематична превентивна робота з підготовки вихованців до попередження і подолання шкідливих і небезпечних факторів життєдіяльності, то це сприяє підвищенню рівня їх безпеки, знижує ймовірність несприятливих, шкідливих наслідків від впливу зовнішніх факторів і від їх власної життєдіяльності. Дана закономірність є об'єктивною, повторюваною, істотною, виступає необхідним зв'язком компонентів процесу виховання. Насамперед це зв'язки між цілями, змістом, засобами виховання і результатами педагогічного процесу.

Об'єктивний характер закономірності виявляється в тому, що вона реалізується незалежно від конкретного ходу процесу виховання. Якщо мета виховання культури безпеки вихователем спеціально не ставиться, однак зміст занять включає різні компоненти культури безпеки, то їх засвоєння дітьми, хоча і на низькому рівні, все ж відбувається. Інакше кажучи, якщо педагог у своїй роботі враховує розглянуту закономірність, то це сприяє підвищенню ефективності виховання культури безпеки. Якщо ця закономірність педагогом ігнорується, то це веде до зниження ефективності процесу виховання в цілому і виховання культури безпеки зокрема.

Виховання культури безпеки є педагогічною умовою формування адаптивної особистості, яка готова до попередження і подолання небезпечних ситуацій.

Спираючись на ідеї В. М. Мошкіна, можна визначити зміст роботи по формуванню культури безпеки:

- виховання мотивації до безпеки;
- формування системи знань про джерела небезпеки і про засоби їх попередження та подолання;
- формування компетенції безпечної поведінки;
- фізична готовність до подолання небезпечних ситуацій;
- готовність до естетичного сприйняття і оцінки дійсності;
- психологічна підготовка до безпечної поведінки [5,318].

Виховання культури безпеки включає в якості складових частин наступні аспекти: загальну теоретичну підготовку до безпечної життєдіяльності (осмислення загальних проблем ризику, безпеки, небезпеки і т.д.), формування предметних умінь і навичок (видів діяльності, які здійснюються не тільки в безпечних умовах, але і в умовах ризику), психологічну підготовку до безпечної життєдіяльності (формування сміливості, рішучості, готовності до розумного ризику і т.д.), розвиток якостей особистості, необхідних для безпечної життєдіяльності (проникливості, далекоглядності, гуманності, оптимістичність і т.д.) як основи безпеки людини і суспільства [3,171].

Перехід дошкільної освіти до особистісно-орієнтованої моделі вимагає переосмислення змісту, критеріїв оцінювання ефективності освітньої діяльності, орієнтації педагога на визначення пріоритету виховання у формуванні особистості дитини дошкільного віку. Ці зміни відображено у принципово новому документі дошкільної освіти – Базовому компоненті дошкільної освіти, який, поряд з іншими завданнями, має на меті забезпечення достатнього рівня психофізичного розвитку та необхідної компетенції дитини для безпечного перебування у навколишньому середовищі[2,16].

В освітній лінії «Особистість дитини» розкрито вимоги щодо формування елементарної компетенції з питань безпеки дітей дошкільного віку [2,16].

Виховання культури безпеки реалізується в наступних напрямках роботи:

Протипожежна безпека;

Профілактика дитячого дорожньо-транспортного травматизм;

Безпека в побуті;

Безпека в природі[4,13].

Література

1. Акбашев Т.Ф Первые шаги в «Педагогике жизни». / Т.Ф.Акбашев– Челябинск:Версия,1995.– 91с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти України / Науковий керівник: А. М. Богущ – К. : Видавництво, 2012. –16 с.
3. Краевский В.В. Воспитывающее обучение / В. В. Краевский // Российская педагогическая энциклопедия. В 2 т. / Гл. ред. В. В. Давыдов. – М. : Большая российская энциклопедия,1993. – Т. 1. – С. 171–172.
4. Мошкин В.Н. Воспитание культуры личной безопасности / В. Н. Мошкин // Основы безопасности жизнедеятельности. – 2000.– № 8. – С. 13–16.
5. Мошкин В. Н. Воспитание культуры безопасности школьников / В. Н. Мошкин – Барнаул : Издательство БГПУ, 2002. – 318 с.

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Віра Настишин

*ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»*

Науковий керівник – к. пед. н., доцент Червінська І. Б.

На сучасному етапі модернізації суспільних відносин в Україні особливої гостроти й актуальності набувають питання всебічного формування особистості, здатної до самовиховання, творчого саморозвитку та самореалізації. Необхідність вирішення зазначеної проблеми зумовлена соціальними, культурологічними та педагогічними чинниками й викликає потребу в пошуку засобів формування особистості, одним з яких є мистецтво, зокрема театр.

Театральне мистецтво має свою методологію, способи функціонування, зображувальну знакову систему, специфічні засоби виразності, методи створення та презентації образу, технології підготовки актора й режисера, і тому, як засвідчує практика минулого й сьогодення, є одним з найпотужніших засобів впливу на свідомість і поведінку людини.

Проблемам використання засобів театральної педагогіки в навчанні та вихованні школярів присвячено дослідження багатьох учених: В. В. Вульф, А. Й. Капської, О. А. Комаровської, Г. О. Костюшко, Г. С. Лабковської, Т. І. Люріної, Т. Г. Пені, С. О. Соломахи та ін.

На підставі опрацювання психолого-педагогічної літератури, вивчення передового педагогічного досвіду вчителів початкової освіти, розкрити вплив засобів театральної педагогіки на формування особистості молодшого школяра.

Театральне мистецтво й театралізація, як один із способів організації життєвого простору, використовується людиною в соціокультурному та педагогічному контекстах у якості засобу виховання, передачі інформації з метою формування її світоглядних позицій, морально-етичних цінностей і

пріоритетів, естетичних ідеалів, оволодіння зразками поведінки, створення соціальних установок, задоволення творчих потреб тощо. У зв'язку з цим діячі мистецтва, культури, психологи, соціологи, педагоги, організатори шкільної та позашкільної справи неодноразово порушують питання про можливості ефективного використання театрального мистецтва як дієвого засобу в навчально-виховній роботі з учнями.

Аналіз історико-педагогічного досвіду застосування театрального мистецтва у вітчизняній освітньо-виховній системі є актуальним, оскільки дозволяє отримати цілісну картину розвитку теорії й практики використання театральної педагогіки як засобу формування особистості, виявити історичний зв'язок проблем минулого й сьогодення, осмислити та презентувати накопичені в історії педагогічної думки й загальноосвітньої школи форми, способи та методи впливу на особистість, розробити на їхній основі теоретичне й методичне підґрунтя введення театральної педагогіки у діяльність загальноосвітньої школи.

Інтерпретований доробок педагогів минулого, використання технологій, що були апробовані в історії вітчизняної культури, теорії та практиці шкільництва, дає можливість розширити змістовну й технологічну частини педагогічного супроводу процесу формування особистості в ході її соціалізації, виховання, навчання, осмислити театральне мистецтво як самобутній оригінальний соціокультурний феномен, що має культуротворчий і психолого-педагогічний потенціал, використання якого здатне якісно оновити й удосконалити педагогічний процес.

Проблеми творчого розвитку особистості зберігають свою актуальність ще з часів античності. Саме гармонійно розвинена особистість є уособленням споконвічних прагнень людства досягти вищої досконалості, гармонії та краси. З цих позицій театральне мистецтво розглядається як ефективний засіб, що дозволяє розвивати інтелектуальну, духовну, фізичну сфери людини, ефективно реалізувати її творчий потенціал.

Досвід роботи педагогів-новаторів підтверджує думку про те, що навчально-виховний процес потребує впровадження елементів театральної педагогіки як інноваційної освітньої технології. Оскільки, ще К.Д. Ушинський стверджував, що педагогіка не наука, а мистецтво, найбільше, найскладніше, найвище та найнеобхідніше з усіх мистецтв.

Однією з актуальних проблем сучасної педагогічної науки і практики є використання в навчально-виховному процесі вищих педагогічних навчальних закладів надбань театральної педагогіки (ТП) – науки, яка досліджує специфіку театру через сценічну дію, особливості акторської і режисерської творчості, близьких до педагогічної. Враховуючи вікові особливості молодших школярів, учитель має логічно продовжити лінію дошкільного формування особистості дитини, забезпечити поступовий перехід від рекреаційно-ігрової до навчально-ігрової діяльності засобами та прийомами театралізації. Адже театр, як відзначав академік І. А. Зязюн, – один з найяскравіших емоційних засобів, що формують смак дитини. Театр діє на уяву дитини різними засобами: словом, дією, зображувальним мистецтвом, музикою. Це синтез багатьох мистецтв, об'єднуювальну функцію яких виконує література. Хоча кожен вид мистецтва має свою специфіку відображення дійсності, проте загальним є матеріал, за допомогою якого митець створює єдиний* художній образ. У літературі таким матеріалом є слово, у театрі – дія [2].

Основоположником театральної педагогіки як науки вважають К.С.Станіславського, популярність ідей якого серед світового і вітчизняного педагогічного загалу невпинно зростає. Педагоги в своїй практичній діяльності успішно керуються його рекомендаціями: зробити важке звичним, звичне – легким і приємним. Адже система К.С. Станіславського – це не тільки наука про акторське мистецтво, а й про те, як, спираючись на об'єктивні закони, розвивати здібності, робити вищим «коефіцієнт корисної дії» будь-якої обдарованості. Тому з усією впевненістю можна стверджувати, що сучасним учителям початкових класів варто використовувати в навчально-виховному

процесі елементи системи К.С.Станіславського, тобто елементи театральної педагогіки [3].

Використання елементів театральної педагогіки у навчально-виховному процесі ЗОШ I ступеня сприяє розвитку творчих здібностей, формуванню ініціативності, вміння самостійно вирішувати проблеми. Допомогає розвивати інтелектуальну (формування розумової діяльності: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення; розвиток діалогічного мислення), емоційно-вольову (культура почуттів, творча уява, асоціативна пам'ять, спостережливість) сфери; формувати морально-ціннісні орієнтації (розвиток співчуття, співпереживання); сприяти фізичному вдосконаленню; підвищувати мовленнєвий рівень (відпрацювання техніки вимови, навичок словесної виразності) дитини.

Театральне мистецтво це специфічний вид мистецької діяльності який поєднує в собі можливості багатьох художньо-зображувальних засобів експресії, створює образи, розвиває мовлення, мислення, регулює поведінку тощо. Уроки з елементами театрального мистецтва можуть бути ефективною формою організації не лише навчального та виховного процесу в початковій школі а й засобом адаптації першокласника до нових умов співіснування з оточуючими засобом трансформації соціального досвіду пізнання однолітків та дорослих розвитку та презентації власних творчих можливостей [4].

Молодшим школярам подобається використання елементів сценічного мистецтва, оскільки в їх основі лежить гра – невичерпне джерело дитячої творчості. Ці заняття не тільки вводять дітей у світ прекрасного, але й розвивають сферу почуттів, пробуджують співчуття, розвивають здатність поставити себе на місце іншого, радіти і хвилюватися разом з ним. У сучасному суспільстві спостерігається поступовий відхід від традиційної моделі викладання, в якій вчитель є ретранслятором знань, а учень його пасивним реципієнтом. Починаючи з початкової школи, виховні можливості навчального закладу зорієнтовані на розвиток природних обдарувань дитини. Тому використання театральної педагогіки в навчальному процесі розглядається нами як один із найважливіших засобів, що сприяє розвитку природних

здібностей учнів та підвищенню пізнавального інтересу до вивчення навчальних предметів.

Ми розглядаємо театральну педагогіку як ефективний засіб формування комунікативних навичок спілкування в аспекті становлення культуротворчої особистості молодшого школяра. Так, вивчення дитячого фольклору, віршів, казок, п'єс та перетворення їх у театральне дійство в урочний та позаурочний час сприятимуть не лише вихованню у молодших школярів поваги до людей та традицій іншої культури, але й будуть ефективним засобом у створенні передумов для формування особистості засобами театральної педагогіки.

Таким чином, враховуючи невичерпні можливості театального мистецтва у навчанні, вихованні та розвитку молодших школярів, поглибленні змістового компонента початкової загальної освіти, удосконаленні особистісних і професійних якостей вчителя, його педагогічної майстерності, гармонізації взаємин між суб'єктами навчально-виховного процесу, театральна педагогіка має стати обов'язковою складовою підготовки школярів.

Література

1. Абрамян В. Театральна педагогіка / В. Абрамян – К. : Лібра, 1996. – 256 с.
2. Зязюн І. А. Інтелектуально-творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти / І. А. Зязюн // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи (за ред. І. А. Зязюна). – К., 2000. – 636 с.
3. Станиславский К.С. [Собр.соч. в 8 т.] / К.С.Станиславский – М. : Искусство, 1954-1961. – Т. 8. – 268 с.
4. Червінська І. Б. Теоретико-методологічні засади формування соціокультурного досвіду молодших школярів засобами театральної педагогіки: навчально-методичний посібник / І.Б. Червінська – Івано-Франківськ : Симфонія Форте, 2014. – 84 с.

ЗАГАЛЬНА ДЕКЛАРАЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ: ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД*Анна Наумова**ВКНЗ "Коростишівський педагогічний
коледж імені І.Я.Франка"***Науковий керівник – викладач Алексєєв А. О.**

Ратифікація Загальної декларації прав людини стала першим кроком у на шляху розширення основних прав і свобод людини. Під час її створення сотні і сотні пропозицій надходили з усіх країн світу, вони склали основу переліку прав і свобод, які стали взірцем для багатьох держав і народів. Загальне розуміння прав людини – це передумова того, що людство буде в змозі досягти поставленої мети. Людство має дві статі, врахування інтересів, особливостей чоловіків і жінок є важливим елементом врахування механізму здійснення і реалізації прав і свобод.

Необхідність розробки вище названого міжнародного документу, як механізму міжнародного захисту людини, в повоєнні роки була дуже актуальною.

У преамбулі Декларації визнається, що гідність притаманна кожній особі, а рівні й невід'ємні права лежать в основі свободи, справедливості та загального миру. Права людини мають охоронятися силою закону для того, щоб запобігти радикальним, крайнім формам протесту, до яких відноситься повстання проти тиранії, гноблення. Для того, щоб уникнути соціальних потрясінь, держави повинні сприяти соціальному прогресу та поліпшенню повсякденного життя за умови більшої свободи.

Людство історично прагнуло до захисту своїх прав і свобод, Іммануїл Кант проголошував право на легальний і ненасильницький спротив владі, Йоганн Фіхте у вченні про свободу говорив про можливість революційної і бунтівної боротьби проти влади, яка порушує закони і гідність особи. Раніше Томас Гоббс обгрунтував теорію суспільного договору.

Українська революція гідності, добровольчі батальйони на сході країни, волонтери доводять, що громадянське суспільство захищає права і свободи людини. Декларація прав людини в XXI столітті, в стрімкому розвитку цивілізації не стає менш актуальною, сьогодні права і свободи є головною потребою людства.

Загальна декларація прав людини містить основні права і свободи людини, перший міжнародний документ у царині прав людини, який має юридично зобов'язувальний характер для всіх країн-учасниць договору і передбачає функціонування системи контролю за дотриманням прав людини у кожній із країн.

Усі люди є вільними й рівними та повинні ставитися один до одного в дусі братерства (ст. 1). Кожна людина має володіти всіма свободами і правами, проголошеними в Декларації, незалежно від раси, країни, політичних чи інших уподобань (ст. 2).

Права слугують для забезпечення матеріальних і духовних потреб людини. У ст. 3 закріплюється право на життя, свободу та особисту недоторканність. Людина як частина живої природи і суспільного організму, має почувати себе вільно і бути у безпеці від смертної кари. Право на свободу дає людині змогу вільно думати, обирати форму своєї діяльності, поведінки, виражати погляди, але при цьому корегувати їх із суспільно необхідною поведінкою, нормами. Особиста недоторканність визначається як неприпустимість обмеження особистої свободи, насильницьке нав'язування волі іншого, рабство...

Декларація закріплює право на гуманне і достойне людини поводження. Тортури і приниження людської гідності неприпустимі за жодних умов. Декларації забезпечує рівність усіх людей перед законом. Принцип недискримінації щодо національних меншин уперше став юридично обов'язковим.

Право на особисте і сімейне життя закріплене в ст. 12 Декларації. Положення цієї статті забороняють безпідставне втручання в особисте життя,

посягання на недоторканність житла, таємницю кореспонденції людини. Ніхто не може посягати на честь і репутацію людини. У ст. 8 Конвенції зазначено, що держава гарантує право на особисте та сімейне життя і зобов'язана допомагати здійсненню цього права.

Свобода думки, совісті та релігії закріплюється в ст. 18 Декларації, що надає людині право самостійно визначати свій світогляд. Ніхто не може втручатися в духовну сферу життя людини. Вона має право сповідувати будь-яку релігію, яка не заборонена законодавством, або не сповідувати жодної.

Декларації надає право на свободу переконань і на вільний їх вияв і, в такий спосіб, забезпечує право обирати політичні переконання та їх висловлювати. Важливим є те, що в цій статті закріплюється право вільно шукати, одержувати і поширювати інформацію, ідеї незалежно від державних кордонів. В усіх міжнародних документах свобода висловлювання розглядається як одна із підвалин демократії.

Широкі політичні права містить ст. 21 Декларації, в якій, зокрема, закріплюється право людини брати участь в управлінні своєю країною безпосередньо або через своїх представників, обраних до органів влади.

Декларації закріплює демократичний механізм виборів: загальність і рівність виборчих прав, прозорий виборчий процес, забезпечення вільного волевиявлення і таємність голосування.

Для нашої країни питання захисту виборчих прав людини є життєво важливими. Як засвідчує досвід, державні структури до останнього часу не демонстрували неупередженості стосовно різних політичних сил, виявляючи певний протекціонізм одним та пригнічуючи інші. Сьогодні крім державних структур, замість державних структур активну позицію з захисту виборчих прав займає і громадянське суспільство.

В декларації зазначено, що освіта має бути спрямована на всебічний розвиток людської особистості та поглиблення поваги до прав і свобод людини. Освіті та розвитку культури надається велике значення тому, що вони є ключовими для різних форм людської діяльності. Освічена й культурна людина

є творцем демократичного суспільства, яке, в свою чергу, здатне реально допомогти людині реалізувати свої права, сприяти діяльності ООН у справі підтримки миру. Гуманітарна, громадська освіта є запорукою розуміння прав і свобод людини, гарантія безпеки. Освічене суспільство не допустить авторитаризму, тоталітарної системи, тиранії.

У загальній декларації прав людини вперше комплексно було викладено права людини та умови їх реалізації. Вплив Загальної декларації прав людини позначився на створенні низки міжнародних конвенцій та хартій. Найважливішими серед них є Міжнародний пакт про громадянські і політичні права і Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права.

Але повністю охопити і реалізувати права і свободи людини неможливо без гендерного аспекту. Саме низка національних законів про рівні права і можливості жінок і чоловіків стає необхідним доповненням до декларації прав людини.

В Україні 2005 році ВР прийняла Закон "Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків" [2]. Мета закону – досягнення паритетного становища жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства шляхом правового забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, ліквідація дискримінації за ознакою статі та застосування спеціальних тимчасових заходів, спрямованих на усунення дисбалансу між можливостями жінок і чоловіків реалізувати рівні права, надані їм Конституцією і законами України. І цей закон, по суті, є базовим, а його головний недолік – відсутність чітких санкцій за невиконання. Звідси і нехтування законом зі сторони державних чиновників.

Гендерна політика має на меті позбавити відносини між чоловіком і жінкою від нерациональних стереотипів, позбутися характеру декларативності. Саме декларативність гендерної політики гальмує розвиток гендерних перетворень. Повний спектр механізмів подолання гендерної дискримінації щодо жінок і чоловіків не обмежується лише законодавчими заходами, а значно

заглиблюється у сферу правозахисної і правоохоронної діяльності. Велике значення і роль належить діяльності міжнародним і громадським організаціям.

У сучасних умовах проблема вирішення конкретних проблем рівноправ'я жінок з чоловіками має фундаментальне значення для розвитку суспільства. Жінки становлять половину населення будь-якої країни і вони є частиною цього населення, а не окремою групою зі своїми особливими інтересами. Значення принципу рівності прав жінок і чоловіків для розвитку людства було вперше на універсальному рівні проголошено і нормативно закріплено в Статуті ООН.

На жаль, сьогодні, для багатьох країн світу соціальна рівність чоловіків і жінок досі залишається категорією радше бажаною, ніж реальною. Проте у будь-якій країні без такої рівності у всіх сферах суспільного життя важко уявити розвиток демократії. Якщо ми хочемо жити у справді демократичній країні, свій внесок у формування гендерних цінностей і гендерної політики у державі варто зробити кожному з нас.

Література

1. Всеобщая декларация прав человека. Принята и провозглашена в резолюции 217 А (III) Генеральной Ассамблеи от 10 декабря 1948 года [Електронний ресурс] – Режим доступу:

http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015

2. Закон України "Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків" (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, N 52, ст.561)

<http://www.dissert.com.ua/content/244409.html>

3. Інтеграція гендеру в національні державні програми. – К., – 2006. – С. 14–15.

4. Чижмарь К. І. Міжнародні стандарти рівноправ'я та захисту прав жінок та практика України : дис... канд. юрид. наук: 12.00.11 / НАН України; Інститут держави і права ім. В.М.Корецького. / Катерина Іванівна Чижмарь – К., 2007. – 182арк. – Бібліогр.: арк. 167-182.

5. Матеріали МЖПЦ "Ла Страда - Україна" <http://www.la-strada.org.ua/6>.
Кікінеджи О. Формування гендерної культури молоді: проблеми та перспективи // Шлях освіти. – 2004. – № 1. – С. 27-28.

УДОСКОНАЛЕННЯ КОМУНІКАЦІЙ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ УСТАНОВІ

Вікторія Новодворська

Інститут перепідготовки і підвищення кваліфікації

НПУ імені М.П. Драгоманова

Науковий керівник – к.і.н., доцент Отрох Н.В.

Ми живемо в період комунікацій. Людина більшість свого часу витрачає на комунікації, без яких неможливе існування багатьох виробничих процесів та й життєдіяльності в цілому. Комунікації є важливим атрибутом процесів управління та різних інформаційних процесів в установах. Ефективні комунікаційні процеси особливо важливі для здійснення основних функцій і формування цілей інформаційної установи, а також їх досягнення.

Саме комунікація забезпечує існування соціальної пам'яті, зберігання і передачу інформації, встановлення контактів, а також розуміння й осмислення переданих даних. Для ефективною діяльності інформаційних установ необхідно постійно покращувати системи комунікацій та доводити їх до інноваційного рівня. Саме тому дослідження способів і методів удосконалення комунікацій в інформаційній установі вважаємо актуальним.

Предмет дослідження: комунікації в інформаційній установі та системи їх вдосконалення.

Мета дослідження: вивчити особливості комунікації інформаційних установ, їх ефективність і визначити позитивні та негативні фактори, що впливають на встановлення комунікацій. Відповідно до поставленої мети були поставлені такі завдання:

1. оцінити стан розробки дослідження комунікацій;
2. охарактеризувати типи, види і форми комунікацій;

3. описати основні етапи комунікаційного процесу;
4. розглянути існуючі комунікативні бар'єри та перешкоди на шляху комунікативного процесу;
5. узагальнити методи та способи вдосконалення комунікацій в інформаційній установі.

Існування суспільства є неможливим без комунікації. Предметом пізнання вона стала ще за часів античності, коли розглядалась у межах логіки та лінгвістики. У наступні періоди перелік наукових дисциплін, які вивчали комунікацію, розширювався. Так, у середні віки комунікація досліджувалась у межах герменевтики, діалектики; у XVIII – XIX ст. – мовознавства, психології, педагогіки.

Використання понять «комунікації» та «масові комунікації» в перших спробах їх теоретичного осмислення почалося в першому десятиріччі XX ст. Термін «політичні комунікації» виник в період Першої світової війни, коли виникла необхідність в аналізі діяльності військово-пропагандистських служб того часу (1914-1918 рр.) [1]. Соціологічний аспект ролі комунікацій у розвитку людства ще в 1920 р. висвітлив П. Сорокін [2, с. 2-16]. Але фундаментальні праці з проблем соціальних комунікацій почали поширюватися значно пізніше – вже під час Другої світової війни в середині 40-х років XX ст. Цей процес набув бурхливого розвитку з 50-х років XX ст., що збігається у часі зі світовим становленням загальної теорії комунікації.

З 60-тих – 70-тих років XX ст. проявився інтерес до комунікацій серед психологів та лінгвістів, а у 80-ті роки різні засоби масових та соціальних комунікацій знову зацікавили широкі кола соціологів та інших фахівців [3].

На сучасному етапі наукового осмислення комунікацій можна відзначити значну активізацію наукового інтересу до цього напрямку, залишається ціла низка проблем, які потребують вирішення і саме ними зайнята наукова громада. Зокрема варто відзначити таких сучасних дослідників цієї сфери, як В.В. Різун, З.А. Іванов, С.М. Квіт.

В наш час почалось осмислення глибинної сутності комунікацій в межах міждисциплінарних досліджень або меганаукових розробок.

Перша потреба в комунікації на рівні організації пов'язана з наданням необхідної інформації з відповідного питання, щоб дозволяти кожному виконувати свою роботу ефективно і сприяти досягненню мети організації.

Є різні підходи до типології комунікації. За масштабністю процесу комунікації і масовістю осіб, які в ньому задіяні розрізняють масову, середнього рівня, локальну, міжгрупову, міжособистісну та внутрішньоособистісні комунікації. За способом встановлення і підтримки контакту вони поділяються на безпосередні (прямі), опосередковані (дистанційні). Залежно від ініціативності комунікаторів комунікації діляться на активні та пасивні. За ступенем організованості – на випадкові та не випадкові (організовані). Залежно від напрямку потоку інформації комунікації поділяються на горизонтальні і вертикальні. Залежно від використовуваних знакових систем комунікації поділяються на вербальні та невербальні. Комунікація також може бути усною, письмовою або друкованою.

До форм ділової комунікації відносять дискусії, бесіди, наради, засідання, переговори, брифінги, прес-конференції, презентації, прийом з особистих питань, телефонні розмови, ділова переписка та ін. [4, с. 119].

Комунікаційний процес – це обмін інформацією між двома і більше особами. При цьому ставиться мета забезпечити розуміння отримувачем інформації, яка є предметом обміну.

Виділяють такі елементи процесу обміну інформацією:

1. Відправник.
2. Повідомлення.
3. Канал.
4. Отримувач.
5. Зворотний зв'язок.

До основних етапів комунікативного процесу відносяться:

– зародження ідеї;

- кодування та вибір каналу;
- передача інформації;
- декодування (переведення символів відправника у думки отримувача).

Далеко не завжди процес комунікації є ефективним, іноді можуть виникати комунікативні бар'єри – психологічні перепони, які людина встановлює, для того щоб захистити себе від небажаної, непотрібної або небезпечної інформації. Виділяються такі типи бар'єрів, залежно від причин їх виникнення: бар'єр взаєморозуміння, семантичний бар'єр, стилістичний, логічний, соціально-культурний, бар'єр авторитету і відносин.

Перешкодами при обміні інформацією можуть бути: перешкоди, обумовлені сприйняттям, невербальні перепони, поганий зворотній зв'язок, перешкоди пов'язані з чисто фізичними і психологічними моментами (втомленість; слабка пам'ять; неуважність; імпульсивність, яка заважає зосередитися; зайва емоційність; нетерплячість), викривлення повідомлень [5, с. 237].

Все це заважає одному з учасників обміну інформацією в повній мірі донести зміст повідомлення до іншого, а іншому – відповідним чином сприйняти інформацію, що в кінцевому результаті впливає на якість управлінських рішень.

Наступні принципи є корисними для організації ефективної комунікації, оскільки вони концентрують увагу на чотирьох вирішальних областях: якість повідомлення, умови прийому, підтримку цілісності організованих зусиль і використання переваг неформальної організації:

- Принцип ясності.
- Принцип цілісності.
- Принцип стратегічного використання інформаційної організації.

Крім того, існують інші шляхи удосконалення комунікативного обміну в організації: регулювання інформаційних потоків, удосконалення управлінських дій і системи зворотнього зв'язку, вдосконалення системи збору пропозицій, яка запроваджується в цілях надходження інформації до керівного складу, а

також упровадження інформаційних бюлетенів, публікацій та сучасних інформаційних технологій.

Усе це сприяє удосконаленню обміну інформацією в організації.

Отже, комунікація являє собою нову форму політичної, наукової, організаційної і технічної сили в суспільстві, за допомогою якої організація включається у зовнішнє середовище, здійснюється обмін думками або інформацією для забезпечення взаєморозуміння. Комунікації постійно вдосконалюються, набувають нових ознак, рис і можливостей.

Література

1. Ганжуров Ю. Політична комунікація. Лоза і корінь діалогової моделі / Ю. Ганжуров // Віче. – 2004. – № 4 (5). – С. 8–10.

2. Сорокин П. А. Система социологии : в 2 т. / П. А. Сорокин. – Пг. : Изд-во Тов. «Колос», 1920. – Т. 1. Социальная аналитика : Учение о строении простейшего (родового социального явления). – 1920. – 360 с.

3. Почепцов Г.Г. Теория коммуникации. – М. : «Рефл-бук», К. : «Ваклер», 2003. – 656 с.

4. Волков К.М. Комунікації, інтегровані в часі / К.М. Волков // Маркетингові комунікації. – 2006. – № 2 (32) – С. 118 – 129.

5. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Основи менеджменту : Підручник. / О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник – К. : «Академ-видав», 2003. – 416 с.

АКСІОЛОГІЧНА СУТНІСТЬ ПРОГУЛЯНКИ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА

Ірина Огородник

Інститут розвитку дитини

НПУ ім. М.П.Драгоманова

Науковий керівник – к.пед.н. Дудка Т.Ю.

Спілкування дошкільника з природою відбувається практично кожного дня - дорогою до дитячого садка, під час повсякденних та цільових прогулянок, екскурсій, ігор та занять на свіжому повітрі. Безпосередній контакт з природою сприяє розумовому, фізичному, моральному, екологічному, естетичному та трудовому вихованню, збагачує та розширює всі сфери дитячої свідомості. Природне багатство сприяє всебічному та гармонійному розвитку особистості, що є головною метою виховання дітей дошкільного віку.

Дослідження проблем впливу природи на формування особистості дошкільника знаходимо у працях таких класичних світочів вітчизняної педагогічної думки як: Я. Коменський, К. Ушинський, В.Сухомлинський; а також сучасних дослідників, серед яких - Л.Захаревич, Т.Ковальчук, П.Саморукова та інші.

Проте, мало вивченим залишається питання аксіологічного змісту прогулянки у формуванні особистості дошкільника, дослідженню якої присвячена дана публікація.

Однією з форм реалізації взаємодії «дитина – природа – вихователь» є повсякденні та цільові прогулянки. Спілкування дитини з природою стає ефективним лише у тому випадку, коли вихователь створює сприятливі умови для сенсорного сприйняття.

Аксіологічний аспект прогулянки підкреслював Ж. Руссо, зауважуючи, що «...прогулянки на лоні природи є місцем де діти можуть бігати, гратися, стрибати, та чудовим засобом фізичного виховання» [5, с.46 -47].

А. Фребель рекомендував під час прогулянок ознайомлювати дітей з мальовничими куточками рідного краю, зауважуючи, що вони є незамінним матеріалом для формування дитячої свідомості [4, с.286-287].

За словами Ушинського, природа і життя є першими вихователями дитини. Учений наголошував: «...розкривайте перед дітьми чудову книгу природи, нехай вона сама розмовляє з дітьми, нехай вони вчаться її читати» [3, с. 63-67].

В. Сухомлинський висловив думку про те, що „ ...світ природи стає невичерпним джерелом знань завдяки тому, що знання надходять у дитячу душу складним шляхом: через руки, через працю, через взаємовідносини з іншими людьми, через почуття і переживання, які забарвлюють діяльність”. [2, с. 537-538].

На проблемі правильної організації прогулянки акцентувала свою увагу Є.Водовозова. Учена підкреслювала, що прогулянка обов'язково повинна супроводжуватися розповіддю дорослого із зазначенням найбільш суттєвих природних процесів та явищ [6, с. 22-23].

Т. Ковальчук підкреслювала, що знайомство дитини з природою у формі прогулянки є однією з найдавніших форм активного відпочинку, яка реалізується за певним маршрутом з метою задоволення потреби організму в русі.

Аналіз джерельної бази показав, що прогулянка є повсякденною формою роботи з дошкільниками, яка сприяє їх фізичному й нервово-психічному розвитку, формуванню особистості в цілому.

Правильно організована прогулянка повною мірою задовольняє потребу дітей у самостійних діях та вільних активних рухах, наповнює свідомість новими яскравими враженнями. В умовах прогулянки відбувається тісне спілкування дитини з дорослим.

Прямий контакт дитини з природою сприяє не лише фізичному розвитку, але й інтенсивному збагаченню знань. Вихователь має можливість не лише практично закріпити раніше засвоєні знання, але й навчити працювати у

мікрогрупах в процесі організації спільної діяльності, паралельно виховуючи любов і добре ставлення до усього того, що оточує [6, с. 220-223].

Щоденні прогулянки можуть бути змістовними та цікавими, якщо при їх організації враховувати потреби дитини у фізичному, інтелектуальному та духовному розвитку.

Основна мета прогулянки полягає не лише в ознайомленні дошкільників з окремими явищами та процесами навколишнього середовища. Спостереження потрібно проводити комплексно не розриваючи природних взаємозв'язків кожних елементів. Це в свою чергу потребує ретельної підготовки, адже наскільки вихователь правильно організує прогулянку, настільки продуктивними виявляться результати.

Попередньо слід обрати місце прогулянки, підібрати методи виховання та засоби унаочнення, які б активізували дошкільника до пізнавальних дій. Вони можуть включати в себе цікаві ігри, спостереження за природними об'єктами і процесами. Проте, не слід забувати, що різновиди діяльності слід чергувати.

Вихователь повинен бути готовим пояснити дошкільникам все те, що їм цікаво, провести спостереження та бесіду, продумати заохочувальний момент. Дітей можна зацікавити збирання листочків, шишок, жолудів та іншого природнього матеріалу, який згодом можна буде використати під час проведення інших занять. Прогулянки слід проводити систематично, за винятком тих днів коли температура повітря становить -15 градусів нижче нуля або дме пронизливий холодний вітер.

З метою закріплення знань, отриманих шляхом спостереження за природою, слід організувати додаткові заняття. Для цього з дітьми проводять дидактичні ігри, які сприяють їх інтелектуальному розвитку. Доречним, також, буде проведення занять з художньої праці чи образотворчого мистецтва, під час яких розвивається не лише пам'ять, уява та мислення, а й дрібна моторика рук.

На основі вище викладеного стає зрозумілим, що саме на прогулянках діти вчаться:

– спостерігати за оточуючим світом та аналізувати побачене;

- працювати в колективі;
- переносити набуті знання в нестандартну ситуацію з метою розв'язання проблем;
- слухати коментарі вихователя;
- робити висновки на основі набутих знань.

Отже, правильно організована прогулянка є важливим елементом організації навчально-виховного процесу в дитячому садку та за його межами. Перебування на свіжому повітрі, рухова активність, отримання нових знань, пробудження цікавості до навколишнього середовища, розширення словника дітей, отримання нових знань та навичок – це ще не повний перелік всього того, що може здобути дошкільник в контексті всебічного розвитку особистості.

Література

1. Методика ознайомлення дітей з природою: Хрестоматія/Укладач Н.М. Горопаха. – К.: Видавничий дім «Слово», 2012. – С.432.
2. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в 5т. / В. О. Сухомлинський – К. : Рад. школа, 1976. – Т. 5 – 639 с.
3. Фіцула М. М. Педагогіка: посібник / М. М. Фіцула. - К. :Академія, 2000. – С.63-67.
4. Ф. Фребель. Будем жить для своїх детей/ Сост., предисловие Л.М. Волобуева. – М.: Издат.дом «Карапуз», 2001. – С.288.
5. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: Навч. посіб. / Від упорядників, вступні нариси та упорядкув. З.Н. Борисової, В.У. Кузьменко; За заг. Ред. З.Н.Борисової. – К. : Вища шк., 2004. - С.511.
6. Яришева Н.Ф. Методика ознайомлення дітей з природою: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 1993. – С.255.

ВПРОВАДЖЕННЯ ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ТА ОСНОВНИХ СВОБОД ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Світлана Олейнич

*ВП НУБіП України «Заліщицький
аграрний коледж імені Є. Храпливого»*

Науковий керівник – к. іст. н., викладач Ковалик В.В.

Головна мета зовнішньої політики нашої держави - входження до європейських правових структур. Однією з умов досягнення цієї мети є визнання Україною Європейської конвенції про захист прав та основних свобод людини імплементація її статей у національне право нашої держави та реальне втілення їх у життя.

Питання прав і свобод людини й громадянина нині є найважливішою проблемою внутрішньої та зовнішньої політики всіх держав світової співдружності. Саме стан справ у сфері забезпечення прав і свобод особи, їх практичної реалізації є тим критерієм, за яким оцінюється рівень демократичного розвитку будь-якої держави й суспільства в цілому [1, с. 7].

Виступаючи ініціатором створення Ради Європи, Конгрес Європи у резолюції під час Гаазької зустрічі в 1948 році наголосив "... майбутні союз або федерація мають бути відкритими для всіх Європейських націй, в яких існує демократичне правління, та які зобов'язуються дотримуватись Хартії прав людини;

приймає рішення заснувати Комісію, яка одразу візьме на себе подвійне завдання: розробку Хартії та встановлення стандартів, яких мусить дотримуватись держава, що претендує на звання демократичної".

Після підписання Статуту, 5 травні 1949 року, підготовка проекту Хартії з прав людини стала першочерговим завданням для новоствореної Ради Європи, і вже через вісімнадцять місяців після його підписання, 4 листопада 1950 року,

десять держав – членів підписали Конвенцію про захист прав і основних свобод людини. Конвенція набула чинності 3 вересня 1953 року.

Завдяки її дії Рада Європи забезпечує високі стандарти захисту прав людини в державах – членах. Треба підкреслити що всі країни які виявили бажання вступити до Ради Європи, висловили готовність підписати та ратифікувати Європейську конвенцію з прав людини, включно з факультативними положенням статті 25 (право на індивідуальні звернення) і статті 46 (обов'язкова юрисдикція Суду) [2,с.31].

Європейська конвенція стала першим міжнародним інструментом захисту прав людини, мета якого – забезпечення широкого спектру громадянських та політичних прав. Однією зі складових частин успіху Конвенції якраз і стало прийняття Високими Договірними Сторонами положення про право на індивідуальне звернення.

Європейська конвенція з прав людини – це найважливіший міжнародний інструмент в ділянці захисту прав – у процесі його тлумачення Європейською конвенцією і Європейським судом з прав людини.

Однак треба бути досить стриманим. Європейська конвенція з прав людини не є панацеєю від усіх порушень прав людини в Європі. Утворена одразу після Другої світової війни вона цілком зосереджена на людині та захисті її основних прав. Внаслідок цього їй не вистачає здатності вирішувати сучасні гострі проблеми захисту прав людини, зокрема економічні та соціальні, з правничої точки зору. Вступ до Ради Європи і приєднання до Європейської конвенції з прав людини країн Центральної та Східної Європи мають надати новий імпульс цим зусиллям. Рада Європи, а також нові та майбутні держави – члени мусять аналізувати свої здобутки і знову підтвердити свою прихильність до всебічного захисту прав людини, що становить підвалини європейського духовного і політичного життя [3, с.18].

Головною метою своєї зовнішньої політики наша держава визначила входження до європейських структур. Однією з умов досягнення цієї мети є визнання Україною Європейської конвенції про захист прав та свобод людини,

імплементация її статей у національне право нашої держави та реальне втілення їх у життя. Отже, Україна для визнання її країнами Європи мала довести, що Європейська Конвенція про захист прав та основних свобод людини не є просто європейською мрією, а являє собою реальний захист прав людини в Україні [4,с.381].

Процес імплементации статей Європейської конвенції про захист прав та основних свобод людини в законодавстві України, їх реальне забезпечення, на наш погляд, можна умовно поділити на два періоди:

- до ратифікації Україною Європейської конвенції про захист прав та основних свобод людини (1990 -1997 р.р).
- після її ратифікації (1997- 2000 р.р.).

Перший період розпочався, тоді, коли Українська РСР прийняла Декларацію про державний суверенітет України (16 липня 1990 р.) та здобула незалежність (24 серпня 1991 року). Необхідно пам'ятати, що на час проголошення незалежності в Україні, її правові документи, які повинні були регулювати забезпечення прав і свобод людини, багато чим відрізнялися від відповідних норм міжнародно-правових актів, зокрема від статей Європейської конвенції про захист прав та основних свобод людини.

Внаслідок цього Україна значно відставала від інших держав у визначенні, а особливо у реальному здійсненні прав людини. Досить сказати, що у 1986 році за даними експертів у списку країн – членів ООН за рівнем визнання міжнародно-правових документів з прав людини вона посідала лише 62 місце [5, с.38]. Про який реальний захист прав людини могла йти мова за таких обставин.

Прагнення України здійснити цю мрію позначилось у прийнятті нею цілої низки нормативно-правових актів, які відповідали міжнародним вимогам. Були прийняті: Закон України «Про правонаступництво» 12 вересня 1991 року, Закон України «Про дію міжнародних договорів на території України» 10 грудня 1991 року, Закон України «Про міжнародні договори України» 22 грудня 1993 року. Усі ці закони разом із Декларацією про державний суверенітет України були

покликані регулювати процес імплементації норм міжнародного права зокрема Європейської конвенції про захист прав та основних свобод людини, у національне право України.

Другий (умовний) період імплементації європейських правових норм у законодавство України з прав та основних свобод людини розпочався ратифікацією Європейської конвенції про захист прав та основних свобод людини Верховною Радою України 17 липня 1997 року. Для цього періоду характерне реальне забезпечення прав та основних свобод людини, втілення їх у життя.

Основною і найбільш ефективною юридичною гарантією прав і свобод людини в Україні виступає судовий захист. Згідно ч.1 ст.55 Конституції України кожному гарантується захист прав і свобод у судовому порядку. Суд не може відмовити у правосудді. Відмова суду у прийнятті позовних та інших заяв, скарг, оформлених відповідно до чинного законодавства є порушенням права на судовий захист яке згідно ст.64 Конституції України не може бути обмежено.

Іншими державним органом, який фактом свого створення покликаний здійснювати контроль за дотриманням законодавчими, виконавчими та судовими органами положень Конституції про права і свободи людини і громадянина, захищати, а не засуджувати – є Конституційний Суд України [б,с.52].

Отже другий період, який продовжується і зараз, складний, тому що він передбачає вирішення багатьох питань і проблем. Хоча однозначно можна сказати, що наша держава виконала об'ємну і дуже важливу роботу з удосконалення законодавства та приведення його до міжнародно-правових стандартів. Проведена робота ще раз засвідчила бажання і прагнення України до виконання міжнародних зобов'язань Європейської конвенції та утвердження загальної правової характеристики суспільства у європейській спільноті.

Література

- 1.Негодченко О.В. Забезпечення прав і свобод людини органами внутрішніх справ України /О. В. Негодченко // Європейські правові інструменти у справі захисту прав і свобод людини. - Дніпропетровськ, 2002. – с.7
- 2.Новиков В. Гарантії прав особи на компенсацію шкоди заподіяної незаконним обвинуваченням /В. Новиков // Право України. – 1998.- №11. – с. 31.
- 3.Тертишник В.М. Гарантії істини, свободи і справедливості в кримінальному процесі / В. М. Тертишник // Весы Фемиды. – 2000. - №1. – с. 18
- 4.Павловська Н.В. Відшкодування моральної шкоди при посяганнях на честь, гідність та ділову репутацію / Н. В. Павловська // Конституційні гарантії захисту людини у сфері правоохоронної діяльності. Дніпропетровськ, 1999. – с. 381.
5. Буткевич В. Права людини України. Щорічник. / В. Буткевич – К., 1995. – с. 38
6. Тодика Ю.М., Марцеляк О.В. Конституційний суд і прокуратура в конституційно-правовому механізмі з забезпечення основних прав громадян. /Ю. М. Тодика, О. В. Марцеляк – Харків, 1996. – с.187.

ПРОБЛЕМА НЕУСПІШНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Олеся Олексієнко

КВНЗ КОР «Білоцерківський

гуманітарно- педагогічний коледж»

Науковий керівник – к. пед. н. Ратушинська А.С.

За даними вчених, приблизно 12,5% учнів відчувають труднощі в навчанні, що значною мірою ускладнює роботу вчителя. На позначення цього явища у психолого-педагогічній літературі вживають поняття "неуспішність" і "відставання".

Неуспішність - невідповідність підготовки учнів вимогам змісту освіти, фіксована через певний період навчання (після вивчення розділу, наприкінці чверті, півріччя). Неуспішність є наслідком процесу відставання, взаємопов'язана з ним, у ній синтезовано окремі відставання.

Відставання - невиконання вимог (або однієї з них) на одному з проміжних етапів того відрізка навчального процесу, який є тимчасовою межею для визначення успішності.

Свідченням неуспішності учня у навчанні є: нездатність пояснити, в чому полягає складність, завдання, намітити план самостійного його розв'язання, вказати, що нового отримано в результаті його розв'язання; відсутність його запитань щодо суті вивченого, спроб знайти правильну відповідь, ігнорування додаткової до підручника літератури; пасивність і відволікання в ті моменти уроку, коли триває пошук, потрібні напруження думки, подолання труднощів; не реагування емоційно (міміка, жести) на успіхи і невдачі, нездатність оцінити свою роботу, відсутність самоконтролю; нездатність пояснити мету виконуваної роботи, сказати, на яке правило вона задана, невиконання вказівок правила, пропуск дій, плутання їх порядку, неспроможність перевірити отриманий результат і хід роботи; неспроможність відтворити визначення понять, формул, доведень, викласти систему понять, відійти від готового тексту; нерозуміння тексту, побудованого на вивченій системі понять.

Причини відставання у навчанні поділяють на такі групи: недоліки фізичного та психічного розвитку; недостатній рівень вихованості; недоліки в діяльності школи; негативний вплив атмосфери в сім'ї.

За даними досліджень, ці причини по-різному впливають на хлопців і дівчат. Так, серед невстигаючих майже 80% хлопців і 20% дівчат.

Труднощі у навчанні, що виникають в початкових класах, істотно погіршують процес оволодіння дитиною матеріалу обов'язкової шкільної програми. Саме в початковий період навчання у дітей закладається фундамент системи знань, що поповнюються в подальші роки, у цей же час формуються розумові і практичні операції, дії і навички, без яких неможливі наступне

навчання і практична діяльність. Відсутність цього фундаменту, неможливість оперування початковими знаннями й уміннями приводить до надмірних труднощів в засвоєнні програми середніх класів. Подібного явища при відсутності грубих порушень розвитку, можна було б уникнути, надавши дитині своєчасну й адекватну допомогу, але для цього необхідно знати можливі причини виникнення таких проблем, встановити, які з них діють у конкретному випадку, та вміти усунути їх або скоректувати наслідки. Психологічно-оптимальною основою для успішного навчання є гармонічна відповідність навчальних та інтелектуальних навичок й умінь таким параметрам особистості, як самооцінка, пізнавальна або навчальна позитивна мотивація. Ця відповідність закладається саме в молодшому шкільному віці. Практично всі проблеми (у тому числі труднощі у навчанні, навчальні перевантаження, небажання ходити в школу), що виникають на наступних ступенях навчання, визначаються тим, що дитина або не вміє учитися, або навчання її не цікавить. Очевидно, що причини шкільної неуспішності надзвичайно різноманітні. По суті, кожен проблемний учень проблемний по-своєму. Соціальні, політичні, економічні та освітні події, які відбуваються у суспільстві, безумовно впливають на те що, викликаються труднощі у навчанні сучасних учнів загальноосвітньої школи, а особливо у молодших школярів.

У процесі подолання неуспішності загалом усувають прогалини в знаннях та навичках самостійної навчальної праці; розвивають в учнів увагу, уяву, пам'ять, мислення; долають негативне ставлення до навчання і виховують інтерес до знань; усувають зовнішні чинники, що спричинюють неуспішність.

Одним із шляхів подолання неуспішності є додаткові заняття з невстигаючими учнями. Переважно вони є індивідуальними, але іноді їх проводять з групою 3-5 учнів, які мають ті самі прогалини в знаннях.

Діти, які відчують труднощі навчання, вимагають особливої уваги вчителя. Природно, вони ускладнюють роботу в класі, уповільнюють загальний темп роботи, потребують індивідуального підходу. Знання причин труднощів освоєння досвіду, своєчасна медико-педагогічна корекція допоможуть

захистити учня від додаткових труднощів навчання, збережуть його фізичне і психічне здоров'я, а це головне завдання вчителя.

Література

1. Овчарова Р.В. Практическая психология в начальной школе / Р. В. Овчарова. – М., 2003. – 213 с.
2. Отстающие в учении школьники: Проблемы психического развития / Под ред. З.И.Калмыковой. – М., 1986. – 347 с.

ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ПЕРШОКЛАСНИКІВ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Юлія Орищенко

Красноградський коледж Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Науковий керівник – викладач Абасалієва О.М.

Вступ до школи - переламний момент у житті дитини. Він пов'язаний із новим типом стосунків з оточенням (ровесниками й дорослими), новим видом основної діяльності (навчальної, а не ігрової). У житті дитини змінюється все: обов'язки, оточення, режим. Це «кризовий період» у житті дитини, і ця «криза» виявляється у тому, що свої ігрові потреби дитина має задовольняти у навчальні способи. Процес адаптації до шкільного життя у дітей триває по-різному - від 2 тижнів до 2-3 місяців, залежно від рівня їх готовності до школи, психофізіологічних особливостей та стану здоров'я. Вирішальну роль тут відіграє сформований у дошкільному віці рівень готовності до школи, або «шкільної зрілості» [3].

До дитини в цей період висуваються нові запити, у неї з'являються нові обов'язки, нові друзі, нові стосунки з дорослими, що вимагає від дитини певних моральних зусиль і досвіду. Дитина опиняється в соціальній позиції, отримує право на навчання. А чи готова вона до цього?

Готовність дитини до навчання в школі можна констатувати як інтерактивну характеристику розвитку дитини, що зумовлює успішну адаптацію до вимог шкільного життя дитини.

Для успішного входження першокласника в навчальну діяльність необхідне цілеспрямоване формування трьох її компонентів – інтелектуального, емоційного і вольового.

Для розвитку інтелектуального компоненту необхідно формувати певний рівень понять, правил, розширювати словниковий запас і запас знань, які дозволяють побачити спільне в предметах, явищах, діях.

Для розвитку емоційного компоненту необхідно підтримувати позитивний емоційний досвід учнів, створювати для цього умови навчальної діяльності (цікаві завдання, загадки, ребуси тощо) [1].

Для розвитку вольового компоненту необхідно: вчити дітей свідомо приймати запропоновану мету завдання, або самому її ставити, домагатися її виконання, варіювати об'єм завдань, ступінь її складності, час виконання, ступінь і форму сторонньої допомоги.

Адаптація першокласників до навчання у школі - одна з найактуальніших проблем дитячої психології, яка вирішує її разом із педагогікою, психогігієною, біологією, соціологією. Процес адаптації - вузловий момент становлення дитини в якості суб'єкта навчальної діяльності. По-перше, тому, що в ході адаптації до шкільного навчання дитина отримує орієнтацію в системі поведінки, яка надовго визначає подальшу долю її розвитку. По-друге, в ході цього процесу формується учнівський колектив з певним рівнем соціально-психологічної згуртованості. Взаємини у шкільному класі виступають могутнім засобом залучення особистості дитини до нових соціальних функцій, культури, норм поведінки, характерних для школи [2].

Психологічна адаптація являє собою процес мотивації адаптивної поведінки людини, формування мети і програми її реалізації у ситуаціях, що відзначаються значною новизною та значущістю. Це процес взаємодії особистості дитини із середовищем, за якого дитина повинна враховувати

особливості середовища й активно впливати на нього, щоб забезпечити задоволення своїх основних потреб і реалізацію значущих зв'язків. Процес взаємодії особистості й середовища полягає в пошуку й використанні адекватних засобів і способів задоволення основних її потреб, до яких належать потреба в безпеці, фізіологічні потреби (у їжі, сні, відпочинку тощо), потреба в прийнятті та любові, у визнанні та повазі, у самовираженні, самоствердженні й у розвитку. Тим самим закладаються можливості для успішної соціальної адаптації й соціалізації дитини.

Соціальна адаптація - це процес, за допомогою якого дитина або дитяча група досягають стану соціальної рівноваги при відсутності переживання конфлікту із оточуючими людьми.

Соціальну адаптацію розглядають як завершальний, підсумковий етап адаптації в цілому, що забезпечує як фізіологічне і психологічне, так і соціальне благополуччя особистості. Першокласник повинен пристосуватись до вимог тих соціальних груп, що характерні для школи (учнівська група, вчителі, інші класи тощо).

Період адаптації першокласника пов'язаний із трансформацією раніше сформованих у нього стереотипів поведінки й навичок життєдіяльності, що призводить не лише до низки утруднень у взаємодії з оточуючим світом і в повсякденному житті, а й нерідко спричиняє погіршення навчальних успіхів. У першому класі спостерігається різке зниження мотивації дитини відвідувати школу й навчатись, падіння пізнавального інтересу, що пов'язано саме з труднощами адаптаційного періоду.

Основні проблеми соціалізації молодшого школяра в перші місяці відвідування школи можна позначити як труднощі соціально-психологічної адаптації дитини до вимог навчання в школі.

Учитель повинен створити всі умови для успішної адаптації першокласників до шкільного навчання, а для цього педагог повинен глибоко розбиратись у вікових особливостях психічного розвитку молодшого школяра. Нагадаємо, що характеристика кожного вікового періоду психічного розвитку

містить такі основні компоненти: провідну діяльність, соціальну ситуацію розвитку, новоутворення психіки й особистості. Складність управління цим процесом полягає в тому, що перебіг адаптації у різних дітей відбувається по-різному, залежить від їх індивідуально-психологічних особливостей, рівня підготовленості дитини до шкільного навчання, а також від педагогічних умов, створених у школі для роботи з першокласниками.

Наше дослідження проводилось у три етапи протягом першого року навчання дітей у школі та було спрямовано на вивчення особливостей адаптації дітей шостого та сьомого року життя.

Виявлено певні особливості адаптації. Діти віком від 6 до 7 років були вже повністю адаптовані на другому етапі дослідження (через 2 місяця після початку навчання), а 20% дітей віком від 5 до 6 років залишились неадаптованими на третьому етапі дослідження. (через 4 місяці після початку навчання). Отримані результати підкреслюють важливість дослідження психологічної зрілості дітей перед початком їх навчання у школі.

Література

1. Венгер Л. Як дошкільник стає школярем? / Л.Венгер // Дошкільне виховання – 2005 – № 8. – С. 66-74
2. Діагностика навчальної діяльності та інтелектуального розвитку дітей / Під ред. Д. Б. Ельконіна, А. Л. Венгера. – К., «Наука», 1991. – С. 87
3. Особливості психічного розвитку дітей 6-7-річного віку / Під ред. Д. Б. Ельконіна, А. Л. Венгера. – М., МГУ, 2000. – 126 с.

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ ПРАВ ЛЮДИНИ***Олександра Осипенко****КВНЗ «Богуславський гуманітарний
коледж імені І.С. Нечуя-Левицького»***Науковий керівник – викладач Кушнір О.М.**

Протягом багатьох століть змінювалося розуміння владних відносин і засад, що їх закладали в основу прав та обов'язків, підвладних структур. Фактично права належали привілейованим верствам населення, тоді як переважна більшість підвладних була позбавлена відповідних можливостей для самореалізації й утвердження власної честі та гідності.

Слід зазначити, що протягом тривалого часу розвиток концепції прав та свобод людини і громадянина відбувався в контексті боротьби різних антагоністичних позицій з погляду на ті чи інші проблем, які є дотичними до інтересів різних зацікавлених груп [1].

В період становлення України, як правової держави, питання прав людини та їх порушення стало одним з важливих соціальних проблем. Конституція України закріплює пріоритет прав людини, тобто визнає гарантування прав і свобод людини та громадянина у відповідності до загальновизнаних принципів та норм міжнародного права [2]. Це означає, що в українському суспільстві визнається свобода: слова та політичних поглядів, думки, переміщення тощо. Проте, порушення прав людини в державі є реальною проблемою: високий рівень безробіття молодих фахівців, затримка виплат заробітної плати, недоступність отримання відповідних медичних послуг тощо.

Само по собі проголошення та визнання прав людини є недостатнім. Окрім прийняття відповідних законів та відпрацювання механізмів їх виконання, державою та її інститутами, необхідно, щоб цінність прав та свобод людини увійшла у свідомості суспільства та кожної особистості. Якщо людина

не усвідомлює цінності своїх прав, вона не зможе ані отримати, ані використати, ані захистити їх [3].

Таким чином, додержання прав та свобод людини в нашій державі можливе лише за умови високого рівня правової культури кожного громадянина.

В умовах сьогодення, основними тенденціями сучасного розвитку прав людини є:

- широке запровадження у всі сфери життя суспільства уявлення про те, що саме людина є первинним і головним суб'єктом невід'ємних прав, які мають соціальну природу (соціально-природний характер);

- поширення принципу правової рівності на все суспільство;

Після Другої світової війни дотримання прав людини поступово перестало бути суто внутрішньою справою держав, від тоді виникла і дедалі міцнішає ідея створення нового міжнародного правопорядку. Серед найважливіших правових тенденцій розвитку права слід назвати такі:

- універсалізація проблематики й концепції прав людини, поширення її на дедалі більшу кількість держав;

- поширення верховенства норм міжнародного права з питань прав людини щодо відповідних норм внутрішньодержавного законодавства;

- об'єктивна інформованість світової громадськості про стан дотримання цих прав у різних країнах;

- утворення й розгортання діяльності недержавних, неурядових організацій із захисту прав людини, міжнародна та державна підтримка таких правозахисних структур;

- підвищення ефективності міжнародних контрольних механізмів у сфері захисту прав людини [4].

Яскравим виявом більшості зазначених тенденцій стала, зокрема, друга Всесвітня конференція з прав людини, організована ООН у Відні в червні 1993 році. В роботі конференції, що проходила під девізом "Права людини: знати їх,

вимагати їх, захищати їх", взяли участь урядові делегації понад 170 держав, у тому числі й України [4].

У XX-XXI ст. однією із загальних тенденцій розвитку інституту прав людини є, як зазначалось, його глобальна універсалізація. Про це свідчить, наприклад, те, що до найвизначніших договірних актів ООН з прав людини – Міжнародного пакту про громадянські і політичні права; Міжнародного пакту про економічні, соціальні й культурні права; Конвенції про права дитини; Конвенції про ліквідацію усіх форм дискримінації стосовно жінок; Конвенції про ліквідацію усіх форм расової дискримінації - приєднались, починаючи із 70-х років, до 90% усіх держав світу, а заключний документ проведеної 1993 р. у Відні Всесвітньої конференції з прав людини підписали представники усіх 170 держав, котрі брали у ній участь.

Сучасне розуміння прав людини має два виміри: морально-політичний і правовий. Права людини в морально-політичному аспекті означають, що кожна людська істота має невід'ємні і невідчужувані права і свободи і вимагає поваги до її людської гідності; людина не є знаряддям для досягнення будь-яких політичних цілей, вона є головною метою політичного ладу. Права людини в правовому аспекті означають, що кожна людина має визначений правовий статус, тобто закріплений у нормах права (національного і міжнародного) перелік своїх прав і обов'язків держави та міжнародних організацій, щодо дотримання і захисту цих прав, а також обов'язок людини не порушувати права і свободи інших людей [5].

Права людини – це сукупність правових норм, що окреслюють простір вільної від втручання держави діяльності людей, а також розподіл прав і обов'язків між людиною та державою [5].

Юридично права людини фіксуються на національному рівні - у конституціях і законодавстві країн, на міжнародному рівні – у міжнародних пактах, конвенціях, які є міжнародно-правовими документами, де визначається перелік прав людини, які визнають і захищають держави, що підписують ці документи. Міжнародні пакти і конвенції, також, містять визначення системи

контролю за дотриманням державами тих зобов'язань, які вони взяли на себе, підписавши відповідні угоди. Усе більша кількість міжнародних конвенцій визначає можливість звернення людей до міжнародних органів з проханням про захист їх прав.

В сучасному світі, коли проблема захисту прав людини вийшла за межі кожної окремої країни, виникла необхідність у створенні універсальних міжнародно-правових стандартів, у яких відображався б повний каталог основних прав людини. Ці права відображені в ряді важливих міжнародно-правових актів, які встановили загальні стандарти прав та інтересів особи, це зокрема: Міжнародний Біль про права, Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права та ін.

З вище викладеного можемо зробити висновок, що становлення і розвиток прав людини має тривалу історію супроводжується боротьбою доктрин і традицій, характерних для тої чи іншої країни. Незважаючи на давність виникнення самої ідеї прав людини, справжній свій зміст вони набувають на основі принципів демократії, свободи, справедливості, рівності, визнання самоцінності людини. На такій основі стало можливим закріплення основних прав людини в конституціях демократичних держав.

Права людини повинні здобути провідне місце в політико-правових доктринах і в практиці сучасності. Наше суспільство стане вільним, демократичним, гуманним тільки тоді коли на практиці буде втілений в життя конституційний принцип, зафіксований в ст. 3 Конституції України: “Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави”.

Література

1. Історичні передумови сучасної концепції прав людини і громадянина. - [Електронний режим]. - Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/2195>.
2. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – ст. 141.
3. Усвідомлення людиною цінності своїх прав, а також змога їх отримати, їх використати, їх захистити. - [Електронний режим]. – Режим доступу: http://lib.uabs.edu.ua/library/Zbirnik/Z_student_2006.htm.
4. Основні тенденції сучасного розвитку прав людини . -[Електронний режим]. -Режим доступу: <http://pidruchniki.com/15060913/pravo>.
5. Морально-політичний і правовий виміри прав людини . - [Електронний режим]. - Режим доступу: <http://iem.donntu.edu.ua/doc/soz/ragozin>.
6. Права людини – основа сучасної демократії . - [Електронний режим]. - Режим доступу: <http://iem.donntu.edu.ua/doc/soz/ragozin>.

ПРОБЛЕМА СТВОРЕННЯ МОДЕЛІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Ірина Ослюк

ВКНЗ « Володимир- Волинський

педагогічний коледж імені А. Ю. Кримського»

Науковий керівник – викладач педагогіки Катинська Л.Л.

У сучасному освітньому просторі все вищі вимоги ставляться до професійної компетентності соціального педагога. Місце та роль соціального педагога в соціально – педагогічному просторі визначається його місією бути гарантом прав та інтересів дітей, їхнього розвитку згідно з власною внутрішньо інтенційною спрямованістю, комфортних умов для життєдіяльності [2, с. 21]. У своїй діяльності соціальний педагог повинен мати професійні уміння та навички роботи за місцем проживання дітей і підлітків у мікрорайонах шкіл, з інспекціями РВВС у роботі з неповнолітніми, у дитячих секторах, в

інтернатних установах, дитячих будинках, мати практичні навички виховання окремих особистостей чи груп людей, що об'єднані соціальними негараздами, вміти вивчати надання допомоги у становленні, розвитку та саморегуляції особистості на основі синергетичного поєднання як зовнішніх, так і внутрішніх чинників [7, с. 87]. Соціальні педагоги сьогодні започатковують свою діяльність у загальноосвітніх навчальних закладах. Організаційною основою їхньої діяльності слугують Закон України «Про освіту» (1996), в якому зазначено статус провідного фахівця із соціального виховання – соціального педагога – у загальноосвітньому навчальному закладі (стаття 22), Концепція виховання у національній системі освіти, «Орієнтовний зміст виховання у національній школі» (1996) [3, с. 7-9]. Відповідного досвіду достатнім чином ще не напрацьовано, тому ці фахівці потребують методичної допомоги. Питання професійної діяльності соціального педагога в загальноосвітніх школах піднімали в своїх дослідженнях О. Васильєв, О. Главник, Л. Заїков, І. Зверєва, А. Капська, Л. Коваль, О. Кочерга, Н. Красовицький, Л. Мардахаєв, а його професійних якостей і вмінь М. Бойко, М. Гриценюк, М. Левтик [4, с. 38]. В роботах цих вчених аналізується інформаційний матеріал, який допоможе молодим педагогам на шляху їх професійного становлення [1, с. 18-19].

Метою даного дослідження є потреба створення моделі соціально - педагогічної діяльності у сучасному загальноосвітньому навчальному закладі та визначення ролі соціального педагога в ній.

В зміст оптимальної моделі соціального педагога входять такі компоненти: спрямованість діяльності (на себе, на дітей, на дорослих), а також такі складові, як професійні знання, професійні уміння, професійні якості [5, с. 67]. В змісті професійних якостей домінуючими є інтелектуальність, самокритичність, емоційна стійкість, впевненість в собі, самоповага, самодостатність. В контексті спрямованості діяльності соціального педагога на дітей в системі професійних знань домінуючими є знання про вікові та типологічні особливості розвитку, динаміка розвитку особистості в онтогенезі, вікова норма і відхилення у психосоціальному і особистісному

розвитку, особливості дитячого колективу і малої групи, типові проблеми дітей і підлітків, неформальні підліткові об'єднання, молодіжні субкультури.

В контексті спрямування педагогічної діяльності соціального педагога на дорослих в змісті професійних знань слід виділити знання про психологію особистості, психологію професійної діяльності, психопедагогіку, знання із соціальної педагогіки, психології спілкування, конфліктології, соціальної терапії, клієнтоцентроване консультування, про типові проблеми соціальних і професійних груп. Ознаками непрофесіоналізму соціального педагога є: відсутність гнучкості, над опіка (над контроль), вузька спеціалізація (ризик «віртуозності»), невмілість (відсутність необхідної кваліфікації) [6].

Нами було проведено науково-педагогічне дослідження на базі загальноосвітніх закладів міста Володимир – Волинського. Метою дослідження стало вивчення професійної ролі соціального педагога (система професійно значущих знань, умінь та навичок) для формування інтегруючих ціннісних орієнтацій. Проведене анкетування «Система інтегруючих цінностей» серед соціальних педагогів – практиків відповідно до вимог методики Т. Семигіної надало такі результати: опитано 7 респондентів. З них: 4 - стаж роботи 3 роки; 3 – стаж роботи 1,5 роки. База дослідження була ідентичною, його учасники мали однакові умови дослідження.

На першому етапі досліджувалась система професійно значущих знань, умінь та навичок соціального педагога для формування інтегруючих ціннісних орієнтацій. Відповідно до методики Т. Семигіної визначались рівні етичного стандарту. Респондентам, в кількості 7 чоловік, було запропоновано шкалу оцінки етичних норм професійної діяльності соціального педагога. Визначаючи домінанти етичних норм, респонденти визначили таку послідовність етичних норм: моральні правила – 10 балів; справедливість – 10 балів; гуманізм – 10 балів, що становить 57% узагальненого результату. Таким складовим кодексом професійної компетентності, як: толерантність було надано 8 балів, об'єктивності – 6 балів, конфіденційності – 3 бали, що становить 44% бажаного результату. На жаль, необхідна риса соціального педагога: альтруїзм не

знайшла відображення в оцінюванні і це викликає потребу подальшого дослідження співвідношення реального та необхідного у професійному портреті соціального педагога. На жаль, у практиці роботи соціального педагога не надається вагоме значення конфіденційності, що шкодить ефективності роботи та є сигналом для подальшого роз'яснення важливості даної складової у соціальній роботі.

Другий етап дослідження торкався визначення суті діяльності соціального педагога в загальноосвітніх закладах. З цією метою було проведено анкетування зі студентами педагогічного коледжу по вибору професії соціального педагога. Відповідно до методики В. Чернокозової «Готовність до педагогічної діяльності» ми визначали співвідношення між психологічними особливостями особистості і її готовністю до соціально - педагогічної діяльності в загальноосвітньому закладі. Респондентам, в кількості 30 чоловік, було запропоновано визначити власну готовність до педагогічної діяльності, шляхом позначення позитивної (+) та негативної відповіді (-), або проставити «0» балів у випадку відсутності конкретної відповіді. На запитання «Чи вибрав би ти професію соціального педагога?» 18 респондентів відповіли ствердно – «так», 7 – «ні», а от 3 з них не визначилися у виборі, 2 – не взяли участі у даному визначенні, мотивуючи, що це їх не цікавить. Основними мотивами негативного вибору стали: відсутність кваліфікаційної характеристики і власна потреба. При пред'явленні переліку професійних знань, умінь та навичок респондентам, їх вибір змінився: тільки 7 із них готові до свідомого вибору соціально – педагогічної діяльності. Мотивацією виборів є невідповідність власних якостей вимогам професії, недостатній рівень комунікативних вмінь, відсутність навичок соціального впливу із наперед передбачуваним позитивним результатом, потреба самовдосконалення.

Третій етап дослідження торкався визначення доцільних форм роботи соціального педагога із учнівською молоддю. З цією метою у ЗОШ №3 із учнями 5-7 класів були проведені: лекція «Шкідливі звички», тренінги – вправи «Моральна дилема» та «Незакінчені речення». При обробці результатів

ефективності даних форм у соціально – педагогічній роботі ми отримали такі результати: найбільш ефективною є робота дискусійного характеру у великих чи малих групах учнів – 30%; навчання інших – це тренінги «знаєш сам – навчи іншого» як інтерактивна форма передачі набутих вмінь та навичок – 20%; практичні заняття із відео методом теж вагомі у соціально – педагогічній роботі – 15%; перегляд відеофільмів, відеороликів, кіно матеріалів, сюжетів переконливого змісту дають кращий результат взаємодії – 10%, ніж лекції та читання – 5%. Отже, проведені дослідження переконливо засвідчують, що дана проблема є актуальною і сьогодні вкрай важливо чітко визначити пріоритетні професійні складові соціально – педагогічної діяльності. Не менш важливо у професійній підготовці майбутнього соціального педагога, відповідно до результатів науково дослідження М. Лукашевича та Т. Семигіної формувати цілепокладання, що полягає у регулюванні стосунків людини із суспільством, надання їй допомоги, підтримки для її самоутвердження. При відборі до навчання на факультети соціальної педагогіки у ВНЗ необхідно дбати, щоб це не були випадкові люди, якими керують меркантильні почуття.

Отже, місце та роль соціального педагога в соціально – педагогічному просторі визначається його місією бути гарантом прав та інтересів дітей, їхнього розвитку згідно з власною внутрішньо інтенційною спрямованістю, комфортних умов для життєдіяльності. Модель соціально - педагогічної діяльності на сучасному етапі перебуває у стадії формування. Провідним чинником даної моделі є формування громадянськості, як інтегруючої ціннісної орієнтації. Таким чином, спираючись на вище зазначене, можемо констатувати, що діяльність соціального педагога є обов'язковою, особливо у загальноосвітніх навчальних закладах, як для вирішення проблем навчання й виховання, так і для покращення взаємовідносин між дітьми та дорослими. До проблем, які потребують вирішення варто віднести такі: відсутність чітко визначеного функціоналу соціального педагога в нормативних документах, ототожнення завдань діяльності практичного психолога і соціального педагога в закладах освіти, надмірний діапазон напрямів професійної діяльності фахівця.

Література

1. Бірюкова М.С. Зміст та структура професійної діяльності соціального педагога // Практична психологія та соціальна робота.-2006.- №2.-С.18-20.
2. Веретено О.О. Становлення професії соціального педагога в Україні // Практична психологія та соціальна робота.-2001.- №4.- С.21-22.
3. Зарецька А. Ціннісні орієнтації учнівської молоді / Аліна Зарецька // Психолог. – 2011. – № 46. – С. 3-9.
4. Лукашевич М.П., Семигіна Т.В. Соціальна робота (теорія і практика): підручник. – К.: Каравела, 2009. – 368с.
5. Сейко. Н.А, Коляденко С.М. Методичні рекомендації до курсу «Методика роботи соціального педагога». - Житомир: Житомир. держ.ун.-тет, 2000. – 104с.
6. Соціальний педагог // Кваліфікаційні характеристики педагогічних працівників, для яких встановлені кваліфікаційні категорії, розроблені авторським колективом у складі: Болтівець С.І., Луговий В.І., Міненко А.С., Нікітенко О.І. Додаток до Типового положення про атестацію педагогічних працівників України, затверджений наказом МОУ від 20 серпня 1993 р., №310; зареєстрований в Міністерстві юстиції України 2 грудня 1993 р. за № 176
7. Технології професійно – педагогічної підготовки майбутніх учителів: навчальний посібник / За ред. О.А.Дубасенюк – у 2 ч.- Житомир: Житомир. держ.ун.-тет, 2000. – 104 с.

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ФЕНОМЕНУ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

Катерина Павлович

Інститут розвитку дитини

НПУ ім. М.П.Драгоманова

Науковий керівник – д. філос. н., професор Крилова С.А.

Предкам українського народу був властивий культ здоров'я. Розуміння здоров'я в українців ґрунтувалося на знанні та обоженні сил Природи, вмінні

застосовувати трави й природні чинники (воду, росу, сонце, повітря). В Україні з давніх-давен люди під час зустрічі віталися: «Здоров будь!», а прощалися словами: «Бувай здоровим».

Турбота про здорове покоління програмувалася ще в дошлюбний період, під час весілля й надалі зумовлювала поведінку вагітної жінки.

Дієвим і найдоступнішим засобом зміцнення здоров'я були оздоровчі сили природи: повітря, вода, сонце, земля.

Народна педагогіка всіляко заохочувала перебування на свіжому повітрі. "Як дитина бігає і грається, то їй здоров'я усміхається", - говорили в народі.

У великій пошані в нашого народу є вода. Її називають кров'ю землі. Наші прадіди вважали, що всі немочі й хвороби людські наслані нечистою силою. Тому вірили в цілющі властивості води, поклонялися їй як животворній очищувальній силі, її освячення в церквах - елемент багатьох релігійних свят. Святять на Водохреща, Стрітєння, Спаса. Свяченою водою окроплюють хати, будівлі, на Різдво ставлять біля куті.

Здавна українці застосовують задля зміцнення здоров'я гартувальні процедури - щоденне умивання, обтирання хворих місць свяченою водою, посилення дітей під літній дощ, ходіння босоніж по росі тощо.

Наші прадіди з обережністю використовували й сонце як засіб оздоровлення, підставляючи під сонячні промені лише незначні ділянки тіла. Однак нині дорослі й діти здебільшого порушують рекомендації лікарів щодо прийому сонячних ванн, забуваючи про дослідження вчених про підвищену радіоактивність сонця, що, в свою чергу, викликає ріст ракових клітин.

Рідна земля завжди асоціюється з образом матері. Земля давала силу (знесилений у битві з ворогом торкався землі); годувала й одягала людину (земля - наша мати, що посієш, те будеш мати); і забирала в кінці життєвого шляху (земля дає все і забирає усе).

У теплу пору і діти, і дорослі ходили босоніж. Це був чудовий засіб гартування організму, запобігання плоскостопості.

Київська князівна Євпраксія (1108 - 1172), онука Володимира Мономаха на прізвисько «Добродія», вивчала народну медицину, лікувала. Вона написала трактат з гігієнічними порадами, розповідями про користь повітря, фізичних рухів, раціонального харчування.

Однак слід зауважити, що в різні історичні періоди в українців був сформований відповідний до соціальних, економічних, політичних умов національний ідеал тілесної й духовної досконалості людини, але він завжди відповідав основам традиційного життєвого укладу, менталітету, звичаям і традиціям. Усі народні свята в Україні були оздоровчими, бо сприяли радості, бадьорості духу, оптимізму, очищенню, прагненню любити й спілкуватися з природою.

Народна наука про здоров'я через традиції та звичаї вчила кожного цінувати, берегти та відновлювати своє здоров'я. А підтвердженням цього є наявність численних приказок та прислів'їв про здоров'я, слов'янських дум і билин, які розповідають про фізичне та моральне здоров'я богатирів.

Таким чином, культурні і етнографічні особливості кожного народу впродовж різних історичних періодів поглиблювали медико-гігієнічний зміст поняття «здоровий спосіб життя» людини [1, с. 232].

З настанням епохи капіталістичного устрою суспільства відбуваються зміни і в формуванні здорового способу життя, що пов'язане, насамперед, з розвитком промисловості. Починаючи з XV ст., виникає потреба в психічно і фізично здоровій робочій силі. Тому відомі вчені (Бернардино, Рамацціні та інші) починають посилено займатися питаннями збереження і зміцнення здоров'я робітників.

Активно порушується тема формування здорового способу життя і в працях видатних учених А.Дістервега, Я.Коменського, Й.Песталоцці.

Я.А.Коменський розкрив можливості «материнської школи» у здійсненні оздоровчого виховання дітей. Й.Г.Песталоцці, використовуючи досвід швейцарської народної педагогіки, доводив необхідність врахування принципу природовідповідності в різних напрямках виховання, в тому числі й

оздоровчого, що закладається в сім'ї. Велику роль у вихованні він відводив методу вправ. Дітей необхідно навчати, виховувати в них такі вольові якості, як самоволодіння й витримка. А.Дістервег, торкаючись питання оздоровчого виховання дітей, належне місце відводив особливостям культури країни, яка є батьківщиною малюка. Мету виховання він вбачав у служінні «істині, красі й добру».

Формування концепції суспільного здоров'я пов'язують з Великою французькою революцією, коли прогресивні діячі XVIII ст. розглядали фізичне, духовне та соціальне здоров'я як основу, фундамент, без якого неможливо створити новий соціальний організм. Саме у цей період особлива увага приділяється питанням збереження і зміцнення фізичного та духовного здоров'я людини. Так, А. Шопенгауер зазначає: «Перша і найважливіша умова для нашого здоров'я полягає ... в благородній вдачі, здібній голові, щасливому праві, доброму настрої і добре влаштованому цілком здоровому тілі, ... і тому ми значно більше повинні турбуватися про розвиток і підтримку цих якостей» [2, с. 48–51].

Д.Локк розкриває ідею соціальної цінності здоров'я. У творі «Про виховання» він пише: «Наскільки здоров'я необхідне нам для професійної діяльності та щастя, настільки кожному, хто бажає грати яку-небудь роль у цьому світі, потрібна міцна конституція, здатна терпіти злидні та втому».

Ряд філософів та лікарів цього періоду акцентують увагу на засобах і способах досягнення здорового способу життя. Так, Ф.Бекон у трактаті «Про підтримку здоров'я» пише, що людина повинна «чергувати піст і хороше харчування, але частіше харчуватися; чергувати періоди активності й сон, але віддавати перевагу сну; чергувати відпочинок і вправи, але частіше вправлятися. Таким чином, буде підтримуватися і змінюватися людська природа» [1, с.152-153].

Впродовж XVIII – XX ст. у науковій думці відбувається становлення таких аспектів проблеми формування здорового способу життя: сутність і зміст поняття «здоровий спосіб життя» людини, його елементи і структура, форми

регуляції процесу становлення здорового способу життя, критерії, фактори й умови його цілеспрямованого формування, провідні тенденції розвитку явища в різних конкретно-історичних умовах.

Особливий вплив на розвиток виховних традицій щодо ведення здорового способу життя мав Г.С. Сковорода. Він радив вшановувати моральні, духовні й оздоровчі закони наших предків, вимагав і практикував вивчення основ здоров'я на засадах народної мудрості.

Належної уваги взаємозв'язку фізичного й духовно-морального розвитку людини надавав М.В. Ломоносов. Він зазначав, що лише здоровий народ, який не викоринює і, навпаки, всмоктує всі моральні ідеали, шанує мораль і дотримується етичних норм, а також бачить користь у праці та знаннях, лише той народ може називатися народом майбутнього – а отже, великим народом.

Відомі діячі культури М.О.Добролюбов, Д.І.Писарєв, М.Г.Чернишевський надавали поняттю «здорового способу життя» людини медико-гігієнічного характеру, розглядаючи його таким, що включає дію нешкідливих для здоров'я факторів і визначається лише умовами праці, побуту, характерним харчуванням. Так, Д.І.Писарєв вважав, що «всі зусилля розсудливої людини повинні спрямовуватися не на те, щоб лагодити і конопатити свій організм, як старий і дірявий човен, а на те, щоб улаштувати собі такий раціональний спосіб життя, при якому організм якнайрідше знаходився б у стані розладу і, таким чином, якнайрідше потребував би лагодження» [3, с. 44–47].

У цей час поняття «здорового способу життя» людини формується як цілісність. У ньому вимальовується фізичний, психічний та соціальний компоненти.

В другій половині XIX – першій половині XX ст. актуалізуються погляди вчених щодо необхідності розробки теоретичних і практичних основ виховання в підростаючого покоління навичок здорового способу життя. Зокрема, в цей час визначено теоретичні основи означеного процесу: відношення душі й тіла (К.Ушинський, П.Юркевич, Г.Ващенко); природовідповідність і гармонійність

у тіловихованні (О.Духнович, К.Ушинський, Г.Ващенко, В.Сухомлинський); організація позакласної та позашкільної оздоровчої роботи (О.Тисовський); зв'язок оздоровчої роботи з різними напрямками виховання – фізичним і трудовим (М.Демков), естетичним (Г.Ващенко), релігійним (П.Юркевич, Г.Ващенко), гігієнічним, родинним (К.Ушинський, Г.Ващенко, В.Сухомлинський), патріотичним (І.Боберський, О.Тисовський, Г.Ващенко, А.Макаренко).

Засновником української педагогічної теорії виховання здорового способу життя можна вважати К.Д.Ушинського. Він у навчальній програмі з педагогіки в розділі «Фізичне виховання» визначив систему знань, необхідних учителю тіловиховання. Складовими даної системи є загальні теоретичні основи фізичного виховання (загальне поняття про фізичне виховання), необхідність вивчення фізіологічних процесів в організмі, особливості харчування, діяльність м'язової й нервової систем, дитячі рухливі ігри, гімнастика та їх педагогічне значення, опанування дітьми основ здорового способу життя; відомостей про м'язову діяльність (значення м'язової системи в організмі, будова м'язів і їх діяльність, вплив мускульної діяльності на розвиток людини, співвідношення цієї діяльності та харчування, шкідливі та сприятливі умови правильного розвитку м'язів, рухи як джерело м'язових відчуттів, значення цих відчуттів у розвитку людини); про нервову систему (будова й діяльність нервової системи, значення нервової системи для ростових і м'язових процесів, вплив засобів фізичного виховання – гімнастики, плавання, ігор, здорового способу життя - на нервову систему, вплив розумового та фізичного навантаження на нервову систему). Таким чином, К.Ушинський підходив до проблеми виховання здорового способу життя дітей як до освітньо-гігієнічного засобу. Намагаючись практично вирішувати проблему кваліфікованих педагогів, спроможних здійснювати означений процес [5, с. 775].

О.Духнович наголошував, що праця – найважливіший фактор становлення особистості. На принципі природо відповідності ґрунтуються його

думки про рівномірний розвиток фізичних та інтелектуальних сил дитини. Цьому принципу підпорядковується й зміст оздоровчого виховання.

На необхідності організації педагогом процесу виховання навичок здорового способу життя дітей наголошував М.Демков. Покладаючи відповідальність за збереження здоров'я дитини на навчальний заклад та сім'ю, він рекомендував вихователям враховувати в процесі фізичного виховання вікові та фізіологічні особливості розвитку дитячого організму.

Г.І.Ващенко («Тіловиховання як засіб виховання волі і характеру») у вихованні здорового способу життя, за правильної його організації, вбачав такий виховний засіб, який забезпечить гармонійний розвиток фізично здорової, національно свідомої молоді.

Проблему виховання в дітей навичок здорового способу життя в історії педагогіки, педагогічній теорії та практиці порушували й розвивали С.Ф.Русова, М.І.Пирогов, Х.Д.Алчевська, І.І.Огієнко, А.С.Макаренко, В.О.Сухомлинський. Цінними в цьому аспекті є ідеї та освітня діяльність вище названих вчених, хоча в їхніх працях немає валеологічних термінів і понять у сучасному трактуванні.

С.Ф.Русова, вперше виділивши природознавство як окремий навчальний предмет, вважала, що його необхідно вивчати у зв'язку з медичними даними про людину. Розкриваючи взаємозалежність природи і здоров'я людини, вона підкреслювала роль сільськогосподарської, побутової праці в загартуванні хлопчиків і дівчаток, а також зазначала, що «на загальний фізичний і естетичний розвиток дитини впливає природне середовище, де знаходиться навчальний заклад».

Значну увагу вихованню здорового способу життя приділяв М.І.Пирогов у своїх педагогічних працях «Питання життя», «Бути і здаватися», «Про статут нової гімназії». Відомий педагог пропагував ідею загальнолюдського виховання, формування «істинної людини».

На важливість оздоровчого виховання зростаючої особистості засобами народної педагогіки вказувала у своїх педагогічних творах Х.Д.Алчевська.

Можливість вирішення низки суспільних проблем у формуванні фізично сильної, вольової, дисциплінованої особистості за допомогою фізичного виховання вбачав А.С.Макаренко, практична діяльність якого в цій галузі мала успіхи.

Важливу роль у вихованні здорового способу життя відіграє методика роботи «Школи під голубим небом» В.О.Сухомлинського, суть і зміст якої відомий педагог розкрив у праці «Серце віддаю дітям».

Увага до феномену «здорового способу життя», як важливого чинника розвитку особистості в Україні приділялася в 20 – 30-х роках. У цей період створено Всеукраїнський інститут соціалістичної охорони здоров'я, який став науковою базою для вивчення проблеми формування здорового способу життя. Друкувалась низка спеціальних журналів: «Шлях до здоров'я» (1925-1941), «Здоров'я і освіта» (1921-1922), «Здорова зміна» (1931-1933) тощо. Набули популярності театралізовані санітарно-просвітницькі вистави для населення.

В останнє десятиріччя минулого століття в західній літературі зустрічаються концепції здорового способу життя, пов'язані з активізацією діяльності неоконсервативних ідеологів (Д.Белл, П.Бергер, Н.Гейзер, А.Гелен, І.Ріхтер та ін.). Зокрема, Д.Белл вважає, що ідеалом «здорового суспільства» є соціальна структура «патерналістичного типу». К.Кернер, соціолог з Гарвардського університету в США, підкреслює, що лише лібералізм дасть концепції здорового способу життя людини оптимально-методологічну основу. Соціо-біологічні, неоконсервативні, лібертаристські теоретико-методологічні підходи до висвітлення явища «здорового способу життя» людини, незважаючи на взаємну полеміку, принципово схожі один на одного.

Значний поштовх до вироблення наукової концепції здорового способу життя людини одержано завдяки працям відомих дослідників А.М.Ізуткіна, А.Д.Степанова, Г.І.Царегородцева. Вони вважають, що здоров'я є «Загальнолюдською цінністю і поступово перетворюється на значущий показник і одночасно на необхідну передумову прогресу соціальної системи в цілому і особистості зокрема».

В свою чергу дослідники Т.В.Васильєв, Г.А.Войнович, К.В.Дейнека, І.І.Литвинова, В.С.Лозинський, Г.П.Малахов, В.С.Михайлов, В.С.Полунін, Л.Г.Пучко, Б.П.Суханов зазначають, що останнім часом у повсякденній свідомості посилюється інтерес до різних способів зміцнення здоров'я за допомогою нетрадиційної, а також народної медицини.

Учені П.Брегг, В.Дільман, П.Іванов, Ю.Мерзляков, Х.Моль, А.Подтиб'якін, К.Херзлич, А.Царик, Г.Шелтон, С.Шелтон виділяють один із аспектів, або один із способів досягнення здорового способу життя й акцентують свою увагу на його вивченні. Такий підхід, безумовно, збагачує наші знання про предмет дослідження, але не характеризує його як ціле. Пропоновані в такому випадку заходи культивування здорового способу життя не мають системного характеру і часом суперечать один одному.

Як впливає з огляду загальнонаукової літератури, у вивченні досліджуваної проблеми останнім часом відбуваються деякі принципові зрушення. Зокрема, сучасні дослідники М.М.Амосов, Е.Г.Булич, Є.Г.Мільнер, А.М.Чайковський та деякі інші пропонують розглянути динаміку явища «здоровий спосіб життя» людини з позиції взаємодії об'єктивних і суб'єктивних факторів.

Проблемі здорового способу життя як важливого чинника формування здорової особистості, сучасному досвіду й методиці впровадження оздоровчої освіти та виховання дітей і молоді присвячено дослідження науковців О.Д.Дубогай, С.І.Жупанин, В.І. Туташиновський та ін.

У наукових працях О.Д. Дубогай особливу увагу звернено на розвиток особистості в школі освітньо-оздоровчої системи, яка характеризується виховним, освітнім і оздоровчим ефектами.

Нині значна увага науковців звернена на питання мотивації до необхідності ведення здорового способу життя, як важливого чинника розвитку особистості, організації систематичної роботи з виховання в дітей навичок здорового способу життя з використанням багатого національного досвіду й

усталених традицій українського народу та готовності педагогів до означеного виду діяльності.

Таким чином, значна частина спадщини минулого щодо відображення феномену здорового способу життя людини в теоретичній та практичній свідомості людей і сьогодні не втратила свого значення. Питання, пов'язані зі способом життя, які порушувалися в минулі часи, залишаються актуальними й у наш час.

Література

1. Болтарович З. Є. Народна медицина українців / З.Є Болтарович. – К.: Наук. думка. 1999. – 232 с.
2. Ващенко О. Здоровий спосіб життя – важливий чинник виховання особистості: теоретико-методологічний аспект / О.Ващенко // Освіта вчителя. – 2007. - № 5. – С. 48 – 51.
3. Ващенко О. Історичний аспект розвитку проблеми виховання здорового способу життя / О.Ващенко // Освіта вчителя. – 2006. - № 3. – С. 44 – 47.
4. Коментар до Базового компоненту дошкільної освіти в Україні. Науково-методичний посібник. Науковий редактор О.Л. Кононко. К, ред. журн. "Дошкільне виховання", 2003. – 243 с.
5. Ушинський К.Д. Собрание сочинений / К.Д Ушинський - М.: Учпедгиз. 1950. – Т. 8. – 775 с.

РОЛЬ ВИХОВАТЕЛЯ ДНЗ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Марина Панченко

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. н., доцент *Корень А. М.*

Суспільство є інститутом, який завжди продукує образ особистості, процес розвитку якої спрямований на осягнення соціуму, його предметів і відношень, історично вироблених форм і способів спілкування з природою і норм людських взаємин. Однак дитина самореалізується, коли стає особистістю, носієм соціально-людської діяльності у результаті її здійснення.

Успішне здійснення завдань всебічного і гармонійного розвитку підростаючого покоління великою мірою залежить від педагога, який є творцем особистості, довірена особа суспільства, якій вона довіряє найдорожче, найцінніше - дітей. Ця надзвичайно благородна і важка професія вимагає від людини, яка присвятила їй життя, постійної творчості, невтомної роботи думки, величезної душевної щедрості, любові до дітей, безмежної вірності справі.

Своєю власною поведінкою, культурою прояву почуттів вихователь формує особистість дитини. Дошкільники у всьому намагаються наслідувати свого наставника, він для них є представником і взірцем роду людського. Силою виховного впливу на дітей є поєднання зовнішньої і внутрішньої культури педагога.

У жодній з професій характер людини, її переконання, особистісні якості, світогляд не мають такого важливого значення, як у професії педагога. Адже разом з передачею дітям знань, умінь та навичок вихователь формує в них зародки світогляду, ставлення до навколишнього світу, виховує високоморальні якості особистості, почуття обов'язку і відповідальності, естетичні смаки і поведінку у відповідності з вимогами сьогодення.

Дитину дошкільного віку виховувати не легко, адже робота з дітьми цього віку вимагає від педагога поєднання материнської любові до своїх вихованців, постійної турботи про їхнє здоров'я, самопочуття з чіткою організацією навчально-виховного процесу. Вихователь має забезпечити загальний психічний розвиток дитини поряд з фізичним та духовним. Саме тому, такі високі вимоги ставляться до особистості вихователя, його ідейної і фахової підготовки. Життя доводить, що формувати всебічно і гармонійно розвинену особистість необхідно з найбільш раннього віку, і робити це повинні високоосвічені, ерудовані, віддані педагогічній справі люди.

Вирішальне значення у вихованні дітей мають особистісні якості вихователя - його скромність, чесність, справедливість, вміння розуміти вихованця, поділяти з ним радість і сум. Поєднання цих якостей, а також педагогічна майстерність є рушійною силою впливу педагога на дітей. Таким чином, педагогічна майстерність являє собою синтез особистісних якостей вихователя, його знань, умінь і навичок.

У будь-якій діяльності є звичайні працівники і справжні майстри своєї справи. Майстер досягає високого професійного рівня і досконалості. Він не спиняється на досягнутому, творчо працює над собою, прагне втілити в практику нове, оригінальне. Щоб стати фахівцем - майстром, недосить самих лише знань, необхідне ще й уміння творчо застосовувати ці знання.

За даними психолого-педагогічної літератури, складовими майстерності педагога є:

– глибоке знання матеріалу, який подається дітям, усіх тих моральних правил, норм і звичок, які їм треба постійно прищеплювати;

– досконале володіння методикою навчання і виховання, вміння трансформувати свої знання, робити їх доступними дітям певного віку й рівня розумового розвитку;

– педагогічний такт, який насамперед передбачає умілий підхід до вихованців, врахування їхніх вікових та індивідуальних особливостей [5].

Характерною особливістю діяльності вихователя дошкільного закладу є те, що він працює з дітьми, які надзвичайно інтенсивно психічно і фізично розвиваються. Це ставить його перед необхідністю постійного варіювання прийомами і методами виховного впливу на вихованців.

Істотну роль у набутті майстерності відіграють інтерес вихователя до педагогічної діяльності і любов до дітей - це вміння бачити і відчувати дитячу душу. В тому, як вихователь ставиться до переживань дитини, наскільки здатний розуміти її, полягає основа педагогічної майстерності.

Важливою якістю особистості вихователя є його інтелігентність. Вона виявляється, зокрема, у способі спілкування з дитиною розумінні й визнанні її прав. Педагог виховує завжди, оскільки він сам - об'єкт дитячої уваги й наслідування. Своїм зовнішнім виглядом - ходою, одягом, зачіскою, звичкою говорити, охайністю, виправкою - вихователь виховує дитину не лише морально, а й естетично.

Значну роль у налагодженні взаємозв'язку вихователя з дітьми відіграють засоби спілкування - міміка, жести, пози, мова, інтонація, вміння розповісти і показати так, щоб здивувати й зацікавити. Педагог повинен володіти своїм голосом, уміти надавати йому потрібного забарвлення, підкреслювати істотне, головне у повідомлюваному, передавати свій настрій, емоційне ставлення до вчинків і дій дитини, результатів її діяльності.

Великий виховний вплив на дітей сприяють взаємини педагога зі своїми колегами, обслуговуючим персоналом, батьками. Атмосфера взаємної поваги і співробітництва в педагогічному колективі - одна з важливих умов морального розвитку дошкільника. Позитивний психологічний клімат допомагає дітям набути досвіду стосунків з іншими людьми, створює своєрідний бар'єр проти засвоєння негативних форм спілкування з дорослими й однолітками.

Доброзичлива участь дорослого вносить у дитячу діяльність позбавлення, робить її результат значно вагомішим. Під впливом емоційного тепла, яке з'являється в процесі активної взаємодії дітей і вихователя, у них краще формується сприйнятливність до його виховних впливів.

Поряд із зазначеним, педагогічна робота вимагає також широти й глибини пізнавальної діяльності вихователя, його інтелектуальних запитів. Важливу роль відіграє вміння педагога передавати свої знання дітям, робити складне простим, доступним, не спрощуючи при цьому самої суті знань.

Успіх роботи вихователя залежить, як зазначалося, і від культури його мови вона має бути правильною, чіткою, зрозумілою, конкретною, викликати в дитини відповідні почуття.

Важливе місце у педагогічній діяльності вихователя посідають почуття і воля. Почуття стають педагогічно впливовими тоді, коли людина вміло користується ними, виявляє їх потрібною мірою, з певним тактом. Байдушність педагога, одноманітність його емоцій, постійне невдоволення поведінкою дітей негативно позначаються на настрої та діяльності вихованців. Педагог, як актор, повинен уміти доволіно керувати своїми почуттями, надавати їм чіткості й виразності залежно від ситуації, що склалася в ході контакту з дітьми [2].

Для дитини дошкільного віку оцінка вихователя - єдине джерело формування її власного ставлення до себе, і це зобов'язує педагога завжди старанно продумувати свої висловлювання про неї.

Специфіка спілкування вихователя з дітьми полягає в емоційному забарвленні педагогічних впливів на вихованців. Позитивний емоційний настрій вихователя створює у дітей почуття впевненості, радості, спокою.

Виростити дитину доброю, вмілою, чесною, справедливою людиною - висока мета, відповідальний обов'язок кожного педагога[6].

Роль вихователя в ДНЗ відіграє великий вплив на формування світогляду та на внутрішній світ дітей, а також на їх ставлення до навколишнього середовища. Саме вихователь закладає основи фундаменту, на яких буде формуватися творча особистість. Від того, що сіє вихователь в розум та серце дитини, залежить те, що буде жати ціла нація в майбутньому. Під впливом емоційних контактів з вихователем діти стають активнішими, більш ініціативними, їх комунікативність помітно зростає, дошкільники охоче спілкуються з дорослими і ровесниками, самі шукають цього. Вихователь,

таким чином, є для дитини одночасно і об'єктом, що задовольняє її потребу у спілкуванні, і джерелом нових вражень та переживань. Вихователю варто завжди пам'ятати, що його думка про кожну дитину зовсім не байдужа одноліткам, вони прислухаються до неї, наслідують її.

У дошкільні роки формуються психологічні механізми особистості, нові психологічні якості і форми поведінки, Я-концепція, система якостей, які забезпечують психологічну готовність дитини до школи, закладаються основи морального розвитку. [2]

Отже, особистість людини є складним утворенням, процес розвитку, становлення і формування якого залежить від багатьох чинників: біологічних, природного і соціального середовища, виховання і навчання, власної активності дитини. Одним з провідних чинників, які впливають на формування особистості дошкільника є роль вихователя.

У дошкільному віці формуються психологічні якості і механізми особистості, налагоджуються зв'язки, відносини, які становлять ядро особистості. У цей період формується стійкий внутрішній світ, форми поведінки, які дають підстави вважати дитину особистістю.

Література

1. Большакова І. О. Роль вихователя у розвитку пізнавальних інтересів п'ятирічних дошкільнят: семінар. / І. О. Большакова. - 2011. – С. 1 - 2.
2. Гелашвілі І.М. Антропологічні погляди К.Н. Вентцеля на питання теорії вільного виховання // Відлуння: збірник статей. - Випуск № 4. –С 14.
3. Козлова С. А., Куликова Т. А. Дошкільна педагогіка / С. А. Козлова, Т. А. Куликова. - М. - 2000. – 51 с.
4. Кононко О. Обов'язкова дошкільна освіта 5-річок: реалії, ризики, сподівання // Дошкільне виховання. – 2010.- №8. – С.2.
5. Костюк Г.С. До вершин педагогічної майстерності // Дошкільне виховання. – 2010. - №10. – С.3-5.

ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ*Дар'я Перуцька**Інститут розвитку дитини**НПУ імені М.П.Драгоманова***Науковий керівник – к.п.н., доцент Мордоус І.О.**

На сьогодні в Україні діє розгалужена система нормативно-правових актів, які безпосередньо закріплюють юридичний механізм забезпечення, охорони та захисту прав дитини в Україні. Слід зазначити, що вказаний механізм в цілому відповідає міжнародним стандартам у сфері прав дитини, що закріплені у відповідних конвенціях. Однак бурхливий розвиток суспільних відносин, світовий процес глобалізації, що дедалі активніше проявляє себе в усіх найважливіших сферах людського буття, а також прискорений розвиток технологічних інновацій, суттєво актуалізують необхідність перегляду окремих положень чинного законодавства у сфері забезпечення прав дитини.

Україна, як і будь-яка інша демократична держава, дбає про інтереси дитини. Задля цього виявляються певні чинники, які створюють загрозу життю і нормальному розвитку дітей у сучасних умовах, визначаються шляхи їх подолання. Не меншою проблемою є захист прав дитини. Йдеться не лише про специфічні права дітей, а й про порушення невід'ємних прав людини, які є основою, головним стрижнем у регламентації основних прав та свобод усіх категорій людей: дітей, жінок, громадян, осіб без громадянства та ін. Однак специфічність проблеми полягає у тому, що діти – це особлива категорія людей, які мають здатність рости і дорослішати. При цьому вони повинні мати умови для повного та всебічного розвитку їх особистості. Забезпечення цих умов має бути своєчасним і не може чекати кращих часів [1].

Одним із перших нормативно-правових документів, які регулюють питання захисту прав дитини є Закон України «Про охорону дитинства» у якому сказано, що всі діти на території України, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного,

етнічного або соціального походження, майнового стану або стану здоров'я та народження дітей та їх батьків (чи осіб, які їх замінюють) або будь-яких інших обставин, мають рівні права і свободи.

Відносини у соціальній сфері регулюють закони України «Про попередження насильства в сім'ї», «Про охорону дитинства», «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям», «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам», Кодекс про шлюб та сім'ю та ін. Ці акти регулюють питання, пов'язані із соціальним захистом дітей «визначають порядок вилучення дитини з родини і позбавлення батьків їхніх прав на виховання дітей, здійснення опіки над дитиною, яка не має батьківського піклування, порядок оформлення у різні дошкільні й шкільні заклади тощо» [2, с.352].

Нормативно-правову базу також утворюють різноманітні положення, затверджені указами Президента України та постановами Кабінету Міністрів, які визначають порядок діяльності певних соціальних установ, наприклад, Типове положення про центри соціальних служб для молоді. Важлива роль у документальному забезпеченні соціальної політики і соціальної роботи належить державним програмам, покликаним визначити пріоритети в розв'язанні соціальних проблем певних груп суспільства. Такими є Національна програма профілактики СНІДу, програма «Діти України» та ін. [1, с. 87]/

Охорона дитинства, згідно Закону, - це система державних та громадських заходів, спрямованих на забезпечення повноцінного життя, всебічного виховання і розвитку дитини та захисту її прав. Відповідно, соціально-правовий захист повинен забезпечити охорону дитинства на належному рівні, а ефективність цієї роботи підвищиться в результаті її технологізації. Відповідно Закону України «Про охорону дитинства» технологізація соціально-правового захисту дітей спрямована на забезпечення перш за все їх правової компетентності, яка охоплює:

– знання чинного законодавства, правил і норм поведінки в суспільстві;

– правову культуру особистості (її ставлення до права і правової системи, її переконання, цінності, ідеали, що дозволяють їй регулювати свої дії у відповідності до діючих законів);

– правову активність (готовність особистості до корисної діяльності у сфері правового регулювання, вміння різнобічно розглядати та вирішувати правові проблеми, відстоювати власну думку, знати і використовувати на практиці механізми захисту прав і свобод людини);

– правові навички та уміння (навички використання отриманих правових знань при вирішенні реальних життєвих проблем) [3].

Соціально-правовий захист керується Законом України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» датованим 2001 р. У загальних рисах даний закон окреслив принципи і форми роботи з цими соціальними групами. У ньому витлумачено поняття «обслуговування», «супровід», «реабілітація», уточнено поняття «профілактика» з погляду теорії соціальної роботи, упроваджено в обіг поняття «соціальне інспектування». Усі вони розглядаються як види соціальної роботи. У Законі України «Про соціальні послуги» датованим 2003 р. регламентуються права та обов'язки клієнтів соціальних служб і працівників, які надають соціальні послуги та визначається структура сфери надання соціальних послуг та управління нею. Відповідно до вищесказаного Закону, послуги можуть надавати різноманітні соціальні заклади (за місцем проживання особи; стаціонарні інтернатні установи і заклади; реабілітаційні установи і заклади; установи та заклади денного перебування; установи і заклади тимчасового або постійного перебування; територіальні центри соціального обслуговування; інші заклади соціальної підтримки), які можуть бути державними, муніципальними, громадськими, благодійними, релігійними. У недержавній сфері соціальні послуги можуть надавати і фізичні особи. Діяльність недержавних організацій може здійснюватися на підставі ліцензій, довірливих відносин з державними організаціями унаслідок перемоги у конкурсах на соціальне замовлення. Важливою особливістю закону є

регламентування прав і обов'язків клієнтів і соціальних працівників у процесі надання соціальних послуг, а також відносин між ними [4].

Важливу роль у розвитку соціальної сфери відіграють державні соціальні стандарти, в Україні вони регулюються Законом «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», який визначає правові засади формування і застосування державних соціальних стандартів і нормативів, спрямованих на реалізацію основних соціальних гарантій. Будучи рамковим законом, він визначає основні терміни і поняття (державні соціальні стандарти, державні соціальні гарантії, прожитковий мінімум, соціальні норми і нормативи, нормативи витрат); принципи формування державних соціальних стандартів і нормативів; систему і класифікацію соціальних нормативів; порядок формування, встановлення і затвердження державних соціальних стандартів і нормативів. Сферами застосування державних стандартів і нормативів відповідно до Закону є: соціальне обслуговування (перелік послуг, норми соціального обслуговування дітей, які перебувають на утриманні держави, норми харчування і забезпечення непродовольчими товарами у державних і комунальних закладах соціального обслуговування), житлово-комунальне обслуговування, транспортне обслуговування та зв'язок, охорона здоров'я, забезпечення навчальними закладами, обслуговування закладами культури, побутове обслуговування, торгівля та громадське харчування[5].

З огляду на вищесказане можна зробити наступні висновки.

Проблема соціально-правового захисту дітей є актуальною для України особливо сьогодні, в часи економічної та соціальної нестабільності. Закономірно, що політика держави щодо питань соціально-правового захисту дітей, формується, в першу чергу, на законодавчому рівні. За активною участю міністерств, наукових закладів проведено роботу щодо підготовки нормативно-правової бази, яка знайшла своє втілення в законодавчих актах Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Указах Президента та інших нормативно-правових документах. Не зважаючи на досить велику кількість документів, що забезпечують юридичну підтримку дитинства в Україні, діти продовжують

залишатися однією з найменш захищених категорій населення. Одним із фундаментальних показників цивільної правової держави – захист інтересів та охорона прав дитини. Захистити і зберегти дитинство здоровим психічно і фізично – потенційна передумова стійкого економічного і соціального розвитку будь-якої країни. Отже соціально-правовий захист дитини передбачає:

- здійснення державної соціальної дитячої політики (або соціальної політики з питань дитинства);
- проведення спеціальних державно-громадських дитячих програм – комплексних і цільових, як державного так і місцевого рівня;
- удосконалення законодавчого забезпечення і захисту прав дітей;
- створення соціальної служби або спеціальних служб з питань захисту прав дитини.

Основою реалізації державної політики у справах дитинства виступає насамперед Конвенція ООН про права дитини – документ високого морального та педагогічного звучання. Повага до думки, поглядів особистості дитини повинна стати не тільки нормою загально-людської культури, а й нормою права.

Література

1. Соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування / І. В. Пеша. – К., 2000р. – 87 с.
2. Соціальна робота: технологічний аспект: Навчальний посібник / За ред. проф. А.Й.Капської. - К.: Центр навчальної літератури, 2004р.
3. Закон України «Про охорону дитинства» // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2001. – № 1.
4. Закон України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю»/ Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2001. – № 42.
5. Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії»/ Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 2000. - N 48.

Психічне здоров'я дитини в умовах родини

Юлія Петрик

Інститут розвитку дитини

НПУ ім. М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. н., доц. Левінець Н. В.

Виходячи із розуміння того, що основним фактором благополуччя людини є здоров'я як абсолютна і фундаментальна цінність буття, сучасні реалії виокремлюють нагальну потребу у зміні ставлення людей до власного здоров'я та впровадження в життя оздоровчої ідеології. В даному контексті особливої актуальності набуває проблема забезпечення психічного здоров'я дітей. Це пов'язане насамперед з тим, що сьогодення несе в собі не тільки позитивний, а й негативний вплив на емоційну сферу дитини, яка у свою чергу піддається перевантаженню.

Найголовнішим соціальним інститутом, який забезпечує збереження і підтримку психічного здоров'я дитини, є родина. Зважаючи на те, що сучасні сім'ї, останнім часом, характеризуються дисгармонією, що має негативний вплив на психосоціальний розвиток дитини, необхідно забезпечити сприятливі умови для гармонізації родинних взаємин і усвідомлення дорослими ролі родини у забезпеченні психологічного благополуччя дитини, яке виступає основою психічного здоров'я.

Аналіз досліджень з проблеми психічного здоров'я дітей дошкільного віку в умовах сім'ї демонструє наявність різних підходів і дозволяє виокремити наступні напрями у вивченні:

– структурних складових психічного здоров'я (В. М. Мясіщев, Г. С. Нікіфоров, А. А. Корольков, В. П. Петленко, І. В. Дубровіна, Б. С. Братусь, Ю. А. Ютціц, А. І. Захаров, М. І. Лісіна, Г. С. Абрамова, Н. Л. Коновалова, В. Ф. Сафін та ін.);

– сім'ї як цілісної системи (В. Н. Мясіщев, В. Сатир, Е. Г. Ейдемільер, В. В. Юстіцкіс, Л. С. Виготський, К. Вітакер, В. М. Мініяров та ін.);

– первинної ролі емоцій у психічному житті дитини (А. В. Запорожець, П. Я. Гальперін, А. Н. Леонтьєв, А. Д. Кошелева, О. В. Лобза, С. Л. Рубінштейн, А. Валлон, В. К. Вілюнас, В. Вундт, К. Ізард);

– залежності подружніх стосунків від задоволення емоційно-психологічних потреб (В. А. Сисенко, С. В. Ковальов, Л. А. Богданович, У.Ф. Харлі);

– психологічних механізмів адаптації (П. Б. Ганнушкіна, Г. С. Никифоров, О. С. Васильєва, Ф. Р. Філатов, В. Н. Дружинін, С. Л. Рубінштейн та ін.);

– ролі переживання у соціальній ситуації розвитку дитини (Л. С. Виготський).

Сім'я – це заснована на єдиній загальній діяльності спільність людей, пов'язаних узами шлюбу-батьківства-споріднення, що здійснює відтворення населення і наступність сімейних поколінь, а також соціалізацію дітей і підтримку існування членів сім'ї [4]. Тобто, як стверджує сучасна наука, сім'я є однією із найскладніших психологічних систем. Різниця дітей дошкільного віку в порівнянні з іншими полягає у сильній залежності від дорослих. В свою ж чергу, дорослі не завжди усвідомлюють, яким чином в багаж здобутків дітей входять їх власні особистісні якості і яке значення мають для дитини видозмінившись [3, с. 32].

Але стиль ставлення дорослих до дитини впливає не тільки на схильність дитини до певного типу поведінки, а й на психічне здоров'я дитини. Якщо ж дитина позбавлена емоційного спілкування навіть з одним із дорослих, то це може призвести до високої тривожності, відчуття неблагополуччя в емоційній сфері, породжується сумнів дитини щодо позитивного ставлення до неї дорослого.

Власне кажучи, саме у період дошкільного дитинства складається особистість, самосвідомість і світовідчуття дитини. Це зумовлюється загальним розвитком психіки.

Важко переоцінити роль дорослого та психічного розвитку на здоров'я дитини. Саме від близьких дорослих, які є поряд протягом перших етапів життя дитини, вона пізнає навколишній світ: чує мову, вчиться маніпулювати певними предметами своєї діяльності, а пізніше осягає нелегку систему взаємин людей.

На перший погляд діти, які у повсякденному житті отримують достатню кількість уваги та турботи від дорослих не мають приводів для занепокоєння. Та навіть серед них, простежується високий рівень психічних захворювань, в число яких входять неврози, які, як відомо, зумовлюються соціальними факторами, простіше кажучи, проблеми лежать у сфері людських стосунків.

Як стверджують В. А. Колегова, А. І. Захарова саме у старшому дошкільному віці спостерігається найбільша чисельність неврозів. З цієї причини батьки дитини ще з перших років життя повинні брати до уваги таку можливість, як поява відхилень в нервово-психічному розвитку дітей і мають знати причини, що викликають відхилення [1, с. 86].

Появі неврозів у дітей слугують несприятливі обставини, до яких не можна пристосуватися. Під час невротичного захворювання витрачаються непродуктивним шляхом наявні психічні засоби, ресурси та певні можливості, відбувається їх цілковите перенапруження і в результаті – повне виснаження. Цьому передують занепокоєння та нестійкість в емоційному плані, з'являються вегето-судинні й соматичні порушення, значно знижується витривалість і опірність дитячого організму [2, с. 54].

У науковій літературі виділяють чинники, що мають значний вплив на психічне здоров'я дитини. Вони носять соціально-психологічний (гармонія в подружніх взаєминах, сімейному вихованні, дитячо-батьківських стосунках), соціально-культурний (зумовлений прискореним темпом життя, дефіцитом часу, зайнятістю батьків) та соціально-економічний (незадоволення житлово-побутовими умовами, ранній вихід матері на роботу, рання розлука дитини з матір'ю) характер.

Науково доведено, що на дитину впливають всі особливості поведінки батьків навіть більшою мірою, ніж цілеспрямований виховний вплив. Вчені виокремлюють три типи дітей, які відображають певні батьківські методи діяльності у виховному процесі.

В авторитетних батьків діти характеризуються допитливістю. Вони не нав'язують свою точку зору, а намагаються обґрунтувати її. Також відрізняються відповідальним ставленням до своїх обов'язків. Такі діти впевнені у собі, енергійні, мають гарно розвинене почуття власної гідності та самоконтроль. Вони легко знаходять спільну мову з однолітками.

У дітей авторитарних батьків створюється механізм певного контролю ззовні. Може розвиватися почуття провини й страху перед покаранням. Цих дітей характеризує дуже слабкий рівень самоконтролю. Діти тривожні, хмурі, важко встановлюють контакти з однолітками.

Агресивні, імпульсивні діти у поблажливих батьків. В багатьох випадках поведінка таких дітей стає некерованою. В більшості випадків реакція батьків гостротипова, в поривах гніву можливе й фізичне покарання. Діти позбавляються спілкування з батьками, їх уваги та любові [5, с. 38].

Тож, до факторів стосунків батьків з дитиною, які впливають на психічний розвиток та психічне здоров'я можна віднести: батьківський контроль, батьківські вимоги, способи спілкування з дітьми в ході виховних впливів, емоційна підтримка. Найоптимальнішою умовою виховання дітей є поєднання контролю та вимогливості з демократичністю і прийняттям.

Важливим чинником у забезпеченні оптимального психічного здоров'я є узгодженість дій батьків у питаннях виховання та розвитку дитини. Адже методи виховання у матерів і батьків часто суперечать одне одному. Ця конфліктна ситуація робить дитину неслухняною, агресивною, нервовою. Розлади в подружній сфері травмують, певним чином, дитячу психіку [5, с. 45].

Отже, психічне здоров'я дитини розглядають як певне складне утворення, яке включає в себе духовний аспект, ідентичність, внутрішню свободу на одному рівні з психофізіологією. Базовою потребою дитини в забезпеченні її

психічного здоров'я є емоційне благополуччя в сімейному колі. Емоційний стан дитини залежить від батьків. Однією з найголовніших умов збереження психічного здоров'я дитини є ідилія в подружніх стосунках її батьків. Ототожнення себе з батьками дозволяє дитині бути впевненою, повноцінною та самодостатньою особистістю.

Література

1. Арнаутова Е. П. Коррекция детско-родительских отношений в семьях, образовавшихся при повторном браке матери / Е. П. Арнаутова // Психолог в детском саду. – 2004. – № 3. – С. 85-97.
2. Захаров А. И. Неврозы у детей и психотерапия / А. И. Захаров // Психолог в детском саду. – 2008. – № 2. – С. 50-58.
3. Руководство практического психолога: психологическое здоровье детей и подростков в контексте психологической службы / Под ред. И. В. Дубровиной. – М., 1995. – 32 с.
4. Шилов И. Ю. Семейная психология [Электронный ресурс] / И. Ю. Шилов. – Режим доступа: <http://psymania.info/femil/shilov/ponyatie.php>
5. Шнейдер Л. Б. Психология семейных отношений: Курс лекций / Л. Б. Шнейдер. – М. : Апрель-Пресс, Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2000. – 512 с.

СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ КРИЗОВОГО СЕРЕДОВИЩА

Дар'я Подобєдова

Професійно-педагогічний коледж

*Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка*

Науковий керівник – Богуна Ю.М.

Невід'ємною характеристикою будь-якого суспільства, на якій би стадії розвитку воно не знаходилося, є криза. Традиційно, її визначають як різкий загострений стан або занепад чого-небудь [4, с. 61].

У сучасному розумінні криза – це крайнє загострення протиріч у соціально-економічній системі, що загрожує її життєстійкості в навколишньому середовищі [3, с. 586].

Під поняттям кризи розуміють перелом, переворот, рішучу пору перехідного стану, а також недолік, недосконалість, дефект, слабкість, дефіцит, убогість, бідність і т.п.

У античні часи під поняттям кризи розуміли завершення або перелом в ході деякого процесу, що має характер боротьби. Дане трактування кризи було не випадковим. Справа в тому, що поняття «криза» прийшло з галузі медицини. Будь-яке захворювання в своєму розвитку має кілька фаз. Найскладніша з них - критична, та що визначає подальше існування організму. Якщо критичну фазу пройдено, можна говорити про поліпшення стану та стабілізації. Закінчується важкий перехідний стан і настає перелом в ході протікання хвороби.

Після розв'язання кризи в історії людства настає нова ера.

У тлумачному словнику С. І. Ожегова ми зустрічаємося з таким визначенням «...різкий, крутий перелом у чому-небудь... обумовлений протиріччями в розвитку суспільства розлад економічного життя» [2].

Криза несе в собі елемент боротьби і протиріччя, яке необхідно вирішити.

Сьогодні ми все частіше стаємо очевидцями кризових ситуацій в якомусь конкретному суспільстві. Кризовим явищам і процесам притаманні наступні типові характеристики: уривчастість, реактивність, періодичність, проблемність, руйнівність, конструктивність. Криза є динамічним явищем в суспільстві і має такі характерні риси: швидкість, несподіваність і затяжний характер.

Існування суспільства обумовлене формами його організації – інститутами. Соціальний інститут – набір правил, пов'язаний з певним соціальним контекстом, що допомагає реалізації важливих соціальних функцій [5]. Соціальний інститут – організована система зв'язків та соціальних норм, що об'єднує важливі суспільні цінності та процедури, які задовольняють основні потреби суспільства.

За виконуваними завданнями існують такі інститути:

Економічні – виробництво та перерозподіл благ та послуг, організація та поділ праці тощо.

Політичні – встановлення, виконання та підтримання влади.

Культурно-виховні – створення, укріплення та розвиток культури.

Суспільні (вузько-соціальні) – організовані добровільним об'єднанням.

Релігійні – регулювання стосунків людини та трансцендентних сил.

Стратифікаційні – визначають розміщення позицій та ресурсів.

Родинні – пов'язані зі шлюбом, сім'єю, соціалізацією молоді.

Взаємопов'язана система інститутів утворює стійку систему, що забезпечує задоволення потреб членів суспільства, регулює їхню діяльність та забезпечує розвиток суспільства.

Криза розглядається в залежності від виконання інститутами своїх функцій у суспільстві. Функції таких інститутів як релігія, держава, сім'я тощо ґрунтуються на забезпеченні базових потреб особистості (їжа, сон, безпека, любов, повага, реалізація талантів і т.д.). Те суспільство, де базові потреби особистості не задоволені, може розглядатися як кризове. Глибина кризи в суспільстві визначається тим, наскільки неможливим для особистості є

задоволення її базових потреб. При відсутності форм, способів і норм для задоволення базових потреб особистість шукає способи їх задоволення. Наприклад, недоступність таких матеріальних благ, як їжа, житло, підвищують рівень нелегітимних форм досягнення цих благ - злочинства, економічних спекуляцій, різних форм насильства і вбивств. Відсутність передбачуваності в суспільстві, захищеності, підвищать рівень агресивності, розвиток сектантства. Відсутність поваги з боку інших членів суспільства, відчуття значущості може породити різні форми порушення громадського порядку, вандалізму і терористичних актів. Неможливість реалізувати свої таланти, досягти самоповаги може привести до кризи ідентичності, втрати сенсу життя і самогубства. Отже, кризовий стан суспільства породжує відповідний тип поведінки, спосіб мислення та світосприйняття. При невиконанні інститутами своїх функцій може виникнути небезпека регресії до нижчих форм розвитку як суспільства в цілому, так і його членів окремо.

Стан суспільної нестабільності створює унікальну психологічну ситуацію, коли значна кількість людей змушена адаптуватися до змін, що відбуваються в суспільстві. Досить швидко змінюються матеріальні умови буття, нестабільними залишаються політична та ідеологічна сфери. Зміни, що відбуваються в суспільстві, мають не поступовий, а різкий, інколи драматичний характер. Людина, що опиняється у проблемній ситуації, постає перед суперечливим вибором: починати розв'язувати проблему, і водночас терпіти всі негаразди, пов'язані з особистісною перебудовою, чи залишити у своєму житті все без змін і терпіти наявність самої проблеми [2, с.50]. Така невизначеність вибору є характерною для сучасного суспільства й зумовлює поведінку не окремих індивідів, а переважної більшості населення. При цьому велике значення має те, чи готові люди до розв'язання своїх проблем, чи здатні вони взяти на себе відповідальність за власне життя і за майбутнє країни в цілому.

У період суспільних потрясінь і криз вирішальну роль у процесі соціальної адаптації відіграють деструктивні фактори соціального середовища. Найбільш руйнує особистість зовнішня депривація, тобто втрати соціальним

середовищем такого стану, з яким попередньо було досягнута соціально-психологічної єдності. Неможливість особистості ефективно включитися у соціальне середовище призводить до перетворення адаптації на дезадаптацію. Умовою успішної соціальної адаптації є трудова – процес засвоєння особистістю (групою) нової трудової ситуації, що характеризується активною взаємодією особистості (групи) і трудового середовища, охоплює організаційні, професійні та соціально-психологічні аспекти входження індивіда в нове трудове середовище. Про рівень соціальної адаптації свідчить здатність особи без особливих зовнішніх і внутрішніх (психологічних) конфліктів задовольняти свої соціогенні потреби, продуктивно здійснювати професійну діяльність. Індикатором рівня соціальної адаптації є задоволеність, як найбільш загальна суб'єктивна характеристика особистості, що є основою спонукальних мотивів до взаємодії з середовищем. У кризовому чи трансформаційному суспільстві соціальна адаптація є проблематичною, оскільки існуючі структури, цінності та норми порушуються. Більшість людей використовує ситуаційне пристосування – так звану соціальну мімікрію. Цей вид соціальної адаптації розглядають як вимушений засіб захисту в складних умовах зовнішнього середовища, за яких зовнішня пристосовуваність поєднується з негативним ставленням до норм і вимог макросистеми. Важливою умовою успішної соціальної адаптації у змінюваному середовищі є креативна адаптація, гнучко організована пошукова активність, вихід за межі певних кліше.

Соціальна адаптація в кризовому суспільстві вимагає великих внутрішніх ресурсів і витрат від особистості. У кризовому суспільстві головну роль в успішності адаптації відіграють такі внутрішні ресурси особистості як «сила его», що включає такі якості, як раціональність, критичність і саморефлексію.

З вище перелічених причин, проблема надання психологічної допомоги особистості є надзвичайно актуальною у сучасному суспільстві. У сьогоденному світі, що характеризується швидкими змінами, неочікуваними ситуаціями, у значній мірі виникає потреба у підтримці й допомозі людині. Від неї залежить ефективність діяльності людини в надзвичайній ситуації, а також

важкість і тривалість психологічних наслідків, що впливають на її власний психологічний стан.

Саме тому сьогодні є дуже актуальним питання надання психологічної допомоги людям різного віку з різноманітними проблемами. Зміст поняття «психологічна допомога» охоплює таку психологічну практику, полем діяльності якої є сукупність питань, утруднень і проблем, що є складовою психічного життя людини. Так, психологічна допомога є галуззю та способом діяльності, що призначені сприяти людині у розв'язанні різноманітних проблем, породжених її життям у соціумі. Відтак, розуміння проблематики психологічної допомоги пов'язане із розумінням психіки як такої, простору людського буття, різноманітністю і багатогранністю.

Як бачимо, зміст психологічної допомоги полягає у забезпеченні емоційної, змістової і екзистенційної підтримки людини у важких ситуаціях, що виникають в ході її особистісного чи соціального буття. Хоча слово "криза" завжди чомусь має негативне забарвлення, та у китайській мові слово "криза" складається з двох ієрогліфів: один означає "небезпека", а інший - "сприятлива можливість". Який з цих двох ієрогліфів буде написаний яскравіше - залежить від Вас.

Література

1. Злобіна О.Г. Особистість сьогодні: адаптація до соціальної нестабільності / О.Г.Злобіна, В.О.Тихонович. – К.,1996. – 100 с.
2. Капустин С.А. Границы возможностей психологического консультирования / С.А.Капустин // Вопросы психологии. – 1993. – № 5. – С. 50-56.
3. Міждисциплінарний словник з менеджменту : навч. посіб. / Д. М. Черваньов, О. І. Жилінська, М. В. Петровський та ін.; за ред. Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської. – К. : Нічлава, 2011. – 624 с.
4. Український науковий журнал "ОСВІТА РЕГІОНУ"(номер: №1 2009)

5. Штомпка П. Социология. Анализ современного общества: Пер. с польск. С. М. Червонной. / П. Штомпка – М. : Логос, 2005. – 664 с.

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ТА ПІЗНАВАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Аліна Поліщук

КВНЗ КОР «Білоцерківський

гуманітарно- педагогічний коледж»

Науковий керівник – к. пед. н. Ратушинська А.С.

Сьогодні з-поміж важливих завдань, що постають перед системою освіти, особливої актуальності набуває проблема розумового виховання молодшого школяра. Одним із центральних питань розумового виховання є розвиток пізнавальної активності та самостійності учнів.

Велике значення для розвитку пізнавальної активності має розвиток психічних процесів – пам'яті, уваги, уяви. Саме ці процеси, за даними психологів, – основа для розвитку продуктивного мислення і творчих здібностей учнів.

З метою розвитку пізнавальної активності учнів необхідно:

- на кожному уроці застосовувати пізнавальні завдання;
- сприяти формуванню пізнавальних вмінь в чіткій послідовності та системі, починаючи з найпростішого;
- кожне вміння формувати поетапно, тобто створювати мотиваційну готовність учнів до виконання певного виду діяльності, засвоєння зразка дій, первинного застосування набутих умінь на практиці;
- розвивати прийоми розумової діяльності (аналіз, порівняння, абстрагування, узагальнення), які покладені в основі пізнавальних умінь.

У центрі дидактики, психології навчання і предметних методик перебуває проблема виховання пізнавальної активності й самостійності учнів, вінцем якої є формування здатності самостійно виробляти діалектико-матеріалістичний

світогляд і прагнення до активної, творчої діяльності в усіх видах розумової та фізичної праці. Саме у світлі цієї проблеми виникають нові аспекти розробки методів навчання та організаційних форм їх побудови.

Розвиток пізнавальної самостійності молодших школярів – важливий резерв інтенсифікації їх навчальної діяльності, необхідна умова наступності навчання і розвитку учнів.

Характер процесу навчання обумовлює важливість розвитку пізнавальної самостійності учні. Навчальний процес характеризується двома протилежними тенденціями: цілеспрямованістю і суворою послідовністю викладання, з одного боку, і безперервним збудженням активності учнів і створенням простору для творчої діяльності класу і кожного учня – з другого. Саме з цих джерел виникає потреба розвитку пізнавальної активності й самостійності учнів. Самостійність особистості характеризується двома факторами: по–перше, знаннями, вміннями й навичками; по–друге, ставленням до процесу діяльності, результатів і умов її здійснення, а також зв'язками, які створюються під час діяльності з іншими людьми.

Самостійність – це, насамперед, свідоме мотивування дій та їх обґрунтованість, не піддавання чужим впливам, прагнення і здатність чинити відповідно до своїх особистих переконань. Вона виявляється нерівномірно і специфічно в різних видах діяльності. Так, побутова практична і пізнавальна форми самостійності, хоч і мають певну спільність, виявляються в кожному виді діяльності по-різному. Найвищий рівень самостійності в її загальному значенні передбачає не просто відтворення зразка розумової чи фізичної дії, а внесення суб'єктом у працю свого суб'єктивного нового розуміння, створення власного способу мислення і дії.

Пізнавальна самостійність нерозривно пов'язана з розумовим розвитком і є одним з критеріїв його сформованості. Як і розумовий розвиток, вона ґрунтується на знаннях і способах їх засвоєння. У розвитку пізнавальної самостійності молодших школярів найважливішу роль відіграють завдання продуктивного типу. Пізнавальна самостійність школяра є закономірним

результатом досконалої системи навчання й виховання учнів на уроці, спрямованої на всебічний розвиток самостійності думки, як риси характеру дитини. У пізнавальній активності важлива її спрямованість, змістова характеристика.

Отже, завдання вчителя полягає не тільки в тому, щоб розвивати природну допитливість молодших школярів, а й навчити їх: ставити пізнавальні запитання, які вимагають активного оперування знаннями; точно вибирати спосіб дії; виробляти уміння міркувати в заданому їм напрямі: «від пізнавального запитання – до розв’язання пізнавальної задачі». А для успішного розвитку пізнавальної самостійності молодших школярів необхідно формувати в учнів пізнавальні проблеми, розвивати бажання й уміння працювати самостійно, наполегливо добиватись результату у виконанні самостійних завдань.

Література

1. Лозова В.І. Пізнавальна активність школярів: (Спецкурс із дидактики) / В. І. Лозова. – Х. : Основа, 1990. – 89 с.
2. Савченко О. Я. Розвиток пізнавальної самостійності молодших школярів/ О. Я. Савченко. – К. : Радянська школа, 1982. – 175 с.

ПРАВОВІ ОРІЄНТИРИ СЬОГОДЕННЯ

Маргарита Похитун

*КВНЗ «Корсунь-Шевченківський педагогічний коледж
ім. Т.Г.Шевченка Черкаської обласної ради»*

Науковий керівник – викладач-методист Рибченко С.М.

Кожен з нас, і дорослий і малий, є повноправним членом суспільства, його невід’ємною частиною, вільним і рівним у своїй гідності та правах.

Права людини – це «природні права» кожної людини. Першою ознакою прав людини, є те, що вони належать кожній людині, вже тому, що вона народилася людиною.

Метою нашої статті є розкриття дефініції «права людини» та принципів на яких вони ґрунтуються, різних джерел прав людини, які впливають з нормативно-правового забезпечення України.

Про права людини давно почали говорити як про універсальні загальнолюдські цінності, які за фактом народження належать і гарантуються кожній людині в її взаєминах з державною владою. Ще за часів Стародавньої Греції, філософи-стоїки стверджували: «Права не є конкретними привілеями громадян у конкретних містах, але є чимось, наданим людській істоті, де б вона не була, вже на підставі того, що вона є людською і розумною» [3].

Минули століття і після революцій XVII- XVIII ст. у країнах Європи було проголошено спеціальні декларації прав людини. Проте, повномасштабне усвідомлення необхідності прийняття загальновизнаних прав і свобод людини прийшло лише після світових війн XX ст., під час яких було знищено десятки мільйонів людей, тисячі зазнали страждань, приниження тощо. В суспільстві, що стало свідком цих подій, зростала впевненість у тому, яким чином повинен діяти міжнародний захист прав людини так щоб він перетворився в цілісну робочу концепцію, здатну збільшити шанси для захисту цих цінностей.

Сучасна концепція прав людини – феномен XX століття, що юридично закріпив перемогу людини в історичній боротьбі за рівність та гарантії можливостей задовольнити природні потреби для самореалізації.

Права людини однакові для кожного з нас незалежно від кольору шкіри, раси, статі, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного або соціального походження, стану здоров'я, майнового стану та інших відмінностей. Права людини – універсальні. Із універсальності прав виходить дуже важливий принцип рівності, на якому ґрунтуються права людини.

Права людини загалом є неподільними. Різні права пов'язані між собою. Здійснення одного права, як правило, залежить від дотримання інших і немає жодного права, яке б вважалося важливішим за інше.

Джерелом прав людини є людська гідність. Це своєрідний початковий пункт для будови концепції прав людини. Коли з людиною грубо поводяться, принижують, кривдять – страждає людська гідність. Якщо причиною страждання, болю є дії держави – це ситуація порушення прав людини.

Відомий польський правозахисник, президент Гельсінського Фонду з прав людини Марек Новицький розрізняв людську гідність і особисту. Особиста гідність – близька до поняття честі. Якщо людина зробила гарний вчинок – особиста гідність зростає, якщо скоїла аморальний вчинок – особиста гідність потерпає. Людська ж гідність не залежить від вчинків. Вона однаково є і залишається як у страшного злочинця, так і у дитини, яка щойно народилась і не здійснила ще ані добрих, ані поганих вчинків. З людської гідності випливає два основні поняття: рівність і свобода.

Поняття рівності прав дуже близьке за своїм значенням до заборони дискримінації та приниження людської гідності.

Свобода – це здатність і можливість свідомого вольового вибору індивідуумом своєї поведінки. Вона передбачає певну незалежність людини від зовнішніх умов і обставин. Будь-який індивід наділений певною мірою свободи. Але, реалізуючи свої інтереси, ми повинні враховувати інтереси інших людей – таких самих членів суспільства, як і ми. У цьому й полягає обмеження свободи індивіда правом до певної міри. Як зазначав Марек Новицький: «Наші права і свободи – це щит, який захищає нас, нашу людську гідність від зазіхань збоку держави» [4].

Права людини є індивідуальними. Вони не можуть бути колективними лише тому, що належать кожній окремій людині – індивідууму. Навіть коли проблема стосується цілої групи людей, кожна особа має свою особливу ситуацію. Кожна людина, перебуваючи у тій самій ситуації, відчуває себе по-різному. Це залежить від особистих рис та відмінностей.

Людина з обмеженими можливостями, яка пересувається лише за допомогою візка, може відчувати приниження, дискримінацію щодо себе, не маючи можливості потрапити до зали суду – в той час коли інша людина нічого подібного не відчуває.

Більшість прав людини є невід’ємними. Проте права людини можуть бути обмеженими, але лише заради безпеки інших, заради прав інших людей. Обмеження є і повинні бути, але їх радіус дії і зміст підлягають суворому контролю. Наприклад, обмеження свободи людини, яка скоїла злочин, обмеження прав під час військових дій, надзвичайного стану. Єдиним виключенням із цього є свобода від рабства, катувань та жорстокого, принижуючого гідність людини, поводження і покарання. Це право не може обмежуватись за жодних обставин.

Сучасне розуміння прав людини склалося після Другої світової війни. Кульмінацією цього процесу стало проголошення «Загальної декларації прав людини» Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року, де у першій статті проголошено: «Всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах. Вони обдаровані розумом і совістю й повинні діяти один щодо іншого відповідно до духу братерства» [1].

Фундаментом становлення якісно нової європейської системи захисту прав і свобод людини є Європейська конвенція з прав людини (1950 р.).

У результаті наукової систематизації прав людини з’явилася теорія трьох поколінь прав людини. Перше покоління прав людини – невідчужувані особисті (громадянські) і політичні права й свободи. Це – право громадянина на свободу думки, совісті та релігії, на участь у здійсненні державних справ, на рівність перед законом, право на життя, свободу і безпеку особи, право на свободу від довільного арешту, затримання або вигнання, право на гласний розгляд справи незалежним і неупередженим судом та ін. Особисті і політичні права набули юридичної форми спочатку в актах конституційного національного права, а незабаром і в актах міжнародного права. Перше покоління прав людини є основою індивідуальної свободи і кваліфікується як

система негативних прав, що зобов'язують державу утримуватися від втручання в сфери, врегульовані цими правами людини, додають їм справді демократичного характеру. Після Другої світової війни необхідність забезпечення основних прав людини була визнана в більшості розвинутих країн [5, с. 28].

Друге покоління прав людини – поглиблення особистих (громадянських) і розвиток соціально-економічних і культурних прав (право на працю, відпочинок, соціальне забезпечення, медичну допомогу тощо) – сформувалося в процесі боротьби народів за поліпшення свого економічного становища та підвищення культурного статусу. Друге покоління прав людини називають ще системою позитивних прав. Вони не можуть реалізуватися без організаційної, координуючої та інших форм діяльності держави, спрямованих на їх забезпечення. Соціальні, економічні та культурні права знайшли нормативне вираження у Загальній декларації прав людини 1948 р. і особливо Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права 1966 р. [5, с.29].

Третє покоління прав людини можна назвати солідарними (колективними), тобто правами всього людства – правами людини і правами народів. Це право на мир, безпеку, незалежність, на здорове навколишнє середовище, на соціальний і економічний розвиток як людини, так і людства у цілому. Йдеться про ті права особи, які не пов'язані з її особистим статусом, а диктуються належністю до якоїсь спільності (асоціації), тобто є солідарними (колективними), у яких правам особи відведене головне місце (право на солідарність, право на міжнародне спілкування та ін.). Становлення третього покоління прав людини (права людини – частина прав людства) пов'язано з національно-визвольним рухом країн, що розвиваються, а також із загостренням глобальних світових проблем після Другої світової війни [5, с.30].

Нормативно-правовим забезпеченням прав і свобод нашої держави є Конституція України, яка гарантує права і свободи людини і громадянина, а також закріплює основні механізми захисту прав людини на національному

рівні. Важливою державною інституцією є уповноважений Верховної Ради України з прав людини. До цього органу, як і до інших державних установ і організацій, можна звертатися із зверненнями (скаргами, пропозиціями, заявами) та інформаційними запитами. Розгляд звернень стосовно прав людини є одним із першочергових завдань уповноваженого. Проте він може лише сприяти або разом з людиною домагатися відновлення в правах, але не приймає таких рішень, які приймає суд.

Важливим державним органом є Конституційний Суд України, пріоритетним напрямом діяльності якого є здійснення конституційного судочинства в Україні. До Конституційного Суду можна звернутися за тлумаченням окремих норм Конституції, проте не існує процедури подання індивідуальної скарги до Конституційного Суду на порушення прав людини, передбачених основним законом – Конституцією [2].

Залежно від ситуації можна звертатися до органів виконавчої влади, місцевих органів державної влади та місцевого самоврядування. Також, важливу роль мають громадські організації, які опікуються захистом прав і свобод людини. На міжнародному рівні актуальною для України є система захисту прав людини ООН та Радою Європи.

Отже, оскільки права людини мають відношення до самого факту людського існування, їх не можна відняти, їх не можна втратити. Тому кожна свідомо людина повинна шанувати і берегти свої права, примножуючи вічні людські цінності: любов, братерство, справедливість, чесність, відповідальність.

Література

1. Загальна декларація прав людини (ООН, 1948 р.) / М. Дженіс, Р. Кей, Е. Бредлі, Європейське право у галузі прав людини: джерела і практика застосування. Пер. з англ. – К., 1997 – 214 с.

2. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 30. – 141 с.

3. Журавський В.С. Український парламентаризм на сучасному етапі: теоретико-правовий аспект: Монографія. / В. С. Журавський – К. : Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України, 2001. – 248 с.

4. Марек Новицький. «Що таке права людини». Гельсінський Фонд з прав людини (Вашава, Полща) [Електронний ресурс] – Режим доступу – <http://protivpytok.org/biblioteka/marek-novickij-lekcija-po-pravam-cheloveka>

5. Погорілко В.Ф. Правознавство. Підручник / В.Ф.Погорілко, Г.А.Шпиталенко. – К. : Каравела, 2013. – 592 с.

РОЛЬ ПРИРОДИ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПОЧУТТЯ ДОБРОТИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Олеся Прит

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. н., доцент Кот Н.М.

У статті актуалізовано проблему формування почуття доброти у дітей старшого дошкільного віку в процесі ознайомлення їх з природою. Зроблено аналіз психолого-педагогічної літератури з досліджуваної проблеми.

Орієнтуючись на сучасні запити ХХІ століття щодо формування нового підростаючого покоління, можна зазначити, що метою виховання є формування гуманної, соціально активної, різнобічної, гармонійної та творчої особистості. Законами України „Про освіту”, „Про дошкільну освіту”, державними національними програмами „Освіта” та „Діти України” визначено, що центром виховного впливу має стати дитина. При цьому особливої ваги набуває єдність виховних впливів упродовж всього періоду становлення особистості, починаючи з раннього дитинства.

Здійснення роботи з дітьми з ознайомлення з природою набуває глибокого усвідомлення щодо вирішення комплексу завдань, спрямованих на використання природи для їхнього всебічного розвитку. Аналіз явищ, що

відбуваються в сучасному суспільстві, дозволяє зробити висновок про те, що виникає психологічна небезпека виростити бездуховне покоління, „необтяжене” інтелігентністю, порядністю, яке зневажливо ставиться до культурних та загальнолюдських цінностей, не прагне до здорового способу життя. Часом діти проявляють байдужість і навіть жорстоке ставлення до всього живого.

Сучасними дослідженнями доведено, якщо дитина переважно більшу частину часу проводить з неживими предметами (телевізор, комп'ютер), це негативно впливає не тільки на стан її психіки, а й глибоко відображається на її духовності. Нечутливе ставлення до об'єктів живої природи, що оточує нас, породжує велику ймовірність перенесення в майбутньому такого відношення і на людські стосунки.

Щоб пробудити в дитині чутливість, позитивний емоційний стан, розбудити почуття доброти, необхідно знайомити її з природою, яка є багатим джерелом духовного збагачення. Вдивлятися, вслуховуватися, не минати, побачити прекрасне і не лишитися байдужим - от чого ми повинні навчити наших дітей.

Розвиток почуттів маленької дитини тісно пов'язаний з любов'ю до природи. І треба виховувати її так, щоб милування природою стало для неї життєвою потребою, а відчуття відповідальності за цей чарівний, але беззахисний світ, стало життєвою необхідністю. Адже у спілкуванні з цим живим, тендітним світом природи і формуються гуманні й моральні якості маленької людини. Милуватися красою природи - це означає зробити її предметом особливої уваги, духовно з'єднатися з нею.

Доброту, як ідеальну ціль, зазвичай позначають поняттям моральної цінності. Моральною цінністю можна вважати лише те, що пов'язане з вільним волевиявленням, добровільним вибором особистості, з побудованою на такому виборі гуманною поведінкою. Доброта відображає початкову орієнтацію людини в оточуючому світі, в світі цінностей і є поштовхом до практичних дій по відношенню до світу. Вона виступає і як загальна характеристика моральної

мотивації. За допомогою даного поняття розкривається духовна цінність людських вчинків та взаємин людей, відбувається оцінка всього того, що відбувається навколо них.

Формами вираження доброти є: миролюбство, терпіння, делікатність, поступливість, вимогливість. Доброта може знайти широке і дійове застосування по відношенню не тільки до людини, але й до природи, до всього живого.

Потрібно збудити дитячу уяву, інтерес. З маленького, національного, співпереживання, бажання бути схожим на когось сильного і мужнього починається велике, загальнолюдське прагнення зробити навколишній світ кращим, сповненим творення доброзичливих і добрих справ, намірів виконати хоч одну маленьку свою справу на користь інших.

Для того, щоб успішно виховувати в дітях доброту, як моральну цінність, необхідним є педагогічне цілеспрямоване управління переживаннями дітей, та перш за все потрібно подбати про створення морально-психологічної атмосфери. Підходячи творчо до організації відповідної роботи, важливо знання моралі подавати так, щоб вони пробуджували в дітях совість, почуття каяття, моральне задоволення та самоповагу.

Доброта - це основа багатьох найважливіших людських якостей.

Доброта - одночасно і просте, і багатогранне почуття. Це така моральна якість, яка характеризує ставлення людини до оточуючих людей, до тварин та рослин, є одним із проявів гуманізму в повсякденних стосунках людей. При вихованні у дитини почуття доброти необхідно перш за все розвивати здатність до співчуття взагалі. Мова йде про розвиток загальної емоційності дитини. Емоційна людина більш активно сприймає оточуючий світ, проявляє зацікавленість, у неї виявляється бажання турбуватися про інших, бережно ставитися до природи. Властива малюкам бурна емоційна реакція на все, що відбувається навколо, повинна бути використана для виховання у них чуйності, доброти [2].

Вивченню емоційного життя дитини приділяв увагу видатний психолог і педагог В.В. Зеньківський. Стосовно почуття доброти, він наголошував на те, що величезне значення має бути надане свободі виявлення почуттів [3, с.291].

Видатний педагог К.Д. Ушинський зазначав, що необхідно навчати дітей доброті через співпереживання всьому живому. Бути добрими – отже, вміти співпереживати, вміти розуміти іншого, сердечно співчувати йому та прагнути допомогти.

Доброта - є одним із базових компонентів морального виховання. Це цілеспрямований процес залучення дітей до моральних цінностей людства та конкретного суспільства. З часом дитина оволодіває прийнятими в суспільстві людей нормами та правилами поведінки й взаємовідносин, привласнює, тобто робить своїми, способи почуття особи та форми взаємодії, вираження ставлення до людей, природи, до себе. Результатом морального виховання є поява та закріплення в особистості набору моральних якостей.

Педагогічна спадщина В.О. Сухомлинського неоціненна. Ідея гуманізму, людяності, добротності – головна в його педагогічній системі. Вона широко використовується в сучасній педагогіці. За його поглядами, повноцінне виховання можливе лише тоді, коли дитини сприймає добро і виховується добром.

На думку С. А. Козлової для формування будь якої моральної якості важливо, щоб вона проходила свідомо. Тому необхідні знання, на основі яких будуть формуватися уявлення про сутність моральної якості, про її необхідність та про переваги щодо оволодіння нею. У дитини повинно з'явитись бажання оволодіти моральною якістю, важливо, щоб виникли мотиви для вироблення відповідної моральної якості [1, с.107].

Формування в дітей почуття доброти здійснюється за допомогою різноманітних засобів та методів. Серед них художні засоби(література, зображувальне мистецтво, музика, кінофільми); особиста діяльність дітей; оточуючий навколишній світ. Почесне місце займає саме природа. Природа дає можливість викликати в дітей гуманні почуття, бажання піклуватися про тих,

хто слабший, хто потребує допомоги, захищати їх, сприяє формуванню в дитини впевненості в собі. Вплив природи на духовну сферу особистості дитини багатогранний і при педагогічній організації стає значним засобом виховання почуттів та поведінки (С. М. Ніколаєва, Л. Г. Нісканен, В. Г. Фокіна, В. Д. Сич).

Формування почуття доброти та високого рівня сформованості позитивного ставлення дітей до природи можна досягти за умови комплексної педагогічної актуалізації пізнавальної активності дитини, афективних проявів їх до природи, а також практичної взаємодії з природними об'єктами. Формування морально - екологічних понять має певну послідовність: чуйність; гуманність; бережливість; дбайливість; відповідальність [4, с.27].

Все це складає систему нормативного ставлення особистості до природи. Гуманність в конкретному напрямку - це якість особистості, що передбачає усвідомлене співчуття, яке реалізується в актах сприйняття, співучасті, надання живій природі практичної допомоги.

Таким чином, процес виховання емоційно-ціннісного ставлення до природи у дітей старшого дошкільного віку має бути спрямований на:

1. Формування уявлень про універсальну цінність природи;
2. Створення емоційної готовності до усвідомлення цінностей природи;
3. Формування мотивів щодо взаємодії з природою на основі розширення потреб в емоційно доцільній діяльності.

Отже, головне у моральному розвитку та формуванні почуття доброти у дітей - створити умови, за яких норма моралі почне регулювати поведінку дитини, тобто встановлюється зв'язок між її моральною свідомістю і моральною поведінкою. За таких умов норма стає мотивом поведінки, дитина дотримується її тому, що не може чинити інакше.

Література

1. Козлова С.А. Дошкольная педагогика: учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений. – 2 – е изд., перераб. и доп. / Козлова С.А., Куликова Т.А. – М.: Издательский центр «Академия», 2000. – 416 с.
2. Педагогічний словник для батьків / за ред. Постового В.Г. – К., 1987. – 405 с.
3. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навч. посіб. / Упоряд.: З. Н. Борисова, В. У. Кузьменко; За заг. ред. З. Н. Борисової. – К. : Вища школа, 2004. – 511 с.
4. Яришева Н.Ф. Методика ознайомлення дітей з природою: навч. посіб. / Н. Ф. Яришева. – Київ : Вища школа, 1993. – 255 с.

ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОЕ ИСКУССТВО КАК СРЕДСТВО ВОСПИТАНИЯ ГУМАННОСТИ У ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Екатерина Пролат

*Белорусский государственный
педагогический университет имени Максима Танка*

Научный руководитель – к.пед.н., Поздеева Т. В.

Сегодня изобразительное искусство и непосредственно изобразительная деятельность оказывают чрезвычайно большое влияние на развитие личности ребёнка – его эмоциональное состояние, эстетический вкус, формирование нравственных качеств, умственных способностей. Поэтому привлечение детей к истокам большого искусства и практической художественной деятельности начинается именно с дошкольного возраста.

Педагоги и психологи В.С. Мухина, Т.С. Комарова, Л.А. Панько, С.Г.Якобсон и др. отмечают, что период дошкольного детства наиболее благоприятен для изобразительной деятельности. Дошкольный возраст - это период первоначального становления личности. К семи годам уже достаточно

четко прослеживается направленность личности ребенка, как показатель уровня его гуманистического развития [1, с.3].

Огромный вклад в проблему изобразительного искусства как средство воспитания детей дошкольного возраста внесли такие учёные: В.М. Бехтерев, А.В. Бакушинский, Г.В. Лабунская, Е.А. Флёрин, Н.П. Сакулина, Т.С.Комарова, Т.Г. Казакова, Е.И. Игнатъева, В.И. Кириенко, В.С. Мухина, О.М. Дьяченко и др. По их мнению, изобразительное искусство воздействует на чувства, а через них на мысли. Благодаря искусству ребёнок способен выразить своё отношение к миру людей, к природе, характеру изображаемого предмета и явления [2, с.8].

Значительный вклад в разработку исследуемой проблемы внесли Р.М.Чумичева, Л.А. Ходякова, Т.Г. Лубенец и др. Данные авторы указывают на закономерности развития личности, обосновывают роль и значение изобразительной деятельности в процессе воспитания личности ребёнка [5, с.8].

Гуманистическое воспитание невозможно без изобразительного искусства. Именно в процессе творчества ребёнок ощущает удовольствие от самореализации и одновременно сознаёт необходимость оценки других людей, которая нужна ему, чтобы ощутить ещё большую радость от своего творчества. Благодаря изобразительному искусству развивается гуманистическое, эмоционально-ценностное отношение к людям [2, с.7].

По мнению психологов и искусствоведов, таких как В.А. Артёмов, О.Г.Алавидзе, В.С. Кузин, А.А. Леонтьев, Е.В. Шорохов и др., только изобразительное искусство способно вызвать особую эмоциональную насыщенность реакций и чувств, что обуславливается специфическими особенностями художественных образов, в частности художественной формой, колоритом, композицией, содержанием. Адекватное осознание специфики изобразительного искусства приводит к воспитанию подлинно эмоционально-оценочного отношения к нему.

На наш взгляд разные функции изобразительного искусства, среди которых: познавательная, эстетическая, идеологическая, социально-

воспитательная и документальная, способствуют формированию у подрастающего поколения правильного гуманистического отношения, способствуют полноценному восприятию и пониманию прекрасного в искусстве жизни, выработке эстетических понятий, вкусов, идеалов, в развитии творческих задатков и дарований в области художественно-творческой деятельности.

Эффективность воздействия изобразительного искусства состоит в: выработке нравственных, гражданских качеств; формирование эстетических идеалов и вкусов творчески активной личности; способности воспринимать и оценивать прекрасное в природе, труде, общественных отношениях [4, с.165].

На наш взгляд, использование различных жанров изобразительного искусства на занятиях содействует обогащению знаний детей о истории, традициях своего народа, героических подвигах, которые представлены в творчестве Леонардо да Винчи, Микеланджело, Тициана. При знакомстве с анималистическим жанром перед детьми раскрывается магическое значение фигуры зверей и птиц. Это можно проследить в настенных росписях, вазописи, искусстве классической античности и эллинизма. На основе пейзажного жанра у детей формируется гуманное отношение к природе и к многообразию её видов. Благодаря натюрморту развивается наблюдательность, умение замечать прекрасное в мире вещей.

В работах А.В. Запорожца, В.В. Давыдова, Н.Н. Поддьякова установлено, что дошкольники способны в процессе предметной чувственной деятельности, в том числе рисовании, выделять существенные свойства предметов и явлений, устанавливая связь между отдельными явлениями и отражать их в образной форме. Этот процесс особенно заметен в различных видах практической деятельности (анализе, синтезе, сравнении, сопоставлении), когда развивается умение самостоятельно планировать свою деятельность, находить способы решения творческих задач.

Отсюда вытекает необходимость занятий не только изобразительным искусством, но и другими видами изобразительного творчества, в том числе и

рисованием. Благодаря изобразительной деятельности у подрастающего поколения формируется гуманное отношение к миру, становится более осмысленным. У детей формируется чувство любви к родному краю, уважения и благодарности к трудящимся людям.

В учебной программе дошкольного образования 2013 года одним из обязательных направлений воспитания и обучения детей является художественно-эстетическое развитие. Реализация содержания дошкольного образования предполагает опору на ряд принципов: гуманизации, развития ребёнка в деятельности, непрерывности, полноты, активности, системности, наглядности. Осуществление принципа гуманизма в изобразительной деятельности имеет свои возможности в отображении впечатлений ребенка об окружающем мире. Поэтому общие задачи, стоящие перед изобразительной деятельностью, конкретизируются в зависимости от особенностей каждого вида, своеобразия материала и приемов работы с ним.

Именно принцип гуманизации ориентирует педагогического работника на приоритет общечеловеческих ценностей, личности воспитанника, создание условий для его развития, саморазвития, раскрытия творческих способностей, формирования социального опыта.

По нашему мнению, в воспитании гуманного отношения к окружающей природе, сверстникам, членам семьи, взрослым, стране можно использовать изобразительное искусство, как основу формирования правильных нравственных установок. Именно в процессе изобразительной деятельности дети осваивают основные компоненты гуманности: уважение, чуткость, чувство справедливости, сочувствия, доверия, самокритичность, мужество. Эти качества определяют содержательную сторону гуманности, а такие, как вежливость, терпимость, уступчивость, требовательность, скромность, обеспечивают оптимальную форму её выражения вовне.

Необходимо отметить важную роль коллективных работ — общих картин, композиций, где объединяются изображения, созданные всеми детьми группы. В процессе коллективного выполнения задания создаются условия для

развития умений договариваться, уступать, вносить собственный вклад в общее дело, проявлять инициативу, выдвигать предложения, отстаивать собственное пространство, идею. На основе этого, совместная деятельность может способствовать формированию у детей положительных взаимоотношений со сверстниками, взрослыми, умению договариваться о содержании деятельности, оказывать помощь тем, кто в ней нуждается.

Тематика занятий может быть разнообразной. На тему предложенную воспитателем (освоение нового программного материала, повторение пройденного), и на тему, выбранную детьми (по их замыслу). Однако, перед воспитателем стоит задача в правильном направлении воспитания у детей гуманных представлений, на основе которых формируются мотивы поведения. Необходимо на основе конкретных примера объяснить, как возможно отобразить в процессе изобразительной деятельности своё отношение к объектам, предметам окружающего мира.

Важно, что одного направления не достаточно для формирования у детей гуманного отношения – необходимо включить подрастающее поколение в посильную для их возраста практическую деятельность – создать условия для постоянного и полноценного общения детей с живой природой. А создание и поддержание положительного эмоционального состояния детей (радость от выполненной работы, удостоенной похвалы воспитателя) способствует дальнейшему развитию чувств сострадания и сопереживания.

Необходимой особенностью изобразительной деятельности отличающей её от других видов художественного творчества детей, является то, что результат её (рисунок, аппликация, скульптура и др.) не исчезает в момент прекращения ребенком действий по созданию изображения, как это происходит в музыкальной, театральной и других видах художественного творчества детей.

Созданное детьми изображение остается. Его можно рассматривать, оценивать, сравнивать с ранее созданными, совершенствовать. В коллективной деятельности оцениваются не только общий результат, но и вклад каждого участника общей работы. Данные изображения способствуют в дальнейшем

формированию устойчивых гуманистических предпосылок для нравственного развития детей дошкольного возраста

Таким образом, незаменимым средством воспитания гуманности у детей старшего дошкольного возраста является изобразительное искусство. Благодаря коллективной деятельности у детей сформируются правильные ценностные установки на социальные объекты, которые представлены в сознании переживаниями сострадания, и сорадования и реализуются в общении и деятельности в актах содействия, соучастия и помощи.

Литература

1. Горунович Л.Б., Братская Т.Б. Пути развития детской изобразительной деятельности. Методические рекомендации к программе «Пралеска» / Л.Б.Горунович., Т.Б. Братская. – Мн. : Изд. Скакун В.М., 1996. – 64 с.
2. Григорьева Г.Г. Изобразительная деятельность дошкольников: Учебник для студ. Сред. пед. учеб. заведений. – 3-е изд., испр. / Г. Г. Григорьева. – М. : Издательский центр «Академия», 1999. – 272 с.
3. Компанцева Л.В. Поэтический образ природы в рисунке: Пособие для воспитателей дет. сада. / Л.В. Компанцева. – М.: Просвещение, 1985. – 96 с.
4. Ходякова, Л.А Живопись на уроках русского языка / Л.А. Ходякова. – М.: ООО «Флинта»: Наука, 2000. – 336 с.
5. Чумичёва Р.М. Дошкольникам о живописи: Кн. для воспитателя дет.сада. / Р. М. Чумичёва – М. : Просвещение, 1992. – 126 с.

ПРОБЛЕМА ГУМАНІЗАЦІЇ ВИХОВАННЯ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Марина Проскура

Луганський національний університет ім.Т.Шевченка

Науковий керівник – к. пед. н., ст. викладач Курліщук І.І.

Важливим аспектом сучасного процесу виховання школярів у системі середньої освіти є аспект гуманістичний. Сьогодні важливо, щоб національна система освіти України сприяла становленню гуманістичних цінностей, необхідних для існування людини в новому модернізованому суспільстві, яке орієнтоване на всебічну європейську інтеграцію; а разом з тим, підтримувала і зберігала духовні цінності українського народу, його ідеали та традиції. Адже висування на перший план у змісті процесу виховання учнівської молоді саме гуманістичних пріоритетів можливо лише на підґрунті національного самовизначення особистості.

Гуманізація процесу виховання, у першу чергу, спрямована на формування повноцінної особистості, яка цінує національну та особисту свободу. Головною метою цього процесу на сучасному етапі є передача молодому поколінню попереднього соціального досвіду, багатства духовної культури та патріотичної гідності народу, що передбачає розвинуту духовність, моральну, художньо-естетичну, правову, трудову, фізичну культуру тощо.

Мета, основні напрями, шляхи гуманізації української системи виховання розкриваються в програмі "Освіта", у "Концепції середньої загальноосвітньої школи України", "Концепції безперервної системи національного виховання", Законах України "Про загальну середню освіту", "Про освіту", Національній доктрині розвитку освіти України.

Вагомий внесок у розкриття суті і змісту поняття «гуманізація виховання» зробили філософи: В. Зеньковський, Л. Карсавін, М. Мамардашвілі, П. Сорокін; психологи: Л. Виготський, В. Зінченко, К. Ізард, К. Обуховський,

Е.Ериксон; педагоги: О. Бондаревська, О. Газман, М.Данилов, І. Котова, Л.Новікова, М. Скаткін, В. Сластьонін, В.Сухомлинський, К.Ушинський та ін.

Переходячи до питання сутності і змісту гуманізації виховання в сучасній українській школі, спочатку дамо визначення самому процесу виховання.

Різні аспекти виховання стали предметом дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних авторів. Так, розробці концепцій системного розуміння процесу виховання присвячені роботи М. Ємельянової, Ю. Круглова, С. Сенатора, Ю. Сокольнікова; теорії виховання підростаючого покоління, що відповідає особливостям соціокультурної ситуації і задачам оновлення системи освіти - І. Амонашвілі, А. Антонової, О. Газмана, В.Горецького, І. Іванова, Л.Ільєнко, І. Ільїнського, А. Мудрика, Т.Шпикалової.

Аналіз педагогічних і психологічних словників [5; 6] свідчить про розуміння процесу виховання як різноаспектного педагогічного явища. У широкому розумінні виховання – це вся сума впливів на психіку людини, спрямованих на підготовку її до активної участі у виробничому, громадському й культурному житті суспільства. Це діяльність з передачі новим поколінням суспільно-історичного досвіду; планомірний і цілеспрямований вплив на свідомість і поведінку людини з метою формування певних установок, понять, принципів, цілісних орієнтацій, що забезпечує умови для її розвитку, підготовку до суспільнокорисного життя і праці. Сюди входить як спеціально організований вплив виховних закладів, так і соціально-економічні умови, що діють певною мірою стихійно. У вузькому розумінні слова виховання є планомірним впливом інститутів виховання на вихованця.

У нашому дослідженні під вихованням ми будемо розуміти педагогічну категорію, що відображає діяльність, спрямовану на стимулювання і підтримку гармонійності процесу формування інтелекту, фізичних і духовних сил підростаючого покоління через прийняття ним системи гуманістичних цінностей, поглядів та ідеалів суспільства.

Так, методологічну основу сучасних виховних систем представляє ідея гуманізації як основи виховання. Історія свідчить про те, що в критичні

моменти розвитку освіти педагогічна думка завжди зверталась до ідей гуманізації, посилення моральних основ освіти і виховання.

Гуманізація - це олюднення виховних відносин, визнання цінності дитини як особистості, її прав на свободу, щастя, розвиток здібностей, індивідуальності [4, с.16].

Л. Буєва [1] вважає, що гуманізація виховання представляється як процес співпраці всіх сфер духовної культури, засвоєння підростаючим поколінням системи творчих гуманістичних цінностей, розвиток духовних, моральних та інтелектуальних сторін особистості кожного вихованця. Гуманістичний підхід до виховання сприятиме закріпленню стійкості духовних, моральних основ як у суспільстві, так і в душі людини.

Аналіз літератури за проблемою [2; 3] дозволяє зробити висновок про те, що гуманізація виховання (як у широкому соціальному, так і в вузькому, педагогічному сенсі) являє собою процес, спрямований на розвиток особистості як активного суб'єкта творчої праці, пізнання і спілкування. За своїми цільовими функціями вона виступає як умова гармонійного розвитку особистості, збагачення її творчого потенціалу, зростання сутнісних сил і здібностей. Гуманізація виховання - ключовий елемент нового педагогічного мислення, що змінює погляд на характер і суть педагогічного процесу, в якому і педагог, і вихованці виступають як суб'єкти розвитку своєї творчої індивідуальності.

Як нам здається, основою принципів гуманізації процесу виховання у системі середньої освіти мають стати природовідповідність, народність, культуровідповідність, демократизм, зв'язок із життям, гармонізація індивідуальних і загальнолюдських потреб та інтересів особистості.

Зміст гуманізації виховання у сучасній українській середній школі будується на наступних орієнтирах:

- наявність власної гуманістичної ідеології навчального закладу;
- формування певного способу життя навчального закладу, в якому переважають гуманістичні цінності;

–гуманістичний характер міжособистісних відносин у середині навчального закладу, свідченням чого є наявність захисної функції, здоров'язбережувальної функції, функції педагогічної підтримки школи по відношенню до дитини;

–активна і безпосередня участь школярів і їх батьків у створенні і розвитку виховної системи навчального закладу.

Таким чином, під процесом гуманізації виховання ми розуміємо цілеспрямований процес культурного і соціального самовизначення дитини, її орієнтацію на творчу самореалізацію. Кінцевою метою цього процесу вважаємо сприяння гармонійному розвитку дитини, як всебічно розвинутої, досконалої особистості. Разом з тим підкреслюємо, що у контексті сучасної української середньої школи це масштабний і складний процес, який сприяє розвитку загальнолюдських цінностей як в учнівському, так і в педагогічному колективах. Гуманізація виховання передбачає морально-психологічну перебудову людини, внутрішню переорієнтацію системи духовних цінностей, усвідомлення власної гідності і цінності іншої людини, формування почуттів відповідальності і причетності до минулого, сучасного і майбутнього. Тому сьогодні перед українською школою у контексті загальної гуманізації виховного процесу і виникають проблеми всебічного самовизначення дитини, а саме цивільного, культурного, духовного, національного, морального тощо.

Література

1. Буева, Л. П. Сакральність духовного пространства человека / Л. П. Буева // Педагогика. - 1955. - № 5.- С. 52–55
2. Кодекс цінностей сучасного українського виховання / М. І. Соловей, В. С. Домчук. – К., 2003. – С. 224-227.
3. Левин, Я. Н. Семнадцать уроков школьного воспитания: педагогическое наследие / Я. Н. Левин // Воспитание школьников. – 2010. – № 7. – С. 64-66.

4. Словник базових понять з курсу «Педагогіка»: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів: вид. 2-ге, доп. і перероб. // Укладач О.Є. Антонова. – Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2014. – 100 с.

5. Шапар В.Б. Психологічний тлумачний словник/ В. Б. Шапар. – Х. : Прапор, 2004. – 640 с.

6. Ярмаченко М. Д. Педагогічний словник / М. Д. Ярмаченко. – Київ: Освіта, 2001. – 514 с.

ДИТИНА В СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ: ВИМІРИ НОВОГО ЧАСУ

Юлія Проценко

Інститут розвитку дитини

НПУ ім. М.П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. н., доцент Шулигіна Р. А.

Стрімкий розвиток і використання в освіті технологічних інновацій окреслили для дослідження у галузях педагогіки, психології нові аспекти, пов'язані з використанням комп'ютерних технологій не лише у навчанні, а й багатьох сферах життєдіяльності.

Комп'ютерні технології – це технології навчання із використанням комп'ютера, його програмного забезпечення та мультимедійних засобів, які розв'язують такі дидактичні завдання, без яких використання комп'ютера недостатньо ефективно. Під час комп'ютеризації освіти комп'ютер виступає як: об'єкт вивчення, основний технічний пристрій для оброблення інформації, допоміжний технічний засіб навчання для підвищення ефективності навчально-виховного процесу дошкільного навчального закладу [1, с. 18]

Сучасна комп'ютеризація вимагає розробки широкого спектру питань, пов'язаних з впливом комп'ютерних ігор на формування та розвиток зростаючої особистості, що знаходить свій прояв у поведінці й діяльності

дитини. Складне взаємопереплетення цих форм активності дуже часто призводить до того, що їх важко розрізнити.

Аналізу впливу нових інформаційних технологій на психічні процеси людини присвячені роботи багатьох вчених, зокрема Ю. Бабаєва, Ю. Бубєєва, О. Войскунського, О. Смилова, А. Жичкіна, О. Белінської, О. Шмельова, К. Янга та інших.

Проблема використання сучасних інформаційних та комп'ютерних технологій у педагогічному процесі, висвітлена в роботах Р. Вільямса, Б. Гершунського, В. Глушкова, А. Єршова, К. Маклін, Ю. Машбиця, С. Пейперта, Є. Полат та ін. Науковці стверджують, що впровадження комп'ютерних технологій у практику навчання є однією з форм підвищення ефективності навчального процесу.

Розробками щодо використання комп'ютерних технологій навчання насичені наукові праці Н. Апатова, М. Голованя, А. Гуржія, Ю. Дорошенка, М. Жалдака, Ю. Жук, І. Іваськіва, В. Лапінського, В. Мадзігона, Н. Морзе, С. Ракова, Ю. Рамського, П. Ротаєнка, В. Руденка, М. Семка., О. Християнінова. Технології комп'ютеризованого навчання досліджували як вітчизняні (А. Ашерів, А. Довгялло, О. Савельєв, О. Молі бог), так і зарубіжні вчені (Г. Клейман, Н. Краудер, С. Пейперт, В. Скіннер) [2, с. 404].

У наш час вкрай важливо, щоб діти дошкільного віку мали доступ до освоєння комп'ютерних технологій, отримували ґрунтовні знання, ставали всебічно розвиненими особистостями. Проте, постає проблема деструктивного, руйнуючого впливу на дошкільників застосування комп'ютерних технологій.

Під впливом комп'ютерних технологій відбуваються зміни у психології особистості: змінюється механізм сприйняття світу, виникають специфічні ціннісні орієнтації тощо.

На сучасному етапі розробленості порушеної проблеми відомі такі підходи до застосування комп'ютера у дошкільних навчальних закладах:

–формування у дітей перших навичок роботи з ним;

–застосування комп'ютера як засобу навчання (читання, письмо, математика тощо);

–використання комп'ютера як засобу, що впливає на розвиток пізнавальних процесів дитини: мислення, уява, пам'ять, мова.

Комп'ютерні ігри надзвичайно приваблюють дошкільників. Інтерес до них виникає без примусу зі сторони дорослих, має здатність зачаровувати дитину, викликати хвилювання, азарт та захоплення. Тому, серед різноманітних способів формування емоційної сфери комп'ютерна гра займає суттєве місце. Емоційні почуття дитини під час таких ігор часто залежать від переживань. Адже від комп'ютерних ігор дитина отримує задоволення, емоційне збудження тощо.

Усі комп'ютерні ігри можна умовно поділити на рольові та не рольові. Ігрова мотивація нерольових ігор заснована на азарті – головним мотивуючим фактором якого, наприклад, є накопичення найбільшої кількості балів, заробляння додаткових «життів», перехід на наступний рівень цієї гри та ін. Однією з найважливіших функцій комп'ютерних ігор є навчальна. Комп'ютерні ігри створені так, що дитина може собі уявити окреме поняття чи конкретну ситуацію, або одержати узагальнене поняття про всі схожі предмети чи ситуації. Таким чином, у дитини розвиваються важливі операції мислення – узагальнення і класифікація. Під час гри на комп'ютері дошкільник рано починає розуміти, що предмети на екрані – це нереальні речі, а тільки символи цих реальних речей.

Відомо, що під час занять на комп'ютері у дитини відбувається розвиток пам'яті і уваги. Діти у ранньому віці мають мимовільну увагу, тому звертають її лише на яскравий матеріал. Комп'ютер у цьому процесі постає помічником, бо передає інформацію у цікавій та привабливій формі, а це не тільки прискорює запам'ятовування матеріалу, а й робить його осмисленим і довгостроковим. Також комп'ютер допомагає у розвитку інтелекту і дрібну моторику, оскільки у будь-яких іграх необхідно натискати на клавіші. Учені

зазначають, що чим більше ми робимо дрібних і складних рухів пальцями, тим більше ділянок мозку включається в роботу.

Педіатр з університету Вейна-Сяомін Лі і психолог з університету Огайо-Меліса Аткинс дійшли висновку, що діти дошкільного віку, які користуються комп'ютером, краще підготовлені до навчання та у подальшому одержання середньої освіти.

Варто зазначити, що комп'ютер у дошкільному навчальному закладі можна розглядати як сучасний засіб діяльності дитини старшого дошкільного віку. Введення його у систему дидактичних засобів можна вважати істотним фактором збагачення інтелектуального, естетичного, морального і фізичного розвитку дитини, розвитку творчих здібностей та формування особистості. Практика використання комп'ютера в дошкільному навчальному закладі демонструє, що у дитини, яка оволоділа елементарною комп'ютерною грамотою, добре розвинуті увага, пам'ять, мислення [3, с. 6].

Це підтверджується у дослідженнях зарубіжних і вітчизняних вчених (Т. Бабакова, І. Васильєва, Ю. Горвіц, Б. Хантер), які вважають, що використання комп'ютера в дошкільному віці не тільки можливе, а і необхідне, оскільки сприяє підвищенню інтересу до навчання, його ефективності, розвиває дитину всебічно.

Однак існує й інша думка щодо використання комп'ютера в дошкільному віці. Науковці (Н. Апатова, А. Верлань, М. Головань) стверджують, що комп'ютер у деякій мірі завдає шкоди інтелекту дитини, так як в основі моторна реакція, а не свідомо психічна діяльність. У дошкільників гірше розвиваються лобові частини мозку, які відповідають за пам'ять, самоконтроль та сприяють накопиченню знань. А також наголошують на тому, що використання комп'ютерних технологій шкодить фізичному здоров'ю дитини, оскільки є джерелом електромагнітних коливань.

Під час використання комп'ютера в психіці дитини-дошкільника виникає низка змін як позитивного, так і негативного характеру. Серед них найбільш

істотними для дітей дошкільного віку єдинамія, порушення спілкування, формалізація знань.

Використання комп'ютерних технологій в дошкільних навчальних закладах ще не стало масовим, але вже поступову починає свою руйнівну діяльність. Ідеявиховання нового покоління підготовленого до роботи з комп'ютером – важлива перспектива для розвитку суспільства в цілому, і для покоління, яке зростає, адже комп'ютер міцно ввійшов у науку, промисловість, культуру нашого суспільства.

Таким чином, проведений теоретичний аналіз дозволяє стверджувати, що поява нових інформаційних технологій впливає на формування системизнань й емоційну сферу сприйняття дитини, тому необхідно широквикористовувати комп'ютерні технології в навчанні. Уміння аналізувати інформацію, виокремлювати головне в інформаційному повідомленні, розуміти спрямування комунікації, прихований зміст повідомлень є необхідними на всіх етапах навчання.

Література

1. Марченко Т. Можливі шляхи опанування педагогами інформаційно-комунікаційних технологій / Т. Марченко // Дитячий садок. – 2011. – № 3 (579). – С. 17-19.

2. Олійник Ю. І. Способи використання інформаційних комп'ютерних технологій у підготовці фахівців галузі дошкільної освіти / Ю. І. Олійник // Зб. наук. праць. Педагогічні науки. – Херсон : Видавництво ХДУ, 2009. – Вип. 51. – С. 403-408.

3. Методичні рекомендації і поради щодо організації навчання комп'ютерної грамоти дітей в дошкільному навчальному закладі [Електронний ресурс] : Режим доступу:

http://kts-osvita.org.ua/files/recomm/comp_in_dnz_12.doc

ТУРИСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОДИН З ЕЛЕМЕНТІВ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ ДІТЕЙ

Любов Пуховець

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – *к. пед. н., доцент Лисакова І.В.*

Проблема громадянського виховання дітей набуває особливої актуальності в переломні моменти історії держав та народів. Основні риси громадянина формуються в молодому віці, під впливом народних, загальнонаціональних цінностей, у взаємодії особистості із суспільством, яке на кожному етапі її зростання представляють сім'я, школа, різноманітні гуртки та колективи.

Значний вплив у цьому аспекті має дитячий туризм, завданням якого є формування морального та фізичного здоров'я підростаючого покоління, його інтелектуальний розвиток шляхом залучення до активного пізнання світу через різноманітні подорожі.

Дослідженню питань розвитку дитячого туризму приділяли увагу у своїх роботах такі вітчизняні вчені, як М.П. Крачило, В.П. Корнеєв, М.П. Откаленко, Т.Б. Тетерський та ін. Вони, розглядаючи, форми і методи туристської діяльності учнівської молоді, акцентували увагу на її пізнавальній та виховній функціях, в результаті яких формується громадянська позиція.

Слід зазначити, що громадянське виховання – це процес формування громадянськості як інтегрованої якості особистості, що дає людині можливість відчувати себе морально, соціально, політично, юридично дієздатною та захищеною.

В результаті громадянського виховання має сформулюватися громадянська позиція – яка виявляється в прагненні особистості брати участь в обговоренні та розв'язанні спільних проблем.

Одним із головних завдань громадянського виховання має бути розвиток патріотизму - любові до свого народу, до Батьківщини, до її національних героїв та історичного минулого. Саме через туристичну діяльність можна виховувати у дітей любов до рідного краю та природи [2; 56-57].

Туризм складає невід'ємну частину життя людини. В Україні діє злагоджена система залучення дітей до туристичної діяльності. Серед закладів, які об'єднані діяльністю, спрямованою на популяризацію туризму серед дітей, сприяють розвитку дитячого відпочинку, оздоровленню та фізичному загартуванню, особливе місце займають центри дитячого та юнацького туризму, які велику увагу приділяють організації масових заходів з учнівською та студентською молоддю.

Туристсько-краєзнавчі гуртки організовуються і працюють не лише в центрах туризму (25%), а й у загальноосвітніх навчальних закладах, палацах, будинках творчості дітей та юнацтва (12%) та в інших позашкільних навчальних закладах, вищих навчальних закладах I–IV рівня акредитації (0,8%) [1; 123-124].

Важливими дієвими засобами реалізації пізнавальних інтересів учнівської молоді та залучення підростаючого покоління до активної пошукової та дослідницької роботи з вивчення історичної та культурної спадщини українського народу, природного довкілля рідного краю є масові заходи краєзнавчої спрямованості.

Основними формами роботи цього напрямку є історико-краєзнавчі конференції, конкурси, вікторини, експедиції тощо. У 2013 році було проведено 262 масові заходи краєзнавчого напрямку, в яких взяли участь понад 100 000 учнів. Найбільше масових заходів було проведено в Донецькій, Запорізькій, Кіровоградській, Полтавській, Рівненській, Миколаївській, Черкаській областях та м. Севастополі [4; 82-83].

Серед найбільш цікавих, змістовних та популярних туристсько-краєзнавчих масових заходів - обласна пошуково-краєзнавча експедиція «Донбас екскурсійний» (Донецька область); обласний краєзнавчо-екологічний

фестиваль «Зелена планета» (Донецька область), конкурс творчих робіт «Я відкриваю світ собі щодня» (Полтавська область), обласна краєзнавча конференція «Київщина – мій заповітний край», приурочена до відзначення 1025-річчя хрещення Київської Русі (Київська область), обласний зліт-форум юних істориків-краєзнавців «Великий Луг» та обласний природничо-краєзнавчий зліт учнівської молоді «Знай, люби, бережи» (Запорізька область), міжрегіональні зустрічі юних краєзнавців «Єднаймося заради України» (Миколаївська область), міська краєзнавча конференція пошукових загонів «Пишаюся тим, що я - севастополець» (м. Севастополь), міський краєзнавчий квест «Ім'я Т. Шевченка на карті Києва» (м. Київ), міська акція учнівської молоді «Пізнай свій край – пізнай себе» (м. Київ) [3; 34-35].

У цілому в гуртках туристсько-краєзнавчого та військово-патріотичного напрямів займається 2,9% школярів. Найвищим цей показник є в Харківській (5,27%, 11295 осіб), Сумській (4,86 %, 4453 осіб), Івано-Франківській (4,74 %, 6902 осіб), Херсонській (4,38, 34495 осіб), Миколаївській (4,32 %, 4578 осіб) областях. Суттєво нижчим цей показник є в м. Севастополі (1,07%) та Житомирській області (1,2%).

У результаті проведення цих заходів у вихованців формується активна громадянська позиція. Важливе місце серед елементів формування активної громадянської позиції дітеймає туристична діяльність. Вона сприяє різнобічному розкриттю особистості та її соціальному становленню, бо не лише дозволяє засвоїти нові знання, опанувати уміння та навички, але й впливає на свідомість і почуття та стимулює активну діяльність.

Під час туристичних походів у підростаючого покоління формується естетичне світосприйняття до рідного краю. Дитина виховує у собі любов до своєї Батьківщини, прагне дізнатися про її минуле, вивчати історію, народні традиції та звичаї, національні цінності українського народу.

Також діяльність центрів дитячого туризму значно сприяє розвитку у дітей доброти, уваги, чуйності, милосердя, совісті, чесності, терпимості до

людей, поваги і любові до батьків, роду. Ці якості визначають культуру особистості.

Таким чином, в умовах зростаючої соціальної нестабільності дитячий туризм стає головним чинником формування всебічно розвинутої особистості з активною патріотичною позицією, національною самосвідомістю, загартованою фізично і духовно.

Література

1. Колотуха О.В. Географія дитячо-юнацького туризму в Україні: Навчальний посібник / О.В. Колотуха – К.: Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді, 2007. – 324 с.
2. Отечество: Альманах. Вып.7. М.: ЦДЮТиК МО РФ, 2011. – 78 с.
3. Практика сучасного туризму в Україні (праксеологія туризму): стан та перспективи. Матеріали VI – х аспірантських читань. –К.: Вид-во «КУТЕП», 2004. – 456 с.
4. Федорченко В.К., Дворова Т.А. Історія туризму: Навч. посіб. / В. К. Федорченко, Т. А. Дворова – К.: Вища шк., 2012. – 202 с.

НАУКОВА, НАУКОВО-ТЕХНІЧНА ТА ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ ЗА ЗАКОНОМ УКРАЇНИ «ПРО ВИЩУ ОСВІТУ»

Ірина Рабчун

Інститут перепідготовки та підвищення кваліфікації

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к.і.н., доцент Товт І. С.

1 липня 2014 року було прийнято нову редакцію Закону України «Про вищу освіту», який складається з XV розділів присвячених основним правовим, фінансовим, організаційним засадам функціонування ВНЗ. Одним із головних аспектів закону є поєднання освіти з наукою та виробництвом з метою

підготовки людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, якому присвячений XI розділ.

Для розгляду даного розділу слід ознайомитися з ст. 41 (Закон України «Про вищу освіту»), в якій чітко характеризується наукове товариство студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених [1]. Товариства, які створюються на основі вищих навчальних закладів (далі – ВНЗ) є частиною системи громадського самоврядування, їх діяльність регламентується законодавством, статутом ВНЗ та положенням про наукові товариства студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених. Таким чином, зазначимо, що наукові товариства мають не тільки регламентуватися, а й створюватися на основі статутів ВНЗ, які є специфічними та унікальними, і створені кожним ВНЗ зважаючи на свою історію, спеціалізацію та діяльність. На нашу думку, саме це і створить певний орієнтир наукових досліджень студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених, що може призвести до негативних наслідків та одноманітності досліджуваних тем, хоч і в ст. 41 п. 5 зазначаються принципи діяльності наукових товариств:

- свобода наукової творчості;
- добровільність;
- колегіальність;
- відкритість;
- рівність прав осіб на участь у діяльності наукових товариств студентів.

Додамо, що п. 11 ст. 41 зазначає, що фінансовою основою усіх наукових досліджень товариства є кошти, визначені вченою радою ВНЗ [1].

Цікавим аспектом є взаємодія ВНЗ та Національної академії наук України (далі – НАН України), яка зазначена у ст. 41 п. 6 та у основних концептуальних положеннях концепції розвитку НАН України на 2014-2023 рр. п. 5, в якому окреслені завдання та заходи взаємодії, однак не зазначено уже частково існуючої практики та не розроблено методи щодо досягнення поставлених

завдань з боку НАН України, не зазначено завдань та заходів з боку ВНЗ та певні можливі програми, які б могли налагодити взаємну діяльність [2].

Науковій, науково-технічній та інноваційній діяльності у ВНЗ присвячено лише 5 статей з усього закону (Закон України «Про вищу освіту» ст. 65, 66, 67, 68, 69), незважаючи на орієнтованість закону на взаємодію освіти, науки та виробництва, створення людського капіталу для інноваційного розвитку усіх сфер діяльності держави.

Основними завданнями діяльності ВНЗ у напрямку наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності є:

- одержання конкурентоспроможних наукових і науково-прикладних результатів;
- застосування нових наукових, науково-технічних знань під час підготовки фахівців з вищою освітою;
- формування сучасного наукового кадрового потенціалу, здатного забезпечити розробку та впровадження інноваційних наукових розробок [1].

Дотримання поставлених завдань забезпечить міцну комунікацію профільних відомств, організацій, установ і структур та допоможе у оновленні кваліфікованого кадрового персоналу, який забезпечить отримання об'єктивних та конкурентоспроможних результатів, сприятиме впровадженню нових наукових розробок. Позитивним можна відмітити те, що студенти братимуть безпосередню участь у проведенні наукових досліджень на базі наукових установ і організацій НАН України. (ст. 66 п. 8). Держава зобов'язується економічно заохочувати різні підприємства до співпраці з ВНЗ щодо виконання науково-інноваційних проектів, проведення практики студентів, однак не вказано жодного нормативного акту чи закону, який регламентуватиме дану взаємодію.

Наголосимо, що адміністрація ВНЗ не має право втручатися в діяльність наукових товариств студентів, крім випадків, коли така діяльність суперечить законодавству, статуту чи завдає шкоди інтересам ВНЗ (ст. 41 п. 9) [1]. Даний пункт, на нашу думку, залишає право за ВНЗ визначати питання, щодо шкоди

завданої певним науковим дослідженням, що є неприпустимо для наукового світу та наукової практики. Об'єктивно слід зазначити, що при виникненні питань, щодо шкоди інтересів ВНЗ, слід залишати право остаточного рішення за спеціалізованою науковою комісією, яка складатиметься з провідних та кваліфікованих науковців, які займаються вивченням даного питання.

Закон України «Про вищу освіту», на нашу думку, має як позитивні, так і не доопрацьовані сторони. Головним позитивом можемо зазначити підвищення рівня комунікації та залучення студентів до наукових досліджень. Недоопрацювання – явний вплив ВНЗ на всі наукові дослідження, які проводяться студентами.

Література

1. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> – Загол. з екрана.
2. Концепція розвитку Національної академії наук України на 2014-2023 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nas.gov.ua/text/pdfNews/konceptiya_www.pdf – Загол. з екрана.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ КРИЗОВОГО СУСПІЛЬСТВА

Олександр Реснт

*КВНЗ КОР «Богуславський гуманітарний
коледж імені І.С.Нечуя-Левицького»*

Науковий керівник – викладач-методист Берегеля Л.М.

Останніми десятиріччями в освітньо-виховній системі складається особлива культура підтримки, а також допомоги дитині та її батькам шляхом психолого-педагогічного супроводу, що розглядається як особливий вид допомоги підліткам та забезпечує особистісний розвиток і виховання в умовах освітнього процесу.

Сама ідея супроводу як втілення гуманістичного, особистісно зорієнтованого підходу тісно пов'язана з реалізацією права дитини на повноцінний розвиток і, як наслідок, якісною модернізацією системи освіти.

Особливістю психолого-педагогічного супроводу є необхідність вирішення завдань особистісного розвитку і виховання підлітка в складних умовах модернізації системи освіти, змін в її структурі та змісті. Неабияку роль відіграють у цьому процесі складні, специфічні умови, в яких опинилась сучасна родина [1, с.122].

Пріоритетною метою модернізації освіти є виховання, що ототожнюється із поняттям "якість життя", яке розкривається через такі категорії, як "здоров'я", "соціальне благополуччя", "самореалізація", "захищеність".

Відповідно, сфера відповідальності психолого-педагогічного супроводу включає в себе завдання створення в освітньо-виховному закладі успішного процесу виховання, соціалізації дитини, її самореалізацію, оскільки повноцінний розвиток особистості є гарантом суспільного благополуччя.

Завдання формування самостійної, відповідальної та соціально мобільної особистості, здатної до соціалізації в суспільстві та активної адаптації на ринку праці, визначає необхідність широкого використання під час психолого-педагогічного супроводу різноманітних програм розвитку соціальних навичок, здатності до особистісного самовизначення і саморозвитку.

За такого підходу об'єктом психолого-педагогічного супроводу виступає освітньо-виховний процес, а предметом - ситуація особистісного розвитку і виховання дитини як система взаємин зі світом, з оточенням, дорослими, однолітками, з самим собою.

Психолого-педагогічний супровід і підтримка особистісного розвитку і виховання дитини має розглядатись як супровід міжособистісних взаємин (їх розвиток, корекція, взаємовплив) [5].

Завдання психолого-педагогічної підтримки в умовах кризового суспільства:

- допомога (сприяння) дитині у вирішенні актуальних завдань виховання і соціалізації:

- попередження виникнення проблем особистісного розвитку і виховання дитини;

- розвиток психолого-педагогічної компетентності (культури) педагогів, батьків.

Види (напрямки) роботи з психолого-педагогічної підтримки:

- профілактика;

- діагностика (індивідуальна і групова);

- психолого-педагогічна просвіта;

- формування психолого-педагогічної культури;

- розвиток психолого-педагогічної компетентності педагогів, вихователів, шкільних психологів, батьків.

Психолого-педагогічна підтримка є не простим поєднанням різноманітних методів діагностико-корекційної роботи з дітьми і виступає як комплексна технологія, особлива культура підтримки і допомоги дитині у вирішенні завдань особистісного розвитку, вихованні, соціалізації.

Передбачається, що вчитель, вихователь, шкільний психолог, які здійснюють психолого-педагогічну підтримку, не лише володіють методиками діагностики, консультування, корекції, але й здатністю до системного аналізу проблемних ситуацій, програмування і планування діяльності, спрямованої на їх вирішення, співорганізацію учасників освітньо-виховного процесу.

Складність опанування сутності психолого-педагогічної підтримки обумовлюється її використанням в якості інноваційної концептуальної ідеї, реалізація якої спочатку обмежувалась вирішенням екзистенційних проблем дітей. Педагогічні зусилля, що здійснювали професіонали-педагоги - класні керівники, вчителі, вихователі, шкільні психологи, орієнтувались на підтримку індивідуальної та суб'єктної своєрідності дитини, підкріплення її реальних та потенційних можливостей і здібностей для саморозвитку, самовизначення.

Психолого-педагогічна підтримка (супровід) досі не має завершеного цілісного наукового опису, в ньому спостерігаються ознаки, які відносяться до різних галузей наукового знання: педагогіки, соціальної педагогіки, психології, соціології. Вона ототожнюється з методами і формами виховання, такою позицією педагогів як "вільне спілкування", "товариські взаємини дорослого і дитини", "їх внутрішній настрій" [3, с.25].

Педагогічний зміст супроводу більш адекватно відображається в двох підходах до його визначення як психолого-педагогічної технології, спрямованої на вирішення проблем дитини (підлітка), пов'язаних із засвоєнням соціальних норм, розвитком соціально-психологічної компетентності; виробленням життєвої стратегії й вибором професії. Виконання даних підходів є актуальним в умовах застою суспільства.

Безперечно, за умови нормального сімейного соціуму кожна з цих проблем підліток може вирішити самотужки або за допомогою батьків. Однак, ситуація проблемної сім'ї для вирішення зазначених завдань стає для підлітка нездоланною перешкодою. Саме в таких випадках допомогти проблемному підлітку в доборі оптимального "життєвого маршруту" має психолого-педагогічний супровід, який призначений аналізувати найближче оточення дитини, діагностувати рівні її особистісного розвитку і виховання, використовувати групові методи, індивідуальну роботу з підлітками, їх батьками [2, с.30].

Отже, широка інтерпретація педагогічного змісту підтримки пов'язується зі створенням сприятливих умов, безпечного середовища, необхідних для розвитку і саморозвитку підлітків, розкриттям, реалізацією внутрішнього потенціалу, формуванням здатності до самостійних дій та вільного вибору.

Зміст психолого-педагогічного супроводу асоціюється з виховною діяльністю педагога, сприянням адаптації підлітка та встановлення добрих взаємовідносин у сім'ї, пов'язаних із навчанням, спілкуванням, побудовою міжособистісних стосунків, самовизначенням.

Однак, саме у підлітковому віці нерідко виникають ситуації, коли внутрішні ресурси психологічного захисту і пристосування особистості до умов середовища виявляються недостатніми. Одним із таких вирішальних чинників є вплив сімейного середовища.

Саме цією обставиною обумовлюються рівні психолого-педагогічного супроводу підлітка з проблемної сім'ї.

Рівень класу (групи) - провідну роль відіграють вчитель і класний керівник, які забезпечують необхідну педагогічну підтримку підлітків у вирішенні завдань розвитку, виховання і соціалізації. Основна мета їх діяльності - розвиток самостійності підлітків у вирішенні проблемних ситуацій, попередження дезадаптації дітей, виникнення гострих, конфліктних ситуацій.

Рівень освітньо-виховного закладу - робота здійснюється вчителями, класними керівниками, вихователями, шкільним психологом, які виявляють прогалини в особистісному розвитку дитини і надають первинну допомогу для подолання труднощів під час навчання і виховання, взаємодії з педагогами, батьками, однолітками. На даному рівні також реалізуються профілактичні програми, що охоплюють значні групи підлітків, здійснюється консультативна, просвітницька робота за участю адміністрації та вчителів освітньо-виховного закладу [4].

Дослідження свідчать, що ресурси психолого-педагогічного супроводу недостатньо задіяні під час вирішення сьогоденних завдань виховання. Актуальними залишаються:

- забезпечення активної участі вчителів, вихователів, шкільних психологів у розробці і супроводі програм виховання;

- здійснення пошуку і апробації форм ефективної взаємодії класних керівників, учителів-предметників, вихователів, шкільних психологів;

- розширення використання у виховному процесі методів роботи з ціннісно-змістовними орієнтаціями учнів (тренінги для особистісного розвитку, міжособистісного спілкування, безконфліктної взаємодії, самостійності,

методики розвитку критичного мислення; протистояння негативним соціальним явищам, груповому тиску і маніпуляціям).

Психологічна підтримка на сучасному етапі становлення нашого суспільства є невід'ємною складовою розвитку життєдіяльності особистості.

Література

1. Бондар В.І. Проблеми корекційного навчання у спеціальній педагогіці: Навч. посіб. /В. І. Бондар – К. : Наш час, 2005. – 176 с.
2. Вишневський О.С. Сучасне українське виховання. Педагогічні нариси. /О. С. Ващенко – Л. : Львівський обласний науково-методичний інститут освіти. Львівське обласне педагогічне товариство ім. Г. Ващенка. 1996. – с. 36.
3. Синьов В. Корекційна психопедагогіка у системі педагогічних наук // Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: Наук.-метод. зб.: Вип. 8. Т.І / За ред. В.І.Бондаря, В.В. Засенка. – К., 2006. – С. 154-160.
4. <http://ua-referat.com/%D0%9F%D0%B5%D0...>
5. <https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q...>

НАПРАВЛЕННОСТЬ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА НА СТАНОВЛЕНИЕ ГАРМОНИЧНОГО ЛИЧНОСТНОГО ПРОСТРАНСТВА ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Екатерина Рейт

*Белорусский государственный педагогический
университет имени Максима Танка*

Научный руководитель – д. пед.н., профессор Глазырина Л.Д.

Развитие ребенка осуществляется в конкретном пространстве, во времени собственной жизни, где он сталкивается с ее конкретными условиями, вырабатывает субъективное отношение к ним, к объективно существующему

времени и пространству. Каждая разновидность пространства определяет по-своему развитие человека. Одновременно взаимодействующие виды пространства – внешнее (социальное) и внутреннее (личностное) влияют на личность дошкольника. Важно в этом контексте отметить, с одной стороны, что внешние пространства представлены во внутреннем мире. С другой стороны, во внешней активности личности, в деятельности, в общении, так или иначе, отражается внутренняя жизнь[1, с. 43].

Становление личностного «Я» является глобальной проблемой исследования всех наук о человека. Дошкольный возраст является периодом наиболее интенсивного освоения смыслов и целей человеческой деятельности, периодом интенсивной ориентации в них. Главным новообразованием становится новая внутренняя позиция, новый уровень осознания своего места в системе общественных отношений. Это дает основание говорить о возможности становления гармоничного личностного пространства детей старшего дошкольного возраста, так как освоение социального мира, т.е. пространства окружающего ребенка, позволит ему расширять границы личностного пространства, более глубоко понимать процессы жизнедеятельности.

Гармоничное личностное пространство детей старшего возраста в нашем исследовании мы определяем, во-первых, как разновидность теоретического знания, которое исследует основы пространственных способностей и, во-вторых, как личностные основополагающие ценности, которыми руководствуется ребенок в решении различных ситуаций в двигательной сфере.

Становление гармоничного личностного пространства выступает как особый феномен внутреннего опыта ребенка, проявляющийся в различных пространственных ситуациях, которые влияют на его обогащение в сфере личностного и физического развития, тем самым гармонизируя взаимоотношения ребенка в социуме.

Сказанное приводит нас к выводу, что с целью становления гармоничного личностного пространства на физкультурных занятиях образовательный процесс учреждений дошкольного образования может быть направлен на:

1) развитие пространственных способностей детей на физкультурных занятиях;

2) определение основополагающих ценностей, которыми руководствуются старшие дошкольники для решения двигательных задач, и их дальнейшее формирование;

3) гармонизацию взаимоотношений ребенка в социуме с учетом проявлений внутреннего опыта каждого из детей.

С целью определения основных векторов направленности образовательного процесса в становлении гармоничного личностного пространства рассмотрим основные компоненты этого процесса.

Прежде чем, рассматривать компоненты образовательного процесса, следует отметить его цель и задачи. Целью является разностороннее развитие и социализация воспитанника раннего и дошкольного возраста в соответствии с его возрастными и индивидуальными возможностями, способностями и потребностями. Задачами дошкольного образования выступают следующие: охрана и укрепление физического и психического здоровья ребенка, формирование основ здорового образа жизни; формирование гуманных взаимоотношений с окружающими, обеспечение эмоционального благополучия, психологического здоровья воспитанников; обеспечение полноценного, своевременного, разностороннего психического развития ребенка (познавательных, эмоционально-волевых процессов, различных видов деятельности) и др. [2, с. 5].

Итак, содержательный компонент представлен образовательными областями, которые обеспечивают разностороннее развитие детей с учетом их возрастных и индивидуальных особенностей. В нашем случае мы рассматриваем образовательную область «Физическая культура».

Физическое развитие воспитанника предполагает формирование основ здорового образа жизни, физической культуры, воспитание физических и личностных качеств дошкольника, развитие его активности, позитивного отношения к миру и себе, освоение движений, формирование первичных знаний о здоровье, способах его сохранения и укрепления, адаптивных способностей, основ безопасной жизнедеятельности. Освоение воспитанниками основных движений (ходьба, бег, прыжки, лазанье, бросание) – одна из важных задач образовательного процесса.

Организационно-деятельностный компонент включает формы, методы и средства, характеризующие особенности организации прямого и косвенного (через предметно-развивающую среду) взаимодействия педагога с воспитанниками. Наиболее эффективными методами в работе с дошкольниками являются: наглядные методы (формируют представления о движении, яркость чувствительного восприятия и двигательных ощущений, развивают сенсорные способности); вербальные (словесные) методы (активизируют сознание ребенка, способствуют осмыслению поставленных задач, их содержания, структуры); практические методы (обеспечивают проверку двигательных действий ребенка, правильность их восприятия, моторные ощущения).

Говоря о средствах физической культуры, мы, прежде всего, имеем в виду, физические упражнения, которые имеют ряд пространственных характеристик, которые имеют непосредственное отношение к усвоению пространственных категорий детьми. К ним относятся: исходное положение и положения тела и его частей во время выполнения упражнения, траектория, амплитуда движения и др. Немаловажное значение в становлении гармоничного личностного пространства имеют такие средства как гигиенические факторы и естественные силы природы.

К формам организации двигательной деятельности ребенка относятся: физкультурные занятия – основная форма; физкультурно-оздоровительная работа в режиме дня: утренняя гимнастика, подвижные игры и физические упражнения на прогулке, физкультминутки, упражнения после дневного сна,

закаливающие мероприятия; самостоятельная двигательная деятельность детей; активный отдых: туристские прогулки, физкультурный досуг, физкультурные праздники, дни здоровья, каникулы; задания на дом [3, с. 262].

Аналитико-результативный компонент отражает достижение цели образовательного процесса через анализ его результатов. Результаты сформированности того или иного компонента гармоничного личностного пространства могут отражаться в качественных и количественных результатах, полученных в ходе проведения комплексной диагностики.

Таким образом, кроме рассмотренных компонентов образовательного процесса, становлению гармоничного личностного пространства будет способствовать также создание определенной технологии, предусматривающей, прежде всего, принцип «мягкого» управления этим процессом, основанный на проектировании образовательных процессов «от ребенка, от его потребностей, мотивов, возможностей, способностей».

Литература

1. Максакова В.И. Педагогическая антропология/ В.И. Максакова. – М. : РАН, 2001. – 99 с.
2. Образовательные стандарты дошкольного образования утвержденными.(постановление Министерства образования Республики Беларусь от 29 декабря 2012 г). – 95 с.
3. Степаненкова Э. Я. Теория и методика физического воспитания и развития ребенка: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Э. Я. Степаненкова. – М. : Издательский центр «Академия», 2006. – 368 с.

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР

Тетяна Русей

Прилуцький гуманітарно-педагогічний

коледж ім. І.Я.Франка

Науковий керівник - к. пед. наук Грона Н.В.

Важливою умовою формування соціально активної й духовно багаті особистості є оволодіння мовою, як засобом спілкування. Тому головним напрямом у формуванні особистості є розвиток комунікативних умінь та навичок, що формуються в процесах пізнання навколишнього світу. Важливість комунікативно-мовленнєвого розвитку у процесі становлення особистості та індивідуальності дитини обґрунтували у своїх працях Г.М. Андрєєва, А.М.Богущ, Н.М. Дятленко, Г.І. Капселя, О.Л. Кононко, С.В. Корницька, К.Л.Крутий, В.У. Кузьменко, Т.О. Піроженко, Ю.О. Приходько, Т.О. Рєпіна, А.Г.Рузьська та ін.

Під комунікативною стороною спілкування розуміємо обмін інформацією. Якщо в понятті «спілкування» наголос робиться на взаємному обміні інформацією (діалогічність, взаєморозуміння), то в понятті «комунікація» наголошується на передачі інформації [2].

Ознайомлення з доробком багатьох вчених дало можливість дійти висновку, про різні підходи у визначенні сутності поняття “комунікативні вміння”, їхнього змісту та складників. Наявна індивідуальна варіативність системи представлених у дослідженнях комунікативних умінь. Так, Н. Косова вважає комунікативні вміння узагальненим критерієм сформованості комунікативної активності на поведінковому рівні, способом моделювання процесу спілкування та його регуляції. У свою чергу, Н. Плєшкова ототожнює поняття “комунікативні вміння” та “вміння спілкування”, приходять до висновку, що вміння спілкування – це оволодіння системою психічних та практичних операцій цілеспрямованої взаємодії в різноманітних умовах

життєдіяльності. Т. Шепеленко наголошує на тому, що за своєю сутністю комунікативні вміння являють собою властивість особистості, засновану на вольових якостях та характерологічних рисах, здібностях [4, 167].

Особливої уваги потребує процес формування комунікативних умінь в дітей старшого дошкільного віку. Адже дитина переходить до систематичного засвоєння основ наук, наукових понять, що спричиняє особливий розвиток пізнавальної сфери дошкільника. Мовленнєвий розвиток ґрунтується на комплексному вирішенні завдань формування звукової культури, лексичного запасу, граматичного ладу мовлення дітей, комунікативних умінь через розвиток у них зв'язного мовлення (діалогічного й монологічного).

Доведено, що дидактичні ігри, ігрові заняття і прийоми підвищують ефективність формування комунікативних умінь, урізноманітнюють навчальну діяльність, вносять у неї елемент цікавості і як наслідок підвищують рівень культури спілкування.

Мета статті – обґрунтування важливості формування комунікативних умінь дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичних ігор.

Визначаючи гру, як вид діяльності, ми відносимо її до сфери суб'єкт-об'єктних стосунків. Такі ігри як предметні, телевізійні, аудіотехнічні, комп'ютерні (тут ми класифікуємо ігри за засобами проведення) показують операції суб'єкта з об'єктом. Виділяючи комунікативні ігри, акцентуємо увагу на тому, що в них встановлюється суб'єкт-суб'єктні стосунки. Сюди ми відносимо ситуативні, рольові та ділові ігри (класифікація за способом організації гри).

На розвиток теорії ігрової діяльності дошкільників значною мірою вплинула концепція Т. Усової (60–70-ті роки). Вона привернула увагу до гри як до особливої форми функціонування відносно автономного від дорослих, дитячого суспільства і стала поштовхом для дослідження виховного значення дитячого міжособистісного спілкування й педагогічних умов формування позитивних стосунків між дітьми у грі (Л. Артемова, К. Вольцис, Р. Іванкова, Т. Репіна, А. Рояк, І. Теплицька та ін.).

Учені доводять, що гра – це системна, багатокomпонентна діяльність. Вона обумовлена пануючою в дитинстві потребою у пізнанні й спрямована на її задоволення. Проведений аналіз структури ігрової діяльності дав змогу побудувати модель класичної форми ігрової діяльності – творчої гри.

Моделювання ігрової діяльності на матеріалі творчої гри є перспективним для формування теоретико-методичних засад організації ігрової діяльності старших дошкільників, насамперед з позицій розуміння розвитку ігор у таких дітей, оскільки трансформація структурних компонентів творчої гри породжує інші види ігор і неігрові види діяльності дитини; для формування методики керівництва ігровою діяльністю, що буде ефективною за умови здійснення педагогічного впливу на гру як складну багатокomпонентну систему; для розуміння впливу ігор на коригування і підвищення результативності комунікативної діяльності дитини.

Структурні складові дидактичної гри – дидактичне завдання, ігровий задум, ігровий початок, ігрові дії, правила гри, підбиття підсумків.

Дидактичне завдання гри визначається відповідно до вимог програми з урахуванням вікових особливостей дітей. Наприклад, логічного мислення; розвиток мовлення; формування уявлень про природу, навколишнє середовище; розвиток оцінки та самооцінки, ініціативи, кмітливості, здатності виявляти вольові зусилля для досягнення поставленої мети, довільної уваги, зосередженості.

Ігровий задум – наступний структурний елемент дидактичної гри, який свідомо маскується, він постає перед дітьми у вигляді цікавого ігрового завдання. Дітей приваблюють відтворення уявного сюжету, активні дії з предметами, загадка, таємниця, перевірка своїх можливостей змаганням, рольове перевтілення, загальна рухова активність, кмітливість [1, 112].

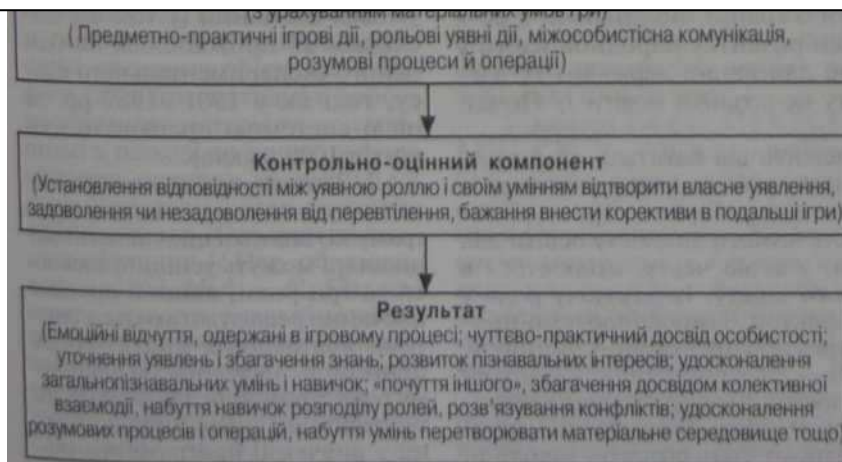
На створення ігрової атмосфери істотно впливає ігровий початок. Він може бути звичайним, коли вихователь повідомляє назву гри і спрямовує увагу дітей на наявний дидактичний матеріал, об'єкти дійсності, та інтригуючим, цікавим, захоплюючим, таємничим.

Модель структури класичної ігрової діяльності

Результат

(емоційні відчуття, одержані в ігровому процесі; чуттєво – практичний досвід особистості; уточнення уявлень і збагачення знань; розвиток пізнавальних інтересів; удосконалення загальнопізнавальних умінь і навичок: «почуття іншого», збагачення досвідом колективної взаємодії, набуття навичок розподілу ролей, розв'язування конфліктів; удосконалення розумових процесів і операцій, набуття умінь перетворювати матеріальне середовище тощо)

Ігрові дії – засіб реалізації ігрового задуму і водночас

Виконуючи із задоволенням ігрові дії і захоплюючись ними, діти легко засвоюють і закладений у грі навчальний зміст.

Правила гри діти сприймають як умови, що підтримують ігровий задум; їх невиконання знищує гру, робить її нецікавою. Без заздалегідь визначених правил ігрові дії розгортаються стихійно, і дидактичні завдання можуть лишитися невиконаними. Тому правила гри задаються вихователем до її початку і мають навчальний та організуючий характер. Спочатку дітям пояснюється ігрове завдання, а потім - спосіб його виконання.

Підбиття підсумків гри в зв'язку з такою віковою особливістю дітей, як нетерплячість, бажання відразу дізнатися про результати діяльності, проводиться відразу після її закінчення. Це може бути підрахунок балів, визначення команди-переможниці, нагородження дітей, які показали найкращі результати тощо. При цьому слід тактовно підтримати й інших учасників гри.

Відповідно до характеру ігрових дій дидактичні ігри поділяють на: ігри-доручення; ігри з відгадуванням загадок; ігри з відшукуванням предметів; ігри у фанти; сюжетно-рольові ігри. Найбільш сприятливими для розвитку комунікативних умінь у дітей старшого дошкільного віку є сюжетно-рольові ігри, які полягають у відображенні різних життєвих ситуацій, у виконанні ролей (покупця, продавця, вовка, гусей та ін.).

У сюжетно-рольовій грі, творчій за своєю природою, діти самостійно визначають її сюжет та зміст, які зумовлюють основні лінії розгортання гри за певним задумом дітей. Він визначається тим колом явищ дійсності, які знаходять відображення у грі. Дитина обирає, насамперед, ті сюжети, які постійно мають місце в її житті: гра "у сім'ю", "лікарню", "магазин", пошту", перевезення пасажирів різними видами транспорту тощо. Перебуваючи у штучно створеному середовищі, що імітує реальні життєві ситуації, діти вчаться спілкуватися в їх межах, оволодівають необхідним лексичним запасом.

Мовленнєва дидактична гра – це використання мови для досягнення понад мовного, естетичного, художнього ефекту. Основним механізмом мовленнєвої гри є переключення, руйнування традиційного стереотипу сприйняття мовних одиниць. Основною функцією мовленнєвої гри є мовотворча, де така гра розглядається як яскравий та економічний спосіб вираження думки. Водночас, довго не усвідомлювалося, що мовленнєва гра задовольняє не тільки нестійкі інтереси (заінтригувати, привернути увагу), але й покликана виконувати іншу мету – розвивати мислення та мовлення [2, 356].

Прикладами мовленнєвих ігор на розвиток комунікативних здібностей та навичок є такі: «Теплий стілець» (виховує вміння бути ласкавим, активізує в мові дітей ніжні, ласкаві слова), «Різнокольоровий букет» (вчить взаємодіяти

один з одним, отримуючи від цього радість і задоволення), «Вогник мрії» (вчить умінню керувати своїми почуттями, розповідати про свої переживання).

Отже, стрімкі зміни в соціальній сфері сучасного життя вимагають розвитку цілої низки навичок, формування яких, є особливо значущим в активний період розвитку особистості дитини, який починається вже в дошкільному віці. До таких навичок відносяться комунікативні, які формуються в результаті цілеспрямованого впливу на розвиток уміння дитини спілкуватися, дотримуючись правил та вимог спілкування.

Література

1. Артемова Л.В. Вчитися, граючись. Навколишній світ у дидактичних іграх дошкільнят / Л. В. Артемова - К.: Томіріс, 1995. - 112 с.
2. Богуш А.М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років / А.М.Богуш : Монографія. - К.: Видавничий Дім "Слово", 2004. - 376 с.
3. Богуш А.М. Мовленнєва готовність старших дошкільників до навчання у школі / А. М. Богуш, Н. Є. Шиліна.- Одеса: ПНЦ АПН України, 2003. - 335 с.
4. Ушакова О.С. Развитие речи дошкольников / О. С. Ушакова – М. : Изд-во Инст-та Психотерапии, 2001. – 781 с.

ЕФЕКТИВНЕ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВОГО МЕТОДУ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анна Романова

КВНЗ КОР «Білоцерківський

гуманітарно- педагогічний коледж»

Науковий керівник - викладач Бойко А. В.

Фізичне виховання відіграє важливу роль у підготовці всебічно розвиненої молодшої людини, здатної успішно працювати в різних галузях. Молодший шкільний вік є дуже відповідальним періодом у розвитку дитини. Саме в цьому віці закладається фундамент її подальшого гармонійного розвитку особистості, фізичні досконалості - основи здоров'я, довголіття, формується багато рухових навичок, активно розвиваються інтереси і звички, формується характер, навички, фізичні якості (спритність, швидкість, сила та ін.). Своєчасне та успішне формування рухової функції людини, особливо в дошкільний період її життя, має першочергове значення для повноцінного фізичного розвитку.

На необхідність використання ігор у вихованні здавна звертали увагу видатні вчені і педагоги – Д. Дідро, Я. Коменський, В. Август Лай, М. Монтень, К.Ушинський та інші. Про окремі аспекти використання українських народних рухливих ігор у вихованні дітей дошкільного віку згадується у працях Л.Бондаренко, В.Верховинця, Е.Вільчковського, О.Воропая, В.Скуратівського, А.Усової, О. Яницької та ін.

Метою дослідження є обґрунтування ефективності ігрових методів у процесі зміцнення і збереження здоров'я дітей молодшого шкільного віку.

Реалізація досліджуваних завдань здійснюється шляхом застосування у процесі фізичного виховання різноманітних методів і методичних прийомів.

Методи це способи взаємної діяльності учня і вчителя спрямованої на вирішення навчально-виховних завдань. Методичні прийоми є шляхами

реалізації методів у конкретних випадках і умовах процесу фізичного виховання. Педагог повинен досконало володіти всіма методами фізичного виховання.

Ігри є одним із найдоступніших і найбільш поширених засобів фізичного учнів молодшого шкільного віку. Вони відіграють особливо важливе значення для всебічного фізичного розвитку, так як в них входять основні природні рухи людини (ходьба, біг, стрибки, метання, ловля та б'їги..). Окрім того в іграх ці рухи використовуються в різних поєднаннях і комбінаціях[4]. Ігри відрізняються великою емоційністю, оскільки вони мають широкі можливості для прояву особистих якостей та ініціативи, створюють хороший настрій, сприяють зміцненню дружби, та взаємодопомоги. Вимоги і виконання правил гри виховують в дітей дисциплінованість. До рухливих ігор відносяться ігри, спрямовані переважно на загальну фізичну підготовку і не вимагають від дітей спеціальної рухової підготовки. Вони побудовані на природних, різноманітних і простих рухах з включенням в роботу переважно великих м'язових груп та прості за змістом і правилами.

В грі формується багато особливостей особистості дитини. Гра – це своєрідна школа підготовки до праці. В грі виробляється спритність, витримка, активність. Гра – це школа спілкування дитини. Гра є найприроднішою і найпривабливішою діяльністю для дошкільників. Ще К. Ушинський зазначав, що: «... зробити серйозне заняття для дитини цікавим – ось завдання початкового навчання. Кожна здорова дитина потребує діяльності і до того ж серйозної діяльності... З перших ж уроків привчайте дитину полюбити свої обов'язки й знаходити приємність в їх виконанні» [2].

У процесі гри в дітей виробляється звичка зосереджуватися, працювати вдумливо, самостійно, розвивається увага, пам'ять, жадоба до знань. Задовольняючи свою природну невсипущу потребу в діяльності, в процесі гри дитина «добудовує» в уяві все, що недоступне їй в навколишній дійсності, у захопленні не помічає, що вчиться – пізнає нове, запам'ятовує, орієнтується в

різних ситуаціях, поглиблює раніш набутий досвід, порівнює запас уявлень, понять, розвиває фантазію.

Сюжетні рухливі ігри відображають в умовній формі життєвий чи казковий епізод. Дітей захоплюють ігрові образи, в які вони творчо перевтілюються (птахи і автомобіль, пілоти, вовк, гуси, тощо) [1].

Виняткового значення рухливі ігри набувають у процесі навчання учнів молодших класів фізичним вправам де вони використовуються як форма закріплення і вдосконалення вивчених рухів. Рухливі ігри можуть проводитись, як частина уроку фізичної культури, та входити в зміст інших форм фізичного виховання (вечорів, свят, днів здоров'я), або як самостійна форма на подовжених перервах, таборах відпочинку, за місцем проживання, в сім'ї тощо.

Сюжетні ігри мають готовий сюжет і чітко визначені правила. Ці ігри дають можливість дітям відобразити свої уявлення про навколишній світ. Дії гравців залежать від ролі, яку вони виконують. Правила гри направлені на уточнення ходу самої гри та регулюють поведінку дітей в грі, визначають, що можна робити, а що ні. Не сюжетні ігри базуються на виконанні рухових завдань – дій з предметами (м'яч, обруч, палки, скакалки і 700н..), використання яких підвищує інтерес дитини до рухових дій.

В практиці фізичного виховання існують різноманітні варіанти рухливих ігор. Варіативність ігор дозволяє їх використовувати більш доцільно з врахуванням підготовленості дітей [5]. Рухливі ігри на відміну від спортивних можна постійно ускладнювати. При цьому порядок епізодів, послідовність дій залишаються постійними. В грі найбільш доцільно можуть ускладнюватись рухові завдання шляхом: збільшення відстані (для бігу, стрибків, метань); ускладнення виду рухів (з ходьби на біг, стрибки і 700н..); зміна темпу рухів; збільшення числа перешкод; зміна взаємовідношення гравців (спочатку одні ловлять, а потім інші); збільшення чи зменшення кількості учасників.

З вище викладеного можемо зробити висновок, що гра для дітей має особливо виняткове значення. Граючись, дитина вивчає кольори, форму, властивості матеріалу, вивчає рослин і тварин. Щодо ігор, то вони мають також

і організуюче значення. Дитина розуміє чому потрібно дотримуватись правил гри. Ігри, що вимагають додержання правил, дуже дисциплінують. Треба тільки, щоб вони не були нудними, тому слід ширше вводити в ігри співи, танці та інші рухові форми активності.

Література

1. Вільчковський Е. Форми виховання дітей у дошкільному закладі / Е. Вільчковський. – К., 2001. – 211с.
2. Волков Л. В. Методика виховання фізичних здібностей дітей / Л. В. Волков. – К. : Школа, 2000. – 104 с.
3. Демчишин А. П. Рухливі та спортивні ігри в школі / А. П. Демчишин. – К. : Освіта, 2002. – 175 с.
4. Петровская Е.К. Здоровий образ життя / Е. К. Петровская // Фізическая культура в школі. – 2005. – № 2. – С. 24.
5. Яценко Л. Б. Закалювання – путь к здоров'ю / Л. Б. Яценко // Фізическая культура в школі. – 2005. – № 5. – С. 59.

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З РІЗНИМИ ТИПАМИ ТЕМПЕРАМЕНТІВ

Валентина Романюк

*КВНЗ КОР «Білоцерківський
гуманітарно- педагогічний коледж»*

Науковий керівник – викладач Бойко А. В.

На сьогоднішній день, існує необхідність вивчення особливостей виховання та навчання дітей з різними типами темпераментів. Для того щоб побудувати індивідуальний підхід до кожної дитини та забезпечити для його розвитку відповідні психологічні умови, педагогам потрібні знання характерних особливостей поведінки дітей залежно від типу їх темпераменту.

Метою дослідження є вивчення різних типів темпераменту та особливостей виховання й навчання дітей.

Стильові особливості темпераменту є засобами реалізації внутрішнього потенціалу особистості в діяльності. Спільність характеристик темпераменту та індивідуального стилю діяльності полягає в типологічній зумовленості цих характеристик. Зв'язок особливостей індивідуального стилю діяльності з властивостями нервової системи досліджувався у працях Г. Дикопольської, О.Копитова, А.Коротяєва, Є.Климова, С.Маствіліскер та ін.

Давньогрецький філософ Аристотель вважав, що причиною відмінностей між людьми є не перевага тієї чи іншої рідини, а склад крові. Він виявив, що час згортання крові у різних тварин неоднаковий. Швидке згортання обумовлене, на його думку, переважанням твердих частинок, сповільнене - рідких. Рідка кров холодна і породжує страх, а кров, багата твердими речовинами, відрізняється теплотою і породжує гнів.

Гіппократ виділив чотири типи співвідношення в організмі основних рідин: крові, жовтій жовчі, чорної жовчі і слизу, кожна з яких має свої властивості (кров - тепло, слиз - холод, жовта жовч - сухість, чорна жовч - вологість). Переважання однієї з них визначає стан організму, його схильність до тих або інших захворювань.

Наприкінці XVIII ст. І. Кант представив у своїй "Антропології" формальний опис чотирьох типів темпераменту. Він вважав, що органічною основою типів темпераменту є якісні особливості крові. Учений вперше дав психологічну характеристику типів темпераменту, запропонував класифікацію властивостей темпераменту і характеру людини. Сангвінічний і меланхолічний типи темпераменту Кант розглядає як темпераменти почуття, а холеричний і флегматичний - як темпераменти дії.

Л. Лесгафт розробив оригінальну теорію, згідно з якою в основі проявів темпераменту лежать властивості системи кровообігу. На думку вченого, діаметр судин і товщина стінок визначають швидкість і силу кровообігу, від

якого залежить швидкість обміну речовин в організмі і, як наслідок, - індивідуальна характеристика темпераменту.

Павлов пов'язував темперамент із функціонуванням центральної нервової системи. Під час вивчення вищої нервової діяльності людини йому вдалось виявити три основні її властивості: силу, врівноваженість і рухливість. В залежності від співвідношення цих процесів були виділені чотири типи вищої нервової діяльності і відповідні темпераменти: сангвінічний (сильний, врівноважений, рухливий), флегматичний (сильний, врівноважений, інертний), холеричний (сильний, нерівноважений, рухливий), меланхолічний (слабкий, нерівноважений, інертний).

Павлов прийшов до висновку про приховування властивостей темпераменту рисами поведінки, набутими протягом життя. На основі цього припущення було сформоване уявлення про генотип і фенотип. Павлов підкреслював, що необхідно відрізнити природжену особливість нервової системи (генотип) від характеру (фенотип).

Темперамент дитини це один із найважливіших орієнтирів у здійсненні індивідуального підходу в її вихованні. Як зазначає, В. У. Кузьменко, «...індивідуальний підхід у вихованні – це варіативне використання педагогом цілісної системи засобів, форм, методів та прийомів виховної роботи з урахуванням комплексу індивідуальних відмінностей дітей» [1, 37].

Змістом окремого циклу в індивідуальному підході є послідовність десяти етапів:

- попереднє виявлену індивідуальних особливостей розвитку;
- аналіз отриманої інформації з метою встановлення позитивних та проблемних аспектів розвитку дитини, причин їх виникнення;
- фіксація результату діагностування у щоденниках спостережень, психологічних паспортах дітей та психологічному «портреті» дитячої групи;
- систематизація, узагальнення та аналіз результатів вивчення індивідуальних особливостей розвитку дитини;

- визначення першорядних та другорядних індивідуальних завдань роботи з дітьми та їхніми родинками;
- вибір адекватних методів і прийомів, форм та засобів виховної роботи;
- визначення варіативного навчального змісту;
- створення та комплектація варіативного предметно-ігрового середовища розвитку дитини;
- практичне здійснення індивідуального підходу в навчально-виховному процесі;
- прогнозування стратегії і тактики навчання та виховання.

На думку дослідниці, успішне здійснення індивідуального підходу у вихованні залежить від таких передумов:

- а) поєднання індивідуально-диференційованого підходу до дитини із вихованням дитячого колективу;
- б) опора на позитивне у характері та особистості вихованця; спрямованість педагогічної роботи на подолання наявних у нього негативних проявів;
- в) визначення причин формування індивідуальних відмінностей (особливості вищої нервової діяльності, умов життя та виховання);
- г) єдність вимог до дитини з боку дорослих (педагогів, батьків та ін.);
- д) системність у здійсненні індивідуального підходу, єдність та послідовність його етапів, що утворюють неперервний цикл.

Уміння бачити у психологічних проявах, поведінці дитини те, що обумовлене типом нервової діяльності, її віком, спадковістю, а також відрізнити це від набутого, допомагає вихователю раціонально застосовувати індивідуальний підхід у своїй педагогічній практиці. Спеціально дібрані комплекси виховних впливів необхідно використати у сприятливій для цього (сенситивній) періоді.

Як зауважив В.О. Сухомлинський, за зовнішньою рухливістю дітей можуть приховуватися хвороби серцево-судинної, травної, нервової систем. Незважаючи на враження, що такі діти витривалі, їх нервова система потребує

захисту. Слід попередити перезбудження нервової системи, що часто виникає у надмірно рухливих дітей, Для цього дорослому необхідно забезпечити чіткий розпорядок дня, спокійне, але настійливе пред'явлення вимог.

Отже, чітко вираженого типу темпераменту не існує. Він відображається на характері, волі, мисленні, пізнавальній діяльності дитини. Темперамент не є сталою властивістю особистості, він змінюється залежно від умов її життя та виховання. Кожний тип темпераменту має свої переваги та недоліки. Для правильної організації виховання, боротьби з недоліками і поліпшення спілкування дитини з людьми необхідно знати, до якого типу темпераменту вона належить. Кожному темпераменту відповідає певний тип нервової системи. Уміння його визначати необхідне для правильного спрямування розвитку особистості молодшого школяра, розуміння особливостей його поведінки, запобігання небажаним реакціям дитини тощо.

Сутністю індивідуального підходу у виховному та педагогічному процесах виступає варіативне використання педагогом цілісної системи виховної роботи з урахуванням індивідуальності дитини. Успішне здійснення індивідуального підходу у процесі навчання передбачає багатокomпонентну та водночас єдину систему розробки та реалізації індивідуальних програм. Для дітей кожного типу темпераменту актуальними є певні виховні завдання. Індивідуального підходу вимагають діти з різною мірою їх фізичної активності – рухливості. Тактики врахування типів темпераменту дітей полягають як у створенні сприятливих зовнішніх умов, так і в озброєнні дітей уміннями саморегуляції.

Література

1. Варій М. Й. Загальна психологія: Підручник для студ. психол. і педагог, спеціальностей / М. Й. Варій. – 2-ге видан., випр. і доп. – К.: «Центр учбової літератури». – 2007. – 968 с.

2. Власова О.І. Педагогічна психологія: Навч. Посібник / О. І. Власова – К. : Либідь, 2005.-400 с.

3. Коробко С.Л. Робота психолога з молодшими школярами: Методичний посібник / С. Л. Коробко, О. І. Коробко. – К. : Літера ЛТД, 2006. – 416 с.

4. Кузьменко В. У. Індивідуальний підхід: десять кроків / В. У. Кузьменко // Дошкільне виховання. – 2006. – № 7. – С 10–12.

5. Трофімов Ю. Л. Психологія: Підручник / Ю.Л. Трофімов та ін. – 4-те вид., стереотип. – К.– 174 с.

6. Скрипченко О. В. Психолого-педагогічні основи навчання / О. В. Скрипченко, О. С. Падалка, Л. О. Скрипченко. – К.: УЦДК, 2005. – 712 с.

7. Степанов О. М. Основи психології і педагогіки: Посібник / О.М.Степанов. – К. : Академвидав, 2003. – 504 с.

СУЧАСНИЙ СТАН ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Тетяна Рябошанка

Інститут педагогіки, психології і мистецтв

ВДПУ імені М.Коцюбинського

Науковий керівник – к. пед. н., доцент Грошовенко О.П.

Нова парадигма освіти одним із пріоритетних визначає напрям екологічної освіти та виховання, де особливе значення має формування екологічної культури, гармонізація взаємовідносин особистості з природою. В основі екологічної культури – знання, екологічний стиль мислення, світогляд, ціннісні орієнтації, практична природоохоронна діяльність. Екологічна культура має стати основою формування світогляду сучасної людини, розуміння її місця у природі, формування нової екологічної етики і моралі. Процес екологічного виховання має перетворитись у специфічний діалог в процесі якого відбувається обмін не лише інформацією про природу, а й емоціями, почуттями, духовними цінностями й поведінковими актами [5, с.127].

Проблема формування екологічної культури особистості знаходить своє відображення у працях багатьох вчених. Теоретичні аспекти проблеми формування екологічної культури висвітлено у дослідженнях А.І.Васильєвої, М.К. Ібрагімової, Л.В. Іщенко, Н.М. Кот, Н.В. Лисенко, Г.С. Марочко та ін.

У наукових роботах Н.М. Бібік, А.М. Богущ, В.Р. Ільченко, С.П. Пескун, А.В. Степанюк, О.Я. Савченко, Г.С. Тарасенко розглянуто проблему екологічного виховання молодших школярів, як умову формування певних якостей особистості. Дослідники проблеми формування екологічної культури дітей молодшого шкільного віку схильні вважати саме цей вік сприятливим для екологічного виховання, адже саме в цей період закладаються основи культури спілкування і поведінки дітей у природі. Науковці вказують, що молодші школярі здатні розуміти й усвідомлювати зв'язки навколишнього світу й у них виникають об'єктивні можливості для самостійного спілкування з природою [1; 2; 5]. Таким чином, наявний науковий фонд є свідченням особливого інтересу до проблеми ефективної організації екологічного виховання у початковій школі.

Метою нашої статті є презентація результатів вивчення сучасного стану готовності вчителя до реалізації завдань екологічної освіти і виховання дітей молодшого шкільного віку.

З метою з'ясування стану заявленої проблеми в практиці роботи, нами було проведено спеціальне опитування педагогів на предмет з'ясування рівня їх теоретичної підготовки до реалізації завдань екологічної освіти та виховання. Анкета містила декілька запитань об'єднаних спільною темою. Ми запропонували педагогам назвати основні завдання, які розв'язуються на етапі початкового навчання; вказати, який зміст вони вкладають у зміст поняття "екологічна культура"; розкрити методiku екологічного виховання; назвати форми та методи, які забезпечують безпосереднє сприймання природи дітьми. На основі отриманих даних можемо робити наступні висновки. Серед основних завдань виховання особистості педагоги називають: оволодіння грамотою (34%); повноцінний фізичний розвиток (25%); виховання основ моральної

поведінки (22%); основ екологічної культури (14%); естетичний розвиток (5%). Надаючи великого значення інтелектуальній підготовці, учителі здебільшого забувають, що для дитини найбільш важливим чинником, що спонукає засвоювати соціальний досвід, є емоційний, і саме емоції відіграють значну роль в ефективному оволодінні різними знаннями та вміннями, впливають на ставлення до природних об'єктів.

Поняття “екологічна культура особистості” 13% педагогів розглядають як відповідальне ставлення до навколишнього середовища; 17% з них включають до поняття “екологічна культура” наявність елементарних знань про взаємозв'язки в природі та шанобливе ставлення до її об'єктів; 36% опитаних звели розуміння поняття “екологічної культури” до “формування любові до природи”; 11% педагогів вкладають у зміст поняття “екологічна культура” знання й дотримання правил поведінки в природі; 23% опитаних не змогли відповісти на поставлене запитання. У більшості опитаних нами педагогів методика екологічного виховання викликає труднощі, зумовлені недостатньою обізнаністю з понятійним апаратом екології як науки, однобічним розумінням цілей та завдань початкової екологічної освіти. Проаналізувавши отримані в результаті анкетування відповіді, можна стверджувати, що в ознайомленні дітей з природою в школі перевага надається тим формам і методам, що забезпечують безпосереднє сприймання природи: екскурсії – 25%; прогулянки – 28%; спостереження – 28%. Майже всі опитувані широко застосовують методи наочного (92%) і вербального (69%) впливу на дітей; 19% - використовують працю в природі; 62% - доручення, пов'язані з доглядом за об'єктами природи; 34% - у роботі використовують ігровий метод. Проте використання згаданих форм і методів лише частково забезпечує формування основ екологічної культури підростаючих поколінь.

Аналіз результатів анкетування засвідчив, що завдання екологічного характеру, фактично, відсутні на уроках. Окремі педагоги широко використовують ігрові методи; переважна більшість з них (82%) віддають перевагу вербальним методам впливу, і лише супроводжують розповідь, бесіду,

читання художньої літератури показом ілюстративного матеріалу екологічного спрямування. Недостатня увага надається творчій діяльності молодших школярів. Тільки окремі вчителі (8%) реалізують її з метою екологічного виховання дітей, віддаючи перевагу практичним методам роботи в природі. Діти систематично виконують доручення, пов'язані з доглядом за об'єктами природи, чергують у живому куточку, працюють на ділянках. Результати анкетування показали, що найпоширенішими засобами екологічного виховання дітей є ті, що забезпечують безпосереднє сприйняття природи, мистецтво та діяльність у природі чи з її окремими об'єктами; методи, що використовують педагоги у навчально-виховному процесі, переважно спрямовані на розвиток когнітивно-пізнавальної сфери і меншою мірою – на розвиток емоційно-ціннісної сфери особистості; мало застосовуються у екологічному вихованні молодших школярів творча, еколого-краєзнавча діяльність, казка і гра; до масових заходів екологічного змісту вдається епізодично незначна частина педагогів (здебільшого цим займаються учителі); у здійсненні екологічного виховання більшість педагогів відчують труднощі методичного характеру.

Аналіз сучасного стану організації навчального процесу свідчить про реалізацію завдань екологічної освіти і виховання молодших школярів. Однак, відчувається деяка неузгодженість та епізодичність виховних впливів. Подоланню цієї суперечності найбільшою мірою сприяє створення єдиного соціально-педагогічного середовища взаємодії педагогів та батьків, визначальним для якого є орієнтація на вихідний рівень готовності дітей до цілісного сприйняття природи в межах початкової ланки освіти.

Розв'язанню проблеми екологічної освіти та виховання молодших школярів, на наш погляд, сприятиме використання спеціальних методик, які б уможливлювали одночасний вплив на емоційну, когнітивну та діяльну сфери особистості, сприяли б включенню дітей до активних форм взаємодії з природою. Спеціалісти багатьох країн особливий інтерес виявляють до таких форм організації навчально-виховного процесу, які б сприяли ефективній екологічній підготовці, закріпленню знань, умінь, навичок у процесі організації

практичної діяльності з дітьми. З огляду на вікові особливості дітей молодшого шкільного віку, засвоєння ними змісту освіти, зокрема екологічної, повинно відбуватися шляхом активної пізнавальної діяльності, через використання активних методів пізнання. На думку багатьох педагогів, одним з найефективніших методів навчання і виховання є метод проектів.

Використання методу проектів у навчально-виховному процесі дозволяє знайти розумний баланс між науковими і практичними знаннями, уміннями та навичками, розумно організувати самостійну діяльність дітей – індивідуальну, парну або групову, поєднати різноманітні методи, засоби навчання, інтегрувати знання, уміння з різних галузей науки, техніки, творчості.

Еколого-виховна робота організована у вигляді проекту передбачає: детальний аналіз ситуації, стану, у якому перебуває природа чи окремих її об'єкт; визначення напрямів та завдань проекту, спрямованої на формування готовності надання допомоги природі, виховання активної екологічно доцільної поведінки в природі. Робота над екологічним проектом сприяє забезпеченню дітей живою творчою діяльністю і покликаний задовольнити їхні інтереси, природну активність, ініціативу. Ефективний вибір завдань забезпечує її яскравість та оригінальність. У таких проектах діти беруть активну участь, висловлюють свої думки, припущення, шляхи розв'язання тих чи інших завдань.

Як підтверджують результати нашого дослідження, використання проектів дає змогу організувати діяльність, кожен етап якої самостійно планується дітьми. Це ефективний засіб розвитку ініціативи, творчості, впливу на емоції дитини, її пізнавальні можливості, формування основ дбайливого ставлення до природи. Серед екологічних проектів, варто виділити наступні: “Вода-чарівниця”, “Долоні планети”, “Зимові фантазії” тощо. Специфіка таких проектів у тому, що вони орієнтують вихованців на пошуково-дослідну діяльність, забезпечують реальну можливість і необхідність активної праці в природі, враховують їх потреби, інтереси, вікові та індивідуальні особливості, сприяють розвитку емоційно-цінних, пізнавальних, вчинково-діяльнісних

установок, забезпечують безпосередню взаємодію дитини з природою, активну працю, і головне – об'єднують зусилля дорослих і дітей, спрямованих на розвиток здатності розуміти, відчувати, оберігати природу і творчою працею намагатись примножувати і покращувати її.

Висновок. Таким чином, екологічна криза вимагає зосередження зусиль педагогів на реалізації завдань екологічної освіти та виховання, формування основ природокористування. У цьому зв'язку, формування у підростаючих поколінь високого рівня екологічної культури є одним із першочергових завдань. Результати наших досліджень, висновки спеціалістів у сфері екологічної освіти і виховання підтверджують той факт, що екологізація навчальних предметів, як один із шляхів формування екологічної культури, виявляється не достатньо ефективним. Зусилля педагогічної думки нашої країни та спеціалістів зарубіжжя тривалий час були спрямовані на пошук ефективних методів організації діяльності, які б забезпечили застосування навчальних досягнень учнів, розвиток їхніх практичних навичок у взаємодії з природою. Таким методом виявився метод проектів, як найбільш оптимальний шлях залучення дітей до еколого-виховної діяльності, розвитку їх активної природоохоронної позиції.

Література

1. Вороніна Л. Взаємодія школи й сім'ї в екологічному вихованні / Л.Вороніна // Шкільний світ. – 2005. – травень (№ 18-19). – С. 3-25.
2. Іщенко Л.В. Наступність у екологічному вихованні старших дошкільників і першокласників / Л.В.Іщенко. : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського. – О., 1997. – 17с.
3. Лернер П. Проектування як основний вид пізнавальної діяльності школярів / П.Лернер // Сучасні шкільні технології / Упоряд. І.Рожнятовська, В.Зоц. – Ч.2. – К.: Ред. загальнопед. газ., 2004. – С.39-53.

4. Плохій З.П. Виховання екологічної культури у дітей дошкільного віку: Методичний посібник / З.П.Плохій . – К.: Дошкільне виховання. – 356 с.

5. Тарасенко Г.С. Взаємозв'язок естетичної та екологічної підготовки вчителя в системі професійної освіти / Г.С.Тарасенко. – Черкаси: Вертикаль, 2006. – 308 с.

6. Проектна технологія // Освітні технології: Навч.-метод. посібник / О.М.Пехота, А.З.Кіктенко, О.М.Любарська та ін.; За ред. О.М.Пехоти. – К. : А.С.К., 2003. – С.148-162.

7. Шпакова В. Метод проектів і “Довкілля” / В.Шпакова // Початкова освіта. – 2002. – № 15. – С. 2.

ВПЛИВ НЕПОВНОЇ СІМ'Ї НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Вікторія Савонік

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. н., доцент Корень А.М.

Останнім часом все більшої уваги приділяється дослідженням сім'ї , а особливо її впливу на розвиток дитини. Сім'я необхідна складова соціальної структури нашого суспільства. Вона є найважливішим із феноменів, що супроводжує людину протягом усього життя,тому в розвитку особистості дошкільника сімейному вихованню відводиться головна роль.

Сім'я відновлює духовні і фізичні сили людини, заряджає її енергією для активної участі в суспільному житті. В ній відбувається не тільки фізичне народження людини, але і первинна соціалізація і виховання, формування навичок спілкування й повсякденної поведінки, уроки майбутнього сімейного життя, уявлення про життєві цілі та цінності, прилучається до норм та еталонів культури. У цьому передусім і полягає призначення сім'ї.

Сьогодні сучасні сім'ї поставлені в жорстокі умови. Різке погіршення матеріального становища, не стабільність економічної сфери, погіршення побутових, психологічних умов життя, відсутність ціннісних орієнтирів, низький рівень відповідальності, а також морально-етичних обов'язків батьків - це причинами зростання неблагополучних родин в нашому соціумі. На сьогодні велика кількість сімей з різних причин не виконують виховну функцію стосовно своїх дітей. Кількість таких родин, на жаль, стрімко зростає.

В нашому суспільстві налічується велика кількість різних типів сімей, залежно від виконання матеріально-економічної функції (бідні, малозабезпечені, багаті), залежно від демографічної функції (бездітні, багатодітні), від особливостей проживання, структури (неповні, складні, великі). Але останнім часом збільшується саме кількість неповних сімей (за структурою) [5, с. 259].

Неповною називається така сім'я, в якій тільки один із батьків (чоловік або жінка) виховує дітей.

Аналізували та досліджували проблематику неповної сім'ї такі вчені як Т.Алексєєнко, І. Гребенніков, І. Зверєва, Б. Ковбас, І. Кон, В. Костів, Б. Нусхаєва, В. Постовий, І. Трубавіна, В. Сатір, В. Целуйко, Л. Шнейдер та ін., а також класики вітчизняної педагогіки А. Макаренко, В. Сухомлинський, М.Стельмахович [3, с. 194].

А. Макаренко писав: «Дуже болісно позначається на вихованні дитини, якщо батьки не живуть разом, якщо вони розійшлись. Питання про структуру сім'ї – питання дуже важливе, і до нього треба відноситися цілком свідомо» Діти, які виростають у таких сім'ях, не можуть спостерігати відносини між чоловіками та жінками, і тому вони виростають, не маючи цілісної моделі цих відносин. Він вважав, якщо батьки по-справжньому люблять своїх дітей та хочуть їх виховати як найкраще, вони повинні намагатися свої взаємні незгоди не доводити до розриву та не ставити саму дитину у важке становище [1, с. 10-11].

Немає сімей, де б не виникали проблеми й конфлікти. Проте якщо сім'я стає полем битви інтересів та потреб подружжя, то весь негативізм відбивається на дитині, завдаючи їй психологічних травм. Сильним негативним фактором у розвитку дитини виступає розлучення батьків, діти у таких сім'ях не мають належного матеріального забезпечення. Крім того, виховання дитини одним з батьків, переважно матір'ю, негативно відбивається на формуванні особистості як хлопчика, так і дівчинки [6, с. 199].

У дошкільному віці в дитини конструюється образ соціального світу, закладається базис її особистісної культури, відбувається усвідомлення себе як індивідуальності, формується її ставлення до інших людей, до світу цілому.

І саме батьки закладають особистість дитини, певні її риси характеру, ставлення до світу, але це відбувається лише у гармонійній сімейній атмосфері. Правильне сімейне виховання розвиває здібності, здорові інтереси та потреби дитини, формує правильний світогляд, позитивне ставлення до праці, сприяє прищепленню моральних якостей, розумінню необхідності дотримуватися правових і моральних норм життя, поведінки, зміцненню їхнього психічного здоров'я тощо.

Сімейне благополуччя негативно позначається на формуванні особистості дитини. Дитяче виховання в умовах негативного емоційно-психологічного сімейного мікроклімату визначається ранньою втратою потреби у спілкуванні з батьками, егоїзмом, замкненістю, конфліктністю, упертістю, неадекватною самооцінкою (заниженою чи завищеною), озлобленістю, невпевненістю у власних силах, недисциплінованістю, утечами з дому тощо. Усе це свідчить про те, що діти з неблагополучних сімей мають більше причин для поповнення рядів важковихованих і правопорушників [2, с. 288].

Батькам, які виховують дітей у неповних сім'ях психологи рекомендують:

Розмовляйте з дитиною і вислухайте його. Залишайтеся з ним завжди в контакті. Для нього важливо бути почутим, коли він розповідає про дитячий садок або школу.

Ставтеся з повагою до спогаду про минуле.

Допомагайте йому з навичками поведінки, починаннями, інтересами.

Неперекладайте функції батьків на плечі дітям.

Прислухайтеся до його переживань.

Намагайтеся створити атмосферу повноцінної сім'ї.

Любіть, цінуйте і будьте опорою для своєї дитини.

Спробуйте вступити в новий шлюб і повернутися до життя в повній сім'ї.

Отже, сім'я - це найголовніша складова нашого життя. Сімейна атмосфера значною мірою впливає на розвиток дитини. Не дивлячись на сімейні проблеми, потрібно зробити все, щоб ваша дитина розвивалась, зростала в сім'ї яка дарує любов, ласку і сімейне благополуччя.

Література

1. Макаренко А. С. Избранные педагогические сочинения : в 2-х т. / ред. коллегия: В. Н. Столетов (пред.) ; под ред. И. А. Каирова (отв. ред.). – М. : Педагогика, 1977. – Т. 2. – 320 с.

2. Приходько В. М. Підготовка майбутніх педагогів до превентивного виховання дітей із неблагополучних сімей: [науково-методичний посібник] / В. М. Приходько. – Запоріжжя : Прем'єр, 2006. – 288 с.

3. Суятинова К. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. / Катерина Суятинова – Випуск 47 – 2013.

4. Соціальна педагогіка : навчальний посібник / М-во освіти України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, Укр. держ. центр соціальн. служб для молоді України ; ред. А. Й. Капська. – Київ, 2000. – 264 с.

5. Батіщева Г. О., Зайцева З. Г. Робота соціальних служб для молоді з молодією сім'єю. Методичні рекомендації / Г. О. Батіщева, З. Г. Зайцева – К. : А.Л.Д., 1990

ВПЛИВ РЕКЛАМИ НА СВІДОМІСТЬ ДИТИНИ-ДОШКІЛЬНИКА**Олеся Савчук***Інститут розвитку дитини**НПУ ім. М.П. Драгоманова***Науковий керівник – к. пед. н., доцент Шулигіна Р. А.**

Реклама – невід'ємний атрибут сучасної цивілізації. Реклама як громадський феномен поширює свій вплив на соціальну поведінку людини, ціннісний вибір, і психологічний комфорт зростаючої особистості. В умовах сьогодення збільшується кількість батьків, яких турбує проблема впливу засобів масової інформації на розвиток дітей. Цей факт не тільки актуалізує порушену проблему, а й робить процес пошуку шляхів її вирішення нагальним.

Кабельне телебачення, ігрові приставки, комп'ютерні ігри, Інтернет, мобільні телефони та інші гаджети сучасні діти вважають чимось само собою зрозумілим, хоча це все було абсолютно чужим для маленьких дітей, які дорослішали кілька десятиліть тому. Раніше діти засвоювали культурні цінності від батьків і педагогів, наразі – діти піддаються більшому впливу нових інформаційних технологій.

Сьогодні існує багато психологічних «фокусів» і маркетингових стратегій, які активно заманюють дитячу аудиторію. Тут і розміщення привабливих для дітей товарів на нижніх полицях супермаркетів (діти легко помічають те, що їм подобається, а потім нерідко із суперечками і сперечаннями, змушують батьків платити), і включення рекламних «мультиків» в дитячі програми, і використання при оформленні шкільного приладдя й обкладинок для книг логотипів або назв товарів тощо.

Вивчення проблеми впливу на становлення особистості дошкільника засобів масової інформації в цілому відображено у психолого-педагогічних працях вітчизняних науковців-дослідників І. Беха, Г. Васяновича, Н. Волкової, О. Козлюка, О. Невмержицької, В. Остапчук та ін.

Вплив телебачення на особистість в цілому і свідомість дитини зокрема розглядається вченими А. Гриценко, В. Клименко, Л. Кулагіною, О. Петрунко, М. Романовим, М. Семенюк, В. Скотним, Л. Чорною, на думку яких, найбільш потужним психологічним впливом володіють рекламні ролики.

Реклама є сьогодні не тільки засобом інформування про нову марку, споживчі властивості товару, але і невід'ємним елементом масової культури. З безлічі рекламних засобів телевізійна реклама – сама різнобічна. Її унікальність визначається, по-перше, поєднанням звукового і зорового впливу на особистість, по-друге, величезною аудиторією, яка її сприймає. Сприйняття інформації без її критичної переробки властиво маленьким дітям. У цьому (дошкільному) віці – це біологічно доцільно. Людський мозок, як губка вбирає будь-яку інформацію, адже вона може знадобитися йому в майбутньому. Лише в подальшому, в міру накопичення життєвого досвіду і розвитку логічного мислення, інформація сприймається і починає піддаватися критичному аналізу.

Відповідальними за перегляд телепередач дітьми є батьки, але як правило, вони самі не володіють культурою перегляду телевізійних програм. Науковці одностайні у твердженні, що тільки в 20 % сімей дошкільнят телеперегляд планується, тобто телевізор включається тільки тоді, коли йде передача, яку заздалегідь хотіли б подивитися [3]. Діти сприймають телевізор як члена сім'ї, як фон свого життя. Діти їдять, грають і навіть засинають під звуки телевізора. Природно, що вся інформація, яка надходить з екрану, є для дитини надзвичайно значущою, у багатьох випадках, навіть більш значною, ніж думка батьків або інших авторитетних дорослих.

Маленьких дітей в першу чергу приваблює рух на екрані, яскраве зображення, а не сенс рекламного повідомлення. Потік смислової інформації сприймається ними несвідомо. Це засновано на фізіологічному рівні сприйняття дитиною інформації (специфічна особливість): увага людини фокусується на змінах в навколишньому просторі, а не на тому, що залишається незмінним [1].

Реклама – одне з найбільш сильних засобів, які закладають певні моделі поведінки особистості. Під впливом реклами у дітей можуть формуватися нові потреби та очікування. Якщо ж продукт призначений для дітей, то реклама не тільки спонукає їх бути ініціаторами покупок батьками, а й стимулює самостійні покупки. Так, наприклад, діти самі купують морозиво, солодоші, сухарики, чіпси тощо. Таким чином, у дітей формуються не тільки соціальні моделі, а й споживча поведінка.

Дитина не може достатньо критично ставитись до тієї інформації, яку вона отримує, тому чим менша дитина, тим більше вона вірить тому, про що інформують по телевізору.

Якщо дитина нічого не буде знати про ті товари, які показують на телебаченні, вона не зможе брати участь у багатьох дитячих розмовах та іграх. Однак, при цьому дитина ще не вміє обмежувати свої запити. Формується звичка до нестримного споживання, а неможливість отримати яку-небудь річ, престижну серед однолітків, часто призводить до боязні бути відкинутим, тривожності або викликає різні види агресії і навіть штовхає на кримінальні вчинки. Є багато матеріальних речей, які дитина хотіла б отримати, але батьки із-за фінансової неспроможності чи скрути не можуть їх придбати. З причини того, що бажання і можливості часто не співпадають у дитини можуть виникати почуття розчарування, а нерідко й злості чи образи на батьків.

Часто реклама робить дитину більш агресивною і дратівливою, оскільки багато рекламних роликів повторюються занадто часто, переривають цікаві дитячі програми, фільми або мультфільми.

Фахівці із зазначеної проблеми О. Петрунько, І. Поліщук вважають, що надмірна рекламна інформація заважає розвитку розумових здібностей у дітей. Їх свідомість поступово починає виконувати роль сховища стереотипів, які відтворюються в тому ж вигляді, у якому були отримані з мас-медіа, при цьому процес критичного осмислення інформації повністю відсутній. Так, група дослідників із близького зарубіжжя (Н. Авдєєва, Н. Фоміних) встановили, що навіть три години, проведені за переглядом телепередач, перенасичених

рекламними заставками, значно знижують обсяг оперативної пам'яті та уповільнюють швидкість мислення у людини.

Отже, аналізуючи зазначене вище, можна зробити висновок про те, що реклама, особливо телевізійна, формує вплив на свідомість, мотиви і мотивацію поведінки у дітей. Перш за все, дитина наслідує найближчих дорослих – батьків, які мають вести добродесний спосіб життя. Матеріальне становище і чітко визначений соціальний статус сім'ї, дієві способи проводити спільне дозвілля, довірливі взаємини в родині – ось що робить позитивний вплив на дітей.

Високий ступінь психологічного впливу на дітей за допомогою реклами, демонструє необхідність розробки і запровадження відповідних етичних та юридичних нормативів та обмежень у рекламній діяльності, зменшення телевізійного рекламного часу, що окреслює коло подальших наукових пошуків.

Література

1. Петрунько О. В. Діти і медіа: соціалізація в агресивному медіа середовищі: Монографія / О. В. Петрунько. – Полтава: ТОВ НВП «Укрпромторгсервіс», 2010. – 480 с.
2. Поліщук І. Ф. Вплив телереклами на свідомість дитини [Електронний ресурс]/ І. Ф. Поліщук, І. О. Демчук, А. В. Заболотна – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/12_ENXXI_2010/Economics/65024.doc.htm
3. Черепаха К. В. Вплив реклами на розвиток дітей / К. В. Черепаха // Проблеми освіти. Науково-методичний збірник – К. : Науково-методичний центр вищої освіти, 2006. – Спец. вип. – 264 с.

ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА КАЗОК ЯК ЗАСОБУ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ірина Самойлюк

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – Луцкай В.І.

У фольклористиці існує декілька теорій щодо утворення та походження казок. Це, зокрема, теорія самозародження казкових сюжетів (антропологічна), міфологічна теорія, теорія літературних запозичень, історико-географічна теорія.

У сучасних дослідженнях М.Чумарної казка має спільні міфологічні традиції з творами близьких до України культур, насамперед єгипетської, індійської, шумерської. А сам термін “казка”, зазначає дослідниця, виник на основі скіфського міфу про Маная та його дружину Казку. Казка навчила людей спілкуватися між собою, з Богом та з усім світом. Казка містить закодовану інформацію про світ та його виникнення.

В.Гнатюк розділяв окремо казку і байку. Казкою він вважав “кожне фантастичне народне оповідання, основане не на буденнім, реальнім людським житті, але скомбіноване з буденних мотивів і з видуманих буйною уявою первісного чоловіка, зближеного до наївності, легковірності та уяви людини, для якої загалом немає нічого неможливого. У казці повно чудесного елемента, який творить її основу й головну принаду. Коли б його викинено з казки, вона втратила би свій характер і перемінилася на новелу. Героєм казки буває все ж чоловік. Коли у ній виступають звірі, то їх роль ніколи не може бути першорядна”. На думку вченого, байка це „народне оповідання, в якому малюється не людський, але звіриний побут, тому-то в ній виступають як головні діячі звірі. Часом з'являється в байці й чоловік, але тоді роль його так само підрядна або епізодична, як роль звіра в казці” [4, с.173].

Письменниця Л.Шнітцер вказувала на інтернаціональний характер народної казки. Тому, важливим для розуміння розвитку жанру казки є дослідження А.Нікіфорова про виникнення та еволюцію чукотських казок. Зокрема, науковець виділив три етапи становлення казок:

–розповідні магичні оповідання-заклинання, спрямовані практично впливати на дійсність;

–казка-оповідання з елементами художності, позбавлена ритуально-магічної функції;

–казка - художнє оповідання.

Звісно, казки народів світу мають специфічні риси, що підвищує їх цінність та дає змогу говорити про особливість конкретного твору. М.Грушевський стверджував, що є:

–казки про звірів;

–казки про космічні сили;

–казки про надприродні подвиги (“про щастя”);

–оповідання про подвиги, осягненні людськими здібностями;

–оповідання демонологічні.

Основою жанрового поділу казок у сучасному східнослов'янському, зокрема і в українському фольклорі, є класифікація російського дослідника народної творчості В. Анікіна: казки про тварин, чарівні казки, кумулятивні казки, новелістичні казки. Отож, українські народні казки поділяються на: казки про тварин (“звіриний епос”), чарівні казки (героїко-фантастичні), соціально-побутові (реалістичні чи новелістичні). Однак, інколи сюжети казок можуть змінювати свою жанрову належність.

Сучасні дослідники українських народних казок, зокрема Н.Сивачук, класифікують їх (казки) згідно уявлень наших предків про світобудову, а саме:

–казки про представників підземного світу; гадів, ящірок, жаб, мишей, щурів і т.п.;

–казки про представників середньої ланки світобудови, дикої та домашньої фауни;

–казки про диких та свійських птахів.

Також казки про тварин розподіляються відповідно вчинків та мотивів персонажів:

–казки про стосунки тварин та людей (“Як гадюка і чоловік судилися”);

–казки про те, як тварини допомагають людям (“Як лисиця зробила чоловіка багатим”, “Як пес врятував господаря від смерті”);

–казки про невдячне ставлення людей до тварин (“Сірко”, “Цап та баран”, “Як музика змудрував звірів”)

–казки про помсту тварин та птахів людям (“Як курочка помстилася чоловікові”).

Згодом сюжети казок про тварин набули сатиричного змісту, деякі звірі виявились приниженими та висміяними.

Складовими чинниками народних казок є численні прислів'я, приказки, загадки, сновидіння, приповідки, забобони, повір'я, скоромовки, лічилки, нісенітниця, каламбури та ін. Так досить часто в текстах казок використовуються приказки та прислів'я - короткі влучні вислови, в яких виражено повчальний досвід народу: “Краще голодна воля, як сита неволя”, “Мала капля лупає скалу”, “Потрудись, побігай, а тоді вже й обідай; поробиш усю роботу, то й поспиш в охоту”. Під час експерименту ми переконались, що вони (твори усної народної творчості) підсилюють головну думку казки та виховний вплив. В свою чергу окремі мотиви казок органічно проникають в сучасне усне мовлення як прислів'я, афоризми чи каламбури.

Виникненню позитивних емоцій під час читання казок сприяють й народні загадки. Загадки - це стислі поетичні запитання, де у прихованій формі одні предмети чи явища зображаються через інші завдяки спорідненості, подібності їхніх властивостей, часом ледь помітних. Умінню відгадувати загадки та загадки-завдання в давні часи надавалося дуже великого значення - воно віщувало успіх справи, було мірилом мудрості й розуму (наприклад казки “Мудра дівчина”, “Розумна дочка” та ін.) під час розгадування дитина разом з

казковим персонажем виконує ряд мислительних операцій: аналіз, синтез, порівняння, доведення, узагальнення.

Моральне почуття, закріплюючись в психіці, стає мотивом, що спрямовує поведінку людини. Тільки тоді ми можемо говорити про істинно моральну поведінку особистості, коли мотивом морального вчинку стає моральне почуття: співчуття, співпереживання, жалість, сором, совість, почуття честі і власної гідності.

Література

1. Венгер Л.А. Восприятие и обучение (дошкольный возраст) / Л.А. Венгер. – М.: Просвещение, 1969. – 365 с.
2. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте / Л.С. Выготский. – М.: Просвещение, 1991. – 90 с.
3. Дьяченко О.М. Роль слова в развитии воображения дошкольника / О.М. Дьяченко, Е.Л. Пороцкая. // Слово и образ в решении познавательных задач дошкольниками / Под ред. Л.А. Венгера. – М.: ИНТОР, 1996. – С. 78-96.
4. Петерина С.В. Теория и методика совершенствования педагогического процесса дошкольного образовательного учреждения. / С.В. Петерина. – Ростов н/Д: Изд. РГПУ, 2002. – 270 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ HAPPINESS У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНИХ ПАРЕМІЙНИХ ОДИНИЦЬ)

Людмила Свердленко

НПУ ім. М.П. Драгоманова

Інститут іноземної філології

На сучасному етапі лінгвістичних досліджень існує значна кількість праць, присвячених вивченню вербалізованих концептів в одномовних та зіставних студіях, що свідчить про актуальність запропонованої статті.

Одними з яскравих виразників вербалізації концептів є паремійний фонд мови. Репрезентуючи окремі фрагменти мовної картини світу, паремійні одиниці стають «дзеркалом життя» нації, крізь яке проникають певні константи складу народного мислення [3, с. 247]. Паремії стали в центрі уваги багатьох дослідників (С.Г. Воркачов, О.Б. Савенкова, О.О. Селіванова, Л.О. Ставицька та інші). В сучасних наукових розвідках під пареміями розуміють усталені у мові та відтворювані в мовленнєвому процесі анонімні висловлювання, які є придатними для вживання в дидактичних цілях [2, с. 261]. Віддзеркалюючи характерні риси етнічного світогляду, образний зміст прислів'я може слугувати ключем для культурно-національної інтерпретації [1, с.175].

Метою даного дослідження є визначити особливостей вербалізації концепту HAPPINESS у пареміологічному фонді англійської мови. Матеріалом даного дослідження слугував англійськомовний словник прислів'їв та приказок [4]. Методом суцільної вибірки було відібрано 60 паремійних одиниць, які репрезентують цей концепт в сучасній англійській мові.

Виокремлені нами методом суцільної вибірки прислів'я та приказки було розподілено за дев'ятьма лексико-семантичними групами в залежності від наявності у кожної з них спільних ознак концепту HAPPINESS. Це такі групи як: Щастя – «Особистісне сприйняття навколишнього світу», «Сімейні цінності», «Винагорода», «Стан внутрішнього піднесення», «Доброта», «Здоров'я», «Удача», «Друзі», «Жіноча краса».

У результаті застосування елементів кількісних підрахунків було виявлено, що найчисельнішою виявилася лексико-семантична група «Щастя – Особистісне сприйняття навколишнього світу» (25%). Прислів'я, згуртовані до цієї тематичної групи свідчать про те, що щастя не вимірюється наявністю матеріальних статків чи інших благ, а є відображенням «внутрішнього світу» носіїв англійської мови. Менш чисельною є лексико-семантична група, що охопила 22 % відібраних прислів'їв та приказок. Дані паремії є свідченням того, що щастя вимірюється сімейними цінностями, до яких належать такі підгрупи, як: подружнє життя (A divided man makes an unhappy spirit.); діти (6%): Happy is

he that is happy with his children та кохання (4%): Happiness consists of 3 things: someone to love, work to do and a clear conscience. Концептуальні ознаки лексико-семантичної групи «Щастя – Винагорода», що охопила 16 %, свідчать про те, що щастя необхідно заслужити і навіть щоб його утримати, потрібно працювати. (Opportunity seldom knocks twice.).

Однаковими за відсотковим співвідношенням (8%) виявилися лексико-семантичні групи «Щастя – Стан внутрішнього піднесення» та «Щастя – Доброта», які містять одиниці, що можуть виступати еквівалентними у певних ситуаціях, однак ми вважаємо за необхідне розділити їх на дві тематичні групи, оскільки кожна з них вміщує специфічні, властиві лише їй ознаки концепту HAPPINESS. (Happiness multiplies as we divide it with others; A happy heart makes the face cheerful, but heartache crushes the spirit.). Наступні групи прислів'їв та приказок вміщують 6 %, згідно яких щастя асоціюється зі здоров'ям та удачею. Аналіз цих груп дає підстави вважати, що щастя і удача – це два феномени, які взаємозамінюють один одного. Better be born lucky than rich. Очевидно, набуття таких асоціацій є результатом зміни ціннісних орієнтирів англійського суспільства.

Отже, проаналізований матеріал свідчить про те, що концепт HAPPINESS може набувати різного мовного вираження, яке може бути як експліцитним, так і імпліцитним. У більшості випадків концепт HAPPINESS набуває експліцитного вираження через лексему HAPPINESS та її синоніми. І лише незначна кількість (30 %) паремій ілюструють його імпліцитне вираження.

Література

1. Карасик В. І. Культурні доміанти в мові / Карасик В.І. // Мовне коло: особистість, концепти, дискурс. - Волгоград: Зміна, 2002. - С. 166 - 205.
2. Савенкова Л.Б. Языковое воплощение концепта /Л.Б. Савенкова// Проблемы вербализации концептов в семантике текста: Материалы междунар. симпозиума. Волгоград, 22–24 мая 2003 г.: в 2 ч. – Ч. 1. Научные статьи. Волгоград: Перемена, 2003. – С. 258 – 264

3. Телия В. Н. Русская фразеология: Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты / В.Н. Телия. – М.: Наука, 1996. – 283 с.

4. The Oxford Dictionary of English Proverbs / ed. By Wilson F.P. – 3ed. – Oxford: Clarendon Press, 1970. – 886 p

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ВИКОРИСТАННЯ ЗАГАДОК

Аліна Селезньова

Інститут розвитку дитини

НПУ ім. М.П. Драгоманова

Науковий керівник – д. пед. н., доцент Луценко І. О.

Українська народна творчість, як невід’ємна частина практичної педагогіки народу, протягом століть формувала естетичні смаки дитини. Традиції народного виховання усної народної творчості сприяли фізичному і моральному здоров’ю дитини, розвитку її розумових здібностей, підготовці до суспільно – корисної діяльності. Художнє слово, одночасно з природними спостереженнями, збагачувало знання про навколишній світ, вчило доброти й співчуття, допомагало самоствердженню.

З життям дитини від колиски до юності у традиційному народному побуті міцно пов’язане художнє явище, що дістало у фольклористів назву „дитячий фольклор”. Коло творів, охоплених цим поняттям, широке і багатоманітне за призначенням, тематикою й образною системою, формою, способом і часом виконання. Усна народна творчість різноманітна за жанровою характеристикою. Вона включає в себе загадки, потішки, забавлянки, колискові пісні. Чимало пісеньок, прозивалок, лічилок мають виразні ознаки дитячої творчості – безпосередність, емоційність, потяг до гри словами й звуками, таємничості й загадковості [1, с. 15].

Загадки перевіряють кмітливість людини, оцінюють її знання, спостережливість, допитливість. Відгадування загадок дає змогу дітям

уточнювати уявлення про предмети, їх властивості, назви, усвідомлювати шляхом порівняння зв'язки між ними, узагальнювати окремі ознаки. Загадки вчать дітей мислити образами, розуміти переносне значення слів, висловів.

Загадки є ефективним педагогічним засобом виховання та початкового навчання дітей. Вони використовуються в той період дитинства, коли дитина пізнає навколишній світ, зіставляє, відгадує, шукає відповідь на нескінченне "чому". В цей час фантазія спрямована не на абстрактні поняття, а на конкретні, повсякденно видимі предмети і явища, в яких стільки цікавого і таємничого. А в загадках – реальний світ, близький і зрозумілий дітям, який допомагає формуванню різноманітних конкретних уявлень.

Відгадування і складання загадок впливає на мовленнєвий розвиток дітей. Вживання для створення у загадці метафоричного образу різних засобів виразності (прийому уособлення, використання багатозначності слова, визначень, епітетів, порівнянь, особливої ритмічної організації) сприяє формуванню образності мовлення дітей дошкільного віку.

Загадки збагачують словник дітей за рахунок багатозначності слів, допомагають побачити відтінки значень слів, формують розуміння переносного значення слова. Вони допомагають засвоїти звуковий і граматичний лад мови, примушуючи зосередитися на мовній формі і аналізувати її [5, с.187].

Ю.Г. Ілларіонова рекомендує при відгадуванні загадок ставити перед дитиною конкретну мету: не просто відгадати загадку, а довести, що відгадка правильна. Необхідно вчити дітей сприймати предмети і явища навколишнього світу у всій повноті і глибині зв'язків і відносин. Заздалегідь знайомити з тими предметами і явищами, про які пропонуватимуться загадки. Тоді докази будуть більш обгрунтованими і повними. Щоб діти швидше опановували описову форму мови, треба звертати їхню увагу на мовні особливості загадки, вчити помічати красу і своєрідність художнього образу, розуміти, якими мовними засобами він створений, виробляти смак до точного і образного слова. Враховуючи матеріал загадки, необхідно навчити дітей бачити композиційні особливості загадки, відчувати своєрідність її ритмів і синтаксичних

конструкцій. У цих цілях проводиться аналіз мови загадки, звертається увага на її побудову.

На заняттях рекомендовано добирати кілька загадок про один предмет чи явище, щоб показати дітям, що знайдені ними образи та висловлювання не поодинокі, що є багато варіантів сказати про одне і теж саме по-різному.

Загадки приваблюють поетичними образами, дивують несподіваними порівняннями. Точний вибір слова, влучні художні засоби роблять їх творами, що приносять естетичну насолоду. За словами А. П. Усової „Народна творчість містить в собі поетичні цінності” [3, с.54].

На основі загадок проводяться спостереження над словесно-образним перетворенням звично-буденних явищ в поетичні образи: берізки на галявинці – дівчатка в білих сорочках, граються веселі в зелених віночках; ставок серед поля – дзеркало лежить, в склі блакитному, хмариночка біжить; небо – синенька шубка покрила весь світ.

Кожна загадка має відповідати віковим і психологічним особливостям дітей, бути доступною. Так, загадки про одну й ту саму річ чи предмет у молодшому і старшому дошкільному віці мають бути різними. Дошкільнята середнього віку здатні на основі декількох ознак, зазначених у загадці уявити собі предмет, якщо він їм знайомий. Якщо ж предмет незнайомий, завдання відгадати загадку збуджує дитячий інтерес. Це дає можливість використовувати загадки для закріплення знань на заняттях про ознаки предметів, про існуючі в навколишньому світі зв'язки між явищами.

Загадка завжди спирається на великий життєвий досвід, на знання речей, явищ, їх якостей, ознак. Вони називають характерну особливість предмета або тварини: "Взимку і влітку одним кольором" ; розповідають про особливості створення предмета, спосіб його виготовлення, застосування "Без рук, без топорика побудована хатинка"; описують призначення предмета, дії з ним: "Кланяється, кланяється, прийде додому - розтягнеться" .

Враховуючи конкретний і образний характер мислення дітей середнього дошкільного віку, вихователь використовує такі загадки, в яких характерні

ознаки предмета (колір, форма, розмір, призначення, спосіб виготовлення) описано образно, яскраво.

Не рекомендується дітям дошкільного віку загадувати загадки, що відображають старі соціальні відносини: про царя та його підданих, про попа, поміщиків, оскільки вони будуть їм незрозумілі.

У старшій групі відгадування загадок дає змогу дітям уточнювати уявлення про предмети, їх ознаки, усвідомлювати шляхом порівняння зв'язки між ними, узагальнювати окремі ознаки. Загадки вчать дітей мислити образами, картинами, розуміти переносне значення слів, висловів. Загадка формує вміння самостійно робити висновки, умовиводи, вміння чітко виділити найбільш характерні, виразні ознаки предмета чи явища, яскраво і лаконічно передавати образи предметів, розвиває у дітей поетичний погляд на дійсність" [2, с.79; 4, с. 108].

Отже, загадка, як жанр усної народної творчості є методичним засобом формування мовленнєвої компетенції дитини в дошкільному навчальному закладі.

Література

1. Андросова В. Н. Обучение детей восприятию художественной литературы / В. Н. Андросова // Дошк. Восп. – 1986. – № 2. – С. 14-20.
2. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / Наук. кер. та заг. ред. О. Л. Кононко. – К. : Світич, 2009. – 430 с.
3. Богущ А. М. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти. / А. М. Богущ – Одеса, 2004.
4. Богущ А. М. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах : підручник. / А. М. Богущ– К. : Видавничій Дім «Слово», 2010. – 304 с.
5. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. / Т. І. Поніманська – К. : «Академвидав», 2004. – 456 с.

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ОБРАЗОТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ПРОЦЕСІ ІГРОВОГО НАВЧАННЯ

Олена Сидорова

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. н., професор Сухорукова Г. В.

Актуальність дослідження полягає в підвищенні ефективності навчання образотворчої діяльності і розвитку здібностей дітей молодшого дошкільного віку засобами ігрового навчання.

Молодший дошкільний вік – це період переходу від предметної діяльності до гри. Гра, а також малювання, конструювання, ліплення, аплікація починають формуватись як самостійні види діяльності. Діти молодшого віку вже можуть не тільки розпочинати гру з власної ініціативи, але і брати на себе виконання ігрової ролі (поводитись відповідно цій ролі). У малюків з'являється здатність до гри в уявному просторі (в кімнаті збирають уявні польові квіти, щоб подарувати їх мамі [2, с. 105].

Головною особливістю гри є її умовність: виконання одних дій з одними предметами передбачає їх перенесення на інші дії з іншими предметами. Основним змістом гри молодших дошкільнят є дії з іграшками і предметами - заступниками. Молодші дошкільнята обмежуються грою з однією-двома ролями і простими, нерозгорнутими сюжетами. Ігри з правилами в цьому віці тільки починають формуватися. Продовжує розвиватися наочно-діюче мислення, при цьому перетворення ситуацій в ряді випадків здійснюються на основі цілеспрямованих проб з урахуванням бажаного результату. Молодші дошкільники здатні встановити деякі приховані зв'язки і відносини між предметами. Особливим проявом у грі є уява дитини, яка активно починає розвиватися в молодшому віці, коли одні об'єкти виступають в якості заступників інших.

Необхідний шлях для вдосконалення методики розвитку дитячих образотворчих здібностей - використання ігрових прийомів, які є специфічними для навчання дітей молодшого дошкільного віку і базуються на своєрідних зв'язках гри та художньої творчості.

Так, в психолого-педагогічній та мистецькознавчій літературі висловлюється думка про гру, як генетичну основу художньо-творчої діяльності (П. Г. Епонокій, Б. М. Теплов, А. І. Леонтьєв, А. Ветлугіна, М. С. Марков та ін.). Близькість ігри та художньої діяльності, як різновид творчості, проявляється в спільності провідних психічних процесів, що лежать в їх основі (уява, почуття). Відомо, що ці процеси найбільш легко виникають і розвиваються в умовах гри. Це дає підставу для використання ігрових моментів в керівництві дитячою образотворчою діяльністю [3, с. 75].

Безпосередній зв'язок гри та образотворчої творчості виявляється в яскраво виражених ігрових моментах, проявляючись в дитячій образотворчій діяльності і маючи місце навіть в творчості зрілих художників. Проведений дослідниками аналіз характеру, місця і ролі ігрових елементів в дитячій образотворчій творчості, виявився їх взаємозв'язок з мотивами цієї діяльності та розвитком образу.

Існування зв'язків ігри та художньої творчості дозволяє припускати, що ігрові прийоми відповідають не тільки віковим особливостям дітей, а й специфіці предмета навчання і тому сприяють оптимізації процесу керівництва дитячою образотворчою діяльністю.

Ігрові прийоми впливають на ефективність навчання і розвитку дітей молодшого дошкільного віку на заняттях образотворчої діяльності: формують ставлення дітей до навчання, сприяють більш якісному освоєнню образотворчих умінь і розвитку їх здібностей.

Вплив ігрових прийомів здійснюється: по-перше, через створення з їх допомогою мотивів, що спрямовують діяльність дітей на виконання зображення для будь-яких ігрових персонажів; по-друге, ігрові прийоми можуть створювати мотиви конкретних дій образотворчої діяльності, (сприйняття

зображуваного предмета, показу вихователем способів дії та ін.), викликаючи інтерес до ігрових персонажів і діям [1, с. 11].

У всіх випадках ігрові прийоми, впливаючи на мотиви образотворчої діяльності на занятті, істотно перебудовують ставлення дітей до навчання: викликають спрямованість діяльності на виконання зображення потрібної якості, інтерес, різноманітну активність дітей - розумову, мовну, емоційну. Пробуджуючи увагу і почуття дітей, ігрові прийоми навчання активізують здатність "входження" в зображувані обставини, викликають захопленість, захоплення діяльністю - якість, що характеризує, на думку Н. А. Ветлугіної, наявність творчого начала у дитячій художній діяльності і активізує вольові зусилля при досягненні творчої мети. Зміна ставлення до навчання сприяє кращому засвоєнню образотворчих умінь, розвитку творчих здібностей дітей.

Висновки. Шляхом аналізу сучасних досліджень й науково-методичних розробок було визначено, що досить ефективним засобом у процесі розвитку образотворчих здібностей є ігрове навчання. За умови використання методики навчання, що включає систему ігрових прийомів, образотворча діяльність стає засобом активного творчого вираження дітьми своїх вражень про навколишній світ, засобом розвитку творчості.

Література

1. Григорьева Г. Г. Система игровых приемов в обучении изобразительной деятельности детей 5-го года жизни / Г. Г. Григорьев – Москва, 1983 – 11 с.
2. «Дитина» Програма виховання і навчання дітей від 2 до 7 років – Київ 2014. – С. 105.
3. Психічний розвиток дитини-дошкільника: навч. посіб. для педагогів, психологів, вихователів дит. дошк. закладів, студ. сер. і вищ. пед. закладів / С. Є. Кулачківська (наук. ред.), С. О. Ладивір. Т. О. Піроженко та ін.. – К.: Світич, 2004. – 75с.

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ДНЗ

Людмила Синько

Інститут педагогіки, психології та мистецтв

ВДПУ імені М.Коцюбинського

Науковий керівник – к. пед. н., доцент Голюк О.А.

Демократичні перетворення і соціальні зміни в українському суспільстві зламали систему традиційного дошкільного виховання. Стало очевидно, що нова соціальна реальність принципово змінює механізм людської взаємодії, пріоритети життєвих цінностей та ідеалів, що актуалізує проблему соціалізації особистості.

У цьому контексті особливої значущості набувають питання, пов'язані з пошуком шляхів формування соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку як потенційної соціальної групи, спроможної за належних умов сприяти в найближчому майбутньому розбудові дійсно демократичної, правової держави, громадянського суспільства, основним елементом якого є морально й соціально розвинена особистість [1, с. 145-146].

Соціальну компетентність дошкільників досліджували Л. Божович, М.Гончарова-Горянська, О. Запорожець, О. Кононко, В. Кузьменко, С.Кулачківська, С. Ладивір, Т. Поніманська, С. Якобсон та ін. У дослідженнях М. Єфименка, В. Кузьменко, Є. Раєвської, А. Сизоненка розглядаються форми, методи, технології розвитку соціальної компетентності в процесі навчання у різних навчальних закладах.

Аналіз наукової, психолого-педагогічної, філософської літератури з проблеми дослідження дає підставу стверджувати, що питання соціалізації особистості впродовж багатьох років було дискусійним і викликало гарячі суперечки представників різних наукових шкіл. Проте, незважаючи на розходження в поглядах учених, в більшості випадків соціалізація особистості

розглядається як формування соціального досвіду індивіда, що здійснюється в процесі його взаємодії із своїм найближчим середовищем та оточенням [2].

Поняття «соціальна компетентність» (за С. Архиповою, О. Кононко) розглядається як цілісна динамічна структура, складне, багатокomпонентне, багаторівневе, поліфункціональне утворення, яке має значну кількість дефініцій описового характеру, що різняться за обсягом, складом та структурою. Соціальна компетентність виступає як якість людини, сформована у процесі оволодіння уявленнями і знаннями про соціальну дійсність, активного творчого освоєння соціальних відносин, що виникають на різних етапах і в різних видах соціальної взаємодії, а також трактується як засвоєння етичних норм, які є основою побудови та регулювання міжособистісних і внутрішньо-особистісних соціальних позицій, відносин [1].

Соціальну компетентність старшого дошкільника ми розуміємо як складне особистісне утворення, яке забезпечить дитині не лише ефективну адаптацію до умов соціуму, елементів культури, норм, що формуються на різних рівнях життєдіяльності суспільства, але й дозволить перетворити їх у власні цінності, орієнтації, установки завдяки власній активності. Компетентність убирає в себе результати розвитку всіх базисних характеристик особистості, що сформувались в діяльності дитини – комунікативної, інтелектуальної, продуктивної та життєдіяльності в цілому. Отже, соціальну компетентність дитини старшого дошкільного віку можна розглядати як мету і результат виховання особистості в контексті її соціалізації, як єдність і взаємозалежність емоційно-ціннісного, соціально-когнітивного, комунікативного і поведінкового компонентів. У відповідності до них нами було встановлено критерії та показники визначення соціальної компетенції старшого дошкільника, а також рівні її сформованості (високий, середній, низький).

З метою вивчення рівня сформованості соціальної компетентності старших дошкільників, нами було проведений констатувальний етап

експерименту. Дослідженням охоплено 30 дітей дошкільного віку та 15 вихователів ДНЗ №2 Шаргородського району, Вінницької області.

Перший напрям дослідження був спрямований на визначення рівня сформованості соціальної компетентності за емоційно-ціннісним критерієм. Вивченню підлягали вміння дітей старшого дошкільного віку об'єктивно визначати свої позитивні риси, чесноти, визначати власні позитивні та негативні риси. З цією метою ми використали методики: «Який ти», «Гарний чи поганий» де дітям було запропоновано ряд завдань.

Другим напрямом стало з'ясування рівня сформованості соціальної компетентності за соціально-когнітивним критерієм, що передбачало виявлення здатності дітей аналізувати ситуації, передбачати можливі варіанти розгорнутих подій уявлення дітей про світ, їхнє власне бачення світу. Для отримання цих результатів ми скористались такими методиками: «Ситуація вибору» (з використанням картинок), «Будиночок», «Робінзонад», «Світ очима дитини».

Третій напрям роботи дав нам можливість прослідкувати вміння дітей вибудовувати мовленнєві конструкції, виявити наявність у словнику лексики позитивного забарвлення, визначити особливості побудови взаємин, здатності до організації та підтримки взаємин. Для отримання даних ми скористались такими методиками: «Як сказати по-іншому», «Веселі слова», «Різнокольорові кружечки».

Четвертий напрямом роботи з дітьми, дав нам можливість вивчити соціальну компетентність за поведінковим критерієм, тобто - уміння дітей поводити себе в колективі, встановлювати стосунки з однолітками, усвідомлення дітей свого місця в соціумі, позитивне сприймання себе і оточуючих. Для отримання належних результатів ми скористались такими методиками: «Друзі, товариші, чужі», «Сходинок». Окрім того, нами проводились діагностичні бесіди та цілеспрямовані спостереження за дітьми в різних видах діяльності.

За підсумками всіх чотирьох підетапів, спрямованих на вивчення рівнів сформованості окремих компонентів соціальної компетентності, після відповідної якісної та кількісної обробки даних, було встановлено рівні сформованості соціальної компетентності як цілісного особистісного утворення. Так, лише 6 респондентів (20,4%) віднесено до таких, що мають високий рівень її сформованості. Ці діти позитивно сприймали соціум, вміли будувати безконфліктні взаємини, контролювали прояв емоцій і настрою, мали адекватну самооцінку; були обізнані з соціальними нормами та вміли використовувати набуті знання в життєвих обставинах, могли аналізувати ситуацію, знаходити різні способи розв'язання проблеми; мали у словнику лексику позитивного забарвлення, уміли вибирати адекватні способи спілкування з оточуючими. 9 респондентів (29,8%) віднесено до таких, що мають середній рівень сформованості соціальної компетентності. У цих дітей ставлення до соціуму не було усталеним, перевага позитивного настрою, мали адекватну самооцінку, були обізнані з соціальними нормами, але не завжди могли використати набуті знання в життєвих ситуаціях, не завжди могли будувати безконфліктні стосунки. Вони могли аналізувати ситуацію, проте діяли переважно відомими, стандартними способами розв'язання проблеми; застосування мовленнєвих кліше не завжди було адекватним. Та, на превеликий жаль, у 15 респондентів (49,8%) ми виявили низький рівень сформованості соціальної компетентності. У цих дітей переважно було негативне, іноді агресивне ставлення до соціуму, з неусталеним настроєм, який діти контролювати та адекватно виражати не могли. Ці діти мали низький рівень мовленнєвого розвитку, що утруднювало комунікативну діяльність, вони легко піддаються негативним впливам і часто починають пропагувати спотворенні цінності як норму (рис.1).

Рис. 1. Розподіл дітей старшого дошкільного віку за рівнями сформованості соціальної компетентності

Наступним кроком було проведення анкетування серед вихователів, спрямоване на виявлення труднощів, що виникають у вихователів при реалізації завдань, які стоять перед ними щодо соціальної компетентності дитини. Аналіз відповідей на запитання анкети, а також спостереження за навчально-виховною роботою вихователів в старших групах, дозволяє стверджувати, що не дивлячись на розуміння вихователями необхідності здійснювати цілеспрямовану роботу щодо допомоги дітям у процесі формування їх соціальної компетентності, не всі респонденти зуміли чітко визначити завдання, які стоять перед ними в контексті окресленої проблеми. Критикуючи особистісні якості дітей старшого дошкільного віку, вихователі затрудняються назвати конструктивні шляхи зміни зазначеної ситуації, намагаючись «знайти винних» - батьки, засоби масової інформації, сучасна культура, матеріальне становище, держава тощо.

Аналіз теоретичних джерел з проблем нашого дослідження, а також результати констатувального етапу експерименту дозволили обґрунтувати шляхи формування соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку:

Використання виховного потенціалу середовища.

Виконання вихователем посередницької ролі між дітьми і соціумом.

Організація творчої самореалізації старших дошкільників в ігровій діяльності.

Отже, проведене нами дослідження показало, щоб досягти позитивних результатів щодо формування соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку вихователю ДНЗ потрібно сприяти набуттю дітьми досвіду позитивного розв'язання життєвих ситуацій, розвивати уміння усвідомлювати та вербалізувати власний стан і стан оточуючих, що передбачає використання інсценування конфліктних і безконфліктних способів взаємодії з оточуючими з наступним їх обговоренням, створення позитивного емоційного тла життєдіяльності, застосування комплексу адекватних педагогічних засобів, що ефективно реалізують виховні цілі.

Література

1. Кононко О. Л. Соціально-емоційний розвиток особистості / О. Л. Кононко. – К. : Освіта, 1998. – 256 с.
2. Лукашевич. М. Соціалізація. Виховні механізми і технології : навчально-методичний посібник / М. Лукашевич – К. : ІЗМН, 1998. – 212 с.

ВОСПИТАНИЕ ОСНОВ ТОЛЕРАНТНОСТИ ПОСРЕДСТВОМ ДИДАКТИЧЕСКОЙ ИГРЫ

В. Сироткина

*Белорусский государственный
педагогический университет имени Максима Танка*

Научный руководитель – к.пед.н., Поздеева Т.В.

Изменившаяся социально-экономическая ситуация в обществе потребовала усиленного внимания к содержанию гуманистического воспитания. Важнейшим его компонентом является формирование высокой культуры отношения к другим народам. В настоящее время довольно часто наблюдается множество негативных и деструктивных явлений в детском коллективе, среди которых можно выделить такие, как неспособность видеть и понимать друг друга; тяжелая адаптация в коллективе сверстников;

застенчивость, замкнутость; стремление ребенка снять с себя ответственность за происходящее, даже ценой лжи; ревность к успехам других детей. По мнению Т.П. Скрипкиной, толерантность является этапом на пути к взаимному доверию как источнику социального и психологического благополучия общества [1.с.47].

В настоящее время существуют различные подходы в определении понятия толерантности. В Большом иллюстративном словаре иностранных слов толерантность определяется «терпимостью к чужим мнениям, верованиям, идеям и поведению» [2. с. 766].

М. И. Дьяченко и Л.А Кандыбович в психологическом словаре трактуют « толерантность как отсутствие или ослабление реагирования на какой-либо неблагоприятный фактор в результате снижения чувственности к его воздействию [3, с.263].

По предложению ЮНЕСКО первое десятилетие XXI века объявлено «десятилетием мира и ненасилия в интересах всех детей планеты». Новый век должен стать веком достоинства каждого живущего на Земле. Толерантность как никогда важна в современном мире, ведь сегодня число причин для проявления интолерантного отношения неумолимо растет, что служит причиной для негативного проявления других социально-нравственных качеств.

В Республике Беларусь разработано ряд программ дошкольного образования («Пралеска», «Программа образовательных услуг детям шестого года жизни, не посещающим дошкольное учреждение», «Воспитание и обучение детей седьмого года жизни в дошкольном учреждении»). В этих программах выделены задачи, решение которых обеспечивает развитие социально-нравственных качеств, в том числе толерантности.

В настоящее время в «Учебной программе дошкольного образования» выделен раздел «социально-нравственное и личностное развитие», образовательная область которого: ребенок и общество [4]. Данный раздел имеет такие подразделы как: «Взаимодействие со сверстниками и взрослыми»,

«Адаптивное и социальное поведение», «Познание социума» и др. В каждом из которых прописано какими представлениями должен обладать дошкольник на определенном возрастном этапе [4, с.180]. В программе, также, представлены показатели развития воспитанников в социально – нравственном и личностном развитии.

Осуществление образовательного процесса в современном учреждении дошкольного образования предполагает целостную, взаимосогласованную работу педагогов по воспитанию ценностных качеств ребенка. Одним из таких качеств является толерантность. В «Декларации принципов толерантности» данное понятие рассматривается как условие успешной социализации (интеграции в систему общественных отношений), заключающееся в умении жить в гармонии, как с собой, так и с миром людей. В «Декларации принципов толерантности» отмечается необходимость укрепления духа толерантности, формирования отношения открытости, внимания друг к другу [5, с.16].

Учреждение дошкольного образования как социальный институт имеет большие возможности для воспитания у детей дошкольного возраста основ толерантной культуры, потому что именно период дошкольного детства является благоприятным для развития многих нравственных качеств и формирования толерантности. Об этом свидетельствуют многочисленные исследования таких педагогов и психологов, как Е.О.Смирнова, О.В.Лебедева, Р.К. Омельчук, Е.И. Касьянова, И.В. Ключник, В.В. Шалин, Г.А. Геранина , О.А. Шелест и др.

В учреждении дошкольного образования воспитание толерантного отношения детей друг к другу формируется средствами социально-культурной деятельности, через ознакомление дошкольников с культурой народа той местности, в которой они проживают, с традициями и обычаями других народов. Актуальность воспитания основ толерантной культуры у детей дошкольного возраста на социально-педагогическом уровне заключается в том, что система образования реализует социальный заказ общества на воспитание

толерантної личности, це являється умовою успішної реалізації людини в соціальному і особистому спілкуванні, в діяльності.

Психологами і педагогами розроблені програми виховання толерантності як психологічного якості (Г.У. Солдатова, Т.Н.Батенева, Р.Т. Гарданова, Л.А. Шайгерова, П.В.Степанова і др.), призначені для дітей різних вікових груп.

В «Кодексі Республіки Білорусь об освіті зазначається, що основними формами освітнього процесу в закладі дошкільної освіти є заняття і гра.

Важливішою організаційно-методичною задачею будь-якої інновації в дошкільному закладі є уникнення збільшення дидактичної і статичної навантаження на дитину, перевищення оптимального обсягу інформаційного потоку. Тому, перевага при виборі форм організації даного процесу надається тим з них, які сприяють розвитку у дітей пізнавальної активності і вмінню самореалізації, органічно вписуються в сучасний навчально-виховний процес.

До таких форм належать: бесіди, відеогляди, розваги і свята з етнокультурною тематикою. Особливий інтерес викликає гра.

Багато дослідників (М.І. Богомоллова, Э.К. Сулова і др.) розглядали дидактичну гру як важливіше засіб і форму організації національного і міжнародного виховання дітей. Так, Э.К. Сулова зазначала, що в таких іграх є великі можливості виховання у дітей емоційно позитивного ставлення до людей різних національностей, розвитку навичок спілкування. М.В. Степанова розглядає дидактичну гру як засіб ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з культурою різних народів. Таким чином, в процесі занять з вихованцями закладу дошкільної освіти дидактичними іграми зазначається підвищення етнокультурного рівня дітей дошкільного віку.

Данные игры позволяют обеспечить нужное количество повторений на разном материале при сохранении эмоционально положительного отношения к заданию. Кроме того, на основе известных игр можно разрабатывать собственные игры и игровые комплексы.

Дидактические игры представляют собой универсальное средство познания детьми окружающего мира, творческого развития и подготовки к обучению в школе, поскольку соединяют в себе и игровую, и обучающую задачу. Кроме того, дидактическая игра является своеобразной точкой пересечения целенаправленной деятельности педагога и потребностей ребёнка. Многоплановость функций дидактической игры обеспечивает её комплексное воздействие на развивающуюся личность.

В результате систематизации дидактических игр эффективнее решаются воспитательные, образовательные и развивающие задачи. В жизни детей активизируется исследовательская, игровая и продуктивная деятельности. В ходе экспериментальной работы по внедрению игровых комплексов создается развивающий материал. Возникают неограниченные возможности их вариативного использования. Результат продуктивной деятельности детей превращается в наглядность, которая в дальнейшем сопровождается чтением и рассказом воспитателя. Уникальность в том, что содержательная сторона деятельности детей опирается на исторические факты, народные традиции, преподнесенные в занимательной форме.

Основной целью дидактических игр и игровой деятельности является создание благоприятных условий для личностного роста ребенка в «зоне его ближайшего развития» (Выготский Л.С.). Формирование игротеки в учреждении дошкольного образования и продуманная система работы будет способствовать более эффективному изучению культуры родного края, укреплению в детском сознании культурных традиций, привитию ценностей и норм поведения, характерных для разных культур.

Игра – как одна из основных форм освоения ребенком окружающего мира и одно из существенных условий развития его личности. В системе

образовательной работы, организованной в соответствии с современными подходами к дошкольному образованию дидактические игры могут стать эффективным средством по формированию этнотолерантности.

Литература

1. Скрипкина Т.П. Доверие и толерантность: существуют ли границы / Т. П. Скрипкина // Межкультурный диалог: исследования и практика / Под ред. Г.У. Солдатовой, Т.Ю. Прокофьевой, Т.А. Лютой. М.: Центр СМИ МГУ им. М.В. Ломоносова, 2004 – С. 47-55.
2. Большой толковый словарь иностранных слов. – М. : Восток-Запад, Б-79, 2009. – 958 с.
3. Дьяченко М.И. Психологический словарь-справочник / М.И. Дьяченко, Л.А. Кандыбович, С.Л. Кандыбович. - М.: ИД Куприянова, 2009. - 456с.
4. Учебная программа дошкольного образования / М-во образования Респ. Беларусь. – Минск : НИО; Аверсэв, 2013. – 416 с.
5. Декларация принципов терпимости, принятая на 28 сессии Генеральной конференции ЮНЕСКО, 1995. – 16с.

Анімаційна позиція вихователя на заняттях з іноземної мови

Юрій Сірак

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. н., доцент Лисакова І.В.

Процес розвитку суспільства в ХХІ столітті характеризується швидкоплинністю якісних змін у культурній, соціальній, інформаційній сферах буття людини. Відповідно відбулися зміни в освіті, зокрема, було запропоновано вивчення іноземної мови в дошкільних навчальних закладах та початковій школі, що зумовлює появу нових тенденцій, принципів. Актуальним

залишається питання пошуку нових підходів до реалізації педагогічних завдань на заняттях з іноземної мови. Також відкритим для досліджень є питання «позиції педагога» в процесі вивчення іноземної мови, яка б допомогла відійти від жорсткої регламентації ходу занять та надати учням простір для власної траєкторії в опануванні знань.

Поняття «анімація» походить від французького слова «animer» – надихати, стимулювати до певного виду діяльності. Це дозволяє не тільки зрозуміти важливість анімаційної позиції в педагогічному процесі, а й визначити рольові та особистісні якості педагога-аніматора у навчально-виховному процесі.

Цей термін вперше почав використовуватися в кіно та мультиплікації, тому професія аніматора відразу асоціюється з кінематографом. Тоді не було навіть натяку на використання анімаційної позиції в педагогічному процесі чи впровадження будь-яких анімаційних ресурсів. Пізніше цей термін стали розуміти як професію організатора дозвілля людей. Теоретик соціокультурної анімації Р. Лабурі визначав, що анімація – це активна діяльність особистостей, які самі визначають її зміст, встановлюють виховні цілі[2]. Зараз цей термін широко застосовується в соціокультурній сфері, причому зазначається, що анімаційний характер має носити діяльність широкого кола осіб – від організатора шоу-програм до екскурсовода. Французький дослідник М. Леві-Котре доводив одним із перших, що «соціокультурний аніматор» – це людина-перехрестя, на якому зустрічаються і зіштовхуються всі потреби, бажання і мрії людей, і суспільства [1, с. 67].

Вперше у педагогіці термін «аніматор» був запроваджений у Франції для характеристики організаторів післяурочної діяльності дітей у вільний час. Термін «анімація» у тому значенні, в якому він нині вживається у педагогіці, з'явився у зв'язку з розробкою проблеми динаміки групи та вільного виховання. Педагог-аніматор покликаний створювати умови для захопливої діяльності, стимулювати і підтримувати інтерес особистості до неї, ініціювати заняття нею. Він сприймається як член групи, адже бере активну участь у

груповій роботі, а не тільки управляє нею. Учені І. Колесніков, О. Марон та О. Тонконога визначають позицію аніматора у навчально-виховному процесі як «стимулятора, який приносить натхнення і стає своєрідним індуктором, тобто певним пусковим механізмом запровадження просвітницьких чи освітніх ідей та задумів» [3, с. 168].

Отже, ключові професійні завдання педагога, який здійснює анімаційну діяльність, полягають в тому, щоб створити умови, в яких особистість прагнула б долучитись до світової культури чи певної галузі знань; допомогти встановити доброзичливі стосунки в групі; стимулювати особистість до творчої діяльності, самоактуалізації. Відповідно, педагог-аніматор – носій певних внутрішніх якостей, які роблять його значимим для оточуючих людей, фактором їхнього особистого розвитку [2].

Специфіка дошкільного віку полягає в тому, що цей вік є часом швидкого дослідження середовища існування, активного особистісного розвитку. Саме тому виникає своєрідна потреба у виконанні видів діяльності, що передбачають можливість гратися, в грі досліджувати та освоювати дійсність, а відтак – і фантазувати, активізувати свій творчий потенціал. У дитячій грі є багато спільних рис із творчістю (добровільний характер, бажання здійснити привабливу ідею, максимальна активізація потенційних можливостей дитини, кожна робота є індивідуальною). Отже, для такої діяльності дитині потрібен саме не просто вчитель, а партнер, лідер, який поведе за собою в світ знань.

Під час навчання дошкільників іноземної мови мають вирішуватись наступні завдання:

- використання креативного потенціалу дитини у ході навчання іноземної мови;
- формування навичок вимови іншомовних звуків;
- формування навичок аудіювання на початковому етапі;
- оволодіння лексикою та граматиною (у відповідності до обраної програми);
- стимуляція інтересу до подальшого вивчення мови;

–естетичне виховання дитини через залучення до мистецтва слова (використання першоджерел).

У ході реалізації вищезазначених завдань варто приділити достатньої уваги створенню позитивного настрою під час вивчення мови, налагодженню психологічного контакту з кожною дитиною, оскільки від цього залежить ставлення до предмету. Не менш важливим є впровадження в навчальний процес ігрової діяльності, як найбільш вільного прояву особистості дитини.

За відсутності зовнішнього примусу, орієнтуючись лише на власне «подобається» чи «не подобається», дитина сприймає заняття як своєрідну гру, одним із головних правил якої є використання нових назв добре знайомих речей.

Попередній аналіз дає нам змогу виокремити анімаційні види діяльності на заняттях іноземної мови. Багато в чому анімаційна позиція зближується з використанням інтерактивних технологій, оскільки, як стверджує Бекірова Л.Є.: «За ставленням до дитини інтерактивні технології навчання є особистісно-орієнтованими технологіями, які базуються на педагогіці співробітництва. В цих технологіях переважають суб'єкт-об'єктні стосунки між викладачем та учнями».

Орієнтація на використання анімаційної позиції педагога набуває виключного значення у контексті роботи з колективом дошкільників, коли види діяльності мають змінюватися кожні кілька хвилин, коли необхідною умовою навчання є візуалізація, коли превалює образне мислення, коли існує потреба максимального наближення навчання до гри. До того ж сам процес спільної діяльності має бути цікавим як для дитячого колективу, так і для вихователя, в іншому випадку відсутність емоційності буде негативно впливати на бажання дітей продовжити «гру».

Отже, користуючись передовим педагогічним досвідом, можна зробити висновок, що використання анімаційної позиції є доцільним на заняттях з іноземної мови, оскільки завдяки цьому у дітей підвищується інтерес до занять. Також використання анімаційної позиції дає змогу полегшити вирішення

педагогічних завдань та досягнення поставлених цілей. Зокрема, можна виділити позитивні складові анімаційної позиції вихователя, котрі можуть бути використані на заняттях з іноземної мови: створення умов для захопливої діяльності; стимулювання і підтримка інтересу; створення умов, в яких особистість прагнула б долучитись до світової культури чи певної галузі знань; допомога у встановленні доброзичливих стосунків в групі; стимулювання особистості до творчої діяльності, самоактуалізації.

Література

1. Тарасов Л. В. Социокультурная анимация: истоки, традиции, современность / Л. В. Тарасов. – М. : ЦСА «Одухотворение». – 2008. – 129 с.
2. Labourie R. De quelques problemes de l'Animation et de la formation socio-educative // Cahiees de l'Animation. – №1.– 1972.– Pp. 11.
3. Колесников И. А. Основы андрогогики / И. А. Колесников, А. Е.Марон, Е. П.Тонконогая. – М.: Academia, 2003. – 240 с.

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Тетяна Сітарук

Інституту розвитку дитини

НПУ ім. М.П.Драгоманова

Науковий керівник – ст.викладач Поліщук К.М.

Проблеми педагогічної освіти, зумовлені новими цивілізаційними викликами до людини, входженням України до європейського освітнього простору, органічно взаємопов'язані, оскільки йдеться про досягнення єдиної мети – підвищення якості національної освіти та забезпечення підготовки людини до життя у ХХІ столітті. Невід'ємною складовою цього процесу є вчитель.

Грунтовно про особистість учителя, його професійні компетентності та моральні якості писали у своїх працях А. Дістервег, Я. Коменський, К. Ушинський, А. Макаренко, В. О. Сухомлинський, Ш. О. Амонашвілі, Ф. Н. Гоноболін, І. А. Зязюн, Г. С. Костюк, Р. В. Овчарова, О. В. Проскура, В. А. Семиченко. На ґрунті передових ідей видатних педагогів минулого в нашій країні та за кордоном були створені сприятливі умови для всебічного дослідження суб'єктів навчально-виховного процесу, зокрема вчителя та його професійної діяльності.

Одним з основних напрямків реформування освіти в Україні є модернізація професійної діяльності вчителя.

Висвітленню різних аспектів цієї проблеми присвячена низка сучасних дисертаційних досліджень: модернізація професійної та світоглядно-методологічної підготовки сучасного вчителя (В. Ковальчук, 2006), модернізація освітньої системи та вищої школи у європейських країнах (О. Бочарова, 2006; І. Гушлевська, 2006; С. Павлюк, 2009), формування ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки (Н. Шемигон, 2008), педагогічні умови мотивації професійного зростання студентів педагогічних університетів у процесі неперервної освіти (А. Поляков, 2008), реформування та модернізації вищої і професійної освіти в Україні (В. П. Андрущенко, А. М. Алексюк, В. І. Бондар, О. Г. Мороз, М. Д. Ярмаченко), теоретичні та методологічні основи системи професійної педагогічної освіти (І. А. Зязюн, Н. Г. Ничкало, А. Й. Капська, О. Я. Савченко), теорія педагогічних систем, дидактичні засади організації навчально-виховного процесу у середній та вищій школі (А. М. Алексюк, Ю. К. Бабанський, В. І. Бондар, С. У. Гончаренко, В. І. Загвязинський, І. А. Зязюн, М. Б. Євтух, Н. В. Кузьміна, І. Я. Лернер, О. Г. Мороз, І. П. Підласий, О. Я. Савченко) та інші.

Вимоги до професійної діяльності стають більш високими, професійні завдання ускладнюються, а педагогічна діяльність наповнюється дедалі глибшим творчим змістом: учитель може вносити зміни не тільки до окремого уроку, а й до навчальної програми загалом; використовувати як традиційні, так

і нові форми роботи, розробляти і впроваджувати власні підходи до навчання й виховання учнів. Глобалізаційні та інтеграційні процеси, модернізація освіти актуалізують вивчення проблеми особистості вчителя та практичної перевірки його професійної діяльності, що і зумовлює актуальність теми дослідження.

В сучасному житті професійна діяльність педагога вимагає від вчителя високого рівня підготовки, відповідного профілю та спеціалізації, щоб забезпечувати варіативність та особистісну орієнтацію навчально-виховного процесу через послідовне, педагогічно доцільне проектування індивідуальних освітніх програм розвитку особистості; практичну орієнтацію освітнього процесу через введення інтерактивних, ефективних технологій, проектно-дослідницьких методів, поширення навчального співробітництва; профільне самовизначення і формування здібностей та компетентностей, необхідних для продовження професійної освіти [3].

Сучасний вчитель у своїй професійній діяльності має працювати за новими педагогічними технологіями, здійснювати науково та педагогічно обґрунтований вибір навчальної програми, відповідних до неї дидактичних засобів, підручників та посібників, розробляти таку методичну систему навчання з предмету або циклу дисциплін, щоб не тільки давати знання, а й навчати самотійно мислити, спираючись на ці знання, збуджувати інтерес в учнів до творчого пошуку, реалізувати змістовний аспект викладання певного предмету, який передбачає забезпечення відповідності ступеня освіченості учня вимогам сучасного рівня розвитку науки та практики. Соціально-професійна модернізація діяльності вчителя, з одного боку, висуває певні вимоги до його професійно-кваліфікаційних якостей, а з іншого – максимально сприяє розвитку особистості через підвищення відповідності між структурою її індивідуальних потреб і соціально-економічною цінністю місця, яке вона посідає.

Соціально-професійна модернізація вчителя, на думку науковців, проявляється в її здатності до творчого засвоєння нових видів діяльності у

сучасній школі та перебудови стереотипів, які склалися раніше. При цьому вона передбачає:

–відкритість людини по відношенню до нового, впевненість у своїх силах в процесі його засвоєння;

–широту і багатогранність мислення, здатність переходити від одного способу діяльності до іншого;

–гнучкість настанов особистості вчителя, які дозволяють регулювати свої дії в умовах, що змінюються;

–критичність особистості, здатність адекватно оцінювати свої результати і намічати нові перспективи.

Вчителю, який працює в нових умовах сучасної школи, необхідно вміти відмовитись від стереотипів, проявляти інтерес до всього нового, здатність до інновацій, але при цьому вміло підібрати найбільш ефективну для рішення педагогічної задачі технологію – все це визначає модернізацію професійної діяльності вчителя.

Модернізація навчання передбачає підвищені вимоги до професійної діяльності вчителя, його педагогічної компетентності, ерудиції, загальної культури. Вчити по-різному – означає розробляти зміст, організаційні форми, методи і засоби навчання й виховання з метою забезпечення оптимальних умов для розвитку школярів. Вчитель вже не є єдиним і головним джерелом інформації, а, насамперед, організатором самостійної роботи учнів та консультантом [1].

Для сучасної школи потрібний учитель, здатний генерувати інноваційні ідеї, який проявляє професійний інтерес до розробки й реалізації нових навчальних програм, володіє високим інтелектуальним потенціалом та науковою компетентністю, різними методами активізації пізнавальної діяльності учнів на уроці; має ґрунтовну методичну підготовку; проводить разом з учнем пошуково-дослідницьку роботу, зміцнює й розвиває емоційно-мотиваційну сферу школярів [3].

Беручи за основу сучасну модель педагогічного процесу, бачимо, що професійна діяльність вчителя, який повинен забезпечувати навчання предмета, поповнюється особливими вимогами. Це зумовлено тенденціями інтеграції та диференціації у сучасній освіті, переходом від традиційного до інноваційного типу навчання, позитивним впливом інтегративних знань і умінь вчителя на результативність його педагогічної діяльності загалом[4].

Таким чином, головними ланками модернізації педагогічної діяльності вчителя в умовах сьогодення можемо визначити наступні: гуманізація всіх рівнів педагогічної освіти; формування світогляду майбутнього вчителя; фундаменталізація; основи педагогічної майстерності; форми організації навчання; обов'язковість вищої освіти вчителя; розвиток очно-дистанційної моделі підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Література

1. Артёмова Л.К. Модель випускника-гимназиста профільного класу / Артёмова Л.К. // Педагогіка, 2004 – №9 – С. 53-57.
2. Концепція профільного навчання в старшій школі // Інформаційний збірник МОН України. – 2003. – С. 3-15.
3. Огнев'юк В.О. Профільна школа в категоріях цілей і цінностей освіти. Профільне навчання: теорія і практика / Огнев'юк В.О. // Збірник наукових праць за матеріалами методологічного семінару АПН України. – К. : Педагогічна преса, 2006. – С. 15-22.
4. Самодрин А.П. Принцип профільного навчання. Психолого-педагогічний супровід профілізації освіти: теорія і практика / Самодрин А.П. // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Полтава, 2008. – С. 39-43.

МОВЛЕННЯ ТА ЙОГО РОЗВИТОК У ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Вікторія Скиба

Інститут розвитку дитини

НПУ ім. М.П. Драгоманова

Науковий керівник - старший викладач Поліщук К.М.

Одним з основних чинників становлення особистості в дошкільному дитинстві є її мовленнєвий розвиток. Ступінь розвитку мовлення має надзвичайне значення для розвитку інтелекту та самосвідомості дитини, що позитивно впливає на формування таких її особистісних якостей, як комунікабельність, ініціативність, креативність, компетентність важливих в умовах сьогодення.

Видатний педагог К. Ушинський зауважував, що рідне слово є основою розумового розвитку й скарбницею всіх знань. Оволодіваючи мовленням дитина засвоює систему знань, суспільно прийняті норми поведінки – основу її життєвої компетентності.

Проблема розвитку мовлення дошкільників досліджувалася класиками наукової думки і сучасними науковцями в різних аспектах: психологічному (Л.С.Виготський, Г.М.Леушина, О.Р.Лурія, Т.О.Піроженко, С.Л. Рубінштейн, І.О.Синиця та ін.); психолінгвістичному (І.О.Зимняя, О.О.Леонтєв, О.М. Шахнарович та ін.); лінгвістичному (М.П.Кочерган, Л.І.Мацько, М.Я.Плющ, В.М.Русанівський, Л.В.Щерба та ін.); педагогічному (Л.В.Ворошніна, А.А.Зрожевська, О.С.Ушакова та ін.); лінгводидактичному (А.М.Богущ, О.М.Біляєв, М.С.Вашуленко, Н.В.Гавриш, Т.К.Донченко та ін.)

Важливе місце в системі засобів розвитку мовлення дошкільників посідає гра та усна народна творчість. Їх вплив на виховний процес дітей було розкрито в роботах видатних учених, педагогів, письменників (А.Я.Коменський, Л.С.Виготський, Ельконін, С.Л.Рубінштейн, О.В.Духнович, С.Ф.Русова, Г.С.Сковорода, Є.І.Тихеева, К.Д. Ушинський, І.Я.Франко та ін.)

У підсумку мовлення розглядається в психологічній, філософській і педагогічній літературі як "вузол", в якому сходяться різні лінії психічного розвитку – мислення, уява, пам'ять, емоції. Ступінь розвитку цієї сфери психіки визначає рівень сформованості соціальних і пізнавальних досягнень дитини – потреб і інтересів, знань, умінь та навичок, а також інших психічних якостей, що є основою особистісної культури. Будучи найважливішим засобом людського спілкування, пізнання дійсності, мовлення служить основним каналом прилучення до цінностей духовної культури від покоління до покоління, а також необхідною умовою навчання і виховання.

У дошкільному віці під впливом більш складних видів діяльності та спілкування дитини з навколишніми людьми мовлення активно стає багатшим і різноманітнішим. Але такого повсякденного спілкування для становлення мовленнєвої компетенції недостатньо. Саме тому дошкільний навчальний заклад є важливим елементом цілеспрямованого розвитку мовлення дітей дошкільного віку. Основною формою навчання дошкільнят у процесі організованої пізнавальної діяльності все ж лишається заняття. Саме на них вихователь систематично та послідовно формує у дітей мовленнєві уміння та навички які закріплюються під час різних видів діяльності в повсякденному житті.

Вдосконалення мови нерозривно пов'язане з розвитком мислення дитини, зокрема з переходом від наочно-дійового до розмірковуючого, логічного мислення, яке починає складатися в дошкільному віці. Все це спонукає дитину оволодівати засобами мови, переходити до нових, більш складних форм словесних висловлювань.

Так, протягом дошкільного періоду дитина усе більше розкриває слуховий контроль над власною вимовою (формується фонематичне сприйняття); удосконалює граматичний лад мовлення; остаточно формує звуковимову; уточнює значення слів; збільшує словниковий запас до 3000-4000 слів, який їй дає можливість легко спілкуватися з дорослими і дітьми, підтримувати розмову на будь-яку тему в межах свого розуміння.

З метою активізації мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку використовується усна народна творчість. Уже на першому році життя дитині співають народні колисанки. Вони дозволяють дитині запам'ятати слова і форми слів, словосполучення. Прекрасним мовним матеріалом є потішки, прислів'я, загадки, скоромовки і чистомовки. Серед фольклорних жанрів чільне місце посідає казка, що слугує добрим матеріалом для театралізованої діяльності дітей, ігор – драматизацій, інсценування. Важливе місце в системі засобів розвитку мовлення дошкільників посідає гра. До ігрових методів належать дидактичні ігри та вправи, ігрові мовленнєві ситуації, ігри-драматизації, рухливі та хороводні народні ігри.

Отже, мовлення відіграє провідну роль у процесі розвитку дитини, має великий вплив на розвиток розумового та естетичного виховання, а також виконує значущу соціальну функцію. Робота з розвитку мовлення дітей потребує значної цілеспрямованої уваги. Вона невід'ємно пов'язана з розвитком словника, формуванням граматичної сторони мовлення, бо в мовленні слово використовується в тій чи іншій словоформі, а словоформи пов'язані між собою за законами граматики. Тільки поєднуючи роботу над усіма мовленнєвими ланками можна досягти удосконалення мовленнєвих умінь, без яких неможливий гармонійний розвиток дитини та її подальше навчання у школі.

Аналіз наукової літератури засвідчив важливість і необхідність мовленнєвого виховання в дошкільному дитинстві. Саме в цей період проходить активне оволодіння дітьми розмовною мовою, становлення й розвиток усіх сторін мовлення - фонетичної, лексичної, граматичної. Втрачені можливості цього розвитку у подальшому не відновлюються, тому необхідне своєчасне мовленнєве виховання, що включає в себе розвиток інтересу, чуйності й любові до рідного слова.

Розвиток мовлення показує, наскільки дитина володіє словниковим багатством рідної мови, його граматичним ладом, нормами мови; вміє вибірково користуватися найбільш доречними для даного висловлювання засобами.

Розвиток мовлення дошкільника відбувається поступово разом з розвитком мислення і пов'язано з ускладненням дитячої діяльності і формами спілкування з оточуючими його людьми і має велике значення для всебічного розвитку дитини. Виховання уміння вільно володіти мовленням -одне з найважливіших завдань у навчально-виховному процесі дошкільного закладу. Це вміння тісно пов'язане із загальним розумовим розвитком дитини, рівнем сформованості логічного та образного мислення. Мовленнєво-ігрова діяльність та усна народна творчість формують у дошкільника творчі здібності, розвивають естетичне сприймання, виховують інтонаційну виразність мовлення любов і повагу до рідного слова. Обґрунтована доцільність використання їх у роботі з дітьми дошкільного віку для формування їхньої мовленнєвої компетентності.

Література

1. Алексеева М.М., Яшина В.І. Мовленнєвий розвиток дошкільнят. / М. М. Алексеева, В. І. Яшина – М. : Академія, 1998.
2. Богущ А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах. Підручник / За ред. А.М. Богущ. Друге видання, доповнене. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2011. – 704 с.
3. Гавриш Н. В. Дитячий фольклор – феномен мовленнєвотворчої діяльності / Н. В. Гавриш // Гуманізація навч.-вихов. процесу : наук.-метод. зб. / Слов'ян. держ. пед. ін-т [та ін.]. – Слов'янськ, 2001. – Вип. 11. – С. 255–265.
4. Крутій К.Л., Лопатинська Н.А., Маковецька Н.В. Вчимося мови та розмови. / К. Л. Крутій, Лопатинська Н. А. – Запоріжжя, 1999.

ІНФОРМАЦІЙНА ГРАМОТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА МЕДІАКУЛЬТУРИ ДИТИНИ

Дарія Скиба

Інститут розвитку дитини

НПУ ім. М.П.Драгоманова

Науковий керівник – д. психол. н., професор Грись А.М.

В сучасному суспільстві головне завдання полягає не тільки у забезпеченні доступу і отриманні інформації, а й в умінні ефективно вибудувати інформаційно-комунікаційні відносини в медійному та інформаційному середовищі на всіх рівнях особистісної та суспільної активності дитини.

Грамотність - оволодіння знаковими системами, які забезпечують надійну орієнтацію у сучасному соціальному просторі та доступ до отримання нових знань.

У 90-х роках ХХ століття в США і країнах Західної Європи з'явився ряд концепцій інформаційної грамотності, під якою розуміється здатність людини ідентифікувати потребу в інформації, вміння її ефективно шукати, оцінювати та використовувати.

У розвиток концепції інформаційної грамотності внесли великий вклад Американська бібліотечна асоціація (ALA) і Міжнародна федерація бібліотечних асоці. Виховання інформаційної культури є актуальним питанням для сучасної системи освіти. Проте на сучасному етапі існує багато концепцій інформаційної грамотності та підходів до її виховання. У цьому аспекті цікавим є досвід російських вчених, які вже тривалий час розробляють зазначену проблематику та мають ряд здобутків.

Так, російський дослідник С. А. Назаров вважає інформаційну грамотність уміннями та навичками оволодіння способами та методами добування й аналізу інформації незалежно від предметної галузі [5].

А. А. Андреев вважає, що інформаційна грамотність "... пов'язана із соціальною природою людини" [4, с. 189].

Н.Ф. Хилько говорить про інформаційну грамотність з позиції результатів інформаційної діяльності та вважає, що це "... система морально-етичних та юридичних норм публікації інформації" [3]. Гендіна Н.І., Колкова Н.І., Скіпор І.Л., Стародубова Г.А. пропонують такі аспекти інформаційної грамотності: бібліотечно-бібліографічні знання, культура читання, знання можливостей нових інформаційних технологій. Учений-педагог В. В. Зинов'єв розглядає інформаційну грамотність як один з рівнів інформаційної підготованості суб'єктів освітньої діяльності.

Інформаційна грамотність – здатність усвідомлювати необхідність отримання інформації, а також знаходити, оцінювати, ефективно використовувати і поширювати інформацію в різних формах.

Поняття «інформаційна грамотність» сформувалася у 90-ті роки в результаті двобічного підходу до вивчення інформаційної культури: з одного боку, – це науково-інформаційна діяльність, з іншого, – володіння комп'ютерними технологіями, що в результаті формує медіа культу особистості.

Інформаційна грамотність, – це безперервний процес самонавчання і самовдосконалення особистості. Опанування інформаційною культурою – шлях до формування медіа культури дитини, універсалізації якостей, який сприяє розумінню самого себе, свого місця і своєї ролі в суспільстві.

Сьогодні є всі підстави говорити про формування інформаційної культури, яка поступово стає невід'ємною складовою загальної медіакультури дитини, сукупністю інформаційного світогляду і системи знань і вмінь, які забезпечують цілеспрямовану самостійну діяльність оптимального забезпечення індивідуальних інформаційних потреб дитини з використанням інформаційних технологій.

Відомо, що той, хто володіє і впорядковує інформацію – володіє світом. Наш час, який характеризується стрімким збільшенням кількості інформації,

доводить, що вміння вибрати необхідне, систематизувати його, також потребує певних навичок. Це у свою чергу, вимагає підвищення якості освіти. А оскільки вчитель, викладач чи вихователь є носій нової і достовірної інформації, він має сприяти співпраці зі студентами та учнями таким чином, щоб можна було говорити про навчання рівних – рівними. Для цього вихованцям необхідно завжди поповнювати свої знання.

Аналіз наукових джерел, що містять характеристики поняття “інформаційна грамотність” дозволяє нам узагальнити визначення цього поняття, а саме: це вміння та навички особистості ідентифікувати інформацію, здійснювати ефективний пошук інформації, відбирати й аналізувати, орієнтуватися в інформаційних ресурсах, інформаційних потоках та інформаційних системах. Це поняття на сучасному етапі розвитку інформаційно-комунікаційних технологій мають включати в себе також володіння технологічними способами організації і зберігання інформації, що представлена на цифрових носіях [1; 3].

Формування інформаційного світогляду як складової інформаційної культури стала особливо важливою саме зараз: інформація з кожним роком стає все доступнішою для широкого загалу, і дуже важливо як і хто саме нею користуватиметься, наскільки обережно і надійно її зберігатимуть, як використають у майбутньому [4, с. 27].

Сьогодні на перший план виходить питання грамотного використання інформаційних технологій і технічних засобів.

Формувати інформаційну культуру дитини треба поступово, тому вже з дитячого садка необхідно приділяти увагу пропедевтиці інформаційної культури, формуванню інформаційного світогляду. Дбати, щоб знання діти у теперішньому та майбутньому використовували на добрі справи: дбали про безпеку людей і їх фізичний та психологічний комфорт, безпеку навколишнього, екологію, прогнозували довгострокові наслідки своїх дій тощо. Для цього вже зараз, у дитячих садках, ми маємо не тільки надавати дітям необхідні знання, навчати дітей технологіям їх отримання, а й виховувати дітей

доброзичливими, чуйними, привітними, розповідати про довкілля і обережне, гуманне ставлення до нього, що поступово формує медіа культуру дитини.

На заняттях можна навчати дітей будувати алгоритми, вивчати з ними алгебру висловлювань, множини... Поступово діти навчаються орієнтуватися у інформаційному просторі: вчать розуміти, яка саме інформація їм потрібна, швидко знаходити її, оцінювати її достовірність, самостійно аналізувати інформацію і використовувати, в тому числі для отримання нових знань. Діти навчаються наводити власні приклади джерел інформації, розуміють навіщо вона існує, як вона допомагатиме вирішувати проблеми. Малюки оволодівають основами піктографічної «грамотності» – вчать придумувати і використовувати знаки і малюнки для занотовування власних думок.

При цьому інформаційна грамотність особистості реалізується за рівнями:

1. Когнітивний рівень - знання та вміння;
2. Емоційно-ціннісний - установки, оцінки, відносини;
3. Поведінковий - реальне і потенційне поведінку.

Звичайно, не всі з означених понять даються дітям за схемою – визначення, ознаки, правила використання. Нові поняття одразу дітям зрозуміти важко, тому вводяться поступово і пояснюються дітям настільки, наскільки знання про ці поняття потрібні саме зараз і діти готові до їх сприйняття. Спочатку вони вчать використовувати нові поняття, хоч терміни, що їх позначають ще не вводяться. Поступово під час розв'язування задач діти все більше і більше дізнаються про них [3; 5].

Потрібно батькам звертати увагу на це, адже саме з родинного кола формується перші поняття та розуміння. Також вихователі та вчителі мають розуміти і навчати діток, підгодовувати їх до медіа середовища, формувати їх медіа грамотність та медіа культуру. Для правильної реалізації цього завдання можна узагальнити певні рекомендації батькам, вихователям та педагогам для правильного та успішного розвитку у дітей інформаційної грамотності:

враховувати і розвивати індивідуальні психологічні особливості дитини (характер, здібності, темперамент);

залучення дітей до здорового способу життя і розуміння його;

формування культури міжособистісних взаємин (дітей з дорослими та з однолітками);

формування культури у дітей стосовно самооцінки, самопізнання та самовдосконалення;

формування навичок розумової та фізичної підготовки.

Важливо вже з юних років виховувати необхідність одержувати знання, прищеплювати навички самостійного пошуку інформації, формувати вміння її ефективного збору, систематизації, обмін з іншими користувачами. Але тут потрібно формувати у дитини правильне розуміння медіа продукту та вміння користуватися ним. Адже виховання інформаційної грамотності має брати початок ще з сім'ї, дитячого садочку, школи та інших соціальних інститутів.

Висновок. Отже, інформаційна грамотність має велике значення у формуванні медіа культури дитини. Сучасне суспільство має навчитися користуватися новим медіа- простором. Тому, формування інформаційної культури дитини є новим культурним простором зі своєю особливою мовою, особливим змістом, але треба сприяти виробленню у дітей, підлітків, юнацтва вибіркового ставлення до інформації, вміння її ранжувати в процесі самостійного привласнення знань. Для цього необхідно також переглянути методичні способи подачі знань про інформаційну культуру, сформувати у дітей особистісне ставлення до цих знань. Не менш нагальною проблемою є також підготовка вихователів, вчителів, консультування батьків, які могли б стати провідниками дитини в чарівний, але поки що небезпечний інформаційний медіа-світ

Література

1. Інформаційна культура [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.fio.vrn.ru/2005/6/4.htm>

2. Інформаційна культура, інформаційна грамотність і комп'ютерна компетентність [Електронний ресурс]: <http://www.ifap.ru/projects/infolit.htm>

3. Кравець В.О., Кухаренко В.М. Питання формування інформаційної культури [Електронний ресурс] / В. О. Кравець, В. М. Кухаренко – Режим доступу : http://www.e-joe.ru/sod/00/4_00/ku.html

4. Коломієць А., Коломієць Д. Міжпредметні та надпредметні проекти як спосіб розвитку інформаційної культури студента / А. Коломієць, Д. Коломієць // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2006. – №2. – С. 24–31.

5. Міжнародний альянс з інформаційної грамотності[Електронний ресурс] – Режим доступу: www.infolit.org/activities.html.

РОЗВИТОК ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Наталія Скібук

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. н., доцент Левінець Н. В.

Проблеми фізичного розвитку дошкільнят, зміцнення та збереження їхнього здоров'я не втрачають своєї актуальності. Особливо це стосується сьогодення, оскільки в окремих навчальних закладах кількість хворих дітей сягає 50-90%. Саме тому відповідно до Законів України – «Про дошкільну освіту» і «Про фізичну культуру і спорт» фізичне виховання дошкільнят спрямоване, насамперед, на охорону та укріплення психічного і фізичного здоров'я дітей, зміцнення імунітету організму, виховання стійкого інтересу до рухової активності, формування життєво необхідних рухових умінь, навичок та фізичних якостей (швидкість, спритність, витривалість, координація, гнучкість), формування культури здоров'я.

Разом з тим, дані численних досліджень свідчать про те, що сьогодні приблизно 80% дітей мають одне чи декілька захворювань, у 40% дошкільнят

виявлені порушення постави і у 56% дошкільнят відмічається незадовільний стан фізичної підготовленості [4].

Зважаючи на це, необхідно оптимізувати фізкультурно-оздоровчу роботу в ДНЗ, забезпечивши вирішення завдань фізичного виховання. Серед важливих завдань, на нашу думку, можна виокремити завдання з розвитку фізичних якостей. Більшість фізичних якостей у процесі розвитку особистості змінюються нерівномірно. У деякі роки та чи інша якість має високі темпи розвитку. Ці вікові періоди можуть чергуватися з роками дуже малого приросту якості або навіть спаду її показників. Періоди активного розвитку фізичних якостей називаються сенситивними і дошкільний вік є сенситивним періодом розвитку фізичних якостей.

Між фізичними якістьми існує тісний взаємозв'язок, який у спортивній літературі прийнято називати «переносом». Перенос може бути позитивним, якщо розвиток однієї якості впливає на прояв іншої, або негативним (якщо розвиток однієї якості негативно впливає на прояв іншої). Наприклад, на початкових етапах при розвитку гнучкості збільшується не лише амплітуда рухів, але і сила м'язів, які піддаються розтягуванню. Розвиток загальної витривалості також веде до підвищення сили м'язів.

Важливо зауважити, що найбільш тісний позитивний взаємозв'язок між фізичними якістьми спостерігається у дітей дошкільного віку. Він поступово зменшується до настання статевої зрілості, а потім зупиняється та йде на спад. Тому у всіх вікових групах ведеться робота з розвитку фізичних якостей дітей.

Гнучкість характеризує ступінь рухливості в різних ланках опорно-рухового апарату людини. Вона залежить від форми і будови суглобів, від еластичності м'язів і зв'язок, від функціонального стану центральної нервової системи і рухового апарату.

Рухливість в суглобах має певний вплив на функціональну діяльність дитини. З нею також пов'язані амплітуда, точність, швидкість її рухів. Тому розвитку гнучкості у дітей починаючи з дошкільним віком слід надавати певну увагу в процесі їх фізичного виховання.

Для оптимізації гнучкості у дітей 3-6 років використовують вправи, які сприяють розтягненню м'язів і зв'язок опорно-рухового апарату. Вони виконуються з великою амплітудою і дають максимальний ефект за умови систематичного виконання в комплексах ранкової гімнастики, фізкультурних хвилинках, на заняттях з фізичної культури.

Найраціональнішими є пружинисті (нахили і випрямлення тулуба, напівприсідання) і махові рухи (верхніми і нижніми кінцівками) з різноманітними початковими положеннями.

Під час виконання цих вправ дітям потрібно давати цільову установку: доторкнутись м'ячиком або прапорцями підлоги, не згинаючи ніг в колінах, зробити мах ногою так, щоб доторкнутися носком витягнутої руки. Це підвищує активність дошкільнят всіх вікових груп, стимулює їх проявляти свої рухові здібності.

Основною методичною умовою, якої потрібно дотримуватися в роботі над розвитком рухливості в суглобах, є обов'язкова розминка перед виконанням вправ на розтягування. Вправи на розтягнення необхідно виконувати серіями в певній послідовності: вправи для суглобів верхніх кінцівок, тулуба і нижніх кінцівок; між серіями - вправи на розслаблення. Комплекс може складатися з 8-10 вправ пасивного або активного характеру. Перерви у вправах на гнучкість навіть в межах 2-3 тижнів негативно позначаються на рівні розвитку гнучкості.

Для розвитку швидкості доцільно використовувати різні вправи в розмахуванні, кружлянні, ударах, киданні і штовханні легких предметів, поворотах, виконуваних з максимально можливою частотою.

Вправи зі спритності вимагають великої чіткості м'язових відчуттів, напруженої уваги. Їх хороше виконання порівняно швидко викликає стомлення, зниження точності координації. Тому їх проводять нетривалий час і на початку рухової діяльності.

У дітей дошкільного віку особливо великі можливості до прояву силових здібностей, якщо розглядати показники відносної сили. Вона складає в середньому 1,5-1,8 одиниці індивіда, тобто дитина в змозі піднімати вагу,

значно перевищуючу його власну. Відносну силу слід враховувати в рухах, пов'язаних з переміщеннями тіла: біг, стрибки, повзання, лазіння.

Визначення силових можливостей дітей необхідне для правильного дозування фізичних навантажень в різних видах діяльності.

Рівномірний розвиток всієї мускулатури надзвичайно важливий для формування правильної постави. Необхідно укріплювати м'язи утримуючі хребет в правильному положенні: м'язи шиї, спини, живота.

В першу чергу, роботу по розвитку силових якостей потрібно будувати при дотриманні загальних дидактичних принципів: поступовості, доступності, відповідно до вікових і індивідуальних особливостей дітей.

Вправи для розвитку силових здібностей розділяються на дві великі групи. До першої відносяться вправи із зовнішнім опором, вагою предметів, що кидають або штовхають дошкільники. Другу групу складають вправи, обтяжені вагою власного тіла, наприклад повзання, лазіння, стрибки.

Для розвитку витривалості велике значення вже і в дошкільному віці мають вольові якості, прагнення проявити максимум здібностей, бути настирним пересилити відчуття утомленості. Основний метод розвитку витривалості – метод безперервних вправ значної інтенсивності або більш активних вправ з невеликими перервами.

Розвиток витривалості відбувається і в рухливих іграх з багаторазовими повтореннями дій, виконуваних тривалий час, а також в деяких спортивних вправах. Особливістю їх є те, що безперервно змінюється, як за інтенсивністю, так і формою рухів діяльність, що включає мінімально необхідні перерви для зміни ведучого, введення додаткових перешкод.

Перш ніж віднести дітей до тієї чи іншої групи здоров'я, необхідно вивчити і оцінити їх стан за основними критеріями:

- наявність або відсутність захворювань;
- рівень фізичного та психічного розвитку, гармонійність розвитку;
- стійкість до впливу шкідливих чинників середовища (в тому числі й до захворювань).

Розвиток рухових якостей у дитини старшого дошкільного віку виникає під впливом двох чинників: природно-вікових змін організму і режиму рухової активності. Процес розвитку рухових якостей у дошкільнят здійснюється з морфологічними і функціональними можливостями організму.

Завдяки загальному фізичному розвитку дошкільників удосконалюється структура і функції всіх систем організму. Характерне для раннього віку швидке збільшення росту дитини дещо уповільнюється на п'ятому році і знову прискорюється наприкінці дошкільного дитинства.

Отже, розвиток фізичних якостей у дошкільників відбувається під впливом двох факторів: природно-вікових змін організму та режиму рухової активності.

Педагогічний вплив на розвиток фізичних якостей забезпечується правильним добором фізичних вправ, рухливих ігор та методикою їх проведення.

Література

1. Вавілова Р. І. Збірник інструктивно-методичних матеріалів з фізичної культури. / І. Р. Вавілова – М.: Просвещение, 2003 – 245 с.
2. Вільчковський Е. С. Рухливі ігри в дитячому садку. / Вільчковський Е. С. – К.: Рад. школа, 1989. – 176 с. – Б. ц.
3. Вильчковский Э. С. Развитие двигательной функции у детей / Э. С. Вильчковский. – К.: Здоров'я, 1983. – 205 с., ил.
4. Концепція фізичного виховання дітей та підлітків / Фізична культура: Науково-методичний журнал. – 2004. – № 1.
5. Морфофункціональне дозрівання основних фізіологічних систем організму дітей дошкільного віку / За ред. М. В. Антропової, М. М. Кольцової. – М.: Педагогіка, 2003. – 384 с.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Анна Скоробагатько

*Красноградський коледж Комунального закладу
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»*

Науковий керівник – викладач Абасалієва О.М.

Глибокі соціально-економічні та духовні зрушення, що відбуваються в Україні, сприяють утвердженню людини як найвищої соціальної цінності, найповнішому розвитку її здібностей, задоволенню широких потреб, забезпеченню гармонізації міжособистісних стосунків. Практична реалізація цих завдань багато в чому залежить від самої особистості, її здатності вільно орієнтуватися в соціальному просторі, розуміти особливості розвитку й самореалізації, оволодівати науковою інформацією. Насамперед необхідно відзначити, що для правильної, раціональної, ефективної, успішної організації праці, педагог повинен мати відповідні психологічні та професійні навички, відповідати визначеним кваліфікаційним вимогам.

Суспільно-економічні зміни впливають на усі соціальні інститути, зокрема й на освіту. З одного боку, загострюється проблема старіння педагогічних кадрів – учителі та викладачі пенсійного віку складають 23% відсотка від загальної кількості педагогів. З іншого – дискусійним залишається питання: здійснювати підготовку вузького фахівця чи освіченого професіонала, людину успішну в кар'єрі та щасливу в родині. Представники науки й практики в сфері освіти і державного управління, пересічні громадяни (перш за все батьки) стурбовані тим, як і хто вчить школярів, студентів, наскільки затребуваними будуть їх знання в народному господарстві, чи можливе отримання додаткової післядипломної освіти і яким має бути сьогодні молодий спеціаліст, вчитель. Так, за даними телефонного опитування Інституту Горшеніна з теми «Захист прав дітей в Україні», яке проводилося з 29 по 31 травня 2012 р., кожен другий громадянин України (50,8%) висловив думку, що

найбільш важливо дати дітям хорошу освіту. Близько третини опитаних вважають, що важливо виховати дітей чесними і добрими (38,6%), долучити їх до здорового способу життя (36,7%). Близько чверті респондентів вважають важливим виховання в дітях мужності, стійкості, уміння постояти за себе (23,8%). Далі йдуть навчання професії, яка «завжди дає шматок хліба» (22,8%); виховання самодисципліни, працьовитості, організованості (18,6%); розвиток розумових здібностей (16,4%); виховання вміння пристосовуватися до обставин (11,5%); розвиток ділових здібностей (10,8%); прилучення до демократичних цінностей (6,2%); виховання терпимості (5,7%); виховання щирої віри в Бога (4,8%). Відповіді «інше» віддали перевагу 6,2% респондентів, а 4,7% відчули ускладнення щодо відповіді на дане питання. Пошук ідеалу привертає увагу суспільства до проблеми підготовки педагогічних кадрів. Перетворення, досягнення в усіх сферах діяльності людини і суспільства обумовлюють орієнтири процесів навчання у вищій школі. Одним з таких орієнтирів може бути соціальний інтелект.

Міжособистісна комунікація є професійною функцією педагога, займає до 80% його робочого часу. І хоча відомі багато переліків психологічних вимог до професії «вчитель», у вигляді списків професійно важливих якостей, поняття «соціальний інтелект» не включено до жодного з відомих списків. І в той же час можна стверджувати, що вони імпліцитно представлені в психологічних вимогах до професії, але в опосередкованому вигляді через комунікативну компетентність, товарицькість, уміння вести розмову, ефективність взаємодії з людьми і т.д.

Дослідженням питання соціального інтелекту займалися зарубіжні та вітчизняні вчені К. Абульханова-Славська, Г. Айзенк, Н. Амінов, Ю. Бабаєва, Д. Векслер, Г. Гарднер, Дж. Гілфорд, Ю. Ємельянов Н. Кудрявцева, В.Куніцина, О. Луньова, Є. Михайлова, М. Молоканов, Г. Олпорт, М.Салівен, Р. Стернберг, Е. Торндайк, Д. Ушаков Т. Хант, А. Южанінова та інші [1, с. 2]. Розгляд поглядів на соціальний інтелект показує наявність в цій сфері безлічі невирішених і навіть непоставлених запитань. Недостатньо дослідженими

виявляються питання розвитку соціального інтелекту педагога для його успішної професійної кар'єри.

Метою нашого дослідження було вивчення особливостей соціального інтелекту майбутніх педагогів. Предметом нашого дослідження є психологічні особливості соціального інтелекту майбутніх вчителів. Об'єкт – психологічні особливості успішного педагога.

Теоретичні методи: аналіз літературних джерел. Емпіричні: тест «Соціальний інтелект» Д. Гілфорда, спостереження за студентами.

Експериментальна база: студенти 4 курсу Красноградського коледжу КЗ «ХГПА» ХОР.

Дослідження було спрямоване на виявлення здатності до пізнання елементів поведінки - здатність виділяти з контексту вербальну і невербальну експресію поведінки, пізнання класів поведінки - здатність розпізнавати загальні властивості в деякому потоці експресивної або ситуативної інформації про поведінку, пізнання відносин поведінки - здатність розуміти відносини, що існують між одиницями інформації про поведінку, пізнання систем поведінки - здатність розуміти логіку розвитку ситуацій взаємодії людей, сенс їх поведінки в цих ситуаціях, пізнання перетворень поведінки - здатність розуміти зміни значення подібної поведінки (вербальної або невербальної) в різних ситуаційних контекстах, пізнання результатів поведінки - здатність передбачати наслідки поведінки, виходячи з наявної інформації.

Визначивши особливості соціального інтелекту, як здатності правильно розуміти поведінку людей, що необхідна для ефективного міжособистісного взаємодії та успішної соціальної адаптації досліджуваних, можемо підсумувати, досліджувані мають середній рівень здібностей до розпізнання наслідків поведінки, до розпізнання невербальних проявів поведінки та вербальної експресії, середньо слабкі здібності до розпізнання структури міжособистісних ситуацій і як результат середній рівень соціального інтелекту. Зважаючи на важливість для майбутнього педагога високого рівня розвитку соціального інтелекту, рекомендуємо розвивальну програму з його розвитку.

Програма роботи з конструктивного розвитку соціального інтелекту повинна складатися з наступних етапів: отримання нової інформації про себе та особливості власної взаємодії з іншими людьми, усвідомлення та аналіз уявлень про себе та свою поведінку, оволодіння новими формами пізнання поведінки та регулювання міжособистісної взаємодії, закріплення позитивного досвіду в умовних, а пізніше – в реальних ситуаціях взаємодії, набуття досвіду інтерпретації змісту ситуацій спільної діяльності та вибору відповідних стратегій поведінки.

Література

1. Михайлова Е.С. Коммуникативный и рефлексивный компоненты и их соотношение в структуре педагогических способностей. / Е. С. Михайлова. – Л., 1991.
2. Михайлова (Алешина) Е. С. Методика исследования социального интеллекта. Руководство по использованию / Михайлова (Алешина) Е. С. – СПб., 1996.

ПРАВА ЖІНОК В УКРАЇНІ

Ірина Сметана

Бережанський агротехнічний інститут

Науковий керівник – к. псих. н., доцент Макух О.І.

Актуальність проблеми. З давна український народ з пошаною ставився до жінок, але все ж як і в інших Європейських країнах права жінок були подавлені. Жінки займали значно нижчий щабель у суспільстві, а ніж чоловіки. Існують численні стереотипи щодо жінок та їх фізичних, розумових можливостей. Так, вважається, що жінки емоційніші за раціональних чоловіків, хитріші та менш агресивні, мають добру інтуїцію, проте їх логіка залишає бажати кращого.

Серед завдань виконаних нашою державою ратифіковано Конвенцію про ліквідацію усіх форм дискримінації по відношенню до жінок 1979 р., Конвенцію № 156 про працюючих із сімейними обов'язками, підсумкові документи Всесвітньої конференції з прав людини (Відень, 1993 р.), Конвенції про ліквідацію насильства щодо жінок; про громадянські та політичні права; про соціальні, економічні та культурні права (1976 р.) [1].

Предметом нашого дослідження є права українських жінок. Відповідно до предмету дослідження нами були визначені наступні завдання статті які полягали у з'ясуванні:

1. На теоретичному рівні констатувати про права жінок в різні історичні періоди
2. Дослідження гендерної компоненти в системі суспільних відносин
3. Статистичний аналіз прав жінок на усіх суспільних рівнях

Протягом всієї історії людства можна помітити таке собі протиставлення чоловіка і жінки, яке стосується не тільки біологічних особливостей, а й відмінностей в соціальних відносинах, правах, обов'язках та інших аспектах життя. Лише чоловіки мали право керувати тим чи іншим народом чи країною, навчатися та працювати, голосувати чи балотуватися на виборах, мати приватну власність тощо. Певна річ, перші спроби щось змінити почалися задовго до нашої ери. В Древньому Римі відзначалося свято «Матроналій», коли всіх жінок (навіть рабинь) звільняли від праці, дарували подарунки, і вони йшли до храму богині Вести. Всі пам'ятають мудру царицю Клеопатру, а з курсу української історії – княгиню Ольгу, що вдало керувала Руссю не один рік. Проте це були незначні кроки. Хоч попри названих мною Клеопатру і княгиню Ольгу було ще багато жінок, які показали себе на багато краще, ніж більша частина сильної статі (королева Єлизавета, Роксолана, Жанна Д'Арк) та все ж чоловіки затіняли собою жіноцтво і часто густо не визнавали їх переваг. Права жінок лише після 1945 року стали об'єктом міжнародно-правового регулювання. Міжнародний жіночий день – 8 березня – насправді відзначається ООН як Міжнародний день боротьби за права жінок і міжнародний мир [4].

Відповідно до Конвенції про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок дискримінація визначається як «будь-яке розрізнення, виняток або обмеження за ознакою статі, спрямоване на ослаблення чи зведення нанівець визнання, використання чи здійснення жінками, незалежно від їхнього сімейного стану, на підставі рівноправності чоловіків та жінок, загальнолюдських прав та фундаментальних свобод у політичній, культурній, громадській та будь-якій іншій сфері». Дискримінація жінок має місце в економічній, політичній, культурній сферах нашого життя, та особливо в повсякденному житті.

Однією з проблем нашого суспільства є домашнє насильство. Щорічно 15 тис. українських жінок гинуть внаслідок побутового насильства. Стаття 1 Декларації про Ліквідацію насильства щодо жінок 1993 року визначає насильство як «будь-яку дію насильства за статевою ознакою, що тягне чи може потягнути фізичну, сексуальну чи психологічну шкоду, чи страждання жінці, включаючи спроби подібних дій, обмеження чи позбавлення волі, що має місце в публічному чи приватному житті» [1].

Безробіття серед жінок, як приховане, так і зареєстроване, вище, ніж у чоловіків. 80% офіційно зареєстрованих безробітних в Україні – жінки. Заробітна плата жінок складає 72,5% від заробітної плати чоловіків. Дві третини наших громадян, що живуть за межею бідності – жінки.

За даними МОП (Міжнародної організації праці) жінки працюють переважно в соціально значимих, проте низькооплачуваних секторах – освіта, охорона здоров'я, соціальні послуги для населення. При цьому серед працівників з вищою освітою жінки складають 56 %.

Із розвитком у країні ринкових відносин жінки, як і всі громадяни, отримали можливість для відкриття власної справи. Частка жінок у загальній кількості підприємців складає 30%. В основному вони зайняті в малому та середньому бізнесі [2].

У 1776 році Абігейл Сміт Адамс промовила гасло, яке підтримали безліч американок: «Ми не підкорятимуся законам, яких ми не ухвалювали, і владі,

яка не представляє наші інтереси». У Франції на початку Великої французької революції 1789 року з'явився перший журнал, присвячений ідеї рівності, виникли жіночі революційні клуби, що намагалися заявити про себе на політичній арені. Та вже в 1795 році французенкам заборонили з'являтися в громадських місцях і на політичних зібраннях, а в 1804 році імператор Наполеон видав указ, де йшлося про те, що жінка не має ніяких громадянських прав і знаходиться під опікою у чоловіка. В 1848 році в США було прийнято так звану «Декларацію почуттів», котра піднімала такі питання як рівність прав власності, у шлюбі, у вільному виборі професій та в отриманні повноцінної освіти и т.п. Еммелін Пенхьорст та її прибічники домоглися, щоб їх почули в англійському парламенті і, зрештою, ряд законів 1894 року дозволив жінкам голосувати на місцевих виборах.

Та й досі жінки практично не представлені на вищих щаблях влади та управління. За результатами парламентських виборів 2014 року кількість жінок-народних депутатів у новій Верховній Раді України складе 11,1% або 47 осіб. Таким чином, жінок у новій Раді буде більше, ніж в будь-якому з попередніх скликань. Для порівняння, у Раді попереднього скликання було 9,9% жінок (44 особи), а в Раді першого скликання - всього 2,3% (11 осіб). "У цьому плані можна сказати, що український парламент стає більш збалансованим. Втім, у світовій практиці ще далеко - в середньому, у парламентах світу 22% жінок, а в Європі цей показник досягає 25%", - зазначили в КВУ. У комітеті також вважають, що мажоритарна складова виборчої системи, з її жорсткою конкурентною боротьбою, не сприяє обранню жінок в парламент. З 47 жінок, обраних в Раду, тільки 2 отримали мандат у мажоритарних округах.

92% керівних посад обіймають чоловіки. На вищих управлінських посадах у промисловості жінки складають 20,2%, у сільському господарстві – 9,5%. Чоловіки контролюють 90-95 % економічних ресурсів. У Національній академії наук України налічується 179 академіків. І лише троє з них — жінки.

Жінка працює на 4-6 годин більше, ніж чоловік, праця в домашньому господарстві не враховується як продуктивна, а тому не оплачується й не враховується в пенсійних схемах.

Жінки, які мають дітей та перебували в декретній відпустці, стають неконкурентоспроможними на ринку праці. В Україні стало нормою відповідати відмовою в роботі вагітним жінкам або жінкам з дітьми. За даними опитувань Міжнародного центру перспективних досліджень, дискримінацію при влаштуванні на роботу відчули 58% опитаних жінок.

Жінки складають абсолютну більшість трудових мігрантів з України, 80 % із 7 мільйонів українських трудових мігрантів, які шукають по країнам світу заробітку – це жінки. Середня тривалість життя жінок в Європі –78 років, а в Україні – лише 68 [2].

Згідно із частиною третьою ст. 24 Конституції України рівність прав чоловіка та жінки забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності; здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я [3, с. 141]. Однак зараз дана норма не відповідає реальному життю.

Висновки і рекомендації

Низький рівень правової культури сильної статі все ще превалює над усвідомленням змін у соціальній психології різних верств суспільства. Причому, це характерно не лише для нашої країни, відчувається це і в розвинутих країнах Заходу, але не в такій великій мірі, як у нас. Як відомо з історії спочатку найважливіші роль відігравали жінки, тобто був матриархат. Згодом він під впливом різних обставин матриархат перейшов у патріархат. Але матриархат тривав мільйони років, а патріархат лише тисячоліття. Жіноцтво домінувало значно довше на Землі і має продовжити своє домінування і надалі. Можливо, на українських теренах дається взнаки слов'янський менталітет, тривала відсутність демократичних процесів й історична несправедливість щодо багаторічної втрати власної державності.

Однак можна сподіватися, що з часом ці чинники мають звестися до мінімуму, а гендерна політика в Україні розвиватиметься в геометричній прогресії. Зміни у становищі жінок в Україні можливі лише за умови послідовної державної гендерної політики в даній сфері.

Жінкам я би порекомендувала за будь який обставин відстоювати свої права. Поінформованість жінок — головний козир у їхніх руках. Потрібно знати свої права аби ніякий начальник із завищеним его не міг вас залишати на нищій посаді, лиш тому що ви жінка, «а з жінки толку мало». Також потрібно проводити різного роду тренінги, бесіди не лише із жінками, але й чоловіками. Це має бути поступово в ненав'язливій формі, адже як каже народне: «прислів'я вода камінь точить». Я впевнена, що з часом все стане на свої місця. Ми жінки і ми цього варті.

Література

1. Права жінки в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://bar-just.at.ua/news/prava_zhinki_v_ukrajini/2013-03-04-355
2. Проблеми жінок в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://te.zavantag.com/docs/1051/index-13161.html>
3. Конституція України (28 червня 1996 р.) Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
4. Пашко А. Жіночий рух в Україні: історичний аспект та сучасний розвиток / А. Пашко // Право України. – 2004. – № 3. – С. 125-127.

ВПЛИВ БАБУСИ ТА ДІДУСЯ НА ВИХОВАННЯ ОНУКІВ*Дар'я Смик**Інститут розвитку дитини**НПУ ім. М. П. Драгоманова***Науковий керівник –старший викладач Москалик Е. А.**

Для багатьох людей сім'я є найголовнішим в цьому житті. Це союз чоловіка і жінки, які мають чи не мають дітей, створюють домашній затишок і комфорт, піклуються одне про одного. Велику чи малу роль в ній часто відіграють бабусі та дідусі. Незалежно від того, живуть вони з родиною чи ні, їхній вплив на онуків не можна обійти увагою. Цепитання є особливоактуальнимв наш час, коли нестабільність в країні призвела до того, що батьки всіма силами намагаються забезпечити хороше майбутнє дітям, і, як наслідок, не завжди мають можливість повноцінно забезпечувати дітей своєю турботою, увагою і любов'ю. Саме тоді їм на допомогу і приходять дідусі й бабусі.

Як говорив відомий психолог А. В. Петровський, бабусі й дідусі, внуки і правнуки – це єдине, виключний атрибут, який відрізняє тварин від людини. Бабуся і дідусь після батьків є найрідніші люди для дітей. Їх відносини з онуками мають емоційну основу, та є безкорисними.

В дитинствідіти сприймають свою бабусю й дідуся як щось святе і незрівнянне. Бабуся постає в образі чарівниці, захисниці, яка завжди допоможе та підтримає. Вона має найчудовіший голос, лагідні руки, найдобріше серце. Бувають такі випадки, коли дитина навіть більше любить свою бабусю, ніж матір.

Дідусь завжди сприймається таким собі оповідачем, який, як Дід Мороз на Новорічній ялинці, усаджує собі на колінка і розповідає онукам чарівні, фантастичні пригоди з власного життя, які дитяче серце сприймає як щось нереальне, казкове.

Проте сьогодні участь прабатьків у вихованні сучасних онуків пов'язане з різними протиріччями. Так, темпи розвитку сучасного суспільства стрімкі. У світі, де майбутнє невідомо, знання і досвід старших часто не можуть знайти застосування, а іноді стають навіть шкідливими в силу абсолютно змінених умов, обставин, законів. Людина, швидше, змушена враховувати думки вчених, орієнтуватися на погляди і поведінку сучасників, і діти, і дорослі вчаться в однолітків і навіть більше того - дорослі вчаться у своїх дітей. Тому авторитет старших уже не може служити головною опорою для молодих [1].

Крім того, деякі батьки свідомо не підпускають бабусю та дідуся до виховання онуків, адже їх погляди на використання тих чи інших педагогічних методів різняться.

Прабатьки більш консервативні, дотримуються старих традицій і звичаїв, не так встигають за новітніми технологіями.

Проте, в питаннях виховання вони бувають більш мудримі в силу того, що вони мають досвід спілкування з дітьми, вже помітніше стали педагогічні досягнення та помилки стосовно власних дітей. З онуками вони вже по суті втретє, але вже на іншому рівні, відкривають навколишній природний світ: на початку життя вони самі «входили» в нього, потім «вводили» своїх дітей, а зараз онуків.

Прабатьки завжди навчають дітей чомусь новому, цікавому, вчать і виховують на власному прикладі. Терпляче ставляться до дитячих капризів, не сварять, а доступно і лагідно пояснюють, як треба робити, а як не треба, як добре, а як погано. Саме вони дають дітям той досвід, знання, уміння і навички, яких від батьків діти не зможуть отримати.

Бабусі і дідусі, як правило, є мудрішими, великодушні, ніж батьки. У них, навіть якщо вони ще працюють, знаходиться час і, головне, бажання вислухати дитину, вникнути в її переживання, розділити її радості і біди, дати добру пораду. Ніжність і доброта бабусі й дідуся врівноважують можливу строгість батьків. Частенько старшому поколінню доводиться виступати в ролі адвоката малюка, приводячи його батькам безліч «пом'якшуючих вину обставин».

Зазвичай це вдається, тому що бабусі й дідусі краще вникають у внутрішній стан дитини. Цікаво, що і сприйняття дитини бабусями (дідусем) і батьками дещо відрізняється. У педагогічному дослідженні Х.А. Тагірової бабусям (дідусям), татові і мамі запропонували скласти міні-портрет дитини. Бабусі були орієнтовані на «хороше» в дитині, тоді як тато і мама - на недоліки. Одна і та ж подія (хлопчик розбив чашку, прибираючи посуд після сімейного сніданку) інтерпретувалася по-різному - бабуся: «Сашенька завжди намагається допомогти», папа: «Незграбний, з рук все валиться» [2].

З бабусь і дідусів починається «історична» освіта онуків. І хоча, діти не вивчають історію як предмет, та у них не формуються історичні поняття. Бабусі і дідусі вільно чи мимоволі долучають онуків до історії своєї сім'ї, і через цю призму висвітлюється історія народу. Невигадливі розповіді бабусі і дідуся, їх погляд і ставлення до тих чи інших подій - усе це підсвідомо підводить дитину до розуміння того, що в житті народу відбуваються переміни. Діти починають усвідомлювати, що кожне нове покоління живе в інших умовах, ніж попереднє, думає і виглядає інакше. Приходить розуміння, що люди, події, речі мають своє минуле, сьогодення, майбутнє. Формуються уявлення про зв'язок між поколіннями [2].

Отже, сучасні бабусі й дідусі здатні не просто нянчити онуків, але і впливати на їх моральний розвиток, розширювати їх кругозір, робити їх життя більш різноманітним та цікавим. Прабабушки є джерелом знань і мудрості, патріотизму, і тільки вони можуть передати дітям знання про народні традиції, звичаї, спонукають до патріотизму.

Література

1. Психологія сімейних відносин з основами сімейного консультування: Учб. посібник для студ. Вищ. навч. закладів / Є. І. Артамонова, Е. В. Екжанова, Є. В. Зирянова і др. // Під ред. Є. Г. Сіляевой. – М. : Видавничий центр «Академія», 2002. – 192 С.

2. Куликова Т. А. Семейная педагогика и домашнее воспитание: Учебник для студ. сред. и высш. пед. учеб. заведений / Т. А. Куликова. – М. : Издательский центр «Академия» – 1999. – 232 с.

3. Лісіна М. І. Спілкування з дорослими в дітей віком перших семи років життя / М. І. Лісіна // Хрестоматія з вікової і педагогічною психології– М., 1981. – С. 109

4. Спиваковская А.С. Какбыть родителями / А. С. Спиваковская. – М. : Педагогика, 1986. – 160 с.

РУХЛИВА ГРА ЯК ЗАСІБ ВСЕБІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Юлія Смик

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед .н., доцент Левінець Н. В.

В останні роки, в нашій країні, гостро постає питання – виховання майбутнього нації. З появою новітніх інформаційних технологій дітей все менше цікавить навколишнє середовище. Вони проводять більшість вільного часу перед телевізором, комп'ютером або ж з телефоном, знаходяться в постійному статичному положенні, майже не рухаються і не спілкуються з однолітками. Це все призводить до змін у вікових аспектах виникнення явищ гіподинамії і їх негативних наслідків для розвитку дитини. Необхідним є визначення оптимальних форм активізації рухової діяльності дітей і широке використання в процесі взаємодії з дітьми притаманних дитячому віку видів діяльності, до яких в першу чергу відносять ігрову.

Результати наукових досліджень переконливо доводять провідну роль гри в дошкільному дитинстві, підкреслюючи те, що в грі дитина розвивається так само як і під час заняття. Про гру як провідну діяльність дітей наголошується у

Базовому компоненті дошкільної освіти (БКДО), Законі України «Про дошкільну освіту» та інших документах.

У БКДО зазначається, що дитина надає перевагу грі як провідній діяльності, це виявляється у тому, що вона зацікавлено ставиться до ігрової діяльності, використовує власний досвід для створення ігрових задумів; реалізує в них свої пізнавальні, соціальні, моральні, естетичні потреби. У власній грі відтворює знання та моральні уявлення, задовольняє інтерес до довколишнього, творчо відображає діяльність, взаємини дорослих, реальні та уявлювані події, ситуації. Може самостійно реалізувати власні ігрові задуми, обирати ігри, іграшки. Бере участь у різних видах ігор: сюжетно-рольових, конструкторсько-будівельних, дидактичних, словесних, настільно-друкованих, рухливих зі співом і діалогом, режисерських, театралізованих, українських народних іграх [1, 15].

Підкреслюючи універсальність цього засобу виховання, А. С. Макаренко писав: «Гра має важливе значення в житті дитини, має те саме значення, яке в дорослого має діяльність, робота, служба. Яка дитина в грі, такою з багатьох поглядів вона буде в роботі, коли виросте. Тому виховання майбутнього діяча відбувається насамперед у грі» [5].

Е. С. Вільчковський, підкреслюючи провідну роль рухливої гри як засобу фізичного виховання, згадує основоположника вітчизняної теорії фізичного виховання П. Ф. Лесгафта, який високо оцінював виховне значення ігор, обґрунтував, що під час гри здійснюється єдність фізичного і психічного розвитку дитини. Особливу роль при цьому він відводив рухливим іграм з правилами. Додержання правил виховує в дітей чесність, рішучість, сміливість, культуру поведінки, вміння керувати і регламентувати свої рухи, виявляти самостійність та ініціативу [4, 6].

Наукові дослідження проблеми використання рухливих ігор в процесі фізичного виховання дітей (А. І. Бикова, О. Л. Богінч, Т. І. Осокіна, Е. А. Тимофєєва, М. К. Шейко та ін.) та передовий педагогічний досвід ДНЗ доводять, що рухливі ігри мають значний вплив не тільки на формування

рухових умінь та навичок, а й на виховання морально-вольових якостей у дошкільників. Свої дії учасники гри підпорядковують її правилам, які регулюють поведінку, сприяють вихованню свідомої дисципліни, привчають відповідати за конкретні вчинки, розвивають почуття товарищескості, колективізму, самостійності, стимулюють творчі прояви у вирішенні рухових завдань. У колективних іграх у дитини формується поняття про норми громадської поведінки, виробляються організаційні навички, виховується прагнення до перемоги, стійка воля, стриманість, дисциплінованість, витримка.

Вчені довели позитивний вплив рухливих ігор на фізичний розвиток дитини. Зокрема, серце дитини потребує постійного навантаження, оскільки серцевий м'яз тренуваної людини з кожним поштовхом надсилає у кровonosні судини значно більше крові, насиченої киснем, ніж у тих дітей, які не займаються активними руховими діями, що є характерними для рухливих ігор. У дитини під час рухливих ігор збільшується об'єм грудної клітки. Це приводить до більшому притоку корисних речовин у кров.

Рухливі ігри задовольняють природну потребу організму дитини в русі, сприяють збагаченню її рухового досвіду. За допомогою ігор у дошкільнят закріплюються та вдосконалюються різноманітні вміння і навички з основних рухів, розвиваються важливі фізичні якості, як швидкість, спритність, витривалість, виховується звичка щодня займатися руховою діяльністю.

Окрім того, рухливі ігри ефективно впливають на розумовий розвиток дитини, допомагають уточнити уявлення про навколишній світ, різні явища природи, поглиблюють світогляд, стимулюють комунікативно-мовленнєвий розвиток. Виконуючи різноманітні ролі, імітуючи дії тварин, птахів, комах, діти в руховій діяльності застосовують здобуті знання про їхнє життя та поведінку, способи пересування цих тварин, збагачують словник екологічними поняттями.

Гра як провідна діяльність відіграє визначальну роль у розвитку психіки та особистості дитини: в ній формуються довільна увага і пам'ять; розвивається розумова діяльність (предмет-замінник, що його використовують у грі, стає опорою для розвитку мислення, дитина фантазує з ним, наділяє певними

характеристиками); вдосконалюється уява (дитина замінює одні предмети іншими, обирає різні ролі, створює нові сюжети); відбувається подальший соціальний розвиток (дитина стежить за поведінкою та взаєминами дорослих, однолітків, набуває навичок спілкування, вчиться діяти за правилами); розвиваються почуття (вона тонше диференціює різні почуття, розпізнає та передає мімікою основні з них, адекватно реагує, робить припущення щодо ймовірних причин); розвивається воляова регуляція поведінки (дошкільник вчиться очікувати, утримуватися від чогось, доводити розпочате до кінця, долати труднощі, виявляти наполегливість тощо).

Гра відіграє важливу роль у розвитку мовлення дитини: ігровий сюжет потребує мовленнєвого спілкування, вміння висловлюватися, обґрунтовувати думки, звертатися із пропозиціями, проханнями, вибаченнями тощо; здатності інтонувати мову різних персонажів.

Рухливі ігри, у яких широко використовується яскраве оформлення середовища, іграшки, атрибути та фізкультурне обладнання, позитивно впливають на естетичне виховання дітей і роблять ігрову діяльність більш захоплюючою, цікавою, змістовною.

Рухлива гра є потребою здорової дитини, викликає у неї радість і задоволення, розвиває здатність усвідомлювати свої дії та вчинки, сприяє формуванню внутрішнього ставлення до того, що її оточує. Тобто рухлива гра є для дітей своєрідною формою пізнання світу, задовольняючи їхні пізнавальні, соціальні, моральні та естетичні потреби.

Проте рухливі ігри будуть ефективним виховним засобом за умови забезпечення правильного керівництва з боку вихователя. Під час гри педагог спостерігає поведінку всієї групи й окремих дітей. Своїм живим інтересом підтримує в малят радісний настрій, заохочує прояви винахідливості, рішучості, спритності, ініціативи. Водночас він стежить за тим, щоб діти не перевтомлювалися. Рухлива гра як засіб фізичного виховання корисна лише тоді, коли вихователь обізнаний з анатомо-фізіологічними та психічними

особливостями дошкільнят кожної вікової групи, з методикою проведення ігор, а також дбає про додержання відповідних санітарно-гігієнічних умов.

Вибираючи рухливу гру, потрібно враховувати певні вимоги: відповідність педагогічним завданням; врахування рівня рухової підготовленості дітей, їх руховий досвід, інтереси та уподобання; місце рухливої гри в розпорядку дня; пору року та температуру повітря, місце проведення [2, 62-65].

Але, на нашу думку, перед використанням рухливої гри потрібно ознайомитися з її особливостями, що сприяють всебічному вихованню дитини:

1. Емоційна насиченість надає рухливим іграм привабливості, мобілізує зусилля дитини, викликає у неї радість і задоволення.

2. Характер рухової діяльності у більшості ігор забезпечує роботу значної маси великих м'язів і відповідає особливостям рухового апарату дошкільняти.

3. Різноманітність рухів – заміна під час гри одних видів запобігає виникненню втоми.

4. Можливість саморегулювання темпу та тривалості рухів робить гру привабливою, рухи легше виконуються.

5. Можливість для виявів особистої ініціативи дітей (попри готовий зміст гри й окреслювану правилами довільність рухів є достатній простір для власних пропозицій) активізує рухову творчість.

6. Наявність передумов для розвитку низки базових якостей особистості – колективізму, дисциплінованості, сміливості, винахідливості, самостійності, відповідальності – сприяє моральному становленню дитячої особистості.

Отже, рухливі ігри досить важливі для всебічного розвитку дитини. Цінність їх не лише в тому, що вони розвивають рухи дітей, а й у тому, що спонукають малят бути активними, діяльними, міркувати, досягати успіху. Завдяки іграм увесь організм дитини втягується в роботу, в неї поліпшується травлення, стає глибшим дихання, зміцнюється нервова система, виховуються такі риси характеру як дисциплінованість, стриманість тощо.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти — К., 2012. – 26 с.
2. Богініч О. Л. Фізичне виховання дітей дошкільного віку засобами гри Навч.-метод. посібник / О. Л. Богініч – К. : Логос, 2003. – 140 с.
3. Вільчковський Е. С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: навч. посіб. – 3-те вид., стер. / Е. С. Вільчковський, О. І. Курок – Суми: Університетська книга, 2011. – 428 с.
4. Вільчковський Е. С. Рухливі ігри в дитячому садку / Е. С. Вільчковський – К. : Рад. шк., 1989. – 176 с.
5. Макаренко А. С. Сочинения, в 7 томах/ А. С. Макаренко – М., 1957-1958.

РОЗВИТОК ПРИГОДНИЦЬКО ЕКСТРЕМАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Валентина Снігир

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – д. філос. н., професор, Крилова С. А.

Нині туризм посідає значне місце в житті світового суспільства. Перші подорожі та мандрівки були спровоковані утилітарними господарськими, адміністративними й суспільними потребами, одвічним тяжінням людини до нових знань і вражень. З плином часу вони перетворились на одну з найважливіших людських потреб, а в середині минулого століття викликали до життя цілу галузь економічної діяльності. Сучасний туризм - це потужна індустрія, яка має свої закони розвитку. Туризм давно став явищем, яке увійшло до життя багатьох мільйонів людей, поступово зайнявши значне місце серед провідних галузей світової економіки.

Туризм в уяві більшості людей пов'язаний з відпочинком, новими враженнями, задоволенням. На сьогодні туризм є невід'ємною частиною життя

людини, оскільки пов'язаний з закономірним бажанням людини мандрувати та відвідувати нові місця, країни, ознайомлюватися з унікальними природними та рекреаційними ресурсами, а також культурними та етнографічними особливостями населення [1, с. 134-135].

Екстремальний туризм є одним з найперспективніших у світі, оскільки розвивається швидкими темпами. Все більше людей надають перевагу активному відпочинку, що передбачає подолання труднощів та небезпек, які чекають на туриста. Причому це стосується не тільки професіональних туристів, для яких ризик – це стиль життя, а й для простих людей. На світовому ринку туристичних послуг пригодицько екстремальний туризм користується великим попитом, крім того, для свого розвитку він не потребує значних фінансових витрат та дозволяє з року в рік у декілька разів збільшити пакети пропозицій відпочинку, пов'язаного з активними подорожами. В Україні є значний потенціал для розвитку екстремальних видів відпочинку, проте він недостатньо розвинений. Хоча деякі вітчизняні туристичні організації пропонують та організовують саме екстремальні тури, проте форми екстремального туризму в більшості є маловідомими як для вітчизняних туристів, так і для місцевого населення, тому до них сформоване здебільшого негативне ставлення [3, с. 189-191].

Українська туристична діяльність відіграє надзвичайно важливу роль у соціально-економічному житті країни. Прийнятий Верховною Радою України 15 вересня 1995 року Закон "Про туризм" констатує: "Держава проголошує туризм одним з пріоритетних напрямів розвитку національної культури та економіки і створює сприятливі умови для туристичної діяльності"[5]. Питанням ефективного розвитку екстремальних видів туризму приділили увагу такі вітчизняні науковці, як А.Романов, Ю.Дмитрієвський, Я.Арін, В.Гуляєв. У їхніх працях проаналізовано розвиток екстремального туризму окремо по різних країнах, що є важливим для запозичення іноземного досвіду. Проте дана тема, враховуючи її актуальність, в Україні є малодослідженою і потребує наукового опрацювання.

Останнім часом активно розвивається пригодницький туризм - вид туризму, який об'єднує подорожі, пов'язані з активними способами пересування та відпочинку на природі. Він має на меті отримання нових відчуттів, вражень, поліпшення туристом фізичної форми та досягнення спортивних результатів. Екстремальний туризм належить до найбільш небезпечних видів туризму, його мета і полягає в тому, щоб відчути небезпеку. Всі види небезпек в екстремальному туризмі можна класифікувати за природою явища і ролі туристів у виникненні небезпечної ситуації. Історія екстремального туризму тісно пов'язана з історією розвитку екстремальних видів спорту, серед яких скайсерфінг, трекінг, хелі-скі, фрі-райд, рафтинг . В даний час екстремальний туризм включає різні спортивні види відпочинку, пов'язані з ризиком, і являє собою дуже строкате явище.

До наземних видів пригодницько екстремального туризму відносять спелеологію, кінний і мисливський туризм, пішохідний і комбінований автобусно-пішохідний туризм (трекінговий маршрут), маунбайкінг, Х-гонки, спортивне орієнтування, автотур-ралі та мототуризм (по гірському бездоріжжі), виживання в дикій природі. До водних видів екстремального туризму відносять: рафтинг (спуск по гірських річках на байдарках), каякінг.

Отже, нами перераховано найбільш поширені види екстремального туризму, які користуються попитом на світовому ринку туристичних послуг та які можна успішно розвивати на території України.

В сучасному світі екстремальний туризм став все більш популярним видом проведення вільного часу. Сплави по бурхливих річках, лижні подорожі, занурення в глибини океанів і «ширяння» у хмарах - так тепер виглядає відпочинок, який відділив собою попередній йому «пляжно - готельний» туризм [2, ст. 154-156].

Екстрім - поняття для пригодницького туризму відносно і залежить від досвіду мандрівників, кваліфікації гідів, і що не менш важливо, - використовуваного спорядження. Так, один і той же Вело маршрут може бути екстремальним для початківця велосипедиста і всього лише прогулянкою для

чемпіона світу з велокросу, а сплав по річці порожистої при проходженні одних і тих же водних перешкод - мати різну ступінь ризику в залежності від типу судна.

Екстремальний туризм набирає силу в усьому світі, особливо в Україні. Все більше людей прагнуть побачити краси підводного світу, спуститися по гірському схилу на лижах і навіть стрибнути з парашутом. Якщо у Європі екстремальні види туризму найбільш популярними й масовими стали в кінці 80-х років ХХ століття, то для України екстремальний туризм – відносно нове явище, яке розвивається й набуло популярності не тільки серед професіоналів, а й серед простих туристів з початку ХХІ століття. Проте даний вид туризму все більше захоплює населення, набуваючи масового характеру.

Перспективними районами для розвитку екстрім-туризму є Українські Карпати і Передкарпаття. Україна покрита густою мережею більших і малих, рівнинних і гірських рік. Це дає можливість активно розвивати в нас водний туризм, а багатство рекреаційних ресурсів та історико-культурна спадщина дозволяє туристам вибрати маршрут сплавів. Рівнинні ріки без крутих порогів і водоспадів (Десна, Дністер, Сіверський Донець, Псел, Ворскла) .Для більш активного сплаву підійде Південний Буг, що має нескладні водні перешкоди - пороги й перекати. Для найбільш сміливих - спортивні сплави по гірських ріках Карпат (Черемош, Прут, Тиса, та ін.). Тривалість сплавів коливається від дводенних турів вихідного дня до двотижневих .

У Закарпатській області нараховуються десятки печер. Найбільш сприятливі для розвитку спелеології об'єкти: карстові печери біля с. Княгиня; карстова печера з прозорими стінами кальциту (поблизу с.Мала Уголька Тячівського району недалеко від височини Погар); карстова «Перлинова печера» (неподалік с.Мала Уголька на вододілі річок Мала та Велика Угольки), закладена у юрських мармуризованих вапняках. Найбільшою печерою є печера «Дружба» (довжина близько 900 м), розташована на території Тячівського району [4; с.255-256].

При належному підході розвиток екстремального туризму сприятиме збільшенню внутрішнього туризму, а при правильній маркетинговій політиці та організації рекламної діяльності на зовнішньому ринку – й міжнародного туризму. Це сприятиме збільшенню прибутків до бюджету та популяризації країни й регіону на світовому ринку туристичних послуг. Основною передумовою для розвитку даного виду туризму є якість та безпека пропонованих послуг.

Екстремальний туризм постійно розвивається, весь час з'являються нові його різновидності. Порівняно з Україною екстремальний туризм у закордонних країнах розвинений набагато краще. Проте і для вітчизняного ринку туристичних послуг його розвиток при належному підході є перспективним.

Аналіз найбільш популярних екстремальних видів показав, що зараз у світі майже 20 млн., сертифікованих драйверів - аматорів, а 40 років тому їх було всього кілька сотень. Нині дуже популярні стрибки з парашутом. З парашутом почали стрибати більше півстоліття назад, але в масовий вид відпочинку він перетворилися тільки років 15 тому. Якщо комусь не подобається пірнати під воду або стрибати з величезних висот, - тоді можна спробувати віндсерфінг, теж популярний вид відпочинку. Або ж випробувати себе в сплаві по бурхливих гірських ріках, який точно запам'ятається надовго. Тим, хто боїться води, підійдуть піші тури. Це теж екстремальний туризм, який пов'язаний з труднощами і небезпеками. Самим же екстремальним відпочинком можна сміливо назвати альпінізм, де перевіряється як фізична, так і психологічна витривалість людини. Альтернативою альпінізму може стати похід по печерах. Вражень від такого походу зазвичай вистачає надовго [6, с. 41-42].

Отже, в останні роки держава намагається сприяти розвитку пригодницького екстремального туризму, шляхом виділення грошових коштів на його розвиток. В Україні є значна кількість місць для активного відпочинку:

річки, гори, печери, - все, що потрібно для екстремального відпочинку, але у нас немає хорошого сервісу, спорядження та професійного персоналу.

Література

1. Александрова А.Ю. Міжнародний туризм. Підручник – 2-ге видання / А. Ю.Александрова – К. : Аспект Пресс, 2008. – 470 с.
2. Бабкин А.В. Специальные виды туризма : учеб. пособие / А.В. Бабкин. – Ростов н/Д. : Феникс, 2008. – 251 с.
3. Грушка О.Р. Туристичне краєзнавство: монографія / О. Р. Грушка. – К. : Либідь, 2008. – 270 с.
4. Гуляев В.Г. Організація туристичної діяльності: навчальний посібник / В.Г. Гуляев – К. : Нолидж, 2008. – 312 с.
5. Про туризм: Закон України // Голос України від 14.11.1995.
6. Щербаков В.В. Сучасні форми екстремального туризму / В.В. Щербаков // Бізнес - план № 10, 2009. – 63 с.

ТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ КНИЖКОВОЇ ІЛЮСТРАЦІЇ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ЧУТТЄВОГО СПРИЙНЯТТЯ СВІТУ ДОШКІЛЬНИКІВ

Тетяна Сорочинська

*Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка*

Науковий керівник – к. пед. н., асистент Демчик К.І.

Естетичного виховання дошкільників здійснюється різними засобами, у тому числі й із використанням художньої ілюстрації. Вона не лише найважливіший елемент дитячої книжки, але й багато в чому визначає її художню цінність та характер емоційного впливу. Книжкова ілюстрація допомагає дитині в пізнанні світу, освоєнні моральних цінностей, естетичних ідеалів, поглиблює сприйняття літературного твору; сприяє розумінню дитиною літературного тексту; формує уявлення про тему, ідею, персонажах,

містить в собі оцінку подій і героїв літературного дії; допомагає дітям увійти в літературний світ, відчутти його, познайомитися і подружитися з населяють його персонажами, полюбити їх [1, с. 13]. Так як життєвий досвід дошкільника невеликий, йому складніше відтворити в своїй уяві те, про що розповідає письменник. А для того, щоб у дитини виникла можливість «побачити», повірити, до книги приєднується художник-ілюстратор.

Особливо важлива книжкова ілюстрація для старших дошкільників. Книга для дитини починається з ілюстрацій, що служать для дитини стимулом освоєння перших навичок читання, а потім і для їх вдосконалення. Завдяки високопрофесійній ілюстрації, котра враховує особливості дитячого сприйняття, виникає інтерес до книги і читання.

Виходячи з психологічних особливостей дітей старшого дошкільного віку, дитяча книжка завжди повинна бути проілюстрована, і тому неможливо керувати її читанням без розуміння специфіки ілюстрації, без знання основних її функцій і можливостей впливу на юних читачів.

У навчанні дітей образотворчої діяльності широко використовується метод розглядання книжкових ілюстрацій. Відомо, що основним художнім засобом мистецтва ілюстрації для дітей є образне реалістичне розкриття ідей літератури і явищ життя, сенсу оточуючого середовища

Зауважимо, що з дитячою книжкою дитина зустрічається вже в найперші роки свого життя, тобто так би мовити, книжка – одне з найперших творів мистецтва, з яким вона ознайомлюється.

Як писала Є. Фльоріна, «картинка, особливо для дітей молодшого віку, є надзвичайно важливим педагогічним матеріалом, більш переконливим і гострим, ніж слово, завдяки своїй реальній зримості» [3, с. 254].

У психолого-педагогічній науковій літературі (В. Лозниця, С. Рубінштейн, Н. Ветлугіна, В. Єзикеєва, Т. Комарова, Н. Сакуліна, Є. Фльоріна та ін.) проаналізовані особливості сприйняття дітьми різних вікових груп ілюстрацій в дитячій книзі. Зокрема, діти молодшого дошкільного віку радіють яскравому, барвистому зображенню, їм властиво дієве, ігрове

ставлення до картинки. Однак вони не у змозі виділяти головне у зображенні, просто перераховують деталі.

Цікавим виявилось те, що дослідниця І.Котова встановила деякі особливості впізнавання дітьми зображеного образу. Наприклад, для дітей тричотирирічного віку основною ознакою впізнавання зображеного образу є форма, колір же має другорядне значення. Для дітей п'ятого року життя колір починає відігравати основну роль у впізнаванні, а для дітей шостого року життя колір є таким же важливим ознакою при впізнаванні зображеного образу, як і форма.

Зауважимо, що розглядання книжкових ілюстрацій дозволяє збагатити образотворчий досвід дітей новими графічними образами і способами зображення. У тих випадках, коли неможливо познайомити дітей із предметом або явищем в процесі безпосереднього сприйняття, використовують картини або ілюстрації. Їх можна використовувати і після спостереження з метою поживлення, уточнення, збагачення уявлень.

Засвоєння способів передачі руху в малюнку дошкільникам вдається із великими труднощами. Є ілюстрації, на яких можна побачити досить прості способи зображення руху, легко розуміються і приймаються дітьми. На ілюстрації можна показати і доступний спосіб зображення простору, землі і неба, спосіб передачі тривимірного простору на двомірній площині аркуша паперу; елементарна побудова малюнка з виділенням композиційного центру (головне зображується крупніше, те, що розташоване ближче, зображується внизу аркуша, а те, що подалі – нагорі).

На ілюстраціях можна побачити різні способи зображення будинків, дерев, тварин в русі тощо. Однак використовувати їх рекомендується після спостережень як додатковий прийом, що допомагає перевести наочні образи, сформовані при безпосередньому сприйнятті, в графічні або як прийом, який збагачує запас графічних образів, що руйнує стереотипи, шаблони. Ілюстрацію не можна пропонувати дітям для прямого наслідування. Найяскравіші уявлення, що склалися в спостереженні, витісняються останнім, більш свіжим

сприйняттям готового образу. Тому застосовувати цей прийом потрібно в попередній роботі.

Значення ілюстрації в естетичному розвитку читача-дошкільника ґрунтується на тому, що ілюстрація одночасно є твором графічного мистецтва, які мають самостійну художню цінність, і ключем до розкриття і розуміння ідейно-художнього своєрідності самого літературного твору. Естетична функція ілюстрації обумовлена її цінністю як самостійного твору мистецтва і є основоположною.

Велика роль книжкової ілюстрації і в розкритті ідейно-художнього своєрідності літературного твору, розуміння літературного тексту (М.Кириченко, І.Кириченко). Оскільки художник-ілюстратор в дитячій книзі виступає як творець і співавтор письменника, він не просто відображає у своїх малюнках світ літературного твору, але і дає трактування, зорову інтерпретацію, своє розуміння подій і образів. Цікавим засобом розкриття, наприклад, ідеї літературного твору, є художній вимисел. Суть художнього вимислу – у зміні, посиленні, розвитку, через неіснуючі в літературному творі деталі, його ідейного сенсу; розкріпаченні уяви, фантазії маленького читача, його творчих здібностей [2, с. 182].

У тісному зв'язку з розкриттям ідейного сенсу літературного твору знаходиться характеристика образів героїв – завдання, яке вирішує художник-ілюстратор практично в кожній книзі. До засобів образної характеристики відносяться: графічне зображення героя, передача психологічного стану героя через міміку, позу, жест, а також за допомогою пейзажу, інтер'єра і навіть кольору [2, с. 183]. Всі ці художні характеристики спрямовані на розкриття ідейно-образного змісту літературного твору, естетичного розвитку дошкільників.

Сприйняття дітьми дошкільного віку літературних творів передбачає не тільки осягнення його ідейно-образного змісту, а й таких художніх особливостей, як ритм, мова, композиція. Важливо також постаратися донести до читача і розкриття ілюстрацією композиційного прийому, покладеного в

основу літературного твору. Відчувши за допомогою ілюстрацій композицію літературного побудови, старшим дошкільникам легше сприймати літературний твір в єдності його ідейного змісту і художньої форми.

Зауважимо, що останнім засобом формування чуттєвого сприйняття світу дошкільників є відображення ілюстрацією мови літературного твору. Відомо, що мова ілюстрації – це мова образотворчого мистецтва. Тому вкрай важливо навчити дитину відчувати мову мистецтва, відповідність між стилем (мовою) ілюстрації і стилем (мовою) літературного твору.

Таким чином, книжкова ілюстрація як особливий вид образотворчого мистецтва має колосальний вплив на формування чуттєвого сприйняття світу дитини дошкільного віку, розвиває у неї естетичну сприйнятливність, що виражається, перш за все, в прагненні до краси в усіх її проявах. Книжкова ілюстрація виконує естетичну функцію образотворчого мистецтва, доповнюючи і поглиблюючи зміст книжки, пробуджуючи в дошкільникові ті почуття і емоції, які викликає в нас справжній художній твір, збагачуючи і розвиваючи його зорове сприйняття.

Література

1. Дехтерев Б. Познание мира и иллюстрация / Б. Дехтерев // Детская литература. – 1990. – № 3. – С. 12-15.
2. Кириченко М. А. Основи образотворчої грамоти : навч. посіб. / М. А. Кириченко, І. М. Кириченко. – К. : Вища школа, 2002. – 190 с.
3. Фльоріна Є. О. Образотворче творчість дітей дошкільного віку / Є. О. Фльоріна. – М. : Учпедгиз, 1996. – 328 с.

**ВИКОРИСТАННЯ ВИХОВАТЕЛЕМ ДНЗ МЕТОДІВ ТА ПРИЙОМІВ
ТРВЗ-ПЕДАГОГІКИ ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ
ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Юлія Ставська

Інститут педагогіки, психології і мистецтв

ВДПУ імені М.Коцюбинського

Науковий керівник – к. пед. н., доцент Голюк О.А.

В умовах реформування системи освіти, відтворення і зміцнення інтелектуального потенціалу нації, особливо актуальною стає потреба сучасного суспільства в талановитих, творчих, нестандартно мислячих особистостях, здатних розширити межі сучасного розуміння світу й комфортно вийти у світ майбутнього. Саме тому одним із пріоритетних напрямів державної освітньої політики має бути створення умов для розвитку у дітей і молоді творчих здібностей, їх підтримку та формування навичок самоосвіти і самореалізації. Цілком очевидно, що становлення творчих якостей особистості починається вже в дошкільному віці й логічно продовжується в школі. А відтак, щоб виховати талановиту людину, необхідно вже в дитинстві розвивати творче мислення, здатність до бачення і вирішення проблем, здатність нестандартно дивитися на навколишній світ.

Проблема творчості дітей, розвитку їх творчого мислення, креативних здібностей є предметом цілеспрямованого наукового пошуку вчених у галузі філософії, культурології, естетики, психології та педагогіки. Творчість розглядається як один з головних компонентів особистісної культури дитини (К.Бондаревська, О.Запорожець, Т.Комарова, С.Кульневич, Г.Новікова та ін.). Але поняття «творчість» як створення культурно-значущого продукту (В.Кудрявцев, С.Рубінштейн та ін.) не завжди може бути застосовне до дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, які не створюють щось визначне для культури.

Дослідженню дитячої творчості та визначенню критеріїв оцінки її результатів присвячені праці Л.Артемової, Е.Белкіної, А.Богуш, Н.Ветлугіної, Н.Гавриш, О.Кононко, К.Крутій, Н.Кудикіної, Т.Піроженко, З.Плохій, М.Поддякова, Т.Поніманської, Г.Тарасенко та ін. Однак, не дивлячись на те, що інтерес суспільства до процесу творчості зростає, питання розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку ще чекає остаточного вирішення. Причиною цього є різноаспектність трактувань понять творчість, творчі здібності, креативні здібності, їхня діалектична складність через специфіку прояву, полярні роз'яснення природи й сутності в різних психолого-педагогічних концепціях.

Л.Виготський вважає, що творчі здібності є особливим видом розумових здібностей, які виражаються в умінні породжувати мислительну діяльність за межами вимог, відхилятися під час мислення від традиційних норм, генерувати різноманітні оригінальні ідеї та знаходити способи їх практичного вирішення [2, с. 5]. Під креативністю частіше розуміється здатність людини до творчості, що проявляється в мисленні, спілкуванні, відчуттях, окремих видах діяльності і характеризують особистість в цілому або її окремі сторони [1, с. 33]. Е.Торренс та Т.Третяк додають, що креативність визначається як здатність породжувати нові, оригінальні ідеї і, таким чином, ефективно вирішувати проблемні ситуації [4, с. 191].

Аналіз наукової, психолого-педагогічної, філософської літератури з проблеми дослідження дає підставу стверджувати, що більшість науковців до компонентного складу креативних здібностей особистості на початковому етапі її становлення відносять творче мислення та творчу уяву.

Сучасна традиційна система освіти, в тому числі й дошкільна, вимагає серйозної перебудови, оскільки в багатьох випадках носить інформаційно-репродуктивний характер, формує людину-виконавця, в той час, коли суспільству потрібна творча особистість з системним, креативним мисленням. Все це зумовлює той факт, що на зміну інформаційно-репродуктивному процесу навчання об'єктивно став приходити проблемно-творчий.

Останні десятиліття показали, що адаптовані до дошкільного дитинства розумові інструменти ТРВЗ (теорія розв'язування винахідницьких задач) та методи РТУ (розвиток творчої уяви) набувають все більшої популярності як серед багатьох педагогів, захоплених ідеєю розвитку творчих здібностей дитини, так і серед батьків. Зазначимо, що в основі ТРВЗ лежить перехід від методу проб і помилок в творчості до цілеспрямованого застосування різних прийомів аналізу і розв'язку задач. Основи цієї технології розроблені інженером і письменником-фантастом Г. Альтшуллером. Його послідовником і продовжувачем М. Шустерманом ТРВЗ було впроваджено спочатку в роботу школи, а потім і дошкільних навчальних закладів [6, с. 16].

ТРВЗ-педагогіка – педагогічний напрямок, який розкриває суть, цілі, задачі процесу виховання і навчання, в основі якого лежить теорія розв'язування винахідницьких задач [3, с. 17]. ТРВЗ включає в себе: механізми планомірного перетворення проблеми в образ майбутнього рішення; механізми подолання психологічної інерції (ПІ), яка перешкоджає пошуку рішень; широкий інформаційний фонд – конкретний досвід рішення проблем.

В основі ТРВЗ-педагогіки лежать:

–методики і технології, які дозволяють оволодіти способами зняття психологічної інерції (курс РТУ – розвитку творчої уяви);

–методологія вирішення проблем, заснована на законах розвитку систем, загальних принципах розв'язку суперечностей та механізмах застосування їх для розв'язання конкретних творчих задач;

–виховна система, яка побудована на теорії розвитку творчої особистості.

Ефективність ТРВЗ-педагогіки полягає в її інструментальності та достатній гарантованості формування пошукових умінь в дошкільників. З раннього дитинства можна навчити дитину системно думати про об'єкти навколишнього світу, розв'язувати задачі творчого характеру, придумувати казки, вірші та багато іншого. Дитина, яка в дошкільному віці оволоділа основними розумовими операціями ТРВЗ, успішно адаптується до школи незалежно від системи навчання [3, с. 18]. Такі діти вміють і хочуть вчитися.

Вони характеризуються високим рівнем пізнавальної активності, яскраво вираженим творчим мисленням.

Основне завдання використання ТРВЗ у дошкільному віці – прищепити дитині радість творчих відкриттів. Цілком зрозуміло, що з цим завданням може впоратися лише вихователь-творець [5, с. 24]. Для цього важливо самому вихователю бачити світ «очима дитини», а також дотримуватися наступних порад:

- організувати проведення занять таким чином, щоб вони органічно вписувалися в природне життя дітей, а не носили «академічний» характер;

- в кінці заняття проводити підсумки для того, щоб навчити дітей навичкам рефлексивного аналізу (Чим займалися? Що дізналися нового? Що було найцікавішим? Що залишилося незрозумілим? та ін. Підсумки підбиваються в самих різноманітних формах: ігри «Інтерв'ю», «Скарбничка новин», обговорення планів на майбутнє («Ось ми сьогодні дізналися про ..., а в наступний раз поговоримо про ... »), продуктивна діяльність та обговорення отриманих робіт тощо;

- мати спеціальну іграшку – героя занять, який допомагає вихователю. Від імені іграшки задаються проблемні питання, з нею проводяться навчальні діалоги по темі заняття. Іграшка активно висловлює свою думку, запитує й уточнює незрозуміле, часом помиляється, заплутується, не розуміє. Дитяче прагнення спілкуватися сприяє з її допомогою істотному зростанню активності і зацікавленості дітей. Основна вимога при виборі іграшки – незвичність і оригінальність. Це може бути лялька, цікава повітряна кулька, «восьминіжка» і т.п.;

- проводити навчання не тільки колективно, а й індивідуально на будь-якому навколишньому матеріалі. Ці вправи можна рекомендувати батькам для розвиваючого спілкування з дітьми;

- бути готовими використовувати «ТРВЗовський» підхід і в повсякденній взаємодії з дітьми, вміти самотійно помічати і прагнути вирішувати

протиріччя, вміти системно сприймати і аналізувати ситуації, вміти генерувати різні варіанти вирішення завдань.

Навіть самі звичайні теми можна зробити цікавими і захоплюючими, якщо надати їм принципово нового вигляду. Діти нудьгують на занятті в тому випадку, коли їх змушують до пасивності («сиди і слухай») або коли в пропонованому матеріалі немає новизни («це я вже знаю»). Тому основним завданням, яке вихователь повинен ставити перед собою, є не повідомлення нових знань, а навчання способам самостійного добування інформації, що можливо і через пошукову діяльність, і через грамотно організоване колективне міркування, і через ігри і тренінги [5, с. 26]. В результаті такого навчання у дітей виникає позитивне ставлення до занять, зростають пізнавальна активність та інтерес; дитячі відповіді стають нестандартними, розкутими; у дітей розширюється кругозір, з'являється прагнення до новизни, до фантазування; мова стає більш образною і логічною, знання з ТРВЗ починають «працювати» на інших заняттях та в повсякденному спілкуванні.

Отже, ТРВЗ докорінно змінює стиль роботи з дітьми, робить їх вільними, вчить думати, шукати, розв'язувати свої проблеми самостійно, а головне, – допомагає дорослим життєрадісно та винахідливо викликати інтерес дітей до творчості, виховує душу, здатну робити добрі і прекрасні вчинки.

Література

1. Венгер Н. Ю. Путь к развитию творчества / Н.Ю. Венгер // Дошкольное воспитание. – 1982. – №11. – С. 32-38.
2. Выготский Л. С. Собрание сочинений: в 6 т. / Л. С. Выготский // Выготский Л. С. Воображение и его развитие в детском возрасте – М., 1982 – Т.2. – С. 436 – 455.
3. Лесіна О. В., Телячук В. П. Сходінками творчості. Методика ТРВЗ в початковій школі / О. В. Лесіна, В. П. Телячук. – Х. : Вид. група «Основа»: «Тріада+», 2007. – 112 с.

4. Оршанская М. В., Ткачук О. Я. Одаренные дети: проблемы, перспективы, развитие. Материалы научно-практической конференции. / М. В. Оршанская, О. Я. Ткачук. – СПб: АППО, 2011. – 805 с.

5. Пилипец Т. А. Развитие творческого воображения и мышления дошкольников методами ТРИЗ: Педагогический проект // Т. А. Пилипец. – Волжск: РМЭ, 2012. – 39 с.

6. Шустик Г. Творчість без обмежень : нестандарт. підходи до творч. розв. дітей / Г. Шустик // Дошкіл. виховання : наук.-метод. журн. МОН Укр. для пед. і батьків. – 2002. – № 12 (Груд.). – С. 16-17

ФАНТАЗУВАННЯ ЯК МЕХАНІЗМ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАХИСТУ ДОШКІЛЬНИКІВ

Марія Стадніченко

Інститут розвитку дитини

НПУ ім. М.П.Драгоманова

Науковий керівник– *к. психол. н., доцент В.М. Гальченко*

В сучасному світі проблема психологічного захисту дітей є одним з нагальних питань психології. На даному етапі ця проблема не є глибоко дослідженою у всіх її аспектах. Зіштовхуючись із труднощами в реальному житті, діти в якості захисту можуть жити в уявному світі, виражаючи переживання у фантазіях. Індивідуальний набір психологічного захисту залежить від тих конкретних обставин життя, з якими зустрічається дитина, від багатьох факторів, ситуацій в сім'ї, стосунків дитини з батьками, від демонстрованих ними зразків захисного реагування. Порушення взаємин в сім'ї мають вплив на психіку дитини і активізують процеси формування психологічних захистів. Сучасна дитина на своєму шляху стикається з безліччю проблем, далеко не завжди вона здатна врегулювати психологічний конфлікт, також не завжди може добитися життєвих цілей, тому в дитини виникає потреба психологічного захисту, однією з форм якого виступає фантазування.

Метою даної статті є дослідження фантазування як механізму психологічного захисту у дітей, причин його використання дітьми дошкільного віку та засобів запобігання.

Життя дошкільників сповнене фантазій, які є його невід'ємною частиною. Життєвий досвід дитини ще дуже малий, мислення дитини недосконале, а на кожному кроці – зустріч із новими незвичайними перешкодами та явищами, зі світом невідомого, як наслідок цього і виникають фантазії. Саме в цьому віці дитячі фантазії найбільш живі, найбільш незвичайні. Діти вигадують собі цілі світи, уявляють себе лицарями, принцесами, супергероями, чарівниками. Вони ніби існують у двох паралельних вимірах – справжньому і вигаданому. Але при цьому дитина повинна відокремити фантазії від реальності, де справжнє, а де несправжнє. На противагу невинним, кумедним фантазіям дітей існує фантазування як психологічний захист. Однією з причин цього можуть бути завищені вимоги до малюка з боку дорослих, які не відповідають його можливостям й бажанням. Такі фантазії ніби виправдовують дітей перед світом дорослих. Основною рушійною силою тут є страх перед тим, що можна не отримати любові дорослих та однолітків, їхньої прихильності, страх бути приниженим, покараним. Фактор батьківської вимогливості у ставленні до дитини виявився єдиним фактором, який значною мірою відрізняє батьків дітей з високою інтенсивністю захисних механізмів від батьків дітей з низькою інтенсивністю. Таким чином, занадто вимогливі батьки свідомо прирікають своїх дітей на неефективне використання психологічного захисту [1].

3. Новлянська виділяє три причини прояви фантазування як психологічного захисту:

1) гостре переживання дитиною неблагополуччя, бажання вийти з нього і набути певної рівноваги;

2) неусвідомлене бажання зацікавити собою інших, привернути їхню увагу;

3) основна причина появи «дивних» фантазій – криза гри, коли в дію вступає навчання [3].

Психологічний захист проявляється ще в ранньому дитинстві, коли форми спілкування та види конфліктів з середовищем обмежені рівнем розвитку особистості. Вона призначена для автоматичного пристосування до середовища за рахунок самозахисту [2].

По-перше, психологічний захист може розглядатися як результат негативного впливу з боку батьків. По-друге, як результат засвоєння демонстрованих батьками зразків захисної поведінки. Серед дитячих страхів, стимулюючих розвиток захисних механізмів, П. Куттер виділяє страх покарання, страх пошкодження, страх бути присоромленим, страх втратити розташування найважливішого учасника взаємин, страх втрати важливих для дитини осіб. Цілком очевидно, що ні від чого так не залежить виникнення, посилення або ослаблення цих страхів, як від ставлення до дитини її батьків. У сучасних дітей, на думку А. Фрейд, реального страху набагато більше, ніж могло б бути. Страх отримати осуд або бути покараним є однією з найголовніших причин дитячої брехні. Усуваючи страх покарання, можна реально знизити ймовірність самих різних порушень в розвитку особистості дитини. Механізм захисного уникання може виникнути як природний спосіб віддалитися від стресу і його джерела [1].

Фантазії виконують функції компенсації та заміщення дії. Вони сприяють підтриманню слабких надій, зменшують вплив образ, що травмують психіку дитини. У процесі заміщення дії замість реальної з'являється уявна ситуація. Якщо важко вирішити справжній конфлікт, то це призводить до конфлікту-підміни. У захисній фантазії переважає внутрішня свобода від зовнішнього примусу. У психологічній літературі нерідко описуються випадки, коли діти вигадують неіснуючих друзів, прив'язуються до них і сприймають їх як живих. Причиною є порушена адаптація в соціумі, оскільки замість того, щоб налагоджувати міжособистісні стосунки, їх психіка починає захищати себе від розпаду і відсутності контакту.

З. Фрейд писав, що основна проблема людини – це справитися зі своєю тривогою. Високий рівень тривоги може відводити дитину в фантазії.

Необхідно відрізнити здорову фантазію від нездорової; нормальну від захисної. Здорова фантазія – це коли дитина прикладає зусилля, щоб наблизитись до своєї мрії. Наприклад, хлопчик хоче стати водієм, він намагається просуватися до своєї мети – дивиться фільми, читає журнали про машини, вивчає символіку. Нездорова фантазія – це варіант відходу від реального світу, образився і віддається мріям лежачи на дивані. Нормальна фантазія – діти придумують казки, уявляють себе їхніми героями, перевтілюються у цікавих для них персонажів, оживляють в своїх фантазіях іграшки. Захисна фантазія – діти придумують собі іншу реальність: іншого тата чи маму, іншу сім'ю. Захисне фантазування дитини, як правило, дає нам зрозуміти, що дитина має певну проблему, з якою їй важко впоратися.

Всі діти відчують потребу в нових враженнях, але не кожна дитина справляється з обсягом одержуваної інформації. Коли вражень занадто багато – вони перевтілюються відповідно до картини світу дитини: якщо малюк чогось не може зрозуміти, він відчуває занепокоєння або навіть страх, а домислюючи самостійно все побачене і почуте позбувається негативних емоцій за допомогою уяви. Це такий спосіб психологічного захисту. Фантазуючи, дитина робить навколишній світ більш зрозумілим і захоплюючим. Не всі дитячі фантазії гарні й корисні для дитини, можуть виступати як дитячі страхи і навіть прояв агресії.

Якщо в родині дитині дуже багато забороняють, вона починає обманювати, щоб уникнути заборон, придумує якусь ситуацію для того, щоб його помітили, похвалили і оцінили. Дитину не влаштовує реальність, і вона починає компенсувати, вигадуючи, наприклад, неіснуючі поїздки або прогулянки, спільні справи з батьками. Дитина переселяється в світ фантазій, де вона все це може отримати. Батьки часто завищують свої вимоги, які не відповідають бажанням та можливостям дитини. І саме з любові до батьків, не бажаючи їх засмутити, і природно, намагаючись захистити себе від їхніх «моралей», дитина починає придумувати «ввічливу» брехню. Корисливе фантазування – коли діти знають, що все було зовсім не так, як вони

розповідають, але уявляють подію у вигідному для себе світлі, причиною цього є страх покарання, приниження, а також для підвищення авторитету серед однолітків. Використовуючи систему заохочень і покарань, батьки можуть мимоволі викликати і посилювати дитячі страхи і тривоги, що є однією з найважливіших умов виникнення потреби в психологічному захисті [4].

Важливо знати, як реагувати на таке фантазування дітей і як запобігти його подальшого прогресування:

1) Дайте зрозуміти, що ви знаєте, що дитина говорить неправду, і засуджуєте її вчинок. Саме вчинок, а не її саму. Обговоріть з малюком, як можна було б вчинити по-іншому, не вдаючись до брехні. Завдяки цьому малюк сам буде вчитися зіставляти фантазії і реальність.

2) Проаналізувати можливі причини й мотиви фантазерства. Замислитися над запитанням: «Чого не вистачає дитині»

3) Замислитись над тим, яка частка вашої вини в цьому. Можливо, ви своїм прикладом сприяли тому, що дитина навчилася завдяки фантазерству уникати покарання, розповідати нісенітниці в садку, наслідувати ваші нісенітниці.

4) Зрозуміти, що причина фантазерства часто прихована в особливостях ваших сімейних взаємин.

5) Визначити реальний рівень можливостей вашого малюка і врахувати його. Не завищувати вимоги до своєї дитини.

6) Якщо ви бачите, що дитина надто фантазує, не намагайтеся її принизити, лаяти, карати, поговоріть із нею, щрб показати їй, що ви зрозуміли, чого хоче ваша дитина. Підтримайте в дитини почуття гідності.

7) Якщо ви зіткнулися із захисним фантазуванням, то ні в якому разі не сваріть дитину. В цьому випадку слід звернутися до фахівця за індивідуальною або сімейною консультацією [3].

Отже, можна зробити висновок, що таких психологічний захист як фантазування в сучасному світі зустрічається все частіше, особливо у взаємовідносинах дітей із дорослими. Деякі батьки ставлять високі вимоги до

дитини, намагаючись зробити її кращою за інших. Дитина не в змозі впоратись із завданнями, і починає захищатися за допомогою фантазування, придумувати неіснуючі успіхи, щоб завоювати прихильність дорослих.

Розкриваючи мету даної проблеми слід відмітити, що соціум, в основі якого знаходиться сім'я, і спричиняє цей психологічний захист дитини. У фантазуванні вона здійснює дії, які не може зробити в реальності. Незадоволені бажання є рушійною силою фантазії, корекцією дійсності, яка чимось не задовольняє дитину. Використання фантазії як захисту, може призвести до життя в світі ілюзій, а також дитина і в дорослому житті буде перебільшувати деякі події і хвалитися неіснуючими успіхами.

Література

1. Чумакова Е.В. Психологическая защита личности в системе детско-родительского взаимодействия / Е.В. Чумакова.– Санкт-Петербург. – СПбГУ, 1998. – 200 с.
2. Фрейд А. Психология «Я» и защитные механизмы / А.Фрейд. – перев. с англ. – М. : Педагогика, 1993. – 144с.
3. Карабаєва І. Фантазії наших дітей / І.Карабаєва // Психолог. – К. : Шкільний світ, 2004.– №36 (вересень). – С. 25-27
4. Никольская И. М. Психологическая защита у детей // И.М. Никольская, Р. М. Грановская. – СПб. : Речь, 2000. – 507 с.

КАЗКОТЕРАПІЯ В РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анастасія Степаненко

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М.П.Драгоманова

Науковий керівник – д. філос. н., професор Богачевська І.В.

Казка супроводжує людину впродовж усього життя, допомагає її успішній соціалізації й ефективному засвоєнню життєвих уроків. Казка для

дитини – це не просто вигадка, фантазія, це особлива реальність світу почуттів. Казка розсуває рамки звичайного життя. Тільки в казковий формі діти стикаються з такими складними явищами і почуттями, як життя і смерть, любов і ненависть, гнів і співчуття, зрада і підступність. Казка – це стародавній спосіб підтримати людину за допомогою слова.

Як зазначає Б. Желби [3, с. 10-21], дитина, слухаючи, повторюючи або вигадуючи оповідання й казки, дає волю своїм почуттям, виливає дозу природної агресивності. Неправильно думати, що дитина захищена від таких емоцій. Навпаки, бажання епізодично згадувати похмурі і розбурхуючі уяву ситуації - ознака хорошого психологічного здоров'я дитини.

Насторожувати мають лише надмірності. Або, навпаки, постійна відмова слухати розповіді, що містять елементи тривоги і занепокоєння, може бути ознакою порушень. Відхід від складних ситуацій в житті - це завжди ознака невпевненості і страху, і якщо страх не є наслідком реальної загрози, то тут можна говорити про певні порушення в душевному стані дитини.

Казкотерапія – це один із ефективних методів роботи з дітьми дошкільного віку, які зазнають тих чи інших емоційних та поведінкових труднощів. Суть цього методу полягає у створенні особливої казкової атмосфери, яка робить мрії дитини дійсністю, дозволяє дитині вступити у боротьбу зі своїми страхами, комплексами та подолати їх.

Сучасні дослідники вирізняють такі корекційні функції казки: психологічну підготовку до напружених емоційним ситуацій; корегування фізіологічних і емоційних стресів; прийняття у символічній формі своєї фізичної активності.

Основний принцип казкотерапії – цілісний розвиток особистості, турбота про душу, зцілення казкою.

Методика казкотерапії добре долає у дітей високий рівень тривожності, різноманітні страхи, агресивність, адаптує до нових дитячих колективів. Казкотерапію можна використовувати у роботі з невпевненими, сором'язливими, брехливими, а також агресивними дітьми, у випадках різного

роду психосоматичних захворювань, в роботі зі страхами з будь-яких приводів. Казки допомагають долати почуття неповноцінності, труднощі, пов'язані із спілкуванням (з однолітками і батьками). Практично вся агресивна дитяча поведінка є результатом відчуття власної «малозначущості» і спробою в такий спосіб довести зворотнє. Казкотерапія дозволяє знівелювати проблеми, пов'язані зі специфікою віку, коли дошкільник стикається з необхідністю обходитися без мами, бути самостійним. Процес казкотерапії дозволяє дитині усвідомити та проаналізувати свої проблеми, побачити шляхи їх вирішення.

Терапевтична казка відрізняється від звичайної тим, що її вигадують спеціально з урахуванням особливостей психо-емоційного стану дитини. Її головний герой схожий на дитину, він переживає ті ж проблеми й емоції і дає приклад вирішення проблем конкретної дитини. Він бореться, наприклад, з темрявою, й за його вчинками дитина може бачити, що це насправді не так вже й страшно. Або, навпаки, героя казки доля карає за те, що він не має руки, або не слухається батьків.

Через казку дитина засвоює те, що відбувається у житті, що сприяє її внутрішньому зростанню [2]. Головний герой - це збірний образ, і дитині легше ідентифікувати себе з героєм казки та стати учасником казкових подій. ореол таємниць та чарів, інтригуючий сюжет, несподіване перетворення героїв - усе це дозволяє слухачеві активно сприймати й засвоювати інформацію, що є в казках.

У сучасній казкотерапії існують три типи казки:

- діагностична;
- впливаюча;
- розвиваюча.

Комплексна казкотерапія Т. Зинкевич-Євстигнеєвої виокремлює п'ять видів казок[1]:

- художні;
- дидактичні;
- психокорекційні;

–психотерапевтичні;

–медитативні.

Суть методу казкотерапії полягає в формуванні аксіологічного горизонту дитини, закладає її ціннісні орієнтири: казка доступно пояснює, що добре, а що погано. На прикладі позитивних персонажів дитина вчиться бути хорошою, а негативні герої казок викликають у неї лише негативну реакцію. Негативний герой завжди залишається покараним, а доброму дістається красуня-принцеса й півцарства на додаток.

Головне завдання казок: через казкові події показати дитині життєву ситуацію з іншого боку, запропонувати альтернативні моделі поведінки.

Для створення терапевтичної казки необхідно:

1. Обрати героя, близького дитині за статтю, віком, характером, щоб навіть його ім'я було схожим.
2. Описати життя героя у казці так, щоб дитина знайшла схожість зі своїм життям.
3. Відтворити в оповіді проблемну ситуацію, відповідну до реальної, яку переживає дитина.
4. Знайти разом з героєм способи розв'язання проблеми, супроводжуючи коментарями, показом ситуації з різних поглядів.
5. Зробити висновок, долучаючи до цього дитину.

Казкотерапія для дітей не гарантує моментального ефекту. Іноді потрібна довга і кропітка робота, щоб впоратися з тією чи іншою дитячою проблемою. Просто прочитати дитині казку недостатньо. Потрібно м'яко направити дитину до того, щоб вона побачила в казці вихід зі своєї проблеми, якщо потрібно – обговорити з дитиною казку, підказати ключові моменти її сюжету, переконатися в тому, що дитина правильно зрозуміла сутність казки і зробила належні висновки.

За О. Осиповою, є кілька напрямків роботи казки: використання казки як метафори; малювання за мотивами казки, обговорення поведінки й мотивів дій

персонажа; програвання епізодів казки; використання казки як притчі; творча праця за мотивами казки[2].

Робота з казкою будується наступним чином: спочатку читання або розповідь самої казки; її обговорення. Причому, в обговоренні дитина повинна бути упевнена, що вона може висловлювати будь-яку свою думку, тобто все, що вона говорить, не повинно піддаватися засудженню. Другим етапом буде малюнок найбільш значущого для дитини уривка з казки. Останнім є драматизація, тобто програвання казки в ролях. Дитина інтуїтивно вибирає для себе "цілющу" роль. І тут треба віддавати роль сценариста самій дитині, тоді проблемні моменти точно будуть програні.

Основними прийомами роботи з казкою є аналіз казок, розповідання казок, переписування казок, постановка казок з допомогою ляльок, твір казок. Фактично, казка – велика метафора проблемної ситуації та виходу з її.

Отже, казкотерапія – метод, який використовує казкову форму на інтеграцію особистості, розвитку творчих здібностей, розширення свідомості, вдосконалення взаємодій навколишнім світом. Ця методика є ефективним засобом боротьби з дитячими страхами, тривогами, агресивністю, та іншими проблемами, пов'язаних з психікою дитини. Особливим є те, що казкотерапію можна використовувати у роботі з дітьми як і діагностичну, так і корегуючу методику.

Література

1. Зинкевич-Евстигнеева, Т. Д. Тренинг по сказкотерапии : сб. программ по сказкотерапии / Т.Д. Зинкевич-Евстигнеева. - СПб. : Речь, 2004. – 254 с.
2. Осипова А. А. Общая психокоррекция: учеб. пособие / А. А. Осипова. – М. : Сфера, 2002 – 510 с.
3. Хьелл Л. Теории личности: Основные положения, исследования и применение: учеб.пособие / Л. Хьелл, Д. Зиглер. – СПб. : Питер Пресс, 1997. – 606 с.

**МЕТОДИКА ДІАГНОСТУВАННЯ РІВНІВ РОЗВИТКУ
КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТАРШИХ
ДОШКІЛЬНИКІВ**

Таїсія Стефаненко

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – д.пед. н., доцент Луценко І. О.

Дослідження комунікативно – мовленнєвого онтогенезу дає змогу визначити спрямованість, динаміку, інтенсивність і гармонійність психологічного розвитку дитини, оскільки психічні новоутворення цієї сфери мають непересічне значення для розвитку особистості (Л. І. Божович, Л. С. Виготський, Г. С. Костюк, О. М. Леонтьєв, В. А. Петровский) [5, с. 110].

Діагностикою рівнів розвитку спілкування дошкільників з дорослими та однолітками, виявленям комунікативних навичок та вмінь займались такі педагоги та психологи, як М. І. Лісіна, Т. О. Піроженко, І. О. Луценко, К. Л. Крутій, Л. О. Федорович, Є. І. Тихеева, Т. І. Науменко, А. М. Богуш, О. І. Щербакова, Ю. В. Касаткіна, Ю. В. Філіпова та ін [1, с. 117].

Експериментальні дослідження під керівництвом М. І. Лісіної засвідчили, що саме у спілкуванні розвивається внутрішній план діяльності дитини, сфера її емоційних переживань, пізнавальна активність, довільність і воля, самооцінка та самосвідомість. Нею було виокремлено чотири критерії ознак, одночасна наявність яких свідчить про те, що в дитини сформована потреба у спілкуванні:

–увага і інтерес дитини до дорослого (засвідчує спрямованість дитини до пізнання дорослого і той факт, що дорослий стає об`єктом особливої активності дитини);

–емоційні вияви дитини, адресовані дорослому (в них розкривається оцінка дорослого дитиною, яка виражається у її ставленні до нього);

–ініціативні дії дитини (спрямовані на те, щоб привернути увагу дорослого, виявити себе перед ним, виникає прагнення дитини оцінити свої можливості шляхом реакції дорослого на її дії);

–чутливість дитини до ставлення дорослого (виявляється сприйняття нею тієї оцінки, яку дає їй дорослий) [1, с. 94].

Як стверджує М. І. Лісіна, узагальнений погляд на предмет обстеження комунікативно – мовленнєвого розвитку ґрунтований на тому, що мовлення не є простою актуалізацією закладених (успадкованих) людиною жорстко фіксованих механізмів. Онтогенез комунікативного розвитку складна взаємодія процесу спілкування дітей з дорослим, в якому дитина засвоює як форми взаємодії, так і особливості комунікації. Цей процес постійно змінюється, ускладнюється і вдосконалюється. Підкреслимо, що спілкування є тією вирішальною умовою, яка визначає факт появи активного мовлення [1, с. 127].

За Т .О. Піроженко, комунікативно – мовленнєвий онтогенез значною мірою є базовою характеристикою розвитку особистості, оскільки об'ємно представляє особистість у соціумі, дає можливість побачити зовнішній портрет соціальної і інтелектуальної активності дитини через внутрішню структуру свого змісту [3, с. 22].

Діагностику рівня комунікативно-мовленнєвого розвитку дитини дошкільного віку дослідниця здійснює в ситуації реальної взаємодії з дорослим з приводу інтерпретації змісту сюжетного малюнка. Вона спрямована на виявлення конструктивної активності дитини, що залежить від рівня сформованої компетентності. Тим часом центром уваги під час аналізу рівня розвитку мовлення дитини та при визначенні мети дидактичних вправ та творчих завдань, має бути комплексна система «людина – ситуація».

Важливість вивчення комунікативно – мовленнєвої діяльності дошкільника в реальній життєдіяльності дошкільного закладу полягає в тому, що в цьому віці міжособистісні стосунки дітей набувають більшої сталості та диференційованості, що в свою чергу впливає на закріплення індивідуального стилю мовленнєвої поведінки [2, с. 39].

За Ю. В. Філіповою діагностика комунікативних здібностей дитини має охоплювати три аспекти:

–розуміння дитини специфіки ситуації, у якій відбувається взаємодія;

- комунікація з дорослими;
- комунікація з однолітками [4, с. 114].

Діагностика мовленнєвого розвитку дає можливість аналізувати не лише показники оволодіння мовними засобами (звуковимовою, словником, граматиною), а й комплексне вміння, яке характеризує успішність мовленнєвої взаємодії, розвиненості комунікативної компетентності, тобто здатність дитини до прояву активності, можливість до самореалізації в комунікативно – мовленнєвій сфері.

Важливість вивчення комунікативно – мовленнєвої діяльності дошкільника в реальній життєдіяльності дошкільного закладу полягає в тому, що в цьому віці міжособистісні стосунки дітей набувають більшої сталості та диференційованості, що в свою чергу впливає на закріплення індивідуального стилю мовленнєвої поведінки [2, с. 39].

Під час розроблення методик діагностування мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку ми керувалися загально – дидактичними, спеціальними принципами (А. М. Богущ, Р. Є. Левіна, М. М. Фіцула), дослідженнями про структуру дефекту (Л. С. Виготський), теорією системо генозу (П. К. Анохін, О. Р. Лурія, і. О. Шумілін), вченнями щодо гетерохронії розвитку функцій головного мозку (Л. О. Бодолян, Л. С. Виготський, О. Р. Лурія, К. В. Судаков).

В основу методики покладено положення про те, що всебічне уявлення про стан і особливості формування в дитини мовлення, як засобу комунікації, можна одержати лише в процесі комплексного медико – психолого – педагогічного обстеження, лінгвістичного аналізу її мовленнєвої діяльності (Л. С. Виготський, Н. С. Жукова, Р. Є. Левіна, Т. В. Скрипник, Л. Ф. Спірова, Є. Ф. Соботович, В. В. Тарасун, В. В. Тищенко, М. К. Шеремет) [1, с. 118].

Діагностика рівня комунікативно – мовленнєвого розвитку дітей дає змогу зробити зріз поточного стану. Будь – які зміни в мотивації, потребах, умовах навчання, спрямовані на зміни характеру взаємин між учасниками комунікації та на вдосконалення її ознак зумовлюють зміни комунікативно – мовленнєвих досягнень дитини [3, с. 36].

З метою розроблення методик діагностування виокремлюємо рівні комунікативного мовлення:

-Рівень розвитку мовлення – комунікативний підхід до діагностики розвитку мовлення розглядає дитину як активного й ініціативного учасника соціальної взаємодії, в якій дошкільник має не лише засвоїти мову, але й щоразу застосовувати засвоєне, робити свій власний вибір адекватний до ситуації засобів спілкування.

-Сформованість потребнісно – мотиваційної сфери до спілкування яка забезпечується спільними зусиллями батьків та вихованців.

-Розвиненість експресивно – мімічних засобів у комунікативно – мовленнєвій поведінці дитини – розвиток цих засобів свідчить про встановлення близьких, довірливих форм контакту дітей з оточуючими людьми, розвиток емоційно – особистісної форми спілкування.

Отже, з вище сказаного зробимо висновок про те, що методика обстеження рівня комунікативно – мовленнєвого розвитку дошкільника дає змогу аналізувати мовлення через ситуативні прояви, які спонукають дитину до прийняття участі у ситуації реального контакту. Виступаючи засобом виявлення особливостей комунікативно – мовленнєвого розвитку дитини, методика діагностування дає можливість з'ясувати різні факти психічного розвитку дитини, сформованість комунікативної компетентності, здатності до прояву активності у вільному спілкуванні з дорослими та дітьми.

Література

1. Лісіна М. І. Проблеми онтогенезу спілкування / М. І. Лісіна – М. : Педагогіка, 1986. – 144 с.

2. Піроженко Т. О. Психологія комунікативно – мовленнєвого розвитку дитини: автореферат дисертація на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук: спец. 19. 00 07 «Педагогічна та вікова психологія» / Т. О. Піроженко – К., 2004. – 40 с.

3. Піроженко Т . О. Методи діагностики та корекції мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку / Т. О. Піроженко // Практична психологія та соціальна робота № 10 – Київ, 2001. – С. 14 – 20.

4. Філіпова Ю. В. Дитина вчиться спілкуванню. Від народження до 5 років [практикум] / Ю. В. Філіпова – У-факторія, 2005. – С. 109 – 132.

ІНТЕРНЕТ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ ОСОБИ В КОНТЕКСТІ СОЦІОЛОГІЧНИХ ТЕОРІЙ СУЧАСНОСТІ

Олексій Стрімоухов

*Балаклійська філія Комунального закладу
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»*

Науковий керівник – Камардаш Н.В.

Проблемі становлення особистості присвячено достатньо наукових теоретичних і практичних досліджень. Загальновизнаним є факт впливу інституціональних елементів соціальної структури на соціалізацію індивіда. Але динамічні процеси сучасності, трансформації соціального світу змушують шукати нові трактування існуючих понять та змінювати звичні траєкторії наукових пошуків.

Процес інституціоналізації - це процес становлення соціального інституту, тобто формування нової системи норм, зразків дій і певної поведінки в конкретній сфері, що викликано відповідними потребами суспільства. Так виникали і формувалися інститути освіти, права, релігії, підприємництва і т.д. Тривалий час система взаємодії соціальних інститутів трактувалася як соціальна система, тобто суспільство. Починаючи з кінця ХХ ст. в соціології з'являються нові теорії соціальних систем, зокрема Н.Луман зауважує на необхідності переглянути традиції та почати досліджувати суспільство не «ззовні», а «зсередини», аналізуючи його як систему, що здатна самовідтворюватися завдяки внутрішнім механізмам. До таких механізмів

можна віднести комунікацію, яка на думку дослідника, «...завжди передбачає, що була попередня комунікація і що завжди можлива подальша комунікація, тобто, комунікативна система сама відтворює себе за допомогою слів, мови, постійної активності, постійної комунікації» [1; с. 237].

Отже, для суспільства та особистості, як соціальної істоти, комунікація є «природним» процесом, навіть необхідним, виходячи з обов'язковості соціалізації для її формування та становлення. Ще на початку ХХ ст. Дж.Г.Мід, який досліджував процес становлення особистості, зауважував, що вона має соціальну природу і формує особистість діалог. Діалог, спілкування неможливі без комунікативного процесу, який пов'язаний з обміном і передачею інформації; інформація є стимулом, мотивом до дії, а отже цим вона зумовлює особливості соціальної системи.

Одним із основних засобів, який сьогодні надає практично безмежні можливості для здійснення комунікації, є Інтернет, через що він поступово стає однією з головних ознак сучасного суспільства. Через своє значення Інтернет як феномен сучасності стає предметом уваги і вивчення провідних університетів, дослідницьких центрів, суспільних організацій та незалежних дослідників з усього світу, які звертають увагу на різні аспекти цього явища. В той же час сам Інтернет стає по-справжньому самостійним культурним середовищем, в якому формуються і активно розвиваються всі ознаки соціального інституту: мова, норми, правила поведінки тощо. Сьогодні в Інтернет-просторі можна отримувати освіту, спілкуватися, проводити наукові конференції, навіть закохуватися. Крім того, можна створити власну реальність і «нового» себе. Соціальний світ, світ людей, стверджує Мід, – це світ вірогідних значень, тобто ми реагуємо на інших через призму закріплених у свідомості уявлень, які, в свою чергу, зумовлені відповідним досвідом. Отже, якщо люди визначають ситуації як реальні, то вони реальні за своїми наслідками (теорема Томаса). Сьогодні все більше дослідників зауважують на тому, що норми та інформаційні матеріали в культурному Інтернет-середовищі не пов'язані із нормами і правилами життя поза Інтернетом, в ньому елементи

реального життя існують як образи, якими можна маніпулювати і цей світ альтернативний реальному суспільству, через що здається іноді привабливішим. Все це, на нашу думку, приховує загрозу, яка стає ще більш небезпечною через те, що кількість Інтернет-користувачів зростає приголомшеними темпами, все більша кількість людей має змогу доторкнутися до «нової реальності», а з урахуванням того, що це в основному підлітки і молодь, тобто особи, які перебувають в природньому стані активного формування особистості, то питання впливу Інтернет-технологій на світосприйняття і формування основних соціальних якостей особи набуває особливо важливого значення.

Безумовно, погляди на інституалізацію Інтернету та його вплив на людину сьогодні неоднозначні, але те, що він стає невід'ємною частиною нашого життя є безперечним, це підтверджують і психологи, коли констатують факти відповідної залежності, як нової форми психологічних відхилень. Але сьогодні автори існуючих досліджень не завжди враховують всі можливості і особливості інформаційної взаємодії та виникаючі під її впливом соціальні зміни [2]. Саме тому метою даної статті є активізація та актуалізація уваги до досліджень Інтернет-впливу на формування світогляду і світосприйняття особистості та наслідків цього впливу як для окремої особи, так і для соціуму в цілому.

Аналізуючи соціальну реальність, відомий французький соціолог П.Бурдьє трактує її як сукупність матеріальних ресурсів та реальних практик, що існують в якості уявлень, зразків, схем мислення та виступають своєрідною матрицею практичної діяльності, поведінки, мислення, оцінок і суджень соціальних агентів (як він називає осіб, що діють в суспільстві). Іншими словами, соціум може розглядатися і як об'єктивна структура, і через особливість суб'єктивного сприйняття, говорячи мовою Бурдьє - «агенти постійно конструюють соціальний світ через практичну організацію повсякденного життя» [3], і він робить спробу «побачити» суспільство очима агента, розуміючи, що це бачення буде залежати від індивідуального досвіду.

Він вводить поняття «габітус» для позначення системи диспозицій, що породжують та структурують практику агента та його уявлення, в тому числі і про себе. Габітус – це умови, які дозволяють людині вільно почуватися і адекватно реагувати на відповідні події; і все це разом є продуктом соціалізації індивіда [4; с. 123].

Звичайно, ідентичний досвід для різних людей неможливий, але представники одного класу з достатньою долею вірогідності стикаються в своєму житті з типовими для своєї верстви ситуаціями. Таким чином виробляється певна система подій, людей, «обираючи» яких, габітус створює власне середовище, чим захищає себе від певних негативних для себе впливів. Тобто згодом виробляється певна «стратегія ухилення», яка забезпечує відносно стабільне існування. Таким же чином можна розглядати створення і певних Інтернет-груп, Інтернет-товариств, спільностей і т.п., які, створюють власний габітус. В контексті обраної теми виникає логічне запитання про те, яким буде цей габітус і соціум взагалі, коли вплив віртуальної реальності Інтернету не завжди є позитивним; яка трансформація соціальної реальності нас очікує у найближчому майбутньому в умовах активного впливу на індивіда Інтернет-технологій, що постійно вдосконалюються і поширюються в умовах відсутності дієвої системи контролю над ними і захисту особистості від небажаного втручання в процеси її становлення і формування. Саме це, на нашу думку, найближчим часом повинно стати предметом уваги і досліджень з боку всіх фахівців, що мають відношення до проблем соціуму.

Література

1. Социологические размышления: Интервью с проф. Н. Луманом // Проблемы теоретической социологии. – СПб.? 1994. – С. 237-238.
2. Иванченко Д. А. Интерпретация интернет-пространства в дискурсе социологии [Електронний ресурс] / Д. А. Иванченко. – Режим доступа: <http://webscience.ru/details/interpretaciya-internet-prostranstva-v-diskurse-sociologii>.
3. Bourdieu P. Choses dites / P. Bourdieu – Paris: Minit, 1987, – P.113.

4. Бурдьё П. Социология политики: Пер. с фр. / Сост., общ. ред. и предисл. Н. А. Шматко. – М. : Socio-Logos, 1993. – 336 с.

СЮЖЕТНО-РОЛЬОВА ГРА ЯК СКЛАДОВА ГЕНДЕРНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

Оксана Ступаченко

Інститут розвитку дитини

НПУ ім. М.П. Драгоманова

Науковий керівник – д. філос. н., професор Кочубей Н. В.

Дошкільний вік – важливий період для виховання культури гендерних взаємин дітей. Саме в цей період у них формуються першооснови якостей мужності й жіночності, перші тривалі відносини, моделі поведінки в сім'ї і в суспільстві.

Проблемі гендерного виховання дітей старшого дошкільного віку присвячені праці Л. Б. Добровича, Д. Н. Ісаєва, Д. В., Колесова, І. С. Кона, О. Л. Кононко, Л. Кузнецової, А. С. Макаренка, Т. А. Репіної, Т. М. Титаренко, В. О. Сухомлинського та ін. Дослідження свідчать про необхідність гендерного виховання під час навчально-виховного процесу в дошкільних навчальних закладах.

У новій редакції програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» розділ «Розвиток особистості» зосереджується увага щодо аспектів гендерного виховання дітей старшого дошкільного віку. Зокрема, акцент приділяється таким питанням як формування статевої ідентичності, розуміння дитиною незворотності своєї статі, її незмінності незалежно від довжини волосся, вбрання, діяльності. Посилення відмінності статевої установок, усвідомлення дитиною, чого чекають від хлопчика, і чого – від дівчинки, намагання відповідати вимогам чоловічої та жіночої ролі [1, с.168].

Починаючи з п'яти років варто проводити спеціально організовані заняття, спрямовані на реалізацію завдань гендерного виховання, адже в цьому

віці діти уже мають деякі уявлення про особливості соціальних взаємовідносин між жінками і чоловіками. Тому актуальним завданням сучасної системи дошкільної освіти є виховання культури гендерних взаємин дітей старшого дошкільного віку як суб'єктів соціальних відносин. Саме в дитинстві у людини формується самосвідомість, засвоюються моральні та соціальні норми.

Основною стратегією психолого-педагогічного впливу на дітей старшого дошкільного віку з метою гендерного виховання є проживання ними відповідних ситуацій в ігровій формі, що відповідає принципу провідного виду діяльності у дошкільному віці [3, с.46-48].

Одним з важливих факторів інтелектуального розвитку дитини виступає сюжетно-рольова гра, яка зумовлює найголовніші зміни в психологічних особливостях особистості дошкільника. Сюжетно-рольова гра - це основний вид дитячої гри, що забезпечує розвиток соціалізації дітей дошкільного віку. Проблему використання сюжетно-рольових ігор у процесі соціально-інтелектуального розвитку дітей дошкільного віку досліджували Н. Гавриш, Н. Короткова, С. Ладивір та інші [5, с. 6-7].

Центральним компонентом сюжетно-рольової гри є роль - спосіб поведінки людей у різноманітних ситуаціях, які відповідають прийнятим у суспільстві нормам. Роль об'єднує всі сторони гри: у її реалізації знаходять своє втілення сюжет (сфера соціальної дійсності) і зміст (основний момент діяльності дорослих і стосунків між ними, які відображаються в іграх).

Сюжетно-рольова гра допомагає дитині старшого дошкільного віку зрозуміти мотиви трудової діяльності дорослих, розкриває їх суспільне значення. На перших порах у виборі ролі переважає її зовнішня привабливість, а у процесі гри розкривається її значущість (дитина розуміє, що вихователь виховує, лікар лікує тощо). Провідним змістом рольової гри старших дошкільників є дотримання правил відповідно до їх ігрових ролей. Ці ролі вони виконують за допомогою різноманітних ігрових дій. На основі скорочення й узагальнення ігрових дій відбувається перехід до розумових дій. Поступово

з'являються уявна гра, коли дитина переходить від гри з реальними ігровими предметами до гри з уявними.

Роль вихователя у грі дуже суттєва. Він допомагає дітям встановлювати взаємини дружби і взаємодопомоги, вивчає інтереси кожної дитини, бажання, індивідуальні особливості, стежить за його переживаннями, з тим, щоб знайти правильні шляхи і засоби гендерного виховання. Дитяча гра як основний вид діяльності дошкільнят, є способом прояву гендерних особливостей дітей і відображенням рівня розвитку психічних процесів (відчуттів, сприймання, пам'яті, мислення, мовлення, уяви тощо), сформованості знань про навколишнє середовище. В грі діти через виконання певних ролей засвоюють уявлення про поведінку жінок і чоловіків (мам і тат тощо). Саме сюжетно-рольова гра дає змогу засвоїти не лише соціальні ролі, але й набути навички спілкування й взаємодії з однолітками протилежної статі.

Організуючи процес гендерного розвитку дітей старшого дошкільного віку, педагог має створювати ігрові ситуації, необхідні для засвоєння статево-рольової поведінки, які дають змогу ознайомитися з характерними відмінностями фахових якостей та вмінь людей різних професій, формувати у хлопчиків і дівчаток доброзичливе ставлення один до одного [4, с. 8-10].

Використання сюжетно-рольових ігор сприяє формуванню гендерних стереотипів у дітей старшого дошкільного віку. Опорним матеріалом для цього можуть слугувати дитячі враження та їхній досвід щоденного спілкування з дорослими та однолітками [6, с. 8-11].

Гендерне виховання орієнтовано на те, щоб діти, коли стануть дорослими людьми, змогли створити щасливу сім'ю. Тому необхідно долати роз'єднаність хлопчиків і дівчат у дошкільні роки, формувати у них дружні відносини, культуру спілкування, повагу один до одного.

Педагогічно правильно організована сюжетно-рольова гра сприяє розвитку інтересу, емоційно-позитивного ставлення до протилежної статі майбутньої ролі, освоєння досвіду чоловічої та жіночої поведінки в сім'ї та суспільстві, вмінь спілкуватися, домовлятися з протилежною статтю, будувати

тривалі доброзичливі взаємини, а також робить позитивний вплив на хід загального розвитку особистості, ігрової діяльності в цілому.

Література

1. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» (Нова редакція). У 2 ч. Ч.ІІ. Від трьох до шести (семи) років / О. П. Аксьонова, А. М. Аніщук, Л. М. Артемова [та ін.] ; наук. кер. О. Л. Кононко. – Київ : ТОВ «МЦФЕР –Україна», 2014. – 452 с.
2. Шоробура І. М., Савченко М. С. Гендерне виховання дітей старшого дошкільного віку: вимоги сучасності / І. М. Шоробура, М. С.Савченко // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка – № 264 – 2013.
3. Гончаренко А. М. Хлопчики й дівчатка: міжособистісні взаємини / А. М. Гончаренко // Дошкільне виховання. – 2007. – № 4. – С. 8–10.
4. Григоренко Г. И. К проблеме руководства сюжетно-ролевой игрой дошкольника. / Г. И. Григоренко // Дошкільна освіта. – 2003. – № 1.
5. Товкач І. Гендерне виховання дошкільнят / Ірина Товкач // Дошкільне виховання. – 2012. – № 3. – С. 8-11

МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Наталія Сушанін

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – д. пед. н., професор Булда А.А.

Актуальність проблеми. У сучасних умовах інтегрування України у світову спільноту вимагає удосконалення соціально-педагогічних умов, впровадження ідей гуманістичної педагогіки та технологій орієнтованого на майбутню професійну діяльність навчання.

Проблема творчості, в тому числі творчих здібностей, в психолого-педагогічній літературі не є новою. Різні аспекти проблеми творчих здібностей особистості висвітлені в роботах В.І.Андреєва, Д.Б.Богоявленської, В.М.Дружиніна, Л.Л.Момот та Л.В.Шелестової та ін.

Актуальність даної проблеми зумовлена не тільки соціальною значущістю питань розвитку творчих здібностей, а й самою логікою розвитку досліджень у галузі психології здібностей і педагогічних основ їх формування, зокрема виявлено системність детермінації такого складного об'єкта як здібності, творчі здібності, креативність.

У дошкільному віці відбувається початкове становлення індивідуальності дитини. Максимальні прояви індивідуальності спостерігаються у процесі творчості (Д. Б. Богоявленська, В. У. Кузьменко, Я. О. Пономарьов, Ю. О. Приходько). Дитині цікаво пізнавати світ, створювати власні деталі, які органічно доповнюють і прикрашають навколишню дійсність.

Творча активність з'являється у дітей як наслідок впливу креативогенних (сприятливих) факторів, які супроводжують її діяльність ще змалку.

У роботах В.В. Давидова, Г.С. Костюка, В.Т. Кудрявцева, М. М. Подд'якова відзначається роль дошкільного віку як початкового етапу розвитку творчих здібностей. Інтеріоризація суспільного досвіду та задоволення базових потреб здійснюються у провідних видах діяльності та визначаються умовами соціальної ситуації розвитку (Л.С. Виготський, Д.Б. Ельконін, О.В. Запорожець, О.М. Леонтєв, М.І. Лісіна).

Творчі здібності як здатність до оригінального вирішення проблеми, утворюючи ядро всіх здібностей (Б.Г. Ананьєв, Д.Б. Богоявленська, В.М. Дружинін), є передумовою досягнення творчих результатів (О.М. Матюшкін, В.О. Моляко, Я.О. Пономарьов). Відповідно до положень про розвиток здібностей у діяльності (Б.М. Теплов) та творчий характер діяльності (С.Л. Рубінштейн, А.В. Брушлінський), розвиток творчих здібностей у дошкільному віці відбувається через включення дитини в ігрову та продуктивну діяльність.

Реформування системи освіти висуває розвиток творчої особистості дитини як одне з пріоритетних завдань. Головна мета дошкільної освіти: формування базису "особистісної культури дитини через відкриття її світу в його цілісності та різноманітності" [1]

У дослідженнях проблеми розвитку дитячої творчості доведено, що становлення творчої особистості, розвиток її творчих здібностей у дітей залежить від гармонійного поєднання природних задатків, вагомих для конкретної дитини мотивів діяльності та сприятливого розвивального середовища. Важливим чинником успіху є також виховання морально-вольових якостей, розвиток емоційної сфери та набуття дошкільниками певних знань, умінь і навичок, які необхідні для проявлення творчого потенціалу. Педагогічно-дошкільники повинні пам'ятати, що саме знання, уміння й навички – основа розвитку творчої уяви, фантазії, втілення дитячої творчості [2; с.32].

У контексті особистісного виміру освіти, зокрема, дошкільної галузі, змінюється усталений стереотипний погляд на дитину лише як на об'єкт виховання, що потребує прямого керівництва, творчим процесом.

Пріоритетними напрямками роботи щодо розвитку творчих здібностей дошкільників повинні стати: оновлення змісту навчально-виховного процесу, що полягає у створенні належних умов забезпечення розвивального середовища, своєчасному виявленні природних задатків, нахилів і здібностей дитини; інтеграції родинного та суспільного дошкільного виховання, формуванні готовності вихователя до інноваційної діяльності [3; с.3].

Отже, навчально-виховний процес у дошкільних навчальних закладах має будуватися на принципах інтеграції родинного і суспільного дошкільного виховання, на засадах національної культури та загальнолюдських цінностях, сучасних досягненнях психологічних і педагогічних культур, надбаннях світового досвіду.

Гарантією активного впливу на розвиток творчих здібностей у дітей вважається побудова освітнього процесу з позиції особистісно-зорієнтованого підходу, створення умов для реалізації особистості дитини через задоволення

базових потреб відповідно до соціокультурних норм, вибір змісту й освітніх технологій повинен здійснюватися з позиції урахування унікальності, індивідуальності кожної дитини.

Для забезпечення творчого розвитку дітей дошкільного віку педагог сам повинен бути підготовленим до цієї роботи, володіти новим педагогічним мисленням, будувати освітній процес відповідно до інтересів: виявити глибоку увагу, повагу, турботу, любов до кожної дитини, бачити в ній Індивідуальність, забезпечувати умови для виховання дитини як особистості [4].

Розвиток творчої особистості потребує впровадження нових дидактично - методичних засобів, що допомагають моделювати навчально-виховний процес, виходячи із поставленої мети. У психолого-педагогічній літературі визначаються такі засоби стимулювання творчих здібностей дітей дошкільного віку, що можуть застосовуватися вихователями на усіх рівнях організації дошкільної освіти:

Створення сприятливої атмосфери;

Доброзичливість вихователя до дитини, відмова від критики та несправедливих покарань;

Збагачення оточуючого середовища дитини різноманітними новими предметами та стимулами з метою розвитку у неї допитливості;

Заохочення висловлювання оригінальних ідей;

Забезпечення можливостей для практичної діяльності, розвитку спостережливості та працелюбності;

Використання власного прикладу творчого підходу до вирішення проблем;

Надання дітям можливості активно ставити питання та отримувати на них вичерпні відповіді [5; с.16].

Реалізація досвіду творчості передбачає створення різноманітних умов, що поєднують принципи індивідуальності і варіативності. Чим різноманітнішим буде середовище дошкільного закладу, тим легше буде дитині проявляти самостійність, критичність, творчу активність. Урахування

індивідуальних інтересів і переваг, довірчі форми спілкування з дошкільником, надання йому можливості вільного вибору, відсутність жорсткої регламентації буття сприяють розвитку креативності як базової якості особистості.

Професіоналізм вихователя полягає у спрямованості його зусиль на розвиток творчого мислення і залучення вихованців до загальнолюдської спадщини, вироблення ціннісного світосприйняття та світорозуміння.

Важливою характеристикою педагогічної майстерності вихователя дошкільного навчального закладу є педагогічна творчість, яку В.Сухомлинський визначає як бачення людиною свого внутрішнього світу, а розвиток творчого потенціалу дитини дошкільного віку залежить передусім від творчості самого вихователя.

Отже, проблема формування творчого потенціалу дитини є складною, багатоаспектною і разом з тим дуже важливою для сучасної психолого-педагогічної науки та практики освітньої галузі. Розумне поєднання, врахування різних аспектів цієї спільної проблеми дозволить досягти успіху в розвитку дитячої творчості, розвитку особистості в цілому.

Аналіз психолого-педагогічної практики і вивчення досвіду діяльності дошкільних освітніх установ показують, що для ефективного протікання процесу розвитку творчої особистості дошкільника необхідне відповідне керівництво з боку вихователя, готового цілеспрямовано і цілісно здійснювати дану діяльність, що можливо тільки при реалізації наступних педагогічних функцій:

–комунікативна, яка вимагає від педагога навичок міжособової взаємодії з дітьми в процесі їх спільної творчої діяльності, що виявляються в умінні бути завжди доброзичливим, тактовним, привітним і ввічливим;

–спонукальна, направлена на уміння порушувати творчий інтерес і фантазію дітей, спонукати їх до активності і перетворення. Велике зацікавлення викликають у дітей ігри на розвиток асоціативного та діалектичного мислення;

–інформаційна, така, що включає уміння користуватися мовною виразністю, точно і образно висловлювати матеріал, користуватися різними методами викладу, активізувати дітей в процесі творчої діяльності;

–організаторська, така, що включає уміння планувати навчально-виховний процес, підбирати матеріал, методи, прийоми і засоби для змістовної творчої діяльності дошкільників;

–діагностична, така, що включає уміння визначати особливості творчих здібностей дітей і враховувати це в організації творчої діяльності, здійснювати облік і контроль ефективності розвиваючої роботи в цілому, бачити зв'язки розвитку творчої особистості дитини з використанням різних методів творчої і пізнавальної діяльності [6; с.28].

Висновки.Завданням професійної підготовки майбутніх вихователів, учителів є активізація усіх їхніх креативних здібностей і вироблення мотивації до здійснення навчально-виховного процесу засобами творчості, тобто пошуку креативних шляхів до розвитку власного творчого потенціалу та креативності вихованців.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти України [Електронний ресурс] // Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р.№1392 // Веб сайт Верховної Ради України. – 2012. Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v_5-2736-12
2. Гергель Є. Л. Креативність як проблема творчості / Є. Л. Гергель // Вісник Харківського університету. – Харків, 1999. – № 460. – С. 29-33.
3. Моляко В. О. Чи можна навчити творчості / В. О. Моляко // Обдарована дитина. – 1998. – № 2. – С. 3.
4. Кузьменко В. У. Розвиток індивідуальності дитини 3-7 років: монографія / В/ У. Кузьменко – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2005. – 354 с.

5. Корнилова Т.В., Ординова Е.М. Интеллектуальный риск: Как жить с неопределенностью? / Т. В. Корнилова // Вопросы психологии – 2013. – № 2. – С. 14-18

6. Поддьяков Н. Н. Проблемы обучения и развития творчества дошкольников / Н. Н. Поддьяков, А. Н. Поддьяков. – Новгород, 1999. – 39 с.

7. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості: Підручник. – К. : Міленіум, 2006. – 346 с.

ІНСТИТУТ СІМ'Ї: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ОЧИМА МОЛОДІ

Ірина Сяткіна

*КВНЗ «Корсунь-Шевченківський педагогічний коледж
імені Т.Г.Шевченка Черкаської обласної ради»*

Науковий керівник – викладач-методист Рибченко С.М.

Для суспільства, як складної організованої системи, життєво важливо закріпити певні типи соціальних взаємодій, зробити їх узгодженими, доцільними, які відбувалися б за певними правилами, були обов'язковими для соціальних спільнот, соціальних організацій, соціальних груп.

Цій меті мають служити такі елементи суспільства, як соціальні інститути, що дають змогу створити міцну і стійку систему відносин між людьми у складному суспільному середовищі, сформувати соціальний порядок, необхідний для задоволення об'єктивних потреб щодо безпеки, збереження умов матеріального життя, соціальних благ, цінностей культури тощо. Одним із соціальних інститутів є сім'я.

Роль сім'ї у своїх працях висвітлювали такі дослідники, як: В.Піча, Б.Татенко, В. Зацепін, С. Войтович, Г. Ковтун, В. Рибаченко та інші.

Українськими соціологами вивчається ряд важливих проблем, пов'язаних із репродуктивною поведінкою сім'ї, поєднанням професійних і сімейних ролей працюючих жінок, розподілом влади та обов'язків у сім'ї тощо. Аналіз

демографічного і соціально-економічного становища українських сімей та порівняльну оцінку соціального захисту сімей у зарубіжних країнах розробила український дослідник Ничипоренко С.В., уклавши авторську монографію «Молодіжна сімейна політика в Україні».

Метою нашої статті є розкриття особливої ролі сім'ї, як соціального інституту, який у всій історії розвитку людського суспільства виступає як носій «соціальної спадкоємності» [2, с.189]; окреслення сучасного стану розвитку сімей та визначення проблем, які впливають на їх соціальне становлення.

Ще на початку ХХ століття П. Сорокін у своїй праці «Система соціології» зауважив, що «... під сім'єю ми розуміємо легальний союз (часто довічний) чоловіка і жінки, з одного боку, союз батьків і дітей – з другого, союз родичів і свояків – із третього» [5, с.115].

Сім'я функціонує на основі спільного побуту, економічного, морально-психологічного укладу, виховання дітей, взаємної відповідальності. Вона забезпечує соціалізацію людини, самореалізацію особистості, захист від проблем, сприяє формуванню особистості з усталеною поведінкою. Життєдіяльність сім'ї реалізується через основні її функції: матеріально-економічну (бюджет сім'ї, організація споживчої діяльності, участь у суспільному виробництві, набуття професії, відновлення втрачених на виробництві сил); житлово-побутову (забезпеченість житлом, ведення домашнього господарства, організація побуту); репродуктивну (продовження людського роду); комунікативну (створення сприятливого сімейного мікроклімату, внутрішньо сімейне спілкування, взаємостосунки сім'ї з мікро- та макросередовищем, контакт із засобами масової інформації, літературою, мистецтвом); виховну (формування особистості дитини, передача їй соціального досвіду); релактивну (організація вільного часу та відпочинку) [3, с. 6].

Сучасні дослідники виділяють чотири основні характеристики сім'ї: мала соціальна група; важлива форма організації особистого побуту; соціальний

інститут, заснований на шлюбному (подружньому) союзі; багатосторонні відносини подружжя з родичами.

Сім'я є більш складною системою відносин, ніж шлюб, оскільки вона, як правило об'єднує не тільки подружжя, але й їх дітей, а також інших родичів та близьких. Окрім того, сім'я виступає як соціальна клітина суспільства, є дуже близькою до «оригіналу» моделі всього суспільства, в якому вона функціонує.

Найбільш поширеною є проста, або нуклеарна сім'я (від лат. nucleus – ядро). Вперше така назва вжита в 1949 р. американським соціологом Ж. Мурдоком. Така сім'я складається з подружжя та їхніх дітей, які не перебувають у шлюбі. При одруженні дітей утворюється інший тип сім'ї – розширена або складна сім'я. Вона включає три і більше поколінь або дві і більше нуклеарних сімей, які проживають разом і ведуть спільне господарство. Залежно від наявності в сім'ї батьків виділяють повну сім'ю (коли є обидва члени подружжя) і неповну, де один із батьків відсутній. [4, с.158]

За типом владних структур виділяються патріархальні сім'ї (де переважає влада чоловіків над іншими членами сім'ї) та матріархальні (де влада належить жінці і матері). В останні роки відбувається перехід від патріархальної до егалітарної сімейної системи (де вплив і влада розподілені між чоловіком і жінкою майже порівну).

За вибором місця проживання молодих соціологи виділяють патрилокальну (коли молода жінка виходить з своєї сім'ї і живе в сім'ї чоловіка або поблизу оселі його батьків), матрилокальну (коли молоді живуть з батьками жінки або поблизу них) та неолокальну (коли молодята живуть окремо від своїх батьків). Неолокальне місце проживання, вважаючись нормою на Заході, вже поширюється і в нас на Україні [2, с.192].

На початку XXI століття почала спостерігатися несприятлива демографічна ситуація в Україні і, насамперед, різке зменшення народжуваності, яке пов'язане із загостренням проблем функціонування сім'ї як осередку відтворення населення, зниженням її демографічного потенціалу. Про це свідчить Стратегія демографічного розвитку України в період до 2015

року, яка окреслила проблеми демографічного розвитку України в кінці ХХ – на початку ХХІ століття.

Поглиблення деформації шлюбно-сімейних процесів започаткувалося ще з 1960-х років. Поширилися такі явища, як: відкладання шлюбів і народження дітей; безшлюбне материнство; соціальне сирітство (покинуті батьками діти); зменшення кількості зареєстрованих шлюбів; збільшення кількості розлучень та вдів [7].

Навіть у 2003 р., коли показники шлюбності зросли, кількість зареєстрованих шлюбів була в 1,3 рази меншою, ніж у 1989 році; 28,6 % дітей, народжених жінками молодше 20 років, є позашлюбними, 17 % сімей з дітьми – неповними (у містах – 19,3 %).

Сьогодні спостерігається масове поширення бездітності та одnodітності: дві третини сімей мають лише одну дитину. Середня кількість членів у сім'ї практично не змінюється з 1989 року і становить 3,2 особи (у містах – 3,1, селах – 3,4). Загострюються проблеми матеріального утримання і виховання дітей у сім'ях, особливо молодих, багатодітних та неповних, з несприятливим морально-психологічним мікрокліматом [7].

Причини загострення проблем формування та розвитку сімей: глобальні процеси індустріального розвитку та урбанізації; поступове звільнення сім'ї від виконання виробничої функції; відокремлення дорослих одружених дітей від батьків, зумовлене економічними, культурними, психологічними факторами, спричинили формування тенденції до поширення сімей, які складаються з шлюбної пари і дітей.

Розвиток сім'ї, її типи залежать не тільки від економіки суспільства, а й від соціальної структури. Сім'я багато в чому залежить від загального стану духовного життя суспільства.

При безроздільному пануванні моногамного шлюбу в сучасному світі значно поширені позашлюбні та альтернативні форми сім'ї. До перших відносять материнську і неповну, тобто сім'ї, які не спираються на шлюбний союз. Материнська сім'я – це сім'я матері-одиначки. Більшість жінок, особливо

у віці 40-45 років, йдуть по шляху материнства свідомо, через бажання мати власну дитину і не бути самотньою. Інші стають матерями в силу обставин, не маючи вираженої потреби в дітях. Серед них високий відсоток 15-19-річних [7].

Інша форма позашлюбних сімей – неповна. У неї інше походження. Якщо материнська сім'я спочатку безшлюбна, то неповна – результат вдівства або розлучення. За деякими підрахунками, в середньому до досягнення людиною 75-го віку в нашій країні розпадаються всі шлюби: 23% припиняються через смерть дружини, 53% - через смерть чоловіка, решта – через розлучення [7].

Особливий вид шлюбних союзів визначається фахівцями як альтернативні. Виникають вони або в період залицяння і заручин у вигляді «молодіжних» юридично неформальних відносин, або як «конкубінат», під яким розуміється зв'язок одруженого чоловіка з незаміжньою жінкою, яка має від нього дітей.

«Молодіжні» шлюби спочатку були поширені в Скандинавії й Німеччині, надалі з'явилися в усіх промислово розвинених країнах, а в останні роки і в Україні. Це тип дошлюбного співжиття, коли молода пара проживає разом, але не оформляє свій шлюб. Такі відносини можуть існувати тривалий період і, в кінцевому рахунку, не обов'язково закінчуватися правовим контрактом.

«Конкубінат» (від лат. «разом» і «лежу», «співжиття») розуміється як тривалий союз одруженого чоловіка і незаміжньої жінки без укладення шлюбу. В римському праві конкубінатом визнавалося врегульоване законом фактичне співжиття чоловіка та жінки (на відміну від повноцінного шлюбу) з наміром встановити шлюбні відносини. Діти, що народжувалися від конкубінату, мали обмежені права спадкування. В період Середньовіччя конкубінат та церковний шлюб існували як рівно поширені союзи. Пізніше позиція церкви, що вживала репресивних заходів до пар, які жили в «блуді», призвела до тотальної заборони конкубінату, тим не менше, так і не змогла витіснити його повністю.

Сімейний кодекс України (ст. 74) визначає конкубінат, як проживання однією сім'єю жінки та чоловіка, які не перебувають у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі [1]. Отже, відносини конкубінату існують і в нашій

країні, але про ступінь їх поширеності судити важко через відсутність статистичних матеріалів.

До альтернативних форм шлюбу відносять і так званий «Годвін-шлюб» або гостьовий шлюб, названий від імені англійського утопіста першої половини XIX століття В. Годвіна, який вперше описав такі взаємини між чоловіком і жінкою. Це шлюбний союз, для якого характерне роздільне проживання подружжя і, відповідно, роздільне володіння майном.

Сьогодні у вітчизняній соціології посилюється інтерес до сім'ї, як малої соціальної групи, тому, що сім'я в сучасних умовах перетворюється на «острівець безпеки», притулок і схованку від усіх потрясінь перехідного періоду. На часі, очевидно, і вироблення нового типу відносин у сім'ї і суспільстві, заснованих на рівноправності й партнерстві, на взаємодії і взаємній повазі [6, с.337].

На нашу думку, в Україні є певні перспективи змін шлюбно-сімейної ситуації. Хоча, на противагу європейським стандартам, в Україні протягом певного часу ще переважатимуть зареєстровані шлюби, поширення офіційно не оформлених шлюбно-сімейних відносин (цивільного шлюбу) відбуватиметься переважно у формі випробувального періоду перед реєстрацією шлюбу та створенням сім'ї. Цьому не суперечить і шлюбно-сімейне законодавство України.

Чіткого визначення поняття «цивільний шлюб» в українському законодавстві немає. Натомість є норми, що регулюють відносини між особами, які перебувають у так званому цивільному шлюбі. Аналізуючи ці положення, можна зробити висновок стосовно того, що таке «цивільний шлюб». Так, відповідно до ст.74 Сімейного кодексу, якщо жінка та чоловік проживають однією сім'єю, але не перебувають у зареєстрованому шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі, майно, набуте ними за час спільного проживання, належить їм на праві спільної сумісної власності, якщо інше не встановлено письмовим договором між ними [1].

Сучасний етап розвитку західного суспільства приніс другу революцію в сімейному житті, яка не лише докорінним чином змінила сім'ю та сімейні стосунки, але, на думку багатьох дослідників, поставила під сумнів саме існування сім'ї. Це обумовлене низкою обставин економічного та культурного характеру: зростання економічної незалежності жінок та їх активне включення в трудову діяльність (Ф.Ніцше «Коли чоловік і жінка стануть рівноправними, сім'я загине»); утворення двох центрів життя – праці і дому (раніше професійна діяльність і домашнє господарство існували в єдності в межах однієї сім'ї); еволюція поглядів на сексуальну мораль, зміна загального ставлення суспільства до сексуальної поведінки; винахід надійних контрацептивних засобів (вперше в історії людства за допомогою таких засобів вдалося відокремити сексуальні відносини від зачаття) [3, с.12].

Таким чином, у сучасному світі значно розширились альтернативні форми сім'ї, які залежать не тільки від економіки, а й від соціальної структури суспільства. З метою поліпшення соціального статусу українського суспільства, особистості та соціальних інститутів НАН України розроблено проект Концепції гуманітарного розвитку на період до 2020 року.

Література

1. Сімейний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 2002 р. (Офіц. текст). – К. : ПАЛИВОДА А.В., 2012. – 248 с.
2. Лукашевич М. П., Туленков М. В. Соціологія. Загальний курс: Підручник. 2-е вид. / М. П. Лукашевич. – К. : Каравела, 2011. – 408 с.
3. Молодіжна сімейна політика в Україні. / Ничипоренко С. В. – Умань : Н70 Видавець «Сочінський», 2011. – 217 с.
4. Піча В.М. Соціологія: загальний курс. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти України / В.М. Піча. – К. : Каравела, 2000. – 248 с.
5. Сорокін П. Система соціології / П. Сорокін. – М. : Наука, 1993. – Т. 1. – С. 115.

6. Соціологія: терміни, поняття, персоналії. Навчальний словник-довідник. Укладачі: В. М. Піча, Ю. В. Піча, Н. М. Хома та ін. За заг. ред. В.М.Пічі. – К. : Каравела, Львів: «Новий Світ-2000», 2002. – 480 с.

7. Стратегія демографічного розвитку в період до 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>

ДИДАКТИЧНА ГРА ЯК ОДИН ІЗ СПОСОБІВ ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО АКТИВНОЇ РОЗУМОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Інни Талалай

*КВНЗ КОР «Білоцерківський
гуманітарно- педагогічний коледж»*

Науковий керівник - викладач Бойко А. В.

Основною формою організації навчальної діяльності молодших школярів традиційно залишається урок. Однак, залежно від тих завдань, які він покликаний реалізувати, урок змінює свої цілі, зміст, структуру, методи, прийоми і засоби навчання. Цілі сучасного уроку читання в початкових класах впливають із головних завдань початкового етапу навчання читання, визначених Державним стандартом початкової загальної освіти.

Навчання читання ефективно, якщо на кожному уроці засвоюються мовні і мовленнєві знання, формуються навчально-мовні та комунікативні вміння і навички, розширюється читацький рівень школярів (бо дитина, яка більше читає, краще говорить і пише), збагачується їхній словниковий запас, відбувається оволодіння мовною нормою, здійснюється усвідомлення неповторності мовної особистості. Учні одержують зразки комунікативно досконалої мови й навчаються доцільно й правильно використовувати засоби мови для побудови власних висловлювань, а також набувають найрізноманітніших загально-предметних умінь.

Метою дослідження є окреслення і систематизація дидактичних ігор, які спрямовані на підвищення пізнавальної активності, розвиток розумових здібностей та творчої уяви молодших школярів.

Проблемам гри приділяли значну увагу педагоги серед яких: Я.Коменський, К. Ушинський, А. Макаренко, Л. Виготський та інші. Науковці визначають сутність гри як форму спілкування (М. Гончаров), форму діяльності (Л. Виготський), умову розумового розвитку (А. Смирнов).

Л. Виготський, розглядаючи роль гри у психічному розвитку дитини, відзначив, що у зв'язку з переходом у школу гра не лише не зникає, але й навпаки, – пронизує собою усю діяльність школяра. «У шкільному віці, – писав учений, – гра не лише не вмирає, а проникає у відносини до дійсності. Вона має своє продовження у шкільному навчанні та праці...» [2, с. 76].

Відбір дидактичного матеріалу та різних видів роботи повинні допомогти дітям усвідомити мову, як матеріал передачі думки і змісту, відчутти красу слова, виховати потребу в творчості, прагнення до точності, виразності, образності власного мовлення, намагання додержуватися норм у використанні мовних одиниць різних рівнів мовної системи, бажання навчитись майстерно оперувати мовою.

Важливою передумовою успішного навчання молодших школярів є зацікавленість. Завдання вчителя початкових класів не лише навчати, а й пробудити у дітей емоційне задоволення, радість від отриманих знань та самого процесу їх засвоєння. В реалізації цього завдання особливої уваги заслуговує ігрова діяльність.

Велике значення для розвитку пізнавальної активності, творчої уяви школярів має дидактична гра. У результаті систематичного її використання в навчальному процесі у школярів розвиваються рухливість, уява, активність, формуються такі процеси мислення, як: порівняння, аналіз, умовиводи тощо. За допомогою правильно побудованої гри учитель може досягти систематичного засвоєння і закріплення знань учнів.

Оскільки дидактичні ігри, ігрові заняття і прийоми підвищують ефективність сприймання школярами навчального матеріалу, урізноманітнюють їхню навчальну діяльність, вносять у неї елемент цікавості.

Національна доктрина розвитку освіти ставить перед учителем завдання створити дитині умови для її максимального самовизначення й саморозвитку. Для цього процес навчання має бути сконструйований з максимальним наближенням до запитів і можливостей дитини.

Дієвим засобом залучення учнів до навчальної діяльності, до одержання радості від пізнання є навчальна гра. Саме вона має велике значення в задоволенні людської потреби пізнання світу, входячи у психічний та фізичний світ дитини з перших днів її існування.

Не менш як три віки людина намагається розкрити таємницю гри – привабливої для дитини діяльності, надійної помічниці педагога, безмежно складного явища для науковця.

Різноманітність ігрових засобів створює широкі можливості для того, щоб учитель міг вибрати саме таку гру, яка найбільше відповідає меті уроку.

До педагогічних умов, які сприяють розвитку ігрової діяльності належать:

- формування пізнавальних інтересів дітей;
- збагачення учнів знаннями, які опосередковано визначають зміст гри;
- вплив на формування процесуально-операційного компонента в сфері уявних і реальних взаємовідносин учасників гри, навчання правил колективних ігор;
- сприяння реалізації повноцінних контрольних-оцінних дій;
- нейтралізація негативного виховного впливу соціального середовища;
- забезпечення особистісно-орієнтованого підходу до дітей;
- створення розвивально-виховного матеріального ігрового середовища.

Дидактична гра сьогодні є ігровою формою навчання, в якій одночасно діють два начала: навчальне, пізнавальне та ігрове, цікаве. Це обумовлено потребою пом'якшення переходу від однієї провідної діяльності до іншої, а також тим, що в процесі гри діти легше засвоюють знання, отримують уявлення

про навколишнє життя. На відміну від навчальних занять, у дидактичній грі навчальні, пізнавальні завдання ставляться не прямо, коли педагог пояснює, вчить, а опосередковано - учні опановують знаннями, граючи. Навчальне завдання в таких іграх посідає не перше місце, мотивом її виконання стає природне прагнення дитини грати, виконувати певні ігрові дії.

У процесі гри в учнів виробляються навички зосереджуватися, самостійно думати, розвивати увагу. Захопившись грою, діти не помічають, що навчаються. До активної діяльності залучаються навіть найпасивніші учні.

Коли вчитель використовує на уроці елементи гри, то в класі створюються доброзичлива атмосфера, бадьорий настрій, бажання вчитися. Гра належить до традиційних і визнаних методів навчання і виховання дошкільників, молодших школярів та підлітків. Цінність цього методу полягає в тому, що в ігровій діяльності навчальна, розвивальна й виховна функції взаємопов'язані. Гра як метод навчання організовує, розвиває учнів, розширює їх пізнавальні можливості, виховує особистість.

Дидактична гра загалом спрямована на формування у дитини потреби в знаннях, активного інтересу до того, що може стати їх новим джерелом, удосконалення пізнавальних умінь і навичок.

«Головні умови ефективності застосування дидактичних ігор, – як стверджує О. Савченко, – органічне включення в навчальний процес; захоплюючі назви; наявність справді ігрових елементів, зокрема, зачинів, римуння; обов'язковість правил, які не можна порушувати; використання лічилок; емоційне ставлення самого вчителя до ігрових дій (його слова й рухи цікаві, несподівані для дітей)» .

У дидактичній грі, як формі навчання, взаємодіють навчальна (пізнавальна) та ігрова (цікава) сторони. Відповідно до цього вчитель одночасно навчає учнів і бере участь у їхній грі, а учні граючись навчаються.

Пізнавальний зміст навчання виявляється в його дидактичних завданнях, які педагог ставить перед школярами не прямо, як на занятті, а пов'язує їх з ігровими завданнями та ігровою дією. Дидактична мета, прихована в ігровому

завданні, стає непомітною для дитини, засвоєння пізнавального змісту відбувається не навмисне, а під час цікавих ігрових дій (приховування і пошуку, загадування і відгадування, елементів змагання у досягненні ігрового результату тощо).

Основним стимулом, мотивом виконання дидактичного завдання є не пряма вказівка вчителя чи бажання учнів чогось навчитися, а природне прагнення до гри, бажання досягти ігрової мети, виграти. Саме це спонукає школярів до розумової активності, якої вимагають умови і правила гри (краще сприймати об'єкти і явища навколишнього світу, уважніше вслуховуватися, швидше орієнтуватися на потрібну властивість, підбирати і групувати предмети та ін.). Так в учнів на основі ігрових інтересів виникають і розвиваються інтелектуальні.

Для того щоб дидактичні ігри стимулювали різнобічну діяльність і задовольняли інтереси учнів, вчитель повинен добирати їх відповідно до програми для кожного класу, враховуючи пізнавальний зміст, ступінь складності ігрових завдань і дій. Творче ставлення педагога до справи є передумовою постійного і поступового ускладнення, розширення варіативності ігор. Якщо у учнів згасає інтерес до гри, вчитель ініціює спільне придумування нових ігрових завдань, ускладнення правил, включення до пізнавальної діяльності різних аналізаторів і способів дій, активізацію всіх учасників гри.

Дидактична гра збагачує чуттєвий досвід дитини, забезпечує розвиток сприймання.

Розв'язання дидактичного завдання формує також і волю. Добросовісне виконання правил вимагає витримки, дисциплінованості, привчає до чесності, справедливості, впливає на розвиток довільної поведінки, організованості. Зміст і правила дидактичних ігор допомагають формуванню в учнів моральних уявлень і понять (про бережне ставлення до предметів як продуктів праці дорослих, про норми поведінки, стосунки з однолітками і дорослими тощо).

Отже, як і всі інші види ігор, дидактичні ігри стимулюють загальний особистісний розвиток школярів. Поєднання в них готового навчального змісту

з ігровим задумом і діями вимагає від вчителя майстерного педагогічного керівництва ними.

Література

1. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи / О. Я. Савченко. – К. : Абрис, 1997. – 256 с.
2. Кузьменко В. У. Індивідуальний підхід: десять кроків/ В.У.Кузьменко // Дошкільне виховання. – 2006. – № 7. – С. 10-12.
3. Підласий І. П. Як підготувати ефективний урок / І. П. Підласий. – К., 1989. – 15 с.
4. Подласий И. П. Педагогика. Новый курс. Учебник для студентов педвузов. В двух кн. / И. П. Подласий – М. 1999. – 367 с.

ВІДНОСИНИ МІЖ БАТЬКАМИ ТА ДИТИНОЮ ЯК ВИРІШАЛЬНИЙ ЧИННИК РОЗВИТКУ САМООЦІНКИ ОСОБИСТОСТІ

Альона Танащук

Інститут розвитку дитини

НПУ ім. М.П.Драгоманова

Науковий керівник – к. психол. н., доцент В.М. Гальченко

Дошкільне дитинство один із найважливіших періодів у формуванні майбутньої особистості. Саме у цей час інтервалом у 5 років (від 3-х до 7-ми включно) відбувається інтенсивне дозрівання організму дитини, тобто результатом навчання і виховання є передумови для більшої самостійності, засвоєння нових форм соціального досвіду. Цей процес досить тривалий. Здійснюючи ті або інші вчинки, людина постійно (але не завжди усвідомлено) звіряється з тим, що чекають від неї оточуючі. Інакше кажучи, вона начебто «приміряє» на себе їх вимоги, думки, відчуття. Відштовхуючись від думки оточуючих, дитина виробляє механізм, за допомогою якого відбувається регуляція її поведінки і самооцінки. Самооцінка – це та цінність, значущість,

якої надає собі індивід загалом та окремим сторонам своєї особистості, діяльності, поведінки. Вона виконує регулювальну і захисну функції, впливає на поведінку, діяльність і розвиток особистості, її стосунки з іншими людьми. Відображаючи рівень задоволення чи незадоволення собою, самооцінка створює основу сприймання власного успіху чи неуспіху в діяльності, досягнення мети певного рівня, тобто рівня домагань особистості (прагнення досягти мети тієї складності, на яку людина вважає себе здатною) [4, с. 36].

Самооцінка є центральною ланкою довільної саморегуляції, визначає напрям і рівень активності людини, її відношення до світу, до людей, до самого себе. Вона включена в безліч зв'язків і відносин зі всіма психічними утвореннями особистості і виступає як важлива детермінанта всіх форм і видів її діяльності та спілкування. Витоки уміння оцінювати себе закладаються в ранньому дитинстві, а розвиток і вдосконалення його відбувається упродовж усього життя. Самооцінка формується у процесі спілкування за такими етапами: увага збоку дорослих, співробітництво з ними, відчуття поваги з їхнього боку, взаєморозуміння. Параметри, за якими характеризується:

- За рівнем – висока, середня та низька.
- За співвіднесенням з реальними успіхами – адекватна та неадекватна (завищена та занижена).
- За особливостями будови – конфліктна та безконфліктна [1, с. 229].

Тому, повертаючись саме до розвитку особистості, ми не можемо не зупинитися на ключовому такому компоненті, як соціальні відносини між дитиною і батьками. В силу своїх фізіологічних можливостей до самостійного існування, можна виділити дві вагомні потреби дитини:

- Потреба у задоволенні (містить в собі основні біологічні потреби, але не є основною).
- Потреба у безпеці (бути бажаним, захищеним від небезпечного світу та його руйнівних впливів).

Сучасні дослідження, в межах психодинамічного напряму, аналізують не процес реальної міжособової взаємодії, а його інтрапсихічну динаміку. Згідно з

теоретичними уявленнями вчених цього напрямку, люблячі батьки переживаються на певній стадії розвитку дитини як інтеріоризовані, функціонально визначені частини її "Я". Процес індивідуалізації дитини від батьків у цьому випадку переходить у здоровий нарцисизм "Я", психічні структури якого представлені інтерналізованими аспектами значущих інших. Саме вони забезпечують емоційне само прийняття і впевненість у собі. Батьківська неприязнь або умовне прийняття, навпаки, сприяють розвитку реально ослабленого й безпорадного "Я", що переховується під маскою нереалістичного грандіозного "Я", що демонструється. У цьому випадку реальне "Я" постійно відчуває потребу бути любимим і прийнятим, а позитивна самооцінка забезпечується шляхом спеціальних маневрів: уникнення спокус, приховання правди, передбачення обвинувачень зі спробою самовиправдання, раціоналізації, заміщення, перекладання відповідальності за свої вчинки на інших, зменшення почуття провини через знаходження недоліків в інших людях і т.п. Причому ці маневри стають одночасно і засобом інтрапсихічної регуляції та самозахисту, і засобом регуляції зовнішнього реального спілкування [3, с. 5].

Також батькам властива так звана містифікація по відношенню до дітей. Під містифікацією розуміють навіювання батьками дітям того, у що вони вірять або ж того, що їм необхідно. Одна з форм містифікації - приписування, які можуть бути позитивними і негативними. Сприйнятлива, уважна, любляча поведінка батьків у стосунках з дитиною породжує позитивне самосприйняття; несприйнятлива, неповажлива, байдужа поведінка веде до несприйняття самого себе, переживання своєї малоцінності і непотрібності. У дитини формуються певні установки як до себе, так і до інших людей. Умови виховання приводять до формування в її самосвідомості однієї з чотирьох установок:

- я хороший - ти поганий;
- я хороший - ти хороший;
- я поганий - ти поганий;

- я поганий - ти хороший.

Дуже важливо батькам чітко орієнтуватися у ситуаціях та зайняти правильну позицію по відношенню до успіхів та невдач дитини . Якщо дитина невпевнена в своїх силах та можливостях, потрібно підбадьорити її, запевнити, що при докладанні певних зусиль вона ліквідує свій неуспіх. А коли з'являються перші перемоги, слід обов'язково їх відмітити. Якщо ж дитина занадто самовпевнена, хвалькувата, необхідно позитивно оцінювати її успіхи, але обов'язково відмітити і недоліки. Ні в якому разі не можна батькам пов'язувати окремих вчинок з загальною оцінкою особистості дитини. Наприклад, якщо дитина сказала неправду, не можна говорити, що вона брехлива. Оскільки негативні вислови батьків про своїх дітей закріплюються в свідомості і трансформують самооцінку. Тому роль сімейного виховання дуже важлива у формуванні самооцінки [2, с.168].

Значна залежність самооцінки дитини від того, наскільки дружна і згуртована у неї сім'я. Діти з заниженою самооцінкою частіше виростають в неповних або неблагополучних сім'ях. В сім'ях із здоровим психологічним кліматом у ставленні між батьками та дітьми виростають діти з адекватною самооцінкою.

Таким чином, кожний член родини має прагнути до того, щоб створити у сім'ї такі соціально-психологічні умови, які сприяли б гармонійному розвитку дитини. Стосунки між дітьми та батьками мають бути доброзичливими на основі любові, взаємоповаги та підтримки, а також розуміння самоцінності дитини.

Література

1. Дуткевич Т.В. Дошкільна психологія: навч. посіб. / Т.В. Дуткевич. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 392с.
2. Педагогіка родинного виховання: Навч.посібник / А.І. Кузьмінський, В.Л. Омеляненко. – К.: Знання, 2006. – 325 с.

3. Психічний розвиток дитини-дошкільника. Навч. посібник / С.Є. Кулачківська, С.О. Ладивір, Т.О. Піроженко та ін. – К., Світич, 2004. – 5 с.
4. Реан А.А. Психология личности / А.А. Реан. – СПб. : Питер, 2013. – 288с.

ПСИХОЛОГО–ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНИХ ВЗАЄМИН ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Катерина Таранюк

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – д. філос. н., професор Загарницька І. І.

Формування в дитини з перших років життя взаємовідносин з оточуючими людьми, заснованих на принципах гуманізму, співробітництва, взаємоповаги та взаємодопомоги є сьогодні актуальною проблемою як в теорії, так і в практичній організації виховання підростаючого покоління. Нагальність вказаного завдання підкреслюють нормативні документи в галузі освіти, зокрема, Базовий компонент дошкільної освіти, в якому наголошується, що без формування у дітей відкритості до світу людей як потреби особистості, навичок соціальної та моральної поведінки; розвитку свідомого ставлення до себе як вільної самостійної особистості та до своїх обов'язків, що визначаються зв'язками з іншими людьми, формування готовності та здатності розпізнавати «добро» і «зло» у поданій світом інформації неможливо виховати гармонійну особистість. Оскільки подолання кризи у житті суспільства в цілому, та в житті окремих людей можливе лише за умови формування моральної сфери особистості на засадах загальнолюдських цінностей та чеснот. Особливо гостро постає питання виховання вказаних якостей дитини з огляду на акцентоване науковцями погіршення багатьох показників якості життя сучасних дітей.

Вже в дитинстві в людини закладаються риси, необхідні для життя й праці в колективі: дружнє ставлення один до одного, вміння рахуватися з

інтересами товаришів, спільно працювати і відпочивати, дбати про інших. Підґрунтям формування вказаних рис виступають такі важливі почуття як довіра і повага до батьків, близьких людей, вихователів, визнання їх авторитету. Первинними соціальними осередками, які покликані формувати особистість майбутнього громадянина, є сім'я і дошкільні заклади, а батьки й педагоги – перші представники суспільства, які доносять до нього соціальні та етичні норми, прийняті в суспільстві.

Перебування дитини в людському оточенні сприяє становленню соціального досвіду, соціальної компетентності, досвідченості, обізнаності. У дошкільника формується належна соціальна поведінка, здатність бути адекватним ситуації, вимогам і сподіванням авторитетних дорослих; розвиваються соціальні потреби, здібності, мотиви поведінки та діяльності. Значення соціального розвитку для особистісного становлення полягає, передусім, у формуванні соціальної компетентності, гарантує усвідомлення дитиною того, як слід себе поводити, щоб бути гармонійною, співзвучною з іншими представниками соціуму, почувати себе у комфортно у безпосередньому соціальному оточенні.

Науковці наголошують, що для повноцінного розвитку дитині потрібне розвивальне середовище, яке має задовольняти її прагнення досліджувати навколишнє середовище, активно проявляти себе, рухатись, спілкуватися й взаємодіяти з однолітками. Особливе значення у цьому контексті має ігрова діяльність дитини.

Своєрідність гри дітей полягає в тому, що в ній вони відображають навколишню дійсність — дії людей, їх взаємини, зовнішні атрибути навколишнього. Пригадаймо слова відомого психолога Д. Ельконіна, який зазначав, що гра є арифметикою соціальних взаємин. Якщо у реальній дійсності взаємини між людьми закриті для дитини матеріальними предметами, з якими діють люди, то у грі вони вперше відкриваються, що робить гру найважливішим джерелом формування соціальної свідомості дошкільника. В цьому її основна функція і значення для розвитку особистості дитини.

Разом з тим діти вносять у гру й елементи власної уяви – чим вона багатша, тим цікавішою й змістовнішою є їхня діяльність. У грі значно яскравіше, ніж у будь-якій іншій діяльності, дитина може виявляти свою самостійність, що є надзвичайно важливим для формування її як особистості. Адже кожна дитина на власний розсуд «творить» гру, по-своєму відображає в ній набуті знання про оточуючий світ, виражаючи власне ставлення до нього. До того ж у грі розкривається духовний світ дитини, рівень її морального розвитку. Не випадково Д. Ельконін радив педагогам при вступі дитини до школи цікавитися тим, в які ігри і з ким вона любить гратися.

Щоб здійснювати педагогічно правильне керівництво взаєминами дошкільників, необхідно володіти інформацією про те, яким є становище дитини в колі однолітків (кому з них вона надає перевагу, кого намагається наслідувати, на кого впливає), усвідомлювати, якими є індивідуальні особливості кожного з вихованців (чому дитина свариться з однолітками, які якості характеру проявляє у стосунках з ними: скромність чи пихатість, старанність чи впертість, претендує на лідерство чи здатна виконувати другорядні ролі, що розповідає про своїх друзів, як відзивається про них – з повагою чи заздрістю, доброзичливо чи зневажливо, тощо).

Одним з найефективніших прийомів, що забезпечують визначення стану та емоційного розуміння однолітка, є словесний опис дорослим стану дитини. З цією метою вихователів слід використовувати природні ситуації, які виникають в повсякденному житті дитячого садка. Обов'язковим компонентом такого опису має бути надання допомоги і співчуття, тобто демонстрація поведінки за правилом «товаришеві потрібно допомагати, якщо він опинився у скрутному становищі».

Вивчення дитячих ігрових об'єднань, що виникають в старших групах дитячого садка за ініціативою самих дітей, продемонструвало їх відмінність як за зовнішньою, так і за внутрішньою структурою. Зокрема, при вивченні таких параметрів зовнішньої структури ігрових мікрогруп, як їх стійкість, чисельний

та статевий склад, а також тривалість існування при переході дітей з однієї вікової групи до іншої, було виявлено:

1. У всіх вікових групах дитячого садка переважають нестійкі об'єднання;
2. Чисельний склад стійких ігрових об'єднань коливається в межах 2 – 6 осіб, але найбільш розповсюдженими стійкими об'єднаннями є ігрові пари – діади;
3. Збереження дружніх об'єднань при переході з однієї вікової групи до іншої значним чином залежить від ступеня переформування складу групи: за несуттєвої зміни зберігається кожне друге стійке ігрове об'єднання, за значної – тільки кожне п'яте.

Спостереження за взаємовідносинами дітей допоможуть вихователю глибше зрозуміти кожну дитину, визначити, як розвиваються її уявлення і почуття, що на них впливає. Розуміння внутрішніх, суб'єктивних причин різноманітних вчинків – ключ не тільки до справедливого вирішення протиріч, сварок, образ, що виникають між дітьми, але й шлях до скорочення кількості дитячих конфліктів.

Для гармонійного розвитку дитини та формування її почуттів дитини велике значення має виховання у неї емоційно-позитивного ставлення до оточуючого, що є основою готовності до спілкування, дружніх взаємовідносин з оточуючими. Дослідження вітчизняних та зарубіжних психологів довели, що в дошкільному віці домінує система особистих відносин, заснована на почуттях симпатії та приязного ставлення, яка відіграє головну роль як у формуванні особистості кожної дитини, так і в становленні дитячого колективу, доброзичливих стосунків між його членами, впливає на емоційний клімат групи, настрої групи. Натомість негативний емоційний стан може стати причиною страху, заздрощів, зверхнього ставлення, відчуження.

Враховуючи яскраво виражене прагнення дітей до спілкування та спільної гри, вихователю в процесі цілеспрямованого педагогічного впливу слід формувати ті особистісні якості, навички і звички поведінки, які в подальшому визначатимуть характер взаємин дитини з іншими людьми. В старшому

дошкільному віці особливо важко надати взаєминам дітей з дорослими та з однолітками духу доброзичливості, розвивати у дітей прагнення і вміння допомагати як старшим, так і один одному, спільними зусиллями досягати поставленої мети, значущої не тільки для дитини, але й для всієї групи.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / Наук. кер.: А. М. Богущ; авт. кол-в: Богущ А. М., Беленька Г. В. та ін. – К.: Видавництво МОНМолодьспорту України, 2012. – 26 с.
2. Эльконин Д. Б. Психология игры / Д. Б. Эльконин. – М. : Педагогика, 1978. – 142 с.
3. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: Навч. посіб. / Т. І. Поніманська. – К. : Академвидав, 2006. – 456 с.
4. Репина Т. А. Социально-психологическая характеристика группы детского сада / Т. А. Репина. – М.: Педагогика, 1988. – 230 с.

РОЗВИТОК САМОСТІЙНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА СЬОГОДЕННЯ

Мирослав Татаренко

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М.П.Драгоманова

Науковий керівник – д. пед. н., професор Биковська О. В.

Останнє століття характеризується системою стрімких змін, які зумовлюють появу низки нових вимог до особистості та вимагають посиленої уваги до формування окремих її рис. Невід'ємною складовою сучасної людини є її вміння обґрунтовувати власну думку та доводити її, проявляти самостійність у прийнятті рішень та розуміння відповідальності за власні вчинки.

Соціально-економічні вимоги, зумовлені суспільством визначили одним із пріоритетних завдань системи освіти, і дошкільної зокрема, розвиток самостійності як інтегруючої якості особистості. Наукові праці педагогів-класиків (Я.А.Коменський, Ж.Ж.Руссо, Г.Г.Песталоцці, К.Д.Ушинський, С.Русова та ін.) свідчать про актуальність проблеми розвитку самостійності підростаючого покоління. Так, засновник дидактики Ян Амос Коменський у процесі освіти вбачав те, щоб людина привчалась керувати не чужим розумом, а своїм власним, розвивала у собі здатність проникати в корінь речей та виробляти істинне їх розуміння, вміти використовувати знання на практиці. Ж.Ж.Руссо найкращим вихователем визнавав передусім самостійне набуття життєвого досвіду. Вітчизняний філософ, педагог, письменник Г.С.Сковорода, у своєму вченні прагнув утвердити ідею поєднання самостійності мислення дітей з їхньою самодіяльністю у навчанні [1]. Основним його кредом при цьому стало розкриття природи кожної людини – «пізнання самого себе».

Одним з перших педагогів, який поєднав теоретичні положення із педагогічною практикою, розкрив роль активності та самостійності у розвитку дітей був В. О. Сухомлинський. «Втовкмачуючи в голови дітям готові істини, узагальнення, висновки, вчитель часом не дає їм можливості навіть наблизитись до джерела думки й живого слова, зв'язує крила мрії, фантазії, творчості» [2].

Звертаючись до народної педагогіки М.Г.Стельмахович констатує, що селянські діти колись лише вдома прилучались до дев'яноста видів різних робіт. Педагогічна спадщина свідчить, що розвиток самостійності кожної дитини тісно пов'язаний з її практичною підготовкою до життя.

Питання розвитку самостійності дітей знайшло своє відображення у працях багатьох сучасних науковців. Так, серед психологів та педагогів ґрунтовне дослідження окремих аспектів даної проблеми провели Д.Б. Богоявленська, П.Я.Гальперін, А.В.Петровський, О.Я.Савченко, Т.І.Шашова, І.С.Якишанська та інші. В окремих дослідженнях самостійність розглядають як рису характеру, в інших – як рису всієї особистості. Ця

стрижнева якість особистості, що утворює з її внутрішньою позицією фактичну єдність, яка проявляється у діалектичній взаємодії між ними, усіма іншими сторонами особистості, а також у життєдіяльності останньої, та базується на оволодінні індивідом певною сумою знань, умінь та навичок, які необхідні для усвідомленого та цілеспрямованого задоволення потреб, у здійсненні самостійної громадсько-корисної діяльності без сторонньої допомоги.

Значна кількість науковців притримується класичного підходу до визначення самостійності, що запропонував С.Л.Рубінштейн, виділивши три аспекти: самостійність як свідомо мотивована дія та її обґрунтованість; самостійність як невідчужуваність чужому впливу та нівелюванню; самостійність як здатність людини самостійно вбачати об'єктивне обґрунтування для того, для того, щоб чинити так, а не інакше [4]. Це свідчить, що вчений акцентує увагу на внутрішній суті самостійності. С.Л.Рубінштейн відзначає, що справжнє джерело та рушійні сили самосвідомості треба шукати у зростаючій реальній самостійності індивіда.

Таким чином, спираючись на розглянуті психолого-педагогічні дослідження, ми будемо вважати, що самостійність – це інтегруюча якість особистості, вивчення якої неможливо зводити тільки до визначення ступеня оволодіння дітьми певними знаннями, вміннями та навичками.

Психологи та педагоги вказують на те, що прагнення дитини до самостійності притаманне їй з дитинства. Так К.Д.Ушинський підкреслює, що дитина від природи не має душевних лінощів [3]. Це ми легко помітимо, спостерігаючи як вона любить не тільки діяти взагалі, але як вона любить самостійність діяльності. Вона хоче все робити сама, і це прагнення слід берегти в ній як найдорогоцінніше.

У дослідженнях науковців знайшло відображення питання виховання та розвитку самостійності дітей різних вікових груп. Більш детально, на наш погляд, вивчена проблема виховання самостійності дітей старшого дошкільного віку. Протягом дошкільного дитинства формується позиція «Я-у-Світі» - суб'єктивна психічна реальність, об'єктивація якої визначає індивідуальний

простір життєвого світу особистості, систему її ціннісних ставлень до предметного довкілля, людей та самої себе. Гармонійний і конструктивний характер цієї позиції є показником життєвої компетентності дошкільника взагалі, зокрема в предметно-практичній, комунікативній та пізнавальній діяльності.

Діяльність, свідомість та спільність є граничними категоріями, загальними способами буття дитини, основою її життя. Вони задають весь спектр власне людських характеристик буття дошкільника, рівень, масштаб і тип його суб'єктності, виступають основними лініями розвитку дитини як особистості. В ході цілісної взаємодії із Світом дошкільник за допомогою дорослого через різні форми активності розгортає своє особистісне буття. Зафіксоване позицією «Я-у-Світі», воно відображає орієнтацію дитини на власні потреби та можливості й водночас - на вимоги довкілля.

Важлива умова становлення активної за формою та моральної за змістом позиції дошкільника - розвинена самосвідомість, такі її структурні складники, як домагання визнання, надання переваг вищому і найкращому, реалістична самооцінка, усвідомлення своєї статевої належності, себе у часі, прав та обов'язків, зачатки почуття совісті як внутрішньої етичної інстанції.

Особистісний інтеграл «Я-у-Світі» засвідчує певний рівень сформованості у дошкільника базових якостей, основними з яких є працелюбність, людинолюбність та самолюбність. Кожна з них уособлює суб'єктність дошкільника у певній сфері життєдіяльності; міра їх представленості й збалансованості в особистісному інтегралі визначає типологію життєвої позиції, а сума становить мінімально обов'язковий набір якостей, що забезпечує дошкільнику життєву компетентність. Виходячи з цієї системи поглядів на проблему, сформульовано наступну позицію:

- витоки активної морально-ціннісної життєвої позиції дошкільника спричиняються процесом розгортання його особистісного буття в різних сферах життєдіяльності та спілкування з референтними дорослими. Об'єктивна продуктивність життєдіяльності та суб'єктивна задоволеність потреби у

самоздійсненні виступають показниками актуалізації дитиною свого особистісного потенціалу. Характер активності дошкільника як діяча, партнера по спілкуванню та суб'єкта самоствавлення зумовлюється не стільки рамками паспортного віку, скільки індивідуальною біографією, чуттєво-практичним досвідом особистості, системою преференцій найближчого оточення. Становлення особистості - творчий процес оволодіння дошкільником у ході свого розвитку системою базових цінностей, основними з яких є працелюбність, людинолюбність та самолюбність. Їх збалансованість у життєвій позиції - запорука гармонійного та конструктивного розгортання особистісного буття.

Варто також зазначити, що у старшому дошкільному віці у дітей усе більше проявляється потреба бути самостійними. А дитячий садок разом із сім'єю є основним життєвим середовищем для дитини. Все це ще раз підкреслює важливість питання розвитку самостійності, неодмінність його розгляду.

Література

1. Сковорода Г. Пізнай у собі людину. / Г. Сковорода – Л., 1995.
2. Сухомлинський В.А. Хрестоматія по етике. / В. А. Сухомлинский – М., 1990.
3. Ушинський К.Д. Про народність у громадському вихованні / К. Д. Ушинський // Вибрані твори: В 2-х т. – Т. 1. – К., 1983.
4. Эстетическое воспитание в детском саду. – М., 1985.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ПРАЦЕЛЮБНОСТІ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ В СІМ'Ї

Лариса Тененіка

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. істор. н., викладач Родінова Н. Л.

Праця – природний стан кожної здорової людини, є потребою організму. Загальновідомо, що праця – єдине джерело задоволення матеріальних і духовних потреб людини, разом з тим вона позитивно впливає на гармонійний розвиток особистості.

Виховна функція праці реалізується у процесі трудового виховання дітей. При цьому вирішення багатьох питань трудового виховання дітей істотно залежить від правильного розуміння функцій, цілей і змісту дитячої праці.

Дитяча праця, насамперед, відрізняється від праці дорослих тим, заради чого вона організована, а саме – задля виховних цілей. Саме під час залучення дітей до праці можна виховати поважливе ставлення до праці інших, сформувати працелюбність, розвинути свідоме ставлення до результатів праці дорослих.

Сучасна освіта взяла на озброєння етнопедагогічний досвід трудового виховання дітей, проаналізований вітчизняними педагогами А. Макаренком, В. Сухомлинським, К. Ушинським. У сучасній педагогічній науці окремі аспекти трудового виховання дітей розробляють і досліджують такі педагоги, як З. Борисова, Р. Буре, А. Вихрущ, В. Сидоренко, Д. Тхоржевський, Т. Тхоржевська та ін.

Розробці психолого-педагогічних основ трудового виховання дітей, його ролі у системі навчально-виховного процесу в закладах освіти та сім'ї присвячені наукові праці І. Іванова, О. Ігнатової, З. Матвеєвої, Є. Постовойтова, В. Семенюк, В. Слюсаренка, В. Яковенко та ін. Проте, незважаючи на численні

дослідження, проблема трудового виховання дошкільників та виховання працелюбності в умовах сім'ї та дошкільного навчального закладу залишається не до кінця дослідженою.

Отже, метою нашого дослідження є розкриття особливостей виховання працелюбності дошкільників в сім'ї на основі аналізу психолого-педагогічних праць.

На думку В. Глуханюк, процес виховання дітей у праці має економічне, соціальне, етичне й екологічне значення. Розвиваючись і вдосконалюючись впродовж багатьох століть, він не втрачає своєї актуальності та значущості. Його вищою метою є формування усвідомленої потреби у праці [3, 50]. Науковцями А. Вихрущ, В. Сидоренком, Д. Тхоржевським, Т. Тхоржевською та ін. доведено, що праця є джерелом і важливою передумовою фізичного та соціально-психічного розвитку особистості [3, 51].

Праця формує у дітей позитивні емоції, приносить радість, створює бадьорий настрій, що сприяє оздоровленню психіки. Правильно організована трудова діяльність дає можливість дітям досягти такого рівня психологічної, практичної й соціальної підготовки, який допомагає їм стати на шлях самостійного життя і праці.

Так, у дослідженні В. Глуханюк визначено завдання трудового виховання, що зумовлені потребами існування, самоутвердження і взаємодії людини в суспільстві та природному середовищі. Вони покликані забезпечити: психологічну готовність особистості до праці; і підготовку до праці [3, 51].

Складовою частиною трудового виховання є формування у дітей позитивного ставлення до праці, поваги і любові до неї, готовності виконувати суспільно корисну роботу, виховання працелюбності. З цією метою навчально-виховну роботу з дітьми потрібно будувати так, щоб вони усвідомлювали працю як найважливіший обов'язок. Щоб праця стала життєвою потребою дітей, вони мають усвідомити її необхідність у житті суспільства [3, 53].

Відзначимо, що працелюбність – це риса особистості, що засвідчує готовність брати участь у суспільно-корисній діяльності й досягати високих

стандартів. Зміст працелюбності, як базової якості особистості, визначений Коментарем до Базового компонента дошкільної освіти [1], і включає:

1) усвідомлення дошкільником правила: «неприродно залишатися пасивним, якщо ти здоровий, нормально – перебувати в дієвому стані»; 2) розуміння необхідності й корисності трудових зусиль та їхніх практичних результатів; 3) звичка легко включатися у діяльність; 4) домагання високих стандартів якості; 5) схильність виходити за межі мінімально обов'язкової норми, перевиконувати її; 6) здатність вносити у продукт своєї праці корективи, вдосконалювати його. Н. Колесник вказує на значний вплив всього соціального оточення на дитину з метою формування її ціннісного ставлення до праці та виховання працелюбності. Дослідниця говорить, що навчальний заклад, сім'я і найближче оточення формують дитину як майбутнього активного члена суспільства. При цьому на рівень трудової підготовки дітей дошкільного віку значний вплив мають умови сімейного виховання [4, 75].

Трудове виховання в сім'ї є процесом залучення дітей у різноманітні педагогічно організовані види суспільно корисної праці з метою передання їм досвіду трудових дій, формування вмінь і навичок, розвиток у них творчого практичного мислення, працьовитості й свідомості працівника.

За твердженням Н. Колесник, трудове виховання в сім'ї має починатися в ранньому віці і мати ігровий характер. Однією з форм виховання працелюбності у сім'ї є доручення, які виховують у дитини самостійність та інтерес до праці дорослого. Даючи дитині доручення, потрібно правильно і чітко показати, як це робити. Пізніше показ і вказівки замінюються на нагадування та ненав'язливий контроль [4, 75].

З віком трудові доручення повинні ускладнюватись і відокремлюватись від гри. Однак не можна завантажувати дитину великою кількістю роботи. Праця дітей має бути посильною. Систематично, терпляче, враховуючи вікові та індивідуальні особливості дитини, батьки мають привчати її як до фізичної, так і до розумової праці [4, 75].

За свідченням В. Бондаря, важливою умовою виховання позитивного ставлення до праці та працелюбності дошкільників є її неперервність і системність. Наявність чітко продуманої системи залучення дітей до різних видів праці полегшує процес планування роботи, поступове ускладнення її змісту та обсягу. Такий підхід до трудового виховання дітей дає можливість переключати їх з одного виду діяльності на інший при поступовому оволодінні трудовим процесом [2, 8].

Зазначимо, що основними видами дитячої праці є самообслуговування, господарсько-побутова праця, праця в природі, ручна (художня) праця. Всі вони мають певні можливості для вирішення виховних завдань, і для виховання працелюбності дитини в тому числі.

За свідченням Н. Стоцької, А. Царьової, розвиток трудових навичок дошкільнят успішно проходить, якщо у дітей існує об'єктивна необхідність у проявах трудової діяльності. Спочатку дорослі можуть показати, як правильно виконується та чи інша трудова діяльність, але не повинні самі задовольняти всі бажання і вимоги дитини, а створити таку ситуацію, яка вимагала б від неї активного пошуку правильних шляхів їх виконання [5, 16].

Включаючи дитину у трудову діяльність, необхідно враховувати такі етапи: 1) на першому етапі батьки взаємодіють з дитиною, демонструють їй певні дії й пояснюють, з якою метою і як необхідно їх виконувати. Тут важливо стимулювати і підкріплювати активність дитини; 2) коли дитина оволодіває певними діями, то організовується спільно-окрема діяльність батьків і дитини; важливо при цьому не виконувати за дитину ті дії, які вона може зробити сама; 3) поступово частка участі дорослого у діяльності зменшується, дитина стає суб'єктом власної діяльності.

На думку Н. Стоцької, вимоги, які ставляться до дитини, повинні ускладнюватися, але ні в якому разі не можна ставити непосильні вимоги, бо це може пригнічувати дошкільника [5, 16].

Для виконання трудових обов'язків вдома під керівництвом батьків Ю. Третьякова пропонує застосовувати посильні для дитини доручення, зокрема:

підтримувати порядок у своєму ігровому куточку; поливати кімнатні рослини; якщо сім'я тримає город, квітник, потрібно виділити для дитини невеличку грядку, де вона зможе посіяти городні культури; допомагати мамі у хатній роботі – підмести підлогу, витерти пил, прибрати посуд зі столу; вимити чайний посуд, витирати його й ставити на місце.

Коли діти усвідомлюють свої обов'язки та набувають практичного досвіду, у них з'являється впевненість у своїх силах та можливостях, готовність працювати [6, 1].

Таким чином, трудова діяльність є одним із важливих чинників виховання особистості у дошкільному віці. Важливим аспектом трудового виховання старших дошкільників є позитивне ставлення до праці, повага до працівників, особиста готовність до здійснення трудової діяльності, відповідальність за результати. У вихованні працелюбності дітей старшого дошкільного віку потрібно враховувати зв'язок гри і праці, давати доручення, які можна виконати в ігровій формі, поступово ускладнюючи поставлені завдання.

Висока сенситивність дошкільників є сприятливою для виховання працелюбності дітей в умовах сім'ї, а також забезпечує повноцінне формування активної позиції особистості.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Наук. кер.: А. М. Богущ; авт. кол.: Богущ А.М., Беленька Г.В., Богініч О.Л., Гавриш Н.В., та ін. – К., 2012. – 26 с.
2. Бондар В.І. Мета та завдання трудового виховання в допоміжній школі / В. І. Бондар // Трудове виховання учнів допоміжної школи. – К., 2000. – С. 6-16.
3. Глуханюк В.М. Особливості трудового виховання школярів на сучасному етапі розвитку суспільства / В.М. Глуханюк // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців:

методологія, теорія, досвід, проблеми: Збірник наукових праць. – 2010. – Вип. 24. – С. 50-60.

4. Колесник Н. Є. Трудове виховання молодших школярів у контексті ідей А. Макаренка / Н. Є. Колесник // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2008. – Вип. 40. – С. 73-76.

5. Стоцька Н.І. Психолого-педагогічні основи трудового виховання дітей / Н.І. Стоцька, А.А. Царьова // Технологічна освіта: досвід, перспективи, проблеми. – 2009. – № 3-4. – С. 13-19.

6. Третьякова Ю.А. Трудові доручення вдома і в дитячому садку [Електронний ресурс] / Ю. А. Третьякова // Освітній портал. Публікація від 24.09.2014 – Режим доступу: <http://klasnaocinka.com.ua/ru/article/trudovi-doruchennya-vdoma-i-v-dityachomu-sadku>.

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ НАПРУГИ В КРАЇНІ НА СИТУАЦІЮ НАСИЛЛЯ НАД ДІТЬМИ В СІМ'ЯХ

Валентини Терета

Інститут розвитку дитини

НПУ ім. М.П.Драгоманова

Науковий керівник – к. психол. н., доцент Гальченко В.М.

Проблема насильства над дітьми гостро постала в сучасному світі і є досить актуальною на сьогоднішній день. Жорстоке поводження з дітьми, нехтування їхніми інтересами та свободами викликає серйозну стурбованість кожної свідомої особистості, оскільки діти є найбільш вразливою частиною соціуму та потребують найбільшого захисту з боку держави. Як відомо, кожна сім'я творить певний психологічний клімат та створює умови для існування. Проте не кожна сім'я може бути взірцем для наслідування, оскільки сама виступає агресором по відношенню до свого найбеззахиснішого члена мікросоціуму – власної дитини. Сьогодні існує нагальна проблема своєчасної діагностики та надання психокорекційної допомоги таким дітям, тому

педагогам потрібно помічати і усвідомлювати цю проблему та вміти розв'язувати конфлікти раціональним способом, майстерно управляти складною ситуацією. Адже будь-яка негативна дія щодо дітей, яка порушує її здоров'я та спричиняє шкоду гармонійному розвитку, вимагає до себе уваги та стає неабиякою підставою для втручання.

Мета даної статті полягає в тому, щоб охарактеризувати насильство з точки зору соціальної проблеми та відзначити наслідки, які воно спричиняє.

Оскільки діти не ізольовані від світу дорослих, а сучасне суспільство, на жаль, диктує нам ряд нових сімейних проблем, які виникають внаслідок економічно-політичної нестабільності в країні, вразлива та нестійка психіка дитини потерпає від цього та відчуває певний психологічний дискомфорт. Її бентежать тривожні настрої близьких людей, які свідчать про руйнацію спокою в навколишньому середовищі, і, що найгірше, діти починають імітувати сцени насильства та переймаються духом уседозволеності [1]. Вони намагаються втішити себе думкою, що домашнє вогнище та власна сім'я є надійним захистом від стресів і навантажень неспокійного та бурхливого світу, тому часто прагнуть підтримки та любові від батьків, але, на жаль, дуже часто це виявляється недосяжним явищем, бо нерідко саме сім'я виступає територією насильства над дітьми, яке проявляється в жорстокому ставленні до дитини, психологічному тиску, побитті, нехтуванні потребами та різного роду експлуатації, що, у свою чергу, призводить до порушень розвитку особистості, завдає великої шкоди здоров'ю і нерідко стає загрозою для життя.

Зважаючи на те, що сім'я завжди визначається як найбільш сприятливе середовище для фізичного, психічного, духовного та соціального розвитку дитини, проте, на жаль, вона нерідко може виступати територією насильства, тому що діти стають іграшкою в батьківських руках або засобом реалізації нездійснених задумів та втілень.

Причинами виникнення жорстокого поводження з дітьми в сучасному світі можна виділити такі: безробіття чи низька матеріальна забезпеченість, алкоголізм одного чи обох батьків, серйозні житлові труднощі, які посилюють

напруженість; озлобленість батьків або розчарованість життєвою ситуацією; фізична чи психічна перевтома; егоїзм батьків, відсутність симпатії до дитини; надмірна вимогливість; народження дитини поруч із фізичними і психічними вадами та ін. [4].

Зазвичай насилля проявляється в чотирьох основних формах: фізичне, емоційне (психічне), сексуальне та економічне.

Фізичне насильство проявляється у формі штовхань, побоїв, катування, струсу, у виді ударів, ляпасів, припікання гарячими предметами, рідинами, запаленими сигаретами, у вигляді укусів і з використанням усіляких предметів як знаряддя катування, загрози зброєю та ін.

Фізичне насильство включає також залучення дитини до вживання наркотиків, алкоголю, надання їй отруйних речовин чи медичних препаратів, що викликають одурманення (наприклад, снотворних, не прописаних лікарем), а також намагання удушити чи втопити дитину. У більшості випадків у сім'ях, де застосовуються важкі фізичні покарання як «метод виховання», наприклад, у родинях батьків-алкоголіків, то у дітей наявні ознаки затримки фізичного і нервово-психічного розвитку.

Емоційне (психічне) насильство найменш помітно візуально, але воно також існує. До нього належать постійна чи періодична словесна образа дитини, погрози з боку батьків, опікунів, учителів, вихователів, використання скарг, використання дітей як довірених осіб, крики, непослідовність, присоромлення дитини, використання дітей у конфліктах між батьками, «торгівельна» поведінка одного з батьків щодо любові до дитини, приниження її людської гідності, обвинувачення її в тому, у чому вона не винувата, демонстрація нелюбові, ворожості до дитини, що, у свою чергу, може призвести дітей до нервово-психологічних порушень та формуванню низької самооцінки, або образу невдахи.

Сексуальне насильство чи спокушання – використання дитини (хлопчика чи дівчинки) дорослим чи іншою дитиною для задоволення сексуальних потреб чи одержання вигоди. До сексуального розбещення відносяться також

втягнення дитини в проституцію, порнобізнес, оголення перед дитиною статевих органів і сідниць, підглядання за нею, коли вона цього не підозрює: під час роздягання, відправлення природних потреб. Сексуальне насильство і сексуальна експлуатація є одним з найтяжчих порушень прав дитини, яке за величиною нанесених травм порівнюється до тортур і катування [4].

Економічне насилля полягає в позбавленні коштів або забороні працювати чи шукати роботу, переслідуванні, стеженні, залякуванні, ізоляції від сім'ї та друзів, незадоволенні основних потреб дитини, відмові або зволіканні у виплаті аліментів, контролюванні дитини за допомогою грошей, відмові дитині у підтримці, використанні дитини як засобу торгу при розлученні, примушуванні дитини важко працювати та ін.

Зазвичай дитина-жертва страждає одночасно від кількох видів насильства. Так, інцест (сексуальне насильство) неминуче супроводжується руйнуванням сімейних стосунків та довіри в сім'ї, маніпулятивними стосунками, а часом і залякуванням з боку кривдника, що кваліфікується як психологічне насильство. Складовою частиною практично всіх видів насильства є фізичне (побиття) і психологічне (загроза вбити або покалічити), адже в основі будь-якої форми насильства лежить емоційна депривація, відторгнення, що спричиняє тяжкі наслідки та приносить шкоду розвитку особистості [3]. Зокрема, діти які стали жертвою домашніх знущань живуть у постійному страху, в них катастрофічно занижена самооцінка, вони приймають насильницьку модель сім'ї як норму, стають агресивними та схильними до злочинних дій.

Отже, на основі вищесказаного можна зробити висновок, що домашнє насильство – це нагальна проблема сьогодення, а також одна з найбільш розповсюджених у світі форм порушення прав людини. І першим кроком до її подолання в сім'ї є усвідомлення цієї проблеми членами родини.

Розкриваючи мету даної статті, слід відмітити, що насилля завдає негативного впливу поведінці дитини, а саме, такі діти дуже часто стають агресорами в конфліктній ситуації, спричиняють бійки, відмічаються низькою

успішністю в школі. Діти, що зазнають жорстокого ставлення до себе, часто відстають у рості, масі, чи тому та іншому від своїх однолітків. Вони пізніше починають говорити, рідше сміються, у них часто спостерігаються шкідливі звички. Та й зовні діти, що живуть в умовах зневаги їхніх інтересів, фізичних й емоційних потреб, виглядають по-іншому, ніж діти, що живуть у нормальних умовах: у них припухлі очі, бліде обличчя, скуйовджене волосся, неохайність в одязі та інші ознаки гігієнічної занедбаності – педикульоз, висипання, неприємні запахи від одягу і тіла.

Також варто пам'ятати, що будь-яка форма насилля по відношенню до дитини в сім'ї призводить до спотворення особистої ідентифікації, формування почуття відторгнення, безпомічності, незахищеності. Діти, які пережили домашнє насилля схильні до депресії, суїцидальної поведінки, втеч із дому, наркоманії, алкоголізму, гострого виявлення агресії по відношенню до інших тощо [2].

Тому педагогам важливо побудувати двосторонню комунікацію між собою й дітьми, тобто важливо встановити такі стосунки, коли дитина може поділитися з вихователем усім, навіть дуже особистим. Якщо дитина довіряє педагогу і знає, що все, що вона розповість, залишиться між ними, тоді вона буде відкриватися у кожній своїй проблемі. Відкрита комунікація дасть можливість задати дитині такі запитання, які дозволять викрити будь-який випадок насильства в сім'ї та надати їй «первинну» психологічну допомогу: вислухати, зрозуміти, підтримати дитину, а потім провести необхідну роботу з батьками.

Література

1. Андрусич Н. Вберегти дітей від нас самих / Н. Андрусич // Дошкільне виховання. – 2014. – №2. – С. 2-3.
2. Дементьева И. Жесткое обращение с ребенком в семье : последствия для личностного развития / И. Дементьева // Практична психологія та соціальна робота. – 2011. – № 6. – С. 17-20.

3. Максимова Ю. Проблема насилля в сім'ї / Ю. Максимова, Л. Мілютіна // Позакласний час. – 2011. – № 1. – С. 138-152.

4. Павленок П.Д. Технологія школи соціальної роботи з різноманітними групами населення: навчальний посібник / П.Д. Павленок, М.Я. Руднева. – М. : ИНФРА-М, 2010. – 272 с.

ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ ПОГЛЯДІВ НА ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У СІМ'Ї

Анастасія Тищук

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к.істор. н., викладач Родінова Н. Л.

На сьогодні більшої актуальності набуває питання збереження життя і здоров'я підрастаючого покоління є першочерговим завданням держави, сім'ї, дошкільних закладів, самої дитини. Все більше фахівців з різних наукових галузей знань – психологів, педагогів, медиків (І. Бех, Л. Гураш, Л. Калужька, В. Ковганіч, О. Кононко, Н. Лавриченко, О. Лоза, П. Статмен, Н. Холодова, В. Шахненко), звертаються до досліджень соціально-педагогічних аспектів цієї проблеми.

Метою даного дослідження став аналіз історичного аспекту проблеми збереження життя і здоров'я дітей дошкільного віку у родинному середовищі.

Упродовж багатовікового розвитку суспільства проблема збереження життя і здоров'я найменших членів суспільства мала різні погляди, які залежали від соціально-економічних, політичних та історичних умов, рівня розвитку філософсько-релігійних і педагогічних уявлень про дитину, її місце у соціальному середовищі. Аналіз історико-педагогічних праць Ф. Арієса, Л. Виготського, Л. Демоза, Е. Еріксона, І. Кона, О. Запорожця дає підстави стверджувати, що у різні історичні періоди розвитку суспільства ставлення до дітей, їхнього життя та здоров'я змінювалося. Так, С. Русова зазначила: «Що

свідоміше робиться громадянство, то з більшою увагою ставиться воно до виховання дітей, до забезпечення їм найкращих умов життя» [6, 34].

У первісних суспільствах родинне виховання дітей відбувалося у контексті діяльності й потреб сім'ї та племені, тобто, збереження життя і здоров'я дітей забезпечувалося за допомогою механізму соціального наслідування – передавання досвіду попередніх поколінь наступним. Необхідність у вихованні виникла як засіб трансмісії людських знань і досвіду, що спрямовувались на збереження життя і здоров'я підростаючого покоління, передавалося від батьків до дітей. Водночас, паралельно з існуванням заходів, що спрямовувалися на збереження життя і здоров'я малюків, існувало і таке суперечливе явище, як «інфантицид» (дітовбивство) по відношенню до слабких і хворих.

У періоди античності та середньовіччя, дитина, як і в первісному суспільстві, виконувала допоміжну, «службову» функцію у суспільстві. В цей час до позитивних аспектів у вирішенні проблеми збереження життя і здоров'я слід віднести піклування дорослих про фізичне вдосконалення підростаючого покоління. Саме з тих часів до нас дійшло прислів'я: «У здоровому тілі – здоровий дух» [1, 38]. Виховання дітей у Давній Греції в цілому та Спарті, зокрема, було засноване на культурі здорового тіла.

Доба Відродження і Просвітництва характеризувалися змінами у сфері духовної культури суспільства, у ставленні до дитини, її місця у соціальному середовищі. Як відзначає І. Кон у праці «Діти і суспільство» «в XVII ст. навчання і виховання порівнювалося з дресурою коней, птахів і мисливських собак, причому все це засновувалося на принципі підкорення волі. Тілесні покарання, жорстокі шмагання широко застосовувалися як в сім'ї, так і поза нею» [3, 143]. На початку доби Відродження педагогіка наполягала на необхідності пригнічення волі дитини, в якій вона вбачала джерело всіх негативних рис її характеру. До проблеми збереження життя і здоров'я дітей дошкільного віку зверталися відомі вітчизняні громадські діячі і просвітителі XVII ст. С. Полоцький, Е. Славинецький. У збірнику «Обед душевный»

С. Полоцький висвітлює педагогічні погляди, згідно яких, діти – найбільше щастя для батьків та продовження роду людського. Тому слідкувати за їхнім здоров'ям і оберігати життя малюків – найсвятіший обов'язок сім'ї та суспільства. Водночас, С. Полоцький наголошував на необхідності суворого виховання дітей із застосуванням при потребі покарання. В цей період висувалися такі вимоги до виховання у дітей бережливого ставлення до свого життя і здоров'я, які мали ґрунтуватися на суровій дисципліні, спрямовувалися на обмеження волі і свободи дитини, на посилення покарань за непослух.

Наприкінці XVII ст. такі просвітителі, як Т. Еліот, Р. Ешем, Я.А. Коменський, Ж.-Ж. Руссо, Ф. Фребель зрушили ці канони, висунувши на перший план право дитини на збереження її життя і здоров'я, на вільний розвиток у межах соціального оточення, а з боку дорослих – вимогу на гуманістичне ставлення до життя дитини дошкільного віку. Так, Я.А. Коменський у праці «Материнська школа» звертає увагу на те, що за здоров'ям потрібно слідкувати з величезною відповідальністю. Дитину він порівнював зі скарбом, дорожчим за золото, але тендітнішим за скло, дитина може легко поранитися або покалічитися. Актуальними і цікавими для сьогодення є ідеї щодо збереження життя і здоров'я дітей у соціальному середовищі французького просвітителя Ж.Ж. Руссо. У праці «Еміль, або про виховання» він вказував, що найголовніше завдання дорослого полягає в ознайомленні дитини з «наукою життя». «Дорослі, – зазначав Ж.Ж. Руссо, – думають лише про збереження своєї дитини; цього недостатньо: треба навчити її оберігати себе, і, сформувавшись як особистість, переносити і долати прикрощі долі, жити, якщо буде потрібно, серед льодовиків і на скелях Мальти... Завдання дорослих полягає не в тому, щоб завадити смерті малюка, а у тому, щоб навчити його жити» [5, 28].

Розвиток економіки в XIX ст. позначився на різних сферах суспільного життя, зокрема, на сфері педагогіки. Відтак, у педагогіці XIX ст. метою виховання стає підготовка дитини до майбутнього самостійного життя в умовах розвинених капіталістичних відносин. Ідеї Я.А. Коменського, Ж.Ж. Руссо,

Ф. Фребеля, в основу яких покладено гуманістичні погляди на дитину як рівноправного, вільного і незалежного члена суспільства, якого необхідно озброювати досвідом безпечного життя у соціальному середовищі, були підхоплені наступними педагогами. Зокрема, дослідники К. Ушинський, П. Юркевич вказували на необхідність виховання досвіду безпечної поведінки як необхідної складової збереження життя і здоров'я дітей.

Огляд досліджень, присвячених вивченню проблеми збереження життя і здоров'я дітей, буде неповним, якщо не звернутися до надбань українських етнографів і діячів, що вивчали досвід народного виховання. Найвідоміші українські дослідники етнокультури ХІХ ст. М. Грушевський, Н. Загида, М. Максимович, А. Малинка, М. Стельмахович, П. Чубинський дійшли висновку, що народна педагогіка чітко усвідомила значення виховання у дітей бережливого ставлення до життя і здоров'я, визначила необхідні засоби для їхньої охорони.

XX ст. було проголошене «Століттям дитини» (Я. Корчак, Т. Лубинець, М. Монтесорі, В. Сухомлинський), яке головною метою висувало права на збереження життя і здоров'я, що означало обмеження та зведення нанівець примусу й покарань, створення безпечних умов для повноцінного розвитку у соціальному середовищі.

Серед педагогів XX ст., яким ми завдячуємо вивченням проблеми виховання бережливого ставлення до свого життя і здоров'я у дошкільників, не можна не згадати лікаря і педагога М. Монтесорі. У своїй книзі «Креативна дитина» М. Монтесорі дає символічну назву одному з розділів – «Виховання для життя». Вона зазначала, що необхідно здійснювати виховання підростаючого покоління протягом усього життя і зробити захист життя центральним пунктом виховання.

Невичерпною скарбницею педагогічних поглядів на питання збереження життя і здоров'я дітей є праці В. Сухомлинського. Важливими залишаються його слова про те, що «добре здоров'я, відчуття повноти, невичерпності, фізичних сил найважливіше джерело життєрадісного світосприймання,

оптимізму, готовності подолати будь-які труднощі». Педагог неодноразово повторював, що турбота про здоров'я – це найважливіша праця вихователя: «Якщо порівняти всі мої турботи й тривоги про дітей, то добра половина їх – про здоров'я» [4, 126]. Також видатний педагог наголошує на взаємозв'язку між дітьми та батьками: «Найбільш повноцінне суспільне виховання – це, як відомо, шкільно-сімейне. Батько, мати, сестри, брати, дідусь і бабуся – перші вихователі дітей у дошкільному віці і лишаються ними, коли їх вихованці ідуть до школи. Духовне і морально-естетичне багатство сімейного життя найважливіша умова успішного виховання дитини в дошкільних умовах, в дитячих садках і в школі».

З розвитком суспільства, зміною поглядів, незмінним залишається актуальність піклування держави про здоров'я нації в умовах сучасності. Відповідно до статті 1 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» «Фізична культура – це складова загальної культури суспільства, що спрямована на зміцнення здоров'я, розвиток моральних, вольових та інтелектуальних здібностей людини з метою гармонійного формування її особистості». Сучасні тенденції погіршення здоров'я і збільшення нещасних випадків з дітьми стимулює до пошуку ефективних шляхів збереження життя й здоров'я дітей. Це зумовило появу низки наукових праць, у яких можна побачити спроби знайти засоби збереження життя і здоров'я дітей у процесі освіти й виховання (О. Баб'як, Я. Бедрія, М. Боришевський, О. Булгакова, Н. Герман, В. Заплатинський, О. Караман, С. Кондратюк, Н. Лакіза-Савчук, В. Несторенко, В. Оржеховська, В. Петренко, В. Приходько, С. Свириденко, Т. Хромцова, Є. Чернишова, Н. Щербак). Однією з причин такого стану на сьогодні є, по-перше, недостатня увага дошкільної педагогіки відносинам між сім'єю і дошкільним навчальним закладом, їхнім спільним діям щодо формування здорового способу життя дошкільника; по-друге, недостатньо вивчається сім'я як фактор формування особистості, психолого-педагогічні умови родинного виховання, виховний потенціал сім'ї. На практиці це виявляється в епізодичній участі сім'ї у вирішенні виховних проблем

дошкільного закладу. Батьки все більше покладаються на виховну функцію дошкільного закладу і при невдачах у вихованні дітей, у першу чергу, висувають претензії педагогам, забуваючи про моральний аспект батьківського обов'язку у вихованні дитини і вимоги Закону України «Про дошкільну освіту» у статті 8 якого сказано, що батьки несуть відповідальність за розвиток, виховання і навчання дітей, а також збереження їхнього життя і здоров'я. Тому завдання з формування здорового способу життя дитини має бути єдиною і для сім'ї, і для дошкільного закладу як виразника інтересів суспільства у галузі виховання підростаючого покоління. Потрібно орієнтуватися на виховну співпрацю у цьому процесі батьків і педагогів.

Література

1. Діти і соціум: особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: монографія / А.М. Богущ, Л.О. Варяниця, Н.В. Гавриш та ін.; за заг. ред. Н.В. Гавриш. – Луганськ: Альма-матер, 2006. – 386 с.
2. Кон И.С. Этнография детства. Традиционные формы воспитания детей и подростков у народов Южной и Юго-Восточной Азии. – М. : «Наука», 1988. – 191 с.
3. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в 5-ти т. / В. О. Сухомлинський – К. : Рад. школа, 1977. – Т. 4. – 640 с.
4. Руссо Ж. Ж. Эмиль, или о воспитании. / Пер. с франц. М.А. Энгельгарда. / Ж. Ж. Руссо – Санкт-Петербург: Изд. газеты «Школа и жизнь», 1912. – С. 23–28.
5. Русова С. Вибрані педагогічні твори: У 2 кн. / С. Русова / За ред. Є. І. Коваленка. К.: Либідь, 1997. – Кн. 2. – 272 с.

ПОШУК ЕФЕКТИВНИХ ЗАСОБІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДИТИНИ В СІМ'Ї

Віктор Ткаченко

*Глухівський національний педагогічний
університет імені Олександра Довженка*

Науковий керівник - к. пед. н., доцент Шовкопляс О.М.

Фізична культура і спорт відіграють важливу роль у формуванні, зміцненні, збереженні здоров'я громадян, підвищенні працездатності та збільшенні тривалості активного життя.

Разом з тим в країні має місце недооцінка соціально-економічної оздоровчої і виховної ролі фізичної культури і спорту, відсутня чітко скоординована програма взаємодій різних державних структур і громадських організацій, які беруть участь у фізкультурно-спортивному русі, що негативно позначається на здоров'ї населення і соціально-економічному розвитку держави.

Значне зниження рівня життя, порушення екологічної рівноваги та гіподинамії, що спостерігається за останні роки, призвели до значного погіршення фізичного стану людей і рівня їх здоров'я. Як зазначають науковці-фізіологи майже 90% дітей мають відхилення у стані здоров'я, понад 50% незадовільну фізичну підготовленість.

У фізичній підготовці дитини сім'я займає особливе місце. Більшість батьків бажає бачити своїх дітей здоровими, життєрадісними, спритними та міцними. Формування цих якостей значною мірою залежить від організації виховного процесу, зокрема фізичного виховання в сім'ї та дошкільному навчальному закладі.

Проблемі фізичного виховання дітей в сім'ї присвячені праці Е. Вільчковського, О. Курка, Л. Глазиріної, Г. Юрка, Ж. Холодова та інших [1; 2; 3].

Науковими дослідженнями (Е. Вавілова, Е. Вільчковський, Т. Осокіна, В. Шишкіна та ін.) встановлено, що в багатьох сім'ях організація та зміст фізичного виховання не відповідають сучасним вимогам. На превеликий жаль, доводиться відмічати про недостатнє уявлення деякими батьками значення правильного режиму життя дитини в сім'ї, оптимального перебування її на свіжому повітрі. Вони вважають, що заняття фізичними вправами – це непотрібні пустощі і не розуміють їх значення для зміцнення здоров'я дітей [4; 1].

За даними проведених досліджень С. Бабюком значна частина батьків впевнена, що основи фізичної культури повинні закладатися в дошкільному закладі або школі, знімаючи при цьому із себе відповідальність за фізичне виховання дітей у сім'ї [5, с. 237].

Тому метою статті став пошук ефективних та дієвих засобів фізичного виховання дітей дошкільного віку в сім'ї, для оптимізації процесу формування та зміцнення здоров'я дошкільників.

Фізичний розвиток дитини пов'язаний з режимом рухової активності, яка є біологічною потребою організму і може бути задоволена в процесі фізичного виховання. Відомий французький лікар XVII ст. Тіссо стверджував, що «рухи за своєю дією можуть замінити будь-які ліки, однак усі лікувальні засоби світу не спроможні замінити дії руху». В дошкільному віці рухова діяльність дитини є одним зі стимулів розвитку всіх функцій організму, вдосконалення резервних можливостей його фізіологічних систем.

Рівень рухової активності дітей дошкільного віку значною мірою залежить від вибору засобів фізичного виховання, від ефективності організаційних форм фізичної культури, від взаємодії дошкільного навчального закладу з сім'єю.

З метою визначення ефективних засобів фізичного виховання дітей дошкільного віку в сім'ї нами було проведено анкетування їх батьків. В анкетуванні взяло участь 20 батьків середньої групи № 1 «Калинка» ДНЗ № 1

«Чебурашка» м. Глухова, Сумська область. Одночасно ми проаналізували екран захворюваності дітей за наступними критеріями:

- високий рівень захворюваності – 3-5 днів на місяць;
- середній рівень захворюваності – 3 дні на 3 місяця;
- низький рівень захворюваності – 3 дні на 6 місяців.

З аналізу відповідей батьків на питання анкети можна зробити такі висновки: ранкову гімнастику роблять лише 30% дітей. Загартовуючи процедури з дітьми проводять 65% батьків, 50% батьків проводять загартовуючи процедури повітрям та сонцем, 65% – водою. Батьки знайомі з правилами загартування сонцем, але частина батьків не знають правил загартування водою, та повітрям. 55% респондентів проводять рухливі ігри з дітьми, але не регулярно. Також в деяких родинах не дотримуються режиму дня, діти не прибирають своє робоче місце. До гігієнічних навичок привчають своїх дітей лише 60% батьків.

Аналіз причин, чому батьки недостатньо використовують відомі засоби фізичного виховання зі своїми дітьми, показав, що основною причиною є завантаженість батьків роботою (60% від кількості батьків, які дали відповідь «ні»). Решта батьків (40%) вважають, що якщо дитина відвідує дошкільний заклад, тоді ця функція має повністю лягати на вихователів.

Аналіз захворюваності засвідчив, що 50% дітей мають високий рівень захворюваності. Серед них, в основному діти, які не займаються ранкової гімнастикою і мають низький рівень рухової активності. Середній рівень захворюваності мають 9 дітей (45%) і низький – 1 дитина (5%).

Отже, результати дослідження виявили необхідність проведення формуючого експерименту, під час проведення якого потрібно підібрати комплекси гігієнічних зарядок, рухливих ігор, провести бесіди з батьками щодо методики проведення загартування водою та повітрям, формування у дітей гігієнічних навичок тощо.

Для підвищення рухової активності дітей дошкільного віку ми запропонували батькам проводити разом з дітьми рухливі ігри на природі.

Цінність рухливих ігор полягають у тому, що вони впливають на розвиток важливих фізичних якостей – швидкості, спритності, витривалості тощо.

Також ми порекомендували батькам дотримуватися режиму дня дитини, прививати їм гігієнічні навички. Провели бесіди щодо методики загартування водою і повітрям.

Після формуючого етапу експерименту, ми знову провели анкетування батьків та проаналізували екран захворюваності дітей.

З аналізу відповідей батьків на питання анкети можна зробити наступні висновки: ранкову гімнастику з дітьми почали робити 85% батьків, загартовуючи процедури з дітьми проводять 90% батьків, 75% сімей проводять загартовуючи процедури повітрям та сонцем 80% – водою. Батьки стали привчати дітей до дотримання режиму дня (75%), прибирати своє робоче місце (90%), виховувати гігієнічні навички (85%).

Отже, фізичне виховання дошкільного віку в сім'ї спрямоване на застосування фізичних вправ, чітке дотримання режиму дня, раціональне харчування, правильне використання природних факторів: сонця, повітря та води.

На підставі проведеного експериментального дослідження ми визначили найбільш ефективні та дієві засоби фізичного виховання дітей у сім'ї. Ними є традиційні засоби фізичного виховання – ранкова гімнастика, фізичні вправи, формування гігієнічних навичок у дошкільників, використання загартовуючих процедур, рухливі ігри на повітрі.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо в пошуках інноваційних оздоровчих засобів та технологій фізичного виховання дітей у дошкільному навчальному закладі та сім'ї.

Література

1. Вільчковський Е. С. Розвиток рухової функції у дітей / Е. С. Вільчковський. – Київ : Здоров'я, 1983. – 205 с.

2. Глазиріна Л. Д. Фізична культура – дошкільнятам / Л. Д. Глазиріна. – Х. : Основа, 2000. – 270 с.

3. Юрко Г. П. Физическое воспитание детей дошкольного возраста / Г. П. Юрко, В. П. Спирина, Р. Г. Сорочек. – М. : Педагогіка, 1998. – 286 с.

4. Вавілова Є. М. Вивчайте стрибати, бігати, лазити, метати / Є. М. Вавілова. – К. : Освіта, 1999. – 174 с.

5. Бабюк С. М. Вплив фізичного виховання у сім'ї на формування фізичної вихованості дітей 5-6 років / С. М. Бабюк // Педагогічна освіта: теорія і практика : зб. наук. праць. – Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2010. – Вип. 4. – С. 237-241.

КОУЧИНГ ЯК ІННОВАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ ПСИХОЛОГО- ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ОСОБИСТІСНОГО САМОРОЗВИТКУ СТУДЕНТІВ У ВНЗ

Наталія Ткачук

ВКНЗ «Коростишівський педагогічний

коледж імені І. Я. Франка»

Житомирської обласної ради

Науковий керівник – викладач Марченко Т.В.

Сьогодні надзвичайно актуалізується проблема психолого-педагогічної підтримки особистісного саморозвитку студентів у ВНЗ у зв'язку із тим, що метою освіти в сучасному суспільстві є створення умов для самовизначення і самореалізації особистості. На жаль, ця мета не може бути реалізована тільки в рамках навчання і виховання. Виникає необхідність включати в освітній процес психолого-педагогічну підтримку розвитку особистості.

Психолого-педагогічна підтримка особистісного саморозвитку студентів у ВНЗ – нове поняття для вітчизняної системи освіти. Так, психолог А. Андреева розглядає психолого-педагогічну підтримку як процес [1]. Вона пояснює, що дорослий (педагог) у процесі підтримки зосереджується на

позитивних сторонах і перевагах дитини з метою зміцнення її самооцінки, допомагає дитині повірити в себе і свої здібності, допомагає уникнути своїх помилок і підтримує дитину при невдачах.

О. Газман [3] в концепції «Педагогічна підтримка дитини та процесу її розвитку», теоретично обґрунтовуючи ідею психолого-педагогічної підтримки, зазначає, що суть її полягає в тому, щоб допомогти учневі подолати ту чи іншу перешкоду, трудність, орієнтуючись на наявні у нього реальні та потенційні можливості та здібності, розвиваючи потребу в успішності самостійних дій. Ключове слово тут – «допомога» дитині.

Психолого-педагогічна підтримка в системі вищої освіти України – це надання допомоги студентові у подоланні перешкод або труднощів, що виникають у процесі навчання, його повноцінної соціалізації та реалізації особистісних можливостей. Вона характеризується специфічними способами і прийомами взаємодії педагога та студента й орієнтована на розвиток та саморозвиток його індивідуальності, самовизнання і самореалізацію [6].

Головне – вчасно підтримати. У зв'язку із цим, виникає необхідність включати в освітній процес ВНЗ професійних психологів, які володіють в достатній мірі навичками роботи із новими інформаційними і комунікаційними технологіями, виконують свої функціональні обов'язки в новому середовищі навчання і здатні здійснювати психолого-педагогічну підтримку розвитку особистості.

Метою психолого-педагогічної підтримки студентів є створення сприятливого психологічного клімату в процесі навчання. Крім цього не менш важливою метою є надання допомоги студентам у виробленні індивідуальної освітньої траєкторії, орієнтованої на ефективне поєднання різних форм навчання.

Психолог працює з наступними учасниками навчального процесу: із студентами, викладачами, авторами курсів і з координаторами навчальних програм. Ряд сучасних авторів, зокрема О. Газман, М. Моїсеєва, О. Лисенко, К.Кретов, О. Єлагіна [3; 5], пропонують оригінальну концепцію психолого-

педагогічної підтримки особистісного саморозвитку студентів у ВНЗ. На їх думку, організація такої психолого-педагогічної підтримки передбачає кілька етапів роботи: аналітико-діагностичний; просвітницький; консультативний; методичний. Розглянемо кожен з цих напрямів більш детально.

Аналітично-діагностичний етап. Психолог на цьому етапі допомагає:

- проводити діагностику особистісної, інтелектуальної та мотиваційної сфер студента для забезпечення індивідуального підходу в навчанні;
- оволодіти навичками спілкування;
- вирішити конфліктні ситуації, пов'язані із спілкуванням у процесі навчання;
- розв'язати індивідуальні проблеми учасників навчального процесу;
- організувати та провести моніторинг якості навчання (анкетування, тести, спостереження, групові якісні методи);
- організувати та провести моніторинг взаємодії учасників навчального процесу (анкетування, тести, спостереження).

На просвітницькому етапі психолог сприяє:

- організації різних заходів, спрямованих на підвищення загальної психологічної грамотності учасників навчального процесу;
- розробці рекомендацій із питань психологічної підтримки учасників навчального процесу (забезпечення необхідної теоретичної інформацією, результатами досліджень і т.д.);
- формуванню навчальних груп (дає прогноз сумісності та результативності).

На методичному етапі психолог спільно з викладачем, що здійснює навчання, створює психологічну компоненту курсу. Йдеться про певні психологічні механізми, що забезпечують високий рівень мотивації та індивідуально-диференційований підхід до навчання. Для реалізації цієї мети психолог:

- допомагає у відстеженні та регуляції (підтримці) мотивації навчання;

- відстежує специфічні труднощі, пов'язані зі спілкуванням як у середині навчальної групи, так і поза її межами.

На етапі консультування психолог здійснює індивідуальне консультування студентів (із питань мотивації, самооцінки, особливостей когнітивної сфери, самоорганізації, професійної спрямованості тощо) для визначення індивідуальної траєкторії навчання; консультує щодо формування змістовних модулів (із урахуванням індивідуальних особливостей студентів) та з питань організації та проведення контрольних заходів.

У цьому контексті перспективною, на наш погляд, є концепція освітнього коучингу – напрямку психолого-педагогічної підтримки особистісного саморозвитку студентів у ВНЗ. Технологія коучингу здебільшого досліджувалася зарубіжними науковцями у бізнес сфері. Так, Дж.О'Коннор досліджував сутність та наукову основу коучингу, описав використання коучингу через нейролінгвістичне програмування.

Вчені П. Зеус, Дж. Уїтмор виокремлювали основні види коучингу: лайф коучинг, бізнес коучинг та адміністративний коучинг. Т. Голві та Дж.Уїтмор, крім бізнес коучингу, впроваджували спортивний коучинг. Х.Пейдж, М. Чідіак, С.Колінс, Р. Кілбург займалися питанням адміністративного коучингу. В освітній сфері досі мало спеціальних досліджень із цього питання, що свідчить про актуальність даної проблеми у педагогічній науці та практиці. В основу освітнього коучингу покладено формулювання і максимально швидке досягнення мети шляхом мобілізації внутрішнього потенціалу, засвоєння провідних стратегій отримання результату, розвиток і вдосконалення необхідних здібностей і навичок особистості.

Основні ідеї концепції освітнього коучингу:

1. Розвиток людини як пріоритетний напрям в освіті.
2. Розкриття потенціалу людини для максимального його використання.
3. Допомога людині розвивати компетенції й усунути обмеження для досягнення особистісно значущих та стійких змін у професійній та особистій сферах життя.

4. Допомога людині вчитися. Коуч (психолог) залучається для того, щоб у співпраці з клієнтом виробити та відокремити цілі та завдання й розробити план дій щодо досягнення цих цілей.

5. Ґрунтується на природі коучингових відносин, основою яких є плідна, активна співпраця коуча та клієнта. Ці відносини – альянс між двома рівними партнерами, що спрямований (мета якого) на досягнення потреб науково-педагогічного працівника.

6. Синтезує елементи коучингу та самокоучингу задля прискорення бажаних та очікуваних змін у результатах особистісного розвитку студента.

На нашу думку, адаптація вищої школи до нових умов у соціальному, економічному, політичному житті може відбутися лише на основі позитивного ставлення до особистості студента, розкриття його можливостей.

Основний обов'язок коуча, на наш погляд, полягає в тому, щоб знайти краще в особистості студента. Основний обов'язок студента полягає в тому, щоб взяти на себе відповідальність за вирішення поставленого завдання і виконати все, про що він домовився з коучем.

Кінцевим результатом освітнього коучингу є розвиток особистості. Тому що в його основі покладені механізми. Відповідач і коуч завжди націлює студента на подальший саморозвиток. Використання механізму спрямованого саморозвитку, на якому ґрунтується освітній коучинг, забезпечить відповідний розвиток студента і надасть можливість більш ефективно використовувати свої природні ресурси.

Подальші дослідження передбачається провести в напрямку вивчення моделей освітнього коучингу.

Література

1. Андреев А.А., Солдаткин В.И. Дистанционное обучение: сущность, технология, организация. / А. А. Андреев, В. И. Солдаткин – М.: Изд-во МЭСИ, 1999.

2. Борова Т. А. Концепція освітнього коучингу [Електронний ресурс]. / Т. А. Борова – Режим доступу:

<http://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2011-12/11btaecc.pdf>

3. Газман О.С. Педагогическая поддержка детей в образовании как инновационная проблема / О. С. Газман // Новые ценности образования: десять концепций и эссе. – М.: Инноватор, 1995.

4. Малышева Е.В. Психолого-педагогическая поддержка дистанционного обучения [Электронный ресурс]. / Е. В. Малышева – Режим доступа: http://www.edit.muh.ru/content/mag/trudy/03_2010/06.pdf

5. Моисеева М.В., Лысенко О.Ю., Кретов К.П., Елагина О.Б. Концепция психолого-педагогической поддержки дистанционного обучения [Электронный ресурс]. / М. В. Моисеева, О. Ю. Лысенко, К. П. Кретов, О. Б. Елагина – Режим доступа: <http://www.websoft.ru>

6. Педагогическая поддержка ребенка в образовании : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Н. Н. Михайлова, С. М. Юсфин, Е. А. Александрова и др. под ред. В. А. Сластенина, И. А. Колесниковой ; науч. ред. Н. Б. Крылова. – М. : Издательский центр «Академия», 2006. – 288 с.

7. Романова С. М. Коучінг як нова технологія в професійній освіті [Електронний ресурс]. / С. М. Романова – Режим доступу: <http://ecobio.nau.edu.ua/index.php/VisnikPP/article/viewFile/2145/2136>

ОБРАЗОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ УЯВИ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Євгенія Токарська

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к.пед. н., доцент Лисакова І. В.

Уява як основа будь-якої творчої діяльності однаково проявляється у всіх сторонах життя, роблячи можливим художню, наукову і технічну творчість. Тому все, що оточує нас і що зроблено рукою людини, весь світ культури, на

відміну від світу природи, - все це є продуктом людської уяви і творчості, заснованій на цій уяві [1, с. 5].

Уява - це спосіб створення нових образів на основі оперування враженнями, уявленнями, знаннями, здобутими раніше. Американський психолог Е. Фромм дав таке визначення уяві: «Це здатність дивуватися і пізнавати, вміння знаходити рішення в нестандартних ситуаціях; це спрямованість на відкриття нового і здатність глибокого усвідомлення свого досвіду» [3, с. 35].

Процеси творчої уяви є дуже складними і залежать від цілого ряду різних факторів. Перш за все, від досвіду, а досвід дитини складається і росте поступово, він відрізняється глибокою своєрідністю в порівнянні з досвідом дорослого. Уява визначається також ставленням до середовища, яке своєю складністю або простотою, своїми традиціями і впливами стимулює і спрямовує процес творчості. Інтереси дитини і дорослого різні, і тому зрозуміло, що уява у дитини працює інакше, ніж у дорослого [1, с. 26].

Діти можуть зі всього зробити все, говорив Й.-В. Гете, і ця невимогливість, невибагливість дитячої фантазії, яка вже не вільна у дорослої людини, приймалася часто за свободу чи багатство дитячої уяви. Дитина повністю довіряє образу уяви, доросла ж людина критично ставиться до нього, і вирішує, може так бути чи ні. Уява дітей, в порівнянні з дорослими, більш активна, динамічна, бурхлива, рухлива. К. Ушинський порівнював уяву з метеликом, який швидко перелітає з квітки на квітку, не спробувавши нектару.

До образотворчої діяльності відносяться малювання, аплікація, ліплення та конструювання. Малюючи, дитина виявляє своє прагнення до пізнання навколишнього світу, і по малюнку певною мірою можна з'ясувати рівень цього пізнання. Чим більше розвинене у дітей сприйняття, спостережливість, чим ширший запас їх уявлень, тим повніше й точніше відображають вони дійсність у своїй творчості, тим багатші, виразніші їх малюнки. В образотворчій діяльності 6-річних дітей знаходять відображення такі специфічні особливості їх мислення як конкретність, образність. Ця діяльність дитини найтіснішим

чином пов'язана не тільки з окремими психічними функціями (сприйняттям, увагою, пам'яттю, мисленням), але і з особистістю в цілому. У ній виявляються інтереси дитини, темперамент, деякі статеві відмінності.

Ліплення дозволяє зобразити предмети в тривимірному просторі. В ході ліплення дитина може передати форму людини, тварин, птахів, фруктів, посуду і т.д. Цінно, що властивості використовуваних в ліпленні матеріалів дозволяють неодноразово змінювати форму, досягаючи бажаної виразності. Саме розвитку здатності передачі виразності образу в ліпленні необхідно приділити особливу увагу в роботі з дітьми, які готуються до школи. Важливо, щоб дитина уміла виліпити не просто фігуру людини, а людини певного віку, героїв конкретної казки - Незнайка, Чебурашку і т.д. Вона повинна уміти передати рухи людини, тварин, відображаючи характер образів і динаміку дій.

Займаючись аплікацією, діти вчаться вирізувати з паперу різноманітні сюжети, візерунки, орнаменти. Аплікація може бути як предметною так і сюжетною. Найбільш проста з них предметна аплікація. У цьому випадку тло і розміщені на ньому предмети та фігури підкреслюють значущість об'єкта, розташовують його у відповідне казково-ігрове середовище.

Сюжетна аплікація включає розміщення декількох різних об'єктів, пов'язаних разом загальною темою або історією. Перш ніж розпочати таку роботу, треба продумати, що, де, як і навіщо буде розташовано. Таким чином, робота над сюжетними аплікаційними дозволяє розвивати у дітей почуття пропорції і композиції.

Діти виконують як індивідуальні, так і колективні роботи. Вони вчаться акуратності, посидючості, освоюють основні прийоми вирізування, правила роботи з клеєм [2, с.423].

Конструювання – це продуктивна діяльність, в процесі якої створюються різноманітні іграшки з різних матеріалів або споруди з будівельних матеріалів та конструкторів. Виділяються два види конструювання: технічне і художнє. До технічного конструювання відносять конструювання з будівельних матеріалів (дерев'яних, пофарбованих або нефарбованих деталей геометричної форми), з

деталей конструкторів які мають різні способи кріплення, з великогабаритних модульних блоків, деякі способи конструювання з паперу, картону, коробок, катушок та інших матеріалів; до арт - конструювання з природного та непридатного (використаного) матеріалу, з паперу.

В технічному конструюванні діти в основному відображають реально існуючі об'єкти, а також свої асоціації з образами з казок, фільмів. При цьому вони моделюють основні структурні та функціональні ознаки об'єктів і образів: будівля з дахом, вікнами, дверима; корабель з палубою, кормою, штурвалом і т.п.

В художньому конструюванні діти, створюючи образи, не тільки відображають їх структуру, а й висловлюють своє ставлення до них, передають їх характер, користуючись кольором, фактурою, формою, що призводить, за висловом О.В. Запорожця, до «формування своєрідних емоційних образів». Діти з задоволенням займаються конструюванням на прогулянці, використовуючи як різний природний матеріал, так і різноманітні упаковки, в тому числі картонні коробки різного розміру, палиці, мотузки, пінопласт, пластикові пляшки і т.п. В цілому конструювання має багато спільного з образотворчою діяльністю, бо створюючи будь – яку конструкцію, слід обмірковувати задум, виконати ескіз у вигляді малюнка на папері, уявити оформлення предмета не лише у відношенні форми, додаткових деталей, але й кольору.

Дуже часто конструювання, малювання, аплікації та ліплення відбуваються в процесі гри, доповнюють її, а зроблені вироби діти завжди використовують в ній, що сприяє розвитку уяви. Тому необхідно організовувати різні види ігор: сюжетно-рольові, ігри-драматизації, будівельно-конструктивні, в яких тематика дозволяє дітям проявити свою креативність. Це такі ігри як “Настрій в кольорі”, “Чарівні кола”, “Домалой фігурку”, “Незакінчений рисунок”, “Ляпки”, “Колобок”, “Ріпка”, “Побудуй кольоровий місток через річку”, “Казкові будиночки”, “Улаштуймо для ляльки спальну кімнату” та інші.

"Витоки уяви і обдарування дітей - на кінчиках їхніх пальців. Від пальців, образно кажучи, йдуть найтонші нитки - струмочки, які живлять джерело творчої думки. Іншими словами, чим більше майстерності в дитячій руці, тим розумніша дитина "- стверджував В.А. Сухомлинський [4, с.567]. Ось чому так важливі в дошкільному віці заняття будь-якою ручною працею, зокрема образотворчою діяльністю. Вони слугують поліпшенню всіх функцій дитини, крім всього, процесам художньої освіти і естетичного виховання дітей, допомагають навчити дітей бачити прекрасне, розуміти й цінити твори мистецтва, красу і багатство рідної природи.

Отже, особливості розвитку уяви у дітей старшого дошкільного віку полягають у тому, що в дошкільному віці уява стає особливою діяльністю, в якій дитина освоює прийоми і засоби створення образів. Уява набуває довільного характеру, припускаючи створення задуму, його планування і реалізацію, що важливе в плані освоєння дитиною всіх етапів людської діяльності.

Література

1. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте. / Л.С.Выготский. - СПб, 1997. - 97 с.
2. Кирилова Г.Д. Реалістичні тенденції в уяві дітей [Текст] / Г. Кіріллова // Дошкільне виховання. – 2001. – № 12. – С. 26-28.
3. Пономарьов Я. А. "Психологія творчості" / Я. А. Пономарев. – М. : Наука, 1990 р. – 304 с.
4. Психологія: Підручник / Под ред. А. А. Крилова. – М. : Просвещение, 2000. – 662 с.

МОРАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Вікторія Фалько

Професійно-педагогічний коледж

Глухівського НПУ імені Олександра Довженка

Науковий керівник - Біліченко Т. М.

Сучасне українське суспільство перебуває в стані системної кризи. Причому, кризові явища відзначаються в усіх сферах суспільства: економічній, політичній, соціальній, духовній. Про такий стан культури свідчать наступні ознаки: втрата культурної спільності парадигмою; дискредитація і втрата традиційної системи цінностей; становлення нової соціальної системи - різке розшарування на багатих і бідних; посилення нестабільності; активізація різних форм відчуження; криміналізація громадських відносин. Метою життя стає кар'єризм. Формується суспільство споживачів з новим типом громадянина - людини "масової" з "масовою" свідомістю. Його основною характеристикою є те, що він «як усі», без прагнення до внутрішніх зміни і розвитку, з некритичністю сприйняття і оцінкою, з духовною інфантильністю, байдужістю. Зруйновано моральні уявлення про шлюб та сім'ю: майже повністю втрачено уявлення про необхідність довічної вірності подружжя та нерозривність шлюбів, а подружжя і виховання дітей стали сприйматися як тяжкий небажаний тягар. Зруйновано фундамент сім'ї: зруйнована ієрархія сімейних відносин, втрачений традиційний уклад сімейного життя, порушені родові і сімейні зв'язки між поколіннями. Традиційні відносини послуху, шанування і поваги старших витіснено із сучасного життя і замінено активним протистоянням авторитету дорослих, ігноруванням думки батьків. Спостерігається, також, і те, що велика частина батьків прагне «відкупитися» від особистого спілкування з дитиною дорогими подарунками, комп'ютерною чи іншою технікою, позбавляючи дітей живої участі, підтримки та уваги. А також проявляють

вважаючи неграмотність у питаннях пріоритетів розвитку та виховання в різні періоди дитинства.

Наслідком кризи є численні проблеми дитинства: великий відсоток дітей з відхиленнями від норми у стані здоров'я, частина таких проблем спровокована порушеннями внутрішньо сімейних батьківських та дитячо-батьківських відносин. Порушено процеси формування орієнтації моральних цінностей: у дітей дошкільного віку дає збій засвоєння системи моральних еталонів. Під впливом засобів масової інформації сучасні діти-дошкільнята персоніфікують себе не з позитивно орієнтованими героями, а з відьмами, чарівниками, мутантами, мріючи, насамперед, про вседозволеність і особисту могутність. Внаслідок переважання нецензурної лексики, реклами, вільного доступу до Інтернету відбувається спотворення життєвих і моральних цінностей підростаючого покоління.

Таким чином, зниження показників морального розвитку особистості сьогодні відбувається вже з дошкільного віку. Однією з основних причин погіршення морального стану дітей є руйнування природних інститутів соціалізації сім'ї та дитячого співтовариства, а також зміна загальної орієнтації виховання з колективістської на індивідуальну модель в умовах навколишнього соціокультурного середовища, що безпосереднім чином впливає на формування особистості дитини.

У педагогічному словнику Б. Черник дає таке визначення соціокультурного середовища: «це конкретний, безпосередньо даний кожній дитині соціальний простір, за допомогою якого вона активно включається в культурні зв'язки суспільства, сукупність різних умов життєдіяльності та соціальної поведінки» [1]. Але ціннісний вакуум, який виник, бездуховність, обумовлена відчуженням людини від культури, як способу збереження і передачі цінностей, ведуть до трансформації розуміння добра і зла у підростаючого покоління і ставлять суспільство перед небезпекою моральної деградації. Тенденції виховання в сучасній соціокультурній ситуації зводяться до одностороннього посиленого інтелектуального розвитку дитини. Починаючи

з молодшого віку, прикладається безліч зусиль і уваги саме процесу навчання: читанню, розвитку мовлення, вивченню математики, танців, спорту. Але в умовах перетворення українського суспільства, прискорення темпів соціального і науково-технічного прогресу виникає потреба в людях ініціативних, творчих і незалежних від штампів і стереотипів мислення. Разом з тим, моральний потенціал особистості не формується сам по собі, раптово; розвиток його має бути перманентним і починатися вже з перших днів життя дитини. Більш того, на думку Н.Александрової, формування морально-культурних цінностей, правил поведінки і спілкування не повинно залишатися без уваги [2, с. 25].

Моральний розвиток глибоко свідомий і ґрунтується на прийнятих людиною моральних принципах, на його світогляді. Проте в тому віці, про який йде мова, особливостями моральності є розвиток узагальнених уявлень про правдивість, справедливість, сміливість, скромність, дружбу. Складаються перші моральні оцінки, судження, початкове розуміння громадського сенсу моральних норми. Формуються не тільки моральні якості, але й почуття. Проте, дитина ще не здатна до свідомих моральних вчинків, під керівництвом дорослих вона засвоює звичні норми поведінки, які відповідають нормам моралі і етики, прийняті в нашому суспільстві. Саме тому, величезне значення для повноцінного психічного та особистісного розвитку дитини має сім'я. Саме в цьому середовищі засвоюються, копіюються зразки реагування на різні ситуації, на ставлення до різних об'єктів і явищ життя. Найчастіше копіювання відбувається на підсвідомому рівні. Такий підхід у вихованні не вимагає від батьків спеціальної підготовки або роботи з дітьми, але є значущим, формуючи поведінкові навички підростаючого покоління. Багато батьків не тільки стихійно долучають дітей до моральних цінностей, а й осмислюють різні методи і прийоми за допомогою читання книг, перегляду мультфільмів з обговоренням тих чи інших моральних або аморальних вчинків героїв, бесід на моральні теми. Але також більша частина батьків і не підозрюють, що вони завдають шкоди моральному і психічному розвитку дитини своєю негативною

поведінкою, дезорієнтуючи тим самим в соціокультурному просторі. Моральна свідомість, тобто виникнення оціночних суджень, що пояснюється виникненням інтересу у дітей до вчинків оточуючих і є одним з показників того, що дитина, опанувавши правила і норми і сприймає поведінку оточуючих через призму цих уявлень. У них складаються етичні еталони - зразки, що містять узагальнене уявлення про позитивну і негативну поведінку, на основі якої виникають моральні оцінки. В першу чергу, етичні еталони прищеплюють дітям дорослі, батьки і вихователі.

Показником морального розвитку дітей дошкільного віку є морально-ціннісні орієнтації, що визначають вибір між добром і злом. Дитина робить такий вибір не в силу необхідності, а в силу свого власного розуміння цієї необхідності. У цьому випадку свобода є підставою або підсвідомим вибором і формується в ході здобуття особистого досвіду [3, с. 84]. Більш того, необхідно сприяти тому, щоб дитина могла осмислювати цінності і встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між поведінкою і вчинками людей. Для цього дорослі в різних видах дитячої діяльності орієнтують дитину на базові цінності: «добро», «зло», «віру», «любов».

Завданнями дорослих є самовдосконалення особистості, прояв любові та розумності у вихованні підростаючого покоління, відновлення авторитету батьків, шанування і повага до культури сім'ї, розвиток в дітях здібностей бачити у вчинках оточуючих або персонажів книг і мультфільмів тільки хороше, орієнтування на споглядання доброго і позитивного, на співчуття і взаємодопомогу [4, с. 43]. Процес становлення морального розвитку дітей може здійснюватися не тільки усвідомлено, але і несвідомо, а найбільш інтенсивний саме період дошкільного віку, тому важлива правильна організація морального розвитку дитини з самого раннього дитинства, велика заслуга якої належить грамотній участі дорослих. В іншому випадку не виключається виникнення проблем які складно усунути. Дитина переймає у старших стиль поведінки, манери, звички, мову, а також ставлення до інших людей, тварин, предметів. Так, слова «добре» і «погано» спочатку висловлюють ставлення дорослого, а

дитина лише згадує і повторює їх у схожих ситуаціях. Дорослий вчить оцінювати вчинки і викликає у неї відповідне емоційне ставлення. Закріплюючись у свідомості, такі оцінки включаються до її власної реакції, висловлюючи позитивне або негативне ставлення до себе і вчинків інших.

Резюмуючи вище сказане, зазначимо, що в умовах кризової соціокультурної ситуації, коли внутрішньо сімейні батьківські та дитячо-батьківські стосунки знаходяться на стадії нерозуміння, неповаги і обтяжені соціальними обов'язками і матеріальними турботами, слід взяти до уваги, що важливим фактором саморегуляції поведінки батьків є самовдосконалення особистості. Протягом періоду дорослішання дітей, коли головними особливостями морального розвитку цього вікового періоду є запам'ятовування і наслідування манерам поведінки і спілкування дорослого, соціально-моральний аспект формування особистості дитини полягає в можливості створення батьками етично і морально сприятливих умов для засвоєння дітьми позитивно-морального досвіду.

Література

1. Педагогический терминологический словарь «Академик». [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://pedagogical_dictionary.academic.ru/
2. Александрова Н.С. Интеграция педагогического и культурологического знания в духовное воспитание личности / Н. С. Александрова // Педагогика. Общество. Право. – 2013. – № 2(6). – С. 22– 35.
3. Слостенин В.А., Чижова Г.И. Введение в педагогическую аксиологию: учебное пособие для студентов педагогических вузов. / В. А. Слостенин, Г. И. Чижова – М. : Академия, 2003. – 192 с.
4. Широких О. К вопросу о формировании нравственных ценностных ориентаций / О. Широких, Н. Космачева // Дошкольное воспитание. – 2008. – № 4. – С. 42–46.

ОСОБЛИВОСТІ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Ірина Фатич

*Красноградський коледж Комунального закладу
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»*

Науковий керівник – викладач Абасалієва О.М.

Життя людини постійно ставить перед нею гострі й невідкладні завдання і проблеми. Виникнення таких проблем, труднощів, несподіванок означає, що в оточуючій нас дійсності є ще багато невідомого, прихованого. Набуває актуальності більш глибоке пізнання світу, відкриття в ньому все нових і нових процесів, властивостей та взаємин. Тому, які б нові віяння, народжені вимогами часу, не проникали в школу, як би не змінювалися програми і підручники, формування культури інтелектуальної діяльності учнів завжди було і залишається одним із основних загальноосвітніх і виховних завдань.

На сучасному етапі, дуже важливими є креативні та неординарні способи вирішення проблем, що проявляються у нестандартному та творчому мисленні, які є затребуваними суспільством. З метою досягнення успішності особистості, слід особливу увагу звертати на розвиток неординарності мислення.

Про необхідність сприяння розкриттю творчого потенціалу особистості, свідчать дослідження В.О.Моляко, О.Л.Музики, Г.С.Костюка, Б.М.Теплова, О.М.Матюшкіна, Я.О.Пономарьова, Н.В.Кузьміна [1, 2]. У своїх працях автори підкреслювали, що творчість є специфічною формою взаємодії людини зі світом, яка, окрім задоволення, створює передумови для духовного зростання, розвитку здібностей, як складного психолого-педагогічного явища, яке потребує цілеспрямованої, систематичної роботи. Психологія творчого мислення відноситься до недостатньо вивченої та дослідженої проблеми, незважаючи на те, що здійснено значну кількість теоретичних та експериментальних досліджень як у загальній психології, так і в спеціальних її галузях, розроблено оригінальні методики експериментальних досліджень

творчого мислення. Увага до цієї проблеми завжди була в колі психолого-педагогічних досліджень [1].

Особливої актуальності на сучасному етапі розбудови нашої держави набувають проблеми формування творчої особистості. Одним з основних завдань української школи є виховання творчої особистості учня. Підвищення інтелектуального потенціалу нації і розвиток творчої особистості є однією з найактуальніших цілей освіти. З цією метою мають бути створені максимально сприятливі умови для прояву та розвитку здібностей і таланту дитини, для самовизначення і самореалізації. Підґрунтям творчих здібностей мають бути задатки, притаманні кожній людині. Але чи будуть вони перетворені на здібності – залежить від оточення дитини. Діяльність педагога в контексті виявлення закладених природою індивідуальних особливостей учнів ще з першого класу повинна спрямовуватися на:

- навчання доводити починання до логічного завершення, надаючи можливість вихованцям виконувати більше навчальних завдань з обов'язковим підвищенням їх складності;

- використання творчої діяльності учнів при проведенні різних видів масових заходів, відкритих занять, свят;

- залучення до творчої пошукової роботи з використанням випереджувальних завдань;

- створення розвиваючих ситуацій, активне залучення до участі в конкурсах, змаганнях, виставках, стимулюючи і підтримуючи ініціативу учнів та самостійність;

- організацію проблемних ситуацій, що вимагають альтернативи, прогнозування, уяви, розвитку критичного сприйняття дійсності [2].

Хоча дана проблема досить докладно розглядається в психолого-педагогічній та методичній літературі, проте в освітній практиці належної уваги не отримала.

Предмет нашого дослідження – особливості креативного мислення учня початкової школи.

Об'єкт – особливості мислення дитини.

Метою дослідження є вивчення особливостей креативного мислення молодших школярів.

Основними методами дослідженні стали: теоретичний аналіз джерельної бази, експеримент, спостереження, та такі методики – графічний тест нестандартності мислення Ясюкова та тест креативності Торранса.

Вибірка: учні третього класу (25 чоловік).

Дослідження показало, що після формуючого етапу експерименту, що був спрямований на розвиток оригінальності, швидкості, гнучкості, уяви, виразності, артистизму, покращилось творче мислення у молодших школярів.

Основними шляхами розвитку творчого мислення молодших школярів є наступні:

1. Створення необхідних, сприятливих умов у процесі навчання.
2. Використання творчих завдань на уроках.
3. Надання усіх можливих видів диференційованої допомоги учням при виконанні нестандартних завдань.

Звідки взяти навчальний час, який можна використати для ігор і творчості? Якщо залишитися в межах традиційних форм і методів навчання, то в структурі занять навчального часу для ігор не знайдеться. Але якщо відмовитись від деяких застарілих компонентів уроку, наприклад, тривалих нудних опитувань, навчальних розмов, то гра не лише органічно впишеться в структуру уроку, але й дозволить раціонально організувати навчальний час.

Хочеться, щоб кожна дитина розвивалася всебічно, і якщо в ній «дрімає» якийсь талант, то треба, щоб він розкрився на користь їй та іншим. Саме творчий підхід до учіння допоможе досягнути бажаних результатів.

Як говорив французький письменник та літературний критик Анатоль Франс: «Вчитися можна лише весело. Щоб перетравити знання, треба поглинати їх з апетитом» [2, 54].

У педагогічній психології проблема мислення – одна з найактуальніших. Вона органічно пов'язана з проблемою засвоєння і застосування учнями знань.

Вивчаючи мислення школярів, можна простежити діапазон їх можливостей у засвоєнні знань, оскільки саме за допомогою мислительної діяльності учні набувають знання і нові способи дій.

Не зважаючи на те, ще й досі не склалося єдиної думки про можливості та шляхи розвитку мислинневої діяльності учнів, незаперечним є той факт, що за короткий термін навчання (1-4 кл.) мислення школяра зазнає значних змін – від моменту вступу до школи і до переходу в середні класи воно змінюється в аналітико-синтетичному аспекті.

До початку шкільного навчання у дітей достатньо розвинуті психічні функції, і вони психологічно готові до засвоєння системи знань.

Проблема розвитку творчого мислення у школярів на сьогодні є безперечно актуальною, оскільки високий показник рівня сформованості продуктивного мислення забезпечує успіх у будь-якій діяльності, серед яких на першому місці - навчальна. Творчий інтелект є міцним підґрунтям для майбутнього зростання особистості у всіх відношеннях.

Проте, формуванню креативної особистості перешкоджає існуючий у багатьох школах стандартний, типовий підхід у навчанні, відсутність належних наукових розробок з даної проблеми, наявність різноманітних точок зору щодо розуміння питання розвитку продуктивності мислення дітей.

Ефективність розвитку творчого мислення залежить від постійного застосування завдань, продуктивного характеру, де поєднується цілеспрямована робота педагогів та учнів.

Література

1. Барко В.І. Як визначити творчі здібності дитини / В.І. Барко, А.М.Тютюнников – Київ. Видавництво Україна – 1991. – 264 с.
2. Тихомирова А.Ф. Розвиток інтелектуальних здібностей школяра / А. Ф. Тихомирова–Ярославль – 1996. – 657 с.

ВИХОВАННЯ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ТОЛЕРАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ В ПРОЦЕСІ ВЗАЄМОДІЇ ДНЗ ТА СІМ'Ї

Юлія Федорович

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. н., доцент Шулигіна Р. А.

Виховання толерантної поведінки підростаючого покоління є однією з актуальних проблем сьогодення, оскільки необхідність створення у суспільстві моральної атмосфери, яка б сприяла утвердженню гуманного ставлення до людини в усіх ланках суспільного життя, вимогливості до себе й інших, чесності, довір'я, поєднаного з високою відповідальністю, значно посилює роль досліджуваної проблеми.

Базовий компонент дошкільної освіти в Україні визначає її головне завдання – допомогти дитині в оволодінні наукою життя. Оскільки сучасному суспільству необхідні життєздатні, творчі люди з високо розвиненим почуттям відповідальності, гідності, то пріоритетними з перших років життя є ціннісний, соціально-моральний та інші значущі напрямки розвитку особистості.

Дослідники проблем сім'ї одноставно переконують, що саме в родині діти отримують перші навички взаєностосунків, засвоюють перші соціальні ролі, усвідомлюють певні цінності і моральні норми, а стиль виховання батьків активно впливає на формування у дитини образу „Я” [3]. Разом з тим, сім'я не може забезпечити повноцінні умови для гуманної взаємодії і адаптації дитини в соціумі, бо в ній (сім'ї), зазвичай, дитина знаходиться у відносно ізольованому просторі, де, як правило, дорослий займає домінуючу позицію і не надає достатньої свободи недосвідченій дитині, намагаючись штучно відгородити її від життєвих негараздів. Тут важливу роль відіграє дошкільний навчальний заклад, який має підтримувати, спрямовувати, доповнювати виховний вплив батьків на дитину та чітко взаємодіяти з ними.

Відомо, що існує певна кількість сімей, де не надається належної уваги вихованню дітей, а інколи ігнорується повністю. Досліджуючи цю проблему, вітчизняний педагог І. Печенко наголошує на кричущому становищі дітей у неблагополучних сім'ях, в яких виявляється безвідповідальне ставлення батьків до виконання своїх виховних функцій, жорстоке поводження з дітьми, наявне фізичне та психічне насильство, агресія з боку батьків. При цьому найнегативнішим є те, що серед цих дітей 15 % (за даними соціальних органів) – діти дошкільного віку [1, 45-53].

На нашу думку, всі непорозуміння у стосунках дорослого з власною дитиною починаються від небажання зрозуміти і поступитися. Також ми поділяємо думку Н. Побірченко про те, що нерозуміння дитячої психології нерідко спричиняє неслухняність дітей, призводить до конфліктів у сім'ї. У таких випадках, коли виникає потреба посварити дитину, робити це необхідно тактовно, щоб не принизити її гідність [2, 154]. Тобто, виявити толерантність та повагу до дитини, що у подальшому має сприяти формуванню у неї зразка такої ж поведінки.

Відомі дослідники дошкільного дитинства (Л. Артемова, А. Богуш, Р. Буре, Н. Гавриш, О. Запорожець, В. Кузь, О. Кононко, В. Котирло, І. Рогальська та ін.) наголошують на тому, що родина і дошкільний навчальний заклад не можуть замінити один одного і мають взаємодіяти задля досягнення гармонійного розвитку дитини-дошкільника, виконуючи кожен свої специфічні виховні функції.

Достатньо глибоко, на нашу думку, аналізували і досліджували механізми удосконалення сімейного виховання та шляхи співпраці освітнього закладу із сім'єю О. Коберник та Л. Мотрич, які вбачали, що одним із таких механізмів має стати формування педагогічної культури сучасної сім'ї. Вони наголошують, що саме такій ідеї підпорядковані програми школи молодих батьків, педагогічної культури сім'ї та родинно-національного виховання, розроблені останнім часом науковцями лабораторії сімейного виховання Інституту проблем виховання АПН України. Зміст і пропонувані форми роботи

цих програм сприяють виробленню критичного ставлення батьків до особистої педагогічної діяльності, удосконаленню вміння аналізувати конкретні педагогічні ситуації і знаходити правильні рішення. „Головна ж виховна стратегія батьків – досягти балансу між милосердям і справедливістю, між ніжністю і вимогливістю між любов'ю і суворістю. У цьому виявляється педагогічна культура батьків” [3].

У відповідності з новими підходами у дошкільній педагогіці взаємодія ДНЗ і сім'ї спрямована на перехід від співпраці із сім'єю на рівні обміну інформації і пропаганди педагогічних знань до співпраці, як міжособистісного спілкування педагога і батьків на засадах спільності інтересів, партнерства, орієнтації на потреби сім'ї та емоційної взаємопідтримки (О. Арнаутова, Т. Доронова, В. Петровський та ін.). У цьому зв'язку, особливо цінними, на наш погляд, є розроблені В. Петровським етапи встановлення довірливо-ділового контакту між батьками та педагогами, які можуть закласти фундамент співпраці двох виховних інституцій, зокрема:

- формування позитивного образу дитини у батьків;
- формування знань про дитину, які не відомі батькам;
- ознайомлення вихователя із сімейними методами виховання;
- спільне дослідження і формування особистості дитини.

Тому наступним завданням, спрямованим на реалізацію першого напрямку роботи в межах нашого експерименту була співпраця із родинами дошкільнят. Педагогічну підтримку виховання толерантності в сім'ї ми окреслюємо як процес спеціально організованої взаємодії ДНЗ і сім'ї, що спрямований на мобілізацію внутрішніх ресурсів усіх членів родини, актуалізацію виховання толерантної поведінки та корекцію відповідних стосунків. Ця діяльність передбачала організацію і проведення у різних формах педагогічне просвітництво батьків з урахуванням принципів системності, послідовності та проходила за такими основними напрямами, зокрема:

Розширити обізнаність і поглибити уявлення батьків про поняття і характеристики „толерантності”, налагодити конструктивну співпрацю з

педагогічним колективом ДНЗ щодо означеної проблеми. З цією метою проводилися заходи щодо ознайомлення батьків із спеціальною літературою, організовувались ділові ігри, консультації, «круглі столи», батьківські збори, де обговорювались рекомендовані теми. Також відбулося святкування Міжнародного дня толерантності, у якому був задіяний весь педагогічний колектив закладу.

Сформувані усвідомлення важливості виховання вказаної якості у себе та в дітей, розвиток толерантного ставлення батьків до оточуючих та особливо до своїх дітей, усвідомлення дитячої індивідуальності, неповторності, розуміння їхніх успіхів, проблем та причин, щодо цього призводять. Організація педагогічної роботи з цього напрямку передбачала такі методи і форми її організації як: індивідуальні бесіди, консультацій, педагогічні лекторії, серії ділових ігор-занять, тренінги за типом „школи молодих батьків”, проведення відкритих вечорів, днів відкритих дверей, участь у благодійних акціях, виготовлення інформаційних стендів, розповсюдження пам’яток для батьків тощо.

Особливо ефективною формою роботи стала спільна праця батьків, педагогів та дітей на ділянках дошкільного навчального закладу. Працюючи разом кожен із учасників мав можливість глибше зрозуміти деякі особливості співпраці, взаєморозуміння, взаємозв’язків.

Ознайомити батьків з методами налагодження толерантних стосунків з дітьми. Для вирішення цього завдання ми організовували для батьків тренінг із вправлення побудови різних способів компромісного та терпимого рішення життєвих ситуацій, ознайомлювали з прийомами активного і ефективного слухання, з методами заохочення та допустимого покарання. У спільній роботі з родинами ми визначили найсприятливішу форму взаємодії між дорослими і дитиною, яка відображає її прийняття – співробітництво, а досить часто і компроміс. У ході аналізу різних ситуацій було доведено, що ті батьки, які у стосунках дотримуються співробітництва з дітьми, стають справжнім авторитетом для дитини, бо керують і дисциплінують її без застосування сили.

Такі батьки, як стверджує В. Мижа, своєю поведінкою надихають, пояснюють і стимулюють своїх дітей, а це за допомогою підтримки її відповідальності і незалежності сприяє розвитку компенсації та самореалізації особистості.

Отже, підсумовуючи можна зазначити, що розвиток комунікативних та інтелектуальних здібностей, розуміння дитиною самої себе та навколишніх людей, емоційне благополуччя і комфорт реалізується через любов до неї на засадах толерантності, поваги і співробітництва в системі чітко організованої взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї.

Література

1. Печенко І. П. Дитина в сучасному соціально-педагогічному просторі проблема захисту прав / І. П. Печенко // Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка. Серія «Педагогічні науки». – Полтава, 2005. – Вип. 6 (45). – С. 453.

2. Пробірченко Н. С. Невичерпне джерело народної мудрості / Н. С. Пробірченко // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / гол. ред. М. Т. Мартинюк; ред. кол. : В. Г. Кузь, Н. С. Пробірченко, О. М. Коберник. – Умань : Софія, 2008. – Ч.5. – С. 146-155.

3. Скрипник Н. І. Виховання толерантних взаємостосунків дітей старшого дошкільного віку : навчально-методичний посібник / Н. І. Скрипник – Умань : ПП Жовтий, 2011. – 99 с.

ПРОЕКТНИЙ МЕТОД У ДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Олена Фіщук

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – д. філос. н., професор Кочубей Н. В.

Стрімкі соціально-економічні зміни, що відбуваються в сучасному суспільстві, обумовлюють необхідних нових підходів до здійснення професійної підготовки фахівців. Поряд з традиційними функціями педагога (навчання, виховання, допомога в розвитку, робота з батьками і т.д.) в умовах модернізації освіти актуалізуються такі професійні функції, як прогнозування і проектування. Ця ідея широкого розуміння проектування знаходить все більшу підтримку в науково-педагогічних дослідженнях. Від випускників і потрібно нове професійне мислення, висока мобільність і компетентність, орієнтація на майбутнє, на творчий творчу працю. Суспільству потрібні сучасно освічені, активні й відповідальні фахівці, які можуть самостійно приймати рішення в ситуаціях вибору, прогнозуючи їх можливі наслідки.

Оволодіння уміннями педагогічного проектування має велике значення для розвитку автономності мислення педагога, є джерелом нового педагогічного знання, дозволяє активізувати розвиток його творчих здібностей, враховувати потреби та особливості педагогічного простору, сприяє формуванню інтелектуальної культури фахівця.

Існують різні підходи до визначення сутності педагогічного проектування. У дослідженні Є.С. Заїр– Бека проектування виступає як розробка ідей і програм діяльності з перетворення того, що є, в те, що має і може бути: прикладний науковий напрямок педагогіки і організує практичну діяльність, націлене на вирішенні завдань розвитку, перетворення, вдосконалення, розв'язання протиріч у сучасних освітніх системах [1].

Н.О. Яковлева визначає педагогічне проектування як відкриття, педагогічне винахідництво[4]. Педагогічне проектування у роботах В. І. Слободчикова розглядається як побудова розвиваючої освітньої практики, освітніх програм і технологій, способів і засобів педагогічної діяльності [2]. При цьому автор підкреслює, що педагогічне проектування включає ідеальне конструювання, яке втілюється в світньому проекті, та практичну його реалізацію, що є цілеспрямованою діяльністю щодо формування різноманітних ресурсів, які роблять проект реалістичним і прогнозованим.

Основоположником методу проектів став американський педагог На його думку, проект передбачає "енергійну, від усього серця діяльність [3].

У. Х. Кільпатрік вчений вважав, що весь навчальний процес повинен являти собою ряд дослідів, пов'язаних таким чином, щоб знання, придбані в результаті одного дослідів, служили розвитку і збагаченню ряду подальших дослідів. Навчання тому має здійснюватися через організацію цільових актів, що включають в себе:

- 1) постановку проблеми;
- 2) складання плану її реалізації;
- 3) оцінку її виконання.

Керівництво самостійною діяльністю при вирішенні цих проблем залишалося за вчителем. У.Х. Кільпатрік виділяв 4 види проектів:

- 1) творчий (продуктивний);
- 2) споживчий (розрахований на виготовлення предметів споживання);
- 3) проблемний (долає інтелектуальні труднощі);
- 4) проект-вправа.

Використання цих проектів, на думку У.Х. Кільпатрік, не тільки готує дитину до життя його після закінчення школи, але й допомагає йому організувати життя в сьогоденні. Прикладом навчання дитини за "методом проектів" може служити виконання такого завдання, як виготовлення паперового змія: намір дитини полягає в тому, щоб змія літав; цей намір, переходячи в ціль, визначає вибір плану його виготовлення, збірки матеріалу і

т.д. Успіх у роботі закріплює в думці дитини всі вдалі шаблі діяльності, які в подальшому він буде використовувати як власний досвід, власні "відкриття". Дитина зацікавлена в результатах своїх дій і несе за них відповідальність. В обов'язки ж учителя входить, спираючись на індивідуальні інтереси та особливості кожного, вивести його на шлях більш серйозних інтересів.

"Метод проектів" знайшов своє відображення в ідеях вітчизняних учених 20-х рр.: Б.В. Ігнат'єва, В.М. Шульгіна, Н.К. Крупської, Є.Г. Кагарова, М.В. Крупенина. Радянські педагоги вважали, що критично перероблений метод проектів мож забезпечити розвиток творчої ініціативи та самостійності в навчанні, зв'язок теорії з практикою.

М.Крупенина вважала, що метод проектів комплексно реалізує такі педагогічні принципи, як самодіяльність, співпрацю дітей і дорослих, врахування вікових, індивідуальних особливостей дітей, діяльнісний підхід, актуалізує суб'єктивну позицію дитини в педагогічному процесі з навколишнім середовищем.

За М.Крупениною проектний метод складається з 5-ти етапів:

- 1) постановка завдання;
- 2) розробка самого проекту прийнятого завдання;
- 3) організація громадської думки про здійснюваний захід;
- 4) безпосередньо [трудова діяльність](#);
- 5) облік виконаної роботи.

Російські вчені в 20-х рр.. ХХ століття виділяли наступні навчальні проекти:

- 1) за складом учасників - [колективні](#) та індивідуальні;
- 2) за цільовою установкою - ігрові, суспільно - корисні і виробничі;
- 3) за термінами реалізації-великі і малі.

У 30-х рр.. даний метод у Радянському Союзі був заборонений, тому що в його використанні були допущені перегини (повністю підмінялася класно - урочна система, не виконувалася програма навчання).

Трактування сутності методу проектів з урахуванням розширення сфери застосування методу від навчання до виховання, розвитку особистості дитини - спосіб організації педагогічного процесу, заснованого на взаємодії педагога і вихованця між собою і навколишнім середовищем у ході реалізації проекту - поетапної практичної діяльності по досягненню намічених цілей. Педагогічний процес накладається на процес взаємодії дитини з навколишнім світом, освоєння дитиною навколишнього середовища (природного і соціального), педагогічний вплив здійснюється у спільній з дитиною діяльності, спирається на власний досвід дитини. Працюючи за методом проектів, вихователь здійснює педагогічний супровід дитини у діяльності з освоєння навколишнього світу. Метод проектів можна представити як спосіб організації педагогічного процесу, заснований на взаємодії педагога і вихованця, спосіб взаємодії з навколишнім середовищем, поетапна практична діяльність по досягненню поставленої мети.

Узагальнивши історичний досвід розробки методів проектів, можна виділити наступні основні етапи:

1. Цілепокладання: педагог допомагає дитині вибрати найбільш актуальну і посильну для нього завдання на певний відрізок часу.

2. Розробка проекту – план діяльності по досягненню мети:

А) до кого звернутися по допомогу (дорослому, педагогу);

Б) у яких джерелах можна знайти інформацію;

В) які предмети використовувати (приналежності, обладнання);

Г) з якими предметами навчитися працювати для досягнення мети.

3. Виконання проекту – практична частина.

4. Підведення підсумків - визначення завдань для нових проектів.

Вданий час проекти класифікуються:

А) за складом учасників;

Б) за цільовою встановлення;

В) за тематикою;

Г) за термінами реалізації.

З огляду на вікові психологічні особливості дошкільнят, координація проектів повинна бути гнучкою, тобто вихователь ненав'язливо спрямовує роботу дітей, організовуючи окремі етапи проекту.

Всі проекти проводяться всередині дитячого саду, як правило, - між групами учасників, але бувають і особистісні, індивідуальні проекти (в образотворчій і словесній творчості). Так як провідним видом діяльності дошкільника є гра, то починаючи з молодшого віку використовується рольово-ігрові та творчі проекти. Основною метою проектного методу в дошкільних установах є розвиток вільної творчої особистості дитини.

Отже проект це базується на меті, прийнятій і освоєній дітьми, що є актуальною для них, це також дитяча самодіяльність, конкретна практична творча справа. Метод проектів актуальний і дуже ефективний. Він дає дитині можливість експериментувати, синтезувати отримані знання, розвивати творчі здібності та комунікативні навички, що дозволяє йому успішно адаптуватися до змін ситуації шкільного навчання. Таким чином, сучасний педагог має володіти знаннями та вміннями педагогічного проектування, націленого на перетворення майбутнього в сфері виховання і освіти підростаючого покоління.

Література

1. Заир–Бек Е.С. Основы педагогического проектирования: Учеб пособие / Е. С. Заир-Бек. – СПб.: Просвещение, 1995. – 234 с.
2. Кузьмина Н.В. Методы системного педагогического исследования / Н. В. Кузьмина – Л. : Изд-во ЛГУ, 1980. – 156 с.
3. Килпатрик У.Х. Метод проектов. Применение целевой установки в педагогическом процессе / У.Х. Килпатрик. Л., 1925. - 52 с.
4. Яковлева Н.О. Проектирование как педагогический феномен / Н. О. Яковлева // Педагогика, 2002. – № 6. –8-14с.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ВИМУШЕНОЇ МІГРАЦІЇ

Ірина Харчук

ВКНЗ «Коростишівський педагогічний

коледж імені І. Я. Франка»

Науковий керівник – викладач Марченко Т.В.

Дестабілізаційні процеси, які відбуваються сьогодні в суспільстві вплинули не лише на всі сфери життя, а також на людей різних вікових груп.

В особливо вразливому становищі перебувають підлітки, які не володіють необхідним життєвим досвідом і психологічними ресурсами для самостійного подолання складних життєвих ситуацій. Адже саме в цей віковий період відбувається становлення якісних новоутворень внаслідок перебудови організму, трансформації взаємин із дорослими та однолітками, освоєння нових способів соціальної взаємодії, змісту морально-етичних норм, розвитку самосвідомості, інтересів, пізнавальної та навчальної діяльності.

Великою мірою підліткова криза спричиняється впливом соціального оточення, в якому знаходиться підліток, адже саме процес соціалізації відіграє важливу роль у формуванні його як особистості. Чим більший негативізм найближчого оточення підлітка, тим гостріша підліткова криза.

Зокрема, К. Левін зазначає, що рівень конфліктності підлітка залежить від соціальних обставин життя [1, с. 172].

Часто відхилення в поведінці підлітків є реакцією на стресову ситуацію і неможливість впоратися з нею.

Невдачі, зумовлені браком досвіду поведінки у критичних ситуаціях, можуть призводити до розчарувань, формування невпевненості в собі, озлобленості, агресивності, негативізму як якості особистості. Захисні техніки, що виробляються при цьому (втеча від реальності, уникнення неприємностей або відкрита агресія), виявляються несприятливими для розвитку особистості.

Ще гостріше означені процеси протікають у підлітків, які змінили звичне середовище у зв'язку з вимушеною міграцією, пов'язано з військовими подіями в Україні. Основною проблемою на даний час є кризова ситуація – війна, яка не припиняється.

Діти пережили вир емоцій. Вони зіткнулися з проблемою неможливості обговорення ні своїх емоцій, ні подій. Навчальні заклади мотивували своє рішення не обговорювати соціально-політичні події у своїх стінах необхідністю бути аполітичними.

Батьки вважали, що події, котрі відбуваються, зовсім не дитячі. Можливо, прикриваючи цим своє незнання, як необхідно відреагувати [2; с. 10].

Ситуація ускладнюється ще й тому, що при появі в дитини порушень поведінки батьки відчують свою некомпетентність і безпорадність, і мимоволі сприяють закріпленню негативних поведінкових стереотипів: потурають дитячим примхам, надмірно гостро реагують на іпохондричні скарги, оберігають від зіткнень з найменшими життєвими труднощами.

Практикуючі психологи та психотерапевти наголошують, що легше справитися з наслідками кризового стану, аніж виводити людину зі стресу в умовах кризи, яка не припиняється, а лише переходить з однієї фази в іншу.

Суспільство повинно спільними зусиллями допомогти людям, а особливо переселенцям, пережити психологічну травму війни. Звичайно, матеріальна підтримка переселенців потрібна, але й психологічна – не менш важлива.

Провідною діяльністю підлітка виступає міжособистісне спілкування, але потреба спілкуватися з дорослими менш актуальна порівняно зі спілкуванням із однолітками. Вони характеризуються такими особливостями: прагнення до власного самовизначення в колі однолітків, поваги, розуміння. У товаристві ровесників підліток відчуває себе більш захищеним та зрозумілим [3; с. 5]. Зміна навчального закладу не завжди сприяє формуванню такого відчуття.

Одним із дієвих способів установалення безпечного, комфортного середовища в навчальному закладі, вирішення учнівських конфліктів є впровадження програм примирення серед однолітків (кола цінностей, медіації).

Шкільні служби порозуміння сприяють покращенню загального мікроклімату, зниженню кількості конфліктів і випадків прояву насильства серед підлітків, посиленню ролі та участі батьків у процесі виховання дітей.

Головна перевага зазначених програм – це формування відповідальності людини і громади за власну поведінку і поведінку інших, готовність прийти на допомогу, розв'язати конфлікт.

Ще однією ефективною формою організації діяльності навчального закладу щодо надання допомоги підліткам є проведення психолого-педагогічного консилиуму, який дозволяє об'єднати зусилля педагогів, працівників психологічної служби та інших суб'єктів навчально-виховного процесу, які зацікавлені в успішному навчанні та повноцінному розвитку дітей і підлітків, намітити цілісну програму індивідуального супроводу та адекватно розподілити обов'язки і відповідальність за її реалізацію [2; с. 10].

Основними напрямками та завданнями соціально-педагогічної роботи з дітьми та батьками у цей період є:

- виявлення дітей, які потребують соціально-педагогічної або психологічної допомоги;
- виявлення порушень прав дитини та їх захист;
- створення сприятливого соціально-психологічного клімату, атмосфери уваги, співчуття і співпраці в класних колективах, зокрема й у навчальних закладах в цілому;
- формування в учасників навчально-виховного процесу вмінь доречного вираження почуттів та творчого вирішення конфліктних ситуацій; усвідомлення і прийняття відмінностей інших, навичок безпечної поведінки у ситуаціях ризику;
- приділення особливої уваги роботі з дітьми із вразливих сімей або сімей, що перебувають у складних життєвих обставинах, дітьми із сімей, в яких загинули їхні члени внаслідок військових дій; відвідання дитини вдома / за місцем проживання і вивчення умов її життя, виховання і розвитку;

–сприяння формуванню адекватних знань та уявлень про соціально-політичні події в країні, формування й розвиток важливих життєвих компетенцій, критичного мислення у дітей та дорослих; умінь орієнтуватися в реаліях і перспективах соціокультурної динаміки; підготовка особистості до життя і праці у світі, що швидко змінюється [4].

З метою попередження або мінімізації негативних наслідків конфліктних подій важливо формувати знання у підлітків, батьків та педагогічних працівників про ситуацію, що склалася. Особливо це стосується необхідності відстеження нових законів та інших нормативно-правових актів, які активно зараз приймаються з метою захисту та надання допомоги особам у складних життєвих обставинах. Своєчасне донесення такої інформації сприятиме зверненню за допомогою для осіб, які її потребують, водночас запобігаючи більш складним наслідкам перенесених подій [5].

Своєрідність соціальної ситуації розвитку підлітка залежить від входження його в нову систему відносин і опанування нових соціальних функцій. Саме тому, дуже важливим є те, щоб найближче оточення підлітка набуло позитивного спрямування та характеризувалося сприятливою атмосферою, тому що зміна соціальної ситуації підлітка відіграє важливу роль в подальшому його становленні та засвоєнні нових змін [6, с. 8].

Важливо спрямувати діяльність психолого-педагогічних працівників на формування особистості, яка усвідомлює свою належність до українського народу, сучасної європейської цивілізації, орієнтується в реаліях і перспективах соціокультурної динаміки, підготовлена до життя і праці у світі, що швидко змінюється.

Література

1. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія. Підручник: У 2кн. К.1: Соціальна психологія особистості і спілкування. / Л. Е. Орбан-Лембрик – К. : Либідь, 2004. -576 с.

2. Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми у конфліктний та постконфліктний період : метод. рек. / Н.П. Бочкор, Є.В. Дубровська, О.В.Залеська та ін. – Київ: МЖПЦ «Ла Страда-Україна», 2014. – 84 с.

3. Основи практичної психології / В. Панок, Т. Титаренко та ін.: Либідь, 2003. -536 с.

4. Кризова психологія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.usp.inf.ua/index.php/kryzova-psykholohiia>.

5. Адаптація дітей до навчання у школі в діяльності психологічної служби: методичні рекомендації [Електронний ресурс] / за наук. ред. В. Г. Панка.

6. Подолання кризових ситуацій в освітньому середовищі : Методичні рекомендації / Укладачи Я. В. Сухенко, Н. О. Лук'яненко – Полтава: ПОППО, 2007. – 16 с.

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ

Валерія Хієнко

НПУ імені М. П. Драгоманова

Інституту розвитку дитини

Науковий керівник – к. пед. н., доцент Шулигіна Р.А.

Діти із затримкою психічного розвитку (у подальшому ЗПР) на превеликий жаль відрізняються у сформованості мовлення від дітей з нормальним інтелектом. Характерним для них є повільний темп становлення регулюючої функції мови, низький рівень мовленнєвої активності. Це і є великою актуальною проблемою для педагогів сучасності.

Затримка психічного розвитку – це уповільнення темпу розвитку психічних процесів, яке частіше виявляється під час вступу до школи і виражається в недостатності загального запасу знань, обмеженості уявлень,

незрілості мислення, малій інтелектуальній цілеспрямованості, переважанні ігрових інтересів, швидкого перенасичення в інтелектуальній діяльності.

На сьогодні при достатньому дослідженні окремих психічних функцій мовлення у дітей із затримкою психічного розвитку (Н. Борякова, Е. Слепович) не вивченою залишається мовленнєва діяльність, комунікативна сфера таких дітей, зокрема, особливості формування у них комунікативних умінь на основі розвитку мовленнєвої діяльності. Серед сучасних дослідників проблеми формування мовленнєвої компетентності у дітей із ЗПР можна назвати А. Беляєву, Н. Богомолу, Є. Верещагіна, Л. Гураль, Б. Жаббарова, О. Журавльову, І. Зимню, О. Іванчишову, П. Ісаєву, В. Костомарова, Б. Лапідуса, Р. Лотовську, Н. Скляренка, Л. Смолкіну, Є. Соловійову, Л. Соломко, Р. Цибу, С. Швачко та ін.

Мовленнєва компетентність виявляє готовність і спроможність особистості адекватно та доцільно застосовувати мову в конкретних ситуаціях, використовувати при цьому як мовні, так і позамовні – невербальні засоби виразності (міміка, жести). У процесі розвитку мовлення необхідно цілеспрямовано формувати у дітей певні мовленнєві навички та вміння (правильну звуковимову, використання слів у певній граматичній формі), які забезпечують функціонування процесу мовлення дитини відповідно до мовних норм. Навчання мові відбувається під час формування елементарних знань та уявлень про мову та мовлення – таким чином, виробляється мовна компетентність і розвивається чуття мови [4, с. 5].

Умовою успішного формування мовленнєвої компетентності є не тільки відповідна емоційна вихованість, але й достатній рівень мовленнєвого розвитку. Щоб бути найбільш ефективним засобом формування умінь і навичок, мовленнєва діяльність у всіх її видах має бути сформована на відповідному рівні. Йдеться про мовленнєву компетентність як спосіб виконання мовленнєвих дій, заснований на знаннях і навичках, набутих людиною у процесі діяльності. Вона містить наступні складові: орієнтування в ситуації спілкування, розуміння зверненої мови, оформлення висловлювань

відповідно до норм, контроль за власним мовленням і розуміння мови співрозмовника [3, с. 98]. Тривалі спостереження свідчать, що всі ці уміння у дітей із затримкою психічного розвитку в процесі навчання в достатній мірі не формуються. Водночас, вони відіграють надзвичайно важливу роль у соціалізації людської особистості, і є умовою будь-якої суспільно важливої людської діяльності.

Провідним завданням корекційного процесу в роботі з дітьми є розвиток зв'язного мовлення. У процесі розвитку зв'язного мовлення реалізується основна функція мовлення – комунікативна. Якість зв'язного мовлення залежить від рівня розвитку всіх його аспектів (фонетичного, граматичного, лексичного) в ній виявляються всі досягнення дитини-дошкільника в опануванні мови. Розвиток сприймання мовлення, корекція та формування правильної звуковимови є первинною основою мовлення, на основі якої формується мовленнєвий слух, правильне мовленнєве дихання, інтонаційна виразність [1, с. 12].

Формуючи мовленнєву компетентність у дітей старшого дошкільного віку із ЗПР потрібно спиратися на принципи організації професійного мовленнєвого спілкування:

- діалогічну орієнтацію,
- товариськість і рівноправність,
- добір оптимальних мовленнєвих форм,
- дотримання професійної естетики та мовленнєвого етикету,
- встановлення емоційної довіри та збереження позитивної атмосфери спілкування, враховувати індивідуальні особливості дитини.

Для розвитку мовленнєвого спілкування ефективним є моделювання ситуації спілкування на заняттях і в інших видах діяльності, також важливо створити в групі доброзичливу атмосферу, встановити довірливі стосунки з кожною дитиною.

Реабілітація (корекційна робота) дітей ЗПР включає такі етапи :

1) Діагностичний. Дітей обстежують усі члени психолого-медико-педагогічної комісії. Вони виявляють певну ваду, визначають певну ступінь її складності та дають рекомендації щодо корекції виховання та навчання.

2) Корекційно-розвивальний. Спрямований на подолання мовленнєвих вад, на підвищення здатності адаптуватися до життєвих умов і соціального середовища. Корекцію здійснюють у трьох аспектах: освітньому, виховному, оздоровчому. Корекційна робота сприяє виправленню наявних мовленнєвих вад особистості. У процесі корекції пізнавального та індивідуального розвитку дітей з мовленнєвими вадами – цілеспрямована формується розумова сфера особистості, конкретизується її діяльність, активність, свідомість, розширюється коло інтересів.

3) Профілактичний. Має на меті попередження наслідків мовної патології, при цьому варто враховувати особливий психотерапевтичний аспект. У групі необхідно створювати атмосферу взаєморозуміння, взаємоповаги між дітьми. Педагог-логопед повинен уважно спостерігати за динамікою змін, вселяти в дитину віру в те, що вона зможе подолати свою мовленнєву ваду, програмувати її на успіх, спостерігати за нею, вселяти в неї впевненість у свої власні сили [2, с. 8].

Усі етапи реабілітації дітей із ЗПР тісно пов'язані між собою. Їх чіткість зумовлює ефективність роботи, головним критерієм якої має стати достатня мовленнєва компетентність дитини-дошкільника.

Література

1. Васильева А. Н. Основы культуры речи / А. Н. Васильева. – М., 1990. – 12 с.
2. Давыдов В. В. Проблемы развивающего обучения / В. В. Давидов. – М. : Просвещение, 1986. – С. 8.
3. Краузе Е. Н. Логопедия / Е. Н. Краузе. – М. : КОРОНА-принт, 2006. – 98 с.

4. Шукшина Л. М. Допомога дітям з мовленнєвими потребами / Л. М. Шукшина // Бібліотека шкільного світу. – 2012. – С. 5.

ПРАВА ЛЮДИНИ В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ

Анна Хоменко

*КВНЗ КОР «Богуславський гуманітарний коледж
імені І. С. Нечуя-Левицького*

Науковий керівник – викладач-методист Берегеля Л.М.

“...Основні свободи, які складають підвалини справедливості миру в усьому світі... найкращим чином здійснюються, з одного боку, завдяки дієвій політичній демократії, а, з іншого боку, завдяки загальному розумінню і дотриманню прав людини, від яких вони залежать“

(преамбула Європейської конвенції з прав людини,
Рим, 4 листопада 1950 року)

На сьогоднішній день перед суспільством уже не стоїть колись гостра дилема - держава для людини чи людина для держави. Однозначно, головним завданням будь-якого адміністративно-політичного цивілізованого утворення є забезпечення гарантій життя, добробуту, охорони здоров'я громадян, здорового і придатного для життя довкілля. Держава зобов'язана забезпечити здоровим і працездатним громадянам можливості і умови плідно працювати, створити матеріальні та духовні багатства, а тим, хто потребує її допомоги, надати таку допомогу в повному обсязі [6].

Права людини є складним багатовимірним явищем. Вони визначають ступінь свободи особистості та її відносин з суспільством, державою, іншими людьми, дозволяють гармонізувати ці відносини. Процес формування уявлень про права людини має багатовікову історію. Людство на кожному історичному етапі розглядало права людини, зважаючи на набутий досвіт і конкретні історичні обставини. Уся історія людського суспільства – це історія боротьби за

створення кращих умов для існування людини, за визначення та забезпечення безперешкодної реалізації її прав і свобод [1, с. 106].

Права людини – це природні можливості індивіда, що забезпечують його життя, людську гідність і свободу діяльності у всіх сферах суспільного життя [4].

Права людини в сучасному світі - це не просто актуальна тема для дискусій, це проблема, вирішення якої стоїть у центрі практичної діяльності міжнародного співтовариства. Людство, що пройшло крізь бійню двох світових воєн, безлічі кривавих локальних конфліктів, пережило жорстокі диктатури, дійшло висновку, що не може бути миру і злагоди на Землі, не може бути організованого, цивілізованого життя без поваги до людини, її прав, свобод і потреб. Людина, громадянин, індивід – має бути найважливішою цінністю будь-якого суспільства. Лише за такою формулою можливе його (суспільства) подальше процвітання та безтурботне співіснування із навколишнім світом [2, с. 96].

Поняття про права людини включає два аспекти:

–природні права людини, неподільнопов'язані з її існуванням та розвитком;

–набуті права людини, що характеризують її соціально-політичний статус.

Другий розділ Конституції України закріплює систему прав, свобод і обов'язків, яку можна поділити на особисті (природні, громадянські), політичні, соціальні, економічні, культурні, екологічні та сімейні права і обов'язки. Сукупність конституційних норм, що закріплюють ці права і обов'язки визначає конституційно-правовий статус людини і громадянина.

Свобода людини є вихідним поняттям проблеми прав людини-громадянина. Вона характеризується ознаками:

–всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності і правах;

–людина має право робити все, що прямо не заборонено діючим законодавством;

– всі люди рівні в правових можливостях, правовому сприянні і правовій охороні;

– свобода людини - об'єктивна реальність, вона виходить за межі врегульовані правом, так як на неї впливають і інші соціальні норми (моралі, етики, релігійні норми та інші) [3, с. 30].

На протязі багатьох століть власного існування, вирішити проблему захисту найголовніших прав особи, намагався й український народ. Та, на жаль, доля розпорядилася так, що українці повсякчас були змушені у жорстокій боротьбі відстоювати право на життя та свободу – основні людські постулати. А коли з'являлася хоч якась надія на створення власної державності, тоді у головних документах проголошувалася рівноправність усіх перед законом та забезпечувався соціальний захист громадян. Правда, здійснити все це на практиці, так як і здобути собі незалежність, український народ зміг тільки наприкінці ХХ ст. Тільки після розпаду останньої в світі колоніальної імперії, під гнітом якої і перебувала майже 70 років Україна, ми отримали можливість розбудувати власну правову державу. Але у своєму прагненні молода українська держава зіткнулася зі стіною елементарного страху її громадян перед отриманою свободою [7].

Варто, все ж таки, зазначити, що у нинішньому світі, наскільки б не було великим бажання повністю забезпечити усі права і свободи індивіда – такі спроби залишаються мрією.

Найцивілізованіша і найдемократичніша правова держава неспроможна ідеально дотримуватися усіх без винятку прав людини. Адже, як абсолютна моральність не поєднувана із самим життям, так і абсолютне дотримання прав особи в їх повному обсязі несумісні з існуванням самого людського суспільства.

На нинішньому етапі також постає суперечність між державним втручанням та потребою у створенні належних умов для особистої безпеки громадян, яка вирішується шляхом обмеження прав і свобод. Надалі означене вище може спричинити фактичне звуження досягнутого рівня забезпечення

прав і свобод людини і громадянина на глобальному рівні (особливо тоді, якщо в цьому напрямі розвиватиметься законодавство країн світу).

Історичні передумови сучасної концепції прав людини і громадянина зумовили значну різноманітність поглядів та теоретичних досліджень у різних країнах світу, які знайшли подальше закріплення у міжнародних документах і практиці правозахисної діяльності. У свою чергу, останні дослідження подекуди засвідчують невідповідність між задекларованими положеннями та діяльністю з їх реалізації. З позиції лібертарної теорії це не припустимо, передусім з огляду на необхідність застосування права як форми відносин рівності, свободи та справедливості. Можливі шляхи подальшого розвитку розглянутої концепції мають ґрунтуватися на принципі формальної рівності учасників цієї форми відносин задля розширення «індивідуальної» сфери людини і громадянина [6].

Зважаючи на різноманітність підходів до реалізації розглянутих вище нормативних актів, сьогодні нагальними вважаються такі заходи:

1) розробка комплексного міжнародного акта, в якому розглядалися б принципи реалізації прав та свобод людини і громадянина, а також чітко окреслювалися умови припустимості втручання в цю сферу з урахуванням культурних відмінностей різних регіонів планети;

2) проведення подальших досліджень можливих шляхів удосконалення концепції прав та свобод людини і громадянина з урахуванням регіональних особливостей та задля вироблення у подальшому оптимальних норм права.

Література

1. Бакка Т. В. Людина і світ: підруч. для 11 кл. загальноосвіт. навч. закл.: (рівень стандарту, академічний рівень, профільний рівень) / Т. В. Бакка, Т. В. Мелещенко. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2012. – 240 с. : іл.

2. Римаренко Ю.І. Приватне життя і поліція. Концептуальні підходи. Теорія та практика / Ю. І. Римаренко / Серія: Людина. Суспільство. Поліція.–К.: КНТ, 2006. –740 с.

3. Соціальна педагогіка: Навчально-методичний комплекс / За ред. А. Й. Капської. – К. : ДЦССМ, 2003. – 338 с.

4. www.uk.m.wikipedia.org

5. www.ref.co.ua

6. www.ua-referat.com

7. www.kul.kiev.ua

СТАН ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ДНЗ З ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІНТЕРЕСУ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ

Ірина Хомич

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. н., доцент Левінець Н. В.

Стан здоров'я дитини є передумовою її успіху в будь-якій діяльності, адже повноцінний фізичний розвиток забезпечує загальну високу працездатність організму. Рухова діяльність сприяє розвитку системи аналізаторів, активізує роботу органів чуття, прискорює розвиток мовлення, допомагає формуванню розумових дій. Дитина вправляється у пізнанні навколишнього світу, у неї розвиваються просторові уявлення, розширюється кругозір. Заняття фізичною культурою і спортом загартовують її волю, активізують емоційну сферу.

Правильна організація фізичного виховання дітей сприяє пробудженню у них інтересу до рухової активності взагалі, а також до конкретних видів фізичних вправ. Розвиток інтересу до рухів відбувається на основі життєвої потреби дитини бути сильною, сміливою, спритною.

Реалії сьогодення переконливо свідчать, що число дітей з хронічними захворюваннями, порушенням постави, низьким рівнем фізичного розвитку та рухової підготовленості постійно зростає. Проблеми погіршення здоров'я дітей

дошкільного віку обумовлюють нагальну потребу у превентивних заходах в організації освітнього процесу.

Впровадження оздоровчої парадигми в систему освіти, як вагомого компонента філософської гуманістичної освіти, передбачає інтеграцію знань, інтелектуальне усвідомлення, ціннісне ставлення працівників дошкільних навчальних закладів до проблеми формування здоров'я дошкільників та їх готовність до практичної реалізації цієї парадигми у власній професійній діяльності. Ефективність впровадження у навчально-виховний процес дошкільного навчального закладу різноманітних засобів оздоровчо-профілактичної роботи залежить від професіоналізму вихователів та їх переконаності у пріоритетності зазначеного виду діяльності і доцільності застосування механізмів збереження, формування та зміцнення здоров'я дошкільників.

Дослідження науковців (С. Ю. Бабенко, 1982; С. В. Занюка, 1997; О. М. Зварищук, 2002; В. В. Петровського, Т. Ю. Круцевич, 1997) свідчать, що потреби, мотиви та інтереси в галузі фізичної культури мають свої вікові особливості і пов'язані з психологічним розвитком, соціальним формуванням особистості, темпераментом, соціально-економічними умовами життя конкретної сім'ї. Л. І. Божович визначила, що потреби та мотиви проявляються у формі потягів, бажань, інтересів, схильностей [3, с.464].

Одним з мотивуючих факторів у поведінці дитини виступає інтерес. Інтерес, як складову частину мотивації, можна визнати як емоційно-пізнавальне відношення, що виникає з емоційно-пізнавального хвилювання до предмета чи до безпосередньої мотивованої діяльності, відношення, що переходить при сприятливих умовах в емоційно-пізнавальну спрямованість особистості.

Формування інтересу до занять фізичною культурою і спортом у дітей старшого дошкільного віку має відбуватися на засадах особистісно-орієнтованого виховання, здійснюється у двох напрямках: перший – переважно спрямований на соціалізацію особистості, яка враховує, в першу чергу, потреби держави і спрямована на максимальну фізичну адаптацію дитини в суспільстві;

другий – орієнтований на максимальне розкриття особистісних фізичних здібностей і задатків дитини з урахуванням індивідуальних особливостей росту і розвитку, основних інтересів до певних видів спорту і фізичних навантажень.

Серед умов, які сприяють формуванню у дітей стійкого інтересу до занять фізичною культурою і спортом, дослідники визначають: а) проведення з ними щоденних практичних занять у режимі дошкільного навчального закладу та вдома в сім'ї; б) високий організаційний та методичний рівень проведення фізкультурно-оздоровчих заходів в дошкільному навчальному закладі; в) є постійне стимулювання їх пізнавальної активності і досягнення таким шляхом оптимального співвідношення між руховою і пізнавальною активністю дітей; г) обов'язковою умовою успішного формування у дошкільників активного стійкого інтересу до фізичної культури є виховання результативних інтересів.

У дитини досить рано формується цілісний комплекс потреб функціонального плану в спілкуванні, в діяльності маніпулятивного та ігрового типу, котрі в процесі розвитку стають структурно оформленими та самостійними – це потреби в фізичній, інтелектуальній, емоційній, творчій діяльності.

Мотивація до фізичного самовдосконалення не з'являється сама по собі, її потрібно формувати в ситуаціях навчального процесу, фіксувати і закріплювати позитивні мотиви та нейтралізувати вплив негативних. У процесі експериментальної роботи доведено, що формуванню мотивації до систематичних занять фізичними вправами сприяє дотримання таких педагогічних умов:

- формування позитивного ставлення до занять фізичними вправами;
- цілеспрямоване мотивування і стимулювання до активної фізкультурної діяльності;
- прищеплення інтересу до активних занять фізичними вправами;
- озброєння знаннями з фізичної культури для самостійних занять фізичними вправами [2].

В процесі фізичного виховання старших дошкільників педагогами доцільно використовувати різноманітні дидактичні методи та прийоми навчання: впровадження комплексу дидактичних ігор на спортивну тематику в педагогічний процес; використання пошукових ситуацій, евристичних запитань; ускладнення правил гри та введення варіантів; збагачення вправ новими руховими завданнями; оформлення альбомів на спортивну тематику та розгляд ілюстрацій; тематичні екскурсії; впровадження різноманітних ігор з елементами змагання; широке використання спортивних вправ та спортивних ігор; бесіди з дітьми; використання художнього слова та фольклорного матеріалу; проведення серії дидактичних ігор з валеології; проведення фізкультурних свят та розваг, спортивних вікторин, спортивних «вогників»; активне залучення батьків до організації занять фізкультурою вдома та участь їх у спортивних заходах дошкільного закладу [2, с.167; 4, с.336].

На формування інтересу до спортивної діяльності у старших дошкільників впливають наступні чинники: інтенсивний фізичний розвиток дитячого організму в старшому дошкільному віці обумовлює біологічну потребу в рухах, завдяки чому формується процесуальна мотивація.

Врахування найсуттєвіших чинників та створення відповідних умов: проведення організаційних форм фізичного виховання на високому методичному рівні, самостійна рухова діяльність дітей у вільний від занять час сприяють вихованню навчально-пізнавальних, процесуальних, результативних мотивів та мотивів благополуччя, які спостерігались в підвищенні інтересу дошкільного віку до занять фізичною культурою, різноманітних іграх спортивного змісту.

Література

1. Артемова Л. В. Моделі структур дидактичної гри та ігрових стосунків. / Л. В. Артемова // Дошкільне виховання. – 2005. – №4.

2. Богініч О. Л. Педагогічні умови підвищення рухової активності дітей 4-5 років на заняттях з фізичної культури: автореф. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук. / О. Л. Богініч – К.: УДПУ ім. М. П. Драгоманова, 1997.

3. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте. / Л. И. Божович – М: Просвещение, 1968.

4. Вейнберг Р. С., Гоулд Д. Психологія спорту. / Р. С. Вейнберг, Д. Гоулд – К. : Олімпійська література, 2001.

5. Вільчковський Е. С., Денисенко Н. Ф. Розвиток у дошкільників інтересу до занять фізичними вправами / Е. С. Вільчковський, Н. Ф. Денисенко // Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Концепція підготовки спеціалістів фізичної культури в Україні». – Київ-Луцьк, 1996.

СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК ПРАВ ЛЮДИНИ

Тетяна Цицюра

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. н., доцент *Голяд І.С.*

Сьогодні ми пропонуємо розглянути широкий перелік прав, які безперервно поповнюються відповідно до розвитку різних сфер життя суспільства. XXI століття відзначається розвитком науково-технічного прогресу, якісними змінами потреб та прагнень у суспільстві, розширенням можливостей вибору поведінки людей. Експерименти у сфері біотехнологій, розробка новітніх інформаційних систем та інші науково-технічні досягнення стають передумовами становлення нових прав людини. Поряд зі сталими та визнаними правами людини виникають раніше невідомі специфічні можливості, правове положення яких не визначене, що ставить питання про їх нормативне закріплення. Одже, актуальним сьогодні, на наш погляд є дослідження прав людини нового покоління, щоб задовольнити потреби суспільства та забезпечити в державі правомірну поведінку.

Останнім часом досить часто виникає запитання: який сенс займатися правами людини, якщо «у нас вже перемогла демократія?», ототожнюючи при цьому демократію із владою більшості. Однак, як показує історія, влада більшості може виявитися дуже жорстокою по відношенню до окремих людей або різних меншин (саме більшість винесла смертний вирок Сократу і навряд чи можна стверджувати, що це добре свідчення про політичний устрій Афін). Дослідження сучасних соціологів свідчить, що якщо попросити групу людей скласти список із 10–20 ознак, що характеризують або їх самих, або їхнє становище, то виявляється, що у цьому списку переважають властивості, характерні для меншин. Але більшість зазвичай забуває про проблеми меншин, а деякі із цих проблем навіть викликають ворожість більшості. Отже, необмежена влада більшості таїть в собі загрозу для окремих осіб і груп. А тому у нашому розумінні демократія- це обмежена влада більшості, обмежена всіма правилами і свободами, які належать окремим людям. Більшість не має права порушувати ці права і свободи. В демократичному суспільстві права і свободи людини визначають межі влади більшості.

Питаннями дослідження прав і свобод людини займалися більшість українських та зарубіжних вчених конституціоналістів. Серед них особливо слід звернути увагу на таких прізвищах як: А.Х.Абашидзе, М.М. Антонович, М.В.Баглай, Д.В.Белов, Ю.М.Бисага, А.Ф.Бондаренко, В.Г.Буткевич, Ю.А.Дмитрієв, А.І.Ковлер, В.І.Крусс, М.А.Лаврик, Е.М.М чедлова, С.П.Рогожин, А.Шайо, та ін. Сьогодні хочу привернути Вашу увагу до основного напрямку сучасного розвитку прав людини в світі та зокрема в нашій державі – нової категорії прав людини, як соматичні права.

Розуміння прав людини в Україні базується на природно-правовому характері даної категорії і визнанні людини найвищою соціальною цінністю (ст. 3 Конституції України).

На думку французького дослідника М. Ажі, для того, щоб забезпечити гідність особи, необхідно відкрито сповідувати релігію «прав людини», яка, будучи реалістичною утопією, дає людині можливість жити [1,с. 108]. Головне,

на думку вченого, полягає в тому, щоб кожна людина знайшла сенс життя, віру у власну значимість, мобілізувала самосвідомість для того, щоб почати діяти [1,с. 109]. І якщо це висловлення в цілому відповідає тенденціям, визнаним і пануючим у сучасному світі, то в розумінні прав людини намічені і протележні напрямки. Так, С. П. Рогожин відзначає, що «тоталітарна сутність прав людини виявляється в споконвічній твердій заданості рамок ліберальної свідомості та самосвідомості особи. Правозахисна ідеологія найчастіше припускає, що людина просто зобов'язана здійснити свої права за будь-яких обставин, бажає вона цього чи ні» [2,с. 36].

З іншого боку, у данний час все чіткіше відчувається прагнення окремих держав використовувати тему прав і свобод людини як важіль тиску й інструменту зведення «особистих рахунків». Як представляється, «права людини дійсно можуть бути не роз'єднуючим, а об'єднуючим фактором у міжнародних відносинах, але лише за умови суворого дотримання їх учасниками принципів суверенної рівності, а також інших принципів міжнародного права» [3,с.6].

Ті ж права людини є, на наш погляд, цілком вдалою юридичною конструкцією, що базується на визнанні людини вищою цінністю і є в свою чергу проявом самообмеження державної влади, захищаючи автономію індивіда. Можна виділити два варіанти даної конструкції: по-перше, модель, при якій існує фіксований перелік прав; по-друге, модель, де такий перелік відсутній.

Перший варіант є найбільш розповсюдженим у сучасному світі. Розвиток другої моделі відбувався в такий спосіб: деякі з засновників Конституції США (наприклад, А.Гамільтон) вважав, що природні права людини не повинні закріплюватися в позитивному законі, і навіть становити небезпеку. Як відомо, такий підхід викликав критику й у результаті в Сполучених Штатах був прийнятий Білль про права.

Одже, як уже було відзначено, найбільше поширення одержала перша модель. Наявність порівняно точного фіксування основних прав у конституції є

однією з юридичних умов захисту прав людини, зокрема, від законодавчого органу.

Що стосується конкретного наповнення конституційних переліків прав людини, то тут все залежить від різних факторів. «Скільки авторів, скільки суспільних станів і епох, стільки і прав людини».

На даний момент юридичне конструювання прав людини досягло визначеної крапки біфуркації: з одного боку, пропонується подальше розширення переліку прав людини, а з іншого боку- більш активне використання механізму обмеження прав і свобод, що передбачений як на міжнародному рівні, так і рівні окремих держав.

Що стосується розширення переліку прав людини, то мова йде вже не тільки про колективні права, так звані права «четвертого покоління» (право на мир, на ядерну безпеку, космос та ін.), але і про соматичні права (від грец. soma – тіло)– групі вимог особи щодо самостійного розпорядження своїм тілом (право на смерть, права в сфері трансплантології, сексуальні і репродуктивні права, право на зміну статі) [4,с. 17].

Термін «особистісні (соматичні) права» зобов'язаний своєю появою в юридичній науці В. І. Крусу. На його думку серед основних прав особистості, що представляє людство на рубежі третього тисячоліття від Різдва Христового, можна виділити і відокремити групу таких, котрі ґрунтуються на фундаментальній світоглядній впевненості в «праві» людини самостійно розпоряджатися своїм тілом: здійснювати його «модернізацію», «реставрацію» і навіть «фундаментальну реконструкцію», змінювати функціональні можливості організму і розширювати їх техніко-агрегатними або медикаментозними засобами. Сюди можна віднести право на смерть, зміну статі, трансплантацію органів, вживання наркотиків чи психотропних засобів, право на штучне репродуктування, стерилізацію, аборт, і (у вже майбутній перспективі) на клонування, а потім- і на віртуальне моделювання. Права ці, що мають виключно особистісний характер, пропонується визначити як «соматичні» [5, с. 43].

В.І.Крус розвиває свою теорію переважно з позицій філософії права і конституційного права. Теорія соматичних прав людини викликала в юридичному співтоваристві визначений резонанс. Критика в основному зводиться до насупного.

По-перше, вказується, що це ще одна приречена на провал спроба поєднати право та мораль, додавши ще і релігію, теорія «...псевдонаукова..., як утім, і вся теорія природних прав». Тобто викликає сумнів сама постановка питання про соматичні права. Одним із приводів служить, дісно, звернення В.І.Круса до релігійно- філософської думки і наявність відповідних висновків у його роботах: «Конституційне обмеження соматичних прав з'явилося б тим реальним зовнішнім фактором, що сприяв би вирішенню задачі сутнісного подолання гріха (морального зла)у людині» [5, с.45].

По-друге, викликає сумніви зміст категорії: «безглуздо вважати соматичним право на смерть і не вважати таким право на реанімацію, право на вживання наркотиків без права на лікування медикаментами і т. д.» Ю. А. Дмитрієв не може погодитися, зокрема, з думкою про приналежність даному комплексу права людини на евтаназію [6,с.126]. Ми переконані, що питання про те, які права можна назвати соматичними дісно має основне значення для категорії в цілому.

Незважаючи на приведену критику, відзначу, що Ю.А.Дмитрієв вітає в цілому «висунуту позицію щодо наявності в правовому статусі людини особливих особистісних прав (хоча і з деякими застереженнями)» [6,с.127].

Але, незважаючи на наявність окремих прихильників, широкого визнання категорія соматичних прав людини на даний момент ні в теорії держава і права, ні в конституційному праві й інших галузевих юридичних науках не отримала. Однак спроби об'єднання ряду правомірностей з метою наукового осмислення до підвищення ефективності праворого регулювання починаються. Так, ще в 1996 р. А.П.Семитко висловив пропозицію, що права людини, пов'язані зі здійсненням абортів, евтаназії й інші подібні правомірності утворюють четверте покоління прав людини [7,с.619].М.П. Авдеєнкова та Ю.А.Дмитрієв

обґрунтовують таку категорію, як право на «фізичну свободу», а також указують, що «для цілей практичного застосування конституційних норм було б більш корисне встановлення широкіх суб'єктивних прав для того, щоб розподіл їх на більш приватні вироблявся і Конституцією, і поточним законодавством» [8,с.21].

Сьогодні виникають дискусії серед членів суспільства про те, чи потрібні людям такі права, якими повинні бути межі їх реалізації? Зокрема, Рада Європи, ЄС, деякі інші міжнародні організації чітко визначилися з цих питань. Окремі соматичні можливості, надані сучасною медициною, відносяться до категорії заборонених. Наприклад, такими є право на клонування – створення біологічного двійника з дорослої клітини донора. Саме Європейський Парламент прийняв Резолюцію стосовно клонування людини (1998р.), метою якого було заборона клонування, оскільки це принижує гідність людей, оскільки по суті означає проведення експериментів над людиною. Проте, непоодинокими є виступи на захист визнання права на клонування у терапевтичних цілях.

Ми все ж таки хотіли б зупинитися на другій тенденції-можливості обмеження прав людини. Така можливість передбачена, наприклад, у ст.8-11 Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод. В Україні можливість обмеження прав людини передбачена у ч.2 ст.30, ст.31,ч.3 ст.34,ч.2 ст.35,ч.2 ст.39 та ін. Конституції України.

Таким чином, виходячи з вищенаведеного можна зробити наступні висновки. Права людини являють собою складний феномен, що динамічно розвивається, такий, що вийшов за межі власне правознавства і виступаючи ,наприклад, як філософські концепції. Крім того, вони являють собою цілком визначену юридичну конструкцію, що встановлює механізм взаємин людини і держави. Розвиток цього механізму відбувається як у просторі (на регіональному рівні, рівні окремих держав і міжнародному рівні), так і в часі (зміна поколінь прав людини), характеризується постійною модернізацією і є по суті юридичним, формальним відображенням конкретно історичного

визнання місця і ролі індивіда в суспільстві. Слід зазначити, що в сучасному світі мають місце такі тенденції розвитку прав людини: 1) розширення існуючого переліку прав; 2) можливість обмеження прав. При цьому особливо цікавим як з теоретичної, так і з практичної точки зору є саме перший варіант, оскільки ряд науковців запропонували розширити перелік існуючих прав ще одним поколінням-соматичними правами. У той же час аналіз норм більшості конституцій розвинутих демократичних держав свідчить про те, що на даний момент панує саме друга концепція – з метою забезпечення національної безпеки та громадського спокою допускається обмеження окремих прав людини.

На нашу думку, перш ніж закріплювати на юридичному рівні право нового покоління, необхідно провести ґрунтовні дослідження у медицині, генетиці та у новітніх технологіях. Також потрібно визначити, чи потрібне таке право четвертого покоління для сучасного суспільства, в першу чергу, в аспекті несуперечності прав інших осіб.

Література

1. Мчедлова Е. М. Основные направления исследований зарубежных ученых по правам человека / Е. М. Мчедлова — Вестн. Москв. ун-та. Сер.12. Политические науки, 2004 .– №1
2. Рогожин С. П. Права человека, или идеологические манипуляции запада в России / С. П. Рогожин – Моск. Журн. Междунар.права,2001.– №1 (41)
3. Воеводин Л. Д. Юридический статус личности в России: учеб. пособие / Л. Д. Воеводин. – М., 1997.– 6 с.
4. Лаврик М .А. К теории соматических прав человека / М. Л. Лаврик – Вопросы конституционного права, 2005.– № 2.
5. Крусс В. И. Личностные («соматические») права человека в конституционном и философско-правовом измерении: к постановке проблемы / В. И. Крусс – Государство и право, 2003.– № 1

6. Дмитриев Ю. А. [Отклики] / Ю. А. Дмитриев – Государство и право, 2003.– № 1.

7. Алексеев С. С. Право: азбука- теория- философия: опыт комплексного исследования / С. С. Алексеев – М.,1999. – 712 с.

8. Авдеенкова М. П. Право на физическую свободу / М. П. Авдеенкова, Ю. А. Дмитриев – Государство и право, 2005. – № 3.

МЕТОДИ ДУХОВНОГО ТА МОРАЛЬНОМУ ВИХОВАННЯ В СУЧАСНОМУ ТЛУМАЧЕННІ

Ольга Чворсюк

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – д. філос. н., проф. Кочубей Н.В.

Сьогодні побутують дискусії щодо морального та духовного виховання, зокрема дошкільників. З цього приводу існує багато пропозицій. В згаданому контексті не менш важливими є питання про виховування духу, духовності. Чи таке виховання не приносить обмеження або спрощення суті процесу? Якщо так, то якими можуть бути методи духовного та морального виховання? Як саме відбувається процес одуховлення дитини?

Візьмемо до уваги сучасні провідні програми, які охоплюють усі вікові категорії дітей дошкільного віку. В Базовій програмі «Я у світі» виокремлено соціально-моральний та емоційно-ціннісний розвиток, спростовуючи духовний аспект виховання. Натомість у програмі навчання і виховання «Дитина» запропоновано тільки деякі джерела духовного розвитку дитини – фольклор, твори народного та професійного мистецтва, що також є звуженням смислу поняття «духовне виховання». Зате в програмі «Українське дошкільня», хоч і виділяють окремим напрямком духовне виховання, однак в своїй суті зводять його до поведінкового аспекту. Таким чином, жодна з проаналізованих програм

не виділяє напрям духовного виховання, зводячи його окремих аспектів становлення особистості дитини.

Для вирішення даної проблеми вважаємо необхідним звернутись до підходів вивчення особистості. У психології та соціології існують такі напрями: біогенетичний, соціогенетичний та персоногенетичний. А також підходи вивчення людини: фрейдизм і неофрейдизм (З. Фрейд, К. Юнг, А. Адлер, К. Хорні, Е. Фром, Е. Еріксон), диспозиційний (Г. Олпорт, Г. Айзенк, Р. Кеттел), когнітивний (Ж. Піаже, Дж. Келлі, К. Левін), соціально-когнітивний (А. Бандура, Дж. Роттер), гуманістичний (А. Маслоу, В. Франкл, Р. Мей), феномологічний (К. Роджерс), навчально-біхевіоральний (Б. Скіннер) [6].

Кожний з науковців намагався пізнати людину, висвітлюючи на першому плані якийсь окремий аспект (наприклад свідомість, потреби, поведінку та інше). В цьому - багатство науки, але разом з тим і суб'єктивність. Тому вважаємо необхідним не применшувати жодний аспект людини та розглядати проблему духовного становлення людини цілісно – в контексті кількох підходів, аналізуючи кілька методологічних загальноприйнятих надбань педагогіки.

Якщо опиратись на загальний процес виховання, то однією із змістовних є класифікація таких груп методів виховання: 1) Методи формування свідомості особистості: бесіди, лекції, методи дискусії, переконання, навіювання, приклад. 2) Методи організації діяльності, спілкування, формування позитивного досвіду суспільної поведінки: педагогічна вимога, громадська думка, довір'я, привчання, тренування, створення виховних ситуацій, прогнозування. 3) Методи стимулювання діяльності і поведінки: гра, змагання, заохочення, покарання. 4) Методи самовиховання: самопізнання, самооцінювання, саморегуляція. Використання їх забезпечує формування в дитини практичних умінь і навичок самовиховання як найвищої форми виховання і подальшого самовдосконалення. Вони враховують демократичні засади виховання, необхідність активної участі дітей у виховному процесі [5, с. 254-255].

Що стосується окремого напрямку морального виховання, то існує деяка подібність загальних методів виховання із етапами механізму формування моральних якостей особистості. Наприклад, виховання свідомості та виховання поведінки є спільним. Отже, механізм формування моральних якостей особистості складається з таких етапів: Перший етап – формування моральної свідомості, який передбачає засвоєння вихованцями системи знань про моральні норми і правила поведінки. Другий – формування моральних почуттів, шляхом перетворення знань на переконання через введення їх у діяльнісно-емоційну сферу. Третій етап передбачає організацію моральної поведінки (діяльності), яка виражається у сукупності вчинків.

Вчинок в свою чергу має свою психологічну структуру – він зумовлений дією (станом) та ставленням, метою, мотивом та наміром. Тому про поведінку ми можемо говорити як про систему вчинків, зумовлених системою дій (станів) і системою відносин, цілей, намірів та мотивів. Адже, йдеться про врахування усіх сфер особистості у виховному процесі: інтелектуальної, емоційної та поведінкової. Результатом усіх трьох вищезгаданих етапів формування моральної якості є моральна культура (до неї входить етичне мислення, культура почуттів, культура поведінки), моральний досвід (застосування знань про мораль у життєву практику) та моральна зрілість (моральна самосвідомість, самостворення, саморегуляція думок, почуттів, емоцій, дій, вчинків, поведінки) [4, с. 334-336].

Т. Поніманська пропонує механізм формування моральної якості більш практично, хоч подібно до вищезгаданої. Вона пише, що найперше дитина опиняється у життєвій ситуації, в якій вона зазнає морально-чуттєве переживання, в часі якого осмислює ситуацію і вибирає тип поведінки. Потім дитина здійснює моральний вибір вчинку і через вольовий стимул з'являється моральна спрямованість поведінки, яка є передостаннім етапом у формуванні моральної якості дитини. Зрозуміло, що на реалізацію даного механізму, зокрема на вибір дитини, впливає моральна компетентність дитини, моральна

свідомість і знання, цінності та пріоритети і звичайно – моральні почуття [3, с. 77-78].

Отже, справжнє моральне виховання передбачає створення умов для формування моральної свідомості, ідеалів, спрямованості та почуттів, а не тільки - творення моральних вчинків, набуття звичок чи навіть переконань. Таким чином моральність зумовлюється духовністю і детермінована нею. Саме тут знаходиться умовна точка перетину моральності та духовності. Якщо цього не визнавати, то як педагогіці й психології, так духовності й моралі бракуватиме об'єктивного підходу у вивченні та вихованні людини.

Відомий педагог М. Монтесорі пише про важливість виховання моральних почуттів у дитини. Для того, щоб не ввести дитину в обман й ілюзію, потрібно опиратися на чуття та інтелект, узгоджуючи дані сфери із природними законами. Автор порівнює інтелектуальний та духовний розвиток. За її словами, дитина інтелектуально розвивається за допомогою кольору, форм та інших засобів, а дух дитини можна розвивати тільки іншою особистістю. Вона закликає педагогів жити дитячі чисті душі наснагою і стимулом духовно розвиватись [2, с. 188]. Узагальнюючи твердження М. Монтесорі про духовне виховання, можна назвати любов педагога до дитини єдиним найкращим вчителем, який допомагає обрати відповідний метод виховання у конкретних ситуаціях.

Сучасний педагог і психолог І. Бех вносить великий вклад у методологію духовно-морального виховання особистісно орієнтованого характеру. Він називає сім інваріантів (закономірностей) виховного впливу педагога. Інваріант 1 складає «Формування у суб'єкта здібності і бажання усвідомлювати себе як особистість». Тобто вихователь, спрямовує її емоційно-чуттєву базу, яка є провідною особливістю, до максимального виявлення, надаючи проявам позитивного характеру. Інваріант 2 «Культивування у вихованця цінності іншої людини» побудований на першому. Цінування інших людей виховується спочатку через знання, згодом переходить у прагнення, потім у поведінкову звичку і вкінці виявляється у сталому почутті.

Генезис будови міжособистісних стосунків у старших дошкільників характеризується добрим і безумовним ставленням до інших особистостей. Він артикулюється третім інваріантом «Формування у вихованця образу "хорошого іншого"». Бути прийнятим іншою людиною та сприймати іншого є надважливою умовою у становленні дитини як особистості. І. Бех описує згаданий процес у стадіях, в яких дитина спочатку сприймає друга ситуативно - як помічника, а потім переходить у стадію, в котрій інший для неї має узагальнений образ. Друга стадія є вирішальною у майбутньому сприйманні людей.

Згідно з інваріантом 4 «Використання “ефекту генерації” у виховному процесі» у всіх сферах особистості відбувається генерування у дитини знань духовно-морального змісту, які стають для неї близькими та зрозумілими. Також важливим надбанням дитини, згідно із згаданим інваріантом, - вона вчиться рефлексивного мислення та ставлення до себе.

Інваріант 5 «Використання ефекту присутності у виховному процесі» виражається у формі взаємодії вихователя та вихованця на елементарному рівні. Йдеться про присутність вихователя у виховному процесі, яка забезпечує мимовільний вплив особистості вихователя на особистість вихованця. Такий двосторонній процес сприяє розвитку духовності обох суб'єктів за принципом «лазерного променя», за допомогою якого і здійснюється повага до індивідуальності та ненав'язливе створення умов для духовного виховання. Тому для реалізації можливий інваріант «Культивування у вихованця досвіду свободи приймати особистісні рішення». Дитина вчиться вільно приймати рішення, відштовхуючись від двох центрів: соціальної вимоги та відповідальної активної і значущої власної позиції щодо даної вимоги. Останній інваріант «Культивування зворушливого виховного впливу», автор визначає пріоритетним. Тобто виховання, яке будується на піднесених почуттях, містить духовно-перетворюючу силу, яке активізуватиме скриті резерви душі [1].

Керування запропонованими інваріантами у педагогічному процесі передбачають якість виховання, якість у створенні особистісного фундаменту: усвідомлення та ставлення до себе як до особистості, навчання рефлексивного

мислення; благоговіння, визнання та шанування інших особистостей; генерування знань духовно-морального змісту для впровадження в життєвий досвід, осягаючи особистісну зрілість, яка передбачає вміння робити вибір; виховання духовної свідомості, почуттів та якостей, охоплюючи всі сфери особистості: інтелектуальну, емоційну і вольову та активізуючи внутрішній духовно-моральний потенціал особистості. Інваріанти за І. Бехом тотожні до провідних завдань духовно-морального виховання. Необхідною умовою здійснення вищезгаданого виступають міжособистісні відносини дитини.

Отже, моральне виховання людини, то воно буде ефективним та може забезпечувати духовний розвиток особистості при таких умовах: по-перше, воно має будуватись на духовному; по-друге, моральне виховання не може зводитись до формування певних звичок чи виконання певних правил, традицій, що є тільки засобом, а не ціллю; по-третє, важливо не «перекривати» духовність, джерело творчості, внутрішнє світло та автентичність особистості, системою виховання, що призводить до втрати благоговіння та оживлення людини духом.

Література

1. Бех І. Д. Нові методології виховання підростаючої особистості [Електронний ресурс] / І.Д. Бех– Режим доступу: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=8&n=51&c=1101>
2. Монтессори М. Мой метод: начальное обучение / Мария Монтессори. – М.: Астрель: АСТ; Владимир: ВКТ, 2010. – 349 с.
3. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: навч. посібн. для студ. ВНЗ / Т.І. Поніманська – К. : Академвидав, 2006. - 456 с.
4. Практикум з педагогіки: навч. посібн. / за заг. ред. О. А. Дубасенюк. – [2-ге вид.]. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 464 с.
5. Фіцула М.М. Педагогіка: навч. посібн. для студ ВНЗ / М. М. Фіцула. – К. : Видавничий центр «Академія», 2000. – 554 с. (Альма-матер)

6. Хьелл Л. Теория личности / Л. Хьелл, Д. Зиглер; пер. з англ. С. Меленевская. – СПб. : Питер, 2002. – 608с. (серия «Мастера психологии»).

РОЗВИТОК УЯВИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Ірина Чепель

Прилуцький гуманітарно-педагогічний коледж ім. І.Я.Франка

Науковий керівник – Суддя З.О.

Соціально-економічні перетворення в суспільстві диктують необхідність формування творчо-активної особистості, здатної ефективно і нестандартно вирішувати нові життєві проблеми. Підвищується увага до внутрішнього світу і унікальних можливостей окремо взятої особистості. На перший план виходить проблема виявлення і розвитку внутрішнього потенціалу дитини, ступеня її обдарованості, починаючи з самого раннього дитинства. У зв'язку з цим перед дошкільними установами, а особливо перед вихователем, постає важливе завдання розвитку творчого потенціалу підростаючого покоління, що у свою чергу вимагає вдосконалення навчально-виховного процесу з урахуванням психологічних закономірностей всієї системи пізнавальних процесів.

У державних документах з дошкільної освіти зазначено, що пріоритетним напрямом виховання дитини на етапі дошкільного дитинства є розвиток у неї творчих здібностей, від рівня яких залежить гармонійність розвитку особистості. Одним з найважливіших компонентів творчих здібностей є уява. Розвиток цієї психічної функції досліджували психологи Л. Виготський, О.Дьяченко, Д. Ельконін, Н. Палагіна, Т. Рібо, Дж. Селлі, З. Фрейд, Е. Торренс. Дослідження, проведені психологами, вказують на те, що уява є центральним психологічним новоутворенням дошкільного віку. Саме в дошкільному віці з'являється якась внутрішня психічна активність - вміння подумки діяти в уявних ситуаціях, тобто уява, що було помічено О.В. Запорожцем [3].

Уява – це процес побудови образу продукту діяльності ще до його виникнення, а також створення програми поведінки у тих випадках, коли проблемна ситуація характеризується невизначеністю [1].

"Всякий винахід, - говорить Т.А. Рібо, - велике або дрібне, перш ніж окріпнути, здійснившись фактично, було об'єднано тільки уявою – спорудою, зведеною в думці за допомогою нових поєднань або співвідношень"[2].

Історія наукових досліджень проблеми розвитку уяви, свідчить про її особливу значимість на всіх етапах історичного розвитку людства. Адже головна умова прогресивного розвитку суспільства – людина, яка здатна до фантазування, творення. Щоб знайти відповіді на питання, які постійно постають перед сучасними теоретиками та практиками, щодо шляхів розвитку уяви, варто звернутися до мудрості педагогічних скарбів минулого.

У дослідженні розвитку уяви прогресивне значення мали психологічні праці К.Д. Ушинського, який у своїй книзі «Людина як предмет виховання» показує значення виховання в психологічному розвитку дитини. Висновки зроблені К.Д. Ушинським стосовно дитячої уяви, відрізняються глибокою науковістю і принциповістю. К.Д. Ушинський розвиваючи у своїх працях деякі матеріалістичні ідеї, висунув думку про природу уяви, що не втратила свого наукового значення до теперішнього часу.

Костянтин Дмитрович зазначав, що уява людини не лише тісно пов'язана з пам'яттю, але й залежна від неї, тобто уява працює тільки над тим матеріалом, який надає їй пам'ять, далі уява в свою чергу, передає пам'яті плоди своїх творінь. Він підкреслював, що уява – це не лише процес, який зводиться до адекватного відтворення минулих сприймань, а головним чином процес, за допомогою якого відбувається перетворення минулих сприймань у нові комбінації [4].

Видатний педагог вважав, що уява починає розвиватися у дітей дуже рано, хоча ми можемо спочатку і не помітити її прихованої роботи. Образи, над якими працює уява немовляти, нечисленні, зате надзвичайно яскраві, а тому немовля захоплюється ними немовби дійсністю. Фізичну причину цього,

К.Д.Ушинський вбачав у надзвичайній вразливості дитячого мозку, а психічну причину – у невмінні дитини відрізнити дійсність від утворів уяви, тому що це вміння дається тільки з досвідом. Така жвавість дитячої уяви і така віра дитини в дійсність її власних уявлень показують те, як небезпечно жартувати з дитячою уявою та її безмежною довірливістю [4].

К. Д. Ушинський писав: «...Думають, що з віком вона (уява) послаблюється, тьмяніє, втрачає жвавість, багатство і різноманітність. Але це велика помилка, яка суперечить всьому ходові розвитку людської душі. Уява дитини і бідніша, і слабша, і одноманітніша, ніж у дорослої людини, і не має нічого поетичного, бо естетичне почуття розвивається пізніше за інші» [4]. Він зазначав, що хоча дитяча уява ще слабенька, але вона має вже велику владу над ще неорганізованою душею дитини, якої не може мати розвинена уява дорослої людини над її розвиненою душею [4].

Даючи характеристику дитячій уяві педагог відзначав, що лише під впливом виховання може сформуватися та творча уява, яка характерна для діяльності робітника, вченого, художника. Учений зазначав, що «... рух дитячої уяви нагадує примхливе пурхання метелика, а вже ніяк не могутній політ орла: найменший подих вітру, найменший шелест листка, здається, навіть кожний сонячний промінь може змінити напрям руху метелика, і тим-то вони ідуть такою ламаною лінією і здаються такими випадковими та примхливими» [4].

К. Д. Ушинський показав роль гри в розвитку уяви, підкреслюючи що вона для дитини є дійсністю, яка значно цікавіша за оточуючу. Дитина в своїх іграх, нічого не вдаючи, виявляє все своє душевне життя. Вона легко перетворюється в образ, який вигадала, в цей час вона не бачить дійсності навколо, бо повністю занурюється в світ своєї фантазії. Особливу роль, вважав Костянтин Дмитрович, у створенні і розвитку сюжету гри, відіграють іграшки: «Дитина щиро прив'язується до своїх іграшок, любить їх ніжно й гаряче і любить у них не красу їх, а ті картини уяви, які сама ж до них прив'язала» [4].

Глибоко досліджувала проблему розвитку дитячої уяви український педагог Софія Федорівна Русова. Вона одна з перших на Україні, вслід за

К.Д.Ушинським, всебічно науково обґрунтувала шляхи розвитку уяви дітей. На думку Софії Федорівни, важливо з дошкільного віку розвивати уяву дітей. Уява виявляється в дитячих забавах, коли все перетворюється на те, що дитина хоче: стільчик - на коня; стіл спить, стілець злий, бо вдарив дитину. Уява, за словами С. Русової, «як вогонь, може бути і гарним слугою, і небезпечним господарем, може викликати нервовість, лякливість, занадто піднесену емоційність. Треба берегтись, щоб не дати їй занадто розвинутися, щоб вона не перемагала дитячого судження». Треба уважно вибирати казки для дітей, щоб вони не вражали занадто своїми таємничими силами уяви дитини і не викликали в неї страху [3].

На думку С. Русової, вихователь повинен дисциплінувати уяву дитини, поступово переводити її з пасивного первісного стану в активний, творчий. Розвивати уяву дитини можна різними шляхами, головне – треба викликати в дітей активну творчість. Цьому сприяє ручна праця, забави та ігри дітей, малювання, творчі розповіді за малюнками, придумування казок, оповідань. Вона вважала, що у витворах уяви завжди найміцніше і найправдивіше відбивається настрій дитини, характер її емоцій.

С.Ф. Русова, для розвитку уяви, радила заохочувати дітей до складання самостійних творів, невеликих оповідань, при цьому потрібно показувати дітям малюнки, які зацікавлять їх і спонукатимуть до розповідання. Вона пропонувала давати дітям 2-3 слова, з яких вони мали вигадати кілька речень чи скласти коротке оповідання. Важливо, щоб діти розповідали не з примусу, а з власної волі, тому бажано створити такий настрій, за якого дитяча фантазія працювала б дуже жваво, і допомагала дитині утворювати послідовні, гарні речення. Також, за словами Софії Русової розвиває уяву дітей драматизація. В ній діти самостійно знаходять рухи, словесні вирази, які яскраво подано в народних творах. Цікаво, коли діти самі придумують і добирають до драматизації потрібний матеріал, яким відокремлюють дієвих осіб. Добре, щоб під час драматизації грала музика, яка пробуджує уяву, і діти танцювали [3].

С.Ф. Русова зазначала, що також добре сприяє уяві спільний малюнок на дошці. Дітям розповідається невелике оповідання, а потім пропонується спільно проілюструвати його на дошці. Всі діти, які залучаються саме до цієї праці, малюють на дошці те, що в оповіданні їх вразило більше всього, додають деталі, реконструюють оповідання, чимало вносять до нього свого, вигаданого.

Софія Русова рекомендувала для розвитку уяви, пропонувати дітям після якої-небудь екскурсії перетворити в забаву всі рухи, усякі події, пригоди, пережиті під час екскурсії, наприклад, як перелазили рівчак, як збирали гриби чи ягоди, - така гра викликає так званий рефлекторний спомин і розвиває уяву.

Видатний педагог наголошувала на тому, що в проявах творчої уяви, дитячої фантазії, помічається багато індивідуальних відмінностей, а саме: вона буває пасивна або активна, буває більш реальна або більш абстрактна, багата і продуктивна або вбога, буває занадто суб'єктивна або об'єктивна. Це дуже залежить від настрою дитини, від її індивідуального складу. Тому перший обов'язок вихователя – стримувати фантазію дитини.

Софія Русова акцентувала увагу на тому, що треба різноманітно розвивати дитячу уяву, в той же час, не даючи дитині можливості занадто піддаватися ілюзіям, мрійному настрою, охороняти її від помилок, від несвідомої брехні, яку діти часто видають нам за правду й самі в неї вірять. Для розвитку й дисциплінування творчої уяви педагог радила збагачувати дитину реальними уявленнями й інтенсивними враженнями, розвивати інтелектуальну волю, залучати до спостережень за природою і людьми.

Отже, у дошкільному віці під впливом виховання, у зв'язку з розширенням досвіду дитини, виникненням у неї нових інтересів і ускладненням її діяльності відбувається подальший розвиток дитячої уяви. Лише при уважному, обережному ставленні педагогів до уяви, можна досягти належного рівня її розвитку.

Література

1. Барташнікова І.А. Розвиток уяви та творчих здібностей у дітей 5-7 років / І.А. Барташнікова , О.О.Барташніков // . – Тернопіль: «Богдан», 1998. – 88с.
2. Дьяченко О.М. Об основных направлениях развития воображения у детей/ О.М.Дьяченко // Вопросы психологии. 1988. № 6.- С.52 - 59.
3. Русова С. Вибрані педагогічні твори/ С.Русова. - К.: Освіта, 1996.-304 с.
4. Ушинський К.Д. Людина як предмет виховання. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навч. посіб./ К.Д.Ушинський; від упорядників, вступні нариси та упорядкув. З.Н. Борисової, В.У. Кузьменко; за заг. ред. З.Н.Борисової. – К.: Вища шк., 2004.- С. 196-201.

МЕТОДИКА ПОРІВНЯННЯ ОРИГІНАЛУ Й ПЕРЕКЛАДУ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ В СТАРШИХ КЛАСАХ

Оксана Чернуха

Інститут іноземної філології

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – д. пед. н., професор Клименко Ж.В.

Актуальність даної теми полягає в тому, що переважна більшість текстів світової літератури вивчається в художніх перекладах українською мовою. Зростає й тенденція використання оригінального тексту. Упродовж вивчення літератур зарубіжних країн вчитель повинен формувати в учнів уявлення про художній переклад, адже кожен високохудожній твір світової літератури – це твір мистецтва слова його автора і певною мірою – перекладача [4, с. 46].

Робота, спрямована на порівняння оригіналу та перекладу, є більш доцільною при вивченні лірики чи невеликих прозових творів. Для такої роботи можна підібрати різні методи та прийоми викладання. Найчастіше порівнюються між собою оригінал і переклад, кілька перекладів одного твору, рідше – підрядник і переклад. Учні повинні не просто вказати на відмінність

стилю перекладача, його поетики та підбір засобів художньої виразності, вони повинні визначити, який з перекладів найбільш наближений до оригіналу і може передати його ідейно-художні особливості. У ході викладання світової літератури важливо формувати уявлення учнів про творчу особистість перекладача, українську перекладацьку школу [1, с. 24]. У старших класах учні вже повинні вміти працювати з перекладами, мають володіти знаннями з теорії перекладу, розрізняти види перекладу.

Найдоцільніше проводити вибірковий аналіз окремих перекладних інонаціональних творів у зіставленні з оригіналом [4, с. 45]. Починати аналіз перекладу треба не з нього самого, а з усвідомлення першотвору в його зв'язках з життям тієї країни і тієї епохи, які в ньому відображені. Треба також знати, яке місце посідає оригінал у творчості його автора [3, с. 48]. Потім можна перейти до загальних запитань про художні особливості певного перекладу, вказати на відмінні та спільні риси між перекладами, треба з'ясувати чим викликані ці зміни. Проте одразу треба застерегти учнів від спокуси безпосереднього зіставлення слів, синтаксичних конструкцій чи асонансів оригіналу з відповідними еквівалентами тексту перекладу (чи навпаки). Адже перекладаються не елементи тексту, в художньому перекладі відтворюється функція того чи іншого елемента в естетичній цільності оригіналу [3, с. 49]. Після порівнянь обов'язково потрібно, щоб учні самостійно зробили висновки, наскільки близький переклад до оригіналу, який з перекладів їм більше сподобався.

Експериментальна робота з даного дослідження полягала в підготовці та проведенні двох уроків світової літератури з використанням прийому порівняння оригіналу та перекладу. При цьому опрацьовувалися вірші Волта Вітмена «О капітан, мій капітан!» та Шарля Бодлера «Альбатрос».

Вірш Волта Вітмена спочатку був прослуханий учнями в оригіналі. Далі зачитувався переклад українською мовою Василя Мисика. Відразу ж був проведений аналіз цього перекладу, поставлені загальні запитання щодо теми, головної думки твору, образів-символів у вірші, настроїв, засобів художньої

виразності, поетики, ритму та рими, порівнюючи ці характеристики з оригіналом англійською мовою. Далі проводилося детальніше порівняння цього перекладу з оригіналом, зверталася увага вже на окремі слова та рядки, які відрізняються в цих двох творах. Наприклад, було поставлене таке запитання:

-Порівняйте фразу «the bleeding drops of red» з її перекладом «О кров червона! Кров!». Чому перекладач слово «кров» вживає двічі?

Після цих завдань був зачитаний інший переклад українською мовою Михайла Тупайла. Даний переклад слід порівняти з попереднім, провівши паралелі з оригіналом. Одне з запитань:

-Рядок «О the bleeding drops of red», який в попередньому перекладі звучав як «О кров червона! Кров!» тут перекладений «Червона жебонить». Чи зрозуміло з цього перекладу, що мова йде саме про кров? Чому перекладач уникає цього слова?

Наостанок був прочитаний ще й переклад російською мовою Михайла Зенкевича. Учні визначалися з перекладом серед цих трьох, що сподобався їм найбільше, звертаючи увагу на тематичні акценти, поетику творів.

Під час розгляду вірша «Альбатрос» Шарля Бодлера учні спочатку теж прослухали вірш мовою оригіналу. Потім прочитали вірш в перекладі російською мовою й відповіли на низку запитань, що стосувалися теми вірша, його зв'язку з біографією Бодлера, символів, образу ліричного героя. Потім вчитель пропонував прослухати дослівний переклад вірша російською мовою, тобто підрядник вірша, який був порівняний з попереднім перекладом. У ході роботи були поставлені як загальні запитання, так і завдання щодо порівняння конкретних слів та виразів.

Учнів старших класів цікавить робота щодо порівняння оригіналу з перекладами, адже вони розуміють не лише сутність художнього перекладу як творчого процесу, а набагато глибше і ясніше сприймають твори в оригіналі. Уроки, на яких використовуються запропоновані методи та прийоми, сприяють покращенню рівня успішності учнів, мотивують їх до вивчення іноземних мов та читання світової літератури, навчання стає інтенсивнішим та ефективнішим.

Саме тому не слід відкладати роботу з художнім перекладом на уроці світової літератури, а вчитися специфіці проведення такої роботи [4, с. 46].

Література

1. Клименко Ж. В. Вивчення сторінок життя і творчості українських перекладачів / Ж. В. Клименко // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України: Науково-методичний. – К. : Педагогічна преса. – 2011. – № 4. – С. 20-24.

2. Клименко Ж.В. Порівняння оригіналу й перекладу в процесі вивчення зарубіжної літератури в старших класах / Ж. В. Клименко // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України: Науково-методичний. – К. : Педагогічна преса. – 2004. – № 6. – С. 16-20.

3. Кузьменко В. І. Про види перекладу, форми і методи роботи з ним / В. І. Кузьменко // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України: Науково-методичний. – Київ, 2006. – № 11. – С. 47-49.

4. Ненько І.Я. Не відкладати роботу з художнім перекладом, а вчитися специфіці її проведення / І.Я. Ненько // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України: Науково-методичний. – Київ, 2006. – №11. – С. 45-47.

ЗМІСТ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анастасія Чирикал

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – д. пед. н., професор Куненко Л.О.

Екологічні проблеми і необхідність їх подолання породили новий напрям в освіті – екологічний: всім необхідно розуміти, як людина пов'язана з природою і як залежить від неї, які в природі існують закономірності і чому людство не має права їх ігнорувати [3, с. 3].

Дослідження вчених (З.Богуславська, Е.Залкінд, О.Запорожець, А.Леушина, С.Ніколаєва, П.Саморукова, І.Хайдурова та ін.) доводять, що для старшого дошкільника характерна здатність до більш свідомого узагальнення набутих знань. На основі засвоєння чуттєвого досвіду формуються перші поняття. Зміст понять перебуває в постійній динаміці, безперервно збагачуючись. В дошкільному віці дитина може оволодіти багатьма природничими поняттями, які й створюють основу для формування екологічних знань[2, с. 54].

Екологічне виховання дошкільників – це ознайомлення дітей з природою, в основу якого покладений екологічний підхід, при якому виховний процес спирається на основоположні ідеї і поняття екології [3, с. 4].

Мета, зміст і навчання екологічного виховання дітей великою мірою зумовлені наявністю у педагогічному процесі об'єктивних і суб'єктивних умов. При цьому до об'єктивних умов належать:

- рівень педагогічної діяльності й майстерності вихователів, їх загальна і спеціальна підготовка з питань екологічного виховання;

- екологічна спрямованість педагогічного процесу дитячого садка загалом і в кожній віковій групі зокрема (реальна можливість спілкування з об'єктами живої і неживої природи);

- єдність і взаємодія суспільного та сімейного виховання.

До суб'єктивних умов ми відносимо:

- готовність дітей дошкільного віку до сприймання, розуміння і засвоєння уявлень про природу (інтелектуальна сфера);

- готовність дітей до практичної реалізації знань у доступних видах діяльності;

- формування суспільно значимих мотивів їх поведінки (емоційно-чуттєва і дійово-вольова сфери).

Таким чином, активне засвоєння дітьми дошкільного віку доступних знань, їх аналіз як основи почуттів, а почуттів – як основного регулятора

взаємодії дітей з природою у різних видах діяльності є визначальним фактором ефективного формування екологічних знань, екологічного виховання [1, с. 37].

Зміст екологічного виховання як процесу включає в себе декілька послідовних стадій, кінцевим результатом яких повинна бути особистість із сформованою екологічною культурою. Для того, щоб на практиці реалізувати дане завдання, необхідно чітко усвідомити методiku роботи. Основними стадіями даного процесу є: 1) засвоєння дітьми екологічних знань; 2) перетворення їх в елементи переконань як основний стрижень свідомості [2, с. 50].

Ефективність екологічного виховання значною мірою залежить від всебічного розвитку особистості, від того, як часто дитина залучається до різних видів діяльності.

Таким чином, щоб виховати дошкільника екологічно грамотним, педагог повинен мати перед собою чіткі завдання і, враховуючи вік малюка, виконувати їх, зокрема:

-формувати елементи наукових знань про основні екологічні фактори у розвитку живої природи (світло, температура, волога), поживність ґрунту (харчування), та очевидні взаємозв'язки і залежності;

-розвивати вміння класифікувати живу природу (рослини – трави, кущі, дерева; тварини – за основними особливостями зовнішнього вигляду) на основі безпосереднього сприймання та аналізу зовнішніх ознак, способів взаємодії з середовищем;

-стимулювати допитливість та інтерес до пізнання природи описами її об'єктів та явищ (у народній творчості – народні прислів'я, загадки, приказки, прикмети, вірші, легенди, повір'я, пісні, авторські твори та ін.);

-активізувати знання і практичний досвід дітей у різних видах діяльності (гра, праця, науково-дослідна діяльність, навчання);

-показати дошкільникам живі барометри природи – пристосування рослин і тварин до змін у неживій природі тощо;

-познайомити дітей з перлинами народної мудрості про дбайливе ставлення людей до природи [1, с. 36].

До змісту екологічних знань вихованців входять відомості про назви об'єктів, явищ, предметів і тощо, їхні властивості, якості, способи існування, співіснування, місця поширення, значення в природі та житті людини, догляду, використання, охорони і збереження. Знання подаються елементарні, вони розкривають перед дитиною далеко не всі аспекти об'єктів і процесів, тому що розглядаються передусім ті, які здатні виробити правильне ставлення до світу природи, і закласти основи переконань.

Науковість добору екологічних знань для дітей дошкільного віку полягає передусім, у їх реалістичності. Ті знання, якими оволодівають діти, повинні віддзеркалювати реальні, дійсні особливості й ознаки навколишнього світу природи [2, с. 52].

Екологічні знання дітей складаються із систем образів і понять про навколишню природу, які виникають на основі динамічних нервово-психічних процесів та в практичній діяльності. Ті асоціації, котрі відтворюють логіку об'єктивних явищ і процесів, закономірностей у природі, створюють системні й послідовні знання, що допомагає сприйняти об'єктивну картину світу природи, закони її розвитку [2, с. 53].

У процесі навчання діти оволодівають знаннями, які належать до різних явищ існування природного довкілля. Ці знання проходять тривалий шлях розвитку від розрізнених, окремих, конкретних уявлень, понять до системи законів і закономірностей узагальнювального характеру.

У міру оволодіння знаннями дітей прослідковується ставлення до них на основі сформованої допитливості, спостережливості, стійкого інтересу [2, с.62].

Робота над формуванням ставлення дитини до природи має незавершений характер. Деякі з понять, які лежать в основі почуттів, поглиблюються і стають конкретнішими у період шкільного навчання; інші, моделюючись у процесі розвитку й удосконалення, переходять одне в одне, взаємодоповнюються і взаємозбагачуються з досвідом дитини.

Однак саме у дошкільному віці закладаються їх основи, розвиваються суттєві ознаки. Це передбачає подальшу роботу вихователя в такому напрямі: неодноразове повернення до попереднього засвоєння матеріалу з метою його закріплення; поглиблення і розширення змісту та збудження позитивних ставлень до нього; встановлення його зв'язків з іншими поняттями на основі емоційних переживань та пізнавальних інтересів.

Вихователіві потрібно враховувати і той факт, що без достатнього нагромадження фактологічного матеріалу емоції і почуття дитини можуть мати поверховий характер. Ось чому в навчанні дуже важливо знайти правильне співвідношення між фактами, їх узагальненнями, які вони викликають у дітей під час сприйняття, і зробити цей процес відносно завершеним.

При цьому одна група уявлень усвідомлюється і засвоюється при первинному формуванні, а позитивне емоційно-вольове ставлення продовжує процес пізнання. Дитина усвідомлює через порівняльні спостереження, дослідницьку діяльність не лише знання на їх якісно вищому рівні, а й почуття у завершенішому вигляді на основі стійкого інтересу до природи. Інша група потребує ретельнішої роботи над їх конкретизацією, для переведення їх на якісно вищий рівень [1, с. 47].

Отже, щоб виховати у дітей екологічну культуру, необхідно: формувати елементи наукових знань про основні екологічні фактори у розвитку живої природи, їх взаємозв'язки і залежності; стимулювати допитливість та інтерес до пізнання природи описами її об'єктів та явищ; активізувати знання і практичний досвід дітей у різних видах діяльності; закріплювати і поглиблювати знання дітей.

Література

1. Лисенко Н. В. Екологічне виховання дітей дошкільного віку: Навчальний посібник. / Н. В. Лисенко – Львів : Світ. 1994. – 144 с.

2. Лисенко Н. В. Теорія і практика екологічної освіти: дошкільник-педагог. Навчально-методичний посібник для ВНЗ. / Н. В. Лисенко – К. : Видавничий Дім «Слово», 2009. – 400 с.

3. Николаева С. Н. Методика экологического воспитания дошкольников: Учеб.пособие для студ. сред. и высш. пед. учеб. заведений. / Николаева С. Н. – М. : Издательский центр «Академия», 1999. – 184 с.

ПРИНЦИПИ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ КОМПОНЕНТІВ ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ

Олена Чубата

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник: *к. пед. н., доцент Шулигіна Р. А.*

На етапі розбудови держави – радикальних змін зазнає система освіти, зокрема її дошкільна галузь. Основні завдання освіти підростаючого покоління полягають в тому, щоб навчити і виховати дітей здібних, талановитих, вільних від стереотипів мислення, фізично здорових, інтелектуально збагачених. Ці завдання чітко сформульовані в Законі України «Про дошкільну освіту», новій редакції Базового компоненту дошкільної освіти в Україні (Наказ Міністерства освіти і науки України від 22.05.2012 р. № 615), які є основними орієнтирами для дошкільної галузі.

Щоб стати учнем сучасної школи, дитина має не просто попередньо оволодівати певним обсягом конкретних знань, практичних умінь, бути готовою до систематичної розумової праці, а передусім прийти до неї із закладеними основами вільної, творчої особистості, фізично й духовно міцної, здатної приймати нестандартні методи і прийоми навчання, активно здійснювати власну пізнавальну діяльність, будувати повноцінне спілкування з однолітками й дорослими на засадах довіри і співробітництва, життєво компетентною [5, с. 96-100].

Проблема підготовки дітей до школи розглядалася багатьма вітчизняними і зарубіжними науковцями. Вони приділяють пильну увагу формуванню і розвитку знань, умінь і навичок, необхідних для навчання в школі та передбачених програмою навчання дітей початкової школи. Зокрема Е. Агеєва, Л. Венгер, В. Холмовська вивчали можливості цілеспрямованого управління формуванням пізнавальних здібностей у дошкільному дитинстві. Е. Кравцова, Г. Капчеля, М. Лісіна, Е. Смирнова розробляли цю проблему в зв'язку з особливостями спілкування. Праці Р. Буре і К. Клімової присвячені формуванню «широких соціальних» мотивів. Е. Штimmer досліджував рівні вербальної і невербальної активності, пізнавальної спрямованості різних видів діяльності.

Широко розробляються дидактичні проблеми підготовки дітей до навчальної діяльності, за результатами якої визначається психолого-педагогічна готовність дошкільників до навчання в школі. Важливе місце в системі психолого-педагогічної підготовки займає система оцінок результатів цього процесу – в основному така оцінка здійснюється за показниками психологічної готовності. Проблемі психологічної готовності дітей до навчання надавали увагу як вітчизняні, так і зарубіжні вчені Ш. Амонашвілі, Л. Божович, Л. Виготський, О. Запорожець, Я. Коломинський, О. Леонт'єв, Е. Панько, В. Мухіна, К. Інгенкамп, Д. Яейлі, С. Штребел, А. Керн, Я. Йірасек та інші. Проте, психологічна готовність дітей до школи визначає лише внутрішній бік результату психолого-педагогічної підготовки і не оцінює зовнішній бік цього процесу. Більшість науковців (Е. Александровська, С. Громбах, Д. Ольшанський, А. Петровський, Е. Панько, Я. Щерпанський) вважають, що основним критерієм оцінювання ефективності психологічної готовності дитини до школи є адаптація.

Останнім часом проблема визначення готовності дітей до навчання в школі перебуває на одному із значних місць у структурі психолого-педагогічної науки. Успішне вирішення завдань розвитку особистості дитини, підвищення ефективності її навчання та майбутнє сприятливе професійне становлення

багато в чому визначаються рівнем підготовленості дитини до шкільного навчання.

У своєму дослідженні ми розглядаємо розуміння шкільної готовності як багатокомпонентного утворення, спираючись на праці Л. Божовича, який ще в 60-ті роки ХХ століття вказував на те, що готовність дитини до навчання в школі складається з певного рівня розвитку розумової діяльності, пізнавальних інтересів, готовності до довільної регуляції своєї пізнавальної діяльності та до соціальної позиції [1].

Аналогічні погляди розвивав О. Запорожець, який визначав готовність дитини до навчання в школі такою, яка є «цілісною системою взаємопов'язаних якостей дитячої особистості, включаючи особливості її мотивації, рівня розвитку пізнавальної, аналітико-синтетичної діяльності, рівень сформованості механізмів вольової регуляції дій та ін.» [6, с. 468].

На сучасному етапі визначення компонентів шкільної готовності дитини здійснюється за різними критеріями і базується на різних підставах. Одна група авторів (А. Венгер, Л. Венгер, Я. Коломинський, Е. Панько) диференціюють загальний психічний розвиток дитини на емоційну й іншу готовність. Інші науковці (Г. Кравцов, Е. Кравцова та ін.) розглядають систему взаємовідносин дитини і виділяють показники психологічної готовності дитини до школи, пов'язані з розвитком різних видів відносин дитини з навколишнім світом. З урахуванням такого бачення основними показниками психологічної готовності дітей до школи є: довільність у спілкуванні з дорослими; довільність у спілкуванні з однолітками; адекватно сформоване ставлення до себе.

Поєднуючи зазначені вище принципи диференціації компонентів шкільної готовності, можна виокремити такі її компоненти: інтелектуальну готовність дитини до школи; особистісну готовність дитини до школи; соціально-психологічну (комунікативну) готовність.

Найважливішими показниками інтелектуальної готовності дитини до навчання в школі є характеристики розвитку її мислення та мови. До

завершення дошкільного віку основним показником розумового розвитку дітей є сформованість у них образного і абстрактно-логічного мислення.

Упродовж дошкільного періоду в дітей починають складатися основи абстрактно-логічного мислення, що ґрунтуються на наочно-образному мисленні. Шестирічна дитина здатна до найпростішого аналізування навколишнього світу: відокремлювання важливого від менш значного, нескладних міркувань, правильних висновків [3, с. 66-74].

Крім того, аналіз діяльності сучасних дошкільних навчальних закладів та власний педагогічний досвід дав можливість виявити, що до старшого дошкільного віку діти, користуючись системою суспільно вироблених сенсорних еталонів, опановують деякі раціональні засоби обстеження зовнішніх властивостей предметів. Їх застосування надає можливість дитині диференційовано сприймати, аналізувати складні об'єкти. Проте ці здібності обмежені колом дитячих знань. У межах знайомого дитина з успіхом встановлює психічно-наслідкові зв'язки, що відображаються в її мовленні. Вона використовує вирази «якщо, то...», «тому...» та ін., її побудові міркування цілком логічні. Логічне мислення виявляється і в здатності класифікувати предмети і явища відповідно до загальноприйнятих понять. До кінця дошкільного віку дитина вже може об'єднати предмети в «понятійні» групи: «меблі», «посуд», «одяг» тощо.

Узагальнюючи викладене вище і враховуючи вікові особливості розвитку пізнавальної сфери дитини, можна сформулювати твердження про те, що інтелектуальна готовність до навчання в школі характеризується:

- диференційованим сприйманням;
- аналітичним мисленням (здатність усвідомити основні ознаки і зв'язки між явищами, здатність відтворити зразок);
- раціональним підходом до дійсності (послаблення ролі фантазії);
- логічним запам'ятовуванням;
- інтересом до знань, до процесу їх здобування за рахунок додаткових зусиль;

–оволодінням на слух розмовним мовленням і здатністю до розуміння і вживання символів;

–розвитком тонких рухів і зорово-рухової координації [4].

Інтелектуальна готовність є важливою, але не єдиною передумовою успішного навчання дитини. Для самої людини особистість виступає як її «образ-Я», «Я-концепція». Саме в дошкільному віці починається процес формування особистості дитини.

В особистісній складовій психологічної готовності до школи значну роль відіграє мотивація дошкільника. Особистісна готовність також припускає певний рівень розвитку емоційної сфери дитини, яка освоює соціальні норми вираження відчуттів, які стають більш усвідомленими, узагальненими, розумними, довільними, не ситуативними, формується вищі відчуття – етичні, інтелектуальні, естетичні, а також змінюється роль емоцій в її діяльності, формується емоційне передбачення.

Крім особистісної готовності виділяємо ще один компонент психологічної готовності до школи – соціально-психологічну готовність, визнаючи її як формування у дітей якостей, завдяки яким вони могли б спілкуватися з іншими дітьми, педагогами.

Наприкінці варто зазначити, що дошкільнику, який приходить до школи, де діти займаються спільними справами, необхідно володіти достатньо гнучкими засобами встановлення взаємовідносин з іншими дітьми, вміти входити до дитячої спільноти, діяти разом з іншими, поступатися, захищатися, підкорятися інтересам і звичаям дитячої групи, справлятися з роллю школяра в ситуації шкільного навчання. Для дитини це один з найважливіших етапів у її житті.

Література

1. Божович Л. І. Проблема розвитку мотиваційної сфери дитини / Л. І. Божович / Вивчення мотивації поведінки дітей та підлітків. – М., МГУ, 1992. – 98 с.

2. Бородіна Г. В. Ще раз про готовність до школи / Г. В. Бородіна // Початкова школа: плюс до і після. – 2002. – № 10. – С. 19-25.
3. Венгер Л. Як дошкільник стає школярем? / Л. Венгер // Дошкільне виховання. – 2005. – № 8. – С. 66-74.
4. Діагностика навчальної діяльності та інтелектуального розвитку дітей / за ред. Д. Б. Ельконіна, А. Л. Венгера. – М.: Изд-во «Наука», 1991. – 87 с.
5. Копилева І. М. Дошкільне дитинство: підготовка до школи чи етап в житті? / І. М. Копилева // Початкова школа. – 2002. – № 1. – С. 96-100.
6. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: Навч. посіб / Вступні нариси та упоряд. Н. Н. Борисової, В. У. Кузьменко; За аг. ред. З. Н. Борисової. – К. : Вища школа, 2004. – 511 с.

ПСИХОЛОГО–ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ КРИЗОВОГО СУСПІЛЬСТВА

Наталії Шакун

*КВНЗ КОР «Богуславський гуманітарний
коледж імені І.С. Нечуя-Левицького*

Науковий керівник – викладач Лисак Н.Р.

Розвиток цивілізації нині характеризується в цілому суперечливими тенденціями. І це впливає на життя сучасної людини, безпосередньо стосується проблем освіти. Занурені у повсякденні клопоти ми не завжди усвідомлюємо, що сьогодні маємо справу із «новою» дитиною, яку погано розуміємо, стосовно якої використовуємо застарілі схеми. Метою освіти в сучасному суспільстві є створення умов для самовизначення та самореалізації особистості. Але на сьогоднішній день вона не може бути реалізованою в рамках навчання та виховання. Виникає необхідність вводити у навчальний процес психолого-педагогічну підтримку розвитку особистості [4, с.4].

Сьогодні батьки виховують у дітей відчуття псевдо значущості, при звичають до показухи. Сучасна дитина здебільшого живе в ілюзорному,

віртуальному світі, далека від життєвих реалій. Вона зростає із настановою на красиве життя, яке дається легко, без особливих зусиль (виграти мільйон, туристичну путівку, обхитрувати партнера). Власні зусилля, робота над собою сучасної молоді підмінюється хитрощами, перекладанням відповідальності на інших, спрощенням або підміною життєвих цілей і цінностей. Таким чином дитина зростає вузькоспрямованою, нежиттєпридатною. Хто і коли вчитиме дитину науки та мистецтва реального життя, дасть знання елементарних законів буття, уміння жити у злагоді з довкіллям і собою? Тож чи не варто зупинитись і проаналізувати питання, з якими безпосередньо пов'язані зміни дитячих пріоритетів на початку XXI сторіччя? [4, с.5].

Відповідальність за це лежить насамперед на працівниках освітньої сфери: вчителів, психологів, соціальних педагогах. Одну з провідних ролей у соціалізації дитини також відіграють батьки.

Усім відомо, що батько й мати – перші вихователі своїх дітей, але не лише в побуті, а у всьому подальшому житті. Уроки життя здобуті в сім'ї мають величезну виховну силу. Велику роль у формуванні майбутніх будівників нашого суспільства відіграє роль сім'ї. Адже саме в ній відбувається процес соціалізації дитини, що передбачає різнобічне пізнання маленькою людиною оточуючої соціальної дійсності, оволодіння навичками індивідуальної і колективної праці, прилучення до національної і вселюдської культури [1, с.24].

Першочерговим завданням у вирішенні проблеми психолого-педагогічної підтримки особистості стає оптимізація процесу соціалізації дітей, їх адаптації в різних освітніх та виховних інститутах. У всьому світі професіонали, які займаються проблемами навчання і виховання дітей, направляють свої зусилля на пошук найкращих шляхів і способів розвитку дитини, майбутнього повноцінного, відповідального та самостійного члена суспільства. При значних відмінностях у філософських підходах і теоретичних позиціях вчених різних країн сутність об'єкта, на який впливають педагоги, соціальні працівники, батьки, одна - соціалізація людини. Тому важливо знайти механізми впливу на соціалізацію особистості, розкрити способи їх реалізації, виявити умови, що

забезпечують успішне входження дитини в життя суспільства, вибудувати систему якісної соціальної, психо-педагогічної адаптації дітей та підлітків [6, 54].

Активно вивчати проблему психолого-педагогічної підтримки особистості в умовах кризового суспільства розпочали ще багато століть тому. Думки про необхідність підтримки молоді людини є в працях Л.С. Виготського, Ш.А. Амонашвілі, Я.А. Коменського, К.Д. Ушинського, А.С. Макаренка. Однак виділення даної проблеми в особливу сферу цілеспрямованої педагогічної діяльності було зроблено О.С. Газманом. Підтвердженням актуальності роботи над даною проблемою на сучасному етапі розвитку нашого суспільства є наукові праці А.Й. Капської, Л.І. Міщик, С.В. Харченко.

Активну роль у процесі соціально - педагогічної підтримки дітей відіграє соціальний педагог. Головне призначення роботи соціального педагога - виростити дитину щасливою, з відчуттям радості, оптимістичних життєвих перспектив. Тому починати варто з повернення дітей до дитячого реального буття з його субкультурою, територією, лексикою, специфічними видами діяльності. Часто дитина пізнає довкілля за допомогою комп'ютера, замінюючи об'ємні предмети площинними зображеннями, природні об'єкти з їх специфічними запахами, енергетикою, тактильними відчуттями – яскравими, утім, уявними кліше. Її оточують технічно досконалі іграшки, якими можна захоплюватися, але до яких неможливо «прирости душею». Так, поступово, ще по справжньому і не сформувавшись, розкриваються тендітні зв'язки дитини з реальним світом, підміняючись віртуальними [4, с.5].

Предметом уваги соціального педагога є не лише власне людина, а людина у середовищі, у взаємодії з різними соціальними інститутами: сім'єю, дошкільними та загальноосвітніми навчальними закладами, дитячими та молодіжними об'єднаннями, закладами культури і спорту.

Учителі в більшості випадків намагаються допомогти вихованцю, але форма допомоги при цьому не завжди адекватна намірам. Призначення

справжнього педагога – не лише в тому, щоб бути для вихованця інформатором, контролером, партнером, а й у тому, щоб бути своєрідним амортизатором, що знижує вплив стресогенних чинників, заспокоює, знімає напруження, указує на світло в кінці тунелю, навчає спиратися на власні резервні сили, довіряти життю та самому собі. Сьогодні це зробити непросто через значне розшарування населення України за матеріально-культурним рівнем та деформацією дитячої психології [4, с.6].

Педагогічна діяльність - це не просто діяльність фахівця певного профілю, педагога, але, перш за все зв'язка між суспільством і дитиною, яка забезпечує успішне включення кожного окремого індивіда в суспільство та його становлення в ньому. Сутність педагогічної діяльності полягає в об'єктно-суб'єктному перетворенні особистості.

Як справедливо відзначають дослідники, що в сучасних умовах людині протягом життя неодноразово доводиться стикатися із змінами соціального середовища. Важливим на даному етапі формування особистості є процес адаптації [2, с.130].

Таким чином, важливою частиною допомоги дітей у соціокультурному аспекті становлення є педагогічна, психологічна і соціальна складова, пов'язана з вихованням і освітою дитини, сприяння її розвитку та успішної соціалізації [5, с.98].

Основа психолого–педагогічної підтримки особистості передбачає дотримання набору свого роду канонів:

- забезпечувати дітям спокійне середовище, яке допомагає їм зосередитися, почуватися затишно і спокійно;

- полегшувати, а не ускладнювати дітям їхню непросту внутрішню роботу із самовдосконалення, духовного становлення;

- використовувати індивідуальний підхід до кожного;

- розвивати активність;

- не переривати творчого процесу, давати можливість дитині самостійно обирати вид діяльності [4, с.14-15].

На підставі сказаного стає зрозуміло, що особистість - це цілком соціокультурне утворення, суб'єкт, що вільно визначився та виробив свою позицію у просторі культури і в часі історії. Проте особистість - це не раз і не назавжди сформована якість, стан, структура, а засіб дій, образ буття, суб'єкт дій. Особистість - це повне самовизначення людини у всій сукупності дій, стосунків з іншими, її спрямувань та орієнтацій.

Потреба в соціально-педагогічній діяльності, спрямованої на соціальний захист, соціально-педагогічну допомогу окремій людині та соціальним групам, які опинилися у важкому становищі, зростає в сучасних умовах. Водночас, якщо думати на перспективу, в процесі стабілізації суспільства, поряд з наданням допомоги, соціальна педагогіка буде вирішувати завдання щодо створення і підтримки конкретного соціального середовища для молоді, а це вимагає цільової підготовки агентів соціалізації, які володіють необхідними знаннями й уміннями [3, с. 241-242].

Розмірковуючи над портретом сьогоденної дитини «нового» покоління, схилиюся до того, що не варто говорити про те, яким він повинен бути. Така постановка питання провокує необхідність підлаштовуватися під певний стандарт, визначену кимось ідеальну модель. Уникнувши курсу «повинен», схилившись до зваженішого «доцільно» ми зможемо подивитися на дитину XXI століття в контексті життєвої компетентності. Отже, доцільно, щоб особистості дитини були притаманні: гармонійний розвиток, свідоме ставлення до життя, прагнення до творчої реалізації, мала цілісна наукову картину світу та демократичний світогляд, володіла навичками практичного життя, характеризувалася високою культурою, здатністю функціонувати як саморегульована система [4, с.11-12].

Література

1. Бондарчук О.І. Психологія сім'ї: Курс лекцій. /О. І. Бондарчук - К. : МАУП, 2001. – 96 с.

2. Буянов М.І. Дитина з неблагополучної родини. / М. І. Буянов - М., 1988. - 154 с.
3. Василькова Ю.В. Методика й досвід роботи соціального педагога: Учеб. посібник для студ. вищ. пед. Учеб. закладів. / Ю. В. Василькова - М. : Видавничий центр «Академія», 2002. – 328 с.
4. Дитина у кризовому соціумі: як її розуміти і виховувати / Упоряд. Л. Шелестова. – К.: Ред. загальнопед. газ., 2004.- 128 с.- (Б-ка «Шк. світу»).
5. Капська А. Й. Соціальна робота: деякі аспекти соціальної роботи з дітьми та молоддю. / А. Й. Капська – К.: УДЦССМ, 2001. – 220 с.
6. Поліщук В. А. Підготовка фахівців з соціальної роботи: Тернопільський державний педагогічний університет / В. А. Поліщук / Соціальна політика і соціальна робота – № 1. – 1999
7. <http://pidruchniki.com>

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ГРИ

Катерина Шарінова

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М.П.Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. н., професор Богініч О.Л.

Загальновідомо, що основи здоров'я дитини закладаються ще в дошкільному віці. Незважаючи на увагу, яка приділяється здоров'ю дітей, кількість відхилень від норм емоційного розвитку зростає. Як наслідок, з року в рік погіршується психічне здоров'я підростаючого покоління, збільшується кількість дітей, які відчують себе у житті незахищеними, оцінюються оточуючими як “афективні” (Л. С. Славіна), “проблемні” (М. В. Єрмолаєва, Л. Г. Міланович), “важкі” у спілкуванні, непередбачувані, з “важким” характером (М. Раттер, В. Т. Степанов). Значний потенціал для успішного

здійснення педагогічної корекції емоційної сфери дітей старшого дошкільного віку містить ігрова діяльність.

За твердженням психологів старший дошкільний вік є дійсно вирішальним в процесі становлення провідних, базових основ психіки. Починаючи з цього віку, можна говорити про становлення особистості, він є найбільш сприятливим для цілеспрямованого формування психологічних механізмів, що відповідають оптимальній системі базового рівня формування психіки. Сформовані в старшому дошкільному віці базові основи виявляються стійкими й істотно визначають подальший розвиток людини.

Емоції можна розглядати як складне явище психіки, пов'язане з різними властивостями та процесами, що характеризують суб'єктивне відношення, виражене у специфічній оцінці. Емоції дуже тісно переплітаються з іншими особливостями психіки, а також характеризуються відсутністю чітких уявлень, що спричиняє диференціювання їх видів. Емоційна сфера характеризується як важлива складова в розвитку дошкільників, оскільки ніяке спілкування чи взаємодія не будуть ефективними, якщо його учасники не здатні, по-перше, "читати" емоційний стан іншого, а по-друге, керувати своїми емоціями. Розуміння своїх емоцій і відчуттів також є важливим моментом в становленні особистості, що розвивається.

Ми знаємо, що емоційна сфера дошкільника гостро реагує на звуки, барви, явища та форми навколишнього світу, а тому є особливо сприятливою до зовнішніх впливів. Емоційне благополуччя забезпечує високу самооцінку, сформований самоконтроль, орієнтацію на успіх в досягненні цілей, емоційний комфорт в сім'ї і поза нею. Саме емоційне благополуччя є найбільш ємним поняттям для визначення успішності розвитку дитини.

Істотно змінюються в дошкільному дитинстві і зовнішні прояви відчуттів, а саме - дитина поступово опановує умінням до певної міри стримувати бурхливі, різкі вирази відчуттів, крім того, вона засвоює мову відчуттів, форми вираження найтонших відтінків переживань за допомогою поглядів, міміки, жестів, поз, рухів, інтонацій голосу.

У взаєминах з дитиною дорослий має підбирати емоційні форми дії. Позитивні і негативні форми дії на дитину повинні виникати не стихійно (залежно від настрою дорослого), а перетворитися на своєрідну техніку спілкування, де основний фон складають позитивні емоції, а відчуження використовується як форма осуду дитини за серйозну провину. За твердженням Є. А. Аркіна, К. Д. Ушинського, Д. Б. Ельконіна, Л. С. Виготського гра для дитини є посиленою формою участі у суспільному житті, засобом пізнання дійсності, відносин дорослих, соціальних ролей та функцій. Дитина або тварина грають, тому що випробовують задоволення від гри, і в цьому полягає їх свобода.

Ігрова діяльність є способом активного засвоєння дитиною людської культури, системи соціально вироблених знаків (мови, форм спілкування тощо). Вибір гри як засобу адаптації ґрунтується на розумінні гри як провідного виду діяльності в дошкільному дитинстві; як способу включення дитини в соціальні відносини та організації ефективного освітньо-виховного простору. Провідним видом діяльності впродовж усього дошкільного віку є ігрова - особливий вид діяльності людини, що виникає у відповідь на суспільну потребу в підготовці підростаючого покоління до життя. Звичайно, є й інші види діяльності, але в іншому виді діяльності немає такого емоційно наповненого входження в життя дорослих, такого дієвого виділення суспільних функцій і сенсу людської діяльності, як в грі.

Ігрова діяльність, як основна діяльність тісно пов'язана з розвитком особистості дошкільника, вона обумовлює важливі зміни у психічних процесах особистості дитини, яка розвивається.

За рахунок підвищеного емоційного фону, відмінності від виконання прямих навчальних завдань, ігровий метод забезпечує природну адаптацію дітей до тренувальних дій, він дозволяє дітям без перевтоми виконувати складні навчальні завдання. Це переконує нас у вагомості застосування ігрового методу у роботі з дітьми дошкільного віку, особливо у сфері формування емоційного здоров'я та благополуччя дитини. Тобто, використання ігрової

технології (вплив на всі сфери розвитку дитини засобами гри) у формуванні емоційного здоров'я є, на нашу думку, дуже доцільно. Цю думку підтверджують дослідження Н. В. Карпенко, який відзначає значення та ефективність психокорекційного ефекту музично-ритмічних ігор, що здатні забезпечити зміцнення психомоторного компонента емоційного здоров'я дитини [5; 42-47].

Музично-ритмічна гра “Веселі музиканти” (муз. Філіпенка, сл. Т. Волгіної) / Вправляння, тренування психомоторного та афективного компонента/. Діти стоять у колі. “Музиканти:” “скрипаль”, “балалаечник”, “барабанщик” виходять із кола і сідають на стільчики. Дуже добре, якщо для кожного з них є відповідний інструмент. Вихователька вибирає 4-5 “зайців”, які стають на середину кола. 1 куплет Діти в колі беруться за руки і, піднявши їх угору, утворюють “ворітця”, через які, граючи, заходить “скрипаль”. Він зупиняється і співає: Ось на скрипочці я граю: Ті-лі-лі, ті - лі-лі! “Зайці” танцюють. Діти йдуть по колу, а потім зупиняються обличчям до центру кола. “Скрипаль” продовжує грати на скрипці, а малята співають, плескаючи у долоні: „На лужку зайці у танці, Ті-лі-лі та ті-лі-лі!” “Зайці” продовжують танцювати, а на закінчення пісні - сідають навшпиньки (чекають наступного “музиканта”) “Скрипаль” сідає на своє місце. 2 куплет: „Я заграв на балалайці: Тренді-брень, тренді-брень! На лужку зайці у танці! Тренді-брень та тренді-брень!” На слова другого куплета, з появою “музиканта-балалаечника” відбуваються аналогічні дії. 3 куплет: на повторення вступу до пісні діти знову утворюють “ворітця”, через які заходить “барабанщик” і співає: „А тепер на барабані Бум-бум - бум, тра-та-тах!” “Зайці” почувши удари барабану, спів, удають переляк. Діти в колі, опустивши руки, поволі відходять назад, потім піднімають руки вгору, утворюючи “кущі”, і співають: „Косоокі всі навтьоки По кущах та по кущах!” “Барабанщик” продовжує грати, а “зайці” тікають, ховаючись за “кущі”.

Музично-ритмічна гра “Відважні вершники” (муз. В. Вітліна) Профілактика та корекція страху не перемогти, не встигнути/. Посеред кімнати

в широкому колі на деякій відстані один від одного поставлені стільчики боком до центру кола. Діти - "вершники" сідають на стільчики. Старший "вершник" стає в центрі кола. По команді "старшого" - "По конях!" діти швидко підхоплюються, сідають поруч зі стільчиками із зовнішнього боку і готуються до команди "скачок": лівою рукою ніби беруть повід, а правою - піднімають "шаблю". "Старший" стає разом із "вершниками" у загальне коло. На 1-2-й такти "коні б'ють копитами", "вершники стримують коней", натягуючи уявний повід. На 3-10-й такти "вершники" скакають галопом. На останньому акорді 10-го такту "коні" зупиняються на повному скачу. Всі швидко сідають на стільчики. Хто лишився без місця - стає "старшим вершником".

Також можна запропонувати дітям ігрові вправи на розвиток довільної уваги, пам'яті, спостережливості, витримки: „Слухаємо тишу”, „Лисичка прислухається” тощо.

Ігри можуть бути як спокійними (усунення психоемоційного напруження), так і веселими (створення бадьорого, піднесеного настрою) залежно від поставлених завдань.

Корекція настрою та поведінки дітей у змодельованих стандартних ситуаціях (інсценування оповідань, спогади про почуття, переживання) здійснюється за допомогою етюдів та ігор, в яких відтворюються окремі риси характеру та соціально забарвлені почуття (доброта, чесність, жадібність тощо), дається моральна оцінка поведінки персонажів.

Отже, емоційне благополуччя сприяє нормальному розвитку особи дитини, виробленню у неї позитивних якостей, доброзичливого ставлення до інших людей. Проте ще раз хочеться підкреслити, що саме в цій сфері лежить здатність і уміння людини небайдуже дивитися на світ, здатність радіти і засмучуватися, розуміти і любити - загалом, все те, що може бути назване коротким словом "щастя".

Формування морального здоров'я дошкільника залежить від його психічного здоров'я, тобто інтелектуального компоненту (засвоєння, переконання, система цінностей) та емоційного компоненту (що несе в собі

домінуюче психологічне навантаження у процесі формування моральних переконань та ставлення дитини до моральних норм і вимог). Саме усвідомлення сутності моральних норм у поєднанні з переживанням їх істинності (єдність раціонального і емоційного) і забезпечує суб'єктивну готовність дитини керуватися цими нормами у власній поведінці, тобто відповідати високому рівню моральної вихованості.

Отже, моральна поведінка означає єдність мотиву і дії, адже ієрархія мотивів надає певної спрямованості всій поведінці людини, що дає змогу оцінювати не лише окремі вчинки дитини у ставленні до однолітків, але й поведінки загалом, як позитивної, так і негативної. Моральна самооцінка, що виникає в дитини на кінець дошкільного віку, є початковим етапом розвитку потреби в моральній поведінці, уявлення власного емоційного стану і передбачення наслідків для самої себе, свого втручання або невтручання в ситуацію. Відповідно, будь-який моральний вчинок дитини потребує вольових та інтелектуальних зусиль. Проте однією із важливих умов розвитку в дошкільника моральної саморегуляції є розвиток у нього внутрішніх емоційних уявлень про те, яким би він хотів себе бачити в моральній ситуації незалежно від контролю та зовнішніх санкцій.

Загальновідомо, що формування моральних якостей неможливе без гуманного, культурного, а головне цілеспрямованого впливу дорослого, що є зразком для наслідування і організатором морального досвіду дитини. Разом з тим методи формування відповідних моральних якостей далеко не настільки очевидні і представляють серйозну педагогічну проблему.

Недаремно значна кількість досліджень у вітчизняній та зарубіжній педагогічній науці присвячувалася проблемам становлення моральних основ особистості, їх витокам, розвитку і можливій корекції. У наукових дослідженнях Л. Артемової, І. Бежа, А. Богуш, О. Богініч, Н. Виноградової, Т. Поніманської, Р. Буре, О. Кононко, В. Котирло та інших розкриваються психологічні механізми формування морального здоров'я дітей та мотивів моральної поведінки.

Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчив, що в якості провідного аспекту морального розвитку, зазвичай, розглядають формування моральної свідомості дитини: її уявлення про добро і зло, про норми поведінки, про гарні і погані вчинки тощо. Даний підхід заснований на припущенні, що моральні уявлення перетворюються у відповідні дії дитини і стають джерелом її моральної поведінки. Однак, у всіх теоретиків виникало багато питань щодо дієвості методів виховання, тим більше, якщо йдеться про дитину старшого дошкільного віку, з її вже критичним ставленням до оточуючих, однак ще не до себе.

На думку Д. Соколова, казка дає чудову можливість знайти спільну мову для дорослого з дитиною. „Зазвичай вони розмовляють різними мовами. При цьому двомовною є скоріше дитина, а проблеми у спілкуванні є скоріше у дорослого. Мова казки їх звичайно зближує.” Без нарікань і повчань збоку дорослого дитина може зрозуміти що від неї хочуть і як їй слід чинити [7, 14].

Відомий казкотерапевт Т. Зінкевич-Євстігнеєва стверджує, що казкові враження здатні створити нову свідомість дитини, підтвердити або спростувати її судження про реальність. Казкові сюжети і персонажі наповнюють духовний світ дитини, створюють ідеальний рівень її морального розвитку [4, 12].

Цінність терапевтичної казки полягає в тому, що вона закладає основи моральних цінностей, бо в казці існує дві основні моральні категорії - добро і зло.

Другою умовою успішності казкотерапії є дотримання відповідних правил подачі казкового матеріалу. Терапія казками передбачає використання художніх, дидактичних, психотерапевтичних, психокорекційних і медитативних казок (психо - гімнастичних вправ), що впливають на дитину, розвивають її і дозволяють здійснювати діагностику. Використання авторської терапевтичної казки дає змогу працювати у визначених заздалегідь напрямках, враховуючи індивідуальні особливості певних дітей.

Казка пропонує дітям альтернативні рішення, допомагає знайти вихід зі складної ситуації, формує моделі поведінки. Саме це є особливо важливим,

адже через „несформованість моделей ефективної поведінки” у суспільстві дорослі і діти відчувають дискомфорт у спілкуванні і взаємодії з оточуючими, потрапляють у руйнуючий конфлікт з зі світом і з собою.

Література

1. Богініч О. Л. Фізичне виховання дітей дошкільного віку засобами гри: навчально-методичний посібник. 2-ге видання. / О. Л. Богініч – Київ, 2003 – 140 с.
2. Беленька Г. В., Богініч О. Л., Машовець М. А. Здоров'я дитини - від родини. / Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, М. А. Машовець – К. : СПД Богданова А. М., 2006. - 220 с.
3. Выготский Л. С. Педагогическая психология / Под ред. В. В. Давыдова. - М. : Педагогика, 1991. – 198 с.
4. Зинкевич-Евстигнеева Т. Д. Формы и методы работы со сказками. / Т. Д. Зинкевич-Евстигнеева – СПб. : Речь, 2005. – 230 с.
5. Музично-ритмічні ігри для зміцнення афективного та психомоторного компоненту особистості [Електронний ресурс] / Н. В. Карпенко // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. - Х., 2002. - № 4. - С. 42-47.
6. Поніманська Т. І. Моральне виховання дошкільників. / Т. І. Поніманська – К., 1993. – 256 с.
7. Соколов Д. Сказки и сказкотерапия: Теория и комментарии. / Д. Соколов – М., 2005. – 286 с.

ТЕРАПІЯ МИСТЕЦТВОМ ЯК ЗАСІБ КОРЕКЦІЇ ЕМОЦІЙНИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Юлія Шацька

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. н., доцент Корень А.М.

Національна доктрина розвитку освіти, Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття) вказують на важливість гармонійного розвитку дитини. В цьому велику роль відіграє розвиток емоційної сфери дитини. Базовий компонент дошкільної освіти націлює на те, що дитина дошкільного віку повинна вміти передавати свої почуття мімікою, жестами, словами також адекватно реагувати на різні життєві ситуації, стримувати негативні емоції, співвідносити характер емоційної поведінки з її наслідками за тих, хто поряд.

Звертається увага на це питання і в державних освітніх програмах «Малюємо», «Дитина», «Дитина в дошкільні роки», «Українське дошкільня» та інших.

Емоційні порушення у дошкільнят – це одна з найважливіших проблем сучасного суспільства. Спектр емоційних порушень у дитячому віці надзвичайно великий. Проблема емоційного самопочуття дітей в сім'ї та дошкільному закладі є однією з найбільш актуальних, так як позитивний емоційний стан відноситься до числа найважливіших умов розвитку особистості. Адже переживання позитивного емоційного психічного стану це значущий компонент пізнавальної діяльності дітей, базовий чинник у формуванні характеру особистості (Л.В. Куликов, М.Д. Левітов, С.Д. Максименко, О.О. Прохоров, С.Л. Рубінштейн та ін.).

Емоції дитини пов'язані з внутрішнім світом дитини і різними соціальними ситуаціями розуміння, переживання яких викликає у неї певні емоційні стани. Внаслідок порушення соціальних ситуацій у дитини може виникнути стресовий стан, афективні реакції, страх. Це викликає негативне

самопочуття дитини, тобто її емоційне неблагополуччя.[5, с.168] З одного боку, це сприяє підвищеній захворюваності в дитячих садах простудними та іншими захворюваннями, в тому числі невротами, з іншого боку, призводить до розвитку у дитини небажаних рис характеру (тривожність, боягузтво і т.п.). У ряді випадків у дітей можуть бути розлади вегетативної нервової системи, істеричні реакції, нічні страхи і ін.

Р. Бамм і Р. Бараш докладно розглядають емоційні порушення дітей. Людина може бути байдужою до того що, відбувається навколо неї. Предмети, вчинки, події, якими наповнене життя, цікавить її почуття, переживання. На відміну від дорослих, дитина висловлює свої почуття як бурхливо так і безпосередньо. По незначному приводу вона може почати сміятися й плакати, стрибати, ляскати у долоні, кричати, тупотіти ногами тощо. Це відбувається тому що у неї слабо розвинений самоконтроль, але здебільшого тому, що вона не має життєвого досвіду. Дитині всеневе, і навіть прості речі стають відкриттям, викликають емоційний відгук.

Своєчасна та правильна корекція емоційних порушень у дітей знижує негативні прояви, а саме виникнення тривожності, агресії, невротів та ін.

Корекція емоційних порушень у дітей - це добре організована система психологічних впливів. В основному вона спрямована на пом'якшення емоційного дискомфорту у дітей, підвищення їх активності і самостійності, усунення вторинних особистісних реакцій, обумовлених емоційними порушеннями, таких як агресивність, підвищена збудливість, тривожна недовірливість і ін.

Ще в 1930-х роках для корекції емоційно-особистісних проблем дитини психоаналітиками був запропонований метод арт-терапії. Використання арт-терапевтичних прийомів та технік у роботі з дітьми описували М.В. Кисельова, Л.Д. Короткова, Л.Д. Лебедева, Т.П. Юрченко та інші.

Арт-терапія - це спеціалізована форма психотерапії, заснована на образотворчому мистецтві. Основне завдання арт-терапії полягає у розвитку самовираження і самопізнання дитини [3, с. 256].

Арт-терапія в психокорекційній практиці – це сукупність методик, що базуються на застосуванні різних видів мистецтва у своєрідній символічній формі, дозволяють за допомогою стимулювання художньо-творчих проявів дитини здійснювати корекцію порушень психоемоційних процесів чи відхилень в особистісному розвитку [6, с.87].

Перш за все мистецтво пов'язане з радістю, саме з цієї причини Г. Шоттенлоер рекомендує використовувати метод арт-терапії при психокорекційній роботі з дітьми, що мають душевні рани. Вона вважає, що радість підвищує впевненість, формує позитивне ставлення до життя, а саме ті якості у розвитку, яких особливо потребує тривожна дитина, яка страждає від великої кількості страхів. Мистецтво змушує концентруватися на своїх переживаннях, усвідомлювати їх. При малюванні можливо переосмислення подій, формування своєрідної незалежності, яка все більше буде розвиватися з віком дитини.

У своїх працях О.Л. Вознесенська зазначає, що мистецтво має великий психотерапевтичний вплив на емоційну сферу дитини, при цьому виконуючи 1) корекційну -розвиваючу, 2) регулятивну, 3) катарсичну функції [2, с.120].

1) Корекційно-розвиваючі та психотерапевтичні можливості мистецтва пов'язані з наданням дитині практично необмежених можливостей для самовираження та самореалізації як в процесі творчості, так і в його продуктах, затвердженям і пізнанням свого «Я». Створення дитиною продуктів художньої діяльності полегшує процес комунікації, встановлення відносин зі значущими дорослими й однолітками на різних етапах розвитку особистості. Інтерес до результатів творчості дитини з боку оточуючих, прийняття ними продуктів художньої діяльності (малюнків, виробів, виконаних пісень, танців і т. д.) підвищує самооцінку підлітка.

2) Регулятивна функція арт-терапії полягає в знятті нервово-психічної напруги, регуляції психосоматичних процесів і моделюванні позитивного психоемоційного стану.

3) Про катарсичний (очищаючий) вплив мистецтва відомо дуже давно. Поняттям «катарсис» користувалися давньогрецькі філософи такі як Аристотель, Платон, Геракліт, маючи на увазі під цим психологічне очищення, яке відчуває людина після спілкування з мистецтвом. Психологічний механізм катарсису був розкритий Л.С. Виготським у роботі «Психологія мистецтва»: «Мистецтво завжди несе в собі щось, що долає звичайне почуття. Біль і хвилювання, коли вони викликаються мистецтвом, несуть в собі щось більше, ніж звичайну біль і хвилювання. Переробка почуттів у мистецтві полягає в перетворенні їх на свою протилежність, тобто позитивну емоцію, яку несе в собі мистецтво» [1, с.573].

До основних видів арт-терапії відносяться: бібліотерапія, казкотерапія, маскотерапія, драматерапія, робота з м'яким матеріалом, пісочна терапія, музикотерапія, кольоротерапія, фототерапія, відеотерапія, орігамі, малювання й інші форми творчого самовираження.

Арт-терапія як метод психокорекції емоційних порушень у дітей буде ефективнішою, якщо у психолого-педагогічній діяльності створені специфічні умови: позитивне емоційне середовище, що включає в себе творчу взаємодію, безумовне прийняття і розуміння потреб дитини; використання спеціальних прийомів, що сприяють зняттю емоційної напруги дитини, її творчому самовираженню, рефлексії, розширенню уявлень про емоції, почуття та контроль за негативними емоційними станами.

Арт-терапія не нав'язує людині «зовнішніх», «механічних» засобів лікування або вирішення його проблем, а «запускає» його внутрішні ресурси. Крім того, проведення образотворчих занять з дітьми сприяє забезпеченню дитини соціально прийнятним способом виходу агресії та інших негативних станів, розвитку почуття внутрішнього контролю та уяви, підвищенню самооцінки, що позитивно впливає на процес лікування.

Таким чином, застосування арт-терапії в якості одного з компонентів лікувально-реабілітаційних заходів може виконувати, з одного боку, уточнюючу діагностичну функцію, а з іншого - корекційну, сприяє

відновленню життєво важливих функцій організму і психічної гармонізації в цілому.

Література

1. Выготский Л.С. Психология искусства / Л.С. Выготский – М. : Искусство, 1986. — 573 с.
2. Вознесенська О.Л. Арт-терапія в роботі практичного психолога / О.Л. Вознесенська, Л. Мова. – К. : Шк. світ, 2007. – 120 с.
3. Лебедева Л. Д. Практика арт-терапии: подходы, диагностика, система занятий / Л. Д. Лебедева. – СПб.: Речь, 2003. – 256 с.
4. Оклендер В. Окна в мир ребенка: Руководство по детской психотерапии / В. Оклендер. – М. : Класс, 2003. – 336 с.
5. Степанов С.С. Большие проблемы маленького ребенка: Советы психолога родителям / С. С. Степанов. – М. : Педагогика-Пресс, 1995. – 168 с.
6. Юрченко Т. Волшебный мир детства. Арт-педагогика, арт-терапия в развитии дошкольников / Т. Юрченко. – Изд-во: Педагогическое Общество России, 2007. – 87 с.

ДЕКЛАРАТИВНИЙ ХАРАКТЕР ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Вероніка Швець

*КВНЗ КОР «Богуславський гуманітарний
коледж імені І.С. Нечуя-Левицького»*

Науковий керівник – викладач Колесніченко С.В.

Ми живемо у нележку, проте надзвичайно насичену історичними подіями добу переходу від несвободи, гніту, безправ'я до утвердження прав людини, поваги до гідності особистості, усвідомлення того, що людина сама відповідає за себе, за своє сьогодення та прийдешнє. Нова Україна, яка набула незалежності на зламі століть, проголосила для себе, що людина, її життя та

здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визначаються за найвищу соціальну цінність.

Український народ – громадяни України усіх національностей – обрав шлях побудови демократичної держави, тобто Держави, в якій буде здійснено принцип панування права, що ґрунтується на визнанні прав і свобод людини. Права людини в сучасному світі – це не просто актуальна тема, це проблема. Людство, що пройшло крізь бійню двох світових воєн, безлічі кривавих локальних конфліктів, пережило жорстокі диктатури, дійшло висновку, що не може бути миру і злагоди на Землі, не може бути організованого цивільного життя без поваги до людини, її прав, свобод і потреб. Взагалі–то у статусі особи в кожному суспільстві і в кожній Державі відображається її гуманізм та демократизм.

Щоб зробити перший крок для з'ясування, що таке права людини, треба перелічити, які права необхідні нам, а також нашим родичам, друзям, товаришам для нормального існування в сучасних умовах, щоб вони не викликали заперечень з боку інших людей, їх об'єднань, угруповань. Мабуть, ми перелічимо чимало прав. Проте серед них, очевидно, будуть такі, як можливість отримувати необхідні матеріальні блага, цінності, вчитися і працювати, обирати місце проживання, вільно висловлюватися. Усі такі можливості, безперечно, і є прикладами прав людини.

Поняття про права людини включає два аспекти. Перший означає, що людина має невід'ємні і невідчужувані права лише тому, що вона людина. Це, зокрема, моральні права, які походять із людської природи кожної особистості, формуючи і підтримуючи в людині почуття власної гідності.

Другий розкриває юридичну сутність прав людини, що міститься в законодавчих документах, створених у державі та на міжнародному рівні.

Права — це, по-перше, можливості людини діяти певним чином (або утримуватися від певних вчинків) з тим, щоб забезпечити своє нормальне існування, свій розвиток, задоволення власних потреб. Причому, якщо йдеться про основні права, то це саме ті можливості, без яких людина не може

нормально існувати. Ступінь «нормальності» визначається суспільною обґрунтованістю потреб людини, які самі, будучи результатом її біологічного і соціального розвитку, не є незмінними. У цьому полягає гуманістичність, людяність цих можливостей — прав людини. Права людини-це, насамперед, і її можливості існувати й розвиватися як особистість.

По-друге, ці можливості є неодмінною, закономірною «приналежністю» кожної людської істоти. Їх виникнення датується моментом її народження і не потребує «дозволу», схвалення з боку будь-кого. Жодна людина не може бути позбавлена таких можливостей, адже інакше вона не зможе сформувати, розвивати, проявити себе саме як людина, як особистість, незалежно від місця, часу та умов її існування.

По-третє, ці можливості людини (особливо їх здійснення) залежать від можливостей усього суспільства, тобто від рівня його економічного, а також соціального, духовного і культурного розвитку. В цьому плані права людини явище, насамперед, соціальне: вони виростають із самого суспільства, зумовлюються біосоціальною сутністю людини.

Виникнення і розширення сфери захисту прав людини зумовило необхідність їх систематизації за групами (категоріями). Існує декілька підходів до такої класифікації. Усі вони умовні: оскільки права людини взаємозалежні та взаємопов'язані, їх не можна розглядати окремо одне від одного. Один з таких підходів, що розрізняє права людини за часом їх виникнення це – покоління прав людини.

Інший підхід розрізняє права людини за сферами життєдіяльності. Ця класифікація виділяє такі основні групи прав і свобод людини й громадянина: фізичні, політичні, економічні, соціальні, екологічні, сімейні, культурні, особисті (громадянські) права [2].

Фізичні права – це можливості людей, що характеризують їх фізичне і біологічне існування, задоволення матеріальних, духовних та деяких інших потреб.

Політичні права – це забезпечення законом та публічною владою можливість участі в суспільно-політичному житті держави та здійснення державної влади.

Економічні права – забезпечують людині вільне користування основними чинниками господарської діяльності.

Соціальні права – покликані забезпечити достатній рівень життя та соціальну захищеність.

Екологічні права – це можливості людини і громадянина мати безпечне екологічне середовище. Право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди передбачене ст.50 Конституції України.

Сімейні права – це можливості людини і громадянина вільно розпоряджатися собою в сімейних правовідносинах. Конституція України (ст. 51) передбачає свободу шлюбу та рівність прав і обов'язків у шлюбі та сім'ї.

Культурні права – гарантують духовний розвиток кожної особи, допомагають їй стати учасником культурного процесу.

Особисті права – права й свободи включають право на життя, на повагу до гідності, свободу та особисту недоторканність, свободу думки та віросповідання, свободу пересування тощо.

Для України основним у галузі прав людини та громадянина є розділ II Конституції України, який називається «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина».

Сьогодні основними вважаються права, що містяться у міжнародних документах: Загальній декларації прав людини, міжнародних актах, конвенціях, партіях - це загальнолюдські цінності, які знаходять своє відображення в конституціях сучасних держав.

У переліку основних прав особливе місце належать праву на життя. Це абсолютна цінність у світової цивілізації. Решта прав об'єднані навколо цього стрижневого поняття.

За його відсутності людину не можуть цікавити її особисті, політичні, економічні та інші права. Держава зобов'язується створювати сприятливі умови для життя людини всіма можливими засобами, проте ніхто не може гарантувати безпеку людині від війни, злочинності, інших причин, що забирають людське життя.

Крім права на життя, до фундаментальних прав належать права на продовольство, житло, охорону здоров'я, освіту, свободу думки, свободу зборів, свободу слова, свободу віросповідання, свободу пересування, свободу на участь в управлінні державою [1, с. 110-111; 3]

Отже, права людини – це широке та комплексне поняття, що пронизує усі сфери людського буття. Сучасна концепція прав людини базується на ідеї природних, невідчужуваних прав людини і необхідності конституційного визначення таких умов, які б сприяли вільному розвитку особи. Основні положення сучасної концепції прав людини зводяться до наступних принципів: всі люди народжуються вільними і ніхто не має права відчужувати їх природні права, а охорона цих прав – головне призначення держави; свобода полягає у можливості людини робити все, що не завдає шкоди іншій людині; межі свободи можуть бути визначені лише законом; частина дозволеного визначається через права людини, які закріплюються конституцією, але конституційний перелік прав людини не може вважатися вичерпним; обмеження прав людини можливе лише у виключних випадках. Тобто права людини – це її соціальна спроможність вільно діяти, самостійно обирати вид та міру своєї поведінки з метою задоволення різнобічних матеріальних та духовних потреб людини шляхом користування певними соціальними благами в межах, визначених законодавчими актами. Для того, щоб права людини реалізовувалися на практиці та не залишалися декларацією, недостатньо тільки їх проголошення і закріплення законом. Права і свободи людини мають бути забезпечені державою шляхом законодавчого регулювання процесу реалізації, створення відповідних умов для реалізації прав і свобод людини і громадянина та створення ефективного механізму захисту прав і свобод, підвищення

ефективності діяльності правоохоронних органів, подолання корупції, реформування судової системи, підвищення правової освіти населення країни та правосвідомості громадян.

Література

1. Бакка Т. В., Марголіна Л. В., Мелешенко Т. В. Людина і світ: підручник для 11 кл. загальноосвіт. навч. заклад.: (рівень стандарту, академічний рівень, профільний рівень). / Т. В. Бакка, Л. В. Мавроліна, Т. В. Мелешенко – К. : Видавничий дім «Освіта». – 2012. – С. 110-111.

2. Права людини. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://works.tarefer.ru/67/100885/index.html/>

3. Сучасна концепція прав людини, її втілення в основних принципах конституційно-правового статусу людини і громадянина. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ua-referat.com/>

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ УЯВИ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Інна Шевченко

Інститут педагогіки, психології і мистецтв

ВДПУ імені М. Коцюбинського

Науковий керівник – к. пед. н., доцент Голук О.А

Соціально-економічні перетворення в суспільстві диктують необхідність формування творчо активної особистості, із здатністю ефективно і нестандартно вирішувати нові життєві проблеми. У зв'язку з цим перед дошкільними установами постає важливе завдання розвитку творчого потенціалу підростаючого покоління, що у свою чергу вимагає вдосконалення навчально-виховного процесу з урахуванням психологічних закономірностей всієї системи пізнавальних процесів.

Базовий компонент дошкільної освіти як концептуальний документ, визначає перспективні напрямки розвитку дошкільної освіти, які сприяють становленню життєздатності дітей як головної здатності, забезпечують сформованість тих психологічних новоутворень, які б сприяли переходу дитини до нової форми соціальної активності. Останніми роками на сторінках психологічної і педагогічної літератури все частіше ставиться питання про роль уяви у розумовому розвитку дитини, про визначення її суті механізмів розвитку.

Проблемним в усвідомленні природи творчої уяви є її розвиток у дітей дошкільного віку. Уява дітей бере безпосередню участь у створенні образу свого "Я", дозволяє дитині повірити в свої можливості, ризикувати при виконанні нових завдань, сподіватися на успіх. А відтак, на етапі підготовки дитини до навчання в школі, даному питанню має бути приділено особливої уваги.

Різні види уяви є новоутвореннями у психічному розвитку дошкільників на певних вікових етапах (Л.Виготський, Д.Ельконін, В.Давидов та ін.). Виникнення новоутворень відбувається способом активного присвоєння дитиною структурних компонентів провідної діяльності, тому головним джерелом розвитку уяви у дітей дошкільного віку є ігрова діяльність. В умовах гри дитина моделює реальність (уявна ситуація, роль дорослого, предмети-замінники, символічний характер ігрових дій та їх результатів), відтворює їх зміст, апробує різні схеми виконання або будує власний сюжет, переборює стереотипи власної поведінки тощо.

За своєю суттю творча уява та фантазія є особливою інтелектуальною діяльністю, спрямованою на перетворення навколишнього світу. Опорою для створення образу з її використанням слугує не лише реальний предмет, а й виражені у слові уявлення. Це зумовлює активний розвиток словесних форм уяви, пов'язаних з розвитком мовлення, мислення, коли дитина створює в уяві казки, історії поза конкретною ситуацією, переживаючи почуття свободи, незалежності від неї, бачить її очима різних людей, тварин, предметів.

Виникнення творчої уяви не лише є важливим показником розвитку пізнавальної сфери дитини як складової готовності дитини до школи, а й тісно пов'язане з формуванням її особистості в цілому.

Вивчення і аналіз наукових джерел показали, що під творчою уявою дитини старшого дошкільного віку розуміють процес і результат самостійного створення дитиною нових образів, уявлень, ідей, включених у процес творчої діяльності, тобто діяльності, яка дає в результаті оригінальні, цінні, суб'єктивно значущі продукти. Творча уява дитини дошкільного віку має суб'єктивний характер, тобто створений нею продукт має ознаку новизни лише по відношенню до самої дитини, в той час як в суспільному житті він вже відомий. Зазначений продукт може бути створеним на основі образів сприйняття, пам'яті, а також знань, набутих дитиною у процесі життєдіяльності, однак мати по відношенню до них ознаки новизни. При цьому саме творча уява дозволяє дитині приймати рішення і знаходити вихід з проблемної ситуації за відсутністю необхідних знань. До якісних результативних характеристик творчої уяви відносяться: метафоричність створеного образу, розробленість образу, індивідуалізованість образу [2, с. 72-76].

Спираючись на результати теоретичного аналізу досліджуваної проблеми, нами було визначено критерії та показники розвитку творчої уяви дітей старшого дошкільного віку.

1. Особливості когнітивно-креативних якостей дитини, показниками яких виступають: смисловий реалізм уяви, уміння бачити ціле раніше складових частин, творча надситуативність і практичне експериментування подумки.

2. Характер мотивоційно-ціннісних якостей дитини, показниками яких виступають: позитивне ставлення до школи, прагнення вчитися, безкорислива допитливість і бажання "ставити експерименти" над явищами дійсності; можливість адекватно виразити свої емоційні реакції і стани.

3. Прояв пізнавальної активності, показниками якої є: здатність до самоорганізації власної діяльності, самостійність у плануванні дій для виконання певного завдання; прагнення до розв'язання суб'єктивно значущої

проблемної ситуації, яку дитина не може вирішити відомими їй способами, що спонукає її виходити за межі стереотипів, шукати свій метод розв'язання цієї проблеми.

4. Творча позиція у сфері спілкування, показниками якої виступають: здатність змістовно будувати ділову співпрацю з дорослими, адекватні звернення про допомогу до вихователя; вміння ставити питання; ініціативність у побудові навчальної співпраці з однолітками.

Зауважимо, що дані критерії не можна використовувати з метою діагностики, спрямованої на відбір «готових» і відсіювання «неготових» до шкільного навчання дітей. Вони мають бути орієнтирами в роботі вчителя і вихователя з дітьми старшого дошкільного віку, що дають змогу, по-перше, більш конкретно визначити спрямованість організації процесу підготовки дітей до школи, по-друге, отримати дані для реалізації індивідуального підходу до дітей у навчально-виховному процесі початкової школи і, по-третє, обґрунтовано робити висновок про психолого-педагогічні умови розвитку творчої уяви дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку.

Вище зазначені критерії виступили базовими для визначення рівнів розвитку творчої уяви дітей старшого дошкільного віку, а саме – низького, середнього та високого.

Для вивчення рівня розвитку творчої уяви дітей старшого дошкільного віку нами було використано комплекс методик («Оживи цифру 3», «Домалюй фігуру», діагностичний тест Р.С.Немова «Домалюй щось», «Придумай казку», методика «Картинки» О.Смирнової, діагностичні бесіди, спостереження за дітьми в різних видах діяльності).

Кількісна обробка результатів виконання завдань засвідчила такий розподіл типів розвитку творчої уяви дітей старшого дошкільного віку: 12 дітей – 50 % - низький рівень розвитку творчої уяви; 8 дітей - 33 % - середній рівень розвитку творчої уяви; 4 дитини - 17 % - високий рівень розвитку творчої уяви (рис.1).

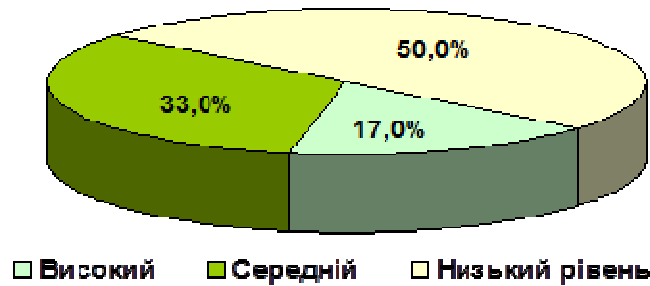

Рис. 1. Розподіл дітей старшого дошкільного віку за рівнями розвитку творчої уяви

Результати проведеної роботи дозволили нам визначити психолого-педагогічні умови розвитку творчої уяви і фантазії старших дошкільників, а саме:

1. Індивідуальний і диференційований підхід до дітей в процесі організації творчої діяльності.

Даний підхід спрямований на пошук можливостей гармонійного поєднання індивідуальних і колективних форм навчання, їх взаємного доповнення, тобто використання в колективних формах елементів самостійної пізнавальної діяльності дітей. Сучасна дидактика розглядає його як принцип і пов'язує з особистісно-індивідуальною орієнтацією навчання, визначенням індивідуальної траєкторії розвитку дітей, вибором рівня і методів оволодіння змістом навчально-виховних програм, адаптацією дітей до особливостей інформаційних і новітніх технологій та методик навчання і виховання.

2. Створення розвивального предметно-ігрового середовища.

Особливого значення у роботі має наявність засобів наочності, засобів для творчості, за допомогою яких діти реалізують свої задуми, можливості. Розвивальне середовище ДНЗ – це динамічний і змінений простір, який забезпечує пізнавальні потреби кожного вихованця дошкільного навчального закладу. Формування повноцінного розвивального предметно-ігрового та

комунікативного середовища сприяє соціалізації дитини, впливає на всі аспекти її розвитку.

3. Майстерність виховного впливу у керівництві роботою з розвитку творчої уяви і фантазії.

У дошкільному дитинстві пізнавальний інтерес виникає й розвивається не сам собою, а лише за умови спілкування з близькими дорослими, які є прикладом для наслідування. Творча уява і фантазія дитини насамперед характеризуються можливостями розв'язувати пізнавальні завдання, зокрема проблемні, виходити за межі заданого, перетворювати його, застосовуючи при цьому різні способи і засоби [1, с. 7].

Отже, у старшому дошкільному віці розвиток творчої уяви і фантазії – це складний комплексний феномен, який включає розвиток пізнавальних процесів, що регулюють діяльність дошкільника та особистісну активність у пізнанні. Тому, саме забезпечення дитячої допитливості, ініціативності, самостійності у пізнанні, майстерний педагогічний вплив, врахування індивідуальних особливостей дітей, а також створення предметно-розвивального середовища дають змогу реалізувати в освітньо-виховному процесі завдання, спрямовані на розвиток творчої уяви і фантазії старших дошкільників.

Література

1. Біла І. Феномен дитячої творчості / Біла І. // Дошкільне виховання. – 2011. – № 1. – С. 7.
2. Тітов І. Творча уява молодшого школяра: суб'єктний вимір / Тітов І. // Практична психологія та соціальна робота. – 2006. – №4. – С. 72-76.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Людмила Шерстюк

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – д.пед.н., професор Луценко І. О.

Найголовнішою ознакою держави та нації є національна мова. Рівень її розвитку відображає духовний стан нації, її культури. Своєчасно сформована мовленнєва компетенція у дошкільному віці є головною умовою подальшого успішного навчання у школі.

Вихователі дошкільних закладів покликані розвивати усне мовлення дітей, навчати їх рідної мови, формувати культуру мовленнєвого спілкування. Ефективність роботи з розвитку мовлення значною мірою залежить від вдало розробленої системи педагогічного впливу, педагогічних умінь і навичок вихователя, його мовлення як взірця для дітей.

Базовий компонент дошкільної освіти передбачає формування у дошкільників різних видів компетенцій як кінцевого результату засвоєння освітніх ліній [1]. Розглянемо детальніше мовленнєву компетенцію дошкільників.

У наукових джерелах зустрічаємо різні підходи до тлумачення поняття „мовленнєва компетенція”, які з більшою або меншою конкретністю відтворюють ті або інші суттєві площини явища, а саме: це комплексне поняття, яке, спираючись на мовну компетенцію, охоплює систему мовленнєвих умінь для спілкування в різних ситуаціях, вміння користуватися всім багатством мовних, немовних та інтонаційних засобів у залежності від мети висловлювання та сфери суспільного життя; це знання правил вираження розумового змісту за допомогою засобів мови, володіння необхідним для даного виду діяльності операційними структурами й навичками їхньої реалізації; це мовна система в дії, використання певної кількості мовних

засобів, закономірностей її функціонування для побудови висловлювання – від простого повідомлення до передачі нюансів інтелектуальної інформації; це наявність необхідних операцій в мовленнєвій діяльності й усвідомлення норми [3].

Мовленнєва компетенція дошкільника розглядається у Базовому компоненті дошкільної освіти, і визначається як інтегроване вміння адекватно і доречно спілкуватися рідною мовою в різних життєвих ситуаціях (виголошувати думки, наміри, бажання), розповідати, пояснювати, розмірковувати, оцінювати, використовувати як мовні, так і позамовні та інтонаційні засоби виразності, форми ввічливості, спостерігати за своїм мовленням та мовленням інших, виправляти помилки, дотримуючись загальної культури мовлення, прагнення до творчої самореалізації [1].

Мовленнєва компетенція дитини-дошкільника є полікомпонентним утворенням, чинниками якого виступають фонетична, лексична, граматична, діалогічна та монологічна компетенції. Як чинники категорії більш високого порядку, ці компетенції належать до розряду предметних [2].

Мовленнєву компетенцію складають такі компоненти, як :

- мовленнєвий досвід особи;
- мовні і мовленнєві здібності;
- навички та вміння [3].

Мовленнєвий досвід дитини має низку своєрідних характеристик, а саме: відзначається віковими обмеженнями, а отже невеликим обсягом; цілком залежить від запропонованого мовленнєвого розвивального середовища; переважно ґрунтується на практичному оволодінні мовою, на емпіричних узагальненнях, які зроблені мовцем без теоретичних знань, шляхом організованого і спонтанного спостереження за мовою. Фахівці з лінгводидактики (А. Арушанова, А. Богущ, Н. Гавриш, К. Крутій, Н. Луцан, Г. Лопатіна, О. Ушакова), вказують на ефективні шляхи накопичення мовленнєвого досвіду, а саме: збагачення предметно-просторово-мовленнєвого середовища; ефективно вмотивовану мовленнєву діяльність; творчу

продуктивну діяльність; організацію різновекторного спілкування в системах „дитини – дорослий”, „дитина – дитина”, „дитина – діти”.

Мовленнєва компетенція є необхідною складовою комунікативної компетенції дошкільника І. Луценко розглядає комунікативну компетенцію як уміння комплексно застосовувати з метою комунікації мовні й немовні засоби, орієнтуватися в ситуації спілкування, та готовність виявити і реалізувати свою ініціативу [4].

Старші дошкільники особливо чутливі до мовлення, до його граматичної будови і досить критично ставляться до чужих та власних висловлювань. Вони помічають помилки й продовжують оволодівати тими граматичними формами, які ще недостатньо засвоїли. Малюк іще з раннього віку вчиться обирати серед мовленнєвого потоку два слова, які узгоджує між собою, поступово додаючи до них нові слова, які теж підпорядковуються граматичним основам. Мало-помалу, шліфуючи свою звуковимову, поповнюючи лексичний запас, удосконалюючи граматичні вміння, дошкільник оволодіває навичками мовленнєво-комунікативної взаємодії, що створює його індивідуальне мовленнєве обличчя. Так формується мовленнєва особистість [3].

Для того щоб дитина старшого дошкільного віку оволоділа мовленнєвою компетенцією, мають реалізуватися такі педагогічні умови:

- професіоналізм педагога, його вміння організувати і керувати процесом формування мовленнєвої компетенції;
- досконале володіння літературною українською мовою;
- створення комунікативно – мовленнєвого середовища.

Для педагога володіння літературною українською мовою – це показник професійної підготовленості. Мова педагога, яку постійно чує дитини, є основним джерелом, з якого діти одержують зразки рідної мови. Тому вона повинна бути правильною, з чіткою вимовою всіх звуків рідної мови, інтонаційно виразною, доступною для дитячого розуміння. Педагог повинен володіти такими якостями мовлення, як: правильність, точність, логічність, виразність, доречність.

Мовлення вихователя як за змістом, так і за мовним оформленням має бути доступним дитині, відповідати її віку та рівню мовленнєвого розвитку. Заохочуючи дитину до наслідування, вихователь використовує ігрову або ситуативну мотивацію, яка пояснює, для чого треба повторювати за дорослим. Завдяки мовленнєвому спілкуванню з дорослим дошкільник засвоює різноманітні мовленнєві форми, які застосовуються в типових ситуаціях взаємодії [4].

Створення комунікативно – мовленнєвого середовища дозволяє дитині вдосконалювати своє мовлення не лише на заняттях, а й під час ігор, спілкування з однолітками. У такому середовищі дитина вчиться виражати себе, свої бажання, настрій, впливати на інших, вступати в різноманітні стосунки.

Отже, дотримання визначених педагогічних умов забезпечує формування готовності дитини адекватно й доречно використовувати мову в конкретних ситуаціях буття (висловлювати власні думки, бажання, наміри, прохання тощо), застосовуючи при цьому і мовні, і позамовні (міміка, жести, рухи) та інтонаційні засоби виразності. Завдяки мовленнєвому спілкуванню з дорослим дошкільник засвоює різноманітні мовленнєві форми, які застосовуються в типових ситуаціях взаємодії [4].

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти / науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук. — К. : Видавництво, 2012. - 26 с.
2. Богуш А.М. Дошкільна лінгводидактика: Підручник / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш; за ред. А. М. Богуш. —К. : Вища школа, 2007. — 542 с.
3. Казанцева Л. І. Сутність і характеристика ключових україномовних компетенцій старших дошкільників [Текст] / Л. І. Казанцева // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки – 2013. – № 13(3). – С. 78-89

4. Луценко І.О. Дитина і дорослий: вчимося спілкуватися: Готуємося до мовленнєвого спілкування з дошкільниками. / І. О. Луценко – К. : Світич, 2008. – 203с.:іл. – (Б-чка журн. «Дошк. виховання»). – Бібліорг.: с. 201-202.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СІМЕЙНО-ВИХОВНОГО ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ

Альона Шишкіна

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. н., доцент Корень А.М.

З усіх проблем, з якими зіштовхувалися люди в ході історії людства, ймовірно, найбільш заплутаною є загадка самої людської природи. Особистісний розвиток людини відбувається протягом усього життя. Особистість є одним з тих феноменів, що рідко витлумачуються однаково. Усі визначення особистості так чи інакше обумовлюються двома протилежними поглядами на її розвиток. З погляду одних, кожна особистість формується і розвивається відповідно до її вроджених якостей здібностей, а соціальне оточення при цьому грає дуже незначну роль.

Представники іншої точки зору цілком відкидають вроджені внутрішні риси і здібності особистості, вважаючи, що особистість – це деякий продукт, цілком сформований ході соціального розвитку. Всі психологічні теорії особистості єдині в одному: особистістю, людина не народжується, а стає в процесі свого життя.

Формування особистості – це, як правило, початковий етап становлення особистісних властивостей людини. Особистісний ріст обумовлений безліччю зовнішніх і внутрішніх факторів. Предметом мого дослідження виступає процес формування людської особистості під впливом сімейного фактора.

Серед різних соціальних факторів, що впливають на становлення особистості, одним з найважливіших є родина. Традиційно родина - головний

інститут виховання. Те, що людина здобуває в родині, він зберігає протягом всього наступного життя. Саме тут закладаються основи особистості.

Вагомим чинником сімейного виховання постають індивідуальні особливості подружжя: темперамент, характерологічні особливості, психологічні проблеми та потреби.

Наступним фактором є стиль виховання у сім'ї. В основі стилю виховання лежать установки батьків та ставлення батьків до дитини. У цій складній взаємопов'язаній системі «установки – ставлення – стиль» неабияку роль відіграють мотиви народження дитини, бажаність дитини, історія становлення батьківської ідентичності. Усе перераховане також відносимо до чинників сімейного виховання.

Стиль спілкування у сім'ї традиційно вважається одним із основних чинників сімейного виховання й соціалізації особистості. Все, що відбувається у сім'ї, це – спілкування, стверджує А.Варга. Мається на увазі особистісно-інтимна значущість спілкування; відкритість сімейної комунікації найближчому соціальному середовищу, домінування сімейних інтересів; неформальність відносин між членами сім'ї; особливе вираження таких механізмів, як емпатія, ідентифікація, рефлексія, прийняття; особлива значущість стосунків з батьками і батьків між собою.

Висвітлюючи соціально-психологічні чинники розвитку й становлення особистості, слід зазначити також і про спосіб життя сім'ї (альтруїстичний / споживацький, здоровий / з узалежненнями тощо). Це поняття визначає всю систему цінностей, установок, потреб і мотивів сім'ї, зорієнтовану на реальні можливості її життєзабезпечення.

Сімейне виховання зумовлюється також особистісним, моральним, інтелектуальним і творчим потенціалом сім'ї, тобто усією сукупністю позитивних людських якостей дорослих членів сім'ї – моральних, вольових (наявність – відсутність лідерських якостей, мужності, здатності постояти за себе і за дітей), емоційних (теплота - холодність у відносинах між людьми), інтелектуальних (рівень розвитку інтелекту старших), культурних,

пізнавальних і творчих особливостей. Особливо слід відзначити психолого-педагогічний потенціал батьків, до якого віднесемо: уявлення батьків про еталони вихованої особистості; установки подружжя щодо виховання дитини; рівень домагань батьків стосовно дитини; обізнаність із сучасними моделями розвитку і виховання; врахування потреб, індивідуальних та вікових особливостей та можливостей дитини; відкритість до нового досвіду, дієвість та ін.

Т. Андреева вважає, що у вихованні дитини у батьківській сім'ї велику роль відіграє співвідношення дітей і дорослих, які турбуються про них, розвивають і виховують [1].

Формування дитини в сім'ї відбувається не тільки в результаті цілеспрямованого впливу дорослих (виховання), але і в результаті спостереження за поведінкою всіх членів сім'ї. Соціальний досвід особистості формується, збагачується і при спілкуванні з пращурами, і при конфліктах з молодшою сестрою, і в результаті наслідувані старшому брату. Дитина (підліток) вбирає і неусвідомлювані батьками форми їх поведінки, ставлення до інших і до себе. Фактори впливу сім'ї на соціалізацію особистості можна представити таким чином: склад сім'ї, позиція дитини в сім'ї - включає його ролі в родині, які можуть бути при зовнішній схожості (він є сином своєї матері, у нього батькові очі та ін.); основні (реальні) вихователі-соціалізатори, тобто ті члени сім'ї, які зробили найбільший вплив на розвиток дитини і ті хто був більшим авторитетом для дитини;

стиль виховання в сім'ї - можна розглядати як стиль основного вихователя-соціалізатора (наприклад, матері) і допоміжних (бабусі, батька, діда); власне особистісний, моральний і творчий потенціал родини.

Вся сукупність позитивних людських якостей дорослих членів сім'ї - моральних, вольових, емоційних, інтелектуальних, культурних, пізнавальних та творчих особливостей. Про співвідношення соціалізації в сім'ї та сімейного виховання - відомий російський педагог, письменник А. Н. Острогорський підмітив: «Батьки виховують, а діти виховуються тим сімейним життям, яке

складається навмисно або ненавмисно. Сім'я може жити дружно, ставитися дружелюбно до чужих людей, - але може і сваритися, проявляти черствість, недобррозичливість НЕ тільки до сторонніх, але і до своїх близьких.

У душі дитини завжди маються соціальні сили, які пов'язують його самосвідомість, його активність із соціальним середовищем. Це природна соціальність, яку слід зберігати і розвивати [2].

Загальна задача соціального виховання сформульована В.В. Зінківським, як сприяння розвитку активності в дитині. Зріла людина повинна бути активним і діяльним. Активність може бути як вольовою, так і емоційною. Часто розвиток активності зводять самедо розвитку волі. Як вольовий регулятор активності, але він ніколи не може замінити емоційного регулятора. Таємниця активності лежить в свободі і розвитку емоційного життя. Правильна постановка соціального виховання повинна рахуватися з цим. Не можна підготувати людину до соціального життя, до широкого співробітництва з людьми і надихнути його духом солідарності, якщо зосередитися на розвитку розуму, на повідомленні відомостей, що розширюють соціальні горизонти в дітях. Все це має величезне значення для соціального прогресу, але притому лише за умови, якщо в особистості є інтерес і любов до соціального спілкуванню, є живе прагнення до солідарності. До соціальної творчості людина стає здатною лише в тому випадку, якщо усвідомлює цінність соціального спілкування, всім єством прагне до нього; лише на основі живого соціального досвіду можлива соціальна творчість.

І тоді, стверджує В. В. Зінківський, звичайно потрібні соціальні знання.

У міру дорослішання роль сім'ї в розвитку дитини поступово зменшується. У дитинстві переважно впливає на дитину мати або людина, яка безпосередньо доглядає її і постійно спілкується з нею. У ранні роки сімейна виховна дія в основному зводиться до різноманітних впливів на емоційну сферу дитини, а також на її зовнішню поведінку: підпорядкування елементарним дисциплінарно-гігієнічним нормам і правилам. У дошкільному віці до описаних сімейних впливів додаються ті, що спрямовані на виховання в дитини

допитливості, наполегливості, адекватної самооцінки, прагнення до успіхів, чуйності, товариськості, доброти, а також моральних якостей особистості, які насамперед виявляються у ставленні до себе подібних.

Відсутність єдиного погляду спонукає дітей до формування власної думки: їм мимоволі доводиться вибирати. У результаті в дітей поступово виробляються самостійність і незалежність мислення. Негативний бік цієї ситуації полягає в тому, що аргументи різних людей найчастіше здаються настільки переконливими, що буває важко вибрати між ними те, що потрібно. У цьому випадку власна позиція дитини не формується, виникають важко вирішувані протиріччя, і дитина замість того, щоб ставати інтелектуально самостійною, навпаки, може стати інтелектуально конформною, тобто випадково переходити від однієї точки зору до іншої, яка в даний момент часу їй здається більш правильною.

Процес власне особистісного розвитку дитини під впливом взаємовідносин, що складаються з оточуючими людьми, можна уявити так. У доступних для дитини (з урахуванням її віку) видах діяльності виникають відповідні форми спілкування, в яких дитиною засвоюються правила і норми людських відносин, розвиваються потреби, формуються інтереси і мотиви, що, ставши спонукальною основою особистості, ведуть до подальшого розширення сфери спілкування і, отже, до появи нових можливостей для розвитку особистості. Вихід дитини в нову систему діяльності і спілкування, включення її в орбіту міжособистісних контактів з новими людьми, звернення до нових джерел інформації фактично означають перехід до наступного, більш високого щабля розвитку.

О. М. Леонтьєв вважає, що розвиток особистості дитини знаходить вираження в зміні ієрархії мотивів діяльності. Старі мотиви втрачають свою спонукальну силу, народжуються нові, що призводять до переосмислювання людських відносин і власної поведінки. Ті види діяльності і форми спілкування, що колись відігравали головну роль, тепер відходять на другий план, змінюються інтереси і устремління. Настає нова стадія особистісного розвитку

дитини. Перетворення спілкування, ускладнення і збагачення його форм відкривають перед дитиною нові можливості для особистісного зростання. Спочатку ці можливості складаються усередині головних видів діяльності, а для дітей дошкільного віку - у різних іграх. У більш старшому віці до гри додаються навчання і праця.

Відносини між людьми не завжди складаються гладко, мають чимало протиріч, зовнішніх і внутрішніх конфліктів, розв'язуючи які особистість просувається вперед у розвитку. Засвоєння і реалізація адекватних форм рольової поведінки, що відбуваються в грі, праці і колективних видах навчальної діяльності, сприяють подоланню протиріч у системі міжособистісних відносин. Самі протиріччя у людських відносинах автоматично не стають рушієм особистісного розвитку; тільки породивши проблеми внутрішнього характеру, що змушують дитину змінювати своє ставлення і погляди, зовнішні протиріччя перетворюються у внутрішнє джерело активності, спрямоване на формування нових корисних особистісних якостей.

Таким чином, соціально-психологічні особливості сімейно-виховного впливу на формування особистості дитини в сучасному суспільстві ставить нові вимоги до системи виховання й освіти підрос-таючої особистості, а також врахування особливостей функціонування й роз-вит-ку сучасної сім'ї як мікро групи суспільства, її формуючо-виховної спроможності на рівні теоретичного й практичного забезпечення вирішення актуальних проблем в даній галузі.

Література

1. Андреева Т.В. Семейная психология: Учебное пособие / Т. В. Андреева. – СПб. : «Речь», 2004. – 244 с.
2. Зеньковский В. В. Психология детства. / В. В. Зеньковский – Екатеринбург, 1995 – С. 325-342.

3. Шнейдер Л. Б. Семейная психология Учебное пособие для ву- зов. 2-е изд. / Л. Б. Шнейдер – М. : Академический Проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2006, — 768 с.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ

Юлія Шкарівська

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – старший викладач Поліщук К.М.

В сучасних умовах широко масштабних процесів соціально-економічних і політичних змін в Україні, коли максимально загострюються суспільні суперечності, зростає небезпека виникнення відхилень у поведінці дітей, внаслідок дії різних факторів, досить актуальною проблемою для психологів, педагогів, фізіологів та лікарів є саме проблема готовності дитини до навчання в школі. Серед низки її тлумачень найбільш суттєвою є трактування даного поняття, як це системи показників фізичного, мотиваційного, інтелектуально-пізнавального, особистісного розвитку, що забезпечать успішність навчання у школі. Результати наукових досліджень підтверджують: чим підготовлений організм дитини до всіх змін, які пов'язані з початком навчання у школі, труднощами, які неминучі, тим легше він з ними впорається, тим спокійніше і не так болісно буде проходити процес адаптації.

Проблема готовності до шкільного навчання висвітлена у працях Л. С. Виготського, Л.І. Божович (1968), Д.Б. Ельконина (1981; 1989); Н. Г. Салминой (1988).

Так, у роботах Л. І. Божович (1968) виділяються декілька параметрів психічного розвитку дитини, що найістотніше впливають на успішність навчання в школі. Серед них певний рівень мотиваційного розвитку дитини, що включає пізнавальні і соціальні мотиви учіння, достатній розвиток довільної

поведінки і інтелектуальної сфери. Основним критерієм готовності до школи в працях Л.І. Божович виступає новоутворення „внутрішня позиція школяра”, що являє собою сплав пізнавальної потреби і потреби в спілкуванні на новому рівні.

Д.Б. Ельконін (1989), досліджуючи проблему готовності до школи, перш за все звернув увагу на сформованість умінь дитини орієнтуватися на систему правил в роботі, слухати і виконувати інструкції дорослого, працювати за зразком. Окреслені психологами аспекти залишаються актуальним і сьогодні.

Результати наукового пошуку науковців доводять, що у дітей, які не готові до систематичного навчання, важче і довше проходить період адаптації, пристосування до школи, в них частіше проявляються різноманітні труднощі навчання, серед них значно більше тих, які не встигають протягом усього переходу навчання у школах. Запобігти цьому можна діагностуючи рівень психологічної готовності до шкільного навчання, який є закономірним етапом завершення періоду дошкільного дитинства.

Формування особистості дитини починається в дошкільному віці, цей процес тісно пов'язаний з розвитком емоційно-вольової сфери, із формуванням інтересів та мотивів поведінки, що, відповідно, детерміновано соціальним оточенням, передусім типовими для даного етапу розвитку взаєминами з дорослими. Важливе значення у формуванні моральних почуттів мають дитячі уявлення про позитивні еталони, що дозволяють передбачати емоційні наслідки власної поведінки, завчасно переживати задоволення від її схвалення як "хорошої" або ж невдоволення від її оцінки як "поганої". Таке емоційне передбачення грає вирішальну роль у формуванні моральної поведінки дошкільника. Дошкільник робить перші кроки у самопізнанні, розвитку самосвідомості. Об'єктами самопізнання є окремі частини тіла, дії, мовні акти, вчинки, переживання та особистісні якості. З розвитком довільності психічних процесів стає можливим їх усвідомлення, що служить основою саморегуляції.

Справжня мотиваційна готовність зумовлюється пізнавальною спрямованістю дошкільника, яка розвивається на основі притаманної дітям допитливості, набуваючи характерних рис перших пізнавальних інтересів.

Однак важливою особливістю психічного розвитку старшого дошкільника є гостра чутливість як до засвоєння морально-психологічних норм і правил поведінки, так і до оволодіння цілями й способами систематичного навчання.

Вступивши до школи, дитина посідає нову соціальну позицію - школяра. Дуже важливим є мотивація дитини зайняти цю позицію. Для її ефективного формування необхідно підтримувати бажання малюка "бути таким, як дорослий". Завчасно ознайомити дитину із соціальною функцією школи та її режимом, навчальними предметами.

Одним із ключових елементів готовності дитини до школи – є наявність "внутрішньої позиції школяра". Це психологічне новоутворення виникає в кінці дошкільного віку і є сплавом двох потреб - пізнавальної і потреби в спілкуванні з дорослим на новому рівні. Саме поєднання цих двох потреб дозволяє дитині свідомо формувати свої наміри і цілі та виявляється в довільній поведінці.

В подальшому вони визначають процес психологічної адаптації дитини до школи у її соціальному оточенні: вчитель, клас, сім'я. Від ставлення вчителя до дитини залежить успішність її подальшого навчання в школі. Успішність адаптації дитини до школи багато в чому залежить також і від того, наскільки міцно вона змогла затвердити свою позицію в класі серед однолітків. Сімейна ситуація, в якій опиняється дитина на початку свого навчання в школі, також має велике значення.

В дошкільному віці дитина починає переносити свою прив'язаність від батьків на своїх ровесників. Вона перестає бути егоїстичною і починає цікавитись забавами з іншими дітьми. Процес розвитку самостійності продовжується, і дитина ставить багато питань, вимагаючи негайної відповіді. Слід також пам'ятати, що спосіб мислення дітей у цьому віці є цілком конкретний, тому вони сприймають вислови дорослих так, якчують. Діти часто

повторюють те, що чують від своїх батьків чи оточення. Батьки і вихователі повинні пам'ятати, що вони говорять у присутності дітей, бо ті, чуючи протиріччя у розмові дорослих, можуть посередньо навчитися говорити неправду. Дорослі не повинні забувати, що у дошкільному віці найкращим виховним засобом є добрий приклад.

Психологічна готовність до шкільного навчання: психологічна готовність передбачає інтелектуальну готовність (рівень розвитку пізнавальних здібностей), емоційно-вольову готовність (емоційна зрілість, адекватність емоційного реагування, вольова регуляція поведінки) і особову готовність (мотиваційна готовність, комунікативна готовність).

Психологічна готовність до шкільного навчання - цілісне утворення, яке включає в себе достатньо високий рівень розвитку мотиваційної, інтелектуальної сфер і сфери довільності. Відставання в розвитку однієї з них веде за собою відставання розвитку інших. За даними психолого-педагогічної науки, успішне навчання у школі можливе лише за умови, що на момент вступу до неї дитина набула відповідного особистісного, інтелектуального та фізичного розвитку, який забезпечує її психологічну готовність до школи. Отже, квінтесенцією всього розвитку дошкільного періоду є психологічна готовність дитини до школи. У дітей дошкільного віку є передумови для формування вольової готовності. Характерною рисою цього періоду є здатність підпорядкування мотивів своєї поведінки. Це дає можливість дитині керувати своєю поведінкою, яка необхідна для того, щоб включатися у спільну діяльність, приймати систему вимог, яку ставить школа і вчитель. Довільність поведінки - один з найважливіших показників готовності до навчання в школі.

Література

1. Заброцький М. М. Педагогічна психологія. Курс лекцій./ М. М. Заброцький - К., 2000. - 100 с.
2. Особистісно зорієнтоване виховання : Наук.-метод. посіб. / І. Д. Бех; Ін-т змісту і методів навчання. - К., 1998. - 204 с. - Бібліогр.: 78 назв. - укр.

3. Вікова психологія: навчальний посібник / За ред. Г. С. Костюка. - Київ: Радянська школа, 1976. - 269 с.
4. Заброцький М. М. Основи вікової психології. Навчальний посібник. / М. М. Забродський - Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2001. - 112 с.
5. Карпенко З.С. Аксіопсихологія особистості. / З. С. Карпенко- К.:ТОВ "Міжнародна фінансова агенція", 1998 -220 с.
6. Лешенко М.П. Сучасні зарубіжні концепції естетичного виховання. Педагогіка і психологія. / М. П. Лешенко – 1996.

ДО ПИТАННЯ ВПЛИВУ СУЧАСНОЇ ІГРАШКИ НА ОСОБИСТІСНИЙ РОЗВИТОК ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Яна Шкарупа

Інститут розвитку дитини

НПУ ім. М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к.п.н., ст. викладач Курліщук І.І.

Сучасна іграшка – це провідний засіб особистісного розвитку дитини, її духовного, морального, національно-культурного та соціального виховання. Це не лише уособлення сфери розваг, а й своєрідний засіб спілкування, навчання, і навіть, лікування. Саме через іграшку діти дошкільного віку вбирають інформацію про будову навколишнього світу, соціальні ролі, побут, природу. Тож, іграшка є об'єктом радості для дитини, і водночас, ефективним засобом формування світогляду.

Як складова предметно-ігрового середовища, іграшка виступає передумовою гри. Зазначимо, що нормальний розвиток дошкільника, формування його внутрішнього світу неможливі без гри, а отже, без іграшки.

Іграшка дає дитині не лише можливості досліджувати навколишній світ, а й сприяє формуванню та реалізації творчих здібностей. Супроводжує дитину з перших днів народження. І завдання дорослих полягає в тому, щоб навчити дитину діяти з нею.

Впливу іграшки на особистісний розвиток дитини присвятили свої праці такі вітчизняні та зарубіжні дослідники, як Є. Аркін, Л. Виготський, Н. Гавриш, Л. Горностаєва, О. Запорожець, Д. Менджерицька, В. Мухіна, М.Осоріна, Л.Островська, Г.Урунтаєва та інші. Сучасні науковці часто підіймають питання якості дитячої іграшки, характеру її впливу на особистісний розвиток дитини (фіксуючи, зокрема, випадки і негативного впливу). Серед таких робіт слід виділити дослідження В.Абраменкової, К.Варгасової, Г.Паніної, О.Смирнової. Сьогодні актуально звучить питання вивчення і збереження традицій народної ляльки. До кола авторів, що досліджують цю тему, входять Л. Герус, О. Найдена, Г. Сігінішина, Г. Фесенко, Т. Шершневу та інші.

Сучасні вчені вказують на те, що гра та іграшка – найзначніші компоненти кожної культури. Яка цивілізація, такі й іграшки. Тобто саме іграшка є культурним знаряддям, за допомогою якого в особливій формі передається стан людської культури, її розвитку або регресу. Так, О. Вовчик-Блакитна [4] підкреслювала, що іграшка є своєрідним показником напрямку розвитку суспільства – чи до процвітання, чи до занепаду.

Є. Аркін [2] вважав, що ігри та іграшки є необхідним елементом «культурного виховання» дитини та особистісного розвитку.

На думку, О. Смирнової «за допомогою іграшки дитині передається сама суть людських відносин» [6, с. 27].

Змальовуючи реальні та уявні предмети, іграшка служить засобом соціально - емоційного розвитку, інтелектуально - пізнавальних і моторних здібностей, фізичного розвитку та виховання дитини. За допомогою іграшки дитина пізнає навколишній світ, вона сприяє розвитку дрібної моторики, пам'яті, мислення та емоцій. А головне, що іграшка широко використовується в навчально-виховній роботі з дітьми, зокрема для розвитку дитячої творчості, уяви. Гарна іграшка виховує у дитини почуття любові, добра, піклування, турботи та співчуття.

Та дитяча іграшка за своїм характером може бути не лише розвиваючою і корисною, а й регресивною. Ряд сучасних психолого-педагогічних досліджень

[1; 3] вказують на негативні впливи неякісної іграшки на свідомість дошкільника.

В. Абраменкова, досліджуючи негативний вплив певних категорій іграшок на розвиток дитини, обґрунтовано використовує поняття «антиіграшки», під якою розуміє «специфічний засіб інформації, що пропагує антицінності і становить небезпеку для життя та здоров'я дітей, та може заподіяти шкоду нормальному фізичному, психічному і морально-духовному розвитку» [1, с.107].

Дослідниця підкреслює, що антиіграшка - це не просто погана іграшка, тобто неякісно зроблена. Навпаки, це може бути фірмовий виріб - бездоганно виготовлений з екологічно небезпечних матеріалів, але такий, що виховує антиідеали. Антиіграшка орієнтує дитину не на позитивні цінності культури й духовні зразки, а провокує прояви агресії, ненависті, користі. Дитина починає у своїй творчій діяльності зображувати та вигадувати картини жахів, аварій, смерті, катастрофи. Сучасні антиіграшки серйозно впливають на дитячу психіку й на розвиток особистості малюка.

Вигляд ляльок Братц і монстрів Хай, трансформерів, страшних героїв мультфільмів, деталізовані м'які іграшки, як правило, не відповідають справжнім потребам гармонійного дитячого розвитку, а іноді й прямо суперечать йому.

Психологи і педагоги вважають, що сьогодні дитячі іграшки, як частина сучасної масової культури, сприяють формуванню похмурої і безрадісної картини світу у дітей дошкільного віку, що ще раз переконливо доводить необхідність їх ретельного і обдуманого вибору.

Так, ми бачимо, що проблеми якісної дитячої іграшки, а також впровадження певних стандартів, визначаючих особливості її впливу, сьогодні є актуальними.

Сучасні виробники іграшок не мають забувати, що провідне завдання іграшки – «допомогти дитині наблизитись до головного людського сенсу - влади над самою собою» [6, с. 41].

Іграшка є об'єктом радості для дитини. У грі дитина реалізує свої думки і почуття. Отже, від того, які іграшки потрапляють їй до рук, багато в чому залежить напрям подальших думок, відчуттів, вчинків. Головне для гармонійного особистісного розвитку дитини, щоб саме вона визначала, що робити іграшці, а не навпаки.

Прості, традиційні іграшки можуть стати кращим подарунком, ніж напхані електронікою монстри. Народні традиційні іграшки, що здаються багатьом батькам застарілими, наприклад, глиняні фігурки, ляльки - мотанки, конструктори й крейда, зазвичай є набагато кориснішими для розвитку, ніж сучасні високо технологічні винаходи, які безпідставно подаються виробниками як розвиваючі іграшки.

Сьогодні доречною для маленького громадянина буде українська народна іграшка, яка має надзвичайно багату історію. Вона поєднала в собі все: життя і побут народу, звичаї та традиції, обряди та ритуали. Народна іграшка є культурною спадщиною подібно рідній мові, казці, пісні. Народні іграшки тисячоліттями виховували дитину, вони перевірені дитячою любов'ю до неї, дитячою грою.

Українська іграшкова культура зберігає творчий досвід залучення підростаючих поколінь до навколишнього світу і найкращі естетичні традиції виховання. На думку ряду дослідників народних іграшок [5; 7], образи українських традиційних іграшок позначені людяністю, відкритістю, щирістю і простотою. Для багатьох поколінь українців така іграшка слугувала, і буде слугувати, одним з важливих засобів виховання, зокрема естетичного, фізичного й інтелектуального.

Ляльки – мотанки, глиняні іграшки, з соломи, тіста, іграшкові фігурки театру Вертепу - все це з культурологічної точки зору, сприяє утвердженню національної самобутності та менталітету й відіграє найважливішу роль в процесі становлення маленького громадянина незалежної країни. Така іграшка має пізнавальну цінність для дитини, відображає явища реального світу в доступних їй формах. Іграшка несе в собі інформацію, є естетичною і втілює

оригінальну ідею; унікальним чином інтегрує у собі побутові, мистецькі, педагогічні традиції і якнайкраще підтверджує нерозривність становлення окремої людини і людства.

Отже, аналізуючи зазначене вище, можна зробити висновок про те, що іграшка дуже серйозно впливає на дитячу психіку і розвиток особистості малюка. Хочеться відзначити, що глобальні зміни, які відбуваються в цивілізованому суспільстві, впливають не тільки на вдосконалення технологічного оснащення іграшки, а й на ступінь ідентифікації з нею, на психолого-педагогічний простір, в якому дитина взаємодіє з іграшкою. У зв'язку з цим цілком актуальною виглядає потреба уважно і обережно ставитися до того, які іграшки потрапляють до рук сучасних дітей, який психологічний, культурний зміст вони несуть.

Література

1. Абраменкова В. В. Игрушки и антиигрушки в игровой цивилизации / В.В. Абраменкова// Открытый урок: методики, сценарии и примеры. – 2014. - №1. – С. 6-18
2. Аркин Е. Игрушка [Текст]: из работы «Дошкольный возраст» / Е. Аркин // Дошк.образование. – 2008. - №3.- С.9-10,15-16.
3. Варгасова, Е. Эта опасная игрушечная жизнь / Е. Варгасова // Вечерний Новосибирск. - 2006. - № 225. - С. 23
4. Вовчик-Блакитна, О. О. Дитяча іграшка та гра – справа серйозна / О. О. Вовчик-Блакитна// Обдарована дитина. – 2009. - N 1 – С.54-59
5. Найден О. С. Українська народна лялька: [наукове видання] / О. С. Найден. –К.: Стилос, 2007. – 240 с.
6. Смирнова Е. О. Во что играют наши дети? Игры и игрушки в зеркале психологии/ Е. О. Смирнова. - М.: Ломоносовъ, 2009. – 224 с.
7. Студенець Н. В. Виставка української ляльки, традиції та сучасні інтерпретації / Н. В. Студенець // Народна творчість та етнологія. - 2013. - № 5. - С. 130-132

ДИТЯЧА ХУДОЖНЯ ЛІТЕРАТУРА, ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ ГУМАННИХ ПОЧУТТІВ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ірина Шульга

Прилуцький гуманітарно-педагогічний коледж ім. І.Я. Франка

Науковий керівник – к. пед. н., доцент Мельничук О.І.

Закон України «Про дошкільну освіту», Базовий компонент дошкільної освіти в Україні та інші державні документи в галузі дошкільної освіти проголошують гуманізм головним принципом сучасного дошкілля. Формування поваги до людей, гуманності як провідної якості особистості – одне із ключових завдань, що перебуває в центрі уваги педагогів, вихователів, учителів, батьків, широкого педагогічного загалу.

У психологічному словнику поняття «гуманність» визначається як «обумовлена моральними нормами і цінностями система установок особи на соціальні об'єкти (людину, групу, живі істоти), яка представлена в свідомості переживаннями, співчуття, співпереживання й реалізується в спілкуванні, діяльності в аспектах сприяння співучасті, допомоги». Отже, гуманність – увага до людей, прагнення добрих стосунків з ними, готовність надавати допомогу, виявляти співчуття і співпереживання [6, с. 244].

Наявність гуманних почуттів – критерій морального розвитку особистості. В свою чергу, моральна вихованість неодмінно спирається на здатність людини до співпереживання, співчуття до іншої людини.

Проблема виховання гуманних почуттів у дітей дошкільного віку привертає увагу багатьох науковців (І. Бех, О. Запорожець, О. Кононко, В. Котирло, А. Кошелева, С. Кулачківська, Г. Лаврентьева, С. Ладивір, Я. Неверович, В. Павленчик, Т. Поніманська, Ю. Приходько, Л. Стрелкова, Т. Титаренко та інші). Результати їх досліджень вказують на пріоритетність розвитку емоційної сфери дошкільників в процесі їх морального виховання. Вченими встановлено, що у дітей дошкільного віку формування позитивного емоційного ставлення один до одного обумовлюється спільним характером їх

діяльності. Емпатія, позитивне ставлення до навколишнього світу, збагачення спектру гуманних почуттів є основою розвитку ціннісного ставлення дитини до себе та до інших людей. Позитивні емоції, які виникають в умовах доброзичливих взаємин дитини з дорослими і однолітками сприяють розвитку в неї гуманних почуттів. Окрім спільної діяльності (ігрової, предметно-практичної, художньо-творчої тощо), на тлі якої розгортаються взаємини дитини з іншими людьми до засобів формування гуманних почуттів належать середовище, художня література та інші.

Роботи Л. Гурович, В. Логінової, М. Саморукової та інших показують, що одним з ефективних засобів виховання гуманних почуттів дітей старшого дошкільного віку є художня література. Художнє слово впливає на свідомість, на почуття і вчинки дитини. Слово не лише знайомить з нормами поведінки, воно може окрилити дитину, викликати бажання стати краще, зробити щось корисне для іншого.

Старший дошкільний вік – якісно новий етап у літературному розвитку дошкільників. Діти переходять до стадії власного художнього відношення до мистецтва, зокрема до літератури. Мистецтво слова відображає дійсність через художні образи, показує найбільш типове, осмислюючи і узагальнюючи реальні життєві факти. Саме це допомагає дитині пізнавати життя, формує його ставлення до навколишнього [7, с. 96]. Можливості використання художньої літератури, як засобу виховання гуманних почуттів, обумовлюються особливостями сприймання літературних творів дітьми (О. Запорожець). Над проблемою сприймання художніх творів працювали І. Зимня, Н. Морозова, М. Світловська [2, с. 45]. Роль дитячої художньої літератури у вихованні гуманних почуттів та особливості її використання як виховного засобу досліджували Н. Карпінська, Л. Стрелкова, Н. Химич та інші. За даними вчених, робота, заснована на використанні творів художньої літератури забезпечує єдність формування у дітей гуманних почуттів і етичних уявлень.

Психологи виділяють два типи ставлення до художнього світу твору. Перший тип – емоційно-образний, який є безпосередньою емоційною реакцією

дитини на образи в творі. Другий – інтелектуально-оцінний – залежить від життєвого і читацького досвіду дитини, в якому присутні елементи аналізу [5, с. 243].

На основі узагальнення психолого-педагогічної літератури було визначено таку послідовність роботи з виховання гуманних почуттів у дітей старшого дошкільного віку, що ґрунтується на використанні художньої літератури:

- вибір твору відповідного змісту, доступного для дітей (важливо, щоб дошкільники могли встановити аналогію між тим, що закладено в сюжет твору та реальним життям, власною поведінкою);

- сприймання твору (читання чи розповідання твору має бути виразним, його доцільно супроводжувати показом ілюстративного матеріалу, посилення емоційності сприймання можна забезпечувати шляхом створення відповідної атмосфери за допомогою освітлення, поєднання з слуханням музики тощо);

- бесіда за змістом твору (питання до дітей слід добирати таким чином, щоб встановити правильність розуміння ними змісту твору, а також спонукати їх до оцінювання вчинків персонажів, самостійного виявлення зв'язків між особливостями взаємин між персонажами, їхніми емоційними переживаннями та вчинками, доцільно пропонувати дітям наводити сході приклади з власного досвіду, зі змісту інших казок, оповідань тощо);

- організація різних видів спільної дитячої діяльності, заснованих на інтерпретації змісту твору (ігрової, зображувальної, театралізованої тощо);

- створення в реальному житті ситуацій, які передбачають дієве виявлення дітьми гуманних почуттів, здійснення під їх впливом позитивних вчинків, обговорення їх з дітьми, встановлення аналогій.

Робота з виховання гуманних почуттів у дітей засобами художньої літератури може проводитися як під час занять (з художньої літератури, мовленнєвих, з ознайомлення з навколишнім, а також з зображувальної діяльності та інших) так і в повсякденному житті.

На основі аналізу чинних програм розвитку, виховання та навчання дітей дошкільного віку було визначено ряд творів дитячої художньої літератури, які можуть бути використані в роботі з формування гуманних почуттів у дітей старшого дошкільного віку. Зокрема це казки: М. Вінграновський «Гусенятко», О. Іваненко «На добраніч», Шарль Перро «Попелюшка», «Хлопчик- мізинчик», В. Сухомлинський «Сьома дочка», «Зайчик і місяць», Леся Українка «Біда навчить», І. Франко «Заєць і Їжак», «Лисичка і Журавель», В. Сухомлинський «Як білочка дятла врятувала», «Сива волосинка» та інші; оповідання: О. Бунець «Маленькі помічниці», «Новий м'яч», М. Носов «Латочка», В. Осєєва «Погано», «Чарівне слово», Олена Пчілка «Хлопчик та ведмідь», М. Стеценко «Апельсинка», Ю. Федькович «Милосердний хлопчик», В. Сухомлинський «Лялька під дощем», «Камінь», «Сива волосинка», «Дуб під вікном».

Таким чином, художня література є важливим засобом виховання гуманних почуттів у дітей старшого дошкільного віку. Доцільність і ефективність її використання обумовлюється особливостями сприймання дітьми літературних творів. Цілеспрямована робота з виховання гуманних почуттів засобами художньої літератури повинна включати систему занять та інших організаційних форм, в ході яких відбувається ознайомлення дітей зі спеціально дібраними творами, забезпечення осмислення та емоційного переживання їх змісту, а також проведення різних видів спільної діяльності дітей, пов'язаної зі змістом цих творів, створення умов для здійснення позитивних вчинків.

Література

1. Гончаренко А.М. Педагогічні умови та шляхи формування гуманних взаємин старших дошкільників/ А. Гончаренко // Теоретично-методичні проблеми навчання і виховання. Збірник наукових праць: педагогічні науки / Редкол: Бібік Н.М., Вашуленко М.С., Вільчковський Е.С. та ін. - К.: Фенікс, 2000. - С. 24-22.

2. Гурович Л.М., Берегова Л.Б., Дитина і книга: книга для вихователя дитячого садка / Л. Гурович – М., 1992
3. Коваленко О. Організація методичної роботи за ідеями В.О.Сухомлинського/ О. Коваленко. // Рідна школа. -2004. -№ 2. – С.25-27.
4. Котирло В.К., Ладывир С.А. Воспитание гуманных чувств у детей / В. Котырло // К.: Рад.шк., 1987. – С. 174.
5. Матюхіна М.В. Вікова та педагогічна психологія: навчальний посібник для студентів пед. Інститутів / М.В. Матюхіна. – М.: Просвещение, 2002. – С.243.
6. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів ВНЗ/ Т. Поніманська // К.: «Академвидав», 2006 – С. 244-251.
7. Теплов Б.М. Психологічні питання художнього виховання / Б. Теплов// Рідна школа. – 2000. - №6.- с.96.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВ ДИТИНИ НА ВІДПОЧИНОК В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ

Євгенія Щербина

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник –к.пед.н.Дудка Т. Ю.

Поліпшення та зміцнення здоров'ядітей, відновлення їх життєвих сил, запобігання бездоглядності, створення умов для продовження виховного процесу та розвитку творчих здібностей забезпечується шляхом організації відпочинку дітей.

Протягом останніх років зберігається стійка тенденція до погіршення стану здоров'я дітей, яка обумовлена впливом різних негативних факторів соціально-економічного, екологічного та психоемоційного характеру. В контексті вище викладеного, питання забезпечення якісним відпочинком дітей з року в рік стає все актуальнішим.

Значний внесок у дослідження вище названої проблематики зробили такі учені, як: О.В. Биковська, В.М.Горбинко, Ж.В. Петрочко, С.І. Вагнер, Т.М. Гулечко, М.О. Наказний та інші [1, с. 33].

На міжнародному рівні, права дітей на відпочинок закріплені у Конвенції ООН про права дитини, Європейській конвенції про здійснення прав дітей тощо. Проте, сьогодні реалізація цього права ускладнюється цілою низкою негативних факторів.

Процес модернізації системи відпочинку дітей сьогодні переживає значні труднощі. Структурна та інституційна криза в Україні, значне скорочення витрат на соціальні потреби, відсутність стратегії реформування системи літнього відпочинку, декларативність багатьох положень нормативних документів, які регламентують діяльність дитячого закладу відпочинку – всі ці чинники досі гальмують реалізацію прав дітей на безпечний та ефективний відпочинок.

На жаль, сьогодні прослідковується негативна тенденція щодо зменшення кількості дитячих закладів відпочинку та неналежного їх використання. Зокрема, якщо у 2010 р. в Україні функціонувало 815 дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, то у 2011 р. вже 788, а у 2012 р. – 784 (див. схему 1).

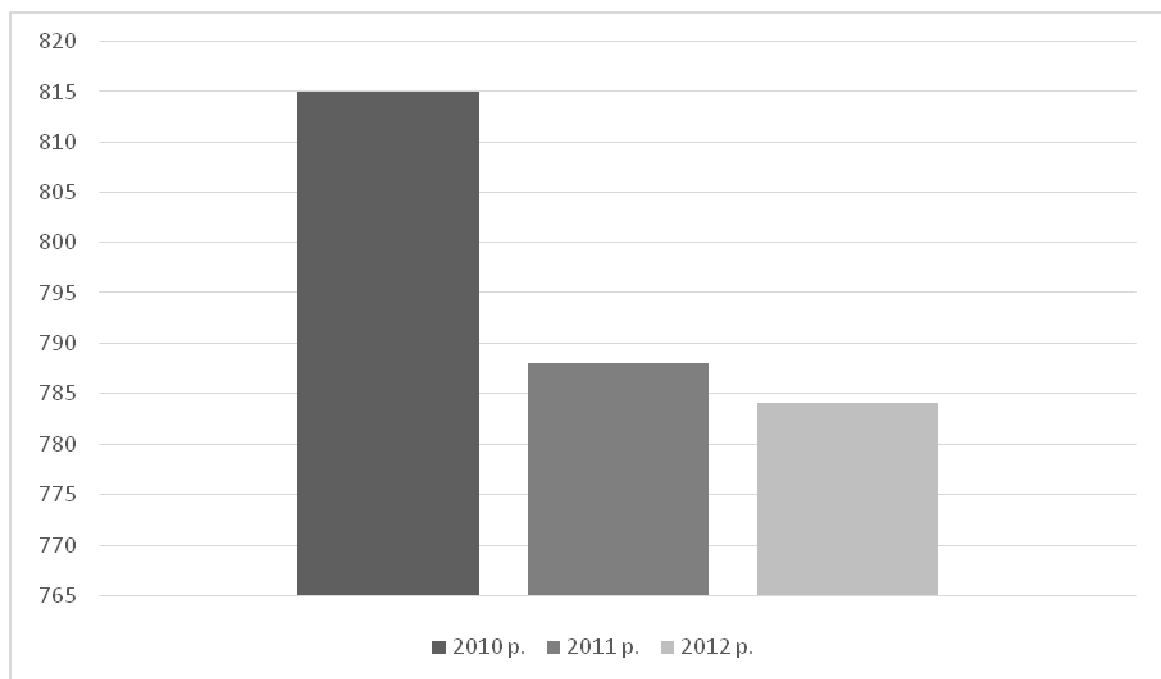

Схема 1. Тенденція змін кількості дитячих закладів відпочинку

Незадовільний стан матеріально-технічної бази значної частини дитячих відпочинкових закладів державної форми власності позначився на їх невідповідності сучасним вимогам і неможливості надання дітям високоякісних послуг. Це в свою чергу призвело до припинення функціонування таких закладів. До того ж, сьогодні практично не проводиться будівництво нових закладів такого типу.

Відсутність дієвого механізму державної підтримки та економічного стимулювання діяльності дитячих закладів відпочинку проявляється перш за все у знятті будь-яких пільг для вище названих закладів. Саме ці фактори обмовили високу вартість путівок, а як наслідок лише невеликий відсоток батьків мають фінансову можливість їх придбати.

Проблемним питанням досі залишається організація відпочинку дітей, які відносять до спеціальних соціальних груп, наприклад діти-інваліди, ВІЛ - інфіковані тощо. Створення відповідних умов для їх перебування потребує додаткового фінансування, а це в свою чергу позначається до збільшенні вартості послуг [2, с. 76 – 84].

В нашій державі не існує спеціального законодавства для неповнолітніх. Їх права прописані окремими статтями у Сімейному, Цивільному, Кримінальному та Кримінально-Процесуальному кодексах України, а також регулюються окремими законами України, зокрема, «Про охорону дитинства», «Про оздоровлення та відпочинок дітей», «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» та ін.

Досить актуальним у даному контексті є розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції державної цільової соціальної програми оздоровлення і відпочинку дітей та розвитку мережі дитячих оздоровчих закладів на період до 2017 року». Вище названий нормативно-правовий акт покликаний щоб:

- забезпечити доступність та якість послуг відпочинку;
- збільшити рівень охоплення дітей, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки;

- створити безпечні та комфортні умови перебування дітей у дитячих відпочинкових закладах;
- створити 800 ліжок - місць для перебування дітей, що потребують особливих умов;
- забезпечити збереження та розвиток мережі дитячих відпочинкових закладів, відновити роботу близько 50 дитячих закладів;
- зміцнити матеріально-технічну базу діючих закладів оздоровлення та відпочинку дітей.

На основі вище викладеного можна зробити висновок, що права кожної дитини на відпочинок реалізуються шляхом запровадження цілого комплексу спеціальних заходів, спрямованих на їх змістовну організацію. Реалізація даного права дитини є одним із вагомих напрямків забезпечення всебічного розвитку дитини, її соціального захисту. Недосконалість організаційно - правового механізму надання послуг відпочинку, зокрема дітям, які потребують особливих умов, відсутність сучасних конкурентоспроможних відпочинкових, рекреаційних, розвиваючих комплексів не дасть можливості реалізувати права кожної дитини на повноцінний відпочинок. Саме тому, одним із стратегічних завдань державної політики у сфері соціального захисту громадян України повинна стати реалізація вище названого права, оскільки турбота про дітей і молодь є одним із основних показників ставлення держави до власного майбутнього.

Література

1. Наказний М. О. Вплив відпочинку в дитячому оздоровчому закладі на здоров'я підлітків / М. О. Наказний // Педагогіка і психологія професійної освіти. – К.: 2008. - №4. – с. 33
2. Кашуба Я. М. Дитяче оздоровлення і відпочинок: сучасний стан, тенденції, шлях подолання негативних змін (регіональний вимір) / Я. М. Кашуба // Регіональна економіка. – 2004. - №1. – с. 76 – 84

3. Наказний М. О. Напрями нормативно правового регулювання відпочинку та оздоровлення дітей і підлітків в Україні / М. О. Наказний // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. – Одеса: 2009. - №1/2. – с. 102 – 103

4. Биковська О. В. Організація відпочинку та оздоровлення дітей: концепції, технології, досвід / О. В. Биковська // Державний ін – т проблем сім'ї та молоді. – К.: 2004. – 208 с.

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЯК ПСИХОЛОГО – ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Вікторія Юрлова

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. н., доцент Соколова О.В.

Проблема формування мотивації до навчання завжди була в центрі уваги психолого – педагогічної думки. Про актуальність даної проблеми свідчить, що над її розв'язанням працюють і сьогодні багато сучасних учених, таких як Г. С. Костюк, Р. Ф. Немов, А. Л. Венгер та багато інших. В галузі дошкільної педагогіки це питання вивчають: О. М. Леонт'єв, Л. Г. Щукіна та інші.

Термін "мотивація" використовується в сучасній психології у двох значеннях: як система факторів, що детермінують поведінку (потреби, мотиви, цілі, наміри, прагнення та ін.), і як характеристика процесу, який стимулює і підтримує поведінкову активність на певному рівні. Таким чином, під мотивацією будемо розуміти сукупність причин психологічного характеру, які пояснюють поведінку, її спрямованість і активність. [1, с. 463]

У словнику за редакцією А. Петровського знаходимо визначення досліджуваних нами понять. Мотив (від лат. motus – приводити в дію, штовхати) – 1) спонукання до діяльності, пов'язаної із задоволенням потреб суб'єкта; 2) предметно спрямована активність певної сили; 3) усвідомлена

причина, яка лежить в основі вибору дій та вчинків особистості. [2, с. 219] Стимул (від лат. stimulus – підбурювання, підбивання на щось) – спонукання, ефект якого залежить від психіки людини, її поглядів, почуттів, настрою, інтересів [2, с. 385]. Інтерес – форма прояву пізнавальної потреби, що забезпечує спрямування особистості на усвідомлення мети діяльності [2, с. 146].

Поняття мотиваційної готовності включає ставлення дошкільника до майбутнього навчання, позитивне відношення дитини до школи, про його настроєність на серйозну діяльність. Мотиваційна готовність формується в кінці дошкільного - на початку шкільного віку як прояв потреби в знаннях - якісно нового етапу в розвитку пізнавальної діяльності дитини. [3, с. 79]

Мотив навчання - це спрямованість учня на різні сторони навчальної діяльності. Таким чином, існує зв'язок різних типів ставлення школяра до навчання, з характером його мотивації і видом навчальної діяльності. Виокремлюють п'ять типів ставлення до навчання:

- негативне;
- байдужне або нейтральне;
- позитивне аморфне;
- позитивне пізнавальне, усвідомлене;
- позитивне відповідальне, особистісне.

Для негативного ставлення школярів до навчання характерно таке: бідність і вузькість мотивів; пізнавальні мотиви вичерпуються інтересом до результату; не сформовані вміння ставити цілі, долати труднощі; навчальна діяльність не сформована; відсутнє вміння виконувати дію за розгорнутою інструкцією дорослого; відсутня орієнтація на пошук різних способів дії.

За позитивного (аморфного) ставлення школярів до навчання в мотивації спостерігаються нестійкі переживання новизни, допитливості, спонтанного інтересу; виникнення перших переваг одних навчальних предметів перед іншими; широкі соціальні мотиви обов'язку; розуміння і первинне осмислення цілей, визначених учителем.

За позитивного (пізнавального) ставлення школярів до навчання, мотивація характеризується постановкою нових цілей, народженням нових мотивів, осмисленням співвідношення своїх мотивів і цілей.

За позитивного (особистісного, відповідального) ставлення школяра до навчання, мотивація характеризується стійкістю і неповторністю мотиваційної сфери; уміннями ставити перспективні, нестандартні цілі та реалізовувати їх; умінням долати перешкоди задля досягнення мети. [4, с.121]

Мотивація до навчання – одна із головних умов реалізації навчально – виховного процесу. Вона не тільки сприяє розвитку інтересу до навчання, але і є рушійною силою удосконалення особистості в цілому.

Бажання стати учнем, учитися з'являється наприкінці дошкільного віку майже в усіх дітей. Воно пов'язане з тим, що малюк починає усвідомлювати своє становище, яке не відповідає його віковим можливостям. Він уже не задоволений тими способами наближення до життя дорослих, які дає гра. Навчальна мотивація як домінуюча, що визначає новий для дитини тип провідної діяльності – навчальної, виникає, коли відживає попередній тип провідної діяльності - гра, в якій переважно формується психіка дитини.

Мотиваційна готовність виявляється у настрої дитини, її прагненні, бажанні йти до школи, яке поєднується з тим, як вона уявляє вимоги школи, наскільки готова змінити свою дошкільну, ігрову позицію.

Більшість дітей прагне стати школярами, пов'язуючи це бажання передусім із зовнішніми ознаками зміни свого соціального статусу (портфель, форма, власне робоче місце, нові взаємини з людьми тощо).

Однак справжня мотиваційна готовність зумовлюється пізнавальною спрямованістю дошкільника, яка розвивається на основі притаманної дітям допитливості, набуваючи характерних рис перших пізнавальних інтересів (бажання опанувати грамоту, читання тощо). Якщо ж пізнавальна активність не сформована, дитину приваблюють різноманітні другорядні мотиви, пов'язані зі сприйняттям школи як місця для розваг, і дитина виявляється неспроможною взяти на себе обов'язки учня. Тому основними компонентами мотиваційної

підготовки є правильні уявлення про навчання як важливу й відповідальну діяльність, а також пізнавальний інтерес до довкілля. У мотиваційній сфері шестирічної дитини на момент її приходу до школи стає значущим мотив інтересу до нових видів діяльності. [5, с. 27 - 30]

Розрізняють внутрішні, або пізнавальні, мотиви навчання, що характеризуються потребою в інтелектуальній активності, пізнавальним інтересом; і зовнішні, або соціальні, котрі виявляються в бажанні займатися суспільно значущою діяльністю, у ставленні до вчителя як до представника суспільства, авторитет якого є абсолютним. Внутрішні та зовнішні мотиви навчання утворюють внутрішню позицію школяра, яка є одним з основних показників психологічної готовності до навчання.

Про наявність внутрішньої мотивації учня можна говорити, якщо дитина:

1. Ставиться до вступу до школи та до перебування в ній позитивно, навіть в умовах не обов'язкового відвідування школи прагне до знань специфічно шкільного змісту.

2. Проявляє особливий інтерес до нового, власне шкільного змісту занять, віддає перевагу урокам грамоти та лічби, а не заняттям дошкільного типу (малювання, співи, фізкультура), має належне уявлення про підготовку до школи.

3. Воліє вчитися у класі, а не вдома. Позитивно ставиться до загальноприйнятих норм поведінки (дисципліни); віддає перевагу традиційному для навчальних закладів способу виявлення рівня її досягнень перед іншими видами заохочення.

4. Визначає авторитет учителя.

Чимало першокласників неуспішні у навчанні, і рідко в складних програмах чи занадто вимогливих учителях, а в тому, що діти не готові до навчання в школі з деяких описаних вище параметрів. Насамперед проблема полягає у недостатній мотивації, нерозумінні своєї нової внутрішньої позиції школяра. Саме тому необхідно звертати особливу увагу на розвиток мотиваційної готовності майбутніх учнів.

При не сформованості позитивного ставлення до школи вчителю, який проводить заняття з майбутніми першокласниками, необхідно приділяти таким дітям на уроках якомога більше уваги. Спілкування з ними має відбуватися не в «шкільних», а «дошкільних» формах. Воно повинно бути безпосереднім, емоційним. Від дітей не можна суворо вимагати дотримання правил шкільного життя, не можна сварити і карати їх за порушення поведінки: це найчастіше призводить до появи стійкого негативного ставлення до школи, навчання, вчителя. Необхідно дочекатися, доки дитина сама, спостерігаючи за ровесниками, прийде до правильного усвідомлення свого нового становища. [6, с. 46 - 47]

Для стимуляції мотивації до навчання, Проколієнко Л. М. дає такі поради:

1. Розвивайте навчальний інтерес, використовуючи відповідні методи;
2. Враховуйте індивідуальні здібності та нахили дитини;
3. Заохочуйте бажання дошкільників досягти визнання: багато дітей вчиться не тільки заради знань, а й заради престижу;
4. Схвалюйте успіхи дитини, пам'ятайте, що завжди краще хвалити, ніж критикувати;
5. Зробіть діяльність привабливою. Використовуйте зовнішньо привабливі й цікаві форми роботи, оформлення результатів, кінцевої оцінки діяльності;
6. Використовуйте ситуацію. Різні життєві ситуації, що виникли випадково, потрібно помітити й миттєво використати як стимул. [7, с. 201]

Отже, розвиток мотиваційної готовності дитини до шкільного навчання передбачає формування правильних та різнобічних уявлень і знань дитини про школу, про шкільні вимоги, емоційно-позитивного ставлення до майбутнього навчання та розвиток пізнавальної активності дітей. Педагогічними засобами формування готовності дошкільника до навчання у школі є читання книг про школу, знайомство з деякими правилами поведінки учня, відвідування школи, прийом аналізу дитячих робіт дорослим спільно з вихованцями, ігри «У школу», тощо.

Література

1. Немов Р. С. Психологія: Учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений: В 3 кн./ Р. С. Немов – 3-е изд. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. – Кн.1. Общие основы психологии. – 688 с.
2. Психология. Словарь / Под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. – М.: Политиздат, 1990. – 494 с.
3. Кондратенко Г. Д., В. К. Котирма, С. О. Ладивір Навчання старших дошкільників / Г. д. Кондратенко, В. К. Котирма, С. О. Ладивір – К. «Рад. Школа», 1986. С. 187
4. Ібряшкіна Н. Формування у дитини емоційно-позитивного ставлення до шкільного навчання / Н. Ібряшкіна // Початкова освіта. - 2007. - № 42. - С. 7 – 10
5. Філімончук А. Мотиваційний аспект шкільної зрілості / А. Філімончук// Психолог довкілля. – 2010. - № 2 (7). – С. 27 – 30
6. Виповська Л. Мотиваційна готовність до школи / Л. Виповська // Психолог. – 2012. - № 4 (484). – С. 46 – 47
7. Проколієнко Л.М. Формування допитливості у дітей дошкільного віку / Л. М. Проклаєнко - К. «Рад. школа», 1979. С. 245

РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА СВОБОДУ СОВІСТІ ТА ВІРОСПОВІДАННЯ: ОСВІТНЬО-РЕЛІГІЄЗНАВЧИЙ ПІДХІД

Олена Янішевська

ВКНЗ "Коростишівський педагогічний

коледж імені І.Я.Франка"

Житомирської обласної ради

Науковий керівник – к. пед. н., викладач Самойленко О.А.

Сьогодні питання співіснування вітчизняної світської та релігійної освіти залишається відкритим, бо викладання основ релігійних знань у школах залежать майже включно від світоглядних уподобань керівництва. Досить

цікаво власний погляд на досліджувану проблематику виклав В.Зеньківський: «... школи, що йдуть під знаком позарелігійної просвіти, неминуче ведуть до активної зневіри...» [0, с. 502].

Більшість європейських педагогів минулого були християнами (Я.Коменський, І.Песталоцці, Ж.Ж.Руссо), тому релігійне виховання в їхніх педагогічних системах займає чи не найперше місце.

Вітчизняні педагоги не становлять виключення. Так, відомий український вчений та освітній діяч Г.Ващенко вважав, що виховання української молоді мусить бути пройняте християнським духом. Релігія і церква існують у нашому суспільстві, це реальність, частинка нашого життя та історії. Тому релігійне виховання повинно стати частиною морально-етичного виховання учнів [0].

Спираючись на процес гармонізації відносин між державою і церквою, в тому числі у сфері духовної освіти, Державний комітет України у справах релігій разом із Всеукраїнською Радою церков і релігійних організацій розглянув і доопрацював із урахуванням зауважень комітетів Верховної Ради України Проект змін та доповнень до Закону України "Про свободу совісті та релігійні організації". Проект передбачає введення в дію нового, більш досконалого механізму вирішення релігійними організаціями України багатьох питань, у тому числі й у сфері релігійної освіти.

Так, пропонується, зокрема, узаконити викладання в державних навчальних закладах релігійно-філософських та релігійно-оглядових дисциплін, що не супроводжується виконанням релігійних обрядів та має інформативний характер. Ці предмети можуть включатися до навчальних планів середніх та вищих навчальних закладів, що вже фактично здійснюється, але поки що не має законодавчого підґрунтя і впорядкованого характеру [0, с. 123].

Враховуючи чинне законодавство, яке відокремлюючи церкву і державу, унеможливорює здійснення освіти та виховання громадян нашої країни на християнських принципах, недільні школи набувають особливого значення в процесі розбудови церковного організму [0]. Недільними школами називаються форми при церковній організації навчально-виховного процесу (духовно-

релігійного характеру) дітей або дорослих, які відбуваються, зазвичай, у суботні, недільні або святочні (церковні свята) дні.

Ми вважаємо, що релігійне навчання є одним з фундаментальних принципів релігійної свободи. Так, право на навчання релігії у західноєвропейських країнах включає в себе право на створення приватних шкіл, підконтрольних тій чи іншій церкві, та право на навчання релігії у публічних школах [0]. Під поняття релігійна освіта у роботі підпадають ті форми освіти всіх рівнів, які організовані органами державної влади чи релігійними організаціями з метою забезпечення права особи навчатися релігії. Зокрема – навчання релігії у школі й поза школою (катехизація, християнська етика, недільні школи) та школи, створені або патроновані релігійними організаціями. Це питання розглядається у роботі в перспективі конституційних постулатів про відокремлення держави і релігійних організацій та світськість освіти в Україні. Аналіз зроблено на підставі деяких норм міжнародного права, чинного українського законодавства та документів католицької й православної церков.

Підставами права на релігійну освіту є: по-перше, релігійна свобода особи, що базується на притаманній кожній людині гідності; по-друге, право кожного на розвиток особистості та на освіту; по-третє, це право батьків виховувати і навчати дітей відповідно до власних переконань.

Не менш важливим джерелом розуміння необхідності гарантій релігійного навчання повинна слугувати саме така концепція прав людини, яка визначає їх властивими і невід'ємними для кожної людини [0]. Завдання держави в такій концепції повинно якомога повніше забезпечувати реалізацію прав людини, узгоджуючи інтереси різних осіб для спільного добра.

Додатковою засадою більш повної реалізації права на релігійну освіту є субсидіарний (підтримуючий, допоміжний) характер органів державної влади стосовно інших суб'єктів суспільного діалогу, передусім – сім'ї [0, с. 152].

Саме з таких основних засад виникає обов'язок держави забезпечувати кожному можливість реалізації права на релігійну освіту. В ієрархії суб'єктів цього права: батьків, релігійних організацій – першість належить індивіду, як

суб'єкту права. Релігійна освіта, тобто можливість вільно навчати та навчатися вибраній релігії, становить невід'ємний елемент права на свободу совісті [0, с. 127].

Світськість держави у сфері освіти можна трактувати позитивно, у сенсі: розмежування, тобто автономії державної та релігійної сфер; пріоритетності права відповідних органів державної влади забезпечувати організацію публічної освіти громадян; а, також, співпраці різних суб'єктів суспільних відносин для досягнення спільного блага. Світськість освіти можна розуміти також негативно, у сенсі заперечення права людини на альтернативний характер виховання і навчання, панування та формування єдиного світського світогляду. В останньому випадку реальною є небезпека збереження монополії держави на освіту та домінування державних інтересів над правами особи, приватизації релігійних вартостей, витіснення їх із суспільного діалогу.

Сьогодні, основними принципами реформи освіти на основі християнських цінностей повинні бути: поступовість і добровільність; всебічність; нероздільність освіти і виховання.

Поступовість і добровільність передбачає перенесення освіти на ґрунт християнських цінностей, враховуючи свободу волевиявлення особистості. Зміна цінностей і пріоритетів в освіті не може здійснюватися автоматично. Для цього потрібне живе співчуття педагогів, усвідомлення ними важливості нового підходу до освіти й виховання. Тому впровадження нових принципів у педагогіку повинно відбуватися із врахуванням особистої позиції батьків, педагогів, з урахуванням традицій того чи іншого регіону.

Стає зрозумілим, що основи християнського виховання сьогодні можна передавати і через систему освіти. Звичайно, тут виникає багато проблем, адже в Конституції України зазначається, що церква відокремлена від школи. Проте, досвід європейських країн переконує, що вихід є, зокрема через викладання соціально-економічних (філософія, соціологія, історія, людина і світ і т.п.) предметів із урахуванням християнського світогляду. Адже, всебічність

перетворення освіти означає те, що християнська культура цілісна, і вона має відношення до всіх аспектів людського життя.

З вище викладеного можемо зробити висновок, що правильне орієнтування навколо релігійно-церковних питань як доктринального, так і практичного характеру – необхідна умова гуманітарної освіченості фахівця будь-якого профілю. Така особистість повинна мати уявлення про духовну спадщину людства, загальнолюдські цінності, які зосередженні у вченнях світових релігій. Тому, сьогодні нагальною потребою є розробка та запровадження оптимальної для України форми інкорпорації релігійного компонента в навчально-освітній процес, як необхідної умови входження України в Європейський гуманітарний простір.

Література

1. Декларація про релігійну свободу Всесвітньої Ради Церков 1948 року, п.2; Підсумковий документ Віденської Зустрічі НБСЄ 1989 року, п.16г
2. Єленський В. Релігійне навчання і виховання в законодавствах та освітніх системах західноєвропейських країн/ В. Єленський // Людина і світ. – 2001. – Грудень. – С. 32-36.
3. Закон України “Про свободу совісті та релігійні організації” ВВР від 23.04.1991. № 987-XXI.
4. Зеньковский В.В. Проблемі виховання в світлі християнської антропології/ В.В. Зеньковский. – М.: Узд-во Свято-Владимирського Братства, 1993. – С.502
5. Лернер Н. Релігійні права людини на основі документів ООН, у: Релігійна свобода і права людини: Правничі аспекти, Т.2./ Н. Лернер. – Львів. – 2001. – с.152-153.
6. Нагорна Т.В. Релігійний чинник у процесі формування творчої особистості в сучасному навчальному закладі/ Т.В. Нагорна // Наук. Релігія. Суспільство. – 2005. – № 2. – С. 125-129.

7. Ятищук О. Релігійні цінності в українській освіті/ О. Ятищук // Наука. Релігія. Суспільство. – 2006. - №1. – С. 259-262.

ПРОБЛЕМА АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ У ВНЗ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Анна Янс

ВКНЗ «Коростишівський педагогічний

коледж імені І. Я. Франка»

Житомирської обласної ради

Науковий керівник – викладач Марченко Т. В.

Система вищої освіти змінюється швидко: виникають нові методи, методики і підходи до навчання, розвиваються нові галузі, відкриваються нові спеціальності, зростає престижність одних професій і зменшується інших, змінюються тенденції набуття вищої освіти. Але такою ж актуальною залишається проблема адаптації студентів до навчання у вищих навчальних закладах.

Проблема адаптації першокурсників широко обговорюється в системі вищої освіти, і не випадково: від успішності цього процесу багато в чому залежить подальша професійна кар'єра і особистісний розвиток майбутнього спеціаліста. [1, с. 83].

Саме визначення «адаптація» у філософії (від латинського *adapto* - пристосування) розуміється як процес пристосування системи до умов зовнішнього та внутрішнього середовища. Адаптацією іноді називають і результат такого процесу, тобто наявність у системи пристосованості до певного фактору середовища [2, с. 9].

Адаптація компенсує недостатність звичної поведінки в нових умовах. Завдяки їй забезпечується можливість прискорення ефективного функціонування особистості в незвичних обставинах. У випадку ж її дезадаптації порушується не лише особистісно-професійний розвиток, а й

знижуються психофізіологічні можливості організму, уможливаються розлади здоров'я.

Процес адаптації ускладнюється сучасним соціально-економічним та політичним становищем в Україні. Продовжуються бойові дії в Донецькій і Луганській областях, не зменшується потік біженців з окупованого Криму. Десятки тисяч людей змушені покинути свої домівки і тимчасово переміститися в інші регіони нашої держави.

Невпевненість у завтрашньому дні, спричинена скороченням виробництва, зростанням безробіття, зниженням життєвого рівня населення, незабезпеченість роботою молодих спеціалістів впливає і на психологічний стан молоді.

Вступаючи до вищого навчального закладу, студенти стикаються з рядом проблем, що пов'язані з недостатньою психологічною готовністю до нових умов навчання, з руйнуванням роками вироблених установок, навичок, звичок, ціннісних орієнтацій вихованців середньої школи, втрати роками закріплених взаємин із колективом та формуванням нових навичок, а також з невмінням здійснювати психологічну саморегуляцію власної діяльності та поведінки. [3, с. 45].

Тому адаптація студентів-першокурсників в умовах нового середовища та системи освіти у вищих навчальних закладах не завжди проходить успішно.

Дослідження процесу адаптації першокурсників в умовах ВНЗ дозволяють виділити наступні головні труднощі:

- переживання, пов'язані з перехідним періодом: від шкільного до дорослого життя;
- невизначеність мотивації вибору професії;
- недостатня психологічна підготовка до самостійного життя, необхідності приймати рішення, брати на себе відповідальність за власні дії і вчинки;

- невміння здійснювати психологічну саморегуляцію поведінки і діяльності, що підсилюється відсутністю звичного повсякденного контролю педагогів та батьків;
- пошук оптимального режиму праці та відпочинку в нових умовах;
- налагодження побуту і самообслуговування, особливо при переході до гуртожитку;
- відсутність навичок самостійної роботи та ін.

Усі ці труднощі різні за своїм походженням. Одні з них об'єктивно неминучі, інші носять суб'єктивний характер і пов'язані зі слабкою підготовкою, вадами виховання в родині та школі.

Проблеми, пов'язані з адаптацією першокурсників, відображають особливості цього процесу на формальному, соціально-психологічному і дидактичному рівнях.

Формальна адаптація торкається пізнавально-інформаційного пристосування до нового оточення, структури вищої школи, змісту навчання в ній, її традицій, своїх обов'язків. Помічено, що абітурієнт – це вчорашній школяр. Таким він залишається і протягом I семестру навчання. Саме цим пояснюються розтягнені строки адаптації студентів-першокурсників до нової системи навчання, до нового способу життя, утворення нового динамічного стереотипу, і є однією із причин низької успішності студентів першого курсу.

Соціально-психологічна адаптація відображає процес внутрішньої інтеграції у групі першокурсників та інтеграцію цієї групи зі студентським оточенням в цілому. У цьому контексті основною функцією адаптації є прийняття індивідумом норм і цінностей нового соціального середовища, форм соціальної взаємодії, які в ньому склалися, форм навчальної діяльності. Можна назвати два головних критерії соціально-психологічної адаптації, по-перше, – це успішність, почуття задоволеності результатами навчальної роботи, по-друге, – це так званий соціальний успіх, який полягає як в освоєнні нових умов життя, так і в завоюванні авторитету в студентському колективі та у викладачів.

Дидактична форма адаптації торкається проблеми підготовки до нових форм і методів навчальної роботи і відображає, в першу чергу, інтелектуальні можливості студентів-першокурсників.

Студенти перших курсів, набуваючи статусу самостійних дорослих людей, залишаються у своїй більшості за віком, психологією, розвитком, світоглядом і життєвим досвідом близькими до учнів старших класів. Тому навчально-виховна робота на першому курсі має проводитися з урахуванням вікових особливостей студентів, рівня їх підготовки. Перехід учорашніх школярів від класно-урочної системи навчання до переважно самостійних занять нерідко відбувається досить боляче, а часто і з великими ускладненнями. Не всі з них справляються із подоланням цих труднощів та швидко перебудовують звичні форми навчальної роботи. [4, с. 113].

Труднощі, з якими зустрічаються студенти 1-го курсу, не завжди можуть бути успішно вирішені ними самими.

Які ж можливі шляхи вирішення проблем адаптації першокурсників? Звичайно, перше – це виявлення студентів, які переживають труднощі адаптаційного процесу, з'ясування специфіки цих труднощів і відповідна робота щодо максимального їх подолання. Подібна робота може бути організована по-різному, але основне – це стимулювання внутрішньої активності студентів, яке б допомагало вирішувати проблему реалізації своїх можливостей, застосування своїх знань, умінь, навичок відповідно до норм і цінностей студентського життя. Психологи зауважують, що подоланню труднощів періоду адаптації сприяють такі особистісні риси студентів, як: самостійність, наполегливість, відповідальність, організованість, цілеспрямованість, комунікативність, доброзичливість. Важливими факторами, що сприяють успішній психологічній адаптації студентів I курсу є: свідоме професійне самовизначення, сформованість соціально значимих якостей, задоволення особистим статусом, вміння здійснювати саморегуляцію поведінки і діяльності, високий рівень мотивації до навчання.

Визнаючи багатофакторну детермінанту адаптації першокурсників до навчально-виховного середовища, необхідно наголосити і на ролі самого ВНЗ, оскільки допомога студенту повинна здійснюватись на основі тісної взаємодії всіх підрозділів навчального закладу: інституту кураторства, консультативної допомоги практичного психолога, студентського самоврядування.

Враховуючи, що будь-яка професійну діяльність, зокрема й навчальна, містить у собі небезпеку виникнення професійних захворювань, необхідно з перших днів занять, у масштабах навчального закладу проводити роз'яснювальну та інформаційну роботу, організувати психолого-медичну допомогу в прищепленні першокурсникам норм здорового способу життя. [5, с. 214].

Своєчасна адаптація до умов навчання у ВНЗ, розглядається як початковий етап включення студентів у професійне співтовариство. Перший курс може стати точкою опори або привести до деформацій в поведінці, спілкуванні та навчанні. Саме в цей період формується ставлення молоді людини до навчання, майбутньої професійної діяльності, продовжується «активний пошук себе». Від успішності адаптації нерідко залежить подальший хід професійного життя людини.

Література

1. Першина А.П. Адаптація студентів до навчання у вищих навчальних закладах / А.П.Першина // Освіта регіону. – 2011. – березень. – 191 с.
2. Философский словарь / [под ред. И. Т. Фролова]. - М. : Политиздат, 1991. - 576 с.
3. Панькович О. Проблеми адаптації у вищому закладі освіти: методики індивідуально-психологічного консультування / О.Панькович// Психологічна адаптація студентів першого курсу до умов навчання у вищому закладі освіти: наук. статті держ. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк, 1999. - с.70-71.

4. Подоляк Л.Г. Психологія вищої школи: Навчальний посібник для магістрантів і аспірантів /Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. – К.: ТОВ “Філ-студія”, 2006. – 320с.

5. Карпюк І.В. Психологічні аспекти адаптації першокурсників до навчання / І.В.Карпюк // Організація навчально-виховного процесу. – 2009. – 341 с.

УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ГРА ЯК ЗАСІБ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ірина Ярмолич

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник: к. пед. н., доцент Шулигіна Р.А.

Національне виховання дітей у наш час набуває особливого значення. Бажання займати активну громадянську позицію, виховання почуття патріотизму, гордості за Батьківщину, формування національних цінностей у дітей можна визначити проблемами загальнонаціонального рівня.

Сьогодення доводить, що національне виховання стало актуальною проблемою сучасного суспільства, для якого пріоритетного значення набуває саморозвиток особистості, побудова її патріотичної самосвідомості, яка формується на моральній основі. Даний напрям виховання покликаний сприяти соборності України, її цілісності і неподільності. Важливо зазначити, що розбудова й удосконалення громадянського суспільства та суверенної правової держави має відбуватися на основі демократичних цінностей, які мають бути підґрунтям національного виховання, починаючи з дошкільного дитинства.

Українська народна гра відіграє важливу роль у національному вихованні дітей старшого дошкільного віку. Вони віддзеркалюють світогляд нашого народу та висвітлюють його спосіб життя. Аналіз дієвих навчальних планів, програм, посібників демонструє, що народним іграм у навчально-виховному

процесі дошкільних навчальних закладах не надається належної уваги, вони використовуються епізодично, без достатнього наукового обґрунтування їх впливу на формування національної свідомості.

Психолого-педагогічні аспекти національного виховання були предметом дослідження багатьох науковців різних часів. Особливої значущості розробці теорії патріотичного виховання на основі національної ідеї надавали, як педагоги минулого, так і сучасності, зокрема: А. Богуш, Г. Ващенко, І. Огієнко, С. Русова, К. Ушинський. На необхідність використання народних ігор у вихованні підростаючого покоління звертали увагу Е. Вільчковський, Є. Водовозова, Г. Воробей В. Сухомлинський, О. Усова та інші. Окремі аспекти використання українських народних ігор у вихованні дітей дошкільного віку розкриваються у працях Є. Тихеевої, А. Цьося, О. Яницької та ін.

Національне виховання українців – це сукупність ідеалів, поглядів, переконань, традицій, звичаїв, обрядів та інших форм соціальної практики, яка створена народом, у процесі якої засвоювалася духовна і матеріальна культура нації, формувалася національна свідомість та досягалася духовна єдність поколінь. Національне виховання для кожного народу самобутнє, історично зумовлене, виявляється в індивідуальних принципах, методах, проявах, які досліджують та науково обґрунтовують вчені [3, с. 307].

На нашу думку, національне виховання включає багатівікові традиції виховання дітей на засадах виховного ідеалу. Звернімося до ідей відомого вченого Г. Ваценка, якого довгий час не визнавали в Україні. Саме він виокремив різні види виховних ідеалів, такі як християнський, більшовицький, націонал-соціалістичний, загальноєвропейський і національний український ідеал. Г. Ващенко зазначав: «Кожна нація живе самостійним державним і культурним життям, вільно розвиваючи й виявляючи свої творчі здібності й прагнучи до мирного співробітництва з іншими народами світу. Саме на цьому будується система українського виховного ідеалу, що має свої національні фізичні й психічні особливості, має своє призначення, а тому на засадах християнства й загальноєвропейської культури» [2, с.100].

Виховний ідеал української дитини в усі часи формувався на загальнолюдських цінностях. Особливості національного виховання були зумовлені розвитком освіти, культури, літератури, мовної політики та будувалися на кращих родинних традиціях, громадських устоях, морально-етичних цінних орієнтаціях українців як європейського народу.

Ми живемо в XXI столітті і бачимо, що досягнути високого рівня духовності, стабільності, добробуту можна лише за умови, коли нація буде державу, а держава є гарантом розвитку нації. Перед державою постали нові проблеми: формування української людини з високо розвинутою національною свідомістю і самосвідомістю та створення майбутньої еліти (духовно-політичної, освітньо-наукової, культурно-інтелектуальної). Перед нами стоїть проблема формування й плекання не просто особистості, а особистості національно свідомого українського громадянина.

Фундаментом, методологічно-філософською основою, найважливішим засобом та джерелом формування характерів громадян, органічним компонентом усіх ланок та форм системи освіти стає національне виховання, а головною формою його вираження – українознавство. Головним завданням джерел українознавства на сучасному етапі є набуття підростаючим поколінням історичного й соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, що віками розвивається в річищі світової цивілізації і культури [3, с. 314-315]. Одним із таких джерел є народні ігри.

А. Богуш та Н. Лисенко у праці «Українське народознавство у дошкільному закладі» зазначають, що ігри та забави становлять чималий розділ народної дидактики й охоплюють найрізноманітніші її аспекти: народознавчий, мовленнєвий, математичний, природничий, пізнавальний, розважальний, оздоровчий тощо. Народні ігри супроводжують свята та національні обряди, у їх змісті відбиті сезонні явища, звичаї, пов'язані з хліборобською та землеробською працею. Народні ігри – це історія народу, оскільки вони відображають соціальне життя кожної епохи.

Народні ігри можна класифікувати за такими групами як: дидактичні, рухливі з обмеженим мовленнєвим текстом, рухливі хороводні ігри, ігри мовленнєвої спрямованості, обрядові та звичаєві ігри; ігри історичної спрямованості; ігри з відображенням трудових процесів та побуту народу.

Народні ігри для дітей старшого дошкільного віку можна поділити на кілька груп.

До першої групи належать рухливі ігри з текстом-діалогом: «Кози», «Панас», «Чорне – біле», «Гуси», «У гусей», «Жмурки», «Квочка», «Крук», «Сірий кіт», «Залізний ключ» та інші.

До другої групи належать хороводні ігри зі співом. Текст цих ігор ознайомлює дітей з трудовими процесами, із звичаями українського народу. Це такі ігри, як «Соловейко-сватку», «А ми просо сіяли, сіяли...», «Мак», «Задумала бабусенька» та інші.

Наступну групу становлять ігри розважального характеру, в яких відбито народні звичаї. Це ігри: «Ягілочка», «Чий вінок кращий?», «Ходить Гарбуз по городі», «Як у нас біля воріт», «Ой є в лісі калина», «Ой на горі жито» та інші.

Чимало народних ігор стануть у пригоді вихователю для закріплення звуковимови, звуконаслідування. Серед них: «У волосянку», «Рядки», «Гуси», «Ку-ку, ку-ку, птичко мала», «Прослужив я в пана рік», «Задумала бабусенька», «Довгоносий журавель» та інші.

Народній грі можна присвятити й окреме заняття: пояснити значення професій, про які йдеться у тексті гри, заучити цей текст, розподілити ролі, проказати діалог, а потім вже грати. Наприклад, гра «Бондар» [1, с. 180-182].

Надзвичайно актуальними для нашого часу залишаються погляди великого педагога К. Ушинського. Багато уваги вчений зосереджував на вивченні рідної мови, історії народу, а особливо фольклору. К. Ушинський у своїй праці писав: «З уст народу ллється чудова народна пісня, з якої черпають своє натхнення і поет, і художник, і музикант; чується влучне, глибоке слово, в яке, за допомогою науки і дуже розвиненої думки, вдумуються філолог і

філософ та дивуються глибині й істині цього слова» [5, с. 336]. Педагог називав рухливу гру «вікном», через яке діти з легкістю сприймають різноманітні сторони життя народу, відзначав велику виховуючу силу таких ігор. Адже завдяки фольклору з покоління до покоління передається весь багаж мудрості народу, його історія, звичаї, навіть морально-етичні норми поведінки [4, с. 26].

Отже, українська народна гра – незамінний компонент навчально-виховної роботи з дітьми старшого дошкільного віку. Використання її у будь-яких режимних моментах сприяє розвитку і вдосконаленню рухових якостей, вихованню позитивних особистісних рис. Як засіб національного виховання рухливі ігри вчать дошкільників любити і поважати рідну Батьківщину, мову, працю, природу, інших людей. Вона є надзвичайно сильною рушійною силою патріотичного, громадянського, морального, естетичного, етичного виховання. Народна гра має неперевершений виховний потенціал та важливе педагогічне значення, оскільки переходячи з покоління до покоління вона позитивно впливає на процес навчання і виховання усіх поколінь протягом багатьох століть.

Література

1. Богуш А. М. Українське народознавство в дошкільному закладі : навч. посіб. для студ. пед. навч. закладів / А. М. Богуш, Н. В. Лисенко. – К. : Вища школа, 1994. – 398 с.
2. Ващенко Г. Виховний ідеал : підруч. для педагогів, вихователів, молоді і батьків / Г. Ващенко. – Полтава : Полтавський вісник, 1994. – 191 с.
3. Лисак В. Особливості національного виховання молоді в історичному аспекті / В. Лисак // Вісник Львівського університету: Сер. : Педагогічна. – 2009. – № 1. – Вип. 25. – Ч. 1. – С. 307-315.
4. Ушинський К. Вибрані педагогічні твори у 2-х томах: т. 1. / К. Ушинський. – К. : Рад. школа, 1983. – 488 с.
5. Ушинський К. Вибрані педагогічні твори у 2-х томах: т. 2. / К. Ушинський. – К. : Рад. школа, 1983. – 359 с.

ДО ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ ПОВЕДІНКИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Надія Ярошенко

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник: *к. пед. н., доцент Шулигіна Р. А.*

Очікування суспільства пов'язані сьогодні насамперед з формуванням життєздатної, гнучкої, культурної, свідомої, вольової та творчої людини. Починати розв'язання цих проблем необхідно з дошкільного дитинства, яке є важливим періодом у моральному становленні особистості. А найвищий рівень моральності міститься у «досконалому пізнанні добра, у досконалому вмінні та бажанні творити добро» [3, с. 385].

Дослідження учених в галузі педагогіки і психології свідчать про нагальність проблеми формування моральних якостей зростаючої особистості, зокрема виховання у дітей культури поведінки. Доволі жвавий інтерес у багатьох дослідників виникає щодо питань, пов'язаних з виникненням даного утворення – онтогенезом (Л. Артемова, Н. Витковська, О. Кульчицька, А. Макаренко, В. Сухомлинський та ін.) та особливостями його розвитку на етапі дошкільного дитинства (Л. Венгер, Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Леонтьєв та ін.).

Важливо відмітити, що моральний розвиток відбувається завдяки вихованню та ознайомленню дитини з нормами поведінки в суспільному житті, у процесі спілкування з дорослими й однолітками, у різноманітних видах діяльності [2, С. 102].

Поняття «культура поведінки дошкільника»ми визначаємо, як сукупність корисних для суспільства стійких форм повсякденної поведінки в побуті, у спілкуванні, у різних видах діяльності. У змісті культури поведінки дітей дошкільного віку можна умовно виокремити наступні компоненти: культура

діяльності, культура спілкування, мовлення, культурно-гігієнічні навички і звички та ін. Систему виховання культури поведінки у дошкільників ми демонструємо на рисунку:

Ефективним засобом виховання досліджуваної якості особистості може стати правильно організований режим, заняття, ігри, трудова та художня діяльність. Завдання виховання культури поведінки розглядаються у чинній програмі навчання, виховання і розвитку дитини дошкільного віку, як складова її морального виховання. Багаточисельні завдання подаються у вигляді конкретних вимог: прищеплення дошкільникам необхідних гігієнічних навичок, культури вчинків і поведінки в різних ситуаціях та міжособистісних взаєминах тощо. Усі завдання чітко орієнтовані за віком.

Логика доводить, що виховання культури поведінки у дітей дошкільного віку має здійснюватись поетапно. В першій молодшій групі з'являється можливість реалізувати одне із важливих завдань – створити передумови, що дозволять здійснити наступні кроки у процесі виховання досліджуваної якості у дошкільника. Діти 3-го року життя, які тільки-но прийшли в дошкільний навчальний заклад – різні, тому особливого значення у роботі з такими дітьми набуває індивідуальний (особистісно-орієнтований) підхід. Важливо зробити так, щоб дитина могла довіряти педагогу-вихователю. І те, як складатимуться та розвиватимуться стосунки дитини з дорослим, однолітками та більш широким колом оточуючих дитину людей, багато залежить від культури поведінки.

Найважливішим завданням у роботі з дітьми молодшої групи є виховання культурно-гігієнічних навичок. Можна використовувати ігрові вправи «Ми вмивалися». Ігрові прийоми були спрямовані на формування навичок надягання одягу, наприклад «Одягнемо ляльку на прогулянку» та ін. Такі гри-заняття як «В гостях у матрьошки», «Кожній речі – своє місце» тощо викликають у дітей позитивні емоції і мотивують до стриманих, добрих, культурних дій. Іншими словами можна сказати, що саме у першій молодшій групі закладається підґрунтя для успішної реалізації всіх напрямів виховання.

З переходом до другої молодшої групи, програмні вимоги до виховання навичок культури поведінки, ускладнюються. Висуваються більш складніші вимоги та завдання до виконання дій в ході режимних процесів, бережливого ставлення до іграшок, до праці дорослих. В цей період більше уваги необхідно надавати формуванню у дітей навичок і виконання правил ввічливого спілкування, організованої поведінки в ДНЗ, вдома, на вулиці. На даному етапі доцільно здійснити підбір ігор-вправ на закріплення правил етикету в спілкуванні з навколишніми дорослими і дітьми, використовувати ляльковий театр, іграшки, ілюстрації, систему картинок для бесід на моральну тематику, зокрема: «Наші мами», «Уроки доброти», «Правила дружної гри», «Поведінка під час розмови з дорослими», «Чим можна порадувати маму», «Не забувай про товаришів» тощо.

У третій молодшій групі виховання культури поведінки ускладнюється саме тим, що висуваючи дітям нові вимоги та правила, вихователь має постійно закріплювати вже сформовані у дітей навички та вміння. З цією метою варто використовувати художню літературу відомих дитячих авторів, наприклад: С. Маршака «Федорине горе», «Мойдодир», «Ось який розсіяний», А. Барто «Іграшки», В. Голобородька «Віршів повна рукавичка», І. Андрусяка «Вісім днів із життя Бурундука» та інші.

У вихованні дитини старшого дошкільного віку продовжує займати чільне місце й культура спілкування, формування поваги до оточуючих, доброзичливості, вольових якостей, стриманості тощо. Це має свої прояви у

колективі однолітків, який грає у житті кожної дитини значущу роль. Пріоритетним у плануванні виховної роботи з дітьми старшого дошкільного віку має залишатися організація життя та діяльності дитини в колективі.

Ефективним методом виховання моральних уявлень є етична бесіда. Зміст бесід можуть складати життєві ситуації, поведінка оточуючих людей і, перш за все, самих вихованців. Педагог має піклуватися, насамперед, про максимально активну участь кожної дитини в обговоренні поведінки героїв пропонуєваних ситуацій, творів чи казок, процес якого сприяє закріпленню, поглибленню і розширенню знань, умінь та ін., набутих за попередній період перебування в ДНЗ, зокрема моральних почуттів, доброзичливого спілкування, стриманості, зібраності, культури поведінки тощо. При цьому можна використовувати метод аналізу різноманітних життєвих ситуацій; індивідуальні, групові бесіди на визначені теми: «Ваші добрі вчинки», «Моя сім'я і я», «Скоро в школу», «Дотримуйся режиму» т. д., а також здійснювати виховні впливи на поведінку дітей під час усіх видів занять, ігор, інсценізацій тощо. Ефективно використовувати прислів'я, приказки, наприклад: «Хвалько – порожня людина», «Ліс шумить дружно, коли багато дерев», «Добра людина зрозуміє з погляду, у важку хвилину буде поруч», «Шануй батька і няньку – буде в житті благодать» і т.д.

Виховання культури поведінки у дошкільника, не може розглядатися тільки в умовах ДНЗ. Воно передбачає тісний зв'язок з вихованням дітей в сім'ї, координацію зусиль педагога і батьків. Роботу з батьками варто будувати в 3-х напрямках: по-перше, вивчення досвіду сімейного виховання, враховуючи його досягнення та проблеми в педагогічній діяльності; по-друге, педагог надає дійову допомогу батькам у вихованні дітей; по-третє, координує роботу з дітьми в дошкільному навчальному закладі з батьками.

Педагогам необхідно озброїти підростаюче покоління такими уміньми та навичками, які полегшують встановлення контактів, зберігають природність у спілкуванні людей, допомагають у створенні атмосфери доброзичливості, товариськості, чуйності, доброти тощо. Наявність таких умінь гарантуватимуть

кожній дитині безконфліктне життя в мікросередовищі, надасть можливість у майбутньому проявити себе як самостійну та організовану особистість, яка впевнена у своїх силах. А дорослим варто пам'ятати, що важливо підтримувати бажання дітей спілкуватись з оточуючими людьми, дотримуючись усталеної культури поведінки, моральних норм, вчити дітлахів розуміти цінність позитивних міжособистісних стосунків, які, у свою чергу, потрібно використовувати для розвитку соціального інтелекту дітей, набуття ними позитивного життєвого досвіду.

Насамкінець зазначимо, що людина нашого століття вступає в контакти іноді з десятками людей на день, її поведінка, необачне сказане слово нерідко залишає слід у нашій душі не тільки на день, а й на все життя. Наше самопочуття і благополуччя залежить від тих, з ким ми спілкуємося: гарний настрій від уваги, привітності, доброзичливості й навпаки, поганий настрій від неувважності, недбалості, злого слова, дії. А все це, так чи інакше, позначається на діяльності та успіху особистості у майбутньому.

Література:

1. Абетка чеснот української дитини. Практико-орієнтований збірник методичних матеріалів / Авт.-упор. Л. В. Калуська. – Тернопіль : Мандрівець, 2007. – С. 94.
2. Бех І. Д. Виховання особистості: Сходження до духовності / І. Д. Бех // Наукове видання. – К. : Либідь, 2006. – С. 102.
3. Песталоцци И. Г. Избранные педагогические сочинения: В 2-х т. / И. Г. Песталоцци. – М. : Педагогика, 1981. – Т. 1. – 416 с.

СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА

Жанна Яценко

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. н., доцент Лисакова І.В.

Національна доктрина розвитку освіти, Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття) вказують на важливість гармонійного розвитку дитини. В цьому велику роль відіграє розвиток емоційно-почуттєвої сфери дитини. Базовий компонент дошкільної освіти націлює на те, що дитина дошкільного віку: «...орієнтується у назвах та специфіці проявів основних емоцій, розрізняє прояви кожної з них, встановлює причинно-наслідкові та смислові зв'язки між подіями життя, своїми переживаннями та виразом обличчя; вміє передавати свої почуття мімікою, жестами, словами; адекватно реагує на різні життєві ситуації, стримує негативні емоції, співвідносить характер емоційної поведінки з її наслідками за тих, хто поряд; вміє розрізняти моральні, інтелектуальні та естетичні почуття; виявляє почуття приязні, щирості, жалю, відповідальності, безкорисливості, вдячності, любові у взаєминах з іншими...» [1]. Звертається увага на це питання і в державних освітніх програмах «Малятко», «Дитина», «Дитина в дошкільні роки», «Українське дошкілля» та інших.

Особистість людини є складним утворенням, процес розвитку, становлення і формування якого залежить від багатьох чинників: біологічних, природного і соціального середовища, виховання і навчання, власної активності дитини. Із немовлячого віку людина розвивається як істота соціальна. Джерелом і умовою цього розвитку є суспільне середовище. З допомогою людей, через людей вона весь час взаємодіє з навколишньою дійсністю. Взаємодія дитини із соціальним оточенням, мікро-середовищем, засвоєння культури людства відіграють важливу роль у її психічному розвитку, становленні її як

особистості. Отже, особистість – це людина, яка досягла певного рівня психічного розвитку, у якої склалися власні погляди на оточення, певний рівень саморозуміння, структурувалися психічні процеси і властивості. Вона виникає у результаті культурного і соціального розвитку.

Умови розвитку дошкільника суттєво відрізняються від умов попереднього вікового етапу. Значно підвищуються вимоги дорослих до його поведінки. Центральною вимогою є дотримання обов'язкових для всіх правил поведінки, норм суспільної моралі. Нові можливості пізнання світу сприяють засвоєнню форм взаємин, які існують між дорослими. Дитина включається у спільну діяльність з однолітками, вчиться узгоджувати з ними свої дії, рахуватися з їхніми інтересами і думками. Весь час змінюється й ускладнюється її діяльність, що висуває нові вимоги до сприймання, мислення, пам'яті, вміння організувати свою поведінку. Усе це поступово формує особистість дитини, а кожне особистісне надбання змінює, розширює можливості для виховання [3].

Дитинство – це період, коли закладаються фундаментальні риси особистості, що забезпечують психологічну стійкість, позитивні етичні орієнтації на людей, життєздатність і цілеспрямованість. Ці духовні якості особи не формуються спонтанно. Їхній розвиток супроводжується впливом навколишнього середовища, найбільшою мірою – в сім'ї. Сім'я – найважливіша інституція соціалізації дітей. Вплив сім'ї на формування особистості досліджували у своїх працях В. Сухомлинський, А. Макаренко, С. Русова, М. Стельмахович та багатьох інших. Серед сучасних досліджень варто виокремити дослідження М. Машовець, Г. Беленької, О. Кононко.

У дошкільному віці у малюка формуються потреби, а з часом і здатності встановлювати і підтримувати контакти з іншими людьми, дорожити ними. Основний вплив дорослих на розвиток особистості дитини полягає в організації засвоєння нею моральних норм, що регулюють поведінку людей у суспільстві. Найсильніше на дитину впливає поведінка близьких їй людей. Вона наслідує їх, переймає їхні манери, запозичує в них спосіб оцінювання людей, подій, речей.

Вирішальними в освоєнні зразків поведінки є оцінки, які дають люди, думка яких для дитини найавторитетніша.

Дорослі відіграють провідну роль у розвитку особистості дитини, навчають дитину правил поведінки, які організовують її у повсякденних справах, налаштовують на позитивні вчинки. Висуваючи вимоги, оцінюючи вчинки, вони вимагають від дітей виконання правил. Поступово малюки починають самостійно оцінювати свої вчинки на основі власних уявлень про те, якої поведінки чекають від них дорослі і ровесники [3].

Суспільство є інститутом, який формує образ особистості, процес розвитку якої спрямований на досягнення соціуму, його предметів і відношень, історично вироблених форм і способів спілкування з природою і норм людських взаємин. Кожна дитина самореалізується, тільки коли стає особистістю, носієм соціально-людської діяльності у результаті її здійснення.

Таким чином, перебування дитини в людському оточенні сприяє становленню соціального досвіду, соціальної компетентності, досвідченості та обізнаності; у дошкільника формуються певна соціальна поведінка, здатність бути адекватним ситуації, вимогам і сподіванням авторитетних дорослих; розвиваються соціальні потреби, здібності, мотиви поведінки та діяльності.

Емоційний розвиток дошкільника є основною частиною його психічного розвитку. Від засвоєних моральних норм і способів поведінки в соціумі залежить майбутня самооцінка дитини, її особистісні якості, уміння адекватно реагувати на різні події і ситуації життя.

Соціально - емоційна розвиненість особистості – своєрідна властивість дошкільника, що виявляється в оптимальному сполученні адекватного емоційного реагування з доцільною соціальною поведінкою. Соціально-емоційний розвиток – складне за своїми психологічною природою і змістом, інтегроване за структурою поняття. Його вживають, маючи на увазі процес оволодіння дитиною емоційним і соціальним досвідом, а також його результат. Під результатом слід розуміти відповідну дошкільникові компетентність, тобто обізнаність, умілість, вправність, як з точки зору емоційних переживань і

способів їх виявлення так і в доборі відповідних цим почуттям і водночас прийнятним для оточуючих людей способів соціального реагування [4, с. 8].

Відомий фахівець К.Е. Ізард виділяє такі фундаментальні емоції:

1) Інтерес – позитивна емоція, яку найчастіше переживає людина взагалі, а дитина. Вона мотивує процес навчання і виховання, творчі прагнення особистості; 2) Радість – переживання активного внутрішнього задоволення, впевненості в собі, власної значущості, успіху своєї діяльності, прихильності оточуючих людей; 3) Подив – швидкоплинне переживання, пов'язане зі сприйманням дитиною чогось незвичного, дивного, незрозумілого, несподіваного, раптового; 4) Горе – переживання скорботи, глибокого смутку, біди, нещастя; 5) Гнів – переживання сильного обурення, незадоволення кимось або чимось; 6) Огида – вкрай неприємне переживання, викликане чимось мерзенним, бридким; 7) Презирство – переживання глибокої зневаги до когось (чогось) морально низького, позбавленого гідності, підлого. Може виявлятися у підкреслено байдужому ставленні; 8) Страх – переживання сильного переляку, боязні когось (чогось). Ця емоція може як мобілізувати енергію дитини, так і паралізувати її; 9) Сором – переживання дитиною сильної зніяковілості від усвідомлення ганебності свого вчинку, прояв потреби дитини у соціальних зв'язках; 10) Провина – емоція, пов'язана з порушенням дитиною моральної, етичної норми.

Якщо комплекс з двох або декількох фундаментальних емоцій виникає досить часто, він починає домінувати в емоційній характеристиці особистості дитини, тобто перетворюється на емоційну рису. Такі комплекси, як варіюючі комбінації основних емоцій, мають велике значення для формування соціальних зв'язків дошкільника з близьким і далеким оточенням [4, с. 25].

У дошкільному віці формується соціально-емоційна сфери дитини. Вона посідає значне місце у становленні особистості, оскільки закладаються основи переживань і почуттів. Від виховання дитини залежить її світосприйняття, рівень домагань, цілі, на досягнення яких будуть використані набуті дитиною

знання і вміння, здатність створювати і підтримувати контакти з однолітками, вміння співпрацювати у колективі.

Найсильнішим джерелом переживання дошкільника є спілкування. Коли оточуючі люди ставляться до дитини з повагою, розумінням і ласкою, вона виховується емоційно врівноваженою, впевненою у власних силах. Тільки за умови емоційного благополуччя особистість дитини нормально розвивається, у неї виробляється доброзичливе ставлення до людей, позитивні якості характеру. На емоції дитини дуже великий вплив має поведінка оточуючих, тому дорослим слід контролювати свої емоції, стежити за своєю поведінкою.

У дошкільному віці діти здатні співвідносити характер емоційної поведінки з її наслідками для інших, передбачати результати своїх дій. Вони можуть підбирати емоції відповідно до ситуації та змінювати їх, в залежності до сподівань оточення та заради досягнення своєї мети. Діти намагаються приховати свої емоції, такі як: страх, гнів, почуття провини або вдавати почуття які не відчують на даний момент часу. Причин цьому існує дуже багато: відповідати вимогам соціального середовища, бажання не вирізнитися серед інших, бажання привернути до себе увагу, завоювати прихильність або навіть для отримання похвали з боку авторитетних дорослих.

Отже, соціальний розвиток дитини відбувається на основі емоцій. Емоції керують поведінкою дитини, сприяють її точності, швидкості та адекватності. Вони відіграють велику роль у формуванні в дитини способів і прийомів оволодіння діяльністю. Головною ознакою позитивного емоційного стану дитини є його закріплена корисна соціальна діяльність. Соціальний і емоційний розвиток взаємозалежні і взаємозумовлені. У дошкільному віці у дитини формуються цінності і соціальні мотиви, формується стійкий внутрішній світ, форми поведінки, які дають підстави вважати дитину особистістю. Процес становлення особистості дитини характеризується набуттям нових знань, умінь, формування інтересів, мотивів, налагодженням перших соціальних контактів.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти України [Електронний ресурс] // Постанова Кабінету Міністрів України // від 23 листопада 2011 р. №1392 // Веб сайт Верховної Ради України. – 2012. Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v_5-2736-12.
2. Божович Л. И. Личность и её формирование в детском возрасте. (Психологическое исследование.) / Л. И. Божович – М. : «Просвещение», 1968. – 464 с.
3. Дитяча психологія [Електронний ресурс]. – Формування особистості дошкільника – Режим доступу: http://pidruchniki.com/16550616/psihologiya/formuvannya_osobistosti_doshkilnika.
4. Кононко О. Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві): навч. посіб. для вищ. навч. закладів / О. Л. Кононко. – К. : Освіта, 1998. – 255 с.
5. Люблінська Г. О. Дитяча психологія / Г.О. Люблінська – К. : Вища школа, 1974. – 354 с.